

ספר

דור דעה

ארבע תקופות חסידות בעש"מית

בשנת

ת"ק-תר"כ

סקודה כללית על שימות נושאי דגל החסידות

פרי פטו של הבאן

ר' יקותיאל ארי קאמעלדאר שליט"א

ש

נירנורק, תשי"ב

יוצא לאור על ידי הרב נפתלי ברוינפעלד

PRINTED IN THE UNITED STATES OF AMERICA
F & P OFFSET PRINTING CO.
18 W. 21st ST. NEW YORK

הדפוס של רבני
RABBI N. BRAUNFELD
106 Ft. Washington Ave.
New York 32, N. Y.
Tel. WA 8-9267

ספר

דור דעה

מערכה ראשונה

צדיקי הדור

נושאי דגל החסידות הבעש"טית

שיטתם וקורות חייהם.

דור דעה

תקופה הראשונה ת"ק—תק"ט.

רבי ישראל בעל שם טוב
הרבי ר' דוב בער ממעזריש
רבי אברהם מלאך
הרבי ר' יעקב יוסף מפולנאה בע"ס תולדות יעיר"ס.
הרבי ר' מיכלי מולאטשוב
רבי פנחס מקאריץ
הרבי ר' נחום מסערטוביל זצלה"ה.

בבניסתו מהו אומר!

ת"ר בבניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה"א שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי... (ברכות כ"ז פ"ג).

בבניסתי לברר וללבן שיטת הבעש"ט ותלמידיו הרבנים הקרושים, אראליים ותראשישים, שרפים וחיות הקודש, נ"ע וז"ה, מתירא אני שלא אכזה ח"ו בנחלתם, ע"כ הגני עומד כעת באימה ובריאה, בתפלה ובתחנונים שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, כי לא לכבודי עשיתי זאת כי אם לכבוד הקדושים מחוללי החסידות וללה"ה, כדי שלא תשתכח תורת החסידות מקרב ישראל, ובכן יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל מינאי.

אבן מאסו הבונים. בילדותי כשלמדתי בבהמ"ד הישן דק' טארנאו, הי' שם זקן מופלג המגיד ר' וואלף ז"ל נכר למרן הרבי ר' העשל ז"ל, והי' אומר אז בזקונו על החסידים: „אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה” — אב"ן ר"ת 'אבות, 'ברכות, 'נויקין, שלשה דברים הללו הם עקרי החסידות כמאמרם ז"ל (ב"ק כ"ט). האי מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דאבות, ברכות, נויקין, ובכן יתפרש האי קרא בדרך מליצה הכי: אב"ן, את החסידות והחסידים בעלי אבות, ברכות ונויקין, מאסו הבונים, התלמידי חכמים שנקראים בונים (שבת ק"ד), מאסו בחסידים וחסידות הבעש"טית, „היתה לראש פינה”, כעת היתה החסידות לראש פינה בבית ישראל, מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו!

החסידות, היתה עתה לראש פינה, גם בספרות העברית המודרנית, וכל מושכי בשבט סופר מהחדשים, התחילו לקשור כתרים לראש החסידות, אבל אך לשם ספרות במקצוע חדש, שכבר הי' חסר להם ענין ספרותי לענות בו, ולענין בו את הקוראים, אבל לא לפני שהרגישו בחסידות שורש נשמתם, ולא בכדי שהי' החסידות חלק מהחיים שהם חיים בו, וע"כ ספרות החסידות המודרנית היא כתורתן של דואג ואחיתופל מן ה'שנה ולחוק, בלי שום חיות דקדושה ובלי התלהבות חסידותית. אחר הי' בדורנו, סופר מפורסם, שכתב על הצדיקים ועל החסידים ברגש ובהתלהבות, הוא הרה"ג החוקר ומקובל החסיד ר' אהרן מרקוס ז"ל, בספרו „דער חסידיזמוס”, כי החסידות היתה שורש נשמתו וחלקו בחייו, הוא יצק מים על ידי רבו הרב הגה"ק בע"ס תפארת שלמה זצ"ל מברודאמסק, וגדולה שימושה יותר מלימודה! בספרו מתגלה המאור שבחסידות כשמש בצהרים.

באתי לבנו אריתי מור ואהלות, עם כל ראשי בשמים, והבאתים אל תוך ספרי זה בשם אומרם, והוספתי עליהם הרבה חדשות ונצורות בעזהש"ת, מאשר בנתי בספרים, ומאשר קבלתי מפי אאמור"ר הרב החסיד מו"ה גרשון ז"ל ומזקני החסידים ז"ל, והנה הבאתי לפניכם ספרי זה, לא לשם ספרות, וגם לא לשם עיגן ושעשועים, להשתעשע בסיפורי צדיקים, כי אם לשם חסידות, להראות במה זכו הצדיקים שהיו למאורות בשמי ישראל, ולהתחבב על כל ישראל אשר לשמם ולזכרם תאות כל נפש, וכי כל אדם יכול להיות כמוהם, אם אף ירצה באופן שיחי' בתנאי חיים כאלה, שחיו הם, הצדיקים נ"ע וללה"ה.

והלקתי ספרי זה, דור דעה" לארבע תקופות שבחסידות מאז שנתיסדה ל"י הבעש"ט ז"ל ואלו הן:

הקופה ראשונה, משנת ת"ק עד שנת הק"ל. הבעש"ט ז"ל ותלמידיו: הרני

הקדמה

ר' דוב בער ממעוריסט. בנו הרבי ר' אברהם מלאך. הרבי ר' יעקב יוסף הכהן בע"ס תלדות יעקב יוסף, הרבי ר' מיכלי מולאטשוב. הרבי ר' סינחס מקאריץ. הרבי ר' נחום מטשערנובל. זכר כולם לברכה לחיי העולם הבא.

תקופה שני', משנת תק"ל - עד שנת תק"ס, הרבי ר' אלימלך מליזענסק ואחיו הרבי ר' זיטא. הרבי ר' שמעלקי מניקלשבורג ואחיו הרבי ר' סינחס בע"ס ההפלאה. הרבי ר' לוי יצחק מברדיטשוב. הרבי ר' מרדכי מנעסכין. הרבי ר' מענדלי וויסעפסקער, הרחי"א. הרב"מ מלאדי בע"ס, התני"א. הרבי ר' אהרן הנדול מקארלין. הרבי ר' ברוך ממעזיבוז. הרבי ר' נחמן מבראסלוב, הסבא משפאלע. הרבי ר' ליב שרה"ס. הרבי ר' אשר צבי מאסטראה. הרבי ר' ייב"י מאסטראה. מוהרי"א בע"ס ברית כהונת עולם. הרב ר' אהרן שמואל מאסטראה. זכר כולם לברכה לחיי עוה"ב. תקופה שלישית, משנת תק"ס עד שנת תקצ"א. הרבי ר' ישראל המניז סקאזניץ. הרבי ר' מענדלי מרשטוב. הרבי ר' יעקב יצחק מליובלין. היהודי מטשיטא. הרבי ר' מאיר בע"ס, אור לשמים, הרבי ר' קלונימוס בע"ס מאור ושמש. הרבי ר' אברהם יהושע העשל בע"ס איתב ישראל. הרבי ר' משה מסאוורין. הרבי ר' נפתלי מראשניץ. הרבי ר' משה ליב מסאטוב. הרבי ר' דודל מלעלוב. הרבי ר' אורי מסטרעליסק. הרבי ר' מאטילי מטשערנובל. זכר כולם לברכה לחיה.

תקופה רביעית: הרבי ר' צבי הירש מיזדיטשוב. הרבי ר' בונב מטשיטא. הרבי ר' הירש מרומנוב. הרבי ר' הירש אלימלך מדינוב. הרבי ר' מאיר' סטרעמיסלאן. הרבי ר' משה סייטעלבוים מאוהעל. הרבי ר' ישראל מרוזין. הרבי ר' שלום מבעלז. הרבי ר' שלום מקאמינקא. הרבי ר' שלמה זלמן מוויעליסאלי. הרבי ר' שלמה'לי מראדאמסק. הרבי ר' אליעזר מדזיקוב. הרבי ר' חיים הלברשטאם מצאנז. זכר כולם לברכה לחיי העולם הבא. נשמותיהם בננוי מרומים זי"ע ועכ"ל. חמה ראשי אבות החסידות הבעש"ת, אשלי רברבי אשר בצלם חסיד רבבות אלפי ישראל, והשיבו נפשם הנהלאה ומעינות חכמתם שתו לרוי כל הצמאים לדבר ה', ומנחל עדיניהם נחלי אמונה השקו את כל העדרים; עדרי צאן קדשיה בדורותם, ודבריהם חיים וקיימים, ונאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים.

המאה הששית לאלף הששי, משנת ת"ק עד שנת ת"ר, היא המאה של דעת דעת שעלי' כבר התנבא בוה"ק פי וירא על מ"ש בשנת שש מאות שנה לחיי נח נבקעו כל מעינות... דהיינו בשנת המאה הששית לאלף הששי, יפתחו מעינות תחכמה... בבאה ההיא היו גאותים ארירים ני"ע ז"ל אשר פתחו שערי אורה וזוהר תורה, בגמרא וסברא, משיבי פלחמה שערה, במלחמתה של תורה, בפלמולא דאורייתא והלכה ברורה, רבותינו גדולי האתרונים, הפני יהושע, הנודע ביהודא, תאורים ותומים, הגר"א, ההפלאה, החתם סופר, הקצות החשן, הנתיבות, הפרימ"ג וכ', אשר למען לברר שיטתם, וחקר כבודם בלימודים, וגם שיטתם והשקפתם, והתייחסותם אל החסידות, יחדתי להם ספר מיוחד בשם, דור דעה מערכת, גדולי חכמי הדור' הששית ברחמי וברוב חסדיו יעורני על דבר כבוד שמו ותוה"ק, לבצע זממי אשר אחילותי ביה, לסדרו ולהוציאו אורה, לכבוד רבותינו גאוני בתראי, מאורי עוללה; ויהי נועם היא עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננה

הקצפה לעלות לציון בעזהשיית

יקחתיאל אר"י קאממטלראר.

ל"ע עור בגלחתי.

מבוא.

הבעל שם טוב ומטרת הפצו בשיטתו החדשה.

טרם נבוא לסדר וולדות וקורות הבעש"ט ז"ל מיסד „החסידות“, הנקראת על שמו „החסידות הבעש"טית“, עלינו לדעת מקורם מה ראה על ככה ליסד שיטה חדשה עם מנהגים חדשים, ולעורר על עצמו התנגדות עצומה מצד גאוני דורו נ"ע ז"ל. אם הבעש"ט ז"ל הכניס את עצמו כסכנה ומסר נפשו על שיטתו החדשה, אין כל ספק אשר הי' לו בענין זה מטרה נשגבה ורוממה, אשר כדאי להקריב א"ע בשבילה, ועד היום עוד לא מצאתי למי מכל כותבי תולדות וקורות הכעש"ט ז"ל ושיטתו, שיאמר דברים של טעם על זה מה ראה הבעש"ט לחולל את השיטה, ומה היה מטרת הפצו. יש מן הסופרים שהחלו בזמן האחרון לקשור כתרים לראש החסידות ונושאי דגלה, האומרים כי בא הבעש"ט ז"ל לשבר ולמגר את כסא הרבנות ולהוריר את ממשלת הרבנים שרדו את העם במקל וברצועה, ורמסו ברגל גאווה את המון בני ישראל, כי לא היו נחשבים בעיניהם כלום; אבל הדברים האלה מילי וכריבי גינהו, בי כל מי שיודע מעט את דברי ימי ישראל בהמאה ההוא שבה התנוצצה אורו של הבעש"ט ז"ל, הוא יודע ומכיר מי היו הרבנים הגאונים רועי ישראל ודבריו אז בזמן הזה, המה הגבורים אשר מעולם אנשי שם כולם קדושים ואוהבי ישראל, וכלל ישראל העריצו והקדישו אותם, וסרו למשמעתם ביראת הרוממות וביראת הכבוד, ולעומת גאונים אילים ותרשישים כיו"ב, לא הרהיב הבעש"ט ז"ל לתגור במלחמה; ובפרט מלחמה כדי לשחרר את המון בני ישראל מעול הרבנים הגאונים, לא היתה נחוצה כלל, והעם לא ביקש זאת מירו, ואדרבה העם עמד לימין הרבנים הגאונים, מתנגדי הבעש"ט ושיטתו, והעם לא הכיר טובת הבעש"ט משחרם משיעבוד הרבנים, כי לא פרקו המון בני ישראל את עול הרבנים מעל צואריהם מעולם, וגם אז בזמן התפשטות החסידות בעולם, נשארו המון בני ישראל נאמנים אל הרבנים מורי הוראה בישראל, אשר מאז מעולם הי' רב הקהלה קשור ודבוק עם הצבור, בשעת חדיה שתפו את הרב בשמחתם, בעת צרה ר"ל השתתף הרב בצרתם, ובצרכי צבור ל"ה דבר שבצדקה וחסד בכל עיר ועיר, בלי עזרת הרבנים ועבודתם והשפעתם, וע"פ רוב היו הרבנים המיסריס והראשונים לכל דבר שבצדקה ומסדות חסד.

ויש מן הסופרים האומרים, כי מטרת הבעש"ט ז"ל היתה לבטל החומרות והסג"גים, הגזירות והגדרים שנערמו ונצברו חסרים חמרים, מימות בעלי השלחן ערוך עד זמנו. דברים הללו בודאי אין להם שחר ופסוטי מילי בעלפא גינהו,

לאמור על הבעש"ט ז"ל כי בא לפשות רעפורם בישראל, תיקונים בדת, להקל
נגד פסקי הרבנים הפוסקים האחרונים ז"ל, ועל דברי הבל שאין בהם ממש כאלה
אין כדאי להשיב, כי כל מי שיודע מנהגי החסידות הבעש"טית, ובקי בחיי החסידים,
הוא יודע כי שיטת החסידות הוסיפה שמירה על שמירה, וגדרים על גדרים,
וסייגים על סייגים, כמאמרם ז"ל (ב"ק ל' ע"א) האי מאן דבעי למהוי חסידא
יקיים מילי דאבתא, ברכות, נזיקין, וכן קימו וקבלו עליהם החסידים תלמידי
הבעש"ט ז"ל והוסיפו קדושה על קדושה, ופרישות על פרישות, לפנים מסורת
הדין, כדי שיהי' השם, "חסידים" הולכתם.

והנה בכדי לעמוד על סוף דעתו של הבעש"ט ז"ל מחולל, החסידות,
לדעת את מטרת חפצו ולמצוא הנקודה הפנימית אשר אלי' קלע ואשר היתה
משאת נפשו, צריכים אנו להרחיב הדבור בדברים העומדים ברופו של עולם,
בסקירה כללית על הדורות הראשונים, מימות הרמב"ם ז"ל עד זורו של הבעש"ט
ז"ל, את מצבם המוסרי והרוחני, ואת מעלות רוחם בקדושה, ורוח הקודש, ואיך
נשתלשלו הענינים במשך הדורות עד אשר נתגלה הבעש"ט ז"ל וכל קדושו עמו;
ומתוך תוכנם של הדברים נבוא אל התכלית לדעת את מטרת חפצו של הבעש"ט
ז"ל, שדבר זה הוא יסוד ושורש של החסידות הבעש"טית, ומבלעדי זאת הן לא
נדע מה בא הבעש"ט ז"ל להוסיף על שיטת האר"י הקדוש ז"ל ותלמידיו, והרמ"ק,
הרמ"ע מפאנו, והש"ל הקדוש ז"ל, הר"ש מאוסטרופולי, והגה"ק ר' נפתלי כ"ץ ז"ל
מפוזן בע"ס סמיכת חכמים, ור' אלי' בעל שם ז"ל [המוזכר בש"ת חכם צב"ן,
ור' ברוך קאסיווער ז"ל, ור' שבתי ראשקאווער ז"ל, ור' יהודא חסיד משידלאוועז
שעלה לארץ ישראל עם החבדאי, וכירב הרבה קדושים וצדיקים שהיו בדורו של
הבעש"ט ובדור הקודם לו. וע"כ התקן עצמן קורא יקר בפרחודור במאמרי מסורת
אבות כדי שתכנס לטרקלין המואר, במאור שבחסידות!

מסורת אבות

א.

רבנו הרמב"ם ז"ל ב"אגרת תימן" שכתב לחוק לב בני ישראל אשר בתימן ולעורר את רוחם לבל ירפו ידיהם מאמונתם, גילה להם ממסתורין שלו שהי' לו בקבלה מאבותיו, וז"ל: "אבל יש אצלנו קבלה גדולה ונספאה קבלתי אותה מאבי שקיבל מאביו ומאבי אביו והוא קיבל הדבר וכן הדבר עד תחלת הגלות של ירושלים כמו שנאמר (עובדי א', כ') וגלות החל הזה לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת וגלות ירושלים אשר בספרד ירשו את ערי הנגב. וביאר הדבר שבנבואת בלעם רמו שתחזור הנבואה לישראל אחרי שתופסק מהם, לפי שיש בתורה פסוקים שאע"פ שהכונה בהם לשום ענין, אע"כ יש בהם רמו לענין אחר, כמו שמצינו מאמר יעקב אבינו ע"ה שאמר לבניו (בראשית מ"ב) רדו שמה שעכבו במצרים כמנין רד"ו שהם מאתים ועשר שנים, וכן מאמר משה רבנו ע"ה שאמר (דברים ד') כי תליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ שישבנו בארץ ישראל מיום שנכנסנו בה עד גלות מלך יהויכין מנין נושנתם [עיי'ן רש"י גיטין ס"ח סוע"א] והם תתמו' שנה וכוה הרבה, ועל הענין הזה קבלנו שאמר בלעם (במדבר כ"ג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, יש בו סוד שמן העת ההוא יש לחשוב כמנין שיש מששת ימי בראשית ועד אותה העת ותחזור הנבואה לישראל ואז יאמרו להם הנביאים מה פעל אל, ונבואה זו נאמרה בשנת הארבעים לצאתם מארץ מצרים, ותמצא התחלת החשבון עד אותה העת אלפים ותפ"ח שנה שהסימן בתפ"ח גאולים, ולפי ההיקש הזה והפירוש הזה תחזור הנבואה לישראל בשנת ארבעת אלפים תתקע"ו ליצירה, ואין ספק שחזרת הנבואה היא הקדמת משיח, שנאמר (יואל ג') ונבאו בניכם וכו' זהו יותר אמת מכל חשבון שנאמר בשום קץ, וזה שאמרנו שהוא אמת אחד שהוזהרנו עליו ומנעוני תכלית המגיעה לגלותו שלא יהי' בעיני העם ברחוק וכבר הודעתין אותו וברוך היודע..."

הרמב"ם ז"ל בתקומו כי עוד בימיו חתקיים ותתמלא מסורת אבותיו שבידו ותחזור הנבואה לישראל בחד הקדמה לנאולה שלימה ולימות המשיח, ראה אח עצמו, בתור חוטר מגוע שי, נצר ממשע היחס לבית רבי דאתי מדוד, מחויג לעשות ההכנות הדרושות לקראת העת ההיא, לברר ולסדר ההלכות למשיחא, הלכות הנהוגות בארץ, וז"ל עבודת בית המקדש ומעשה הקרבנות כי הלא במהרה יבנה המקדש, וכן זיתה שאיפתו להחזיר עטרת ה"סמיכה", כמו שביאר דעתו בזה בהלכות סנהדרין ובפי' המשנה למס' סנהדרין; וגם העת הגדולה בהמאה ההיא שחי בה וז"ל, ואשר בה נתקיים נבואת זכריה (י"ב, ב' ג') הנה אנכי שם את ירושלם סף רעל לכל העמים סביב... והי' ביום ההוא אשים את ירושלים אבן מעמסר לכל העמים כל עומסיה שרוט ישרטו ונאספו עלי' כל

גויי הארץ, מהמון עם רב מנוסעי הצלב שנקבצו על ירושלים וצרו עליה, ותבוסתם היתה שלימה ע"י המלך סאלאדין הגדול תלמידו שנתגרר על ברכו, בהיות הרמב"ם ז"ל רופא בבית אביו המלך במצרים, וכתב למענו ספר „שמירת הבריאות“, ואמנם כן מלך כשר ה' ואחרי אשר גירש את נוסעי הצלב מירושלים, נתן צו להכריז בכל מדינות מלכותו — ככורש בשעתו — לאמור: מי בכם מכל עמו ישראל יהי אלקיו עמו ויעל לירושלים ולארץ הקדושה לחסות בצל שמים תחת צל מלכותו. ואם לא נתקיימה תקותו והיתה לו למפח נפש ולדאבון לב, בודאי לא בו האשם, כי אם בהקטגוריא שבין תלמידי חכמים שבדורו, שעמדו עליו בהתנגדות עצומה, ובקטגוריא נוראה, והקטגוריא שבין תלמידי חכמים היא שגרמה גם אחרי מאות בשנים, אחרי פטירת הרמב"ם ז"ל, להאריך את חבלי משיח, בעת אשר נתעורר מהר"י בי רב ז"ל, רבו של מרן הבית יוסף, להחזיר עטרת הסמיכה ליושנה, כדעת הרמב"ם ז"ל שלפני ביאת המשיח תשוב הסמיכה לאיתנה, וגם היתה ההתעוררות מצד הממשלה הטורקית לתת להשר יוסף דין גקטוס את סבריא עם שבע גלילות ליסוד שמה „מדינת יהודים“ וכי יקרא לכל ישראל לבוא להתישב בארץ, ובאה קטגוריא בין תלמידי חכמים, מצד הרלב"ח, ושם לא לא את החזרת הסמיכה, ונתלקחה מחלוקת בין הת"ח, והקטגוריא שבין ת"ח גרמה לבטל הסמיכה, ולהניא את לב העם מלבוא לשבת באה"ק, וגרמה להאריך עוד את חבלי משיח. ועוד היו עתים וזמנים שונים, מוכשרים לביאת המשיח, וע"י הקטגוריא שבין ת"ח דחו את הקץ, נכאשר גילה סוד זה רש"י ז"ל במס' שבת ק"יח ע"ב שע"י קטגוריא של ת"ח יארכו חבלי משיח והארכתי בזה במק"א].

לוא לא קמו המעוררים על הרמב"ם ז"ל, מחכמי לונד, ומחכמי צרפת, והשגות הראב"ד, ולא היתה קטגוריא בין הת"ח, כאשר התאונן הרמב"ם ז"ל באגרותיו לתלמידו ר' יוסף עקנן ז"ל והיו מכימים עמו, וסרו למשמעתו ולאישיותו הגדולה, אז עם הכרעתו בדבר ה' זו הלכה, ה' גומר גם כן את דבר ה' זו הנבואה, את דבר ה' זו הקץ, (וכשבת ק"יח ע"ב). אמנם אם לא נתמלאה תקותו במילואה לגאולה ולימות המשיח, נתקיימה מסורת אבותיו, בדבר החזרת הנבואה בזמנו ובקרוב לזמנו, בבחינות שונות ובמדרגות לפי ערך הדורות, כי חלקי הנבואה יסתעפו לכמה ענפים וסעיפים, ולאופנים שונים:

א) הקבלה והסודות, תורת ח"ן „חכמה נסתרה“, היא חכמה מקובלה אשר גילה ה' סודו לעבדיו הנביאים, כאשר האריך בזה האפודי ומובא בס' אמנות חכמים ט"כ, ובה כלולים הסודות של מעשה בראשית ומעשה מרכבה, שנמסרו לישיע' וליחזקאל הנביאים, ע' ברמב"ן בהקדמתו לפירושו על התורה, ובוה"ק ס' תולדות, ובעוללות אפרים מאמר מ', וגם יש בה חלק „הקבלה המעשית“, כמו שהי' רבנו יהודא החסיד „בעל שם מעשים“ (ראה בספרי חסידים הראשונים תולדות ריה"ח פ"א) ובגמ' (סוכה נ"א נ"ג) מוזכרים „חסידים ואנשי מעשה“ פרש"י (סוטה מ"ט ע"א) אנשי מעשה בטוח בחשיבותו ועושה מעשים מופלאים, ובמס' ברכות דף כ"ח נוקמי לר' יהושע, בעל מעשה הוא, ופ"י בעיון יעקב דהיינו שהוא בעל קבלה מעשית כדאמרי' בבכורות ח' בעובדא דר' יהושע כן חנניא אמר „שם“ ואוקמי' בין שמיא לארעא ווארכתי בזה בחיבורי. התלמוד

צמדעי התבל שער ז' „ברוח הקודש“ ע"ש. וכל ספר הזוה"ק הוא ספר הנבואה שחזרה בזמן ההוא.

(ב) רוח הקודש, הוא חלק וענף מן הנבואה כמ"ש בכוזרי מאמר ה' אות י"ב „וכבר יצליח הכת הדברי בקצת אנשים מהתדבקו בשכל הכללי במה שירוממוה משתמש בהקשות ועיון ויסיר מעליו הטורח בלמוד נבואה ותקרא סגלתו זאת קדושה ותקרא רוח הקודש...“ והנה על אודות חז"ל שהשתמשו ברוח הקודש כבר הארכתי בספרי התלמוד ומדעי התבל שער ד' באריכות ע"ש וע' שרת דברי עזיים ממרן הגאון"ק מצאנו ז"ל ח"ב ירד סי' ק"ה ע"ד רוח הקודש אחר חתימת התלמוד וכי הוא חלק מהנבואה. וע' בספר הברית חלק ב' מאמר י"א סוד רוח הקודש. (ג) גלוי אליהו ז"ל, הוא ג"כ ענף מהנבואה כמבואר בס' שערי קדושה למהרה"ח ז"ל באריכות ויש בענין זה כמה בחינות שונות לפי ערך המקבלים כמבואר בספרים הקדושים, ומהתגלותו אל התנאים והאמוראים חז"ל ראה בספרי התלמוד ומדעי התבל הנ"ל.

(ד) החלום, אמרו חז"ל (ברכות נ"ד ע"ב) חלום אחד מששים נבואה ובפירוש צאמר בתורה (במדבר י"ב) בחלום ארבר בו. ובס' אמונה רמה להראב"ד ז"ל כתב שהוא המדרגה הפחותה שבמדרגת הנבואה, והכל תלוי בערך אדם החולם, ראה מ"ש בפירוש ספר יצירה מהר"י ישראלי ז"ל, ובס' נשמת חיים לר' מנשה בן ישראל ז"ל.

הנבואה, לפי סעיפיה וענפיה הנ"ל, שלחה קוי אורה בכל משך זמן התנאים והאמוראים, ועוד גם בימי רבנן סבוראי וגאוני קטאי ני"ע ז"ל הראתה שביבי אש מנוגה זרחה, כמסופר באגרת דר' שרירא גאון על כמה גאונים שהי' להם צלוי אלי' ז"ל, ויש שהיו מכירים בשיחת דקלים, שהוא ג"כ ענף מרוח הקודש זממדרגת נבואה, (ע' ס' הברית מאמר י"א פרק ה') ובשרת הגאונים סי' כ"ג לרב נטרונאי שהשיב „כך הראוני מן השמים...“ ועוד הרבה כירוב, ואולם בדורות שאחרי הגאונים נלתם כל חזון, והסבה לזה אמר הרה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ל: „כי הדורות אשר אחר חורבן הבית עוד ראירה להם קדושת הבית באפלת ליל הגלות כל זמן התנאים והאמוראים ורבנן סבוראי והגאונים בירידה לאס לאט, זכל מה שאנו מתקרבים לבנין הבית האחרון כבר מאיד לנו האור שלעתיד לבא, אמנם הראב"ע ובני דורו היו בין הזמנים, בתכלית כבוד האור הראשון ותכלית העדר האור האחרון ע"כ נשאר באשמנים ואין עליהם שום אשמה בזה“.

ודבריו הקדושים מתאימים גם עם הנגלות לנו לפי מהלך ההסטוריא של הדורות הללו, שאו בדורותם שלטה הפילוסופיא של אריסטו בעולם, היא השליכת זעל גם על חכמי ישראל בימי הבינים, שקבלו אותה כתורה שלימה שאין להרהר אחרי'. ואחרי אשר לפי הנחות הפילוסופיא המדרשית של אריסטו במיסאופיזיקא, אין מקום לנסים ונפלאות למעלה מן הטבע, בכן החלו הרבה מחכמי ישראל בימים ההם להכחיש בנסים ונפלאות שהם למעלה מן הטבע, וכה החשיכה חכמת יון אמ עינינו של חכמי ישראל מבלי יכלו ראות נכוחה, ועמדו בשורה אחת עם כל הפילוסופים תלמידי אריסטו ומעריציו, ולא עלתה על דעתם לאמור: מאן ספיס לומר שהפילוסופיא המדרשית של אריסטו, הבנוי על השערות, היא האמיתית והנחותי המה הצודקות, וקבלתנו ומסורת אבותינו, היא התלוי על

בלימה ומסופקה ברבר האפשריות לעשות נסים ונפלאות, אולי איפכא מסתברא שהקבלה והמסורה שלנו חותם האמת טבוע עלי, והנחת אריסטו בלתי מיוסדות ובשקר יסודן, כי המסכה הנסוכה על פני כל זיקום מרעות אריסטו. לא הגיחה גם פתח כחורו של מחט לחשוב אחרת, וכה גששו כעור באפלה, עד אשר הבקיע השחר אורו ובזמן אשר נבאו עליו אבותיו של הרמב"ם ז"ל לפי „מסורת האבות“ שבידם, הוא עלות השחר של האלף הששי, החלו קדני אור הנבואה להתפצל ולהתראות כאור נונה הולך ואור ער נכון היום.

הראשונים שנפתחו להם השמים וזכו להשגות גבוהות ולראות מחזות נפלאות הנאצלות מן הנבואה, היו רבנו שמואל הנביא, בנו רבנו יהודא החסיד בע"ס חסידים, ותלמידו מוה"ר מגרמייזא בע"ס רוקח זל"ה"ה, המה החלו להשתמש בקוי אור הבהיר מאורות העליונים, שהיו גנוזים וחלומים ביריהם מאשר קבלו מאבותיהם, גנוזי נסתרות מתורת חכמה נסתרה וקבלה מעשית, המה הקדושים מחסידי קמאי שבאשכנז, אשר שיטת אריסטו והפילוסופיא לא שפכה ממשלתה עליהם, פלטו נתיבות למן באורחות חייהם להיות מוכשרים לקבל שפע קודש, להוציא מכת אל הפועל את הכחות הרוחניים הטמורים בבחירי האומה הישראלית, שהם „סגלת הסגלה“ (כוזרי מאמר ב' אות ס"ד וכו'); וכה חיו בקדושה וברבקות עד שנתדבק אליהם הענין האלקי לפרסם אותם בגרולה וכבוד ובאותות ומופתים. ראה אודותם בספרי „חסידים הראשונים“.

והראשון שבתלמידיו רבנו יהודא החסיד, הוא רבנו אלעזר מגרמייזא בע"ס רוקח, הוא אשר קיבל הסודות מחכמת הקבלה על מנת לפרסמם כמ"ש בעצמו בכ"י (מובא במצורף לחכמה פי"ד) והוא אשר הפיץ אותה וגילה ריון עליון בספריו הקדושים אשר כל הרואה אותם יראה שהם מכבשי דרחמנא מקובלים מהנכניאים, והרה"ג החוקר ומקובל החסיד מו"ה אהרן מרקוס ז"ל בספרו קסת סופר בראשית ר"ה מביא וז"ל: „בספר חכמת הנפש בסוף הספר מביא שם כל הענינים אשר הכתישום האריסטוטליים מפעולות בעלי הרוחניים, עד דורנו זה אשר חכמי הרופאים לא די שלא יכלו עוד להכתישם, אם שלא ירעו לפרשם, משתמשים בהם גם במשפטי הערכאות וקראו להם שמות יונים לבלבל את השואל וקראום טיליפאטיא, טיליקיניזיא, היפנוזי, שפירושם פעולה מרחוק, הפועלת למרחקים, ושינה בהקיץ וזוגעסטיא שהוא בלשון איטליא ממש תרגום לחש העברי, ואמר שם הרוקח, שכחות האלה באים מן התתקע"ד דורות, ואלו ראה הרמב"ם ז"ל את כל הנעשה בענינים האלה הי' מודה שיש בזה כחות לא נודע לחכמי חומריות הטבע...“ [וראה בס' „רבנו אלעזר מגרמייזא“ לבני המה"ש מ"ה ישראל נ"י].

ומאבות הקבלה באשכנז באה גם להראב"ד שהי' ממקובלי ספרד שזכה לרוח הקודש כאשר יאמר בעצמו בפ"ח מהל' לולב, ובפי' מהל' בית הבחירה, וע' מהריב"ל סי' קט"ז ומהרח"ש סי' ס"ח שאינו גוזמא והפלגה, וע' שם הגדולים מערכת גדולים א' בערכו שזכה לגלוי אל"י, וכן חמיו הראב"ד השני בר יצחק ובנו רבי יצחק סגי נהור זל"ה"ה זכו לגלוי אל"י ולרוח הקודש (ע' שם הגדולים שם וברינקטי פי' גשא ובמצורף לחכמה פי"ג), ולפי דעת הר"א מרקוס ז"ל בקסות סופר הנספח לשו"ת מן השמים, הוא בעל ספר ירית מנחה, שהוא ספר מלא

סודות כמפי הנבואה מכה השמות הקדושים, ואיך פועל האדם בהשביעו בשם את המלאכים. וכן הר"י מקורבל בעל שו"ת מן השמים אשר השתמש בשמות הקדושים בשאלות חלום. ואחריהם הרמב"ן ז"ל שקיבל מהרוקח, ומתלמידי ר' יצחק סני זהור, ואחריו תלמידו הר"י דמן עכו שגלה ענינים נפלאים בצירופי שמות כמפי הנביאה (ע' שה"ג בערכו) עד שנתגלה ס' זהר הקדוש שהוא ספר הנבואה, שבו נתנבא על התגלות החכמה באלף הששי ותתעלה החכמה כל ששים שנה מעלה אחת עד שנת ת"ר... ובכל שתין ושתין מההוא אלף שתיאה איתתקף ה"א וסלקא בדרגוי לאתתקפא ובשית מאה שנין לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה כבר נש דמתתקן ביומא שתיאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא אוף הכי נמי וסימנך בשנת שש מאות שנה לחיי נח נבקעו כל מעינות תהום רבה... (זוהר וירא דק"י) א.

אמנם, כל זמן שאורו של גדול קיים אין אורו של קטן מתפרסם, שקע אורו של גדול מתפרסם אורו של קטן, כך כל זמן שאורו של עשו קיים אין אורו של יעקב מתפרסם, שקע אורו של עשו מתפרסם אורו של יעקב (ב"ר פ"ו אות ה'). דברי חז"ל אלה מתאימים לענינינו, כי כל זמן שאורו של עשו, הפילוסופיא האריסטוית, ה' קיים, לא נתפרסם אורו של יעקב, אור הזוה"ק, והחוקרים המתפלספים שבספרד שהתחממו לאורו של אריסטו, התקוממו נגד המקובלים יודעי ח"ן, ויהי ריב בין המתפלספים והמקובלים, ועוד בשנות ר"ן לאלף הששי כשתי מאות שנה אחרי התגלות הזוה"ק עמדו המרפספים על דעתם לכפור בנשים ונפלאות ובכל הדברים אשר הם נגד שיטת אריסטו והשערותיו, כאשר יעיד על זה החסיד ר' יוסף יעקב, מגולי ספרד בשנת בר"ן, בספרו אור החיים פרק י"א וז"ל:

א) בסוף ספר קמת סופר המחובר לשו"ת מן השמים כתב, וז"ל: וחכמי לב שלא ירעו לפרות אפרו קץ הגלות האחרון ולא נרפו בו בלל, אדרבה העיר איש נאמן שראה בזהר כתי' ישן שכתוב בו בסוף אותה הפרשה זמן הקץ על שנת תש"ל בר יחסר ר"ע מאלף הששי, והשמיטוהו קדמוני העתיקים מפני אורך הזמן. הנלע"ר שאין לרחות כלאתר יד אח אלה שראו בזה התגלות הקץ, אולם מה שחמד כאן כפ' וירא משלים בפרשת שעות דף ט' ע"ב, דלאחר אלף ומאתן שנין דגלותא דהיינו בשנת ה"א כ"ח: החשך לישראל עד דיהעד ויאו כו' ולבחר שתין ושית שנין (-) היינו מ"ש בזהר פ' וירא קפ"ו ע"ב דהיינו שית מאה וששים אחר ה' אלפים כ"ח שהם כיתר חרפ"ח-) כרין וזכרחי את בריתי יעקב וכו' ע"ש והבן, ועפ"מ"ש בזה"ק הנ"ל דאחר י"ב מאות שנים מהחורבן יחשך עד המאה הששית האז אחר כל שתין שנין יהי' זמן ביאת המשיח - אפשר לומר דזהו שהשיב פשיח לריכ"ל על שאלתו אימתי אתי פר ז א"ל, היום"י היינו בשנת ה"א שהוא בנימטריא היום"י, וע' בשם הגדולים ערך א' אות רי"ם דבנו אלעזר הרוקח בריה ועוד שאשחמ"ט ל"י מ"ש בזה"ק הנ"ל והבן, [וע' בס' הוגת אריאל פ' בהר והשיגה ירו ופצא כדי גאולתו כו' מצ"א ד"ת 'משמט' צדקה' אמונה בהם די להנאל, והם בנימטריא חס"ל כמנין שם קר"ע סמ"ן ור"ת 'תערוך' ל'פני' 'שלחן, ור"ת 'שסאלו' 'חתח' 'לראשי וימחקו הדינים בחסד כו' ע"ש וע' בעה"ט פ' תצוה' שנים 'ליום' 'חמיר' מ"ש, ולע"ר רמז לשנת תש"ל שאז יחזור החסיד ועבורת כהפ"ק אכ"ר].

לגלות המקום אשר מצאו אלה המנאצים להבזות בעיניהם את בעלי הקבלה כו', וזה כי בתורה עדותיה הם הנסים אשר היו הנביאים עושים תמיד, כי ענין התורה בכלל, הוא ענין אשר לרוב גבהו ומעלתו אי אפשר לשכל האנושי להשיגו כי לסיכך אין מקום לאמת ענין התורה כי אם עיני הנסים כר ואחרי שבעונותינו חרב בית קדשנו והפארתנו ופסקו הנביאים העושים הנסים כר מצאו מקום המשחיתים ההם אנשי החקירה להלעיג על האם היא התורה כו' וה' אלקי ישראל הנחיד לנו פליטה היא התפלה הנשמעת בכל מקום כענין הנסים שהיו בארץ ישראל וכומן שבית המקדש ה' קיים, כי כאשר היו בעלי המדרגה ג' וד' (הנזברים שם לעיל בספר ה' ר) צועקים אל ה' מיד היו נענים כאמור: כי בי חשק ואפילו אשנבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו, הרי מפורש כי בכה ידיעת השמות קוראים אל ה' ויענם ויחלצם ויכבדם, ולא אמר הזכיר שמי רק ידע שמי כמיש אחד מבעלי הקבלה כו', וכבר ידעת כי בעונותינו לא אפשרי דרי כי בימי חכמי המשנה והתלמוד היו עוסקים בדקדוקי מצות היו נמצאים בהם חסידים קוראים אל ה', והוא יענם, וכאשר נתמעתה חכמת התלמוד והתחילו אנשים לצאת מקבלתם ולהכנס בדרכי החקירה, גם השיית הסתיד פניו מהם כו', ואע"פ שנשארנו מעט מן המדרגה הג' בטלו במיעוטם, וכאשר יקראו אל ה' ויענם יחשבו המלעיגים כי הוא דרך הטבע אחרי כי אין ראי' נראית לחוש כמו שהיתה לבעלי המשנה והתלמוד... ומעתה בטלה טענת בעלי ריבנו ממה שנמצא ריבנו משה שהלעיג על בעלי הקמעות, כי ברין הלעיג כי כבר כתבתי בפסוק אל יתהלל כו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, כי ידיעת השמות לא תועיל כי אם לחסידים, ואותם אשר נמצאו בזמנו כבר בטל מהם החסידות והקדושה... (ב)

כה נמשך המצב הזה כל זמן שהי' אורו של אריסטו קיים עד סוף המאה השש עשרה למספרם, וראשית המאה הרביעית לאלף הששי, שאז קמו הפילוסופים באשכנז וצפת לבקר את למודי אריסטו והרסו את כל בניניו שבגלילוסופיית המדרשית שלו; אז נבהלו המתפלספים שבבני עמנו, כי נפל ארז האדיר אשר בצלו התנוספו ומאז טר צלו מעליהם, נדחו למודי אריסטו מאהלי שם, ולא נשמע עוד בבתי מדרשות שבישראל לפרש את התורה והמצוות על יסודי הנחות אריסטו, ומאז שנשקע אורו של עשו נתפרסם אורו של יעקב, ואלה החכמים אשר ערבה נפשם למחקרים אלקיים הלכו לאורם של הזוה"ק ובעלי הקבלה הקדמונים, ורמב"ן, רבנו בחיי עזרת, מהר"ם ריקנטי וכיו"ב, ורוח הקודש הופיע בבית מדרשם.

(ג) כרכריו, יאמר בהכחרי מאמר די ס"י כינז ובפירושו קול יהודא שם ע"פ, ובס' פנרל עז להריעביץ ספרין בעליות הטבע, החפלא על הרמב"ם ז"ל שהלעיג על הפשתמשים בשמות, והרי בן בנו הרב ד' רוד הנניד, נסים ונפלאות נעשו על ידו כאשר העיר בספר יחמין כו' ע"ש. וע"פ הרברים הנ"ל אין כל פלא, כי אם הדיופים משתמשים בשמות, בודאי לא יפעלו מאומה ויש ללעוג עליהם, והרי רבב יהודא החסיד בע"ס חסידים שהי' בעל שם פעשים, ובכל זאת יאמר: שאמור לשאת הקמיעות אפילו בחל, מפני שבזמננו כמותן הכלים, ראה ספרי חסידים הראשונים פ"ק ג' פתולדותיו.

הראשון מגולי ספרד שזכה להופעה שמימית, הוא מרן הבית יוסף ז"ל. רבינו יוסף קארו נולד בשנת רמ"ח במדינת פורטוגאל ונפטר בשנת של"ה בצפת זכה למגיד מן השמים, אשר הורהו דרך העולה בית אל לעשות נסים ונפלאות כבימי חכמי הש"ס, בדבדים האלה לאמור: „ובכן תהי' תמיד מתדבק בהשי"ת ותזכה להעשות נסים על ירך כמו שהיו נעשים ע"י הראשונים וידעו העם הזה כי יש אלקים בישראל, כי עתה אין שם שמים מתקדש כי אין רואים שנעשים נסים ע"י החכמים וכשיראו שצל ירך נעשים, שם שמים יתקדש" (בראש' ס' מגיד משרים). „לכן התחזק ליתר כל מחשבותיך לי ואם כה תעשה, אוזך שעשו נסים על ירך כמו ע"י התנאים וידעו כל העולם כי יש אלקים בישראל" (שם פ' בראשית). „רק בי תדבק בי ביראתי במשניות תתעלה ותזכה להעשות נסים על ירך כמו בימי חכמי התלמוד, ויתקדש שם שמים על ירך כי ידעו כי יש אלקים בישראל, כי סוד הנסים הנעשים לחכמים הוא על ידי שמחשבתם תמיד בכנסת ישראל דבוקה, ע"י שתמיד מהרהרים בתורה ויראת שמים בלי שום הפסק, כשהיא מתעלה לבינה כל הדבקים עמה עולים עמה, נמצאת נפש המהרהרים תמיד בה עולה עד בינה וכיון שנפשמ דבקה שם יש להם כח להוריד משם כל מה שחפצים זה סוד נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות" (פ' ויצא שם) וכדברים האלה בבבלי שמה עוד עוד בפ' מקץ, ובפ' בשלח. ^a

ואח"כ בא רבנו משה קורדווארו זצ"ל בספרו „תומר דבורה" והורה הדרך המוביל להשגת רוח הקודש ולהיות מעון לשכינה להדבק בהשי"ת לקיים מ"ע

ג כפס' בהכות דף ל"ד: מעשה כר' חנינא בן רוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב"ז, אמר לו, חנינא בני בקש עליו רחמים ויהיה הנח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וקיה, אמר רבן יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משניחים עליו, אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא רומה כעבר לפני המלך ואני רומה כשר לפני המלך. וע' בהכותב לעין יעקב שם בשם ס' אור ה' להר' חסדאי ז"ל שכתב: ענין הזה הוא שנחבאר בקבלה כפירוש שקבלת התפלה תהי' ביחוד לרבקות העובר ואם אין מדרגתו גדולה בחכמה, רצוני לומר בחכמה התורה או יוכל להתדבק יותר בקונו להיות סופרש ומוכרז מכל עניני עולם הזה ולעסוק תמיד רק ברבקות, אולם הגדול בחכמת התורה העוסק לאסוקי שמעתיא אליבא רהלכתא ולעסוק בריני השוד והכור וכו' וגם צריך להגיא משטמם לאור ולכן אי אפשר לו להיות תמיד ברבקות וע"כ אין כחם חוק בתפלה, וזה שאמר ריב"ז הוא רומה כעבר לפני המלך רבוק תמיד אצלו לעוברו ולשרתו, ואני רומה כשר לפני המלך שלא יוכל להיות תמיד אצל המלך וצריך לעסוק. בעניני המספלה והנהגת הסרינה מחוק לפלמין של מלך ולא יוכל להיות תמיד רבוק אצלו עיי"ש. ובה פירשתי מאמרם ז"ל על מ"ש בפ' בהעלותך פרוע לא יראתם לדבר בעברי כספה, דהיינו בעברי אע"פ שאינו משרה, כספה אע"פ שאינו עברי, וצ"ב. ועפ"י הנ"ל איש דיש עבר לפני מלך ברבקות כנ"ל ויש שר לפני מלך כחכמתו הגדולה והוא מנהיג הדור וע"כ אינו ברבקות תמיד כהעבר, ופסרע"ה תרווייהו איתני' ב"י שר ומנהיג הדור וירשורון מלך, ועבר ה'! והבן.

„והלכת בדרכיו“, ובו תדבק, ואז יוכל האדם לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו לראות המראות הנפלאות וכו'.

והרה"ק מוהר"ח וויטאל זצ"ל תלמיד אר"י הקדוש ז"ל חיבר ספר **שערי קדושה** והורה איך אפשר להניע אל המעלה העליונה ולהיות מן העולים והזוכים למדרגות גבוהות להעשות על ידו אותות ומופתים, ואע"פ שעל פי הנחות הפילוסופיא לא הי' באפשרי ליליד אשה לעלות למדרגה גבוה כזו, כאשר כותב הגאון מהר"י מינץ בדרוש עשירי וז"ל: ונפשי יודעת מאוד כי כשישער אדם בשכלו דבר זה בבחינה טבעיית יקשה עליו לקבל דבר זה שהאדם אשר בעפר יסודו יעלה למדרגה גפלאה להיות בחייו מעון לשכינה, ולשנות הטבע ולבטל הנזרות, אמנם החכם עיניו בראשו להבין שהדברים האלקיים הם למעלה מן הטבע ולא ניתנו להביאם בכור בחינת השכלה טבעיית, עכ"ד. והרמ"ק ז"ל יאמר בתמיה דבחי: „וכי מפני שלא נדע טעם נכחיש מה שמאומח בקבלתנו מסיני ז' (אלימה חמר א' פרק ט"ז).

ובימיהם כבר נוכחו לדעת אמחת הקבלה ע"י מעשים גלויים שנעשו ע"י אר"י הקדוש ז"ל, כאשר העיד הגאון הפילוסוף המקובל הישר מקנר"א בספרו **מצדף לחכמה פ"ג, ח"ל**: „וראינו שאפילו בזמנינו הבא לטהר מסייעין אותו וכמה דברים הגידו מאיש אלקים הטהור והקדוש כמוהר"י אשכנזי זצ"ל, כאשר תראה בכתב ששלחו מהתם, הנמצא כזה איש בין הפילוסופים אשר זכר עשה לנפלאותיה. ואשר נעשו ע"י המהר"ל מפראג ז"ל אשר העיד עליו נכדו מוהר"ג הכהן ז"ל, לאמר: „אבי זקני מוהר"ל מפראג אשר שימש ברוח הקודש כמפורסם, (מובא ברשת חכם צבי סי' ע"ו). ונפלאותיו ומופתיו אשר עשה בקבלה מעשיות [ע' בשם הנדולים למהרח"ד מערכת ל' ובהוצאת מוהר"מ קרעניל בהנוספות בשם שארית ציון לאות ל' שם], ואשר נעשו ע"י נכדו הגה"ק ר' נפתלי הכהן זצ"ל בע"ס סמיכות חכמים בקבלה מעשיות, ע' בס' „מוכרת לגדולי אוסטראה“ ובס' חוט המשולש בתולדות הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל בכואו לפחנא, וע' בשו"ת חכם צבי סי' צ"ג על אודות זקינו ד' אלי' בעל שם ובשו"ת שאילת יעבץ ח"ב סי' פ"ב, ועל הגה"ק מוה"ר יוסף שמואל מקראקא בעל מסורת הש"ס, כתב בס' כלילת יופי ח"ב (דף קמ"ט), ח"ל: „ומלבד זה הי' הגאון ר' שמואל ג"כ איש קדוש וצדיק כביר ושאלו בעצתו וכל דבר אשר יצא מפיו לא שב ריקם ויהי למופת... פעם אחת ביקש ממחותנו הגאון מהרשש"ך, שהי' מפורסם לחיכך גדול, שימסור לו איזה כללים בחכמת התכונה, והשיב לו מהרשש"ך כי באופן זה ילמוד עמו חכמה זו, אם גם הוא ילמוד עמו מן החכמה המפוארה שזכה בה, והוא כי כל אשר יצא מפיו לא ישוב ריקם ועצותיו לעולם תתקיימנה כאשר ישאל איש בדבר אלקים, על זה השיב לו הגאון מה"ר יוסף שמואל ז"ל, כזה"ל: ראשית חכמה זו היא יראת ה' וכאשר אני שש ושמה ומשתוקק תמיד לעשות רצון אבי שבשמים כן ה' הטוב גם הוא ית"ש רצון יראיו יעשה וימלא משאלותם ותו לא מידי. (נדרתן במס' אבות פ"ב עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונך במלך רצונך מפני רצונו כדי שיבטל כו' ע"ש]. וכן היו ברוד שלפני הבעש"ט הסיידת, ואנשי מעשה שזכו להשיג השגות רוח הקודש, ונשמע קולם בשמים ונעשו על ידם נסים ונפלאות, אמנם לביטה מסוימה וקבועה, ליסוד, מרכז וחוגרי, בי

מדרש שבו יחונכו התלמידים באופן זה: שנייעו למעלת בעלי רוח הקודש, לא הי' בישראל מאז שנפתח החזון אחר חתימת התלמוד. עד שבא הבעש"ט והעמיד בית מדרש לגדל בו להקת בעלי רוח הקודש וגבורי כח לחולל נפלאות ואוחות ומתמסרים כמו כימי חז"ל בעלי התלמוד, כדי לקדש שם שמים וישראל בעולם כי יכירו וידעו הכל כי אכן יש ה' בישראל!

בדורו של הבעש"ט ז"ל, היחה חסיסה עצומה בעולם הכללי בקרב הפילוסופים, אשר הביאה מהפכה בשיטת הפילוסופיא העתיקה, וחדשות נהיתה בארץ, וחתת אשר הפילוסופיא העתיקה היחה בנויה רק על השערות וסברות החלו הפילוסופים שבדור ההוא לנסות הכל במסה, ולהביא כל השערה וסברא ציונית על אבן הבוחן וכור הבחינה, וחתת פילוסופיא מדרשית, הביאו פילוסופיא מעשיית ונסייונית אקספרמנטלית, לראות את התוצאות מההנחות העיוניות שהניחו הפילוסופים הראשונים בכח ובפועל ובמעשה, יאם לא הביאו ההנחות את התוצאות המקוות בפועל ובמעשה, ניקחו לדעת כי אלה ההנחות בדמיון כוזב יסודן ונדחו מהם, ונם להיפך ראו כי כמה דברים שעל פי שיטת אריסטו וחבריו חשבוים להיות סן הנמנעות, ואחרי אשר בחנום בנסייונות הביאו תוצאות פוריות בפועל ובמעשה, להיפך מאשר האמינו כקודם.

רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה', נחה אז גם על הבעש"ט ז"ל להשתמש בנסיין ובבחינה, להציא מכח אל הפועל, את ההנחות שהניחו חז"ל בהחלט גמור בבדייתא דר' פנחס בן יאיר, לאמור: זהירות מביא לידי זריזות, וזריזות מביא לידי נקיות, ונקיות לטהרה, וטהרה לפרישות, ופרישות לקדושה וכו' עד לרוח הקודש ולהחיות מתים (ועכו"ם כ' ע"ב ושי"ג). ועמד ויסד בית מדרשו אשר בו יתועדו יחידי סגלה ובני עלי' מבני הנביאים, אשר נפשם למרום תמריא לעלות במעלות העליונות, ולהטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה, בעטר קדושות שחשבוים ר' פנחס בן יאיר שעל יריהם יתגלו הכחות הנסתרים שאפשר לחולל בהם נפלאות כמו שעשו חז"ל בעלי התלמוד, ור' פנחס בן יאיר, ור' חנינא בן דוסא, כאשר יסופר מהם בשי"ט ומדרשים, מעשים נפלאים ואותות ומופתים, כמו שעשו הנביאים בשעתם, ויכירו וידעו הכל כי גם בזמן הזה, אם אך יחיו חיים קדושים וטהורים בסדר ובהדרגה, כפי אשר הורה ר' פנחס בן יאיר, ועפ"י הביאורים ופירושים שנתפרשו דבריו בספרים הקדושים, אפשר להשיג גם היום השגות נעלות ונשגבות ברוח הקודש ותחיית המתים. וכן ישנם עוד אמצעים אשר על פיהם אפשר להוציא מכח אל הפועל הכחות הנסתרים כחות הנפש הפנימיים, לפעול על ידם נפלאות גדולות. ואם הכל הביא הבעש"ט ז"ל בכור הבחינה ובנסיין, כאשר אביא איה"ש באריכות בנוף הספר, ונסייונותיו עלו יפה, והשתולים בבית ה' בחצרות בית מדרשו תלמידיו ותלמידי תלמידיו גיע ד"ל אשר הלכו לאורו, וקבלו עליהם להיות חיים קדושים וטהורים עפ"י מסורת הנביאים ביד ר' פנחס בן יאיר וכיו"ב, כפי אשר הורום הבעש"ט ז"ל, הראו גדולות ונפלאות, ותפלותיהם וברכותיהם עשו פירות ופירי פירות, ונתקדש שם שמים ברכים על ידיהם, והאמונה גברה בארץ. וזאת היחה משאת נפשו של הבעש"ט ז"ל ומטרת חפצו, ביסוד שיטתו ובית מדרשו לחסידים ואנשי מכהה גו' פירשי' סוטה מ"ח ע"ג) ונחקימה כהשבתו, ועד דוד ודוד אמנו!

ב.

מגיני ארץ

ועתה לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ תני רב יוסף
זהו שאומרים מגן דוד, (כשם שחותמין מגן אברהם, כך חותמין מגן
דוד) (פתיח ק"ו ע"ב).

שני מגינים ישנם לעם ישראל, אשר הם מגינים עליהם ושומרים אותם
מכליון וחרץ: או „מגן אברהם“ הוא מגן האמונה, אשר אברהם אע"ה מסר נפשו
לפרסם אמונת אלוקי עולם. בו „מגן דוד“ היא התורה אשר מסר דוד המע"ה
נפשו עלי' להפיצה ברבים כמאמרם ז"ל (ברכות ר"י) ובשביל שמסר נפשו על
התורה הבטיח לו השי"ת שיהיו חותמין „מגן דוד“ אחר קריאת התורה, כשם
שואמרים בתפלה „מגן אברהם“.

שני מגינים הללו היו לעם ישראל תמיד, בכל דור ודור העמיד הקב"ה
לעמו מגיני תורה, גדולי התורה וההוראה, אשר ינהלו את בני ישראל על מבערי
התורה וחוקי ההלכה, וגם מגיני אמונה, חסידים ואנשי מעשה, להעמיד מצד
עופל ובוזחן בפנית יקרת האמונות והדעות לשמור מכל משמר את הלב, לקרב לבן
של ישראל לאביהם שבשמים.

בימי רבותינו התנאים והאמוראים חז"ל מקבלי התורה שבע"פ, מהם היו
בעלי המשנה והגמרא, מבררי ההלכות ומורי הוראות לכל ישראל; ומהם רבנן
דאגדתא, חסידים ואנשי מעשה, חסידים הראשונים, ותיקים, בני עלי, שכל
עסקם הי' לצרף ולזכך ולטהר את הלבבות כמו ר' פנחס בן יאיר ור"ח בן דוסא וכיו"ב.
בזמן הגאונים הלא נראה את רבנו סעדי' גאון, שמסר נפשו בעד האמונה
להגן בעדה מתגרת יד הקראים והכופרים, ובעת אשר הגאונים בימיו טרחו לברר
את ההלכות, לעשות „הלכות קצובות“ (של רב יהודאי גאון) „ההלכות גדולות“
(של הר"ש מקיירא) והיו מגיני התורה, עמד הוא על המשמר ולא נתן את המשחית
לבוא בבתי ישראל על ידי ספרו „האמונות והדעות“ והעתקת חמשה חומשי תורה
לבן ינהו בני ישראל אחרי חוי הבלכי, והי' ממגיני האמונה.

רבנו גרשום מאור הגולה ותלמידו רש"י זללה"ה, הפיצו ידיעת התורה
והתלמוד בכל הגולה — מגיני התורה; ורבנו משה הדרשן מעיר נרבונא נסע
בעיירות וכרכים בכל מדינות אשכנז וצרפת, לדרוש ברבים באגדה ומוסר להגן
בעד האמונה. רבינו יצחק אלפסי והר"י בן מיגש זללה"ה, מרחיבי הדעת ודת
ודין ממגיני תורה; ור' יהודא הלוי בע"ס הכוזרי, והראב"ד בע"ס אמונה רמה
וכיו"ב, דולים ומשקים מנהרות נחלי אמונה לכל ישראל שבתפוצות הגולה.

הרמב"ם ז"ל הי' מחזיק ברומח וכגן אמונה בידו האחת בספריו מ"נ,
אגרת תימן, אגרת תחיית המתים, אגרת קדוש השם; ובידו השני' הראה את היד
הגדולה ב"יד החזקה", מגן התורה וההוראה, רבותינו בעלי תוספות הר"י ור"ת
ותלמידיהם, ששים גבורים, כמגיני התורה; ורבנו שמואל הנביא ובנו רבנו
יהודא החסיד ותלמידו הר"א מגרמיוז והסמ"ג, מאדירי האמונה אשר סהרו את
רוח בני דורם מכל דעה כוזבת, וקדשו את בני ישראל להיות גוי קדוש שומר אמונה.

מגיני ארץ

הרמב"ן, הרשב"א, הרישב"א, מהר"ם מרוטנבורג, הרא"ש ז"ל, ממגיני התורה; רבנו בחיי על התורה, מהר"ם ריקנטי, והמקובלים שביניהם, ממגיני האמונה. רבינו יעקב בעל הטורים, ורבינו ירוחם וכיו"ב, היו נושאי דגל התורה וההוראה בישראל, וכן הר"ן, הריב"ש והתשב"ץ, ממגיני התורה; ובע"ס צדה לדרך אבודתה, ור"ח בע"ס אור ה', מגיני אמונה. רבינו עובדי' מברטנורא, ר' יצחק קנפנטין, וכו' — מגיני תורה; מהר"י אלבו בע"ס העקרים, ומהר"י בע"ס העקדה וכיו"ב — מגיני אמונה. מהר"י בי רב, והבית יוסף, מהר"ב"ח, מהר"י"ט, וכו' — מגיני תורה; האר"י הקדוש ותלמידיו, ותלמידיהם — מגיני האמונה. וכה ה' בכל הדורות ובכל המדינות, מגיני ארץ מאוד נעלה.

המלחמה האיומה, מלחמת השלשים שנה וחתמתה ברם הטבח הנורא בשנות ת"ח ות"ט, החריבה את בית יעקב. נפלה בת יהודא שבפולניא, פולין העדינה הקדומה לתורה ולתעודה, היתה לגולה וסורה שכולה וגלמודה (צער בת רבים). חשש כחם של חכמים ונסתמו מעיינות חכמתם, גאונים וגדולי דעה כרבותינו הטריז והש"ך וכיו"ב, נדרו הלכו ונתקבלו לכורי ומדריכי האומה הישראלית בארצות שונות, ומדינת פולין נתרוקנה ויצאה ממנה כל הדרה, וגשארה בלא מגיני תורה. והחסידים ואנשי מעשה מגיני האמונה, גם המה ספו תמו מן בלהות ומפחד חרב היונה, המקובל הקדוש והנורא מוהד"ש מאסטרופולי עם שלש מאות תלמידים נטבחו ונהרגו על קדה"ש בשנת ת"ה ה'ה, ורבים נתפורזו לכל רוח, ובינתים סבלה ג"כ חכמת הקבלה הרבה ע"י הש"ציים, שהביאו מהומה גוראה בבית נבאתה של ח"ן ובאו לידי "שבירת כלים", ו"המוכחים" שהיו בימים ההם לרוב, גם המה לא מצאו חזק לשאת משאם בדברים של טעם במוסר השכל וחשבון הנפש; ו"הדרשנים" מרבני דאגרתא זרעו כלאים בשדה האגדה, לפרש את האגדות עפ"י דרך הפלפול והחידוד בהקדמות לקהים מדבר הלכה, והאגדות ודרשות חז"ל שנאמרו מפי חז"ל בשעתם לעורר את לב העם ליראת שמים, ולהדריכם במעגלי צדק ובנתיבות ה'יושר, נעשו בידי הדרשנים לחומר של פלפול וחידוד של הלכה, ולא נתכוונו כלל לעורר לבות השומעים למוסר ומדות טובות, כאשר קובל עליהם הרב ר' ברכ"י ברוך דיין דק' קראקא בספרו זרע ברוך ח"ב ודפוס אמשטרדם שנת תכ"ב, וז"ל: "מכאן תוכחה לא"י הדרשנים שקרנים אשר מקרוב באו שועלים קטנים מחבלים חובלים בעצמם ובאים לשנות הענינים ובררו לעצמם דרך לא סלולה לא דרכו בו הראשונים ולא שערום אבותינו, רק מסך בקרבם רוח עוצים מעשה תעותעים, מעשה חרודים בחריפות של הבל..."

ובדור שאחר זה יאמר מחבר אחר, היה הרב ר' זעליג בר' יצחק אייזיק מרגליות בספרו "חיבורי ליקוטים" (ויניציא שנת הע"ח), בהקדמתו שם: "ולא מצאתי שיכולים לקרב הגאולה כמו אנשי מדינת פולין אשר הריחו ביראת ה', אבל כעוה"ר הגאון וחמדת הממון זה שאור שבועסה המעכב... בי גברה הקליפה של רדיפות הממון וסימנך זע"ם, כי שית אלפי שנין הוי עלמא, ב' אלפים הראשונים הוי זנות, ב' אלפים שניים הוי עכ"ם, ב' אלפים אחרונים חמדת ממון... בי זה רעה חולה במדינת פולין כי הפרנס עושה כל פעולות לתת לו מתנות להטות ה'יושר, ובאם צריכים לקבל את הרב לקהלה אזי הפרנס נוטל חלקו בראש... אך בבואי למדינת אשכנז הוספתי יגון ואנחה בראותי קנאת איש

מרעהו לדבר סרה על חברו לקפח פרנסתו, אורח המלמדים — הבאים מסולין — שעושים כל הפעולות להלשין ולבזות את חברו... ולא אלו בלבד אלא אפילו אותן הולמדים שהקצינים מחזיקים אותם לפרנסם עם נשיהם ובניהם, כתנשאים לאמור להם לחדם נתנה הארץ לומר שהוא למדן מוסלג ומרחיקים את שאר לומדי פולין בכל מיני ריחוק... וראה עוד על משובת הדור הזה שלפני הבעש"ט ז"ל בס' קב הישר וכיו"ב. כנראה שאז בימים ההם כבר לא הי' כח הועדים דארבע ארצות יפה, לעצור בעד המשובתה, כי כפי מ"ש הלה"ג החכם מו"ה אהרן מארקוס ז"ל (כה, חסידיומוס" עמוד י"ג) נתבטלה ממשלת הועדים בשנת תפ"ד כליל מן הארץ, וע"כ יכלה החסידות להחפשט למרות התנגדותם של הגאונים שהיו ראשי הועדים, כי כבר נתבטלה ממשלתם, ממשלת ועד ארבע ארצות עוד טרם נולדה שיטת החסידות, אבל לפימ"ש הגאון חוקר קדמוניות מ"ה חיים נחן דעמביצר ז"ל במאמר „קרית ארבע“ על אודות ועד ארבע ארצות, נמשכו הועדים ממחצית המאה הרביעית עד רבע הראשון למאה הששית, ודהיינו עד שנת תק"כ). סבת התבטלותן, יאמר הר"א מרקוס ז"ל, ע"י הגאון מוהריעב"ץ ז"ל, בחרות אפו על רבני פולין וליטא גאוני הועדים על החוקים בימין הגאון מוהר"י אייבשיץ ז"ל, השתער עליהם בחמתו ובאמצעות אחד ממעריציו ר' ברוך מארץ יון [בכנויו שטערנבערג מקראקא], שהי' סרסורו של השר בריה"ל שליטו של אויגוסט השלישי, ועל ידו עלתה לו להוציא פקודה להעביר ממשלת הועדים דארבע ארצות. אבל מוהר"ח דעמביצר ז"ל לא ידע סבת התבטלות הועדים, ולא נדע מאין לקח הרא"מ דבר זה שקשה מאוד לתלות הקולר על צואר הריעב"ץ ז"ל. עכ"פ היו הועדים עוד בתוקפם בדור שלפני הבעש"ט ז"ל, ולא נוכל להבין כעת לרעת במה הי' כחם יפה, אם בעלי מוסר ומוכיחים שבדורות הנ"ל היו צריכים להרים כשופר קולם על הפרנסים, וראשי ישיבות וכיו"ב ?

כחם הי' יפה אמנם לגדור גדר ולעמוד בפרץ בפני עושה עולה, הרבו לעשות חקנות גדולות וקבועות, ביני חזקה, חוקת אורגניס, וחוקת מערופיא, ובחקנות הקהלות בעניני משא ומתן, והלואות, ושכירות ושוחסין, תקנות שהנם עוד היום לחוסן ישועה לכל ישראל, הרבנים הגאונים, „מגיני התורה“ היו במלא מובן המלה, עמדו על המשמר כצופים נאמנים והגיטו בעד התורה וחוקי' והלכותי ומשפטי' לבל יפרוץ בהם העם, עשו סייגים וגדרים לשמור גם חוקי' הטהרו והצניעות בישראל. „מגיני התורה“, הרבנים הגאונים נ"ע וללה"ה, השפיעו שפע קודש על קהלות יעקב, וההיים העבריים היו חיים של קדושה וטהרת משפחה, ביישנות וצניעות וחסידות, במדות הללו היו בנות ישראל מצוינות הודות להשפעת „מגיני התורה“ עם סייגיהם וגרייהם. אך רגשי הצדק והיושר, המוסר העברי, חוקי הנמוס וד"א, התרוממות הרוח וטהרת המדות, כל אלה פג טעמם ונחלש כחם בדורות ההם, כאשר הבאחי למעלה דברי דרשני הדורות הללו בתוכחתם על עון קנאה, שנאה וחמדה הבצע, עד שחדלו בני הדורות הללו להטיל דופי בבעלי עושר שעשו עושר בעליה ובו"מ"; „מגיני אמונה“ היו חסרים בדורות הללו, מגיני אמונה אשר יוכלו לקחת לבב העם שבי בכחם שבפה, ע"י דרשות מלהיבות את לבב השומעים, ובדברים המושכים את הלב, להתרוממות הרוח ולזכך הנפשות והרגשות העדינות, „מגיני אמונה“ כאלה שהיו בדורות הראשונים אשר

עבדו עבודה קדושה על שדה החינוך לחנך את העם לעשותם לאנשי מדות ובעלי יושר יצדק, למגיני אמונה כאלה לא זכו בני הדורות משנת ת"ח עד ת"פ. ומורים ומדריכים כאלה אשר יעמדו תמיד על הבימה להשמיע להעם תורת חובת הלבבות, ולהביע להם תורה המדות ומוסר העברי, לא היו בתקופה הללו לא באשכנז וצרפת וגם לא בפולין ורוסיה, וחטרונם ניכר ומורגש בחיי כני הדורות ההם. ובימים האלה ובזמן הזה, ה' מנשב רוח קדים מחוץ לחומות הגיטו. חכמי אור"ע צעדו צעדים קדימה כחכמה ומדע, במליצה ושיר באשכנז החלה תנועה חרשה ע"י סופרים אשר הפיצו רבריהם ודעותיהם בשפה צחה וחייה, ובדברים מיוסרים על יסודות הלקוחים מן החיים והמציאות, הקרובים מאוד לכל לב מבין, ובאלה הדברים לקחו שבי לבב כל הקוראים דבריהם, וגם אל רחוב היהודים הגיעו הדברים ונשמעו בקרב שדרות כני עמנו, והשאיפה לשמוע דברים של טעם, אמרי נועם בשפה ברורה ונעימה, הקיפה את המון בני ישראל, ואולם לא מצאו מים לשבר צמאונם ליווח נפשם, ממימי הדעח הנובעים ממקור מעיני חכמת ישראל. העם ברבבותיו ובאלפיו לא נמשכו עוד אחרי החריפות והבקיאות על שדה הפלסול וההלכה, או אחרי הדברים הנסתרים ורזין עילאין שררשו אז הדרשנים ברבים בתורת הח"ן, עד אשר בימי הרב מרא דאתרא בעיר ברלין, המקובל ר' מעכל חסיד ז"ל, ראו לנחוק להכריז שלא ירשו עוד ברבים בכתרי תורה". (ראה תולדות אנשי שם מהר"א לנדסהוט). וכה נתרחקו המון בני ישראל לאט לאט מרבותיהם הגאונים, "מגיני התורה" ונמשכו כעיר אחרי כל שיחה נאה, ואחרי גאומים מצלצלים בדברי צחות ושפה נמלצה. הבנויים על ענינים שיש להם אחיזה בחיים ובמציאות ואשר הם קרובים אל לבם ממעשיים בכל יום ויום ולא ארכו הימים ורוח הזמן חרר אל רחוב היהודים ונעשה שם מהפכה. כאשר יתאונן הגאון מהרי"עב"ץ (בסידורו בית יעקב ריני תשעה באב חלקו ז'), על רודפם אחרי ההידור והקישוט הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם, בכל מאדע חדשה מחסירין על עצמן ומרדקדים בהם יותר מהעמים ההם המחדשים אותן... אכן כאשר המנאפת תחת אישה תקח את זדים. ככה עושים בני עמנו העשירים מפזרים ממונם ללמד לבניהם ובנותיהם לשון צרפת להרגילים לשחוק וקלות ראש וניבול פה כירוע לכל שזה כל פרי ותולדות אותו הלשון וכשיכ כשיצורף לזה לימוד המוזיקא... מגיני אמונה כמו רבנו סעדי גאון, כמהר"י הלוי בע"ס הכוזרי וכו', כמהר"י עראמה בעל העקדה וכו' בשעתם, היו חסרים ברור הזר — אחרי שנת ת"ח ות"ס — להאיר מתוך חשכה לעם ממושך וממורט בעת אשר אוד זשך בעריפיה. מבין מפלשי עבים אשר הקדירו את שמי ישראל בימים ההם בכל מקומות מושבותיהם. במזרח ע"י המלחמות והמהומות, ובמערב ע"י הכס ש"ציים הארורה, מתוך החושך ענן יערפל. בקדו"תא דצפרא הבקיע השחר אורו, כנבואת הזוהר הקדוש כפ' וירא. שבשנות המאה השישה לאף הששי יתפתחו מבועי רחכתא לעילא ותתא יסימן לדבר: בשנה שש מאות שנה לחיי נח וארובות השמים נפתחו, ובדאשיון המאה הששית עלה השחר והאיר זני תבל עם מאורי ישראל. מגיני האמונה הלא המה שלשת הרועים א. הרב הקדוש המקובל האלקי מו"ה משה חיים לצאטו ז"ל. ב. הרב הקדוש האלקי מו"ה חיים בן עטר ז"ל. ג. הרב הקדוש אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו מו"ה ישראל בעש"ס ז"ל.

הרה"ק מו"ה משה חיים לוצאטו ז"ל

נולד בפדובה בשנת תס"ז. תלמיד הגאונים מוהר"י באסאן בע"ס לחמי תורה, ומוהר"י למפורסני ז"ל בע"ס פחד יצחק - בנגלה. ותלמיד המקובל מוהר"ס זכות ז"ל בח"ן, עלה ונתעלה ונתקדש בקדושה של מעלה. ויחכם מכל בני דורו בחכמת הקבלה, ובחכמות למודיות וטבעיות, חכה לגלוי אל"י ולמגיד מן השמים. וברוחו פי שנים. בשפת חזו"ט, ומליץ: ומשורר כר"י הלוי בשעתו. עיר וקדיש מן שמיא נחית להיות פנס המאיר להאיר לכל העולם. וביתורו שהי' רמח"ל ז"ל חכם כמעשה בראשית, ותבעשה מרכבה. עוד לימד דעת את העם ליישר את אורחות חייהם „במסלת ישראלים“. ספרו זה -- מסלת ישראלים - הי' לקנין העם העברי יודעי ספר. שהי' מצוי בכים הטלית יתפילין של כל יהודי ירא וחרד ובר אוריין, וספרו זה הי' מורה דרך החסידות המוביל למעלה אל ה„רבקות“ ואל „רוח הקודש“ ולמדרכה „צדיק“ בבחי' „ותגור אומר ויקם לך“ והגה"ק מוהר"י בע"ס עבודת ישראל המגיד מקונו"י זצ"ל אמר. שעי' ספר „מסלת ישראלים“ הגיע אל מה שהגיע.

ועד כמה היתה קבלת הרמח"ל נחוצה לשעתה ולדורות נראה ממש על יד הרה"ג חוקר ומקובל החסיד ר' אהרן מאירקוס ז"ל כספרו „קסח סופר" פ' בראשית ודף ח"י ז"ל: „והנה משנאי ה' יכחשו לו ויאמרו שלא יתכן לומר במעשה הבורא תוהו ובוהו ועל זאת אמר דוד אשר יומרוך למזימה נשוא לשוא עריך כלומר אויבך ינשאוך לשוא כרי שיוכלו לעשות כמזימתם. ובאה הקבלה הנאמנה חכמה הנבואה במאמר ישעי' הנביא, יוצר אור ובורא רע. והוא ההדרגה פירוש הבריאה דרך מדרגות זו למעלה מזו. אשר נעלם מן החיצוניים, ולא שערזה הקדמונים. אמנם ברור האחרון נתקיימה נבואת זוהר בפ וירא אשר באלף הששי בכל שתין שנין תעלה המלכות שהיא חכמה תתאה חכמת שלמה מדרגא לדרגא עד שבשנת ת"ר יתקיים רמז הכתוב בשנה שש מאות לחיי נח אתפתחו מבועי דחכמתא וכו' ובחקרם מוסרי הארץ משנת תק"מ ואילך נתגלה להם כמאן דחזי בתר כותלי בחיצוניות רחיצוניות חרות סתומות מ„שכרי כלים“ של „עולם התוהו“. וזה רכס כלל למו אשר לא חסו על כבוד קונם כפירוש חז"ל על המשנה ראין דורשין (חגיגה פ"ב) משל למך שבנה פלטרין על האשפה אין כבודו להזכיר שם האשפה. וכל כוונתם למרוד בו. אבל עברא בייא קשור בשלשלת התורה המסודה לחכמי הדורות בסודות מעשה בראשית. וכ"כ עלתה על דעתם לנגוע בקצה הסודות שולח עיר וקדיש מן שמיא הרב רבי כ"ה חיים לוצאטו ז"ל לבאר מסורה הנעלמה בבירור גמור מאה שנה טרם ה"ה ידם לבעט בנבואת ירמיה' וליא ל"ה אם ימורו שמים מלמעלה. ויחקרו מוסרי ארץ למטה. וכנבואת חגי הנביא וכו' ה"י. רוחי עומדת בתוכם אל תיראו. היסוד הראשון הוא מאמר „קלי"ח פתחי חכמה" פרק נ"ד בענין הצמצום כו"ל...

ואחרי אשר הביא שם פרקים אהדי"כ מדברי רמח"ל בסוד מעשה בראשית ומבארם יאמר שם (דף י"ב) על דברי רמח"ל, בזה"ל
 „ערכם לא יובחן כי אם. א' בעיני אצילי בני ישראל כהרבי ר' חג' בעד

יהגראו זללהיה, אשר אם כי גבה טורא ביניהם עיי מלשינים אשר ברית
 כרותה למלשינות שתתקבל על הלב, שהם גדולי ישראל, לב האומה דוקא, אבל
 שניהם ראו גדולת אצילות חכמת הרמח"ל ז"ל כאשר העירו תלמידי הגרא"ו ז"ל,
 שאמר: אם הי' רמח"ל חי הי' הולך אליו במקלו ובתרמילו מאה פרסי, כמבואר
 בהקדמתם לס מסלת ישרים; והרבי ר' בער המגיד הגדול ממעזריטש הציל את
 ספר, קל"ח פתחי חכמה, כאור מוצל מאש וצוה לתלמידו בע"ס דברת שלמה
 להדפיסו ובן נרפס בשנת תקמ"ח — או למי שראה עולם החרש בהתחדש חכמה
 חיצונית בטבע... כי החכמה הזאת אשר נעשה ליסוד חרש לכל השכלותיהם
 הנקראת פאלינסולוניה (יריעת מה לפנים) נאמר עלי' כמאמר הזה"ק כלם בחכמה
 איתברירו, כי בירור הקדושה מתוך הטומאה ודחיית הטומאה מעל הקדושה אי
 אפשר כי אם עיי החכמה אשר יש בה להמית ולהחיות. והנה דרך הסט"א שאדי
 בחיבורא וסיימו בפירודא כי הראשון אשר יסד את החכמה הזאת בהתבוננו על
 פליאות המציאות המשונות אשר היו סמונות בחיק הארץ הוא צרפתי קיווער
 (בשנת תקצ"ב) ויספוק כפיו על ראשו וציה מעולם לא נמצא קולמוס כקולמוס
 אשר הי' ביכולתו לכתוב מאמר כזה בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ...
 ואין גאן מקום להאריך בענין החכמה החיצונית אשר נכתבו בה אלף ספרים
 והיודע יראה כי כלם כלולים בכל אות ואות ובכל פרטי פרטים הנפלאים אשר
 גילה הרב רמח"ל ז"ל אורח חיים למעלה למשכיל..."

ושם (דף ג"ג והלאה) מביא מרברי הרמח"ל בספר "רעת חכמה" ובספרו
 "אדיר במרום", אשר הרוחב וביאר סודות מעשה בראשית וגילה סתרי הבריאה
 עוד טרם החלו חכמי אוה"ע לנסות במסות ובחינות, אשר לולא דברי הרמח"ל —
 יאמר הר"א, מרקוס ז"ל — "לא הי' לנו פתחון פה נגד חכמתם החרשה".

הרמח"ל זצ"ל בצדקתו ובקדושתו, בחכמתו וברעתו הי' בכחו לדומם את
 קרן ישראל ואורייתא, ולמלאות בית ישראל אורה, אפס בעונות הרור לא זכו לזה
 כאשר העיד הרה"ק בע"ס רב ייב"א ששמע מפה קרוש המגיד ממעזריטש
 זצ"ל, שאמר: "לא היו בני דורו של רמח"ל מבינים צדקתו ופרישתו ומעלתו
 הגבוהה, ומחסרון דעתם רברו על צדיק עתק אשר לא כדת". וקנאים פגעו בו
 והביטו אחרי משה שחשדוהו בש"ציית וישטמוהו בעלי חיצים וירדפהו מנוחה
 והוכרח לעזוב ארצו ומולדתו, ובחר בציון אוה למושב לו באה"ק. וכאשר עלה
 לירושלים עה"ק תוב"כ חדרו לקראתו וקני העיר ונתנו כבוד לשמו, אבל לא
 ארכו ימי האדם הגדול בענקים הזה ע"פ תבל, ובשנת תק"ו, כ"ו לחודש אייר
 בשנת הארבעים לימי חלרו על הארמה גוע עם כל ב"ב בעיר עכו בשעת הזעם
 הדבר ר"ל, ויובילוהו לעיר טבריא ומנ"כ שם אצל קבר התנא האלקי רבי עקיבא,
 זי"ע ועכ"י.

אמנם ביאתו לעולם הזה הי' בעתו ובזמנו, בתקופה של בחינות ומסות
 שהחלו אוה"ע לעשות אקספרמנטים לגלות סתרי בראשית, בא הוא שלוח ממרום
 לגלות סתרי בראשית בספריו הדמים ונשגבים להודיע לכל באי עולם גבורות
 הבורא ית"ש יוצר בראשית.

ובספרו "מסלת ישרים" הניח אבן פינה, לבנות עליו בית ישראל, שיטת
 החסידות של הבעש"ט ז"ל. והי' השפר "מסלת ישרים" לאבן בוחן שכל מי אשר

רוצה להוכיח מאמת דברי חז"ל על אודות הנסים והנפלאות שנעשו ע"י התנאים והאמוראים, הלא יוכל לבחון ולנסות ויתנהג עפ"י עצת ר' פנחס בן יאיר ויעלה במעלות העולות למעלה למעלה ממדרגה למדרגה, מזהירות לזריזות, וממנה למדת נקיות, וממנה לטהרות, ומטהרות לפרישות וכו', ועפ"י פירושו של רמח"ל במסלת ישרים— ויראה בעצמו כי נאמנים דברי חז"ל וחיים וקיימים לעד לעולם.

ובהחזיון „לישרים תהלה“, אשר בו אסף חומר רב מן החיים והנסיון, יוציא לאמת משפט על עמל החיים בעבור „התהלה“ בת „ההמון“ הנמשך כבהמה בבקעה אחרי ה„תרמית“... כה אחז צדיק דרכו לפלס נתיב אל שדרות המון בני עמנו, לפקוח עיניהם, ולהורוהם דרכי צדק ומסלות ישרים, ואשר לא עלתה בידו להפיק זממו, כי נטרפה לו השעה ר"ל, יצא מכח אל הפועל, ע"י הבעש"ט ותלמידיו נ"ע וללה"ה.

הרה"ק מו"ה חיים בן עטר ז"ל.

נולד בשנת תנ"ו לאלף הששי בעיר סאלה במדינת מארוקה. בשנת תצ"ג נאלץ לעזוב ארצו ומולדתו לרגלי חמת המציק שם, ובא למדינת איטליא ותקע אהלו בליווארנא, שם הוציא לאור ספרו „אור החיים“ על התורה. בשנת תקמ"א עלה לירושלים ויסד שם ישיבתו הגדולה בשם „כנסת ישראל“.

בספר „מעשה הצדיקים“ מר' אברהם סוסאן מביא, מה שספרו זקני העיר סאלה מתהלכות הרה"ק מו"ה חיים עטר ז"ל שם בימי חורפו, בזה"ל: „תהלכות האיש המורס הזה הי' למופת בעיני כל הדור ההוא, ויתנו עדיהם עליו כי קדוש הוא לאלקיו. גם הוא האציל מהדור עליהם וערב ובוקר מילא לב ההמון רגשי קדש ויסל ברבבם נתיבות חיים בתוכחות כגולה, ובמתק לשונו הפיק נוגה ואור מלב השומעים, ודבר איש אלקים הי' יקר בעיניהם מאוד ויאמרו רק חזון אלקים הוא. גם בסתר משכית חדרו התנהג בסדר מופלא, בכל לילה ולילה קבע משמורת לתורה נגד ספירה וכפירה הנרמזת בה, ובלייל ששי שהיא נגד מדת יסוד התעסק בפרד"ס ויוזך רוחו מכל סיג וחלאה הנאהזים בנפש כמשך ששת ימי השבוע מצד טבע החומר העפריי, ויתעתד לקבל זיו העליון נשמה יחירה ביום השביעי, וביום השביעי התנוצץ בו אור מופלא רום מעלה ונחה עליו רוח טהרה ויצהל פניו כל קביל הנאספים ויגל באזנם אורחות יושר המובילים אל ההצלחה המאושרת תכלית רצון האלקי, וערוך לפנייהם גדולת היום אשר אין ערוך אליו...“ הדברים האמורים כי דרש לפני ההמון בכל יום ערב וביקר מקוימיש ומאשרים מפי הרה"ק בעצמו אשר כה יאמר בהקדמתו לס' אור החיים: „נוסף על העמסת פזור התורה בכל יום, ב' דרשות ערב ובוקר לכל בני העיר וכי יאריכו הימים דרשות ג' בכל יום...“ ודרשותיו היו באגדה המושכת את הלב, דרשות מלהיבות לבות השומעים, ומעוררות בקרבם רגשי קודש כעדותם של זקני סאלה הנ"ל, כאשר אנו רואים מעט מהם לדוגמא באוה"ח בפ' משפטים, „כי תצא אשׁ... ובפ' בחקותי „כי ימון אחיך“. ובפ' תצא „לא תראה את שור“. ושם „כי יקח איש אשה“ ועוד כיו"ב. וכבר העיר על זה בשם הגדולים להרחי"א מערכת ספרים אות ד' דושות הר"ן ז"ל: „הלא מראש בהיות ישראל בספרד היו הדרשות בחקירות וסברות ישרות בפשטי המקראות כדרשות הר"ן... ובאזנינו שמענו כי זאת לפנינו בפולין היו הדרשנים נוהגים לדרוש מאמרים תמוהים בהקדמות תוספות ופוסקים וחרפות, ועתה חזרו מקצתם לדרוש פשטים פשוטים, וכמה מהם שקורין בכל שבוע ספר אור החיים להרכ המופלא ח"ק מוה"ר"ח עטר ז"ל ומחבבים את דבריו כי הם ע"פ הפשט“.

ספרו אוה"ח עה"ת שנתחבב כל כך בפולין הי' ע"י הבעש"ט ז"ל אשר הכיר מעלת נשמת הר"ח בן עטר ז"ל וצוה לקהל הסידיו לעסוק בספר אור החיים במקום אשר למדו לפניו בס' הזה"ק, יען כי הזה"ק מרום ונשגב וגבוה למעלה מסדרגת העם בזמן הזה, (ס' החסידות מוה"ר"א מארקוס ז"ל עמוד פ"א).

בספר אור החיים, מצא הבעש"ט ז"ל את שיטתו ומטרת חפצו, ואת אשר הי' בדעתו להפיצה ברבים, בא הרה"ק מוה"ר"ח בן עטר ז"ל בספרו אור החיים ופלס נתיב לישיבתו והגוח לבבו, ונתן כהלכים לדעותיו בין יודעי ספר ולומדי

תורה, כאשר אנו רואים בס' אוה"ח פ' ראה פסוק אחרי ד"א תלכו כו', איך מורה דרך לשומעי לקח, הדרך המוביל אל "הדבקות", עיקר מעיקרי ושרשי החסידות הבעש"ט בדברים האלה :

אחרי ד"א תלכו זה סדר זרעים, שיש בהם דין לקט, שכחה ופאה, וכולו ממדותיו ית"ש כו', ובסדר זרעים מחיית האדם ומזונותיו. וכתב הרמב"ם בהלכות דעות שצריך שיכוין האדם במאכלו להברות גופו לעבודת ה' דכתיב בכל דרכיך דעה... ; אותו תירא, זה סדר מועד כו', ויחס להם המורא ע"ד אמרם ז"ל בתק"ז יר"א שב"ת כו' ; ואת מצותיו תשמרו, זה סדר נשים וכו' ; ובקולו תשמעו, זה סדר גויקין כו', להטות אוזן לאשר ישפטו השופטים ; ואותו תעבודו, זה סדר קדשים שכולו עבודת בית אל"קינו ; ובו תדבקו, זה סדר טהרות, באמצעות הטהרה יהיו ראויים לידבק בשכינה... והרבה לדבר מענין "דבקות" בפ' חיי שרה, ובפ' בהר, ופ' בחקותי פסוק ונתתי משכני, ובפ' אחרי ד"ה או יאמר מסוד דביקות נעימות עריבות ידידות חביבות כו' עד כלות הנפש והתפשטות הגשמיות וסור מיתת נשיקה. כהבעש"ט ז"ל העמיק הרחיב לחקור בשרשי נר"ג להשיב הנפש אל שורשה. כמו בפ' ויחי מ"ט ג'. ושם מ"ט ט'. ובפ' אמור פסוק ובה כהן, ובפ' אחרי ית"ב. בענין הרצון שבמוח הוא השליט על חפץ הלב, ועל אודות הרצון הטבעי השליט על השכל שבמוח בפ' שלח ל"ט ד"ה והי לכם לציצית. וע' בפ' מקץ ויכר יוסף את אחיו ע"ד טבע אנושי כשתוליד הידיעה בלב האחד, יתעורר הזכרון בלב השני כי הלבבות יגידו סודות נעלמים כו'.

גם בענין שיטת הבעש"ט הבנויה על יסוד השקפתו ודעתו בכיאר, מלא כל הארץ כבודו" האריך באוה"ח פ' בראשית בפסוק ויכלו השמים כו', ובפ' אחרי י"ז, י"ד ד"ה דמו בנפשו. ונ"ע בס' קסת סופ" (מוהר"א מארקוס ז"ל) בראשית עמוד צ"ד, שהעיר שם הארה מרעית בדבריו ע"ד שיטת גיוטן בדבר חק הרדיפה אל המרכז ובריחה מן המרכז, ע"ש והבין.

ובדבר עיונו הדק של הבעש"ט בענין קדמות השכל, אשר אינא איה"ש להלן בגוף הספר בדברי על שיטתו הבעש"ט ז"ל, קרמו באוה"ח פ' אחרי ד"ה או יאמר ואודיע למתבונן בפנימית השכלת המושכל שהשכלת השכל תשכיל כו' ע"ש, וראה בקסת סופר בראשית דף נ"ח - ס' ביאר הדברים בארוכה והבין. ושם דף נ"ב ע"א ד"ה והשקה.

ובאוה"ח פ' שלח כי לחמנו הם דבריו מתאימים עם דברי הבעש"ט בפירושו למזמור ק"ז שבתהלים בפסוק רעבים גם צמאים, על מה נברא האדם בטבע התיאבון לאכילה.

הצדיק ומדרגותיו ומעלותיו, אצל אור החיים, כמו אצל הבעש"ט ז"ל, הקפדת הצדיק יפעיל מאוד" (אוה"ח פ' תולדות כ"ז, כ"ג), "הצדיקים מרגישים ויודעים כל דבר רוחני" (פ' ויחי מ"ז, כ"ט ויקרבו). "צדיקים שהכירו ברושם הפנים מעשה אדם" (ויגש מ"ז, י"ב). "סוד נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות" (בפ' בא י"א, ה'). "כח הצדיקים וכח התורה וצומ"י לשנות טבע מעשה בראשית" (בשלת י"ד, כ"ז). "הצדיק הוא כאבן שואבת" לנשמות בני ישראל" (בא ד"ה ומת כל בכור). ואיך מגיעים למדרגת צדיק, ע"י זה שיעשה את הגוף לכלי שרת, כאומר בזה"ל : "שצריך לפנות ממותרות המורנשות גם אהשחוק ומדברים בטלים כי הם

מונעים קיום התורה באדם. ומצאתי לחסידיו ישראל שכתבו כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו במ בקודש כי אין קדושה כקדושת התורה ולזה אסור לרבר בו אפי' דברי חול... (פ' פנחס כ"ו, כ"ג). ואמר עוד: כי כפי אשר יכין אדם עצמו להשפעת הקדושה ישיג... ומעתה יבחין אדם מה הוא עם קונו אם לבבו יתאוה ויחשוק בה' ובעבודתו הנה זה סימן כי ה' אהבו... (פ' תשא ל"ג, י"א). וראה מ"ש שם בפ' בראשית ו', ג' בפסוק לא ידון רוחי באדם בשגם הוא בשר, על כה נסתמו עיני ישראל ואין אתנו משיג ריח הקודש ומכש"כ רוח הקודש... ושם בפ' ויגש (מ"ו, ד') אנכי ארד עמך. יאמר בזה"ל: אךן אשכילך כי הדרגות אור השכינה רבים המה הלא תמצא שעשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם ואפילו ב' ואחד, ומצינו שלא ירדה שכינה ביניהם של ישראל אלא אחר שעשו המשכן כר, וברדתה ראו מעשה ה' כו', מה שאין הרגש כן ולא כירב בשעה שעוסקים בתורה אפילו אלף ביחד אלא ודאי יש הדרגות אין מספר בהשראת השכינה בסוד כי גבוה מעל גבוה שומר ויתרבה האור בהשראתו כפי בחינת הסובב השראת השכינה כר, אבל בחינת אור המצוי אצל לומדי תורה ירד עם יעקב... (ד).

כאמור למעלה, ה"י הוא ז"ל מורה המדרגות המובילות אל הרבקות, אשר הזוכה להגיע אל המעלה העליונה הזאת זוכה לרוח הקודש, ולעשות נפלאות (כמ"ש למעלה מס' מגיד מישדים ממה שאמר המגיד להב"י ז"ל), כאשר זכה הוא ז"ל לכל זה כאשר יסופר עליו נפלאות גדולות בק' מעשה צדיקים, ובס' מקור חיים תולדות וקורות מרן האור החיים, מהר"י נאכט. ובס' תולדות ר"ח בן עטר מהרה"ג מ"ה ראובן מרגליות נ"י מלבוב. ע"כ לא אביאם בזה כי אין כאן מקומם רק בספרים הנ"ל המוקדשים לספר תולדותיו וקורותיו. אך סיפור אחד אביא בזה, מ"ש ב"החסידות" למהר"א מארקוס ז"ל, שלא מצאתי בספרים הנ"ל. איך כי פ"א גזר הפחה על הרבנים שבירושלים גזרה קשה, ויתאספו יחד להכתיק סוד, ובהיות שלא מצאו מקום מוכשר לאסיפה כללית חשאת כי אם בית הפלה אשר להקראים, בקשו הרבנים מהם שירשו להם את הבית הזה שהי' באחד המרתפים, הקראים נאותו להם וירשו למו, אך למרות כל זאת רצו להכאיב את ה"ב הרבנים שנואי נפשם, ולקטו ספר, יד החזקה מהרמב"ם (שנוא נפשם) ושמו תחת המדרכה, אשר ירכו הרבנים עלי' ברדתם לבית חפלתם, כבוא מהר"ח בן עטר שמה נשאר עומד על עומדו, וצוה לבדוק מה יש תחת המדרכה וימצאו את הכרך מס' יד החזקה, ויקללם כי לא יהי' להם קיבוץ של מנין עשרה בירושלים עד עולם, וקללתו נתקיימה, ובכל עת שהביאו אחד להשלים הכנין, נפטר מהם אחר וחדלו מהביא עוד להשלים המנין ולא נשאר מהם בירושלים. אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל, התלקחו בקרב לבבו הקדוש והטהור

(ד בתשובות הנאונים סי' י"ח מרב שרידא נאון, וששאלת בפסוק והחבכ אלותו מרחוק דאמר (סופה י"א) כל הפסוק על שם שכינה נאמר כו', הוי יודע כי שכינה בתלמידים ואור שוכן ביניהם אותו האור נקרא שכינה, וכשקורא ה"י כלומר שכינת ה"י... והחכמה עצמה היא אחת השכינות והוא שאמר ה' קני ראיה רכבו... והוא נקראת אחת לחכמים והיא עשיו אותו של משה נצבה מרחוק...)

והיתה ללהכת שלהבת י אהבה עזה בלי מצרים וגבול, ודי לנו לקרוא רק את מ"ש בפרשת ואהבת את ד"א, באומרו: „ובהעיד האדם לפרטים כאלו תתנתק נפשו ותתר ממקומה בהתעוררות נפלא ורם באהבת הנאהב ותעלה רום תפארת כבודו". הלאה שם: „כי טוב ה' לישראל מעשרה בנין ושלחן גבוה עליון מאוד כמאמר התנא כו', והחיים ממנו תוצאות חיים ואף כי אחרי מות הצדיק יקרא חי”.

ובפ' תבוא וכ"ו, יו"ד, יאמר: „והשתחית לפני ה' בזה העיר ה' רוח חיים בטובה המופלאת בערות המופלג אשר יזכו א"י הצדיקים והוא שמתקרב נפש הצדיק לפני אור הנערב והשתדל לפניו באין מסך מבדיל אשרי נפש אדם שתגיע לגדר מופלג... ואמר ושמתח בכ" הטוב ואין טוב אלא תורה שאם היו בני אדם מדגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא ה' נחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה...”

ובפ' בהר בפסוק כי ימוך, דבריו חוצבים להבות אש האהבה להאומה הישראלית, אשר בכל מקום אשר נעבור בספרו „אור החיים”, נמצא רשמי החסידות של הבעש"ט ז"ל ונוכל להחליט כי הוא „צדיק” בכל דרכיו, „חסיד” בכל מעשיו, כפי השקפת הבעש"ט ותלמידיו זללה"ה על מהות „צדיק” ו„חסיד”; אחרי אשר התפשט ספרו בעולם, ובכל ספרי תלמידיו בעש"ט ניכרת השפעת אור החיים עליהם, מן הראשונים עד האחרונים, כאשר יסופר על הגה"ק מוהרי"א זצ"ל מוידו שוב, שפעם אחת במוצאי יו"כ נכנסו אליו חשובי מקורביו, פתח ואמר: „אתמול בלינה כשחפצנו לזנוח מעט בא אלינו אותו רשע... אמרנו לו רשע מה אתה רוצה ודחפנו אותו דחיפה חזקה כזו עד שכמעט נשברו כל עצמותיו. בעל אור החיים ה' לו ג"כ מעשה כעין זה ומספר ממנו בספרו (אוה"ח פ') ויחי פסוק אשרי לגפן פירה) אנחנו לא נכתוב מזה כלום בספר שלנו... והרה"ק מוהרי"א זצ"ל מקורמא בס' נתיב מצותיך, מביא הרבה על אודות בע"ס אוה"ח, וכותב שם: כי בע"ס אוה"ח שמע בכל לינה תורה מפי הקב"ה... ובשו"ת דברי חיים להגה"ק מצאנו זצ"ל ח"ב יו"ד סי' ק"ה צוה להעביר מלמד אחר יען אשר אמר על בע"ס אוה"ח שלא ה' בעל רוח הקודש ע"ש.

הגה"ק בעל „אור החיים” כל ימיו ה' שואף להרבק באור העליון אור הנערב בעריבות, נעימות, ידירות, תביבות, תשוקה, דבוקה, כדבריו בספרו הקדוש במקומות הרבה, ונתקנא ברב שילא דאמר לה לדביתהו צבת לי' וזודתא ונת נפשי' (נדה ל"ו). כאשר כה יאמר: (בפ' בחקותי אופן י"ט) „הרי שבערך בעלי תורה יכולים ללכת לעולם העליון כשהם חפצים ורוצים ללכת הגם שעדיין לא הגיע זמנם...” ושם באופן י"ח יאמר: „כי בהתעצמות האדם בעסק התורה יכול להשיג באמצעותה שלא ירגיש במות אלא כאדם החולץ ממקום למקום...” (ה) וכה, תתם את ימיו בלא ימיר ונפשו יצאה בדברו באהבה, חשוקה, ודבוקה אל אור האין

(ה) גם כדבר זה ניכר השפעתו על הצדיקים תלמידיו הבעש"ט כאשר יסופר כי צדיק א' אמר שהסיחה היא אצלו כמו שהולך מחרד א' ילחרד שני, וא' אמר לפני סבירתו שהיא צריך רק איבערשארונגען (מהר"ן מכראסלאוו לקוסי הלכות נויקין הי"ד שנת י"ז י"ט) ועוד כו"כ.

סוף בשנת מ"ז לימי חייו בחמשה עשר יום לחודש תמוז שנת תק"ג בעה"ק ירושלים תוב"ב בהאי רעותא דלבא יצאה נשמתו בדעוא דרעוין, ובאותו ש"ק פ' פנחס, שבת הבעש"ט ז"ל במצוריטש ואחרי אשר נטל ידיו לסעודה קדישית וברך ברבת המוציא אמר: כבה נר מערביי, ובמוצאי ש"ק אחר שהבדיל פירש דבריו, כי מוהר"ח בן עטר נתבקש בישיבה של מעלה שהי' "נר מערביי", ועל שאלת אחד השומעים מנא לי' למר הא? השיב. ישנה כוונה אחת שאינה נמסרת רק לחד בריר ולא לשנים והרבה עמלתי להשיגה ולא עלתה בידי שבבר זכה בה מוהר"ח בן עטר. וכשעז נטילת ידים לסעודה שלישיח נמסרה לי בזאת אדע כי מוהר"ח בן עטר איננו כי לקח אותו אלקים, (החסידות עמוד פ').

פעולות, מניני אמונה" אלה, הרה"ק מוהרמח"ל ימוהר"ח בן עטר וללה"ה בספריהם והשפעותיהם על דורם, והדורות אחריהם, ועל החסידות הבעש"טית ניכרות מאוד, אפס לא זאת היתה תפקידם מן השמים להיות "מנהיגי הדור". התפקיד הזה מן השמים העמיסו על שכם הבעש"ט ז"ל להיות רועה אבן ישראל בתור "מגן האמונה" בדורו, וראש לכל "מויני האמונה", תלמידיו ותלמידיו תלמידיו, שהלכו לאורו והחזיקו בשיטתו נ"ע וללה"ה.

רבנו ישראל בעל שם טוב ז"ל

פרק א.

אור ישראל.

רבנו אור ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו, נולד בעיר קטנה אוקוס בסביבות העיר בטשטש בערך שנת ת"ן—ג'ה לאביו רבי אליעזר, ולאמו מרת שרה זללה"ה. על אודות לירתו וימי ילדותו ישנן אנרות שונות ידועות ומפורסמות ולמותר לחזור ולשנותן כאן, ואולם למען דעת את חדר גידולו וחינוכו של הבעש"ט ז"ל עד שהגיע למעלתו הרמה והנשאה, עלינו לדעת כי האשה אשר הוכיח ה' לו היתה אחותו של הרה"ק המקובל הגאון מ"ה אברהם גרשון קיטובר ז"ל (מובא בשו"ת נודע ביהודא מה"ק חאה"ע סי' ע"ג. ובסי' לוחות העדות. לשם ולתהלה). והוא השפיע מאור תורתו על גיסו בעל אחותו הרבי ישראל בעש"ט. כאשר כן יזכיר בס' דברי משה פ' בא מה ששמע מפי רבו הבעש"ט, שהזהיר על הזריות ומהירות בתפלה, שכן הורה לו גיסו הרב מוהרא"ג קיטובר ז"ל, ועוד במקום אחר נאמר שאמר הרה"ק רא"ג מקיטוב לגיסו הבעש"ט: "כל זמן שאתה מתפלל ואתה בתוך הרבנות מלבוש יודע ושומע עדיין לא הגעת לכוונת התפלה אלא נפשי יצאה בדבורי" (ס' עבודת ישראל פ' מצורע ובס' היכל הברכה פ' תצא).

גם ה"י בעת ההוא רב בקוטב המקובל המפורסם מ"ה משה ז"ל (מובא בס' תולדות יעקב יוסף פ' תוריע) שה"י גם בעל קבלה מעשיית וגם הוא האציל מהודו. על הבעש"ט, כאשר מובא בהקדמה לספר פונג חיים לשבת.

ושם בהיות הבעש"ט בקוטב ה"י מתבודד בין ההרים והתענה משבת לשבת. התבודדותו בין ההרים ובין סבכי היערות שם היתה לתכלית זה, כדי להתייחד עצמו עם עצמו, עם הגשיות ועם מחשבותיו, לשמוע את הד קול הנפש פנימה מעמקי מצולותיה וממעמקיה מבלי שום תערובת השפעה חיצונית משאונה והמונה של הציר והסביבה, למען להכיר היטב את הלך נפשו ורוחו ונטיותיו, ולהכניסם כולם תחת שלטון השכל הנקי מכל נטי' צדדית חיצונית. ותחת אשר לפנינו שמו החוקרים האלקיים כל מעינם לחקור על כל הנמצאים בעליונים ובתחתונים ושכחו לגמרי את עצמם ובשרם לדעת את ה"אני שלהם, בא הבעש"ט אז לכלל חקירה עיונית חדשה, להיות חוקר נפש בנפשו פנימה, ולעמוד על המשמר להשגיח על כל הנעשה בחדרי לבבו ונפשו, ועל כל כחותיו הפנימיים ועל כל תנועה גדולה וקטנה. ועוד אחת היתה מטרת התבודדותו כפי אשר יאמר הרה"ג החוקר ומקובל מ"ה אהרן מארקוס ז"ל בספרו, החסידות":

"לאשר ה"י שורר. אז מגור מסביב מפתח אויב, אשר נב אבירי לב יראו מאוד לנפשותם מן יקרה אסון מאשר סביב שחו להם האורכים להגידם בחרמם, וקול פחדים שמעה אזנם תמיד. ממקרים נוראים, של שוד ורצח אשר נקרו האתיו בכל עת, נוסף לזה ה"י חלל עולם הישראלי מלא צלמי בלהות משדים ורמזות, והן היו הגורמים להתפשטות החסידות הסגפנית והעצבנית מיראה חתאה, יראת חיצונית, אשר על אודותיה כבר הזהיר האר"י הקדוש ז"ל כזמנו להרחיק את

היראה החיצונית, ולעבוד את ה' בשמחה, כאשר הוכיחה התורה על זה: תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה" – על כן התבודד הבעש"ט בין ההרים במקומות אשר לא רכבה שם כף איש, להרניל את נפשו להיות השליט על היראה תתאה עקב השממון, ולהחליפה כיראה עילאה לירא את ה' בגין דאיהו רב ושיט מפור הרר גאון ה' צבאות".

חז"ל קראו את הספנין, חסידים", הספנין רובן חסידים" (קידושין דף פ"ב). כי אלה הספנין אחרי אשר הורגלו להיות מושלים על היראה החיצונית מאימת מות המרחפת תמיד לנגד עיניהם, המה יכולים להגיע אל תכלית יראה סהודה, יראה עילאה אשר עליה אמר הרה"ק בעל "קדושת לוי": "אין תענוג כתענוג התדבקות ביראה סהורה", שהוא מדרגת החסידים האמתיים, ושם בהררי הבעסקיד בקרב המערות והסלעים אשר התבודד הבעש"ט ז"ל. בא לידי מדה זו להיות מושל על כל יראה חיצונית ולהביאה תחת ממשלת ה' המושל בגבורתו עליה". עוד יסופר על הבעש"ט ז"ל, כי טרם התגלותו למד מלאכת הקודש מלאכת שורב עם כל הלכותי ורקדוקי ויהי לשריב בכפרים, וחדש אז את ההשחזה המכונה בשם "השחזה האוקרינית", שיהי סכין של שחיטה מלוטש בעל פיסיות, ואז בעת ההוא שהי' שורב בא כפעם בפעם לבית הרכ הגאון מריה צבי מרגליות האבד"ק יאלווביץ, אביהם של האחים הגאונים המפורסמים מריה מאיר בעל שורת "מאיר נתיבים", ומריה יצחק דוב זללה"ה, שהיו אחיכ מתלמידי הבעש"ט ז"ל. והם הכירו גדולתו עוד כשהיו צעירים לימים בבית אביהם הגאון והתדבקו אליו בכל לבבם ובכל נפשם.

בכהונת שורב לא השתמש כי אם במשך העת אשר ישב ניסו הרה"ק סהורא"ג בקוסב, וכאשר העתיק דירתו משב להעיר בראדי אז נסע גם הוא עמו לבראדי ושמה החלה תקופה חדשה אשר קרנים מידה לנו להאיר לארץ ולדרים, ומנוגה זרחו זרח אור לישרים.

פרק ב.

בית מדרשו.

בעיר ואם בישראל בראדי, שם בין מעונות אדיות. חכמי קלויז בראדי, קבע הבעש"ט דירתו, ושם נפתרם בתור, בעל שם טוב, מועל ישועות ועושה נפלאות. שם קבע בית מדרשו, להפיץ מעינות חכמתו בין אנשי סגולתו, יחידי סגולה ובני עליה אשר רכש לו בכח המושך של הנביאים שהי' לו, ועל ידי תפלותיו בהתפשטות הגשמיות, לקח לבנם שבי לאהבה אותו ולדבקה בו והי' להם למורה דרך העבודה.

החבורה הקטנה שהיתה לאגודה אחת תחת נשיאותו של הבעש"ט נקראה בשם "חסידים"; מי קרא אותם בשם "חסידים" אם הבעש"ט בעצמו נתן לבני משלחנו שם זה, או כי מצד התנהגותם בחסידות יתירה זכו לשם זה מבני העיר בראדי, לא נודע לנו, ובית מדרשו נקרא בשם בית מדרש לחסידים, ובזה יסד הבעש"ט בית מדרש בעד אלה בני עלי' דורשי ה' החפצים לעלות בהר ה'.

להורותם המסילה העולה למעלה להגיע למעלת חסידים ואנשי מעשה שהיו כימי חז"ל בעלי רוח הקודש ומחוללי נפלאות לקדש שם שמים ברכים. ולמען לעשות את קהלא קדישא הדין לחסיבה מיוחדת, כי יתפללו החסידים בנוסח מיוחד להם, לא בנוסח הרגיל בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכדי להטביע על כל הבאים בבריתו להיות מאגודתו חותם תכנית שהם מן המצוינים, מיחידי סגלה ובני עלי, הורה הלכה למעשה לשנות את נוסח התפלה מנוסח אשכנז לנוסח ספרד. הראוי רק להבאים בסוד ה'. [כאשר האריך הרחיב הדיבור בזה בשו"ת ח"ס חאו"ח בחשובה להנהיג מוהר"ם בעל ישמח משה זצ"ל].

אפשר לנו לצייר את הסערה שהתחוללה על ראשו בגלל הדבר הזה, כי אין יכלו גדולי הדור לעבור בשתיקה על דבר זה שמנהג עתיק וקדוש נרמס לעיניהם. מנהג אבותיהם מימי קדם שנכתב בספר חוקה בשלחן ערוך מתבטל ע"י חדשים מקרוב באו והמה ישימו יד לפה? וגם הבעש"ט בעצמו ידע כי התנגדותם נגר דבר זה הוא בצדק. וכי הוא נתן אצבע בין שיניהם, על כן הזהיר את קהל חסידיו, להזהר בכבוד מתנגדיו ולא יענו אותם דבר, וכה אמר להם: „אם יש להצדיקים הצננצנים נחת רוח מזה שיקללו אותי, יערב להם ויבוסם להם“

וכאשר שלח הרב הגאון מרה חיים צאנזער ז"ל ראש לחכמי הקלויז את תלמידיו הרה"ק ר' משה אסטרער בע"ס ערוגת הבושם, כי יתהה על קנקנו; בשעת פסירתו, א"ל הבעש"ט, הנני גוזר עליך שכל אשר לא יוכשר בעיניך תספר לאדוניך לעשות לו נחת רוח, כי הלא הוא גדול וצדיק הדור מנשמת ר' יוחנן ומעודו לא שחק כסאמר ר' יוחנן אסור לאדם למלאות פיו שחוק בעולם הזה, ומי שיעשה לו נחת רוח להביאו לידי גיחוך יקנה לו עוה"ב; ולאשר הוא שונא אותנו אולי כאשר תדבר עלי דופי תביאהו לידי שחוק לבדח דעתו, לכן חפצי בזה לעשות לו נחת רוח (ס' שמן הטוב אות ק"ג, ושם מביא פרשת גדולת הרה"ק ר' חיים צאנזער ז"ל).

הבעש"ט הי' רוחש אהבה וכבוד לגדולי הדורות האחרונים, ואמר: שכל החיבורים שנתגלו עד המהרש"א ועד בכלל היו ברוח הקודש, וכיון שהוא ברוח הקודש הוא תורה, וגם בחיבורים האחרונים שלאחר המהרש"א יש בהם שהם ברוח הקודש ויש שהם שלא ברוח הקודש, אבל כיון שנתקבלו אצל בני ישראל ואפי' רק אצל חלק גדול מבני ישראל, הם ממשיכין כח רוח הקודש בהם. ועל מהרש"א הי' אומר, שאם העולם היו יודעים גדולתו של מהרש"א ומעלתו ברוח הקודש היו נושקים את קברו י". על הטו"ז והש"ך הי' אומר, שהם היו הפוסקים האחרונים ואין לפסוק כנגדם דק להחמיר אבל לא להקל, אם לא בהפסד מרובה וכיו"ב שגם הם היו מסכימים להתיר בכה"ג, וכן יש לנהוג עם החיבורים שלאחר הטו"ז והש"ך שנתקבלו בתפוצות ישראל. השתדל תמיד להיות בשלום עם כל גדולי דודו הרבנים הגאונים, ובהודע לו כי הגאון בעל ס' שאגת ארי' הוא במדינתו, נודד

(*) פ"א שאל הבעש"ט כשאלת הלום על „חדש" בזמן הזה, והשיבו לו כן השמים כי אחר פסירת הב"ח, ציננו את הניהנם ארבעים יום מחמת שהי' צורך כזה לכבוד הב"ח, ובבוקר קם הבעש"ט והקרים להתפלל ובסעורת שחרית שלח להביא שבר סן החדש ושתתו, ואמר כראי הב"ח שמתיר לסמוך עליו. (זכרון טוב ע' כ"ד).

ממקומו ומעירו מינסק בסיבת המחלוקת שהי' לו עם הגאון בעל סדר הדורות, נודרו הבעש"ט להיות אצלו ולקיים בו שימוש תלמיד חכם, וכה נסע לזאקאווי לקיים מצות שימוש ת"ח בהגאון בע"ס תבואת שור. ומאור ה' נזרר בכבוד ת"ח. פ"א ראה הבעש"ט באחד שחילל שבת, אמר כיון שהראו לי זאת מן השמים, שמע מינה שיש בידי עון חילול שבת ופשפש כמעשיו וגזכר שיש בירו עון דשמע זילותא דצורבא מדרבנן ולא מיחה, וזה חילול שבת דת"ח נקרא שבת.

את הרב הגאון מ"ה יחזקאל לנדא (בע"ס נודע ביהודא וצל"ח וכו'), שהי' אז בין חכמי הקלויז, ה' מכבד ומעריך מאד, ואמר עליו שיש בו נשמה חרשה שעדיין לא היתה בעולם, והיתה גנוזה במרום עד שבא הוא לעולם. וכתב לי הרב הגאון ר' יוסף לעווינסטין ז"ל אבד"ק סטראצק, ששמע שפעם אחת נאברו תיבה תכשיטין בבית מוהר"י לנדא ז"ל בבראדי והרבנית היתה ש"ב של הבעש"ט מצד הרא"ג קיטובר, ובכן הלכה אליו בבקשה שיתפלל שתוחזר לה האברה, ונעשה לה נס שהחזירו האבדה וספרה לבעלה הנודע ביהודא מהמופת שהי' לה מהבעש"ט ושחק ולא אמר דבר. (וע' בספרי מופת הדור רכ"ב ודפ"ח אודות הנוב"י ובעש"ט ז"ל).

וכה עלתה בידו לרכוש לו לאהבה את לב הגאון בע"ס פני יהושע ז"ל, שזוה לבתו אשת הרב ר' הירץ שטסע להבעש"ט שיתפלל בעדה שתפקד בזרע של קימא, ולא תגיד לו בת מי היא. ובבואה לפני הבעש"ט דרש ממנה סכום הגין, ואמר לה כי הוא יודע שהיא בתו של ה"פני יהושע", אבל להיותו בעל חוב ע"כ מבקש ממנה מעות, ונתנה לו ונפקדה. (ראה תולדות הפני יהושע ב"הפ"ס" שנה ג' ע' שצ"ד, וב"החסידות" לר"א מרקוס ע' צ"ה).

גם עם הרב הגאון הקדוש מוהרצ"ה הלוי איש הודוויץ ז"ל האבד"ק סטראצקוב (אביהם של הגאונים הקדושים הרבי ר' שמעלקי מניקולשבורג והדר"ס בע"ס הפלאה והמקנה זל"ה"ה, כרת ברית אהבה (ראה אודותם בס' שמן הטוב אות צ"ח - ק').

הרה"ק מוה"ר יצחק מדראהאביטש ז"ל, שישב אז באסטראה, התנגד על הבעש"ט בחושבו שהוא משתמש בתגא בשמות הקדושים וכאשר הגיד לו הבעש"ט שאינו משתמש בשמות הקדושים כי אם בשמו, "ישראל בן אליעזר" או "ישראל בן שרה", נעשה שלום ביניהם.

הבעש"ט ה' אימר, שנשמתו לא רצתה ל"ב לזה העולם מפני הנחשים השרפים שיש בכל דור. שלא יוכל לקום מפניהם, עד שהבטיחוהו שיהי' לו ששים גבורים סביב לו לשומרו, והוא מצדו יעשה טוב וחסד לשונאיו כדי לסלק מעליו, עד כי רפתה דוחם ממנו; וכשחזר נכון מוצאו הולך ואור עד נכון היום. כן הי' הבעש"ט הולך למעלה למעלה ודכים מקרוב ומרחוק באו אליו, בני עליו בעלי לב רגש ובעלי שאיפה רמה ונשאה להטהר ולהתקדש בקדושה עליונה עד שנקצבו אליו ששים גבורים, מגבורי ישראל.

על בית מדרשו של הבעש"ט, אפשר לומר עם דברי הגמרא (מנילה כ"ז) "בית גדול, מקום שנגדלין בו תפלה, דכתיב (מלכים ב', ח') ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע, ואלישע דעביד ברחמי הוא רעביר". כן הי' בית מדרשו בית שמגדלין בו תפלה, וכל הגדולות שעשה בעש"ט

ברחמי הוא דעביר, עבודתו בשעת התפלה היתה מרעשת הלבבות, וכמו שנאמר
 (בשור"ע ארי"ה סי' צ"ח) על החסידים הראשונים, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם
 עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות השכל עד שהיו מגיעים
 למצלת הנבואה, כן יסופר על הבעש"ט, שהי' מתפלל בהתפעלות עד שהי'
 נופל בלא כח ולא גראו בו אותות חיים. ופ"א באחד המועדים כשהגיע הש"ץ
 לברכת הלל הלך ממקומו ופנה אל הבעש"ט שיקרא הוא את ההלל כדרכו, אבל
 הבעש"ט עמד על מקומו בהתפשטות הגשמיות, פניו היו בוערים, ועיניו בולטות
 כלי תנועה כמו גוסס, ויקרבו אליו שנים מחשובי תלמידיו ויקחוהו בידיהם ויוליכו
 אותו אל התיבה.

הוא הי' אומד: אם כי למדרגה זו של התפשטות הגשמיות אי אפשר לכל
 אדם להגיע, עכ"פ יראה האדם לדבק עצמו עם צדיקים שיודע בהם כי הגיעו
 למדרגה זו, צדיקים במלא מובן המלה, כלומר, צדיקים" על שם, צדק", דהיינו
 שווי המשקל שבין הגוף והגשמה בירם, כמי"ש בספר, הפליאה" להדבק עם צדיקים
 שעליהם אמרו חז"ל לא נברא העולם אלא להיות צוות לזה שנאמר סוף דבר הכל
 נשמע כו' כי זה כל האדם. (החסידות לר"א מרקוס ע' צ"ח).

בתפלתו הי' מאריך, ופ"א בערב שבת התפלל מנחה עם גיסו הרה"ק מהרא"ג
 קיטובר, ונמר רא"ג את תפלתו העביר את הסדרה שנים מקרא וא' תרגום והבעש"ט
 עורגו עומד בתפלתו. בעבודה שבלב זו תפלה, בה ראה חזות הכל, ע"י התפלה
 יגיע האדם להיות דבוק עם השי"ת, ע"י התפלה ישיג כל מאויי נפשו בצרכי
 החיים, בני חי"א ומזוני וכו'; ובכל כחו הי' עובר להעביר ולבטל את המנהג
 שנהגו אז להשתמש בקמיעות לכל צרכי הגוף וחי' שעה, ולהראות כי כמו אלישע
 הנביא כל מה דעביר ברחמי הוא דעביר, כן צריכים גם כעת רק לאפוש ברחמים
 בכח התפלה, וכל מה שעשה לא עשה רק בכח התפלה; אמנם לאשר כי כבר
 נהגו העם להשתמש בקמיעות ולא הי' באפשר להזיז את העם ממנהגו בפעם אחת,
 על כן נאלץ גם הוא לפעמים להשתמש בקמיעות, אבל בקמיעות של הבעש"ט לא
 נמצא בהם שמות הקדושים כ"א שמו, ישראל בן אליעזר" או, ישראל בן שרה",
 והראה גם ע"י קמיעותיו שאין צריכים לשמש בקמיעות ולשמש בתנא, כי, אם
 יגיע האדם למדרגת "צדיק" אזי יקיים בו מ"ש (איוב כ"ב, כ"ח) ותגור אומד
 ויקם לך, כפי אשר קבלו חז"ל פירוש הדברים כפשוטם (ע' כ"מ ק"ו ע"א). כן
 גם היו נוהגים המקובלים בימיו לעשות, שאלות חלום" ע"י השבעות, והבעש"ט
 העביר דבר זה מן הארץ, והורה להם כח התפלה, ושצריכים לעשות הכל ברחמים
 ותחנונים כמו שעשה אלישע, ולקיים תמים תהי' עם ד' אלקיך! א)

בכרי להשיב את העבודה שבלב זו תפלה עם כל תקוני העבודה, חזר יסד
 את תקנת עזרא לסבול במקוה קודם התפלה ואמילו בשבת, שבימיו כמעט שנשתכחה
 תקנת עזרא בקרב המון בני ישראל, והיו אנשים שהיו מתפארים בזה שלא עלה
 על בשרם טיפת מי מקוה מימיהם; ולא על טבילת עזרא לבד שקד, כי אם גם

א) כיפה תיאר ע"י מדרש רבה כפ' ויצא בפסוק ויהלום הארץ שם בענין
 החלום ושאלת חלום. וכחכ שהוא הכיר למקובלים שהיו שואלים שאלת חלום ע"י
 השבעות באנשים שונים הוא הי' ירא לקבל מהם שלא להשתמש בתנא.

על הטבילה לתפלה ככלל הזהיר, בכדי שתהא עבודת התפלה שהיא במקום קרבנות, עם כל פרטי מכשירי עבודה, שהיו הכהנים טובלים לעבודתם ב, ואמר רמו על זה כדרך אסמכתא על קרא דחבוקק (ג' י"ב) בוצעם תצעד ארץ. זעים ראשי תיבות 'זביחה' 'עירובין' 'מקוה' 'שלושה דברים הללו הנם חשובים שבהם תצעד ארץ בגלות החל הזה. זביחה, הוא הראש וראשון לשמירה ממאכלות אסורות ע"י שחיטה כשרה בכל דקרוקיי. עירובין, הוא הסייג לשמירת שבת; ושמירת שבת, היא הגורמת שמירת ישראל מטמיעה והתבוללות. מקוה, מקור הטהרה לטהרת משפחה, ולטהרת הלב במימי הדעת מכל מדות רעות ואכזריות (ראה רמב"ם סוף הל' מקואות), ולטהרת המחשבה לעבודה שבל"ב זו תפלה, ולקדושת האברים.

ולשלימות „סדר העבודה“, עמד הבעש"ט ותיקן דבר חדש שלא הי' לפניו והוא, שלאחר התפלה הי' מסב עם תלמידיו אל שלחנו, זה השלחן אשר לפני ה', כמאמרם ז"ל (חגיגה כ"ז), שלחנו של אדם מכפר כמזבח (פירש"י משום הכנסת אורחים על שלחנו) שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. ועליו השלים סדר העבודה, דבר יום ביומו ומדי שבת בשבתו, ומדי חודש בחדשו ובכל מועדי ה', כעין שהיו הכהנים אוכלים במקדש את הקדשים אשר משלחן גבוה קזכו, וכאשר כן הי' בשעת היתר הבמות בימי שמואל, כמ"ש: כי הוא יברך את הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים (שמואל א' ט'). וכן צותה התורה במעשר שני: ואכלת לפני ה' אלהיך כמקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך כו' למען תלמד ליראה את ד"א כל הימים (דברים י"ד, כ"ג). וע' בספרי שם ובתוס' במס' ב"ב דף כ"ב ע"א. ועל כן למען יהי' זה השלחן אשר לפני הצדיק כדוגמת אכילת קדשים הנהיג ג"כ את אכילת השיריים כעין מ"ש כמנחות, והנותר מן המנחה אהרן ובניו יאכלוהו ובמררש רבה נאמר על זה, שכח הוא לכני אהרן שיאכלו שיריים של מלך. אחד מן החסידים הראשונים, מוהר"י אור זרוע ז"ל, כתב בזה"ל: ש"צ היורד לפני התיבה ואינו מבין עיקר התפלה וסודותי' ותעלומי', על זה נאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, פירוש כשבי"ל אשמת העם שמינו ש"צ שאינו הגון, אוי לסומכים עליו כתפלתו, ואוי לשליח צבור שהוא גורם שלא תעלה תפלתם למעלה, לפי שהוא לנו במקום כהן גדול בזמן הזה שהוא מכפר על העם, ושנינו בשעה שהכהן מתחיל לכוון הדברים ולהקריב הקרבנות כל העם בשמחה ובצהלה כו', נמצא שעל ידי הכהן מתברכים עליונים ותחתונים, כעין דוגמא זו למטה אם הש"צ הוא הגון וראוי ויודע עיקר הדברים אשריו ואשרי שלחיו".

כדורו של הבעש"ט נשמע קול רעש גדול על עון הדור בזה, שהעמידו שלוחי צבור שאינם מהוגנים, ורבנו הגאון בע"ס „תכואת שור“ יתן קולו קול עוז על זה (ראה בספרו בכור שור למס' תענית) ובס' קב הישר, והריעב"ץ בסידור בית יעקב קודם „הודו“, מביא חץ שנון בלב החזונים ואומר זב"ח רשעים תועבה.

ב) כשרית מן השמים סי' ה' ששאל שאלה זו מן השמים אם צריך טבילה לתפלה ובני' והשיבו: ועברתם את ה' אליקבם זו תפלה, ואפשר טפא ומקריב קרבן ו... ואחר זה השיבו שפענו מאחורי הפרגוד לטהר כל ישראל יתר אי אפשר אך אם יטהרו שלוחי צבור בכ"ס יטהרו את ביאת הנזאל בו..."

זב"ח ר"ת 'חזן' באם 'וינגער וכי"ב הרכה. עמד הבעש"ט והעביר את החזנים מבית מדרשו ומכל בתי תפלות אשר לחסידיו כורתו בריתו עלי זב"ח, לכל ינגנו עוד החזן ומשורריו, אבל אך כל הקהל הקודש יתדו ומירות יאמרו ותשבחות ישמיעו, עם ש"צ הגון היודע עקרי כוונת התפלה הראויות לעבודה זו. אם כי הבעש"ט אהב מאוד את הנגינה והי' מתענג על הזמירות והנגונים של מטיבי גגן כנודע, וכאשר מובא בספר דגל מחנה אפרים מנכדו הרה"ק ז"ל, ובוואליניא ערש החסידות הבעש"טנית עם הזמרה והנגינה ועליצת הנפש, נתרחבה ונתפתחה הנגינה שמה, אמנם הראה הבעש"ט כי דבר אין לזה עם התפלה ועם השי"ע העומד לערוך את עבודת ה', ובעת אשר יעמוד השי"ע בתפלה אין לו לעשות את בית ה' לבית משחק והיכל העונג ושעשועים. ובגלל הדבר הזה נאלץ הוא עם קהל חסידיו לעשות לו בית מדרש בפני עצמו להנהיג שם סדר העבודה כפי דוחו וחפצו סבלי להיות תלוי בדעת הקהל ושאיפת הצבור שכבר העמידו ש"צים, עמי ארצים, שאין רוח חכמים ורוח חסידים נוחה מהם.

פרק ג.

הנטיעות.

לפי שהי' להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס עמהם, הי' להם זילך... ויחזרו בכל עיירות ישראל... וילמדו את ישראל דרך ארץ כדי שיתקדש שמו של הקב"ה בעולמו... (תדב"א רבה פי"א).

מאמר זה קיים הבעש"ט ז"ל זילך למסעיו להפיץ מעינות חכמתו ולקדש שם שמים ברבים, ובכל מקום אשר דרכה כף רגלו השאיר רושם אדיר וחזק, ואנשי המקומות ההם ספרו נפלאותיו לבניהם ולבני בניהם אחריהם עד היום הזה, ילדוגמא נביא כזה מעט מהם:

בהיותו כדרך מסעיו בקולימא, היו אז שמה שתי משפחות, אחת בשם קאפילעטס שממנה יצא הרה"ק מוהר"ם מענדלי מקאסיב ז"ל, והאגית בשם קונטסיס ע"ש הרבנית מ' קונה ע"ה, והי' בהם איש מסורסם שחלק על הבעש"ט ובליל ש"ק ישב עם אשתו ודברו ליצנות על הבעש"ט ומעשיותיו, כבקר כשהלך הבעש"ט ז"ל מן המקוה מצא את האיש הדובר עומר על פתח ביתו אמר לו הבעש"ט הבי כה מתנהג יהודי כשר בליל ש"ק בליצנות ולהרזי השיב האיש מי סיפר לכם הדבר הזה הכי מלאכים מספרים לה"ר לכבודו השיב לו הבעש"ט, כן הדבר ע"י רכילות ולה"ר נברא מלאך שהוא מודיע סמה נברא (וזכרון לראשונים רבני העיר קולימא).

פי"א בהיות הבעש"ט ז"ל בקולימא הי' שם בעה"ב שנחלה מאוד ר"ל והי' סמוך לגסיסה, אמר הביאו כסאות עבור האושפיזין ונעשה רעש בעיר כי פלוני החולה הוא מהצדיקים הנסתרים, הבעש"ט בשומעו תמה על זה שלא הי' לו ידיעה מאותו צדיק נסתר והתעצם בתפלה שיתרפא ויחל, וכן הי' והוסב לו להחולה, זילך הבעש"ט לבקרו ושאל אותו האם באמת ראה את האושפיזין? והודה כי כ"ז הי' עצת היצר לטובת הבנות שמשארגה יתומות עניות ומי ישמך עמך, ע"כ

היתה עצתו לעשות כן כדי שיחשכו לצדיק נסתר ורבים יבקשו לשאת אותו בלא נדוניה. או אמר הבעש"ט לתלמידיו ראו איך צריכים ללחום עם היצה"ר עד זיבולא בתדייתא (שם). ואמנם בן ספרו תלמידיו שבשעת פטירתו של הבעש"ט שמעו ממנו ברגעיו האחרונים המלים: אל תבואני דגל גאווה.

בחיות הבעש"ט בעיר בטשוטש וראה בתוך כנופיא של ילדים את הילד משולם בה"ר שמשון. עמד הבעש"ט והביט עליו ושאל בן מי זה העלם? ויגידו לו כי הוא ב"ר שמשון ונכד להגאון ר' פישל אבד"ק קאלימיא, אמר הבעש"ט נשמת זה העלם הוא מן הנשמות החדשות^(ג) ולאילנא רברבא יתעבד. והוא הי' הגאון הנורא מו"ה ר' משולם איגרא ז"ל אבד"ק סיסמניץ, ופרעסבורג ושם מנ"כ. (תולדות וקורות ימי חייו בס' „גרים המעלות" לדידי רוב ר' שבח קנעביל נ"ו).

פ"א בא הבעש"ט אל הנהי"ק מו"ה יצחק שור אבד"ק גוואזריץ ז"ל בעת שבא מהמקוה, וימהר הבעש"ט ויקח קיתון מים ואמר, הנני מוכן ומזומן לקיים מצות שמוש ת"ח, ויצק המים על ידו ונתן לו מספחת לנגב את ידיו, אח"כ נתן לו שלום והחזיר לו שלום. והבעש"ט לקח ברכת פרידה ויסע לדרוכו.

שוב פ"א בא הבעש"ט אליו ואמר לו בזה"ל: רבי איציקל גוואזריצער, אל"י הנביא שלחני להודיעך כי בלי"ה יבא אליך. ויענהו: „אין לי חפץ בו ולא בך הנני לומר תורה לשמה וחלי"ה לי לבטל מלמורה גם שעה קלה" (בהקדמת לספרו שו"ת „כח שור").

הרב הגאון חכם הכולל מו"ה אהרן שמואל הכהן אבד"ק אוסטרדה, בספרו „גרים ראש" מביא, ממה שסיפר לו חותנו הגאון ר' יוסף יואל אבד"ק טטעפאן, שפ"א נסע עם הבעש"ט ללותו ונסעו דרך היער והיו האילנות מקשקשין בטרפיהן וצפרים מצפצפות וצוה הבעש"ט שתעמוד הפגלה ושמע הצפצוף והקשקוש ואמר, שאומרים לו ששכחו דבר חפץ הנחוצך לו בעיר, וכמעט קצת חרה לרוב מסטעפאן שהדבר הי' רחוק בעיניו שבודרות הללו ימצא מי שיודע שיחות דקלים ועופות, אבל לבסוף נמצא שכן הי' ששכחו חפץ נחוצך (מוזכרת לגדולי אוסטרדה צד נ"ו). ובס' מבשר טוב מאאמ"ר הרב מו"ה גרשון ז"ל בפ' פנחס מביא מפי השמועה, שהבעש"ט נסע לדרכו וכאשר נטו צללי ערב נסע ללון בכפר במלון ולקח לו שמה חדר מיוחד לו ולאנשיה בערב באו שמה מחותנים עם חתן וכלה וחגגו שם שמחת נשואין, למחרת כאשר יצאו המחותנים והחתן והכלה לנסוע לדרכם והבעש"ט עמד אז מבחוץ, ראו כי עמדה צפור הרוחמה על האילן וצפצפה,

(ג) על אודות הנשמות החדשות ע' דיקנטי פ' וישב ושם מביא, שהחסיד מהר"ר בן הראב"ד ז"ל הי' סכיד בנשמות ובפני האדם הכיר אם הוא מן הנשמות החדשות או לא. וע' מצרף לחכמה פרק י"ג ובשם הגדולים מערכת א' הראב"ד השני. ובספרי מופת הדור בסוף הס' בשם הבעש"ט שאמר גם על הנוב"י ז"ל שיש לו נשמה חדשה. — ופס' לי זקן א' בסמאניסלב שהוא שמע מזקן א"ר ששמע מפי הגאון ר' נחמן אבד"ק קולומיא שהי' מתלמידי הבעש"ט ז"ל, כי בעת שהגאון ר' משולם מסיסמניץ ז"ל סבל הרבה צער מהחסידים שבעירו וע"כ עזב היער מסיסמניץ וקיבל את הרבנות דק' פרעסבורג, בא הבעש"ט ז"ל בחלום אל הגאון ר' נחמן הגי"ל ואמר לו: „לא הי' כראי לכרוא את החסידות אם החסידים מצעדים לרבי משולם מסיסמניץ"

יִצְחָק הַבְּעֵשִׁים אֵל אֲנָשָׁיו וַיֹּאמֶר לָהֶם, הַרוּחָמָה אֹמֶרֶת כַּעַת, לֹאֵלֶּה תַחֲלַק הָאָרֶץ וְהֵם לֹא יָדְעוּ פִירוֹשׁ הַדְּבָרִים, אַחֲרֵי עֵידָן וְעִידָנִין וְהוּגוּ כְּכֹר הָיוּ לָהֶם בָּנִים וּבָנֹת וּזְכוּ לִרְאוֹת גַּם בְּנֵי בָנִים, עֲלֵה בְדַעַת הָאִישׁ לְעֹזוֹב אֶת הַכֹּל וְלִישֵׁעַ לְאַהֲדָק אֲבָל אֲשֶׁתּוֹ זֹאת לֹא הִסְכִּימָה לָזֶה וְהִלְכוּ לְדַת וּנְפֹסֶק הַדַּת שִׁיחֲלָקוּ בְּנִכְסֵיהֶן בְּשׂוּה הָיָא תִּקְבַּל גַּט פְּטוּרִין וְתִשָּׂאֵר בַּחֲרָל, וְהוּא יִסַּע לְאַהֲדָק — אִזּוּ הִבִּינוּ מִה שֶׁאָמַר הַבְּעֵשִׁים ז"ל בְּיוֹם שִׁמְחָתָם כִּי הַרוּחָמָה צוֹעֶקֶת, לֹאֵלֶּה תַחֲלַק הָאָרֶץ, הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה גֵרְמָה לֹאֵלֶּה שִׁיתַּחֲלָקוּ וְהוּא נִסַּע שְׂמָה וְהָיָא נִשְׂאָרָה בְּזוּלָּהּ (1)

פִּיֹּא נִסַּע עִם תְּלִמִּידָיו וְהוֹכְרָחוּ לְלֶזֶן בִּיעַר, אָמְרוּ הַתְּלִמִּידִים בְּבִרְחֻחָתָא, נִרְאָה אֶת הַסְּעוּדָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָנוּ הָרַב, וַיֵּצֵן לָהֶם הַבְּעֵשִׁים לְמַחַר אֲכֹרָה לָכֶם אִיִּהֵשׁ כְּרָה גְדוּלָּה מְכַל מִיָּנִי מִטְעָמִים. לְמַחַר בָּאוּ לְעִיר וְנִתְאַכְסְנוּ בְּבֵית לְעִיר אַחַד שֶׁעָשָׂה בְּיוֹם הַהוּא סְעוּדָה גְדוּלָּה לְכַבוֹד אֹרְחָו הַחֲכִיב, הוּא זִדְרוּ רַב גְּדוּל בְּעִיר גְּדוּלָּה אֲשֶׁר לֹא רָאָהוּ יָמִים רַבִּים, אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה יִשְׁבוּ הַקְּרֹאִים אֶל הַשְּׁלַחָן וְהַבְּעֵשִׁים ז"ל עוֹדְנוּ עוֹמֵד בִּירְכֵתִי הַחֲדָר וּמִתְפַּלֵּל, וַיִּשְׁאַל הָרַב הָאֹרַח אֶת בְּעַיִב מִי זֶה הָאִישׁ הַמְּאָרִיךְ בַּתְּפִלָּתוֹ? וַיַּעֲנֵהוּ שֶׁהוּא בְּעֵשִׁים מְבַלְעֵי שְׂמֹת וְלֹא הַחֲשִׁיבֹר כֻּלָּל בְּדַבְרָיו, וְתְלִמִּידֵי הַבְּעֵשִׁים לֹא הוֹנְמָנוּ אֶל הַשְּׁלַחָן, כְּשִׁסִּים הַבְּעֵשִׁים אֶת תְּפִלָּתוֹ, נִגַּשׁ אֶל הָרַב וַיִּגַּד לוֹ בְּסֹתֵר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ כִּי בְּכָל מַעַם שֶׁהוּא קוֹרֵא קִישׁ עוֹמֵד גְּבֹר שְׁתֵּי וְעָרַב, הָרַב כָּחַשׁ וְלֹא רָצָה לְהַדוֹת שֶׁכֵּן הוּא, אֹלֶכּ הַבְּעֵשִׁים הוֹכִיחַ לוֹ אֲמִיתָה הַדְּבָר כִּי גִילָה לוֹ שֶׁלֹּא נִסְתֵּר מִמֶּנּוּ גַם הַדְּבָר הַזֶּה כִּי הָרַב כְּבַר הַתְּעִנָּה עַל זֶה פִּיֹּד תְּעִנִּיתִים וְלֹא נִעְנָה, אִזּוּ הוֹדָה הָרַב וּנְכַנַּס עִמּוֹ לְחֲדָר מִיּוֹחַד וּבְכַה לְפָנָיו לְתַת לוֹ תִּיקוֹן לָזֶה, וְהַבְּעֵשִׁים הִרְגִיעוּ אֶת רִחוּוֹ, כִּי אִם לֹא יִהְרָה אַחֲרָי הַצְּדִיקִים הַגְּדוּלִּים לֹא יֹאנֶה לוֹ עוֹד כָּל רַע, אִזּוּ נִקְרָא הַבְּעֵשִׁים וְתְלִמִּידָיו אֶל הַסְּעוּדָה וְהָיָא לָהֶם כְּרָה גְדוּלָּה, הָרַב בִּדַּק אֶת הַתְּרוּפָה הַזֹּעִילָה וּמֵאֵז הָיָא מִכְּעָרִיצֵי הַבְּעֵשִׁים וְתְלִמִּידָיו.

וַיִּסְפֹּר שֶׁפִּיֹּא הַגִּיד הַבְּעֵשִׁים לְאָדָם אַחַד שֶׁשָּׂאלוּ עַל אֹדוֹת בְּנוֹ אֲנָה הוּא? וְאִם הוּא עוֹד בְּחַיִּים? וְהַבְּעֵשִׁים הִשִּׁיב לוֹ כִּי הוּא חַי, וְכִי הוּא בְּמִקְוֵם פְּלוּנִי, וְאַחַר זֶמַן נִתְאַמְתּוּ דְבָרֵי הַבְּעֵשִׁים וַיִּשְׁאַלְהוּ הַשּׁוֹאֵל מֵאִיִן יוֹדֵעַ הַכֹּל בְּהַ בְּדִיוֹק? אָמַר לוֹ הַבְּעֵשִׁים: שׂוֹסָה! הֲלֵא אֹר שְׁבֵרָא הַקְּבִיָּה בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית הָיָא אָדָם מְבִיט בּוֹ מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ וּגְנוּזוֹ לְצִדִּיקִים לְעִתִּיד לְבֹזֵא הַיּוֹכֵן גְּנוּז, בְּתוֹרָה, וְלִכְּן כְּשֶׁאֲנִי פוֹתַח אֶת סֵפֶר הַזֹּהָרָה אֲנִי רוֹאֵה מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וּבִסְפֵר דְּגַל מַחְנֵה אֲפָרִים פִּי בְּרֵאשִׁית מְבִיא דְּבָרֵי זְקֵנוֹ הַבְּעֵשִׁים, שֶׁהִשִּׁית גְּנוּז בְּתוֹרָה וּמִסִּים:

(ד) ע' כְּשֶׁלִּיָּה חֲלַק תּוֹרָה שֶׁכָּתַב פִּי נַח מְקוּנְרַס אֲרִי' ז"ל, עַל עֵינֵי שִׁיחַת עוֹפוֹת וּבְפִירוֹשׁ פִּיֹּשׁ כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל בּוֹ, וְעַל כִּסְפֵּר הַכְּרִיחַ חֲלַק כִּי פֹאפֵר יִיֵא פֶרֶק ה', לֹא שֶׁהֵם — אֲמִתּוֹת — יוֹדְעִים אֲלֵא שֶׁהָאָדָם הַקְּדוֹשׁ מִכֵּן וּמִכֵּיִם בָּיָם וְהוּא יוֹדֵעַ בְּרוּהִיק רְפוּיָהֶם, זֶה הַעֲנָן שֶׁהָיָא אֲצֵל ר' יִחְזָן בֵּן זְבַאי שֶׁאִיתָא בְּסֵפֶר סוּכָה דָּף כִּיָּת, וְאֲמַנְנֵי יֵשׁ עֵינֵין חֲכַמַת הַמִּייד הַמְּחַכֵּר בְּרִיקָא רַבָּה פְּלִיב פִּיֹּשׁ ב', כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל זֶה הַשִּׁיר ע' סִגְמַת כְּהִנֵּה, וּבְפִירוֹשׁ רַבָּה פִּיֹּשׁ פִּיֹּשׁ ג', וּבְעִרְוִין עֲרָף שִׁיר, וְעַל נִימִין מִיָּה בְּעוֹבְרָא דְרִי עִילָשׁ, זְכִסְוִסָה פִּיֹּשׁ כְּפִשְׁנָה פִּיֹּשׁ שִׁקְנָא לְאֲשֶׁתּוֹ אֲרִי' שִׁמַּע מִעוֹף הַפּוֹרַח... וְעַל בְּסִי נִשְׂמַת חַיִּים לְדִי נִשְׂמַת בֵּן יִשְׂרָאֵל פֹּאפֵר ג' פֶּרֶק כ"ב.

„כמו שראו עיני ממש כמה מעשיהו מה שכתב לדורו המנוח ר' גרשון קיטובער ז"ל לארץ הקדושה שראה אותו בחוק לארץ בשבת, והשיב לו דרוז באגרת שבאותו שבת הי' מיהל כבריה שהי' בחוץ וכהנה אשר קצרה היריעה שהיכל אשר הסתכל מטי' כסוף העולם ועד כופו והכל הי' עי' אותו האור שנגזו בתורה".

פ"א הי' הבעש"ט בעיר באר, הלך על קברו של הרה"ק ר' נחמן מבאר, וכשחזר הבעש"ט אבר שמצא אותו בהיכל זקנו בעל הלבושים ונתן הבעש"ט סימן לדבריו שראה אותו שהי' לו יבלת בלחי אחת (זכרון לראשונים רבני קולומי'א). כה הראה הבעש"ט בלכתו למסעיו גדולות ונסלא ת ברוח הקודש להגיד להם עתידות שנתקיימו במילואם, והי' מגיד לאנשיכ דבים את חסאתם לכל פשעיהם. נכאשר עשו חוץ כמ"ש במס' תענית ר"פ סדר תענית, הזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושים ומירשו בתוכי בשם ר"ח שמגלה להם סתרי מעשיהם, וע' כמעדני יו"ט ברכות פ"ב את ו', ובא"י רבה אריה סי' ק"א, שהודיע ברוה"ק מכיר מה שבלב אדם, וע' בס' נועם אלימלך פ' בהעלותך. ובזה הראה הבעש"ט ז"ל שגם בזמן הזה אפשר לעשות גדולות ונפלאות כמו שעשו חוץ, אם ינסו את הדבר הזה לחיות חיים קדושים וטהורים בביקת, ויזכרו נפסם על קדושה השם כמוהם, ועי' הע"י ממדרגה למדרגה כדרך שהורה ר' פנחס בן יאיר, כזהירות וזריות עד לרוח הקדש ותמיית הכתים; וכה עשו היהודים ובני עלי' שבהלמידיו והנסיין עליה יפה זכו לדבריכ הרבה ונתקדש שב שמים על ידס ברבים. (וע' ברכב"ם בנשובותיו, פאר הדור" במרקי הצלחה מ"ש שם על הדבקות, ויבט בעתידות כמו בעובריכ").

פרק ד'

בית היוצר.

אחרי אשר רכש לו אוהבים, ותלמידים חברים מקשיבים הדוליס ומשקים מתורתו לצמאים לדבר ה', אז אמר לתור לו מקום מנוחה, להשתקע כאחת העיירות, העיר שעלתה בבחירתו היתה העיר מעזיבז, מדוע בחר בה? אמרו אז, שמן השמים הראו לו לדור בנעמרוב או במעזיבז ובחר בזו מפני ששכיחים שם דגים ויקל לו להשיגם לכבוד שבת (זכרון טוב). בכעזיבז לא הי' לו התנגדות מצד הרב דמתא, כי הרב הגאון ר' דוב בער ראספורט נכד הגאון ר' חיים כהן ז"ל התהלך עמו בשלום ונהג בו כבוד גדול, ובשוית מים חיים נמצאה שאלה להגאון ר' מאיר בן הגאון ר' יעקב עמדין. ז"ל והבעש"ט מעיד על כותבה וחותם, נאם ישראל בע"ש מטלוסט. ועי' משיב הגאון הנ"ל בדברים האלה: „אלוף ביהודא ובישראל עושה חיל קטן וגדול שם הוא ככביא מזור והרף לגבר אין איל, גדול הוא בששך ושם לו ברקת וגבר בכלא ביה הרב המופלא המפורסם בשם טוב מריה ישראל נ"י..."

בתולת התישבותו במעזיבז הי' שוכר דירתו כאחרים, ואולם הרבניה קצצה מעיסתה וקבצה יד על יד ובנתה לו בית כלי ידיעתו, פ"א עבר עם תלמידיו

במקום אשר שם ביתו ונילו לו כי הבית החדש שהוא רואה שלו הוא אשר בנתה אשתו, אמר ע"ד צחות, בית והון נדלת אבות, ומה' — אם השי"ת רוצה שיהי לאיש בית גם אם אין לו נחלת אבות, אזי כומין לו — אשה ששכלת.

שם נחתן עם בעה"ב אחד ויקח את בנו הר' יחיאל לחתן לו עבור בתו היחידה מרת אדיל בערך שנת תצ"ה; ובשנים הללו קודם שנת ת"ק נולד לו בנו יחירו הרה"ק מ"ה צבי ז"ל (שנפטר בשנת תקס"ה).

ביתו ה" פתוח לרוחה, וכל אשר ה" לו פור נתן לאכיונים, ומעולם לא לן אצ"ו שום סכום מצות רק ה" מחלק הכל לעניים טרם עלה על משכבו. פ"א הלך עם בנו יחידו שה" עדיין קטן ורך בשנים לקבל פני הרב מרא ראמ"א וראה שם כלי כסף הרבה, כחזירתו אמר לבנו, אתה בודאי תקנא להרב שיש לו כלי כסף הרבה, דע לך אלו ה" לאביך מצות על כלי כסף ה" מפור אותם לצדקה לפרנס בהם עניים.

וכן ה" אבי יתומים. פ"א גידל יתומה בתוך ביתו ושדכה עם יתום א' שגודל אצל תלמידו הרה"ק ר' זאב קיצעס ז"ל ופסק לה נדוניה מאתים והביב. כשהגיע יום החופה ועדיין לא סילק את הנדן לא רצה הרב ר' זאב קיצעס לילך אל התופה ואמר אל הבעש"ט, כי הוא הלא צריך להתחיק הזוג על שלהנו ללימד עם החתן תורה ואם אין קמח אין תורה, והשי"ת הומין להבעש"ט את דם בדרך גם וסילק את הנדן ונכנסו לחופה.

אהבת ישראל היתה תקועה בלבבו לאהוב את כל אדם מישראל כנפשו. פ"א ראה לתלמידו שנשק לבנו, א"ל דע כי אני אוהב לכל אדם מישראל יותר הרבה מכה שאתה אוהב את בנך ואעס"כ איני נושק אותי. הבעש"ט ה" אומר ואהבת לרעך כמוך כמו שאתה אוהב את עצמך אף כי תדע את כל נגזרותיך וחטונותיך הרבים, ואהבת ישראל במדה זו, היתה לאבן-השואבת המושכת למשך אל"י את הצבור העברי. כמים פנים לפנים כן לב האדם לאדם, אם האדם אוהב את הבריות גם הבריות יאהבו אותו, וע"כ כשפ שהיתה אהבתו לישראל בוגרת בקרבנו, כן הלהיבה האהבה את לבב המון בני ישראל לאהבה אותו ולדבקה בו. וה" מעורב עם הצבור ומשוחח עמם בשוק וברחוב, וה" מספר להם סיפורים אשר בתוכם ה" רצוף לימודים בסוסר ודיא, ואמר שבאופן זה אפשר לקחת את לב המון בני ישראל שבי ולהכניסם תחת כנפי השכינה. משל למלך ששלח את בנו יחידו למרחקים כדי שיהי לו אח"כ יותר תענוג וברבות הימים נשכחו מבן המלך כל תענוגי אביו, ושלח אחריו ולא רצה לחזור... ער שנשלח לו שר חכם מה עשה שינה כסותו ולשונו כדוגמהו של הבן ונתקרב אליו והשיבו אל אביו -- וזהו התלבשות התורה בסיפורים גשמיים... (דגל מחנה אפרים פ' וישב). באהבתי לישראל לא ה" יכול לסבול את המוכיחים כי יגידו לעמו פשעם ולביה יעקב חטאתם. ופ"א שבת הבעש"ט בעיר אליק והתאכסן אצל פרנס ההודש, לעת המנחה הלך בעה"ב לשמוע דרשת אחד הדרשני-הנוסע, וביניהם באו אנשיכ מן הדרשה והבעש"ט שאל אותם מה חידש הדרשן וספרו לו תוכחתו, ורגז הבעש"ט ואמר כי הוא מלשין על ישראל ושלח לקרוא את הבעה"ב, והגבאי גילה לכמה אנשים כי הבעש"ט כועס על הדרשן והיו השולצים נשמטים אחד אה, למחר בא הדרשן אל הבעש"ט להודיע מדוע כועס הבעש"ט עליו? עמד הבעש"ט ממקומו

ובכה ואמר: אתה תדבר דברים קשים על בני ישראל, דע כי איש מישראל חטוד בכל היום ביופא דשוקא ולעת ערב יחרד סן יעבור, זמן מנחה והולך לבהכניס להתפלל ואינו יודע מה שמתפלל, בכ"ז מלאכים שרפים ואופנים מזדעזעין לקול דבריו.

הבעש"ט ז"ל הי' אומר: אדם מישראל עוסק במשא ומתן עש"י דתהיק הרי הוא עוסק בתורת המחליף מרה בחמור בפועל ומעשה, ובסוגיא דמשיכה קונה או מעות קונות, ובשמעתא דהשותפין וכיו"ב מסוגיות אשר בדיני ממונות יסודם. ומה לי אם חי' יושב בבהמ"ד ועוסק בסוגיות הללו או עומד בשוק ועוסק בהן הלכה למעשה, ועל כגון דא אמרו חז"ל טוב תורה עם דרך ארץ. שתהי' התורה פחד עם ד"א והמשא ומתן.

מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל כפירוש חז"ל הירוע, הי' להבעש"ט לשיטה קבועה, הוא ראה גם בעפר יעקב במעשיו הגשמיים קדושה ואצילות, את המנהגים הנהוגים בישראל גם במאכל ומשתה, כמו המאכלים המיוחדים לשי"ק, והמאכלים המיוחדים לכל מועד חמנים ידועים הנהוגים בכל תפוצות ישראל, הראה כי מרמזים בהם ענינים רמים ונשאים, והוא נייער אותם מעפרם ושטם פים לבושם הגשמי, והראה בהם את הניצוץ הקדוש הצפון בהם, ואיך מנהג ישראל הוא תורה.

לא הביט אן ביעקב ולא ראה עמל בישראל, האדם הוא כדאי מליטש, את המומים והנגעים שהוא רואה אצל אחרים, נגעי עצמו הוא רואה, ובכן מה לך לבקר ולחפש חטאי זולתך, ולא נגעי עצמך.

מ"א אמר הבעש"ט ז"ל: האמינו לי כי ישנם צדיקים השומעים בכל יום הלכות חרשות מפי הקב"ה בעצמו, ובכל זאת אינם בטוחים בעצמם, כי אם חי' יסיון דעתם אף רגע א' יוכלו להיות בנופלים עד עומקא דתהום רבה, ומה יאמרו עוד אזובי קיר".

על כלל ישראל, החזיק בשיטת ר"א הגדול האומר: בית ישראל שהם כרמו של הקב"ה אל תציץ בו, ואם הצצת בו אל חרד לתוכו, ואם ירדת לתוכו אל תהנה מסנו ואם נהנית ממנו אל תאכל מפירותיו, ואם הצצת וירדת ונהנית זאכלת מפירותיו... (תדב"א רבה פ"ז). ובכן אמר הבעש"ט ז"ל האיש הנהנה מכלל ישראל יראה אן את הטוב שבהם, וימליץ טוב על ישראל, ולא להציץ בהם בעין בקורת לבקר אתרי טומים שבהם, קודש ישראל לה' כל אוכליו יאשם. ישראל קדושים הם, וחביבים ישראל שנקראים בנים למקום ואין אביהם שבשמים אפץ כי יוציאו שם רע על בניו (דאה ה, חסידות' ע' ק"ג).

ובאהבתו לישראל ירד מן ההר אל העם, להתעסק עמהם בצרכי גופם, בשאלות הצרכים הגשמיים מחיי שעה, והשתמש בסגולות ורפואות למלאות שאלתם ובקשתם של ההמון כפי שנהגו הם או בזמנו, עם כי עיקר היתה אצלו חתולה כאמור למעלה.

והוא ז"ל הנהיג מנהג חדש, כי כל מבקשי פניו תבאים עם שאלות צרכיהם ובקשותיהם לפניו, יעריכו הבקשות בקורפלי. מאין לקח הבעש"ט ז"ל מנהג זה, זכן מנהג השני שהנהיג כי כל איש אשר יבוא לפניו ולצדיקי הדור, ירשום שמו ושם בני ביתו וכקשתו כפתקא; ופן יתן פדיון נפש לכפר על נפשותיהם. המקור

לה, שמעתי מחסירי קשישאי, הוא ברמב"ן (פ' במדבר פסוק מ"ה), וז"ל: ועוד כי הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו קדוש ה', והוא נודע להם בשמו, יהי' לו בדבר זה זכות ותיים כי בא בסוד ה' וכתב בני ישראל, וזכות הרבים במספרם, וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עינם לטובה, יבקשו עליהם רחמים ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ולא ימעט מספרכם, והשקלים כופר על נפשותיכם".

ואם כי המנהג לתת מתנה להנביא שנוי בנביאים, אצל שאלו בבואו בפעם ראשונה לפני שמואל על אודות האתונות (שמואל א', ט'). ואצל אחיה השלוני (מלכים א' י"ד). ומשולש בכתובים בדרך רמז: יחזי ויתן לו מזהב שבא יתפלל בעדו תמיד כל היום יכרכנהו (תהלים ע"ב). אבל לרשום שמו ובקשתו בפתקא לא נשנה בשום מקום, עד שבא הבעש"ט ז"ל וחזר ויסדו.

מנהגי הבעש"ט לא נכתבו לזכרון בספר, ובכן לא נשתמרו וברבות הימים נשכחו, ובכתבי הבעש"ט שנתגלו אחרי המלחמה, מלחמת החב"ל, נדפס מכתב מנכדו הרה"ק בע"ס, דגל מחנה אפרים לאחיו הרה"ק מוהר"ב ממעזיבו, בזה"ל: ב"ה יום ד' עקב תקל"ב לפ"ק, לאחי היקר הרב הקדוש וטהור צי"ע מופת הדור זכר מו"ה ברוך יחי', אם זוכר אתה מנהגו של אא"ז הבעש"ט ז"ל שכל הסליחות מיום א' עד גמירא אמרם בלילה בחצות לא באשמורת, אבל כמדומה לי שרק מיום הראשון ולזכור בריח, ולי"ג מדות, וצ"ג רק אותן לבד הקפיד לומר בצבור זכמדומה לי שהקפיד אחר כל הד' סליחות לחלק לאנ"ש לעקיד עם מעד מידו הקדושה ליריהם הק' אם זוכר אתה תכתוב לי ועי"ז יתברר לי ענין נכבד מאוד שאודיעך ותהנה, דברי אחיך דושי"ת מקוה לישועת השי"ת הקרובה לבוא במהרה, בשה חיים אפרים בהה"ק מ' יחיאל מיכל נכד הבעש"ט ז"ל מו"ץ רק' הנ"ל".

והדבר יפלא איך במלך זמן קצר כזה כפסירת הבעש"ט כבר נשכחו מנהגיו עם מנכדו הרה"ק בע"ס, דגל מחנה אפרים, מוכן מאליו שהרה"ק הרגל מ"א לא נהג מנהג הבעש"ט רק אמר סליחות ביחד עם הצבור כאשמורת הביקר, וכן גם תלמידי הבעש"ט ז"ל בנראה לא שמרו את מנהגי הבעש"ט וכל אחד ואחד היו צוהג מנהגים כפי רוחם ובינתם בחורת הח"ן ושרשי החסידות.

וגם על המאכל של הבעש"ט המסודתי בפי החסידים, לאכול מנחת פתים פארפעל) בליל ש"ק לקנוח סעודה, ה"י הרה"ק הרבי ד' אליעזר זצ"ל מדזיקוב, אומר בדרך הלצה: מאכל זה ה"י הבעש"ט אוכל לכבוד ש"ק בעניותו, שלא ה"י בכוח לכבוד ולענג את השבת בתרנגולים מפוטמים ובמערנים, אכל בעתירותו ה"י מענג את השבת במיני מגדים ומיני מטעמים לקנוח סעודה. שיחת חולין זו תורה לנו כי לא היתה מסורה זו חשובה בעיניו, כי ידע שככלל לא נשתמרו מנהגי הבעש"ט ז"ל, והצדיקים תלמידיו ותלמידי תלמידיו, בחרו להם ד' כים חדשים ומנהגים חדשים.

בה ה"י בית היוצר לחסידות, בית הפתוח לרווחה לכל מבקש ה', ולכל פרינמש ושבורי לב; לכל מבקשי ד'. ה"י הבית בית ועד לחכמים ובית מדרש לתלמידים, לאשו ישב המצרף וצירף וטהר את הלבבות, וזוכך את הנפשות הורה לרוך ה' לכל הנאים ללמוד לדעת את המעשה אשר יעשו. להפוך את החומר לצורה, ואת הגשם הגס לעצם השמים לטוהר; ולכל איש מצוק

הי' בית מנוס להסתופף בצלו, מעוז לרל ומשגב לאביון, „כית צדיק חוסן רב“ 1

פרק ה.

עֲנֵק הַרוּחַ.

אישיותו של הבעש"ט ז"ל, לא יכלו תלמידיו למצוא את המבטא הנכון לכנות אותו בשם הראוי לו לפי ערך גדולתו ושיא חסנו. איש אשר הי' בכח לחולל תנועה גדולה בקרב ישראל, ולמשוך אליו ארזי הלבנון ואדירי התודה; איש אשר חדר אל חררי הלב ותאי הנפש פנימה; איש אשר הי' מקוריי בחירושינו אשר גילה רזין עילאין ופירושים בדברי חז"ל בדברים העומדים ברומו של עולם אשר לא קדמוהו הגאונים הצדיקים לפניו; איש אשר הי' „ענק הרוח“ במלא מובן המלה, אי אפשר הי' לתלמידיו לתת לנו ציור נאמן מאישיותו כי אם ע"י עיבור וסיפורים ממנו; אבל אם הי' דבר זה אמצעי משובח או בדורו ובדור שלאחריו, אי אפשר כעת להשיג תקפו וגבורתו ע"י סיפורי מעשיות, אחרי אשר נתרבו „סיפורי צדיקים“ בדורות האחרונים, בהפלגות ובגזומאות יתירות על קטני תלמידי תלמידיו, נפלאות גדולות יותר מאשר על הבעש"ט ז"ל, על כן עלינו לאחוז באמצעי אחר, כדי לתת לנו מושג קצת מאישיותו של הבעש"ט והוא, להציג כאן מאמרים אחרים ממנו, המראים לדעת במקצת את תואר פניו הרוחניים כי רב דומה למלאך ה' צבאות הוא, כאשר העיר עליהם הרה"ג ר"א מרקוס ז"ל: „הבעש"ט ז"ל בשובו מנסיעתו, אשר ביקש ליסע לאה"ק תוב"ב, תיקן לומר מזמור ק"ז בתפלת מנחה דערב שבת, המדבר מארבעה שצריכים להיות וא' מהם יורדי הים באניות, ובביאורו שם על מזמור זה מבאר את הפסוק „אשר בידו מחקרי ארץ“ בדרך אל תקרי מחקרי הארץ אלא מחקרי ארץ, ו"יד" היא בחי' מלכות, מדרגה אחרונה המנהגת עתה, ובידה מחקרי הגוים אשר הרבה דעות משובשות שנשתרשו בקרבם, כעת כעשן ינרופו ע"י חכמיהם בעצמם. והנה שפע רב קלטו חכמיהם כאשר עינינו רואות חכמות מלאכותיות טבעיות אשר לא שערום הקרמונים כעדות מהרח"ו ז"ל בהקדמת ס' שצרי קדושה שלו, ובחקרם מוסדי ארץ משנת תק"ם ואילך נתגלה להם כמאן דמחזי בתר כוזלי... וטרם עלתה על דעתם לנגוע בקצה הסודות שלח עיר וקדיש הרה"ק רמח"ל לבאר המסורת הנעלמה בביאור גמור מאה שנה טרם שלחו ידם לבעט בנבואת ירמ' הנביא (ל"א, ל"ז) אם ימודו שמים מלמפלה ויחקרו מוסדי הארץ למטה, וכנבואת חגי הנביא (ב' ה', רוחי עומדת בתוכם אל תיראו...) (קסת סופר בראשית דף ח').

„הדברים אשר דבר הבעש"ט ז"ל על המחקרים, מראים כי כח נבואי הי' בו. כי הפילוסופים החדשים קנט ולפלאסע אשר הרסו עד היסוד את שיטת אריסטו בקדמות העולם היו בעת ההוא עוד ילדים קטנים, וגם לוא הי' כבר איזה דעה במדע החדשה מזה, איך ירע האיש המתבודד כהבעש"ט ז"ל ממה שנעשה בפנים בבתי המדע של הפילוסופיא החדשה. ואם כי הבעש"ט עסק הרבה בכתבי רבנו סעדי' גאון, אבל דבר זה אין לו שום יחס וקשר אל המדע החדשה, אין זה כי אם השפעה משפעת הנבואה, סוד ה' ליראיו...“ (החסידות להר"א מרקוס ע' דף

מרן הבעש"ט הי' הראשון שהמציא את המושג של ה"שכל הנעלם" (דאס אונבעוואוסטע) הסובב ומקיף את כל הפילוסופיה החדשה והפסיכולוגיאה, הוא הי' הראשון שהעמיד את המושג הזה וקראו בשם חדש "קדמות השכל" ובן גילו הי' הרמ"ק מהר"ח בן עטר (בס' אור החיים פ' אחרי על אודות השכל והמושכל כ"ו). הבעש"ט נתן להשקפה הלזו את הצביון והתוכן באופן ברור ומובן, הוא הי' אומר: "כל רעיון וכל מחשבה העולה מהנפש המשכלת הוא "קומה שלימה" וצריכה כדיקה על תוכנה ומקורה הראשון, היא באה ממקור השכל הנעלם וקדמות השכל, ובאה מיסוד של רגש נעלה אשר עמודיו שבעה והם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. וכולן אינן רק יסודות שבנפש חיינו פנימה, ובאים בהופעה להוציאן מכח אל הפועל"

הפסיכולוגיאה הנסיונית המודרנית חונגת כעת את חג הנצחון שעלה בידה להתגלות של הלימוד המוחלט של וואונרט, לאמור: "המחשבה תעלה כקרבנו" ועס דענקט אין אונס. אולם המאמר הזה המחליט שאין אנו חושבים ברצון רק הנה המחשבה תעלה בקרבנו מעצמה, משעבר אותנו להיות עבדים אל המחשבה שבקרבנו, אבל חכמי ישראל כהבעש"ט וסיפתו רוצים לעשות אותנו למושלים על המחשבה, ולהיות בלתי תלוי. בהשכל והרגש, ולהיות המושל ממשלה בלתי מוגבלת עליהם ועל התוצאות המתבטאות ע"י הדבור והמעשה. זהו תורת מרן הבעש"ט. הנשמה של כל איש ואיש היא קשורה בחוטים דקים לאין מספר לנשמת העם ועל ידיהם הוא מקושר אל הבוית האין-סוף, ולמען שלא להניח להכנס אל הקשר הקדוש הזה עצמים זרים תחת המסוה של "מחשבות", ובאקציליים של "הרגשות" — לפי הביטויים של המדע החדשה — באו המצוות הדתיות, וע"כ מתחילים העשרת הדברות עם "אני ד"א" חותמים עם הרבור, "לא תחמוד", מצוות שהן ערוכות לעומת הרגש והמחשבה, ואשר ע"כ יאמר הבעש"ט לפרש, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, וסרתם את הקשר המאגד אתכם אל ה' היא המחשבה, ועבדתם אלהים אחרים. אחר, יצהיר שהוא אל זר בתוך גופו של אדם ככאמרם ז"ל (שבת ק"ה ע"ב) (החסידות להר"א מרקוס ע' ז' ומ"ד).

ועל יסוד שיטתו זאת של קדושת המחשבה, בנה שיטתו בהעלאת המחשבות לשרשן אשר בהמדות ועשר ספירות, והעלאת המחשבות זרות שבשעת התפלה אשר חידש מרן הבעש"ט שיטה חדשה בזה הענין, וכל זה כדי לשור את החוטין הרקים והנאצלים ולקשר אותם בעלת העלות וסבת הסבות אין סוף ב"ה, ולדבקה בר'. וזאת היתה עבודת הנביאים לבוא להתפשטות הנשמיות, להשיג את ה"אין בהערת עצמו ולא עצמו ואז ישיגו את העצם ולא את ההופעות והחזיונות; וזה הורה הבעש"ט ז"ל להזערטל מלבושי ההופעות וחזיונות שבכח המדמה יסודם, ע"י דבקות תמיד במחשבות קדושות בקשר עליון.

וכה הרמ"ב הבעש"ט ז"ל שיטתו הלאה, לאמור: הבוית"ש כרא העולם יש מאין, ועל האדם לעבור לבוא להתפשטות הנשמיות, לעשות מ"יש" אין, להפוך את ה"אני" ל"אין", כלומר להסיר מעליו כל המקיפים והסובכים הבאים מכח הדמיון, ולהעלות הכל עד לשורשו לעילא לעילא, ועי"ז יבא לדבקות האמיתית אשר על זה הזהיר המגיד המלאך הדובר עם מרן הבית יוסף ז"ל, שלא יפסיק מדבקות ואז יגיע למעלת חז"ל להצעות על ידו נסים ונפלאות, וזאת היתה כנגמת

הבעש"ט ז"ל (ראה לעיל במבוא) וע"כ החכוון הבעש"ט להגיע אל הרבקות האמתית. ואת סוד זה איך מגיעים אל הרבקות האמתית מסר לתלמידיו והוא, לראות בכל דבר מחזיוני העולם רק את השי"ת המהווה לכל היות והממלא כל עצמיו, להסיר כל הקליפות החיצוניות מכל דבר, ואת כל הלוששים המקיפים ולהסתכל רק על ה"אין" שבכל דבר, הוא הניצוץ הקדוש שבו הטמיר ונעלם והנאצל מהאין סוף ב"ה וב"ש, וזהו היחוד האמתי והרבקות האמתית בהשי"ת, ליראה ולאהבה רק את חלק האלוה ממעל המהוה את הכל והמחי' את הכל ה'.
ועל יסוד סיטתו זאת בנה פירושו עה"כ, מלא כל הארץ כבודו" כפשוטו, שהאלקוה היא בכל, הבוית"ש מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני ובשאתה מסתכל על העולם אתה מסתכל על הבוית"ש, והיינו אחרי אשר יסיר הקליפות החיצוניות ויביט על הפנימית הכח האלקי המהוה את הכל, ואמנם היא שיטה קדומה מרבנו סערי' גאון ומהר"ש הנביא ובנו יה"ח וללה"ה ב.שיר היחודי. וכבר הארכתי בזה בספרי, "חסידים הראשונים" ע' ל"ב וע' נ"ב ע"ש. אלא שהבעש"ט ז"ל ביארה ברחבה בפרטי פרטים.

וההתעמקות בחקירה האלקית הזאת ע"ד שאיתא בספר יצירה, הן בחכמה וחכס בנינה, ובהסתחרר מכל הדמיון ויבא לבחי', "אין" ויתקשר בהאין-סוף ב"ה וב"ש, או יגיע למקור, "הרעת" שהוא, "הרגש" הנובץ מלב הבורע באהבה עזה לה' ויתלהב בהתלהבות והתפעלות בתורה ועבודה. והם, חכמה, בינה, רעת, הנם כלי הרצון הנעלם. וגם באלו שני העקרים, "הרגש" ו"הרצון", הרחיב הבעש"ט להעמיק חקר ההצלות אל שורשן למעלה למקור הרצון העליון, אל בחי' כתר, ולשעבד את הרצון לעבודתו ית"ש כמאמרם ז"ל בסל רצונך מפני רצונו כר, ותלמידך ביארו דבריו לאמתה של תורה. ונפור אביא על אודות זה לקמן בפרק ו' איה"ש וע' ימאמר, למען דעת' בראש ס' חורבו:

פרק ו.

התלמוד והמעשה.

לא ממדבר הרים" (תהלים ע"ה), אמר ר' אבא כל הרים שבמקרא הרים הם חוץ מזה שהוא רוממות שאין אדם מתרומם מן הדברים" (רבה פ' מטות). וכן הורה הבעש"ט הלכה למעשה, כי לבא להתרוממות הרוח צריכים מעשים כבירים במסג', כאשר שמעתי כי פעם אחת שא"ר הרב הגאון מהרי"א איטנבא ז"ל (שהי' בסוף ימיו אבדיק לבוב) את הגה"ק ציס"ע מוהר"ח הלבפשטאם וצ"ל

(ה) ביאור הרברים האטורים כאן בקצרה: ראה בספר פנים יפות על התורה בפ' ו' יצא בפסוק ואנכי לא ידעתי ע"ש באריכות. וע' בס' קפת כופר להרה"ג חוקר ומקובל פוהר"א שרקס ז"ל פ' בראשית בראש פרשה ושם דף ל"ב, וברף נ"ח - פ' כביאור דברי הרה"ק ר' אברהם מלאך זצ"ל על הברל בין, אין, ו"אני" החכמה פ"אין תפא. ועל אודות, קדמות השכלי העיר שם מנפ' שבעות דף ה' אלא אמר אביו קסבר רבי ירעת ביה רבו שמה ירעה עיי"ש.

האבד"ק צאנו בע"ס שו"ת דברי חיים, ילמדני רבנו מה בין דרך התורה לדרך העבודה? הלא כל דרכי העבודה של החסידים עם כל מילי דחסידותא כהובים בתורה בש"ס ושוע' ואם כן במה יודע איפה ההבדל בין דרך התורה לדרך העבודה, ויענהו מתוך הסערה של התפעלות והתרגשות והתלהבות, לאמור: דע כי דרך התורה הוא להיות בו החפץ והרצון כי תשוב הנפש ותדבק בשורשה באור האין-סוף, ודרך העבודה להיות בכל רגע בבחי' נפשי יצאה בדברו' כמסירת נפש ממש בכל עת ובכל שעה ולא להסתפק ברצון לבד.

במלים מעטים הללו הבלויט באופן נעלה את כל שיטת החסידות של הבעש"ט ואת המטרה הגבוהה אשר שם נגד עיניו בהתיכדות החסידות, והיא, כאשר ביארנו למעלה, להוציא מכח אל הפועל בחיים ובמציאות את אופני החיים שחיו בהם חסידים ואנשי מעשה בימי חז"ל, שעל ידיהם הגיעו למעלת הנביאים ברוח הקודש ולהעשות נסים ונפלאות על ידיהם; ולנסות כנסיון וכמעשה, לחיות חיים קדושים וטהורים במסירת נפש כמו "הראשונים שמסרו נפשם על קדושת השם ואיתדחיש להו' ניסא" (ברכות כ"ג), ולא להסתפק כרצון לבד, רק להוציא את הרצון מכח אל הפועל ממש, בכל עת ובכל שעה, ולהיות כאפס, וכאין, ממש בסל במציאות, ונפשי כעפר לכל תהי'. לעשות בפועל מה"אני" שלו, ל"אין ואפס, וכן בכל דבר מהדברים שיש בהם הכחות הנסתרים, שעל ידיהם הגיעו חז"ל למעלתם הגבוהה שהגיעו ונילו אותם בש"ס ומדרשים, בא הבעש"ט ז"ל לנסות כמעשה ובפעולה, כדי להראות את כח התורה הקדושה גם בדורו, כי כחה חדש עמדה כמאז בימי חז"ל, כאשר אבאר בפרטים אחרים לדוגמא:

כל יודעי תורה והוגי תושיה לומדים דברי ר' מאיר האומר: כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה כו' ולא עוד אלא שכל העולם כדאי הוא לו כר ונהנין ממנו עצה ותושיה כו' ונותנת לו מלכות וממשלה (אבות פ"ו). אבל האם כל ההולכים בדרך התורה נסו להוציא את הדבר מכח אל הפועל? כבר אמר הגה"ק הרחיד"א ז"ל, בס' עבודת הקודש: כל מי שיאמר שלמד תורה לשמה החנא ר"מ מכחישו, שהרי לא נתקיימו בו כל ההבטחות שהבטיח לכל מי שלומד תורה לשמה, אין כל ספק שכל לומדי תורה דוברים לקיים דברי ר"מ ללמוד תורה לשמה, ובדרך אגב לזכות לדברים הרבה, אך להוציא את הרצון הזה אל הפועל צריכים מסירת נפש, להקריב את עצמם וכל ב"ב על מזבח אהבת התורה אשר לאו כל אדם מסוגל לזה ונשארו רובם עס'הרצון, וחייב ברצון.

בא אמנם הבעש"ט ז"ל ולקח לו את דברי ר"מ למטרה גבוהה בחיים, והעמיק חקר בביאור המלה, לשמה" מה הוא לשמה, ומה הוא שלא לשמה, וירד לתוך שומקה של הנפש ונטיותי' לדעת מאין נובעת מחשבת שלא לשמה, ואיך אפשר לסלק את אותן הנטיות המביאות לידי שלא לשמה, ויסופר עליו כי ס"א הלך עם אנשיו על פני השדה ובשמעו געיות שור שהי' רועה שם, הוציא קול אנחה מעומקא דלבא, על שאלת תלמידיו על מה הוא נאנח? ענה ואמר: עתה נשרף איש אחד על קדוש השם ובשעת מעשה הרגיש הנשרף הנאה גדולה על שעמד בנסיון... ואוי לאותה בושה איך השור הזה ממלא תפקידו וימסוד א"ע למיתה בלי שום הנאה פרטיית, רק כדי למלאות תפקידו ותעודתו שלכן נוצר, והאדם לא ידע למלאות חובתו ותעודתו לקדש שם שמים, רק בצירוף הנאתו

הפרטית. וכה הורה דרך העבודה לתלמידיו לחיות במסירת נפש בכל עת וכל שעה, רק למלאות תעודתו לקדש ש"ש בעולם כי לכך נוצר. ואמנם כן, התנא ר"מ יעיד על הבעש"ט ודכוותי, כי למדו תורה לשמה, אחרי אשר נתקיימה בהם הבטחתו וזכו לדברים הרבה וכו'.

הסלם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, אשר על ידו אפשר לכו"ד לעלות בהר ה' ולעמוד במקום קדשו, הוא אשר העמיד ר' פנחס בן יאיר (במתני' שלהי סוטה) עם העשר מדרגות: תורה, זהירות, זריזות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, יראת חטא וקדושה. ומי אשר יגיע אל המדרגה העליונה וזכה לרוח הקודש ולחולל נפלאות ולהחיות מתים ואמנם בא הרה"ק ר' משה חיים לוצאטו ז"ל ופירש את העשר מדרגות הללו (בספרו מסלח ישרים) בכל דקדוקיהן ופרטיהן, והוא לבדו עשה כן וקיים זה מר שכתוב בוה, וע"כ זכה לרוח הקודש וגלוי אלי, ולמגיד מן השמים (ראה לעי' במבוא). אמנם לא עשה מזה שיטה קבועה גם לתלמידיו, כי ינסו גם המה לעשות כמתכונתו, כי נטרפה השעה וחתם את ימיו בחצי ימיו ר"ל, ובכן נשאר ספרי, מסלח ישרים" קנין לעם הספר. ויודעי תורה ההולכים בדרך התורה ילמדו בספרי מדי יום ביומו, אבל לא צעדו הלאה לנסות לעלות ע"פ המדרגות הללו בחיים ובמעשה, ונשארו אולי עם הרצון ומחשבה טובה.

בא הבעש"ט ז"ל והורה „דרך העבודה“ שלא להסתפק בעיון ובחקירה שכליות לבר, כי אם לנסות ולעשות הפעולות כדי להוציא על ידיהן את הכחות הרוחניים לידי התגלות, והוא ה' הראשון שהורה את החקירה האלקית הנסיונית והמעשית בעצמו, ועלה על שלבי הסלם שהעמיד ר' פנחס בן יאיר במסירת נפשו והגיע עד למדרגה העליונה וזכה לרוח הקודש ולתהי"מ. ואו עשה שיטתו שיטה קבועה גם עבור תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכה נקבעה שיטתו לדורות, היא השיטה של „הנסיון והמעשה“

הנה הרמב"ם הרופא נפשות הגדול, בשמונה פרקים, בהעריכו שם את כחות הנפש והמסתעף מהם לשמירת המצוות וכו'. יעמיק חקר ויפרש שם (בפרק ה') את הכתוב „בכל דרכיך דעה“, ואיך יתרגל האדם לבוא למדרגה זו. ע"ש. והוסיף לבאר עוד ענין זה עם הכתוב „שויתי ה' לנגדי תמיד“ (במ"ג ח"ג פרק ג"א) באריכות גדול, ובתוך הדברים יאמר: „והנה נגלה אלי עיון נפלא מאוד יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלקיות, והוא שאנחנו כבר ביארנו בפרקי ההשגחה, כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל תהי' ההשגחה בו. והאיש השלם בהשגתו אשר הפנה מחשבתו קצת עתים תהי' ההשגחה בו בעח חשביו בה' לבד כו', הנה התבאר לך כי הסבה בהיות איש מבני אדם מופקר למקרה הוא היותו נבדל מהשם, אבל מי שאלקיו בקרבו לא יגע בו כל רע, אמר השי"ת אל תירא בי אתך אני כו' אמר כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטוףך, כי כל כי שהביא עצמו עד ששפע עליו השכל הוא תרבק בו ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כולם...“ ודברי הרמב"ם ז"ל נקבעו בש"ע או"ח, בס"א קבע הרמב"א את דבריו שבמו"נ בפירוש הכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד, ובס"א ר"א נקבע מ"ש הרמב"ם בפירוש הכתוב בכל דרכיך דעה, וכל ההולכים בדרך התורה לומדים דברי הרמב"ם במקורם, ובשו"ע או"ח, אבל לא יעלה על הלב לנסות.

לחיות כן במעשה ולראות האם יעמדו דברי הרמב"ם האומר, כי כל מי שהוא דבוק בשכלו בהשגית בכל עת ובכל רגע, לא יגע בו רעה כל עיקר וגם כי יצבור בנהרות לא ישטפוהו. אבל הבעש"ט ז"ל הי' „בעל נסיון" בעל התלמוד זמעשה והנסיון עלה יפה, ונתקיים בו מ"ש הרמב"ם, כאשר יספר נכדו הרה"ק בעל ס' דגל מחנה אפרים (בפ' וישלח) מה שסיפר הבעש"ט כעצמו, איך פעם אחת עבר הנעסטר בלי שום שם, רק הי' מניח חגורו ועבר עליו ואמר שרק באמונה גדולה הוא שעבר. וזה הוא „דרך העבודה" של הבעש"ט ז"ל.

הרמב"ם ז"ל (בהקדמתו לסדר זרעים) מבאר את מאכרם ז"ל (ברכות ח'), שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, „כי תכלית כל הבריאה הוא הצדיק, האדם השלם שכל ימיו חייו מוקדשים לשמים, בארבע אמות של הלכה, וגם האיש אשר יצוה לעבדיו לבנות ארמון כליל היופי ולנסוץ כרם-חשוב כמו שיעשו המלכים וכל הרומה להם ואפשר שיהי' הארמון ההוא מזומן לאיש חסיד יבא באחרית הימים ויחסה יום אחד בצל קיר מן הקירות. ההם ויהי' לו סבה להנצל ממות, או יקחו מן הכרם ההוא כוס יין יום אחד לעשות ממנו צרי הנקרא טריאקה וימלט בו מן המות איש תמים ושלם אשר נשכו האספה, וכן

מנגז הקב"ה וחכמתו אשר העביר בה הטבע עצות מרחוק אמנות אומן...".

עד למעלה רמה כירב היתה שיטתו של הרמב"ם ז"ל בהשגחה פרטית ותכלית הבריאה, ובודאי כל ההולכים ב„דרך התורה" לומדים דברי הרמב"ם יודעים מהם, אבל לקבוע הלכה למעשה ולהתנהג כן בחיים, זה הי' מעשה הבעש"ט ז"ל. פעם אחת נסע הבעש"ט עם תלמיד אחד במקום שםם שאין שם מים והתלמיד הי' צמא למים ואמר לרבו הבעש"ט כי הוא מסוכן מחמת הצמאון, אמר לו הבעש"ט האם מאמין אתה באמת שברגע שברא הקב"ה את עולמו דאה כל זה שיגיע לך כאן צדה מהצמאון והכין לך מים לשתות? אחרי ישוב הדעת ענה התלמיד ואמר: דבי מורי הנני מאמין באמונה שלימה. אז א"ל הבעש"ט המתן מעט ונסע הלאה, ראו עכ"רם אחד נושא מים על כתפיו קראהו ונתן לו שרוטות אחדות ונתן להם מים לשתות. ושאל הבעש"ט מי שילחך הלום עם המים במדבר הזה? וסיפר להם כי ארון הכפר נשתגע ושלחהו להבא מים ממעין שהוא ידחק מכאן שלש פרסאות ואינו יודע למה. אז אמר הבעש"ט לתלמידו ראה השגחתו ית"ש עלת העלות וסבת הסבות.

ס"א ראה הבעש"ט באחד שחילל שבת, התחיל לפשפש במעשיו למה בא לו דבר זה לנגד עיניו, ומצא שגם הוא חטא בחילול שבת, והיינו ששמע זילותא דתלמיד חכם ולא מיחה, וחילול כבוד ת"ח הוא חלול שבת דת"ח בבחי' שבת. ובכן היתה מהשגחתו ית"ש לסבב לו לנגד עיניו חטא של חלול שבת, כדי שישים על לבו לתקן חטא מעין זה שהוא בידו.

הרמב"ם ז"ל (בשרית פאר הדור סי' קנ"ה בשם פרקי הצלחה), כתב לתלמידו על אודות הרביקות ובתוך דבריו יאמר לו: „ואתה בהתקע שופר ברה"ק חקנו והכשרו הנה תהי' תנועתו כלה באבריק, ידיך פשוטות ללקיחת השופר, אצבעותיך מקצות להחזיק בו, גרונוך ולשונוך כלי הקול משמשות בהנעים תקיעתו, תהיינה אוזניך קשובות ודגליך עומדות ועיניך עצומות ויתר חלקיך נרעדים ותרדים, וכן עשה היכה והלוב... והמתפלל יהי' פונה אל השגית עומד על

דגליו מתענג בלבו ובשפתיו, ידיו פרושות וכלי דיבורו הוגים מדברים, ויתר-
 הלקיו חרדים ונרעדים ולא יסיר מהנעים קולות ערבים מתדבק, מכין עצמו,
 מתחנן כורע ומשתחוה בוכה לפי שהוא לפני מלך גדול ונורא ויגיע אליו השקיעה
 והפלצות עד שימצא נפשו בעולם השכלים נכנעה נפשו הנכלדה והוציאה אותו
 מן המוחש וכאלו הוא נסתר מהם ויביט עם כח המרמה ויראה וישמע מה שלא
 יהי' בו ספק, ולפי שהעתידים והעוברים הם במדרגה אחת אל אותם הענינים
 לפי שהם נמצאים יחד בענינים מבוארים להם הנה יביט בעתירים כמו שיביט
 בעוברים..."

גם הדברים הרמים והנשאים הללו היו להלומדים ההולכים בדרך התורה,
 דק ללימוד ולקריאה, ולראות בהם גדולתו של הרמב"ם ז"ל בא הבעש"ט והורה
 "דרך העבודה", לאחר את "התלמוד והמעשה" כאחד, והוציא הדברים מכח אל
 הפועל בעצמו, וגם ע"י תלמידיו הקדושים לעבוד את ה' בדביקות נפלאה כיר"ב
 שהורה הרמב"ם ז"ל.

מהר"י הלוי בהכוזרי (מאמר שני סי' מ"ט) יספר מענין עבודת ה' בשמחה,
 ויאמר: "ואם תעבור בך השמחה אל הנגון והריקוד היא עבודה ודבקה בענין
 האלוקי". ושם (מאמר שלישי סי' ה') יציג לפנינו מעשה החסיד ועבודתו התמה
 איך שעל ידה יגיע לדבקות האלוקי ולמדרגת בעלי רוח הקודש, ולא עלתה על
 דעת המתחכמים ומתפלספים שבחכמי ספרד אחרי הר"י הלוי ז"ל, לנסות ולעשות
 כן ולהוכיח אם ישיגו רוח הקודש ויעשו אותות ומופתים, רק התחכמו להכחיש
 הכל ולכפור בכח התורה ובכח התפלה ובנסים ונפלאות מפני שכן הורום חכמי
 הגוים, וגם בדורות האחרונים לפני הבעש"ט ז"ל שלא היו מבעלי הפילוסופיא
 המדרשית, ג"כ לא שמו לבם לנסות להוציא הדברים מכח אל הפועל, עד שבא
 הבעש"ט ז"ל והורה "דרך עבודה" כמעשה החסיד שבמזורי במסירת נפש בכל
 עת ובכל שעה, ובהזדככות הלב, וטהרת הנפש. וקדושת המחשבה עד שתחול
 עליהם הדבקות האלקות ותעבור בה השמחה אל הנגון והריקוד

בספר ו'סידים (סי' מ"ז) ובהוצאת מק"נ סי' התשצ"ה) נאמר: "כל הרובר
 אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר, אפילו דברים שיחשוב ושידבר
 אע"פ שלא יתכוין להם, כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנאמר ותגור אוכר ויקם
 לך..." ואמר עוד שם (בהוצאה מק"נ סי' רה"ע), "לא יוציא אדם מפי דבר אלא
 אי"כ יודע שרצון הקב"ה בדבר, או ותגור אומר ויקם לך..."

כל "בעלי שמות" שהיו לפני הבעש"ט ז"ל היו משתמשים בקמיעות ושמות
 הקדושים, בא הבעש"ט והעביר את השמוש בקמיעות והוציא מכח אל הפועל
 את הסגלה היקרה שבספר חסידים, והורה "דרך עבודה" למסור נפשו על קדושת
 חאמת, ולא לעשות דבר כי אם מה שהוא רצון הבוית"ש, ואו יהיו "פועלי ישועות"
 בקרב הארץ מבלעדי הקמיעות. וכאשר כן היו גם הגה"ק מריה יוסף שמואל
 ד"ל בעל "מסורת הש"ס" אבד"ק פפד"מ משמש בסגלה זו, וכאשר שאלהו הרב
 הגאון מהרש"ך שילמדהו דבר זה, השיב לו בזה"ל: "ראשית חכמה זו היא
 יראת ה' וכאשר אני שש ושמה ומשחוקק תמיד לעשות רצון אבי שבשמים, כן הי'
 הסובב גם הוא רצון ידאיו יעשה וכמ"ש באבות (פרק ב') עשה רצונו כרצונך כדי
 שיעשה רצונך כרצונו כו', ותו לא מידי". ועד הבעש"ט ז"ל היו הדברים האמורים

במס' אבות, ובס'ת, בעד אלה ההולכים בדרך התורה, גם כן דברי תורה להגות בהם, בא הבעש"ט והורה להם, דרך העבודה להוציאם מכח אל הפועל, כי אך תלמוד כזה הוא גדול, תלמוד המביא לידי מעשה!

פרק ז.

בעלי רוח הקודש.

כאמור, לא יסוד הבעש"ט ז"ל את שיטת החסידות שלו בעד ההמון עם, בעד הבעלי-בתים ויתר השדרות התיכונות והגמוכות שבקרב ישראל, כי אם בעד יחידים-סגלה ובני-עלי בעלי שאיפות רמות אשר נפשם למרום תמריא, לדאות לעילא ולעילא בעולמות העליונים, ולהדבק בקונם, ולהיות מן הצולים ממדרגה למדרגה עד למדרגת רוח הקודש, כמוהם היו תלמידי הבעש"ט ז"ל רבנים גדולי התורה והיראה, אישי-הרוח מהעולם האצילות, אשר לא הסתפקו בדרך התורה לבר לשמור ולעשות ולקיים את מ"ש בשרע לבר, כי אם נשא לבם אותם אל "דרך העבודה", הדרך המוביל אל מדרגות רמות ונשאות, למדרגות בעלי רוח הקודש והנבואה, למצער באותן הבחינות שאפשר להשיג גם בזמן הזה ובחורל, להוציא מחומר היולי את הכחות הנפלאים הטמורים בחביון נפשם פנימה לידי התגלות לקדש על ידם שם שמים ברבים, ועל כן סלל לו הבעש"ט ז"ל שיטה חדשה גם ב"דרך הלמוד", עבור תלמידיו המתקדשים לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו, ותחת אשר המקובלים שהיו לפניו כל עסקם הי' בעולמות העליונים, ובספירות העליונות, בסוד שיעור קומה וזווגי המדות העליונות, ובמה לפנים בסוד השמטות והיובלות ועולם התווה, ומלכין דמיתו, ושברי כלים, התחיל הבעש"ט ז"ל ללמד לתלמידיו סוד הספירות שבנפשם פנימה, ואיך יתקנו שיעור קומה שלהם עפי' תיקוני המדות של חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות, ואיך לשלב חסד עם גבורה וכו' להתגבר על כל המעצורים והמכשולים המונעים את האדם לעשות חסד, ואיך להתגבר על החסד הבא מסט"א היינו מאהבה זרה ר"ל מסטרא דחסד הוא האמור בפ' אחרי, ולהביא הכל לסטרא דקדושה ביראה עילאה ואהבה עילאה, וכן האיר לפניהם את אותן הספירות והאורות המזהירים בלבו של אדם, וכל מדה נכונה איך היא קשורה בנפש המושכלת פנימה, אם היא באה מווכחת ומצורפת מהאור האלוקי הבא משפע דקדושה מלמעלה, וכן האיד לפניהם נתיבות בחכמה, בינה ורעת, איך להתדבק במקור החיים ואיך להשכיל על ידיהם גם בהתעוררות הבאה ע"י צנינים חיצוניים והופעות חולניים שהם בבחי' אור מקיף, וצריכים להעלות ההארות האלקיות שיש בכל דבר, אשר ראוי לכל בר דעת לעמוד ולהתבונן בהם. והורם הדרכים המובילים להפלות האור הפנימי עד כדי שתהא השלהבת של ההתלהבות עולה מאלי. וכה לקח הבעש"ט ז"ל יוצר החסידות, מכל אשר לפניו, מש"ם ומדרשים, מזה"ק ומכתבי ארי ותלמידיו ג"ע ז"ל, החומר המתאים לשיטתו, יהי ברמו או בדרוש או סוד או פשט, ובלבד שיובילו אל הטטרה הגבוה אשר לו, להעלות את תלמידיו אל מרום פסגת שלמותם בחיים, בסועל ובמצשה, למדרגת בעלי רוח הקודש, חסידים אנשי מעשה.

ממכתב אחר שכתב הריב"ש (הרב רבי יצחק בן ששת נולד ה"א פ"ו ונפטר ה"א קס"ח) על אורות הקבלה וסודותי, מביאים מה שמביא שם מאחר המתפלספים שהי' אומר: „הנוצרים מאמיני השלוש, והמקובלים מאמיני העשירית...“ מפני שלא היו יודעים מהות הכפירות וע"כ רבים שלא הטהרו מוזהמתם ונכנסו לפרדס הקבלה הציצו ונפגעו ויצאו לתרבות רעה. וגם ברורו של הבעש"ט ז"ל קרה כיו"ב לבנו של הרב ר' סעכל' חסיר ז"ל אבר"ק ברלין (ראה תולדות אנשי שם להר"א לנדרסהוט). זאת ראה הבעש"ט ז"ל וע"כ לא רצה להעסיק את תלמידיו בהספירות שלמעלה, כי אם פרש אור על הספירות, על אותן ההארות שהן בלב ובנפש האדם לתקן ולהעלותן, וכן לא רצה ללמד עם תלמידיו אורות זוגי המרות בעולמות העליונים הבאים בכתבי האר"י בלבושים גשמיים, זוג רחל ולאה, פא"פ, ואב"א וכיו"ב, כאשר קבלתי מזקני החסידים שקבלו מצדיקים אמתיים מדור העבר, שכל מי שבא ללמוד מווגי המרות במלבושים וכינוים גשמיים, צריך שיהי' מופשט מן הגשמיות עד שלא יזכור כלל באותה שעה אם יש זוג גשמי של זר"ג בעולם. זאת, ועוד אחרת, מפני שהבעש"ט ז"ל לא רצה להרחיב את גבולי תורת הקבלה בין תלמידיו ולהעסיק אותם בעיונים מקובליים ובסתרי תורה, כי אם זאת היתה משאת נפשו להוציא מהם הסגולות המביאות את האדם למעלת השלימות ש' השלימים שנתגלה על ידם כח התורה.

ומלבר העסק בתורת חובת ה"בבות, לשמירת הלב וטהרת המחשבה בהלכות דעות ומדות כמו: יראה, אהבה, ענוה ושפלות, עבודה ורבקות, שהי' עוסק עמהם, קבע להם הבעש"ט ז"ל שלש עשרה עיקרים, ואלו הם:

(א) אחדות. למצער יהי' שלום ואחדות בקרב קדושים, אשר להם מגמה אחת, לעשות רצון אביהם שבשמים, ויעזרו זה לזה להגיע אל מחוז חפצם. [וראה באגרת הקודש שבסוף ספר נועם אלימלך מהרה"ק מריה זכרי' מעגל ז"ל על אורות האחדות שהי' שורר ביניהם].

(ב) קנאות. לקנא קנאת ה' צבאות, במקום שיש חילול השם וחילול דתוה"ק, בקנאותי' רפנחס, לשם שמים, כמיש תחת אשר קנא לאלקיו, ולא לכבוד עצמו.

(ג) התלהבות. אלה המצות אשר יעשה אותם האדם, וחי בהם, שיהי' חיות וקדושה במצות ויעשו בהתלהבות ושמחה, בדחילו ורחימו בלב ונפש.

(ד) התחזקות. כמאמר ז"ל (ברכות ל"ב) ארבעה דברים צריכים חיוזק תורה, תפלה, מע"ט וד"א. להתאמץ נגד כל המונעים ומעצורים, ולא לשוב מפני כל.

(ה) אמונה. לאחוז באמונה ובטחון חזק בהשי"ת, ולא ישען על סבות ואמצעים, כי אם להשליך על ה' כל יבם, (וראה בחסר לאברהם המלאך ז"ל ע"ד הי"ג עקרי אמונה של הרמב"ם ז"ל).

(ו) דבוק חברים. כלל גדול בהחסידות, כי דבוק חברים מבטל את כח היצר ומוסיף כח בקדושה שלמעלה. וע"ד צחות אמרו: כל הגדול, שנתגדל הוא — מחברו, מחמת דבוק חברים. יצרו גדול, התגברות היצר בא — ממנו, מפאת שהוא לבדו בלא חבר טוב.

(ז) הסתפקות. או כפי מה שיכונה בספרים מדת השתוות, אם מעט אם הרבה חננו ה' יודה לה' חסדו, ויהי' בעיניו הכל חד לטב ולמוטב.

ח) התעוררות. שיתעוררו לכל דבר שבקדושה, ולכל מי"ל דשמיא, ובצרכי הדת ויהדות, לא ישמשו במדת השחוחות ושיוון נפש, כי אם להיות עושים ומצעים, ערים ומעוררים.

ט) שמחה. כמעשה החסידים אשר תמיד צהלם בפניהם ולקיים, עבדו את ה' בשמחה ובואו לפניו ברננה.

יוד) לשמה. לעקור ולשרש מקרב לבם כל שורש פירה, איזה הנאה עצמיית ופניה צדדית בעבדותם, ולזרות ה"אה האנכיית, עד קצה האחרון. (יא) ענוה, ושפלות עצמו. לקיים ממש בפועל מה שאומרים שלשה פעמים בכל יום, ונפשי כעפר. לכל תהי'.

יב) תמימות. תמים תהי' עם ד' אלקיך! וכפירשי שם ע"ש. ועם כל הפירושים שנאמרו על זה.

יג) מסירת נפש. כמו קמאי דקמאי שמסרו נפשם על קדושת השם, באהבת ה' בכל לבבם ונפשם ומאודם.

אלה הם שלשה עשר עיקרים שבחסידות, כפי אשר מובאים בספרי תלמידי הבעש"ט ז"ל, ומהם מסתעפים ענפים ופארות, אשר בצלם חיו תלמידיו ותלמידיו תלמידיו וגדלו והצליתו וגם עשו פרי.

פרק ח.

הנסיעה לארץ ישראל.

בשנת תק"ב נרפסו בוויניצא חומשים עם פירוש „אור החיים“, מאת הרב הגאון הקדוש מהר"ח בן עטר זצ"ל מירושלים ת"ו, והגיעו החומשים ליר הבעש"ט ז"ל ושמח בהם מאוד, כי בפירוש „אור החיים“ מצא הבעש"ט את בן גילו הוגה דעות כמוהו, בעל לב רגש מלא התלהבות, מלא חום ורשפי אש רת ושלהבתייה לאהבת ה'. אז שלח הבעש"ט את גיסו הרה"ק ר' גרשון קיטובר ז"ל לירושלים, למען לבוא אל ישיבת מהר"ח בן עטר, ומראש הגיד לו כי להרב בעל „אור החיים“ שתי ישיבות אחת מלמודי גפ"ת בנגלה, ואחת ללמודי אצילות בתורת ח"ן, ויזהיר הבעש"ט את גיסו הרא"ג כי ישחדל להיות בישיבתו הנסתרה ג"כ, ולא יגיד לבעל אוה"ח מי הוא עד אשר ירגיש בו הרב מעצמו, והנה באשר בא הרא"ג קיטובר שמה הלך לבעל אוה"ח לבקש ממנו שיניחוו לשמוע תורה מפיו, וישאלהו מי הוא, ויאמר לו איש מפולגיא וחפץ לשמוע לקח מפיו הקדוש, ויתן לו רשות ליכנס לבית מדרשו וילמד שבוע אחד בישיבתו הנגלית. אח"כ נכנס לבית הרב אוה"ח ויבקש מאתו כי ירשהו ללמוד אצלו בהישיבה הנסתרה, וישאלהו הרב מי גילה לך שיש לי ישיבה נסתרה? ויען לו כי גיסו ורבו הרב ר' ישראל בע"ש הגיד לו, ויאמר לו הרב אוה"ח כי לא ידעהו, ואעפ"כ כאשר הביט עליו מראשו ועד רגלו ויכר בו כי ראוי הוא ללמוד קבלה נתן לו רשות גם לזה, וכאשר למד שם שלשה ימים צוה הרב אוה"ח לשומר הפתח לבל יחנהו לבוא עוד פנימה, והלך מוהרא"ג לבית הרב לדעת ממנו סבת הרבר, והי אך ראהו הדב אמר לו ימתי עליך למה לא אכרת על גיסך „כעל שם טוב“, רק כי גיסך הוא הר"י, בעל

שט"ו, את הר"י בע"ש לא ארעהו, אבל את מוהר"י בעל שם טוב מכיר ע"פ ראי' רקה מעולמות עליונים, ולהשיבה לא הניחו עוד, כי אמר שאין לו צורך ברב אחר, אם יש לך רב הבעש"ט. (מקור חיים, תולדות מוהר"ח בן עטר).

אחרי חליפות מכתבים שהי"ל להבעש"ט עם גיסו מוהר"אג, הוחלט בדעתו לנסוע בעצמו ירושלימה, ובחורף שנת תק"ג הכין לדרך פעמיו לעלות לירושלים להתראות עם הרב „אור החיים“, ואחרי עמל ותלאה בא לקאנסטנטינאפאל לפני חג הפסח, והי' שם על קברו של הכהן הגדול הרה"ק מוה"ר נפתלי כ"ץ זצ"ל בע"ס „סמיכת חכמים“ ושנפטר שם בנסיעתו לא"י כ"ד שנים מקודם, ושם בא להבעש"ט פקודה מן השמים לשוב לביתו למלאות תפקירו במדינתו, וביום נ' בחוהמ"ס בא באניה לארעססא, האני' באה בשביה בירי שוררי ים, והבעש"ט ניצל מירם, ובא ביום אחרון של פסח לעיר קיליאי, שעל יד מוצא הדאגוי, ובהיותו מארבעה שצריכים להורות, קבע את המנהג בין אנשי שלומו וקהל חסידיו, לומר מזמור ק"ו שבתהלים בכל עש"ק לפני תפלת מנחה, ופירש את המזמור בפירושו לקבלת שבת, בתור הוראה על הנס, (החסידות, עמוד ע"ט צ"ד. וראה בנתיב מצותיך).

שלושה חרשים אחרי שובו לביתו, בס"ו לחודש תמוז נפטר הר"ח בן עטר בירושלים, ובש"ק פ' פנחס בעת אשר ישב הבעש"ט בסעודה שלישית, כאשר אך ברך ברכת המוציא אמר: „ככה נר מערבי“. ולאשר כי הבעש"ט לא ריבר בשבת רק בלה"ק ואך מלים ספורות, לא שאלו ממנו פירוש הרברים, ובמוצאי שבת קודש פירש רבריו כי כוונתו הי' שהרה"ק מוהר"ח בן עטר איננו, כי הוא הי' „מערבי“ מארצות המערב, ועל שאלתם מני"ל למר האז השיב להם כי יש כוונה בגטילת ירים לאכילה שאין כגילין אותה רק לחד ברא, והיא היתה לנחלה להר"ח בן עטר, ועתה בשעת גטילת ירים לסעודה שלישית נתגלה לי, וזה האות כי „ככה נר המערבי“.

במכתב אחר שלח הרה"ק מוהר"אג קיטובר לגיסו הבעש"ט ז"ל מארץ ישראל, נאמר כרברים האלה: „אהובי גיסי ארכנא מילתא כד הוינא במרורך קדוש, אמרת לי פעם אחת שראית במראה שבא חכם לירושלים תובב"א ממדינת מערב והוא ניצוץ של משיח רק שהוא בעצמו אינו יודע והוא חכם גדול בנגלה ובנסתר ובעל בכי, ואחרי כך אמרת לי שאין אתה רואה אותו ואמרת כמדומה לך שהלך לעולמו, וכשבאתי לכאן חקרתי אחר זה הרבר וספרו לי מזה האיש פלאי פלאות ושמו הי' ר' חיים בן עטר, והי' חכם גדול וחרף ופקי בנגלה ובנסתר, והיו כל חכמי ישראל בפניו כקוף בפני אדם וספרו בשבחיו גומא, ובא לירושלים עם כמה תלמידים וחכמים גדולים בקישור והי' הרבה קדישא ופרישא ובעוה"ר לא האריך ימים בירושלים כי אם שנה אחת וחיי למר שביק זה כמו ר' שנה בזה הזמן ממש שאמרת לי“.

על אורות המכתב הזה אשר נראה מתוכו שהרה"ק מוהר"אג לא הכיר את הרה"ק „אור החיים“. ואשר הוא להיפך מאשר נודע כמקודם אחרים שמוהר"אג ייטובר הי' בישיבתו של אור החיים כאמור למעלה, ראה אורות זה בתולדות חכמי ירושלים חלק שלישי פ"א מוהר"ח בן עטר, ושם פרק ב' מוהר"אג קיטובר ובתולדות רבנו חיים בן עטר כידוי"ג הרה"ג מוה"ר ראובן מרגליות גי' ע' מ"ז וע' ס"ה ואכמ"ל בזה.

והרה"ק מוהרי"א מקאמאנא זצ"ל בספרו נתיב מצותיך. מביא מקבלת זקני
 התסידים על אודות נסיעת הבעש"ט ז"ל לארץ ישראל, כי מרן הבעש"ט אמר על
 כעל אור החיים שנשמתו מ"רוח" דוד של אצילות ובכל לילה שמע תורה מפי
 הקב"ה. ומרן הבעש"ט ז"ל הי' "נפש" דוד דאצילות והי' רוצה שיתקשרו ביחד
 נפש ורוח ותתגלה הנשמה וחיה דאצילות ותהי' הנאולה האמתית; ושאל לבעל
 אור החיים ע"י גיסו הרה"ק ר' גרשון מקיטוב אם יהי' יכולת שיסע לירושלים
 ייתראה עם הקדוש פא"פ והשיב שיכתוב לו אם בעת שרואה את צלם דמות
 חבניחו בעולמות עליונים הוא רואה את כל אבריו ודיוקנו אם לא, והשיב מרן הקדוש
 שאינו רואה את עקביו, ואמר הקדוש שלא יטריח עצמו כי לחנם תהי' טרחתו,
 ומרן לא השיב האגרת ההוא ומסר נפשו ונסע אף שאמרו לו מן השמים שלא
 יסע. ונסע בימי חורף ובחג הפסח הי' בעיר סטאמבול ושם עשה נוראות ונפלאות
 עד שנשמע בבית הקיסר והי' מה שהי' והוצרך לברוח בספינה, ואמרו לו מן
 השמים שיחזור ולא רצה ולקחו ממנו כל המדרגות אף תורתו ותפלתו שלא ידע
 לומר ברוך בתוך הסדור כו' וקבל הכל עד שנשברה הספינה ובתו הצדקת אדיל
 טבעה בים וצפקה אבי הרחמן היכן אתה, ומרוב צערו וצרתו שבאה נפשו עד
 שאול אמר שמע ישראל ה' א' ה' אחד רבון העולמים אני חוזר לביתי. ותיכף בא
 אליו רבו אחיה השלוני הנביא והציל אותם ובאו בחזרה לסטמבול ומשם נסע
 תיכף לביתו

פרק ט

עליית נשמה.

הבעש"ט אחר שובו לביתו המשיך הלאה את חליפת המכתבים עם גיסו
 הרה"ק מוהרא"ג ז"ל, ונשאר לפליטה מכתב אחד שנתן הבעש"ט לתלמידו הגה"ק
 שו"ה יעקב יוסף כהן בע"ס תולדות יעקב יוסף. שביקש לעלות לאה"ק, שהוא
 ימסדה ליד גיסו. ע"י עיכוב לא נסע לאה"ק ונשאר המכתב בידו, בו הודיע
 הבעש"ט מעליית נשמה שהי' לו. ואעתיקו כאן בקצרה וז"ל:

...בראש השנה שנת תק"ז עשיתי השבעת עליית נשמה כידוע לך וראיתי
 דברים נפלאים במראה מה שלא ראיתי עד הנה מיום עמדי על דעתי, ואשר
 ראיתי ולמדתי בהעלותי לשם בלתי אפשרי לספר ולדבר אפילו פה אל פה, אך
 בחזירתי לג"ע התחנן וראיתי כמה נשמות החיים והמתים הידועים לי ושאינם
 ידועים לי בלי שיעור ומספר ברצוא ושוב לעלות מעולם לעולם דרך עמוד
 הידוע ליודעי ח"ן בשמחה רבה וגדולה אשר ילאה הפה לספר וכבדה און
 הגשמי לשמוע...

וראיתי במראה כי הס"ם עליה לקטרג בשמחה גדולה אשר לא הי' כמוהו
 יפעל פעולותיו גזרת שמד על כמה נפשות שיהרגום במיתות משונות ואחזתני
 פלצוח ומסרתי נפשי ובקשתי ממורי ורבי שילך עמי, כי סכנה גדולה לילך
 ולעלות לעולמות עליונים, כי מיום היותי על עמדי לא עליתי בעליות גדולות
 כמוהו.

ועליתי מדרגה אחר מדרגה עד שננסתי להיכל משיח שעם לומד משיח. תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים ושם ראיתי שכחה גדולה עד מאוד ואיני יודע לשמחה זו פה הוא עישה..."

ושאלתי את פי המשיח אימת אתי מר. והשיב לי, בזאת תדע בעת שיתפרסם למוךך ויתגלה בעולם ייפוצו מעינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך ואו יכלו כל הקליפות והי' עת רצון וישועה, ותמהתי עלי זה והי' לי צער גדול באריכת הזמן כל כך מתי זה אפשר להיות, אך ממה שלמדתי שם שלשה דברים סגולות, ושלשה שמות הקדושים, והם בנקל ללמוד ולפרש נתקרה דעתי..."

התפלאתי שם על מה עשה ה' ככה ומה חרי האף הגדול הזה אשר נמסר להס"מ כמה נפשות מישראל להריגה ומהם כמה נפשות שנשתמדו ואח"כ נהרגו ונתנו לי רשות לשאול את פי הס"מ בעצמו, ושאלתי את פי הס"מ מה ראה על ככה ומה דעתו בזה שימירו דתם ואח"כ נהרגין והשיב לי שכוונתו לשם שמים, וכך הי' בעור"ר אח"ז שבק' זסלב הי' עליה על כמה נפשות ושנים מהם המירו דתם ואח"כ הרגו אותם והשאר קדשו שם שמיים בקדושה גדולה ופחו במיתות משונות, ואח"ז הי' עלילות בק' סיבטובקע ובק' דינאוויץ ואז לא המירו דתם אחר ראותן המעשה וג"ל דק' זאסלוב, רק כולם מסרו נפשם על קדוש השם וקדשו שם שמים ועמדו בנסיון ובזכות זה יבוא שיחננו וינקום נקמתנו וכסר אדמתו צמור."

ובר"ה שנת תק"י עשיתי עליית נשמה כידוע וראיתי קטרוג גדול עד שכמעט ניתן להס"מ רשות לחרוב כללות מדינות וקהלות ומסרתי את נפשי

(ו) על אורות המאורע המעציבה מהעלילה שהימה בק' זאסלוב יוספר לרור אחרון נוסא רעובדא הכי הוה: כשנת תק"ז בסוף החורף בעת הפשרת שלנים מצאנו גיית נוצרי לא רחוק מאחד הכפרים על הררך העולה מזאסלוב לכאלינודרוקי, הגיית כבר היחה בלוי' ונרקבה וניכר הי' שבכר זה זמן רב שהיא מתנוללת תחת השלג, אולם אחר האכרים בא והעיד שפעם ארת ראה לעת ערב ענלת חורף פלאה יהודים באה לביה טלון של היהודי אשר בכפר ההוא וילינו עם' ובבית היחה אודה ושמחה ולמחר ההעטפו במליתותיהם והתפללו ואחר התפלה עשו משה ושמחה ואח"כ שבו זסלובה. הרבר הי' קודם הגסט ומאליו מוכן שבנקל הי' לפקירי הנסיך סנגוסקי ארין הסתוו ההוא והכופרים, לפתור החידה, כי היהודים החאספו שפה לשחום את הנוצרי ולקבל דמו לפסח, ולכבוד המצוה שעלתה בידם עשו משה ושמחה, ובכך הושם בעל הטלון ככלא, הוא הודיעם פשר דבר שהיחה בכיתו סעורת ברית מילה ולקחו בה חבל הרב, הש"ץ, המוהל, השמש ועוד אחר מקרוביו. אז אספו אר כל האנשים ההם, זולת הרב שהספיק להמלט על נפשו למערויכוז שהיחה אז תחת פטשלת הדוכס צרמורדיסקי, ויענום ויסנפום לפניו יודו על פשעיהם שלא ראשו. כל חמשת האסורים נדונו ביום י"ז אייר במיתות משונות אחרי כל יסורי ענוייהם, שנים או שלשה מהם הוסחו מאת הכופרים להמיר דתם ויצילו אותם מעינים וספות, והם, האומללים לא ידעו כי הכופרים הרחמנים רואים תמיד לחיי הנשמה להנחיל זכתייהם חלק לעוה"ב, וכראות האומללים שהם מוצאים להרג התחרם וקראו בקול נורל שפע ישראל ה' א' ה' אהרן]

והתפללתי נפלה נא כיר ה' ואל נפלה בירי אדם, ונתנו לי רשות שיהי תמורת זה חולשות גדולות מאוד אשר לא הי' כמוהו בכל מדינת פולין ושאר מדינות הקרובים לנו, וכך הי' שנתפשט החולשה עד למאור אשר אין לשער וגם הדבר בשאר מדינות, ונשאתי ונתתי עם החבורה שלי לומר קטורא בהשכמה לבטל הדינין הנ"ל, ונילו לי מן השמים הלא אתה בררת לך כעצמך נפלה נא ביד ה' וכנ"ל, ולמה אתה רוצה לבטל הלא אין קטגור וכו', ומאז לא אמרתי קטורת ולא התפללתי על זה, רק בהושענא רבה הלכתי לביהכ"נ עם כל העולם ע"י כמה השבעות מחמת פחד גדול ואמרתי פ"א קטורת כדי שלא יתפשט הדבר לסביבותינו וכך עלתה בדינו בעזה"ש..."

להבין דברי האגרת הזאת ומה הוא ענין „עליית נשמה“ אביא בזה רבתי רב האי גאון ז"ל, ח"ל: „ת"ר ארבעה נכנסו לפרדס זהו המפורש בהיכלות רבתי ובהיכלות זוטרתו שהיו עושין מעשים ומתפללים תפלות בטהרה ומשתמשים בכתר וצופין בהיכלות ורואים האיך משמרות המלאכים במעמדם והאיך היכל אחר היכל ולפנים מהיכל וקאמר להו ר' עקיבא כשאתם מגיעים אצל אבני שיש טהור כר ולא שהם עולין למרום אלא בחדרי לבן רואים וצופים כאדם הרואה וצופת בעיניו דבר ברור ושומעים ואומרים ומדברים כעין הצופה ברוח הקודש..."

„ושמא אתה יודע כי הרבה מן החכמים היו סוברים כי מי שהוא הגון בכמה מדות זכורות ומבוארות כשמבקש לצפות במרכבה ולהציץ בהיכלות של מלאכי מרוב יש לו דרמים לעשות שישב בתענית ימים ידועים ומניח ראשו בין ברכיו ולוחש לארץ שירות ותשבחות הרבה שהן מפורשות ובכן מציץ בפנימים ובחדרים כמי שהוא רואה בעיניו היכלות שבעה וצופה כאלו הוא נכנס מהיכל להיכל ורואה מה שיש בו, ויש שתי משניות שהתנאים שונים אותן בדבר זה ונקראות היכלות רבתי והיכלות זוטרתו ודבר זה מפורסם וידוע, ועל אותן ציטות שנה תנא זה ארבעה נכנסו לפרדס כו'..."

„ודע כי דבר זה הי' מקובל אצל הראשונים כולם יחדיו ולא הי' אחד מהם מכחיש בו, כי אומרים היו כי הקב"ה עושה אותות ונוראות על ידי הצדיקים, וכמו שהוא עושה ע"י הנביאים, ומראה את הצדיקים מראות נוראות כדרך שהוא מראה את הנביאים כי תקנות יש לעולם ברברים הללו ואין בהם הפסד כל עיקר כי יודע אלקים שאין טוענין בו טענה בטלה וכל מה שנאמר שנעשה לר' חנינא בן דוסא וזולתו מאמינים בו ולא מבחשין..."

„ומר רב שמואל גאון ז"ל וכיוצא בו שהרבו לקרות בספרי נכרים אומרים אין המראות הללו נראות אלא לנביאים ולא יעשה נס אלא לנביא ומכחשיין בכל מעשה שנאמר כי נעשה בו נס לצדיקים ואמרו כי אין זה הלכה, ואף במעשה של הע"ק שצפה בהיכלות ומעשה ר' נחוניא בן הקנה ור' ישמעאל וכירב על כל אלה אוכרם אינם הלכה..."

„ואנו סוברים כי הקב"ה עושה נסים לצדיקים ונפלאות גדולות ולא יוצא ממני שהוא מראה אותם בפנימיות מראות היכליו ומעמד מלאכיו, ואתה מחמד עינינו אשר אתה אומר לבוא לחדרי ההלכה יביאך המלך חדריו ויזכך לתת לך מהלכים עם העומדים לפניו ותרוה מדשן ביתו ונחל ערניו תשקה כי עמו מקור

חיים וישע רב". (שו"ת הגאונים סי' צ"ט, ובערוך ערך, אבן שיש, ובהכותב לעין יעקב חגיגה פ"ב.)

דבר נפלא נראה בענין זה, ההבדל שבין דורות האחרונים לדורות הראשונים לטיבותא. ברורות הראשונים, מר רב שמואל גאון וכיו"ב שהרבו לקרות בספרי נכרים לא האמינו כי הצדיקים צופים במרכבה, וברורות האחרונים נראה איך גם מאלו שקראו בספרי נכרים לא רק שהם מאמינים כי צדיקים צופים במרכבה, אלא שעוד ע"י ספרי נכרים נתחזקה להם האמונה, כי הקב"ה מראה לצדיקים מראות נוראות; אחד הוא הרה"ג בע"ס, "ממשה ועד משה", בפרק ב' שם מאריך לבאר דברי רבנו האי גאון הנ"ל ואביא בזה תמצית דבריו בקצרה וז"ל:

"בתחלת מאה התשע עשרה למספרם גילה רופא מהולל שמו ה"י מעסמער בעיר פאריז חכמה נפלאה הנקראת, "מעסמערזימוס אנימולוס" (טהידישער מאנגעטיסמוס) אשר מספר ממנו החכם הרופא יהודא באראש בספר אוצר החכמה וז"ל: על ידי סמיכת הידים באופן ידוע לרופאים מאנגעטישע מאניפולאטיאן נוציא באדם את המאנגעטיסמוס האנימוליא. הפועל יקרא מאנגעטיזאר והנפעל נקרא מאנגעטיזירטער... הנפעל יפול תיכף אחרי המאניפולאטיאן בתרדמה עמוקה ויש בזאת התרדמה שלש מדרגות... במדרגה ג' הנקרא חזיון (העללזעהען) החולם מביט בתוך גופו ויגלו לו כל מטמוני חיינו ורואה כל אברים פנימיים שבגופו ומושב מחלתו בראי' הרבה יותר טובה וברורה מדופא היותו מובהק, וגם הוא מזכיר הרפואות שעשו לו בלשונות אחרים אשר לא למד, ואומר ג"כ אנה תמצא הרפואה אשר היא לפעמים בעשבים הגדלים הרבה מאות פרסה רחוק ממקומו, ומדבר מעתידות ולא רק מדברים אשר נוגעים לו בעצמו אבל גם מעתידות כל אדם אשר הפועל יודע ומכיר אותם, וכל חזיונותיו המה אמתיים כי כל אשר יגיד מהעתידות יבוא והי' בהשעה והרגע אשר החזיה הגיד מקודם, והרבה דברים אחרים נפלאים אשר לא יאמינו במ אלה אשר לא ראו אותם בעיניהם כמו המחבר, ואולם לאלה מהקוראים אשר יודעים לשונות העמים ימצאו בלשון אשכנז וצרפת, בריטאנית ואיטלית הרבה מזה הענין הנפלא... ואני הכותב ספר האגרת הזאת יבצתי עד מקום שירי מבעת לחקור ולדרוש אחר החכמה הנפלאה הזאת, ואמרתי עם המשורר הקדוש: "אורך על כי נוראות נפלאתי נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאור", כי כל מה שהראה לנו הרופא המהולל בחכמתו כבר סיפר לנו רבנו הרשב"א בתשובותיו סי' תקמ"ח מעשה שראה בעיניו, שחזיה אחד הגיד עתידות והי' לו מדרגת הנבואה וזה הי' אדם בלי תורה ובלי חכמה ובלי הכנה טבעיית, הגביה עוף וראה והגיד עתידות, וכל הרואה ושומע דבריו הי' מוכרח לומר שרוח הקודש דיבר מתוך גרונו. ומי לא ישתומם על המראה הנפלאה שמעיד עליה הרשב"א ז"ל, ומי הוא זה שלא יאמר כי ברור לנו שזה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלקים את האדם, בדמות אלקים ברא אותו..."

הגוף והנשמה כל זמן שקטורים זה בזה בקשר אמיץ אי אפשר לנשמה לראות דאי' שלימה אשר בשמים ממעל, כי כחות הגוף רואים אשר בארץ מתחת, אמנם יש הרבה פעולות המנתקים הקשר שבין הנפש לגוף ואז כחות הגוף מעטים וכחות הנפש מתגברים לראות אשר בשמים ממעל ובאים למדריגת דמות אלקים לדעת טרר, אם ע"י פעולת השינה שאז הגוף ככת ובגלל זה יש יותר

כח לנפש שהיא חלק אלוה ממעל, ומי שמקיים שויתי ה' לנגדי תמיד ומחשבתו תמיד דבוקה בה', איש כזה רואה בחלומו עתידות וכירוב. ואם ע"י חולי שהחולאת תפעל להחליש כחות הגוף ומתגברים כחות הנפש ככהוּא עוברא שבהרשב"א הנ"ל, ואם על ידי פעולת המאגנטיסמוס הפועל בגוף הפועל התפשטות הגשמיות וגורם שהקשר שבין הגוף והנפש נפרד ומעמיד כחות נפשו במדרגה הראשונה כשגפח אוחה הבוית"ש בגוף האדם, ומגיד לפועלו כל מטמוניו... ומדרגה הגבוה מעל גבוה הבאה מן הקדושה העליונה שהאדם השלם משלים נפשו בהירות, זריזות, נקיות, טהרה, פרישות, קדושה, ענוה, יראת חטא, חסידות, ורוח הקודש, שאז כחות הנפש מתגברים וזוכים להיות דמות אלקים כמ"ש זה ספר הולדות אדם בדמות אלקים צשה אותו.

השני, הוא הרה"ג חוקר ומקובל מהר"א מרקוס ז"ל בספרו "החסידות" יספר שכ (עמוד רי"א), מאת רופא ביתו של ביסמארק, הארון בענני קאהן, שהשתמש בהיפנוסיום באשת הרב ר' געטסה פאללאק יושב אהל תורה בהמבורג, שהיא לא ידעה שום כתב ולשון, בעת שהיתה חולה בסוכנת, ובעת אשר נפלה עלי' התרדמה מקד עלי' הרופא שתקרא לפניו את האגרת אשר החזיק ע"ג חזהו בעומדו ברחוק ממנה כעשרים פסיעות, ובפנותו אל"י עורף היא קראה את כל מה שכתוב באגרת בעינים עצומות, ועל שאלתו אותה איכה תראי מ"ש בהאגרת? השיבה, "עם הלב" ! וע' מגילה כ"ד ע"ב ותוס' עכ"רם כ"ח ע"ב ורש"י שם.

וכמו שנתבררה מלאכת הזומנאמבוליומוס, שהמציא חכם ורופא מוויין בשנת תקל"ו, להחליש כחות הגוף החולה בכלים שונים המיוחדים לזה עד אשר ייעף וייגע ויבטלו חושיו ואז יגיד עתידות ויודיע מה מחלתו ורפואתו וישכיל בכל חכמה ולשון להשיב לשואליו דבר, כי בעת ההוא נפשו מזוקקה שבעתים ולא יעצרוה כח הנשם עור נשמתו בו. וע"י המצאות הללו והידיעות מהנפלאות שבכה הנפש שנתגלו ונודעו לרבים ע"י ספרי הנכרים יודו גם אלו המשכילים שהרבו לקרוא בספרי נכרים על אמתת הדברים שכתב רב האי גאון ז"ל מהצופים בהיכלות בחדרי לבבם, ויבינו כי נפש הצדיק גם אחרי שבתה בחומר בית חומר ימים רבים, עוד תשוקתה תמיד הולכת ורבה להמשך לשורשה העליון, וכי יתקדש למדי ומטהר כל אבריו להטותם כחפץ ה' לבל יסרידהו כחות החושים הגופניים, תפעל מרגשות נעימות בסבת כח המושך והשוואב האש"י הרוחני מצד הטהרה והקדושה, ואשר ע"כ גם בעודו חי ובריא ושלם, יפתחו לפניו שערי שמים בחדרי לבבו פנימה, המראות הנפלאות בהיכלות ולשמוע מעתידות כר (וע' באריכות עוד בענין זה במבוא לעין יעקב וביאורו עין אברהם מהגאון ר' אברהם שיק מבוא הכולל תהלוכות האגדה), והיא היא, עליית גשמה של הבעש"ט ז"ל.

ס"ק י.

הזוכות.

את השיציים ה"י רודף עד חרמה, ונם הספרים שהיו חסודים בעיניו שיש בהם תערובת מתורת שיצ ה"י גוזר לבערם מן העולם. פ"א אמר הנה יצא מבית.

הדפיס ספר אשר יביא מינות לעולם, ובזמן קצר נתפרסם ספר, חמדת הימים שיצא מבית הדפוס החסוד שהוא מן הש"ציים. פעם אחת אמר כי הראו לו בחלום על אחד מאנשי הר' אליעזר הוקן שעזב דת אבותיו, ויחרר הר"א מגוד ולא ידע מה להגיד בי אם דבר זה שיהיה לילה הגה בס' חמדת הימים.

ואם כי יסופר בס' דרך צדיקים אשר הה"צ מפאריסוב הי' מקפיד על הסיפורים כאלו בישם הבעש"ט ז"ל שהרדיק את ס' חמדת הימים, באומרו שמוציאים לעו על ספר זה שמובא כ"ס בס' נהר שלום מהר"ש שרעבי זצ"ל. אבל קלא דלא פסיק הוא, שהוא מהנביא שקר העזתי שר"י, ודאה בס' זבד טוב להר"ז פאפירש מפשעמישלא ז"ל שעמד על מדוכה זו.

במהלוקת הגדולה שנהיתה בסיבת הקמיעות כיון הריעב"ץ והרכי ר' יונתן זללה"ה לא נזכר בשום כיום אם לקח הבעש"ט ז"ל חלק בה להכריע לאיזה צד, כנראה לא רצה להתערב בדבר, שני הצדדים היו קרובים ללכבו ויעמוד כרחוק; ואולי מפני כי קריין לא יצאו לו מוניטין בע"כ; ולא נשאל להיות המכריע בין ההרים הגדולים הללו.

לעומת זה לקח הבעש"ט חלק גדול בדבר הווכוח עם הכת החדשה פראנקיסטים, שהעמיד יעקב פראנק שר"י, התעורה הראשית של אותה הכת היתה להלחם נגד ש"ס בבלי והבטיחו לשרי הממשלה כי הפראנקיסטים צוררי התלמוד המה, ורוחם נאמנה עם דת הקטולית, ועל ידי זה עלתה בידם להטות לב ההגמון דעמבוסקי אליהם ובפקורתו שטו ועברו בכל ערי המדינה אנשי חיל ושוטרים ביחד עם הפראנקיסטים ויאספו ספרי התלמוד ויביאום לעיר קאמניץ וכאלף ספרי הש"ס הושלכו לבור גדול ונשרפו על ידי התליון בשנת הקי"ז (20 יוני 1757). זעקת שבר הקיפה את כל קהלות ישראל ובכל מקום אשר הגיעה השמועה הרעה אבל גורל ליהודים, בתשובה ותפלה וצדקה, והבעש"ט הי' אז אצל הר"ה"ק ר' דוד לייקס ז"ל גאותו יום המוגבל לשריפת התלמוד ולקח הר"ה"ק מוהר"ר גמרא וחחביא א"ע תחת הדוד שמבטלים יי"ש ולמד שם, וכשהגיעה השעה, השמיעו הפעמונים צלצלי שמע לאות כי כבר חל האיסור לתלמוד גמרא, אז רץ הר"ר אל הבית ברעש גדול והבעש"ט הלך בבית משוטט ברעיונותיו הקדושים ויקרב ר' דוד לייקס אל הבעש"ט בהתלהבות ואמר רבי! למה אתם כחשים! ויאמר לו הבעש"ט תדע כי בהאש והתלהבות שלך כבית את האש שלהם ונתבטלה הגזרה

פחאום נשתנה המעמד בתכלית השינוי, השי"ת העונה לעמו בעת צרה שמע גם הפעם לקול שועת עמו ישראל, והארכי הנמון דעמבוסקי מת כיתה משונה ר"ל ובמתו חדלו כרע הגזירות והרדיפות נגד התלמוד ולומדי התלמוד. הריעב"ץ ז"ל (בספרו השמוש, ומגלת ספר) יספר איך נענה ההגמון לפני מותו ביסודים קשים והשתגע, למראה עיניו צלמי בלהות שנראו לו בדמות ספרי הש"ס השרופים. והר"א מרקוס ז"ל (ב"החסידות" ע' כ') מביא, כי ההגמון השליך לתוך המוקד שבעה מסכתות ומיד נפל בחולי גופל ומת וכל השרים שהיו באותו מעמד נסו בבחלה וחרדה. נעוד יספר שם כי כסכת אחת של הגה"ק מו"ה צבי הירש איש הורוויץ זצ"ל אבר"ק ששורטקוב הביאו להשרף והיו הדפים כולם לחים מדמעות אשר הרטיב אותם בדמעותיו טרם נכסרו בירי הווספים — אולם ד"ו אי אפשר שהרי בשנת תקי"ד נפטר כהרצ"ה ז"ל, ואולי רק חילוף שבות יש כאן.

הגודה נתבטלה לפי שעה, והפראנקיסטים הושמו ככלא יגזור עליהם או
 לגלח חצי זקנם לאות דראון וחרפה, הרשעים ראשי הפרנקיים פני עוד הפעם אל
 ההגמונים והבטיחום כי ימירו דתם אם יגיננו עליהם ויזמינו את הרבנים לזכות,
 ובאופן זה הצליחו כי הזמנו הרבנים לבוא להתווכח עם הפראנקיסטים
 בשנת תקי"ט גזר הבישוף מיקאלסקי שיתאספו רבני ישראל ממדינת פולין
 לבובה לעמוד בזכות עם ראשי הפראנקיסטים, וארבעים איש נאספו שם וגם
 מהר"י בעש"ט ז"ל בתוכם, מן הארבעים נבחרו שלשה: היה הגאון ר' חיים כהן
 דאפופורט ז"ל האבד"ק לבוב, הגאון ר' דוכ בער מרגליות ז"ל אבד"ק יאזלאוויץ,
 והרה"ק ר' ישראל בעש"ט ז"ל שהיו ידוע למקובל גדול וידוע לדבר בלשון
 פולנית, ובמשך שלשה ימים היו הווכוח מיום כ"ג תמוז עד יום כ"ו, והרבנים
 נצחום ויצאו בעטרת נצחון ופני הפראנקיסטים חפו והוכרתו לקיים הבטחתם
 להמיר דתם (1).

עובדא זו מעידה על חשיבותו של הבעש"ט אצל גדולי הדור שבימיו שהיו
 רוחשים לו גדולה וכבוד לבחור בו לבא כח האומה הישראלית בענין גדול הנוגע
 לכלל ישראל ואורייתא, ובטוחים היו בכחו של אותו זקן כי לא יאונה לצדיק כל
 און, וכאשר כן היו כי יצאו בזר תפארה וההלתם עומדת לעד.

ואם נמצא את עומק הדין נראה כי כחו של הבעש"ט הכריע את הפראנקיים
 לא רק בהווכוח, כי אם גם לדורות עולם, ולולא הבעש"ט ז"ל ותלמידיו ה"י ההמון
 נגדר אחרי הפראנקיים גם אחר שהמירו דתם, כאשר נגדרו אחרי ש"צ שר"י גם
 אחרי אשר נעשה ישמעאלי, כי ההמון נכשך אחרי הש"צים ופראנקיים מפני צד
 הסענזיא שהיו בהם, ההמון אהב סענזיות, אהב את הדברים היוצאים מגדר
 הרגיל, אם יהיו צדיק אשר יתנהג בפשטות יעסוק בתורה ובעבודה ויהיו צדיק
 בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, לא יעשה רושם על ההמון ולא ידבקו בו, כי

(1) בספר שו"ת כח שור מהרב הנה"ק טו"ה יצחק שור ז"ל בסי' ל"א, יספר
 שם הגאון המו"ל נכר המחבר מענין הפראנקיסטים, וכי בין הרבנים הגאונים שנבחרו
 בשנת תקי"ט להתווכח היו גם זקינו הנה"ק מוהר"י שור ז"ל ובהמשך הווכוח שאל
 הרה"ק מוהר"י שור את ראש הפראנקיים איך הרהיב לעבור על חלוץ ש"ק וזנות כר
 שהם דברים שנאסרו בסיני, והשיב הרסע בי התורה נתנה רק עד זמן ביאת ש"צ
 טר"י וממנו והלאה תורה חרשה מאתו יצאה, וישאלהו מהר"ש כמה תוכיח כי בן
 הוא? השיב הרסע אנכי אקרא לאביך ואסך שכבר מתו והפה יגידו לך שבפלה
 תורת משה, וישרוק פראנק בשפתיו ויבואו שתי נפשות בדמות אביו ואפו של מהר"י
 שור ואמרו לו כדברי פראנק הנ"ל, ויען מהר"י שור ואמר להם מי צוה לבכר אב
 ואם, הלא רק תורת משה, ואם בדבריכם שכבר בטלה הלא מותר להכותכם, והכה
 אותם במסרו על ראסם ונעלו לארץ מתים וראו נולדו נבלות קני כלבים מנהיגים
 לפניהם או הכיר הבישאף כי פראנק הוא סבבף ויענישם קשה לגלח חצי זקנם...

אם כאשר יתנהג בהנהגת שלא בגדר הרגיל, אז יענו אחריו. מקודש, מקודש וע"כ עם וכוותים, ודברים צודקים מדת ומדק לא הי' ביכולת להסיע את ההמון-עם מהפרנקיים, ובכן אך בכח הבעש"ט ז"ל ותלמידיו הקדושים, שבכח הקדושה, עזרוו חדשה מרעישה שלא בגדר הרגיל בקרב ישראל, ועל ידי זה רכשו את לב העם אליהם, והסיעו אותם מצד הטומאה של הפראנקיים שר"י, ולאט לאט התקדבו אל הקדושה ונעשו "חסידים" ומעריצי הבעש"ט ותלמידיו ז"ל.

בשנת תק"כ חלה הבעש"ט ז"ל, הוא ראה אמנם את המרכז הרחני" בניו ומשולל בהדין חבורתא קדישתא, אשר התרכזו סביביו לשם המסדה הרוממה והנשאה אשר אלי' נשא את נפשו (כמ"ש ב"מבוא", ובפרק ז'). אבל דאנתו על עתידות שיטתו היתה גדולה מאוד, ובכל פעם הי' נאנח ודואג לימים יבואו. פ"א בלכתו עם תלמידיו לטייל קצת בשדה ישב תחת אילן, אמר: 'ידעתי כי מספר העלים שבאילן זה יהי' מספר הצדיקים ושיטתיהם, וכל אחד יתפאר שהוא הולך בשטתי ובדרכי...' ובפעם אחת כאשר ראה לפניו תפוח של שומשמן אמר: הצדיקים בעתיד הרחוק יהיו רומים לזרעו של תפוח זה בגודלם ובמספרם" (היהודי הקדוש בשמרו).

מפרוס הפסח ועד עצרת שהתגברה מחלתו לא עזבוהו כל התלמידים ודאנו לשלום בריאותו ולמצבו, בליל התקדש חג השבועות נתאספו לביתו להיות נעורים כל הלילה בסביבות, והוא ז"ל אמר לפניהם דברי תורה ודברי כבושים, בבוקר גילה להם כי בא יומו, והי' מדבר עמהם ולמד עמהם שיטתו ודרכו בעבודה, ובראותו צרת התלמידים המצטערים מאוד אמר להם: 'אין הוא דואג על עצמו כי יודע הוא בבירור שיצא מפתח זה ותיכף יכנס בפתח אחר'.

כל ימיו הי' מצטער לרש מקרבו כל ענין של הנאה עצמיית, כי המדה היותר רזועה היתה אצלו, הרגשת עצמו, והזהיר תמיד על זה להשמר מכל הנאה והרגשה עצמיית, והי' אומר תמיד שעד זיבולא בתרייתא ישמור האדם את נפשו מכל, "אנכיית" והנאה פרטיית. ובשעת יציאת גשמתו ראו התלמידים שפתותיו דובבות והרכינו עצמם אליו לשמוע, ושמעו אותו מרחש בשפתיו, אל תבואני רגל גאוה". השעונים שהיו בחדרו עמדו ממהלכם, ובזו הרגע נפשו יצאה בדברו, ועלתה נשמתו הטהורה למקור מחצבתה ביום הראשון דחג השבועות זמן מתן תורה, בשנת ה"א תק"כ ליצירה, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מ"ה אהרן מקארלין זצ"ל סיפר, שהבעש"ט ז"ל נתגלה בחלום לאחר פטירתו לבנו הרה"ק מ"ה צבי ז"ל, ושאל אותו: אבא איך עובדים את הבוית"ש, ונדמה לו כהר גבוה תחת השמים ואצלו עמק עמוק מאוד ועמד על ראש ההר וזרק א"ע לתוך העמק ונתפרקו אבריו עד לשירורין ואח"כ אמר לו, כך עובדים את הבודהא. (בית אהרן).

לאחר פטירתו של הבעש"ט ז"ל נחננסו תלמידיו הקדושים לסדר דברי תורה ששמעו ממנו וכל אחד הי' אומר שכוועותיו ששמע מפיו הקדוש, ונתגלה להם הבעש"ט ז"ל בחלום ואמר, למה אתם נותנים לב לדברי תורה שאמרתי ואין אתם נותנים לב להיראת שמים שהי' לי. (תולדות יצחק מעעסכיו).

הרה"ק מוהרר"נ זצ"ל מראפשיטץ הי' אומר, כל מה שמספרים על הבעש"ט ותלמידיו זלה"ה בודאי היו בכח לעשות גדולות ונפלאות כאלה, ועוד יותר כהגה וכהנה, אבל בפועל, לא מהם ולא מקצתם יצאו מן הכח אל הפועל. וע"כ לא אסמך בסיפורים שאין להם יסוד חזק ואמתי, אשר כבר נאמרו ונשנו הרבה פעמים וידועים ומפורסמים לכל, ורק לברר השיטות והמגמות של מחוללי החסידות הבעש"טנית כל מגמתי, כי ברבות הימים ובחליפות הזמנים, וברבוי השיטות וענינים, כמעט שנשתכחה החסידות של הבעש"ט ותלמידיו ז"ל וכאשר יאמר הפתגם, מתוך רבוי האילנות לא יתראה היער".

רבנו ר' דוב בער זצ"ל המגיד מומעזריטש

פרק א.

חומר מגזע ישי

בספר, כתר שם טוב ובראש ספר „מגיד דבריו ליעקב“, כתוב לאמור :
 „שמעתי מחסיד אחד, באשר שמע הרב מו"ה דוב בער מהשם הגדול של הרב
 הקדוש הבעש"ט, שכל העם נוסעים אליו ופועל בתפלתו פעולות גדולות ונוראות,
 והרב מו"ה דוב בער ז"ל הי' חריף גדול ובקי בכל הש"ס ופוסקים והי' לו עשר
 ידות בחכמת הקבלה, והי' מתמיה על דבר השמועה מגודל מעלת הבעש"ט, וס"א
 נחיישב בדעתו לנסוע אליו כדי לנסותו, ומחמת שהי' מתמיד גדול בלמודו
 ובהתמהמהו בדרך ולא הי' אפשר לו ללמוד כמו בביתו התחיל להתהרט על
 שנסע, והנה אח"כ כשבא אל הבעש"ט וסבר שישמע ממנו דברי תורה, והבעש"ט
 ז"ל סיפר לו מעשיות ממילי דעלמא זי"ך לו הרבי ר' דוב להאכסניא וצוה לבעל
 העגלה להכין הכל לנסיעה לביתו, ויהי בחצי הלילה שלח הבעש"ט משרתו
 לקרוא את הרב ר' דוב אליו, כבואו שאלו הבעש"ט אם יש לו ידיעה בחכמת
 הקבלה, אמר לו הן, לקח הבעש"ט ספר „עץ החיים“ והראה לו מאמר אחד
 שיאמר לו פירושו, וכאשר עיין בו והשיב לו דעתו בפירוש המאמר, א"ל
 הבעש"ט אינך יודע כלום, וחזר ועיין בו ואמר להבעש"ט הפשט הוא כמו
 שאמרתי ואם יודע מעלתו פשט אחר יאמר ואשמע ואדע האמת עם מי א"ל
 הבעש"ט, עמוד על רגליך ועמד, וכשאמר הבעש"ט המאמר נתמלא הבית אורה
 ואמר להרב מו"ה דוב, אמת שהפשט כמו שאמרתי, אבל הלמוד שלך הי' בלי
 נשמה, ותיכף צוה הרב מו"ה דוב את המשרת לנסוע לביתו והוא נשאר שם
 אצל הבעש"ט...“

ובמקורים אחרים נאמר, הרה"ק ר' דוב בער זצ"ל בהרב ר' אברהם נילר
 כשנת חסיד בעיירה לוקאטש, ולמד שם בישיבת הרב מרא דאתרא הגאון ר'
 שלמה דוב (מובא באנשי שם רבני לבוב ע' ר"ז), ואח"כ בלבוב אצל הגאון
 אביד לבוב בע"ס פני יהושע, ונשא אשה בעיר טורשין בת ת"ח ר' שלום
 שכנא שם, ונתקבל למגיד פשרים בקארעץ ואח"כ בדובנא, ולרגלי מחלתו שחלה
 על רגליו נסע לבובה לדרוש ברופאים והגאון בע"ס פני יהושע נתן לו עצה
 לנסוע להבעש"ט לדרוש ממנו רפואה (ראה בתולדות מהר"י בעש"ט ז"ל למעלה
 בפרק ב' אודות הפניי והבעש"ט ז"ל), ושמע לעצתו ונסע שמה, והבעש"ט ז"ל
 שם עליו מאוד וקבלהו בספ"י, ודרכי הבעש"ט ושיטתו מצאו חן בעיני הרבי
 ר' בער ונקשר אל הבעש"ט בכל רוחו ונפשו, והבעש"ט לא עזב אותו ולא הניחו
 לשוב לביתו והוא דאג לפרנסתו ופרנסת ב"ב וסמכהו למלא מקומו, ואחרי
 פטירת הבעש"ט ז"ל הי' הוא הראש ומנהיג להעדה הקדושה, ובחר לו את העיר

מעזריטש למושב לו כי שמה השפיע שפע קודש הרה"ק המקובל מו"ה יעקב קאפ"ל ז"ל בע"ס שערי גן עדן.

אם אמנם לא נמצא כתבהיחס שהרבי ר' דוב בער ז"ל הי' חוסר כנוע ישי, כאשר כן נאמר עליו, כי הי' מורע הפרתמים ושלשלת יחוסו היא שלשלת גדולה וארוכה עד רבנו הקדוש רבי יהודא הנשיא מסדר המשניות ולמעלה עד דהמע"ה, בכ"ז נראין בו גנוני מלכות, וכשרונות של מושל, וידע לאהוב בשבט מושלים ולפרוס כנפי ממשלתו על הקרובים ועל הרחוקים, כראוי לאיש שהוא ניר מביח דוד. לא כל הצדיקים הקדושים מהלמידי בעש"ט ז"ל היו ראויים לנשיאות וממשלה, היו ביניהם קדושים מארי דרוין, משפיעים רוחניים על המסתופפים בצלם ללמד להם ירכי עבודה, אבל לא להיות מנהיגים בעזו וממשלה איוה שררות בישראל; כשרון זה שהיתה בהרבי ר' בער ז"ל, עדות הוא כי הוא הי' נצר משורש ישי; וכן הי' נוהג נשיאותו ברמה כראוי לרועה אבן ישראל, והי' עומד בפרץ לגרוד נדר ולהעמיד הדת על תלה, ושפט בצדק דלים, ולא נתן להסיג גבולם ולקפח פרוגתם בכה ממשלתו על העם הסר למשמעתו. כאשר נדפסו הרבה מכתבים בס' זכרון טוב (תולדות הרה"ק מניסיון ז"ל), אשר כתב בדו"ד בדיני "חוקה" והעיד בס' לב"ל יהרסו גדרן של ראשונים, וכן גם ש"ח שלוחיו בכל העיירות סביבותיו לתקן תקנות ולעשות סדרים בסדרי הקהלות, כאשר יספר בן הדור ההוא ממה שראה בעיניו בהיותו שמה, ואשר לא הי' יכול להבין את הכח הגדול שהי' צפון ב"הגבורים", תלמידי הרבי ר' בער ז"ל, וכה יאמר:

אני ירעתי את אחד "הגבורים" האלה, זה הי' עול ימים כבן כ"ב שנים דל בשור, מבנה גוו רפה ופניו חוררים, הוא עבר במדינת פולין לעשות גפשות לכת החסידים, לאיש הוזה הי' כח נסתר במראה ובמבט עיניו להטיט אימה על הבריות ולהכריחם לסור למשמעתו עד כי משל עליהם ממשלת גבראליים, הוא בבואו אל עיר שאל מיד לסדרי הקהלה והרבר אשר לא ישר בעיניו צוה לבטל ולעשותו באופן אחר ופקודותיו נשמרו ונעשו בתכלית הדיק, ראשי הקהלות חרדו וחלו מפניו אף כי כרוכם היו אנשים זקנים ונכבדים אשר קטנם עבה ממתניו בידיעת התורה, פעם אחת התיצב לפניו אחד מגדולי תלמידים אשר מיאן להאמין באלקותם של "הצדיקים", או הביט ה"גבור" עליו במבט רוגז והמבט הזה החריד כל כך את ה"מתנגד". עד כי מרוב בלהה אחותו קדהת עזה אשר מת כעבור בה ימים אחדים". הדברים הללו המסופרים מפי עד ראוי ממה שראה בעיניו א, מודיעים לנו כי הרבי ר' דוב בער זצ"ל חידש שיטה חדשה בחסידות, וכי תחת אשר שיטתו של הבעש"ט ז"ל היתה רק בחסידות המביאה לידי רוח הקודש ולידי תהלה"מ, להראות כי גם בזה"ו אם מתנהגים בעשר קדושות ומדרגות שחושבם ר' פנחס בן יאיר, זוכים לדברים הרבה, וגם לרוח הקודש, ולעשות נסים ונפלאות כאמור למעלה (בתולדות הבעש"ט). בא הרבי ר'

(א) הדברים האמורים טובאים, בס' החסידות* שהרה"ק החסיד מהר"א מרקוס ז"ל (ע' קק"ח-קל"ג) והוסיף כי הי' בהם הכח של חז"ל שהוא לפעלה מטבע בפסופר עליהם: "נתן עיניו כו ונעשה גל של עצמות", ואמרו: "כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או פתח או עוני", וגם הי' "יפה עינים" בהשקפה לטובה.

אשתו ילדה בת. בת? — קרא הצדיק בכזו — יותן לו מלקות! אבי הבת סירב לקבל עליו פסק דין זה, אבל החסידים תפשו בו וימתחוהו על הכפתן וילקוהו כראוי. המעשה הזאת ברח את דעת כולם (כמובן חוץ מן הנלקה), ואז העיז הצדיק: עתה אחי, עבדו את ה' בשמחה! ובכן גמרתי בלבי לעזוב את העיר הקדושה מעזריטש, ובאחד הימים הלכתי אל הצדיק ואקח את ברכחו ואפרד בשלום מכל „אנשי שלומנו“ ואסע במחשבה מוחלטת לביי טוב עוד אל החסידים. פלוני זה לא הבין שיחת חולין של ת"ח, כי הקנס שנקנס אבי הבת לא הי' בגלל חטא שחטאה אשתו בלדתה בת, רק בגלל אשר לא נזהר לקיים דברי חז"ל (נדה ל"א) להשהות... ולהוליד זכר ולקדש א"ע במותר לו. וגם לא חדר להתבונן כחכה של החסידות, להפוך את השמחה של הוללות לשמחה של מצוה ולקיים על ידה תיכף ומיד „עבדו את ה' בשמחה“ וההוללות חלפה הלכה לה ואיננה, ונשארה שמחה טהורה וגילה ברעדה ביראת שמים, (ראה בס' ליקוטים יקרים מהרבי ר' בער ז"ל דכ"ג ד"ה וכלל זה).

מספרים, פעם אחת בא מתנגד אל הרה"ק רבי ר' נפתלי ז"ל מראפשיץ וסיפר לו כי דאה איך חסיד מאנ"ש נכשל בעבירה ר"ל, הרה"ק השיב לו בניחותא: דע, כי הרבי עם החסידים הם קומה שלימה, הרבי הראש עם המוח, והשכל והלב, והחסידים הם האברים שיונקים החיות שלהם מהמוח ולב, וכמו שיש בקומת האדם אברים יפים ומגוללים, וגם אברים מגונים ומכוסים, כן גם בקומה זו של החסידים נמצאים אברים יפים ולפעמים גם אברים מגונים, נקוי הדעת מביטים תמיד על האברים הנאים והיפים, והמתנגדים פוגשים תמיד במבטם על האברים המגונים ובלתי נאים. וכן אירע גם לפלוני זה שכבר הי' בפלטרין פנימה, ולא ראו עיניו את הרכ בעל התניא, או בעל ברית כהונת עולם, או את ההפלאה וכיו"ב מאלה „עירין קדישין“, כי אם פגש במבטו על „בני אנשא“, מהאנשים הפשוטים האבדים הנמוכים שבקומה זו, ובגללם עזב את הפלטרין עם כל בני היכלא ויצא מחוץ למחנה. ועם כל זה חשובים לנו דבריו להביאם בזה בתור עד דאי על פעולת „הגבורים“, תלמידי הרה"ק הרר"ד ז"ל, ולהראות איך גם מלאך רע כיו"ב, בע"כ יענה אמן ויעיד על מה שראה בעיניו הוד אצילות וקדושה של הרה"ק וכי הוא הי' נורא מאוד על כל סביביו.

פרק ג.

המגיד מראשית אחרית.

תלמידו, הגאון הקדוש „הרב“ ז"ל, הי' אומר כי בבית רבו הרבי ר' דוב בער ז"ל הי' שואבין רוח הקודש במלא מדת ההיך, ועל „מופתים“ שהיו מתגללים שם תחת הספסלים לא הי' מי שישים לב עליהם, ועל כן נקרא שמו „המגיד הגדול“, כי הי' מגיד מראשית אחרית ברוח הקודש, ויסופר עוד היום גם בחוג „המתנגדים“ בליטא מדבר פלא, איך נעשה הדוקטור גארדי ז"ל לבעל תשובה, ע"י רוח הקודש של המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל, והכי הוא עובדא: איש נכבד מוויילנא, מתנגד, בא לפני הרבי ר' בער ז"ל להתבונן על כל

עלילותיו ותחבולותיו ונשתתה שם כמה ימים, וכאשר כבר רצה ליסע לביתו, בא אל הרה"ק לקבל ברכת פרידה, אמר לו הרה"ק שים הרברים האלה על לבך, דע כי לא עם סמי מרפא לבר יתרפאו החולאים, יש אשר יתרפאו החולים בלי סמי מרפא ורפואות רק בזולתו של הרופא, כי עם כל רופא יבא מלאך עמו, ועם רופא גדול יבא מלאך גדול ועל ידיהם יתרפאו החולים.

האיש לא הבין את הדברים, והיו בעיניו כחרה בלי פתרון, נסע לביתו ונאחז בסבך טרדותיו ויצאו הדברים מלבו. עברו ימים רבים והאיש בוויילנא חלה את חליו והרופאים אמרו נואש ר"ל, באחד הימים נקרא רופא הקיסר לבית שר גדול משרי המדינה בוויילנא לרפאותו, אז באו קרובי האיש מנכבדי הקהלה לבקש ולהתחנן לו כי יבוא לבקר את החולה קרובם, ונעתר למבוקשם, כבואו שמה ראה כי החולה כבר הנהו גוסס ר"ל ויחר אפו על אשר קדאוהו ואמר, הלא אך רופא חולים אני ולא מחיה מתים, ואחרי אשר פייסוהו בדברים וכה עמד שם רגעים אחדים, והתחיל לצאת משם ובהפנותו שכח לצאת פגש במבטי עיניו על פני החולה, וירא כי פני החולה נשתנו לטובה, וישתומם על המראה וקרב אל המטה וימשש ברפק של החולה, וירא כי יש תקוה וצוה להביא סמי מרפא, וכאשר אך יצא השליח, ראה כי החולה הוטב הרבה וצריך לסמים אחרים וצוה להחזיר את השליח, וכה הי' כמה פעמים, עד כי עוד באותו מעמר התחיל החולה לדבר ובקש מאת הרופא כי ישב אצלו, לאשר כי לא בסמי מרפא תהי' רפואתו, כי אם ע"י זה שהוא הרופא הגדול ישב אצלו, וסיפר לו, כי הרברים הללו לא מלבו יאמר, כי אם ממה ששמע מ"רבי" מפורסם לפני כמה שנים, הרופא נשתומם למשמע אוניו, הדברים האלה, וישאל על מקום משכן כבודו של ה"רבי" והגיד לו, והרופא רשם בפנקסו שמו ושם עירו של הרבי ר' דוב בער ז"ל והלך לו. אחרי עבור איזה זמן עזב את משרתו ואת ארצו והלך למעזריטש וכבואו אל הרה"ק אמר: אנא רבי רפאני מחולי הנפש ואני ארפא אתכם מחולי הגוף, והרה"ק המגיד קבלו והסתופף בצלו ושם נעשה לצדיק גמור, והוא הוא הרופא המפורסם מו"ה אהרן דוקסור גארדי, אשר הוא מהולל בלשון חסידים, ונפלאות יספרו ממנו (ראה אודותו בס' מזכרת גדולי אוסטריה סי' ר"ד, ובס' קריה נאמנה עמוד ק"ד, ובס' עיר ווילנא ע' קצ"ג הערה ג').

ולא"ה האנשים אשר יתפלאו על דברי הרה"ק המגיד ז"ל, ויאמרו איך אפשר כי בלי רפואות יתרפא החולה ורק בזה שהרופא הוא גדול, והולך עמו מלאך גדול? תשובתם בצדק, מקור דברי הרה"ק נובעים כימרא (שבת דף ס"א ע"ב) בעי ר"פ תלתא קמיע לחד גברא מהו כו' או דלמא מזלא דהאי גברא דקא מקבל כתבא, פירשיי מזלא דהאי גברא, מלאכו של חולה זה מקבל קמיע". ומינה דכי היכא דיש שהמלאך של חולה זה מועיל לו שיהי' לו רפואה ולאחר לא הי' מועיל, הי' נמי יש שהמלאך של רופא זה גרם שיתרפא החולה על ידו, והיו שאמרו שם, "אתמחי גברא ולא אתמחי קמיעא", שהעיקר חלוי ברופא ומלאך שעמו, ועוד מבואר שם כן בדף נ"ג ע"ב, "אדם דאית לי' מזלא (מלאך שלו) ימליץ עליו) מסייע לו, בהמה דלית לה מזלא לא מסייע לה". והנה במס' ב"ק ב' ע"ב אדם דאית לי' מזלא פירשיי אית לי' מזלא, "דעת" לשמור א"ע, ולכאורה יפלא ממש במס' שבת הנ"ל דאית לי' מזלא - מלאך שלו, ואולם אפשר לפרש דבריו ע"פ מ"ש

הרה"ק ר' פנחס שפירא ז"ל מקאריץ (תלמיד הבעש"ט ז"ל). „הרעת הוא שומר את האדם, ותינוק שאין לו דעת הוא צריך שמירה, וע"כ בשעת שינה שנסתלק הדעת צריך שמירה, ויש צדיק גדול וחכם שיש לו מוח גדול והרעת שלו הוא שומר סביבו על כמה פרסאות ולכך בפסח שנכנסו כל המוחין גדולות הוא ליל שמורים". ואמר עוד, „כי מלאכי השמירה הם המחשבות קדושות והוא על דרך הנ"ל, כי המחשבות באות מבחי' רעת, (ראה מדרש פנחס אות כ"ג ונופת צופים או"ט). וסוד זה גילה לנו רש"י ז"ל דאדם אית לי' מולא מלאך שלו, ומאין בא המלאך המשמרו, פי' במס' ב"ק אדם אית לי' מולא „רעת“, מבחי' דעת בא מלאך המשמרו, וכל מה שהדעת גדול ביותר כן תוגדל השמירה, ומעתה בינו נא זאת מה שגילה הרה"ק המגיד ז"ל בדבריו: „כי עם רופא גדול ילך מלאך גדול“, סוד שיח שרפי קודש.

הנהגה במס' מגילה (דף ג' ע"א) פירש"י אע"ג דאינהו לא חזי מזלייהו חזי, מזלייהו שר של כל אדם למעלה, הורה לנו רש"י ז"ל, איך שכל אדם מקושר למעלה באילנא דחייא ע"י השר של כל אדם, המלאך המשמרו והמליץ עליו. הבא כבחי' הרעת, וכל זמן שהאדם פועל עם הדעת הוא משפיע חיות למלאכו ושרו של מעלה ומקושר עמו וממשיך על עצמו למעלה שמירה עליונה, אבל כאשר אך מפנה לבו לבטלה ואינו פועל כלל עם הרעת יחלש הקשר עם עולם העליון, וזהו יסוד ושורש החסידות לרעת כי האדם מקושר בעולם העליון ועליו להשתדל לחזק הקשר בכל עת יותר ויותר, כאשר יתבאר שיטת הרה"ק המגיד ז"ל בזה בפרק הבא.

פרק ה.

זה ספר תולדות אדם.

מספרים על הרה"ק המגיד הגדול ממעורטש ז"ל שהי' מכיר בכלי האומן שעשהו הי' סומא באחת מעיניו, כי שיטתו היתה זאת, כי „כח הפועל בנפעל“. ואם כה הכיר „כח הפועל“ של בן חלוף, „בנפעל“ בכלי שאינו עומד להתקיים לעד, מובן מאליו עד כמה שהי' מכיר את כח הפועל שפועלתו אמת, ביצירי עולמים שהם חיים וקיימים לעד, (ראה אודות זה בקסת סופר מהרה"ג ר' אהרן מארקוס ז"ל בראשית דף נ"ב ד"ה ובא).

וע"כ היתה שיטתו של המגיד הגדול להיפך משיטת הגר"א מוילנא ז"ל. הגאון מוילנא ז"ל הי' אומר, כי נחוץ לרעת החכמות והמדעים בידיעת הטבע והתכונה וכיו"ב כדי לרעת ולהבין את התוה"ק, וע"כ הי' מצוה להעתיק ספרי חכמה ומדע ללשה"ק בשביל הת"ח העוסקים בתורה; והמגיד הגדול ז"ל הי' אומר להיפך, שע"י התורה יקדש האדם את עצמו ויטהר את לבבו בלתי לה' לבדו, ואז „נהי"א מכיסי' מתברך“, והכליות נובעות חכמה, בינה ודעת, עד כי כל אשר יראה האדם בעולם ומלאו בכל הברואים והיצורים יראה בהם תורה שלימה, ולא רק שיראה בתורה כל חכמות הטבע והתכונה וכו', כי אם להפך כי יראה בכל הנבראים תורת ה', מכלם ילמוד חכמה דעת לרעת את ה' ותורתו הקדושה! הבריאות

כ"ה. היא ספר הכולל כל החכמות, "זה ספר תולדות אדם", בספר הבריאה יכיר כח הפועל בנפעל; כח היוצר בראשית בכל מעשה בראשית. ושיטתו זאת בנויה על יסוד שיטת רבו הבעש"ט ז"ל בפירושו הידוע על "מלא כל הארץ כבורו", שעל זה התרעם הגר"א מוילנא ז"ל באגרת המתחיל: "דור מה רמו עיניו ומלין לצד עילאה ימללו", וכבר הארכתי בזה בספרי "חסידים הראשונים", בתולדות רבנו יהודא החסיד ז"ל בע"ס "ספר חסידים", והראיתי שהבעש"ט נמשך אחרי רבי יהודא החסיד בזה ע"ש.

וכבר העיר רבנו בחיי על התורה בפ' בראשית הערה כיצא בזה, בפסוקים אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' א' ארץ ושמים, ואח"כ "זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלקים אדם, בדמות אלקים עשה אותו", זה ספר שם החכמה מלשון ספר וספור שבספר יצירה, שהם שמות אל החכמה העליונה, ובאר הכתוב, כי ספר זה שהוא החכמה הוא בתולדות אדם ובתולדות השמים והארץ, וראוי הוא האדם שיחבונן בחכמה שבתולדות שמים וארץ, ותולדות אדם ביום ברא אלקים אדם, אחרי אשר — בדמות אלקים עשה אותו. — ואם יקשר את עצמו למקור מחצבתו קודש בעולם העליון בדבקות ובהדמות א"ע ליוצרו בי"ג מכליין דרחמים, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון כו', או יראה בספר הבריאה חזות הכל, ולא יצטרך להשתמש באמצעים חולניים להבין על ידם את ידיעת התורה.

ראה תלמידו הר"ב, בעל התניא וה"ש"ע של הר"ב, כי אך הרב הדומה למלאך ה' צבאות, הוא יוכל להסתכל בהיכל הבריאה, כאל ספר התורה והחכמה, ולראות בו חזות הכל, אבל לאו כל אדם גדול זוכה לזה, ע"כ הורה היתר לתלמידי חכמים ללמוד באקראי גם בשאר חכמות, שיוכל ללמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים (ש"ע של הר"ב, הלכות תלמוד תורה פ"ג סע"ז). וחברו עליו חבריו תלמידי הרבי ר' בער ז"ל וקראו עליו תגר על אשר סבטל דברי רבו, כאשר עוד אדבר על אודות זה איה"ש להלן ע"ד שיטת הר"ב. [נראה מ"ש בזה הרה"ג החסיד חוקר ומקובל ר' אהרן מארקוס בספרו "החסידות" ע' ק"ב — ק"ד. ק"ט].

הרה"ק המגיד הגדול לא גילה חדשות מקוריות, כי אם הרחיב לבאר את שיטת הבעש"ט ז"ל העיונית והמעשית, והמציא שמות וכנויים, כמו המבטאים, כח הפועל בנפעל, התבטלות הישות, בטול העצמיות, אשר בהם מתבטאת שיטת הבעש"ט ב"מלא כל הארץ כבודו" והיא, שאין מציאות זולת מציאותו ועצמותו כביכול, וכל מה שנראה בהשקפה ראשונה כדבר נפרד ונבדל מאלקותו הוא באמת אלקות גמורה, המתגלית לעיני זכי הראות אשר העמיקו מחשבתם בחכמת התורה ונדבקו במחשבתם דבקות עצומה בהשי"ת... ובא תלמידו הרבי ר' בער ז"ל להרחיב הדברים ולהורות איך באים לידי דביקות, לתכלית זה יאמר: "החובה על כל אדם לבטל עצמותו עד כמה שתהא ירו מגעת, כלומר להזפוט מחומריותו ומגשמיותו עד שלא ירגיש במציאותו בעו"ז, כדי לקשר ולדבק מחשבתו ומנימיותו להבדוא...".

על אודות הדבקות, יאמר הבעש"ט ז"ל: "כשהאדם דבוק בהשי"ת שהוא חיי החיים, הוא חי בעצם, וכשהוא נפסק מן הדבקות הוא חי במקרה. והחיות בעצם הבאה ע"י דבקות, היא השראת השכינה בפועל ממש שהאלקות מתעצמת

בו; כשהניצוץ הקדוש הרוחני של גשמת האדם מתפשט בו, או הדבריי שהוא מדבר יוצאים מאליהם וכאלו השכינה מדברת מתוך גרונו ולא הוא המדבר בעצמו... בא הרבי ר' בער ז"ל והוסיף להגדיל עוד מעלת האדם הדבוק בהש"ת, ואמר: "כי האדם יוכל במעשיו לעורר השרשים הע"וניים ולהמשיך מהם אור ופעם קודש", וזהו רתנן (אבות פ"ב) דע מה למעלה ממך, הכוונה הוא לאמור: דע חשיבותך, כי כל מה שנעשה למעלה בעולם העליון הוא ממך, אתה הוורם או להרבות כת, או להכחיש כח בפמליא של מעלה (כגיד דבריו ליעקב).

אמנם הבעש"ט והרבי ר' בער זללה"ה לא באו לברוא שיטה עיונית בפילוסופיא, כאשר חסנו הרבה חכמים וסופרים אשר כתבו על אודות הבעש"ט והרבי ר' בער ז"ל, וכל דבריהם יסובבו על קוטב זה, על השיטה העיונית שלהם בפילוסופיא שלמעלה מן הטבע (מעטהאפיויק) והאריכו בהן בפרטיהן ודקדוקיהן. אבל לא כן הדבר, כל מה שאמרו ודרשו הבעש"ט והרבי ר' בער ז"ל הי' רק לתכלית זה, לבאר מה הוא "דבקות" אשר על ידה וכאמצעותה אפשר להגיע אל מעלת חז"ל להעשות נסים ונפלאות על ידיהם, ולראות ברוח הקודש, כאשר הראו חז"ל, כאמור למעלה וב"מבוא" מאמר "מסורת אבות" פ"א ובתולדות הבעש"ט פרק (ו), ולא נתכוונו כלל לחבר ספרים מדבריהם, כי אם אמרו משה לאזון לאלה התלמידים שהיו ראויים שתשרה עליהם שכינה, בתוך עצות טובות והוראות על הדרכים המובילים לעלות אל הר ה', ולעמוד במקום קדשו, וע"כ לא אעמוד בזה, אחרי אשר כבר נדפסו דבריהם, והמה בכתובים, ומצוים בשוק הספרים.

כן מה שהחליטו החכמים וסופרים, כי אש המחלוקת אשר יצאה מווילנא על הרביים ועל החסידים, הבערה ללהב יצאה, בגלל הדברים האלה אשר דרשו הבעש"ט והרבי ר' בער זללה"ה ב"מלא כל הארץ כבודי", גם החלטה זו לא צודקת היא, כי אין להעלות על הדעת כי הגר"א ז"ל מווילנא יערוך מלחמה וקרב על החסידים להכותם חרם, בשביל דרשות שאינן מתאימות לרוחו, סיבת המחלוקת היתה אחרת לגמרי, היא אשר אנאר איה"ש בפרקים הבאים.

פרק ה.

הכהנים והעם

נמשלו ישראל לעוף, מה עוף אינו טורח אלא בכנפים, אף ישראל אינן יכולים לעמוד אלא בוקנים (שמות רבה פ"ה ט"ו). סוד קיום עם ישראל ותירתו גילה לנו רע"ק בדברים המעטים האלה, כי כל זמן שהעם יסור למשמעה הזקנים, הרי העם בטוח בקיומו, ואמנם כן היתה ה"משמעת" חזקה בקרב ישראל, ותמיד הי' למשל בישראל לאמור, נופא בתר רישא גרי"ד, ושמרו בני ישראל את אזהרת התורה, לא תסור מכל אשר יורוך, ותמיד הי' שגור בפייהם הפתגם "מצוה לשמוע דברי חכמים", וחכמי ישראל בכל הדורות שקדו להקנת בני ובנות ישראל, ודבריהם חיים וקיימים כהיום הזה תקנות חז"ל, תקנות היאוניים, תקנות ש"ם, תקנות מהר"ם מרוטנבורג, תקנות ועד הרבנים באירופוט, תקנות ועדי

ארבע ארצות, כי כל העם סרו למשמעת כוריו ומדריכיו רועי ישראל.
 כה נמשך המצב בדבר „המשמעת“ לטוב, כל זמן שהיתה יד רבני ישראל
 תקיפה, וכח ביה דין של ישראל יפה, לדון בין איש לרעהו, ולהקן תקנות בדיני
 ממונות בקהלות ישראל ע"פ כח הממשלה השולטת. באה העת החדשה עם רוח
 שרצים אשר נשכ בה לנתק כל מוסרות הדת מעל צוארי בני אדם, אשר בא
 מצרפת לארץ אשכנז וחדר גם אל מחנה ישראל באשכנז, וגם נטל הכח והעוז
 מדייני ישראל באשכנז ופסקה דינא דישראל, ועם פריקת עול מלכות שמים
 שהחלו רבים מאנשי הקהלות שבאשכנז לפרוק מעליהם, החלה גם פריקת עול
 הרבנים, המשכילים החלו לנהוג קלות ראש ברבני הרוד הישן ולהחלקס כס,
 וה„משמעת“ נתרופפה מיום ליום, גלה כבוד מרבני ישראל, העם פנה עירוף
 לרבניו ומדריכיו, ואחרי שרירות לבם הלכו, איש איש לעברו פנו. ינתפרו לכל
 אשר נשאה הרוח, רוח החופש והדרור, ורוח קדים עזה הלאה הלאה.

הרבנים הגאונים שברור ההוא, ראו את הקרר נפוץ, וצאן מרעיתם יצאו
 מדחי אל דחי, אבל רפה-אונים היו להשיב את לב המון ביה ישראל אליהם
 ולחזק את המשמעת, הרב הגאון ר' צבי הירש ז"ל אבד"ק ברלין בראותו את
 פירצת הדור ומשובת בני עדתו, כתב להאקרו"ט אגרת בת מחלת לב באריכות,
 מתאונן על האנשים אשר הקריחו תבשלים ויצאו לתרבות רעה ובחוק הדברים
 יאמר: „הן רבו עתה עם הארץ בקצה המחנה נרפים הם ממלאכת ה' ויעשו
 מעשים אשר לא חשבינה...“ ובכן הוחלט בדעתו לעזוב את עדתו וליסע לארץ
 הקדושה, וכה יאמר: „ועתה מה לי פה אם בהמרותם תלין עיני ואזני תשמענה
 ואחי כאלם לא יפתח פיו... ואם חפץ ה' בנו והביא אותנו אל הארץ אשר לפני
 צבי לכל הארצות, יען שמה פני מועדות...“ (תולדות אנשי שם רבני ברלין).

הרב הגאון הרבי ר' יונתן זצ"ל, הוכיח את בני עדתו בתוכחות על עון
 פירצת הדור, בקול ה' חוצב להבות אש דת, ומפיו כידורדיאש יתמלטו ברברים
 פולחים כליות ולב כאשר אנו קודאים בספרו יצרות דבש, אבל קולו ה' כקול
 הקורא במדבר, והעם לא סר למשמעתו, והלך לדרכו.

הרב הגאון החסיד מוה"ד פנחס הלוי איש הורוויץ ז"ל האבד"ק ספר"מ,
 ערך מלחמה עם המתקדמים שבקשו לשנות סדר החינוך והחרים אותם בשנת
 תקנ"ד (ראה דבני ספר"מ להרב הורוויץ). גם הכריז חרם על הנשים אשר ילבשו
 גאה נכרית או ילכו בגלוי ראש בשערותיהם (ע' לחמי תורה מבנו הרה"ג
 מהצ"ה ז"ל). וכן גם דרש ברבים להרחיק ספרי ההשכלה שנוצו ע"י משכילי
 ברלין (ראה שמן הטוב ע' צ"ד). אבל מה הועילו החרמות ושמתות, אם העם לא
 יסודו למשמעת רועיו ודבריו גם את קול ה„שופר“ לא ישמעו ו„החרם“ לא יחרידם.
 הרב הגאון המפורסם הריעב"ץ ז"ל בסדרו „בית יעקב“ (דיני תשעה באב
 מאמר „מוסר נאה“), ידע אף יצדיח „על זאת הרשעה שבאה מצרפת לאשכנז
 ובני ישראל יוננו אחריה והיינו הקשוט העכוס, המודע החדשה היהודים מגלחים
 פאותיהם וזקנם להתדמות לנשים... להקל ראש בנשגז... מסורים ממונם ללמד
 בניהם ובנותיהם לשון צרפת...“ אבל בכל קנאתו הגדולה ובכל כחו בעטו אשר
 מקולמוסו נצוצי אש נתוין, לא עצר כח למשוך אחריו לב המון בני ישראל,
 הקול קול יעקב אשר החריד את כל איש ישראל או בהצותו על הרבי ר' יונה

ז"ל, לא נשמע כלל בעת אשר גער בנוזפה בהעם ההולך אחרי הבלי הגוים ויחקה כקוף את מעשיהם, אחרי אשר בטל המשמעת ונטל כבוד ההורה. גם בפולין וליטא אשר ההשכלה הברלינית עדיין לא בקעה לתוך הארצות ההן, חרשות נהיתה בהן, כי ועדי ארבע ארצות נחבטלו, "הועדים שהתחילו לעבוד לטובת כלל ישראל עוד בימי הרב הגאון מוהר"י פאללאק בעל "החילוקים" שה"י רבי רב"י של מרן הרמ"א ז"ל, עמדו עד שנה הקכ"ב ואז בא הקץ לממשלת הרבנים ומנהיגי ארבע ארצות..." האחרון אשר כבר ראה בחורבנם, הוא הגאון מו"ה שאול מרגליות ז"ל (בהגאון בע"ס מאיר נתיבים תלמיד הבעש"ט ז"ל) ראה מאמר "ארבע ארצות" להגאון ר' חיים נתן דעמביצר ז"ל.

וכיון שלא הי' עוד כח ב"ד יפה לעשות תקנות לטובת כלל ישראל נפסקה השפעת הרבנים מעל הצבור, ונתרופף ה"משמעת", העם לא הי' כפוף עוד תחת ממשלת הרבנים ולא סר עוד למשמעתם ואיש כל הישר בעיניו יעשה, והרבנים הגאונים ז"ל כמו חבריהם באשכנז לא ידעו מה לעשות לרכוש לב העם ולהשיבם אל תחת דגלם, וכה נעשה פירוד בין הדבקים, בין הכהנים ובין העם, כמעט שלא ראו עוד זה את זה, כי אם פעמים בשנה, בשבת הגדול, ובשבת שובה.

הרה"ק הרבי ר' בער זצ"ל המניד הגרול ממעורטש, שהיו בו ננוני מלכות, הוא ראה כי נחוץ לעמוד בפרץ ולגדור גדר לתקן תקנות לטובת ישראל, ככל אשר עשו הרבנים הגאונים לפנים בוועדי "ארבע ארצות", ולהחזיר עסרה ליישנה את ה"משמעת", השתמש בכח האחדות וההסתדרות של החסידים והחסידות, ושלח את ה"גבורים" בכל תפוצות ישראל בעיירות הקרובות, לקרב את לב המון בני ישראל אליהם, כי יסירו למשמעתם ויהיו נאמנים לדגלם, באופן שיהיו בני ישראל דבוקים הלאה עם זקני ישראל אשר בנה תלוי סוד קיום ישראל ואורייתא!

כאשר נשים מבטנו על הדורות הראשונים מאז הי' ישראל לעם, נראה כי אך אלה ראשי אלפי ישראל שפרנסו את ישראל בטובות גשמיות, הם היו בעלי השפעה להשפיע על העם גם מזון רוחני ולפרנסם גם במוסריות וברוחניות, וכאשר הבליטו חז"ל (תענית ט') שלשה פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה, אהרן ומרים, ושלשה מתנות טובות נתנו על ידן, מן בזכות משה, באר בזכות מרים, ענן הכבוד בזכות אהרן, ובכן יכלו להשפיע על העם גם שפע קודש, תורה ויראת שמים; העם יסור למשמעת הראשים והאלופים הדואנים לטובתם ולמצבם החומרי, להקטיב מהם גם לקח טוב במוסר ומדות טובות.

כה הי' אח"כ בימי יהושע, ובימי השופטים, ובימי מלכי ישראל ויהודא, העם הכיר את מטיביו בחומריות, ללכת אחריהם גם בחייו המוסריים, וע"כ בעת אשר מלכי ישראל השפיעו על העם לרעה באורחות חייהם המקולקלים, נגרו העם אחרי המלכים והשרים אשר חשבו לדואני טובתם, ולכטיבים במצבם הכלכלי המדיני, ולא אחרי הנביאים, נביאי האמת והצדק, אשר באו בשם ד', יען מה? יען אשר לא התערבו הנביאים בענינים כלכליים ומדיניים להטיב מצב העם במצבו האיכונומי לאשרו ולתהללתו.

עזרא ונחמ"י וכו', שהשפיעו על העם שפע קודש, והעם סרו למשמעתם. כי העם ראה אותם בתור המעלה, בכח הממשלה, אשר בידם העז והמשרה

להביא להעם האושר המדיני והכלכלי. וכן גם החשמונאים הי' להם כח בית דין יפה, לנזור גזרות ולתקן תקנות בחיים המוסריים, והעם קימו וקבלו עליהם ועל זרעם, לאשר היו הלוחמים בעד העם גם לטובת מעמדם המדיני בחופש ודרור. גם חז"ל התנאים בעלי התלמוד, החל מ"הנשיאים" בני בתירה והלל הזקן זבניו, עד רבנו הקדוש מסדר המשנה, כולם היו חשובים וקרובים למלכות, העם ראה אותם נוסעים בכל עת לרומא להשתדל בעד עמם להציל את צאן מרעיתם, העם ראה איך רועי ישראל יחרפו נפשם להחיש למו מפלט, הכיר העם אותם בתואר, אבות העולם, וע"כ קימו וקבלו עליהם ועל זרעם כל מה שכתבו חז"ל בתלמוד, בידעם נאמנה כי אך את טובת ישראל הם דורשים.

בדורות האמוראים, רבנן סבוראי ובתקופות הגאונים, היו הרבה מהם ראשי גליות ונשיאים, קרובים למלכות ונכבדים מאוד בחצרות שרים ורוזני ארץ, ופעלו הרבה לטובה כלל ישראל להסיב מעמדם ומצב הכלכלי והמדיני, וע"כ היתה השפעתם מרובה גם בבואם אל בני ישראל להורותם תורה ויראת שמים.

ובדורות האחרונים, תמיד היו הרבנים האב"דקים העוסקים בצרכי צבור, הם היו ראשי המיסדים בכל מוסדי הצדקה וחסד הנמצאים כעת בכל תפוצות ישראל, כמוסדי חבורות: בקור חולים, לינת הצדק, גמילת חסדים, הכנסת אורחים ובתי תלמוד תורה וכו', והיו מהרבנים שגם היו משתדלים אצל שרי המדינה, ובה במדה שהיתה השפעת הרבנים על ישראל לטובה בחומרות, כן היתה השפעתם גדולה עליהם במוסריות, וגדולה היתה השפעת הרבנים על ישראל בתקופות הועדים ד, ארבע ארצות, שאז ראו בני ישראל את הרבנים בתור פרנסים טובים בחומרות, וע"כ היתה השפעתם מרובה על ישראל גם בדברים שבין אדם למקום לחיזוק הדת ויהדות, אבל כאשר בטלו הועדים ונתמעטה עבודת הרבנים האב"דקים בצרכי צבור לטובת הכלל, פסקה גם השפעתם המוסרית, וירשותיהם הנלהבית בתוכחות על עון לא הכו שורש בלבבות השומעים, ופסקה ה"משמעת" בקרב ישראל.

ידעו זאת ראשי מיסדי החסידות ובקשו, אמצעים, אשר על ידם ירכשו את לב המון בני ישראל לסור למשמעתם; והבעש"ט ז"ל הי' עוסק ברפואות לרפא חולים, חולי ישראל ולפעמים גם חולי נוצרים כמאמרם ז"ל (גיטין ס"א). גם הי' מתווך ומפטר בין איש לרעהו ועוסק בצרכי צבור, וכל מר נפש וקטי יומם באו אליו בדבר ישועה ורחמים, עד שנעשה אביהם של ישראל.

ואחריו הרבי ר' בער ז"ל המציא עוד אמצעים כירב, למשוך את לב המון בני ישראל אל ראשי החסידים, לאהבה אותם ולרבקה בם, ולסור למשמעתם, והם המנהגים שנהגים האדמור"ים בעריכת "שלחנות", ובהרבות סעודות של מצוה וסעודות מרעים, לאשר באמצעים כירב השתמשו עוד לפנים בזמן שבית המקדש הי' קיים, וסעודות גדולות הי' ע"שין לעדי קדוש החודש כדי שירגילום לבוא (ר"ה פ"ב מ"ד). ובאמצעים כאלה השתמש גם נוחן התורה ב"ה ובי"ש כביכול, דא"ר וירא כל מיני פתוי פיתה הקב"ה לישראל להחזירם למוטב ודא הוא יתיר מכולם דאמר להו ואכלתם לחמכם לשובע כו', כה"ג חכו רבנן, דגלותא אתמשך אסתמכו על קראי דאורייתא ואמרו דזמינן למיכל ולמיחדי בסעודתא רבה דזמין קובה למיעבד להו ועל רא רובא דעלמא סבלו גלותא בנין ההוא סעודתא... (זה"ק פ' תולדות מררש הנעלם). ועובדא מפורסמת בקרב החסידים, איך פ"א שאל

הרב הגאון ראש הברזל מ"ה עזריאל הלוי הורוויץ ז"ל אבד"ק לובלין את הגה"ק ה"יהודי" משיסחא ז"ל. מדוע אצל החסידים המנהג לחזק את האחדות ע"י שהיית משקה בחדו ז ולמה לא יתנהגו כמנהג הת"ח המתנגדים כאשר הם נועדים יחדיו יתחילו בדברי הורה ומפלפלים יחד ז ועין לו "היהודי" וצ"ל, הרי דבר זה מבואר בתורה ובתלמוד, הרי נאסר יינן משום בנותיהן, ובכ"ז לא אסרו לרי גאיר ללמוד תורה אצל אחר משום דר"מ תוכו אכל וקליפתו זרק ולא חששו להתחברות ולהתדבקות וגם להתחנות באמצעות לימוד התורה אצלו, שכע מינה שעל ידי שתי' התחזק יותר האהדות וההסתדרות.

כן הנהיג הבעש"ט ז"ל והרבי ר' בער ז"ל לקבל "פתקאות" עם "פדיונות", כדי להתפלל בעדם, ולנהלם בעצה טובה, ועל ידי זה נתקרבו המון בני ישראל אל הרביים, כי באו אליהם ליהנות מהם עצה ותושי', כן באו בבקשות לשאת בעדם רנה ותפלה על כני, חייא ומזונא, ולדרוש מהם רפואות, סללות וקמיעות, עד שנהיו כפופים תחת נמשלת דצדיקים וסרו למשמעתם ביראת הרוממות, וצדיקי ורוד היו גם לפרנסי הדור, ומנהיגי הדור!

פרק ו.

שנאה תעורר מרנים.

הרבנים הגאונים האב"דקים ז"ל, כל זמן שראו את הבעש"ט ז"ל וסיעתו מחבודדים במוערם, עוסקים בחסידות ודבר אין להם עם הנהגת הצבור ותיקון עולם, עברו בשתיקה עליהם, ולא הי' פוצה פה ומצפצף נגדם, ובפרט לצאת בנשק ולערוך מלחמה עבהם, אולם אחרי שנתבטלו, ועדי ארבע ארצות" והצדיקים החלו להתערב בצרכי צבור בתור מנהיגי הדור, כאמור למעלה, אז ראו הרבנים הגאונים בזה כעין הסגת גבול ודחיקת רגליהם, והחלו לעיין ולשנא את כת החסידים ורבותיהם, ושנאה כבושה היתה בלב הרבנים הגאונים שנכוו מכבודם וחופתם של הצדיקים, אשר יעשו למושלים בהנהגת הקהלות וידם חקיפה, להיות המון בני ישראל נגרים אחריהם וסרים למשמעתם.

והיו אמנם בעת ההוא רבנים אשר לא יכלו להתאמץ ולחשות ולסבול בדומי לראות איך הצדיקים מושלים בכיפה, הצדיקים מצאו אמצעים כמה לרכוש את לב בני ישראל אליהם, והרבנים כלואים בתוך ד' אמות של הלכה, ודבר אין להם עם הצבור, אבל מה יכלו לעשות נגד הצדיקים אשר כבר הם ראשי עם ישראל, ובראש המניד הנדול ממעזרישש הנערץ והנקדש, בסוד קדושים רבה, ומרכבות אלפי ישראל; קמץ אחד הרבנים מתוכם היה הרב אביגדור האבד"ק פינסק, משונאי החסידים והחסידות הידוע, והתחיל להביא דבתם רעה לפני הגראו ושם להם עלילות דברים, ואמר לפני הגאון מוילנא ז"ל מיני שקרים בדוים על החסידים והחסידות, כי החסידים יחתרו חתירה תחת כסא כבוד הרבנים להפיל משאתם, ועמהם להפיל תומת התורה ולהחריב את יסודי הדת ויהדות, הגר"א ז"ל בזיותו כל ימיו מעוטף בטליתו ובתעניתו, ודבר לא הי' לו עם שום אדם, ובכן לא ידע כי אך רשת פרש הרב אביגדור רגליו ללכודו בערמה, כדי שיצא לפראת

נסק ללחוב עם ווצדיקים והחסידים, ולהכותם „חרם“, כדי שלא יקפחו את רגלי מכשלת הרבנים עמודי התורה, וכבר אמרו חז"ל „ברית כרותה ללשה"ר שתתקבל על הלב" – לב האומה, גדולי ישראל, והגר"א ז"ל גפזה לקול מלחשים, ובשנת תקל"ב בחדש ניסן החרימו בק' ווילנא את כת החסידים, בהסכם והחלט הבר"צ זראשי עדה והגאון בראשם. ושימה בפיהם, כי על ששה פשעי החסידים הטילו עליהם שמתא: א) על חטא מנהגים חרשים שהם נוהגים. ב) על השחזה חדשה ולטישת התלפים. ג) על התנועות המשונוות והקולות והריקודין בשעת התפלות. ד) על שמחמירין על עצמם שלא ללבוש צמר. ה) על שמיחדין לעצמם קלויזין וחסידים שטיבליך. ו) על מה שכל הרוצה ליטול שם חסיד יוכל לבוא וליטול. זכיון שההבערה ללהב יצאה, נתפשטה הלאה מעבר לגבול מדינת ליטא וגם ראשי קהלת ישרון בברארי עשו כמעשה האקר"ט בוויילנא, יאליהם ערך הרב הגאון הקדוש הרבי ר' שמעלקי ז"ל אבר"ק ניקולשבורג מכתב בתוכחת מנולה נדפס בליקוט מנחם, ובשמן הסוב, ואביא בזה ממנו ראשי פרקים, וז"ל: „...אל אצילי בני ישראל הפרתמים כו' מנהלי עדת צאן קדשים דק' כראדי כל אחד לפי מעלתו על מקומו יבא בשלום.“

„שמועה שמעתי ותרננו בטני על יציאת הקול כרוז בקהל, קול לבנות יראים ושלמים ההולכים ע"פ מנהגי האר"י ז"ל... ההזת אשר יעברו עבודה שלב בשמחה וטוב לב יאמר להם כדבר אחת... ומנהגי האר"י ז"ל היה העומדים ברומי של עולם ומקובלים מפי אל"י ז"ל... העל אלה יאמרו שהם מנהגים חדשים אשר לא שערם אבותינו, אם על הגודרים גדרים לפרצות בישראל. העומדים על נפשם יעל נפש הסרים למשמעתם, שלא לזוז וזו כ"ש מפסקי השור"ע בכל החומרות שמחמירין ומעמידים שוחטים יראים את ה' מרבים... בסכינים חדים ומלוטשים... העל זאת ישימו פגולים כליהם... שמעו דבר ה' קציני בית ישראל הלא לכם לדעת המשפט איה אפוא פיהם של מנהיגי ק"ק ווילנא וריינים אשר מתוך כותלי מכתבם ניכר אשר הבל יפצה פיהם... שכל עיקר יטודם... מהאי חגרא דרמיא לבידקא דמיא... כשבי"ל שני סלעים מילת נתנגל"ל הדבר... אבל האמת אומר שכל דבריהם הבל... אדרבה כל האנשים אשר באו לכלל החסידים ומוסרים נפשם לעבודה שלב זו תפלה עוסקים בתורה... ואם אמנם מאריכין בתפלה, בכל כחם מפזיזין ומכרברין הלא רהמע"ה כפוז ומכרכר בכל עוז... ומי יתן והי' כל עם ה' עובדים אח ה' בלבוהם והי' ריוח בעולם, הן אמת שמהללי השי"ת החוטאים על נפשם ואומרים שהעומדים על הפקורים היו מקהל ה' נפרדים א) גדול עונם מנטוא, ח"ו... וכל מי שיושב ולומד ולו יד ושם בגפ"ת וקובע עתים לתורה... אף שאינם מפורסמים רשות נתונה לעבור עבודה בלכ בכל כחו ולהחמיר על עצמו בכל מה דאפשר הן במלבושיו ג) ועולתו אשר יעלה בית ה' ג) אחד המרבה ואחד הממעיט... מי יודע לעשות תחומין למעלה לחלק בין מפורסם לשאינו מפורסם בין

- א) כוונתו על אשר חשדו בכשרים שהם ככת הש"ציים ראה בספרו „טופת הדר" תולדות הנוב"י ז"ל דף מ"ד.
 ב) כוונתו על שהזמירו שלא ללבוש צמר ע' סו"ת ח"ס או"ת סי' פ"ו פ"ו וסי' קצ"ו.
 ג) כוונתו על הבאים להתפלל ב"חסידים סס"ב"ך ובקלויזין כנוסח ספרד.

גצר לזקן קרוב ה' לנשברי לב ואת זכאי רוח יושיע...".

אבק שריפה להבעיר את הבערה ולהגדיל את המדורה, הביאו חסידי קאליסק, כאשר כתב הרב בעל ה"תניא" להה"צ מ"ה אברהם מקאליסק ז"ל (תלמיד הרבי ר' בער ז"ל, וז"ל: „ועיני ראו ואזני שמעו אשר דיבר (הרב המגיד) אתו קשות על רוע הנהגתו לאנשי שלומו בסדינת רוכיא, אשר כל היום שיחתם בהוללות וגם להתליצץ מכל הלומדים ולבוזותם בכל מיני בויונות, וגם להתהסך תמיד בראש למטה ורגליהם למעלה (קליין זיך) בשווקיט וברחובות ונתחלל שם שמים בעיני ערלים וגם בשאר מיני שחוק והיתול ברחובות קאליסק, ובחורף תקל"ב אחרי הוכוח שהי' בשקלאב, לא מצא מענה על זה, וכתבו חכמי שקלאב להודיע להגאון דוויילנא, עד שהכניסו בלבו דין מורידין ח"ו וכדין אסיקורס מבה ת"ח, ועל ההיסך ברגלים אמר שהוא מין פעור, וכתבו כן מוויילנא קונטרס זמיר עדיצים בקיץ הנ"ל והיתה מזה צרה גדולה לכל הצדיקים דוואלין...".

אבל לא יאומן כי יסופר, איך בשביל שוטים שקלקלו, (בעידה קטנה קאליסק), יצא גאון עולם כהגרא מוויילנא ז"ל בחרב ובחנית להכות חרם לכל הצדיקים והחסידים הקדושים והטהורים, היתכן כזאת? גם שגוי נוסחאות בתפלה, ושנוים בהשחזה ובלטישת החלפים ועוד מנהגים חדשים, אי אפשר לומר שהם היו הגורמים להצית אש פלדות כיו"ב, כאשר העיר בצדק הרה"ג חוקר ומקובל הר"א מארקוס ז"ל (ב„החסידות" שלו ע' קכ"ה—קכ"ז). כי הרבה יותר ממה ששינו הבעש"ט ותלמידיו ז"ל, שינה הגרא ז"ל מנהגים הקבועים בשר"ע, כמו לדוגמא מ"ש הגרא ז"ל בביאורו לאורח סי' נ"ו סק"ט ובמעשה רב סי' נ"ה לענות בקדיש דק אמן יהא שמי' רבה מדרך לעלם ולעלמי עלמאי, שהוא נגד השר"ע ונגד מנהג ישראל. וכן מה שהורה בביאורו לאורח סי' ק"ג ובמעשה רב סי' קנ"ה לשנות סדר קריאת התורה בראש חודש, שהי' השלישי דולג לא השני (וע' בשו"ת ח"ס אורח סי' ק"א שצוח על זה). וכן מ"ש הגרא באורח סי' תרצ"א ס"ק כ"ה לענין כתיבת בני המן לשנות סדר כתיבתם נגד הנהוג בכל תפוזות ישראל מאז מעולם, (וע' שו"ת ח"ס אורח סי' קפ"ט וק"צ מ"ש בזה). וכן מה שהי' נוהג לישן בסוכה בשמיני עצרת כמ"ש במעשה רב סי' דכ"ב. וכן מה שהי' נוהג להבדיל הברלה במוצש"ק בישיבה, ושהיו הכהנים גושאים כפיהם בכל יום, והתיר לישן יחידי בבית, והתיר לערב בכמיהין ופטריות, נגד דעת השר"ע, והחמיר בזה"ו בדין גילוי נגד דעת הקדמונים שאין לחוש בזה"ו (ראה בעליות אל"י תולדות הגרא ז"ל „מעלות הסלם" הערה י"ב י"ג) וכן שינה מנהג הקדמונים שתקנו לומר הפיוטים בתוך התפלה והוא אסר לומר פיוטים בתוך התפלה.

מכל זה נראה, כי לא המנהגים החדשים והשינוים גרמו את המחלוקת בישראל ולא בשלהם הי' הסער הזה, כי אם המלשינות ולשון הרע, עלילות שאו ודבתם רעה שהביאו הרב אביגדור וסיעתו לפני הגרא ז"ל על הצדיקים ועל החסידים, יען אשר שפכו הצדיקים את ממשלתם על ארץ רבה, וקנאת איש מרעהו היא שהסבה כל זאת. ומי הי' אשם בדבר, אם הרבנים הגאונים המתנגדים לא היו יכולים לרכוש את לבב המון בני ישראל אליהם עם הפלסולים והדרשות;

הצדיקים, הם מצאו הסגולות שיש בהם כח המושך, ועלתה בידם לקרב את לבות בני ישראל אליהם, וכי יסירו למשמעתם ולדרכה בם עד היום הזה!

או הסתערו הרוחות והתרגשו הלבבות, והסרץ בין שתי המפלגות, המתנגדים להחסידים, הלך הלוך והתרחב מיום ליום והמלחמה נטושה בכל פינות ומחנות, חרב איש ברעהו, ותגעש ותרעש הארץ לקול השופרות... אשר בוויילנא ובראדי. ובמינסק הורידו את הגאון הקדוש מו"ה לוי יצחק זצ"ל מכסאו כסא הרבנות שם, ועל מקומו הושיבו את הרב אביגדור הנ"ל... או נאספו כל הצדיקים תלמידי המגיד הגדול ובאו כולם לבית רבם ומנהיגם; יסופר, כי בהיותם שם נצטרפו יחד עשרה מגדולי תלמידיו, להפוך את כל החרמות על המחרימין, ועשו מעשה צ"א ידיעת רבם הקדוש, והנה פתאום בא המגיד הגדול רבם ומנהיגם ואמר להם בני מה עשיתם? ענו ואמרו: הנה כבר כשל כח הסבל וכזאת וכזאת עשינו. — דעו כי בזה הפסדתם את הראש שלכם, אך הרווחתם, כי מעתה בכל עת שתהי מחלוקת בין החסידים והמתנגדים ינצחו החסידים וידם תהא על העליונה--כה אמר להם המגיד רבם הקדוש והלך לו.

וכאשר אמר להם כן הי', כי אחרי ירחים אחרים נפטר הרב המגיד הגדול הרבי ר' בער ז"ל ביום י"ט כסלו שנת תקל"ג בעיר אניפאלי ושם מנוחתו כבוד זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר אברהם מלאך ז"ל.

הרב המגיד הגדול והקדוש הרבי ר' בער זצ"ל, לא זכה לראות את גו יחירו הרה"ק מוה"ר אברהם ז"ל בתור ממלא מקומו, להיות רועה אבן ישראל, נשיא וראש לחסידים, אבל אחרי שנים רבות חזרה עטרת הנשיאות לאכסניא שלה, ובן בנו הרה"ק מוהר"י מרוזין ז"ל זכה לגדולה זו לו ולזרעו אחריו. הרה"ק מוה"ר אברהם זצ"ל נולד בשנת תק"א, והי' תלמיד מובהק לאביו הרה"ק המגיד בחכמת הקבלה. ובגולה הי' תלמידו של ה"רכ" בעל השו"ע והתניא. קדוש הי' מבואר לעולם הזה ועד צאתו, כל היום הי' מעוסף בטלית ומכותר בתפילין סגור בחררו, הוא לא הי' יכול להסתכל בפני העולם הגשמי ובדברים גשמיים ובאנשים גשמיים, כי איש אלקים הוא — מלאך. נכדו הרה"ק מוהר"י מרוזין ז"ל, אמר עליו: „כשבאה על ר' זוסיא הגדול תלמידו של „המגיד“ יראת המלאכים, לא הי' יכול לסבול אותה וביקש מהקב"ה שיסור מעליו היראה, וזה הי' ברבי זוסיא, אבל זקני שהי' מלאך בעצמו לא הוצרך לזה, כי אכילה שלו הי' מעת לעת מעור של בר יונה, ואדם אי אפשר לחיות מאכילה כזו“ (עירין קדישין). וכאשר השיאו אביו אשה, התחיל לצעוק בקול גדול איך יכול הוא לרדת ירירה כזו ולחיות עם אשה, אבל כרי לקיים את מצוה הראשונה הבליג על נועל נפשו כאלו כמאן שר.

הרה"ק ר' יצחק מראדזיוויל, בשמעו את השם „מלאך“, חפץ לראותו ולתהות על קנקנו, הוא בא אליו בערב תשעה באב, ושניהם הלכו לבית הכנסת לאמור קינות, כולם ישבו על הארץ והחזן החל לקונן איכה ישבה בדר העיר, הרה"ק ר' אברהם המלאך התחיל לצעוק בקול מר, איכה! ומיד הכניס את ראשו בין ברכיו וידום. החזן כלה את הקינות, כל העם הלך לביתו ור' אברהם נשאר על מקומו וראשו בין ברכיו, קולו לא נשמע וגם תנועה קלה לא נראתה בגופו. וכה ישב כפוף ראשו בין ברכיו מתאבל ומתאונן בחשאי בכל גוש ומחשבותיו על ירושלים כל הלילה וכל היום מערס עד הערב. אז אמר הרה"ק ר' יצחק אל החסידים לא לחנם קוראים אותו בשם מלאך, לית רין בר נש כי אם מלאך.

הוא לא הי' יכול להיות מנהיג הדור, כמו שכתב בהקדמה לספרו „חסד לאברהם“, „שיש צדיק שאין יכול להנהיג הדור שאין הדור יכול לסבול אותו, כי הוא משכיל גדול שאין יכול לבוא למדרגת תחוננים כדי להגביה הדור“. כל שאיפתו היתה להתעורר ממלבושיו הגשמיים ולבוא למדרגה הגבוה שבתורת החסידות שהורה אביו המגיד הקדוש ז"ל, והוא מדרגת „האין“, ע"י שבירת התאוה ומרות רעות, והי' איש עניו מאוד בלי תפיסת מקום כלל, ושיטתו זאת מתבלטת גם כן בספרו „חסד לאברהם“, וקשה הי' לו לכנות את הענינים הרחנניים שבעולמות עליונים בשמות וכינויים שיש בהם מעין הגשמה, וגם הספירות חג"ת

גה"ם, השתדל שם בהקדמתו להפשיט מעליהם המלבושים הגשמיים ולהלבישם כתנות אור", מעין תורתו של ר' מאיר כנודע, ודבריו הקדושים בהקדמתו נראים כמתאה גלוי לעומת אלה, שדרשו את תורת הקבלה ברבים והלבישו איתה מחלצות לבושים גשמיים לשבר את האוון, כאשר כה יאמר: "הנה התהלת התגלות מהותו של השם ב"ה ובי"ש אשר נתן רשות לשפל אנשים לגלות מעט ממנו לפני אנשים אשר מהרסים לראות את האש הגדולה החשכה אשר נחשכה בעונינו עיי רבוי הגלות אשר עם ה' סובלים דור אחר דור, ונתגשם תורת אמת אשר נקרא קבלה, ובאמת היא תורת אמת רק שנחשך ונתגשם עד למאוד בעונינו, והנה אותן אנשים סובדים שישלחו יד במלך חיו והנה אין בא בידם רק קוץ ודדרר הנה ה' אמר, והי אור! והתחיל להאיר על עבדיו מורנו, ועיי דבי ומורי, מודיגו מאור עינינו הנה ראה ראינו כי גם זה התחיל להתגשם בעונינו".

"עתה נתחיל בעזה"י ובזכותם ובזכות מורינו ורבותינו ובזכות כל עבדיו אשר על ידם גלה תורת אמת כו', אשר גלה מעט ממהותו איזה דרך ילכו עם ה' כשירצו להסתכל באש הגדולה החשכה הזאת שלא יהרסו ח"ו י"ג עקרים מערבות ישראל האמתי אשר הוריש אותנו מאבות אבותינו התנאים והנביאים ראשונים ואחרונים כמו שהזהירו הרמב"ן וגם בתקונים..."

ואזהרתו זאת שלא יהרסו י"ג עקרים מערכות ישראל, כוונתו על העיקר שהבוי"ת"ש אינו גוף ולא ישיגהו משיגי הגוף, אשר על זה הזהיר רשב"י בתקונים, בהקדמת ספרו: "פתח ואמר יחזקאל נביאה קום משנתך לגלאה הכא מראות דאתגליין לך דכולהון לגבך באורח סתים באתכסיא ובאתגליא, באתגליא ציורין אבל בסתימן דעיינין דיוקנא דמלכא ומטרנותא כ"ש וכ"ש ההוא דלית ליי דיוקנא דבגיני' אתמר האי קרא למאן דצייר ביי דיוקנא ארור האיש אשר יעשה פסל וכר ושם בסתר בסתרו של עולם..."

ואשר יאמר על י"ג עקרים, אשר הוריש אותנו מאבות אבותינו התנאים והנביאים, כוונתו על הרמב"ם ז"ל, שהוריש לנו את הי"ג עקרים מאבות אבותינו, כאשר כן מבואר בשל"ה שער האותיות אות א' בשם תפלת רב טביומי, שנובר שם, עם יושר עקרים שלש עשרה", מבואר שהיא ירושה מקדמונים, (ע' שרת ח"ס חירד סי' שנו' על זה). ואולם לפלא מה שלא יזכיר בזה שם הרמב"ם ד"ל שהוריש לנו את הי"ג עקרים, ואת שם הרמב"ן הוא מזכיר, ועוד בימי ר"ג שאלו מי הם שמימיהם אנו שותים ושותיהם אין אנו מזכירין" (הוריות י"ד). ואולי ש"ס יש כאן או טעות הדפוס ותחת שנאמר, כמו שהזהירו הרמב"ן וכר צ"ל הרמב"ם..."

הרה"ק מוהר"א מלאך ז"ל חי חיי התבודדות בחסירות ופרישות, ואחרי דרבה הפצרות נעתר להיות מגיד בפאסטוב סלך קיוב, וגם שם הי' כלוא בחדרו תמיד, ונסטר שם בשנת תקמ"א ושם מנחתו כבוד זכותו יגן עלינו ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר פנחס מקאריץ ז"ל, אמר עליו, כי, אם הי' הרה"ק הר"א

מלאך מאריך ימים היו כל הצדיקים שבדור נכנעים לפניו וסרים למשמעתו, ועם פסירתו נפסקה שושילתא דרבנן של החסידים הרבי ר' בער ז"ל לפי שעה, ועוד הי' בדור הזה מתלמידי הבעש"ט ז"ל שהנהיגו עררי צאן קרשים על מבועי החסידות, וגם מתלמידי הרבי ר' בער כאמר יבא לפנינו הלאה, ואילם ראש הלוחמים עם הרבנים המתנגדים, שיצאו לחרף מערכות הקדושים בחרמות, הי' הרה"ק בעל ספר תולדות יעקב יוסף ז"ל, תלמיד הבעש"ט, והוא הי' הדולה ומשקה מתורת רבו ע"י ספריו הרבים אשר הפיצם ע"ם חבל.

הרה"ק מו"ה יעקב יוסף ז"ל בע"ס התולדות

א.

דבר זה הוא כקבלה מזקני החסידים, כי הבעש"ט ז"ל כנסיעותיו התבין להכניס תחת דגל החסידות אנשים רמי המעלה, אשר ראה ברוח הקודש, שהם יאירו פני תבל בנוגה זרחם, ואחת מנסיעותיו היתה כדי לרכוש אליו את הרב הגאון מו"ה יעקב יוסף הכהן ז"ל, האבד"ק שאריגראד, והכי היה עובדא -- כפי אשר שמעתי בילדותי מפי אאמורי הרב ר' גרשון ז"ל:

הבעש"ט נסע בכחנה לתכלית זה להעירה שאריגראד לשבות שם, ותהום כל העירה מביאת הבעש"ט ז"ל, אך הרב מרא דאתרא, הרה"ג ר' יעקב יוסף הכהן ז"ל, לא חסך לשמוע כלל מהבעש"ט ומהספורים אשר באו אנשי העיר לספר בשבחיו, כי ה' ממתנגדי הבעש"ט ושיטתו, מתנגד קיצוני עד קצה האחרון, ולא רצה ללכת לקבל פני הבעש"ט למרות כל ההפצרות שהפצירו בו נכבדים אחדים מבני עדתו, אשר נתפעלו מאוד מהתנהגות הבעש"ט ומשיחותיו ותהלכותו בקודש. הבעש"ט ז"ל בלי ספק לא נח ולא שקט ועשה מה שה' בכחו, להטות לבב הרה"ג אליו, ובש"ק בסעודת ליל שבת ישב הבעש"ט על שלחנו הסהור וגילה שם סודות התורה, וביארו את הדברים לפני הרה"ג מרא דאתרא, וגם הוא התפלא עליהם, ובכל זאת לא רצה ללכת לקבל פני הבעש"ט. בסעודת יום ש"ק ישב הבעש"ט ודרש על שלחנו דברים העומדים ברומו של עולם אשר לא שמעתי אונן מעולם, וביארו את הדברים לפני הרה"ג מרא דאתרא ונתפעל גם הוא מהם, ובערב בסעודה שלישית משחשיכה התגנב הרה"ג ר' יעקב יוסף הכהן בלאס ובא בתוך הבאים אל בית המדרש אשר הבעש"ט ערך שם את הסעודה השלישית, בשעה שלא ה' אפשר להכירו בחשכת הליל ועמד שם בקרן זווית. הבעש"ט הרגיש בזה ברוח קדשו כי הרב מרא דאתרא הנהו בבהמ"ד, והתחיל לספור סיפור מעשה שה' לפני חג הפסח דהאי שתא אצל רב אחד. בקהלה אחת -- כה סיפר -- יש רב גדול בתורה חריף עצום, כאשר הגיע ר"ח ניסן כהר התחיל ללמוד סוגיא בהלכות הפסח להכין לו דרוש לשבת הגדול, והעמיק בה חקר, כאשר הגיעו ימים אחדים לפני שבת הגדול והוא לא גמר עוד את הדרוש הפלפול, מפאת האנשים הבאים אל ביתו בשאלות שונות במילי דפסתא, והטרידו אותו מאוד, זה בא בכדו וזה בא בתביתו, ע"כ עזב את ביתו ונכנס לבית המדרש ושם ישב במנוחת ועבר עבודתו ביגיעה רבה לסדר לו הדרוש שיהי בחריפות ובקיאות גג על גג, ועלתה בידו והלך בבהמ"ד לאורכו ולרחבו חזור על פלפולו והתחמם הרבה ויצא למים, ויבט החוצה וראה את היהודי נושא המים כי הלך ושני דליות מים על שכמו ויקרא לו כי יבוא אליו הנושאים או לא שמע, או עשה עצמו חרש והלך לדרכו, וימלא הרב חמה ותבער כאש אפו, וכעבור שעה קטנה וירא כי נושא המים עובר עוד הפעם לפני בהמ"ד עם דליות מים, ויקרא בחזקה כי

יבא אליו, ובדאותו כי הולך הלאה ולא פנה לקול קריאתו, קפץ הרב בעד החלון וירץ בחמת אפו אל נושא המים ויכהו מכת לחי פעמים, כאשר נח כעסו התחרט מאוד על המעשה הרע שעשה, וכה יבקש עוד עד היום תקוני תשובה על הטאו זה ועדיין לא מצא, לוא יבוא לפני אתקנהו בעצה טובה ובדרך השובה, כראוי לו וסר עונו וחטאתו יכופר, — הרה"ג ר' יעקב יוסף בשמעו הרברים האלה נשתובם למשמע אוניו, כי ברידיו הוה עובדא ואיש לא ראוה ולא ידע מזה כי אם הוא ונושא המים, ובכן הבעש"ט צפה הכל ברוח הקודש, ויצא מיד ממחבואו ונגש הכהן אל הבעש"ט ואמר: יורנו נא רבנו דרך תשובה, עברו אני ואסור למשמעתי ככל אשר יורני, ומאז נעשה לחסיד נלהב, והציקו לו אנשי עירו וגרשוהו מן העיר ואח"כ נתקבל לראשקוב, ואח"כ לק' נעמרוב, ולא מצא מנוח לכף רגלו, מפאת הנהגתו החדשה עפ"י דרכי החסידות של הבעש"ט ז"ל, כאשר יספר בעצמו בספרו "תולדות יעקב יוסף" בפ' ג' נשא, ואביא בזה דק תמצית הדברים בקצרה וז"ל: "...וכאשר עיני ראו ולא זר מלחמה זו תמיד במי שרוצה להתקדש ולהיות פרוש להתפלל במנין בפני עצמו, מאחר שאי אפשר להתפלל בצבור שעושין מצות אנשים מלימדה, וכמה טעמים כיו"ב, ובענין אכילה לא אכשיר דדא שהכל שוחטים אפי' שאינו בקי בהלכות שחיטה ואינו ירא שמים, והוא נגד רבוהינו הקדושים שהזהירו הפוסקים הראשונים ואחרונים שיהי' השוחט ירא ה' מרבים, ובפרטו בענין חוש המישוש והרגשת בדיקת סכין שהוא לפי כוונת יראת הלב וכמ"ש רבינו יונה ע"ש. ובודאי דפירש ממאכלי העולם קדוש יאמר לו, כי הרבה אינן בקיין בהלכות מליחה וטטיפה, שהרבה דינים מסתעפים מהם ובזמנינו היו כמה מוכיחים דורשים הלכות מליחה לנשים בפרטות, לא כן עתה ובודאי מי שרוצה להתקדש לא יסב במסיבתן וכאשר המהרש"ל הזהיר לתלמידו בע"ס השליה על זה.

"וכן שמעתי מחכם אחד כי עתה התחכם היצר הרע שלא יצטרך לילך לפתות וללכוד ברשתו כל יחיד ויחיד, רק ללכוד אחד אשר רבים נכשלים בו, והוא שמעמיד שוחט בעיר מסטרא דילי' המאביל טריפות לרבים וכולם נלכדים ברשתו. וכן הש"ץ שהוא סרסור בין ישראל לאבינו שבשמים להוציא רבים ידי חובתן ודבותינו הזהירו בפוסקים ראשונים ואחרונים שיהי' הש"ץ המובחר שבעם ומעמיד היצר ש"ץ מסטרא דילי'..."

"וז"ש וירא העם כי בושש משה, שהוא רמו מוסד בזמן ההוא ולדורות בענין הנהגת המוני עם, עם רבניהם... וירא העם כי בושש משה שהרב שבעירם שוהה לבוא לפקח בעסקי הקהל, גם כי בא שש ועדיין הוא עוסק בהתבודדות, מיד קמים בתערומות ויאמרו עשה לנו מנהיג אחר, כי אנחנו בני העיר כצאן בלי דועה מפני שהוא עוסק תמיד במלאכת ה', וכאשר בזמנינו הי' מסירה לפני השרה... ומצד זה יצא ענף הוהב שהוא אלוה הבא ע"פ השררה בשביל זהב... ואני הכותב בידן הוי עובדא הנ"ל מרישא לסיפא ומדומז למה דוקא. זה האיש צוה לעשות בה"מ בשארניגראד..." (והלאה שם ד"ה ונחזור לענין הנ"ל).

ויסופר עליו כי שלח את תלמידו הגה"ק מו"ה יעקב שמשון זצ"ל משיטסיווקא לראשי הקהל שבעיר אוסטרהא שיקבלו אותו להיות אצלם מגיד משרים דמתא, והי' שם בעיר ההוא איש חסיד הרב ר' הירשקא ז"ל איש פלא

קדוש וטהור והצנע לכת, שהי' נגד הרבר הזה, כי אמר שהבעלי בתים מאוסטרהא לא יוכלו לשאת ולסבול את קפדנותו של הרב הכהן... (מזכרת לגדולי אוסטרהא ע' קצ"ו).

בשנת תק"ל אחרי פטירת המוכיח הרה"ק מוהרי"ל ז"ל בפולנאה, נקרא מראשי הקהל למלאות מקומו, ושם ישב על כסא כבודו, ושם כנראה מצא מקום מנוחה, כי נתקדש המקום כבר ע"י חברו המוכיח הרה"ק מוהרי"ל ז"ל וסבלו הבע"ב שבעיר אותו וקפדנותו עד יומו האחרון ושם מנוחתו כבוד, ז"ע ועכ"י.

ב.

כבר אמר רבנו אלעזר מגרמיווא בע"ס הרוקח ז"ל, "אין חוזק כחסידות בתחלתו". וככה גם הרה"ק מו"ה יעקב יוסף הכהן ז"ל לקח החסידות ביד חזקה ובהתלהבות עצומה רשפיה רשפי אש דת, וכאשר מצא בבית מדרשו של הבעש"ט ז"ל רק אנשים בעלי מדרגה עליונה, אנשי קודש בעלי שאיפות רמות ונשאות לחיות חיים קדושים וטהורים כפי אשר התווה לפנינו ר' פנחס בן יאיר, החל מזהירות וזרירות עד רוח הקודש ותה"מ, והוא התחבר עמהם להיות אתם בצוותא חרא במעלת הרוח בעולם האצילות, לא יפלא איפוא עליו, על אשר דבר דתת על הרבנים ותלמידי חכמים שבדורו, והכה אותם ברוח פיו, אשר מפיו כידודי אש יתמלטו עליהם, והניף בעים רוחו את שבט מוסר לגלות קלונם ברבים, כי סביבו נשערה מאוד, בהיותו בסביבה של קודש הקדשים, דקדק עם כל אחד ואחד בכחוט השערה, בחפצו שכל בני בשר יתעלו למעלת מלאכי השרת, לחיות בלי שמץ פניה וגאות ובלי רגש של הנאה פרטיית, ובהתלהבותו בחסידותו אשר, אין חוזק כחסידות בתחלתו, דמה בנפשו כי אם יקבלו כולם את תורת החסידות של הבעש"ט ז"ל, יתפשטו כל העקמימות שבלבות בני אדם, ויהיו כולם קדושים, כולם אהובים וכו', וכלם עושים באימה וביראה רצון קונם, ובכך השתמש בשבט סופר אשר בידו, ובקסת סופר אשר במתניו, וישב על האבנים ועבר עבורה ספרותית, חדשה ונפלאה במינה, בהיותו יושב בפולנאה במנותה שלימה משנת תק"ל והלאה, וחיבר ספריו "תולדות יעקב יוסף" ו"צפנת פענח", מלאים חומר מפץ ומשחית ומחבל, להרוס בלי חמלה את הסדרים המקורקלים והבנינים הרעועים שנתהוו ברבות הימים בהם בקיעים ופרצות ולהעמיד על מקומם בנינים חדשים על יסודות החסידות, אשר יהיו כראי מוצקים בנויים לתלפיות, כפי אשר ראה כבר בדמיונו את משאת נפשו לראות כל קהלות הקודש שיהיו כולם ראשיכם שבטיכם כו' מחוצב עציץ עד שואב מימך, בבחינת "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". בשנת תקמ"א הוציא לאור ספרו "תולדות יעקב יוסף", ובצאתו לאור עולם הדתית את לב הרבנים המתנגדים כסיר מצולה, על בזותו את הרבנים ות"ח שבדור בדברים חריפים ושנונים, כמו מ"ש בפ' ויחי: "על מה תכו עוד תוסיפו סרה, כי המכתתין רגליהם לילך מישיבה לישיבה ללמוד וכל מה שזוסיפין ללמוד מוסיפין להתגאות ולהיות רחוק מהשנית, כי אין אני והוא- יכולין לרור במדור אחד, וזהו על מה תכו שביותר שמכתתין רגליהם ללכת לישיבות ללמוד עוד תוסיפו סרה להתגאות ולהתרחק מהשנית..."

ובפי' מסעי : „הא ואחזי לך טודא דסיני תיח שנקרא סיני דהדרן לר' עקרבא, שהם כסובבים בג' גליות. א) גלות הכללי מאוה"ע, ב) גלות הפרטי מהמון עם, כמאמר דע"ק כשהייתי ע"ה אמרתי מי יתן לי תיח ואנשבנו כחכור, שהם אין נושכין כחמור אלא כעקרב. ג) גלות הפרטי, מהלומדים שלא לשמה שנקרא חבורי' 'הכס' מופלא 'ורב ר'בנן, כי הלמדן הנושך שהוא נשיכת חמור מפליא ברשעתו יותר...“ (וכי"ב כתב בפי' ואתחנן ועוד בכמה מקומות).

כבר אמרו חז"ל (ביב ס"ז ע"ב), אין אדם נתפס בשעת צערו, ואין כל פלא כעת על הביטויים הקשים כגידיים שהוציא על הלומדים, „כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו“, הלא אז בעת ההוא, היו החסידים והצדיקים מן הנרדפים, אשר רדפו אותם הלומדים המתנגדים, באף וחימה ובקצף גדול עד כדי להחיר דמם ר"ל, ואיך ה' אפשר לכתנא רבה כבע"ס התולדות לעצור ברוחו ולא לצעוק חמס נגד הלומדים והרבנים אשר ירדו לחייהם, אבל כמובן, הם לא דנו אותו לכף זכות, והדברים הקשים אשר הדפיס כנגדם הוסיפו שמן על המדורה, ובדקו את הספר, תולדות יעקב יוסף" ומצאו בו בי לא זו בלבד שהוא מבזה ת"ת, כי אם חותר חתירה, לבטל את לימוד התורה, במיש בפי' ויצא לפרש מאמרם ד"ל במס' תענית ד"כ, לפולם יהי' אדם רך כקנה ואל יהי' קשה כארו באריכות אומר ודברים, ובתוכם כדברים האלה : „ווי"ש שלא ירגיל בזה להיות מתמיד בלימודו תמיד דק יתערב עם בני אדם ג"כ, ושם יהי' ג"כ יראת ה' על סניו לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, גם שהוא נגדיות ביטול תורה או הפלה, מי"ם יתן לב שיש שם ג"כ מוסר ועבדות ה'...“ ועפ"י הדברים האלה דנו את „החסידות“ כי באה לבטל את לימוד התורה והתמדת התורה, ולרגלי הדברים האלה נתעוררו חכמי ווילנא להכריז חרם שני בוילנא על החסידים בשנת תקמ"א, ואת הספר תולדות יעקב יוסף דנו לשריפה. (קרי' נאמנה ע' קל"ט).

במקום שיש משפטים קדומים וחשדים, אי אפשר להוציא דין אמת לאמתו. בלי ספק כי אם בא אחד מחכמי ווילנא לפני הגר"א ד"ל בשאלה, יורנו רבנו, תיח מתמיד בלימודו עשרים שעות במעל"ע, אבל הוא קשה כארו בלי רגש של דחמים וחנינה, בלי רגש של צנוה ושפל ברך, מתנאה כארו, ואין בו יראת שמים, ותיח שאינו מתמיד בלימודו אבל הוא בעל מדות טובות ענותן ושפל ברך, רחום וחנון; וירא שמים, מי קודם המתמיד או הבלתי מתמיד ? בודאי ה"י הגר"א ד"ל מוציא משפטו להלכה ולמעשה, כמשפט בעל „התולדות“, שהבלתי מתמיד ובעל מדות טובות וירא שמים עדיף מהמתמיד הג"ל, אבל כיון שהי' להם כבר חשד, שהחסידים והחסידות באו לבטל את התורה, ונשרש בהם החשד והי' בלבם למשפט קדום לא יכלו לדון באופן אחר את „התולדות“ ו„החסידות“, מאשר דנום אז להעבירם כליל מן הארץ ולהכותם חרם, כאשר כן עשו אח"כ ג"כ רבים מהחסידים כאשר נברה ידם על הרבנים ותיח המתנגדים, ושבו החסידים הנרדפים, להיח רודפים את הרבנים ות"ת, שהיו חשודים בעיניהם שרוצים לבטל אה החסידות, התנהגו החסידים עמהם, כאשר התנהגו חכמי ווילנא אז עם החסידים והחסידות. גם בבראדי נשרף ספר „תולדות יעקב יוסף“ בנזרת הרבנים שם, יסח לי זקן אחד, כי חכמי בראד הוציאו דינו לשריפה בשביל מיש בפי' מסעי ויחננו ברמון סרף, כי פושעי ישדאל מלאים מצות כרמון ור"ל שמוסיפין מצות לומר

מצוה להתגבר על ישראל אצל הפריץ או למסור ממון ישראל זה להפריץ כו' ע"ש. — אי משום הא, בודאי לא נתחייב שריפה, כי פשיטא שלא נתכוין המחבר ח"ו לעשות את התורה פלסתר ולנהוג בה קלות ראש, ורק ע"ד צחות והלצה להתלוצץ בעוברי עברה כתב כן, והם רק עילה מצאו — כי רק עילה, בקשו.

בהודע דבר שריפת ספרו של הנה"ק מפולנאה להרב הנה"ק רבי ר' מעכלי מזלאטשוב ז"ל, עמד ואמר רבונו של עולם! גלוי וידוע לפניך שלא לכבודו עשה הר"ר יעקב יוסף את ספרו כי אם לכבודך ולכבוד תוה"ק.

והרה"ק הרבי ר' פנחס מקאריץ ז"ל אמר עליו, שלא הי' עדיין ספרים כאלה בעולם כי הוא תורה מגן ערן.

מספרים, כי הרה"ק המחבר הי' נוסע מעיר לעיר להפיץ ספרו בעולם ועי"ז תתפרנס שיטת החסידות של הבעש"ט ז"ל, ובבואו לק' בארדיטשוב ולא מצא שם קופצים על ספרו, היטב חרה לו, והקפרתו עשתה רושם למעלה בשמים וידוע הדבר להרה"ק מו"ה זאכ מויטאמיר ז"ל. כי קטרוג גדול בשמים על העיר בארדיטשוב בגלל הדבר הזה, וימהר ויסע שמה וקנה מאת המחבר מאה ספרים ושילם לו במיטב ואז נחה דעתו של הרה"ק המחבר. אז אמר לו הרה"ק ר' זאב, לפה כה יחרה אפך אם אינם דוצים לקבל ממך ספרך, דיו לעבר שיהי' כרבו, הרי גם הבית"ש חזר עם ספר תורה שלו על כל האומות ולא רצו לקבלו. — ספרו, כמו החסידות, נתפשט בקרב תבל ונתפרסם ונדפס כמה פעמים במשך זמן קצר ולקוח מקום חשוב במערכות ספרי ישראל, כאשר נדבר על אודות זה להלן בפרק הבא איה"ש.

ג.

הרה"ק הרחידי"א ז"ל, בס' „שם הנדולים“ מערכת ספרים צ' כתב, וז"ל: „צפנת פענח, חדש מחודש, דרושים על סדר הפרשיות בספר שמות והם דרושים נחמדים בדרך פרד"ס בכמה אופנים חברים הרב החסיד מו"ה יעקב יוסף, ולו רגל על לשונו הקדמת רבו הרב המפורסם קדוש יאמר לו מו"ה ישראל בעש"ט, וידענו שכבר נדפס להרב הגזכר ספר תולדות יעקב יוסף ונתגים לו את השבת...“

מתחתי קו תחת התיבות „חדש מחודש“, שכתב הנה"ק הרחידי"א על ספרא דבי רב הנ"ל, כי אמנם כן הי' זרבו בדרוש ואגדה אז בימים ההם „חדש מחודש“, כאשר העיר הרחידי"א שם מערכת ספרים אות ד', „דרשות הר"ן“, על אופני הדרוש השונים שנהגו הדרשנים בכל הדורות, ובגמר דבריו שם יאמר: „ובאזנינו שמענו כי זאת לפנינו בפולין היו הדרשנים גוהגים לדרוש מאמרים תמוהים בהקדמות תוספות ופוסקים וחדושות, ועתה חזרו מקצתם לדרוש פשטים פשוטים, וכמה מהם שקורין בכל שבוע ספר „אור החיים“ להרב חסידא קדישא מוה"ר"ח בן עטר ז"ל ומחבבים את דבריו כי הם על פי הפשט“. הריבודים הללו יטובכו על ספרי הרה"ק המחבר תולדות יעקב יוסף וצפנת פענח שהוא הי' הראשון לדרוש פשטים פשוטים... ולחבב את דברי האור החיים.

גם הי' „חדש מחודש“ ברבר שלא קדמנהו המוכיחים הקודמים, הם המוכיחים

כמו בע"ס „קב הישר“, „זרע ברך“ ו„שבת מוסר“, הגירו לעמם פשעם בדברים קשים כגידים, ולא השתמשו במשל ומליצה ליפות את התוכחות על עון, בלבושי הוד והדר, עם איזה מאכר ממאמרי חז"ל או במקראי קודש, כנראה שאמרו הם כמו שאמר הרב הגאון בע"ס שו"ת מהר"ם ברבי אבר"ק פרעסבורג ז"ל, פעם אחת באו לפניו האקרו"ס בטענה מדוע לא ידרוש בדברי אגדה ודרוש ותוכחת מוסר, רק בכל שבת הגדול, ושבת שובה ידרוש פלפול והלכה, בכך שאלתם כי ידרוש גם אגדה ומוסר, וענה להם בכעס מה אתם רוצים שאעמיד את הרשעים ועבריינים בתורה ובמקראי קודש או בעין יעקב, זה לא אעשה, והי' לא תהי' לנאת! בא הרה"ק בספרו תולדות יעקב יוסף באופן „חרש מחורש“, להעמיד את העבריינים בתורה, במקראי קודש ובמאמרי חז"ל, ובדרך הילוכו לדרוש דרשתו, ולפרש הפסוקים או מאמרי חז"ל יצייר לפנינו ציור מחיי הרבנים והחונים והמלמדים בימיו, (בפ' צו ד"ה והרים את הדשן).

וכה מתבל בתבלין ומיני בשמים, דברים הקשים כגידים, ומבליעם בנעימה עם ביאור איזה מאמר באגדת חז"ל, כמו לרוגמא בביאור המאמר בריש מס' ברכות: כשעלה השחר נכנסו חכמי ישראל אל דהמע"ה אמרו לו עמך ישראל צריכין פרנסה א"ל לכו והתפרנסו זה מזה, א"ל אין הקומץ משביע את הארי כו'. ומפרש הרה"ק (בתולדות פ' בא) לפי ענין הזמן, אין הקומץ (העשיר הקמצן) משביע את הארי – שבחבורה ת"ת. – ואין הבור – הגבאי דבהכנס – מתמלא מחוליותו – מת"ח שבעירו, שאינו חשוב בעיניו כהאורח מעיר אחרת. אמר להם פשטו ידיכם בגדוד, יסעו ה'ומדים בתנוכה ופורים בנבול שאינו שלהם... אבל האמת יותר נכון הי' שיפרנסו כל עיר ת"ח שבעירם... וכהנה וכהנה רבות עצמו ככפ", כליצות וצחות וצחצחות ושיחות נעימות, משיחות חולין של ת"ח, שלא הי' כבושם הזה בימיו והי' ספר „חרש מחודש" כמ"ש הרחיד"א ז"ל. בכלל הוא ספר מוקטר ומוגש לשיטת החסידות הבעש"טית ונזכרו בו מאמרי הבעש"ט עד אין מספר, ומבאר זאת השיטה וענין הדבקות והתדבקות אל הצדיקים (ע' פ' יתרו, יפ' קרושים). אבל יש בו מכל אבקת רוכל.

הבעש"ט ז"ל אמר פ"א: „רבש"ע לא אבקש שכרי בעוה"ב על המעשים שעשיתי, רק על מה שנתתי לך יוסלע כזה" (סו"ס פורת יוסף).
 הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבנו זצ"ל אמר: ידעתי שהי' להרב מפולגאה „מגיד" שלמר עמו, ראה זקני הבעש"ט שאין זה מגיד אמת ולקח ממנו אותו המגיד ונתן לו מגיד אחר ממגיד האמת (בוצינא דנהורא).
 הרבי ר' דוב בער ז"ל אמר עליו, שהי' לו גלוי אלי' ז"ל ועור מדרגות גבוהות מאוד (דברת שלכה).

בערך שנת תקמ"ב נפטר הרה"ק ר' יעקב יוכף בפולגאה ומנוחתו כבוד אצל חברו הרה"ק ר' יהודה ליב מוכית ז"ל כפולגאה, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מו"ה ר' יחיאל מיכל ז"ל המגיד מולאטשוב

א

הרב הקדוש מו"ה יצחק מדראהביטש ז"ל, בן לאיתו צדיק מו"ה יוסף איש אמת, בן הקדוש מו"ה משה מסווירז, שנהרג על קדוש השם הי"ד, נכד הגאון הקדוש ר' יצחק חיות אב"ד פראג בע"ס אפי רברבי, שהי' נין ונכד לרש"י ז"ל ולמעלה בקודש עד התנא ר' יוחנן הסנדלר מגזע שפטי' בן דהמע"ה (ע' כתובות ס"ב).

בס' מזכרת לגדולי אוטרהא סי' ק"ה, מזכר הרה"ק מו"ה יצחק מדראהביטש בין גדולי העיר ההוא, ושהוא הי' מגיד בבית מדרשו של הגביר ר' יוסף מאוטרהא, וזקני הדור שלפנינו שם הרבו לספר נפלאותיו אשר עשה, וגם יסופר שם, כי פעם אחת חלתה בת הקצין ר' יוסף, ויחלק ר' יוסף צדקה לכל התלמידי חכמים שישבו בבית מדרשו שיבקשו רחמים בעדה, וכולם התענו והתפללו בעדה כל היום, אך הרכ ר' יצחק לקח הסכום שנתן לו הר' יוסף ושלה לאשתו שתכין למענו סעודה כסעודת שבת בבשר ודגים, ואחר התפלה הלך לביתו ויאכל וישת וייטב לבו, ואח"כ שב לבית מדרשו לעבודתו; וישבי בהמ"ד בהודע להם הדבר חרה להם מאוד וגם לר' יוסף נודע מאשר עשה הר"י, אבל לא הגיד לו מאומה. כאשר נושעו ונתרפאה בת ר' יוסף בזכות תפלת הצדיקים, עשה ר' יוסף סעודת הודאה לכל היושבים בבית מדרשו, אז שאל הר' יוסף להרב מוהר"י על מעשהו לאכול ולשתות בשעה שכל היושבים התענו והרבו תפלה ותחנה עבור בתו, ויען הר"י ואמר לו, אם התעניתי גם אני כמוהם לא הי' שום חידוש בדבר ולא הי' נעשה שום רושם בשמים, כי אין תימה בדבר תמיד, אכן כאשר אכלתי באחד מימי החול סעודה כסעודת שבת, דבר זה עשה רושם בעולם העליון, וזה אל זה שאלו מה היום מיומים? או נודע הדבר כי בת ר' יוסף מסוכנה, ור' יוסף חלק הרבה צדקה להיושבים בבית מדרשו, ובזכות התורה והצדקה נתרפאת ברחמי שמים.

בראשית התגלות הבעש"ט ז"ל, הי' הרה"ק מוהר"י מדראהביטש ז"ל חושרו למשמש בשמות הקדושים והתנגד לו, אולם אח"כ כאשר נודמנו לפונדק אחד ונזכר לדעת, כי הבעש"ט אינו משתמש בתנא, נתפייס, והבעש"ט הי' אומר על הר"י, שמן השמים נתנו לו נשמה קטנה והוא הגביה אותה עד למעלת התנא ר' שמעון בן יוחאי, ומאז שנתפייסו הביא הר"י ז"ל לפניו את בנו הרב ר' יחיאל מיכל להיות משותי מימיו ומשואבי לקחו והי' לתלמיד מובהק של הבעש"ט ז"ל.

ב.

הרה"ק מוהרי"מ מולאטשוב ז"ל, עבודתו היתה בבית מדרשו של הבעש"ט ז"ל, להגיע אל המטרה אשר אודותה יסד הבעש"ט את בית מדרשו, לגדל שם תלמידים אשר יקדישו א"ע לחיות חיים קדושים עפ"י הדרגות של ר' פנחס בן יאיר, לעלות למעלת חז"ל ברוח הקודש, ולבחינת ותגור אומר ויקם לך, כאמור למעלה. ואכנס כן יגע ומצא כדי מדתו, כאשר סיפר הרה"ק מו"ה חיים מאיר יחיאל ז"ל ממאגליניצא : פ"א נודמן הרבי ר' אלימלך מליזענסק בדרך עם אברך א' שהי' הולך וחבילה על כתפו, ושאל אותו להיכן הוא הולך, ואמר לו כי ילך אל הרה"ק הרבי ר' מעכלי המגיד מולאטשוב, וסיפר לו הרבי ר' אלימלך שגם הוא בימי נעוריו בשמעו שמע הר"מ ושהוא בעיר הסמוכה נשא את דגליו והלך לשם, וכבואו העירה נכנס לבית הראשון אשר בקצה העיר להניח שם חבילתו ולא מצא שם את גרי הבית, והלך מבית לבית ואין איש, פגע באשה זקנה ושאלה מה זה שכל הבתים סגורים, וספרה לו איך שהרה"ק הר"מ מולאטשוב בא לשם ועשה היום הזה כיום כפורים, כי הגיד לכל אחד ואחד את חטאתיו ופשעיו אשר עשה מיום בואו לכלל גר דעת עד היום הזה וולכו כולם לבית הכנסת לבקש תקוני תשובה על כל הטאטאיהם, וכאשר שמע את הדבר הזה נתיירא מאוד פן יגיד לו ג"כ כל החטאים אשר עשה וחזר לביתו ולא התראה לפניו, וסיים הר"א ז"ל : ואתה האברך איך לא תירא לגשת אליו והלך אצלו...

עובדא זו תוכיח לנו עד כמה נודרך הרה"מ והגיע למעלת חז"ל המוכרים במשנה ונכרא תענית פרק ב'. סדר תענית לצידי כר הזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושים, פי' הר"ח (מובא בהכתב לעין יעקב) שנגלה להם סחרי מעשיהם, וע' מעדני יו"ט ברכות פ"ב אות ר' ובא"י רבה או"ח סי' ק"א סק"ח, שהודיע ברוח הקודש מכיר מה שבלב אדם, וע' בנועם אלימלך פ' בהעלותך. רוח הקודש הופיע בבית מדרשו של הרה"מ מולאטשוב וחבריו תלמידי הבעש"ט ז"ל ותלמידיהם, אשר קיכו וקבלו עליהם בכסירת נפשם ובכל מאודם להתנדג בכל העשר הדרגות של ר' פנחס בן יאיר ועלחה בידם.

ג.

פנהגו הי' לסדר את התפלה בשחרית וליחד את כל היחודים וכוונות ואח"כ הלך להתפלל, וע"כ נתאחר זמן הפלתו הרבה, אחרי אשר כבר היו גומרים את תפלתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. פעם אחת שאלוהו תלמידיו על מה הוא מאחר כל כך זמן תפלה, השיב להם, שהוא כשבת דן שהי' המאסף לכל המתנות, כן גם הוא המאסף לכל התפלות שמתפללים בני ישראל בלא כוונה ראוי, והם בבחינת אבודים והוא מאכסם ומעלה אותם אל עורשם.

הדבר הזה, מה שהי' מאחר כל כך זמן תפלה, גרם לו מחלוקת בהיותו דר ביאכפלא והגאון בעל שרית נודע ביהודא הי' אז האבד"ק, ולא הי' יכול לעבור בשתיקה על זה שעברו על זמן תפלה המוגבל עפ"י שולחן ערוך וש"ס

ושוסקים, אך הגאה"ק בע"ס ההפלאה התערב גדרו וכתב להגאון ר' טעבלי ז"ל אבד"ק ליסא שיכתוב להגאון ר' יוסף מפוזנא שהוא יבקש מכבוד חותנו הנריב לבי יצער לאותו צדיק הרבי מעבלי מיאמפלי, כי אחיו הגה"ק הרבי ר' שמעלקי מניקלשבורג העיד עליו שכל כוונתו לשם שמים, ולכן אל יבטל את אותו צדיק מעבודתו, ואז נחה שקטה המחלוקת מעליו.

הרה"ק מוהרצ"א מדינוב ז"ל בס' אגרא דפירקא מביא בשם הרה"ק רבי ר' מעבלי מוֹלְאֵמִיטוֹב, שהי' אומר שלשה דברים שהי' נזהר בהם: (א) מעולם לא ישב אצל התנור להתחמם, שזה ממשיך עצלות. (ב) מעולם לא כסף ראשו אל המאכל, כי אם הביא את המאכל אל פיו. (ג) מעולם לא חיכך את בשרו. שלשה דברים הללו ראויים שיוהר בהם, איש אשר התיחס להיות מורע המלוכה, ממלכות בית דוד, אשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך" (רביאל א', ד') [וראה סנהדרין צ"ג ע"ב, וקעובדא דבוסתנאי כ' ע'ן].

ד.

גם תהלוכות ביתו היתה כמנהג הנשיאים וראשי גליות שבבבל מורע הפרתמים, מלבשו היו מלבושי מכלול, והכנת סעודתו בכל יום כסעודת שלמה בשעתו. והוא לא הי' נהנה מהם כי אט במראה עין, כאשר כן הי' נוהג גם הרבי ר' בער ז"ל, ולפניו הרב הגאון המקובל מוה"ר נפתלי כ"ץ בע"ס סמיכות חכמים ז"ל, אשר סיפר עליו הרב הגאון בע"ס תפארת ישראל על משניות, כי הרד"ג כ"ץ בהיותו רב אבד"ק פוזנא, הי' נוסע תמיד לסייל במרכבה רתומה לשמונה סוסים ועדיים הי' מכסף טהור, אחד השרים כרוזני ארץ התקנא בו, וחמתו בערה בו איך ירהב רב היהודים בנפשו עז להתנהג כאחד השרים אדוני הארץ, והקים עליו מארבים, אכרים עם המגלות שבידם ופקד עליהם כי כאשר יסע הרב במרכבתו לפניו, יעמדו עליו להרוג אותו, וכאשר נסע הרב מטילו וראה העגלון מרחוק את האכרים ומגלותיהם ויספר להרב מזה, ויאמר לו הרב אל תירא ואל תחת, ויהי בנסוע הרב לפניו נתן עינו בהם, ולא קמו איש מתחתיו כי נפל פחדו עליהם. ובסעודותיו בכל יום ויום הי' על שלחנו מעדני מלך והוא לא אכל רק פת במלח ומים במשורה, והציעו לו מדבדים ומטה כבודה והוא שכב על הארץ... וכה הי' הרד"ג נוהג בשרדות והוא בעצמו לא הי' נהנה מהם אפילו בכלא אצבע קטנה, פעם אחת שאל אותו איזה חסיד שוטט על מה ולמה הוא מתנהג בשררות ובפורנות, והשיב לו בפשיטות כי צריך להרחיב דעתו לעבודת השי"ת.

הרה"ק נטע חמשה ארזים בישראל הלא המה בניו הצדיקים, הרה"ק מוה"ר יוסף מיאמפלא, והרה"ק ר' יצחק מראדוויל, הרה"ק מוה"ר בנימין זאב מובארז, הרה"ק ר' משה מיווהעל, הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ, וחתנו הרה"ק מוה"ר דוד הלוי מגיד דק' סטעפאן, שהי' מתלמידי הבעש"ט והרבי ר' בער ז"ל.

הרה"ק הגאון מוה"ר עזריאל מיזלש ז"ל התחמם בהספדו עליו, ובספרו עץ הדעת עה"ת פ' תבא, נרמס ההספד על, הי"ה בוצינא דנהורא חסידא קדישא ופרישא הרב המופלג המקובל האמתי המפורסם הגדול בישראל מוה"ר יחיאל.

מיכל מ"מ דק' זלאטשוב" נפטר בשנת תקמ"ו בש"ק כ"ה אלול, ומנוחתו כבוד בק' יאמפלי, תנצב"ה וז"צ ועכ"ז אמן.

הנה"ק מו"ה עזריאל מייזלש ז"ל, אמר עליו בהספרו הנ"ל „אשר הי' נשמה לנשמה“, ו„שהי' בדורנו כרבי שמעון בן יוחאי בדורו...“
תלמידו הרה"ק מוהר"מ מנעסכיו ז"ל אמר: „אם הי' לו השלחן של רבו מוהרי"מ מזלאטשוב הי' יכול להחיות בו מתים, ולהוציא ממנו עפרות זהב.“
בנו הרה"ק ר' יצחק מראדוויל ז"ל, סיפר שאביו הרה"ק הגיד לו בחלום ביאור הכתוב, ויאמר יהודא להמר כלתו כו' באופן זה, ויאמר יהודה הוא השי"ת (שם בן ד' אותיות המיבלעות בשם יהודה) לתמר כלתו — כנסת ישראל, כמ"ש בזה"ק, שבי אלמנה בית אביך, להיות בגלות, עד כי יגדל של"ה ר"ת 'המחזיר' שכיננו לציון, וסופי תיבות של יתגדל' ויתקדש' שמי' רבה'. יהי' שימליך טוב בעד בלל ישראל ויקוים בנו במהרה בימינו כי יתגדל ויתקדש שמי' רבה אמן.

הרה"ק מוה"ר פנחס שפירא ז"ל מקאריץ

א.

העיר אוסטרהא שהיתה לפנינו עיר ואם בישראל, בתורה ובגאוני חכמי התורה, ועל כן קראוה המושלים אותה תורה, היתה נ"כ למשכן העבודה ואכסניא לצדיקים וחסידים, ולאותהרה.

בה כהן פאר הרב הגאון החסיד מו"ה מאיר כרגליות ז"ל בע"ס שו"ת מאיר נתיבים, שהי' ממחזרי חקלא חבורא קדישא מאילני דחייא עם הבעש"ט ז"ל, ובספרו „סוד יכין ובוועז“, כתב ז"ל: „יחשוב קודם הלימוד שמכין א"ע ללמוד לשמה בלי שום כוונה וזה כאשר הזהירו אותי מורי הגדולים בתורה וחסידות ובראשם הרב החסיד מופת הדור מו"ה ישראל בעש"ט ז"ל, ומילדותי מיום שנתחברתי בדבקת אהבה עם מורי ידידי החסיד מו"ה ישראל בעש"ט ז"ל, ידעתי נאמנה שהיתה הנהגתו בקדושה ובטהרה ברוב חסידות ופרישות צדיק באמונתו יחי' דמיטמרן גליין ל'...“.

הרב הגאון בע"ס „מאיר נתיבים“ ואחיו הגאון מ"ה יצחק דוב ז"ל, היו חביבים וחשובים מאוד אצל מורם הבעש"ט. פעם אחת אמר להם, בני אתם חביבים עלי מאוד איזה חסיבה אעשה לכם? אמרו לו, יעשה רבנו הטוב בעיניו, אם כן, הנה יש לי סדור כתב יד שאני מתפלל בו בכל יום כתבו שמותיכם ושם א.כ.ם באיזו בקשה שתמצאו ויתן להם את הסדור וכתבו את בקשותיהם בחתימתם. ואחר איזה שנים כיבד הבעש"ט את הגאון בעל מאיר נתיבים ומסר לו הסדור שיכתוב בסופו דפיב אחדים בדינים והנהגות המפורשים ל"ד הקבלה...

הגאון בעל מאיר נתיבים בהיותו רב אבד"ק אוסטרהא, פעם אחת ביום י"ב ניסן לפנות ערב, הלך וכרו בידו לשאוב מים שלנו למצות מצוה, ובלכתו פגע בו הרב הצדיק רב ייב"י מניד משרים דק' אוסטרהא שנסע במרכבתו וכדו בידו לשאוב מים שלנו. אמר הרב המגיד רב ייב"י להג"מ מאיר: רב הגליל מדוע אתם הולכים ברגליכם ברפש וטיט ולא תסעו כמוני במרכבה? ויען הג"מ ר"מ האבד"ק, מצוה גדולה כזו שאי אפשר לי לקיימה רק פעם אחת בשנה חביבה ע"י בשעתה מאוד ולא אוכל למסרה ולתת אותה לסוסים. כשמוע הרב ייב"י הדברים הללו קפץ ממרכבתו, וילכו שניהם יחדיו.

קורותיו וקורות בניו הגאונים ז"ל, הלא המה כתובים בס' „אנשי שם“ בין רבני לבוב, ובספר „בית צדיקים“ מהגאון מו"ה צבי יחזקאל אבד"ק פלונסק שליט"א, ובס' „מוזכרת לגדולי אוסטרהא“. בשנת תק"ן התקדרו שמים בעבים, וענן ה' בטה את אור עולם המאיר לארץ בחכמתו, נפשו הטהורה שבה השמימה וגופו הקדוש ספון וטמון באוסטרהא מול קבר המהרש"א ז"ל זי"ע ועכ"י.

באוסטרהא הי' הגאון מ"ה רוד היילפרן בן הגאון מ"ה ישראל חריף ז"ל, הבעש"ט התאכסן בביתו, ובהצואה אשר צוה הג"מ דור לבניו צוה לחלק מעובונו

להרב המוכיח מפולגא והמוזכר הרבה פעמים בס' תולדות יעקב יוסף בשם ר' לייב מוכיח ז"ל, ולהרב המגיד ממעזריטש, ולהרב המגיד מזלאטשוב, ולהרב ר' פנחס מקאריץ לכל אחד ואחד מאה וחמשים זהובים, לר' וואיף קיצעס, ולהרב המגיד מבאר לכל א' מאה זהובים, ולהרב ר' מנחם מענדל מפרעמישלאן שני מאות זהובים, ולהר' נחמן מהורידנקא ולהר' דוד חתן הרב מסטעפאן, ולהר' צבי בן הבעש"ט לכ"א מאה זהובים...

ובעת המהלוקת שהי' לו להנ"מ דור היילפרן עם הגאון מו"ה משלם ולמן ז"ל ע"ד הרבנות, בא הג"מ דוד בקובלנא לפני הבעש"ט והוא צוה לו לעזוב הרבנות דק' אוסטרהא, וכל מה שאמר לו הבעש"ט, נתאמתו הדברים במשך הזמן כמיפא בס', "מזכרת לגדולי אוסטרהא" (ע' ק"א ק"ב).

בעת ההוא היו באוסטרהא הרב הקרוש המגיד רב ייב"י, והרה"ק מו"ה אשר צבי בעל ס' מעין החכמה, ובין מעונות אריות הללו קבע דירתו הרה"ק המפורסם מו"ה פנחס שפירא זצ"ל, נולד בעיר שקלאב לאביו הרה"ק מו"ה אברהם שפירא, מגזע הגה"ק בע"ס, "מגלה עמוקות" זצ"ל. ומסכת עלילה שהעלילו עליהם, ברח אביו הר' אברהם עם כל בני ביתו ובאו למדינת וואהלין והתישבו במיראפאלי, ושם נתוודע הרה"ק ר' פנחס אל הבעש"ט והי' מתלמידיו, אח"כ העתיק הר"פ דירתו לעיר קאריץ, אבל מפני דברי ריבות שעברו בינו ובין הרה"ק מו"ה שלמה מסלוצק (בע"ס דברת שלמה תלמיד הרה"ק הרבי ר' בער זצ"ל), בא הרה"ק ר' פנחס מקאריץ להעיר אוסטרהא והתישב בה, וקנה לו שם בית ושם אה למושב לו, כי ישב שם בכבוד גדול. גם הרב הגאון, חכם הכולל מו"ה אהרן שמואל ז"ל האב"ד הי' משומעי לקחו, ובספרו, וצוה הכהן" מביא הרבה דברים ששמע ממנו בזה הלשון: בשם הרב החסיד המפורסם רביים איש אלקים קדוש מו"ה פנחס זללה"ה מקאריץ, אשר שמעתי מפיו ז"ע...

והרבנים הקדושים רב ייב"י, ורב בע"ס מעין חכמה הנ"ל, חלקו לו כבוד גדול והלכו לקבל פניו בכל רגל ורגל, ומקום תפלה קבע לו בבית הכנסת של הקצין ר' יוסף ז"ל ושמה תססו את מנהגיו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ל באמירת פיוסם וסליחות ושאר מנהגים עד היום, (ראה בס', "מזכרת לגדולי אוסטרהא").

ב.

רבנו יהורא החסיד ז"ל בעל ספר חסידים הורה, כי "היות מחולל נפלאה ופועל ישועות אין צריכים להשתמש בקמיעות ובהשרעות כי אם להיות דובו אמת בלבבו, וז"ל: כל הרובר אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר, אסי' רברים שיחשוב ושידבר אע"פ שלא יתכוין להם, כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנאמר ותגור אומר ויקם לך" (ספר חסידים סוסיי מ"ז).

ואמר עור עצה אחרת לזה, והיא: "לא יוציא אדם דבר מפיו אלא איכ' יודע שרצון הקב"ה בדבר אז ותגור אומר ויקם לך" (ספר חסידים הוצאת מיקיצי נרדמים סי' הע"ר א)

א' מקור לדברי רבנו יהורא החסיד ז"ל הנ"ל, בפסילתא פ' יתרו ואתה תחוד בכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שונאי בצע בל' אנשי אמת כגון ר'

והרה"ק מו"ה פנחס מקאריץ ז"ל, הספר חסידים לא זו מעל שלחנו והגה בו תמיד בהתלהבות, נאמרו שהס"ח שלמד בו הי' לו בירושה מהבעש"ט ז"ל והזהיר תמיד את משמשו לשמור את הס"ח כבבת עינו מפני שהאותיות קבלו את ניצוצי אוד עיניו של הבעש"ט ז"ל שהסתכל בו תמידן, והי' אימר על רבנו יהודא החסיד מקרא זה (בראשית מ"ט) יהודא, אתה יודוך אחיך (בני ישראל) ירך (שחברה את הס"ח) בעורף אויביך, תחזיק בעורף אויביך הוא היצה"ר לכל ילום על היצ"ט. — ישתחוו לך בני אביך, ע"י ספרך יכנעו כחות החומר המכונים בשם בני אביך וישתחוו לעימת הכחות הרוחנים שבהנשמה. לכן לקח לו לך בבנין שיטת הבעש"ט, להוציא מכה אל הפועל את הכחות הרוחניים, ע"י האמצעים שהשתמשו בהם חו"ל, את דברי רבנו יהודא החסיד הנ"ל אשר גלה כחם וגבורתם של חו"ל להראות אותות ומופתים, כי כל כחם בא להם ממדת האמת שהיתה בהם ומסרו נפשם על מדה זו, וגם הוא — הרה"ק ר' פנחס מקאריץ — מסר נפשו על מדה זו, וכה הורה לתלמידיו, ואמר להם: כשהי' בעולם איסור שקר חמור כמו עריות בודאי יבא משיח, כי האמת הוא בבחי' רגלים קושטא קאי, וזהו שאמרו כד מטי רגלין ברגלין שהוא בבחי' אמת יצפה לרגלו של משיח. — ואמר עוד: כשהארם נזהר מלדבר שקר לא יהי' מוטל למשכב, מי שאין מדבר שקר אין נגב ממנו שום דבר...". כל העולם כולו נברא בהבל, ו' פעמים הבל ו' הבלים, ו' פעמים כ"ג שממנו יוצאים הבלים הוא בגימטריא אמית, וזהו בחנת השופר ושופר של משיח...".

תלמידו הרה"ק ר' רפאל בערשטער ז"ל, אשר הרה"ק ר"ם דבו אמו עליו בזה"ל: „הבעש"ט הי' אומר כי הקביה יחזיק לו טובה על אשר העמיד לו תלמיד כהרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף, ואני אומר השי"ת יחזיק לי טובה על אשר העמדתי לו תלמיד כהרה"ק ר' רפאל בערשטער". הרה"ק מו"ה רפאל ז"ל, הי' נזהר במדת אמת עד מסירת נפש ממש, והוי עובדא:

פ"א חטא איש אחד נגד חוקי המדינה באופן שנתחייב ראשו למלכות, אך אם שני צדיקי הדור, הרה"ק ר' משה מסאווראן והרה"ק ר' רפאל מבערשטעט ישבעו כי היהודי לא חטא ולא אשם בדבר הסחורה האסורה יפטרותו לשלום; חצדיק ר' משה מסאווראן בראותו כי רעה נגד פני הנאשם ובחייו תלויים חיי אשתו וילדיו, פסק בי פקוח נפש דוחה הכל והורה היתר לעצמו לקבל עליו אותה שברחה, ואם גם יהי' איזה חשש איסור בדבר גמר הרה"ק ר' משה בלבו, מוטב לו שיאבד בגיהגום ומלבד שיציל כמה: משות מישראל ממתיה, אבל הרה"ק ר' רפאל שאחז

חנינא בן רוטא וחבריו, וצ"ב פדוע רוקא ר"ח בן רוטא הוא מאנשי אמת, וע"כ פסוק רר"ח בן רוטא הי' בעל טופת ועושה נפלאות כמפורסם וכחו הגדול בנסים הנפלאות הי' לו מכה האמת שהי' מאנשי אמת, כמ"ש בס"ח הנ"ל, ובוה מובן הסדרש רבה בשלח, מה תצק אלי בתפלה אלא נזור ואני אעשה, דבר אל בני ישראל יסעו, וצ"ב, ועפ"י"ש בס"ח א"ש, 'מה תצק אלי, ר"ת אמית, וכיון שהנך אחוז בשרת אמית, מה תצק אלי בתפלה, הלא יש לך כח של ותנוד אומר ויקם לך, והבן, וכנודע מה שפי' לאיחל רבדו — או — ככל היוצא מפיו יעשה, וע' לעיל בסבוא בפאפא, בטורת אבותי ס"פ א פ"ש שם שהנאן בעל פסורת ש"ס ז"ל, והבן.

בדרכי רבו הרה"ק ר' פנחס מקאריק, שהעמיד את כל החסידות על יסוד של הזדככות המדות, וכל המדות תלויות על מדת האמת, הוא ברח גם מצד צ'ו של שקר, לא ה' יכול לקבל עליו אותה שבועה, ואמר מוטב שיאבדו נפשות אחרות מישראל ולא תעקר את אחת מן האמת.

אשת הנאשם וילדי' לא נתנו דמי לו ויפצרו בהרבי ר' רפאל ויבכו בביתו ימים רבים השכם והערב כי יורה היתר לעצמו, והוא, הרחמן הזה שלא השיב פני איש ריקם מעודו, והי' מוכן להפקיר את נפשו ומאורו בשביל דמעה אחת מישראל, הקשיח בפעם הזאת את לבבו ולא שמע אליהם, אבל הם לא עזבו אותו ובהגיע יום האחרון שלמחרתו הי' מועד השבועה, בכו עליו המרורים ולא זזו מביתו כל היום.

הגלידה בא והרה"ק ר' רפאל יושב בחדרו סגור ומסוגר, יודע הוא כי למחר הוא יום הדין של היהודי בעל אשה ובנים, ובידו להציל את נפש היהודי ואשתו ובניו, אמנם כן פקוח נפש רוחה הכל, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, וראי' לדבר הרי אותו צדיק ר' משה מסווראן הולך לישבע ובודאי יעשה כתורה, ובכן גם עליו להבין אי'ע לשובעת שקר, אך איך יעשה את הנבלה הזאת אשר כל ימיו התרחק ממנה ככטחוי קשת, הלא כל ימיו השתדל להשליך עלי' שקוצים בעיני תלמידיו, האם הוא ישבוע לשקר, יאמר את ההפך מן האמת! כמה עמל ויגע לנקות את נפשו: מן השקר! מעולם לא אמר על הן הן, ועל לא לא, כברור, מיראתו פן יתברד, מימיו לא אמר שמעתי, ראיתי, גם על אשר שמע וראה, מיראתו פן הי' רק בדדמי, מימיו לא לבש בגדים צבועים דמחוי כשקרא, בדעתו כי השקר הוא אבי אבות הסומאה ומקור לכל פשע והטאת, ושהאמת הוא מקור כל קודש, יסוד כל העולם כולו, הכל הצטמצם אצלו בנקודה אחת בהאמת חיתמו של הקב"ה יסוד היסודות ועיקר העקרית, כל ימיו הפקיר נפשו בגלל האמת, ועתה הוא הולך לישבע לשקר! לא! לא יעשה התועבה הזאת, אבל הלא רמו של היהודי יהי' נרדש מידו, והאשה וילדיה...

ויתן את קולו בבכי: רבש"ע! אתה בחרתנו מכל העמים ותתן לנו אח תורתך הקדושה, ובתורתך כתוב לאמור: אל תשקרו ואתה יודע ועד איך ברחתי מן השקר ואיך מסרתי נפשי רוחי ונשמתי להאמת, ועתה כאשר זקנתי ורוב שנתי עברו עלי, הבאתני לידי נסיון, אנא ה' קח נא את נפשי ממני, קחני מן העולם השפל ואל אראה ברעתי, וכה התמוגג בבכי עד אשר נמשו יצאה בדברו.

בבוקר השכם בא המבשר לאמור כי הנאשם הודה על חטאו, כי לא חפץ שתתגלגל חובה על ידו לשני צדיקי הדור, והתלמידים מהרו לבוא לחדרו של רבם לברשו הבשורה, מצאוהו שוכב ונשמתו בגנזי מרומים!

ג

שיטתו היתה להעמיד החסידות על שבירת המדות רעות, ואמר שמקור כל מדות רעות הוא, גאות ושקר, והתחלת ההתחלה הוא שקר, והי' רגיל לצוות

להמתקרבם אליו בתחלת קרבתן על שני דברים: א) להתמיד כל־ימיו. כי שלא לדבר שקר, ואמר להם כאשר תצייתו לי לשני הרברים אזי אומר לכם מכאן ואילך. הוא הי' אומר, כי שום דבר לא הי' קשה עליו לצאת מכנו כהציאה מן השקר, שלש עשרה שנה הי' עובד על זה, ורחפו כל עצמותיו ונתרסקו כל אבריו עד שיצא ממדת השקר, ועל מדת הכעס הי' אומר ששברה אך יאחו אותה בצלחתה לעת הצורך.

הי' רגיל להזהיר גם לקטנים שלא ידברו שקר, והי' מסביר להם גנותה של מדה זו, לפי השגת דעתם ושכלם, וצוה אותם שישנו בפייהם המיד, "מדבר שקר תרחק", והרגל נעשה טבע שלא יוכלו לדבר שקר נגד רוחם וטבעם.

ומרגל בפיו להזכיר מ"ש בשל"ה בשם חכם אחד, שהרריך את בניו שאפילו כשיעשו מעשה רע, לא יכחישו ויידו על האמת ויקבלו שכרם בעד זה, והי' נותן להם מעות בשכרם, על שהודו על האמת.

ואמר: תצא הנשמה מגופו, ואל יצא דבר שקר מפיו, ועל זה צריך האדם למסור נפשו, וע"י זה ידבק א"ע בקדושה דמלכא.

פעם אחת שאל אותו הרה"ק רבי נחום זצ"ל, רבי אתם מזהירים מאוד שלא לדבר שקר איך לעשות כשצריך לתוֹך לעשות שלום. והשיב לו כדי לעשות שלום אני אומר אמת מאוד מאוד ואני עושה שלום, והי' מזכיר רברי הכעש"ס ז"ל, לאמור: "מי שנכשל בדברי שקר אסור לשקר אפילו מפני דרכי שלום". והזהיר לבניו להתפלל בכל שעה רבש"ע נחני בדרך אמת.

כן הזהיר מאוד לשבר מדת הגאות ולהחזיק במדת ענוה, להיות "אין", ואמר על עצמו שקנה שלימות אז בעת שהי' יושב אחורי התנור ולמד... ואמר, התורה אינה אוהבת רק שפלות ולכך בימים הקדמונים היו לומדים ביושבם על הארץ. והאדם שהוא באמת "אין", יכול להעשות עכורו נסים גדולים, כי אברהם אבינו שהלך להלחם עם המלכים לא סמך עצמו על הנסים רק הלך בחרב ובכלי זיין כי הי' במדרגת "אין", והקב"ה עשה לו נסים ולקח אבנים והפיל עליהם וכבש אותם, ולכך בנחום איש גם זו איתא, שלקח מעפרו של אברהם אבינו, דהיינו ממדת עפר ואפר של אברהם אע"ה שהיא מדרגת "אין" ועל ידי זה נעשה לו נס. וכה הי' מתנהג במדת ענוה ושפלות במלבושיו, ובמנהגיו, ולא הי' רוצה כי ימתינו עליו בתפלת י"ח בהחזרת הש"ץ וכיו"ב, הי' יאחו במדת חז"ל שנהגו בענוה ושפלות ומהם שהלכו בעצמם לאיטלו ליקח בשר לביתם, ומהם שהלכו להמקו דם, אביי לא חלף אומנא אבבא דבית' רק הוא הלך לביתו, כן הי' נוהג הרה"ק והלך לבית הספר לגלח את ראשו ולא קראו לביתו...

אמר: מרה שחורה ועצבות נמשך מגיאות, כי מחמת גאווה חושב בלבו היתכן שיעבור עליו כך וכך, אבל העניו סובל הכל ומקבל באהבה ולא יתעצב. אמר: האדם נברא במדות רעות, ועל ידי תעניות יוכל לשבר אותן, ונכון להתענות פעם אחד בחודש, ולדעתו הקטגוריא שיש על שלומי אמוני ישראל (החסידים) הוא מפני שדחו את התעניות.

והזהיר ללמוד בספר חובת הלבבות, וברמב"ם הלכות דעות, וספר הישר לר"ת. ואגרת הרמב"ן שכתב לבנו הי' קורא בכל יום, ומאוד הי' מוקיר את ספרי הרמב"ם, ופ"א רצה בנו להשאל ספר לאיש אחד וחפש אחד איזה ספר

מפניו, ואיך כשכולעם הי' צריך להיות כי יניחו הדגים הקטנים במעי הרג הגדול בזנבם למטה וראשם כלפי ראשו כדרך שהוא בולע את הקטנים מן הזנב תחלה, ולבסוף מוצאים תמיד את הדגים הקטנים במעי הרג הגדול ראשם למטה לצד זנבו, וזה האות כי לא יצור ויבלע את אלו שהוא רודפם לבלעם כי אם אלה המזומנים לו מן השמים הבאים לנגדו בראשם כלפי לועו לבלעם ולהתפרנס מהם. כן הראה כי הגמל אשר יאכל מעט ומזונותיו מועטים מכל בהמה, ובכל זאת חייו ארוכים יותר מכולן, בכך שקר בפי האומרים כי עיי רבוי אכילה יאריך ימים יותר ויותר.

ה) הצנע לכת עם ד"א, הזהיר לתלמידיו לבל יתראו החוצה בשעת תפלתם בעבודתם, וגם הוא הי' עומד בתפלה כעבדא קמי' מרא בלי שום תנועה א' ובלא כריעות והשתחויות, וכה התנהג ג"כ תלמידו הרה"ק סבא קדישא משפאלע ז"ל, שהרה"ק מנעסכיו זצ"ל אמר עליו, שהי' איש פלא שלא הי' נשמע ממנו תורה ותפלה ורק תהלים הי' אומר בכל עת ומבלי נשמע התיבות רק כאילו נהם זים זים...

כה הי' הרה"ק מוהר"פ זצ"ל מקאריץ מבדלי האקספרימנטים לעשות נסיונות, להוציא את הכחות הרוחניים מכח אל הפועל, להראות נסים ונפלאות כבימי חז"ל, עיי האמצעים שהשתמשו הם בכח התורה, ובכח האמת, ובכח הענות ושפלות, ועלתה בידו להיות פועל ישועות בקרב הארץ.

ה.

שנים אחדות קודם פטירתו, כאשר הניע ליום עשירי באלול הי' מתענה ומאריך בתפלה יותר מבשאר הימים, והי' אומר, כי בחודש אלול צריכים

א) על אורות זה מביא בס' עשר אורות, כי שאלו להרה"ק ר"פ ז"ל למה אין קילו נשמע בתפלה ולא נראה בו שום תנועה והתלהבות? ענה להם, רעו כי עיקרה של תפלה היא הרבקות כבורא כל עולמים, ועיקרה של דבקות היא ההפסמות הנשמית שזה פמס ביציאת נשמה מן הגוף שאמרו עיי כנמרא (ברכות ח'). יש שהיא יוצאת כפיטורי מפי ושב, ויש שהיא יוצאת במשחל בינותא מחלכא ודי לסבין, ובס' התסידות מהרה"ג מוהר"א טרקוס ז"ל (ע' קמ"ז), מביא תשובתו באופן אחר והיא: מצינו בנב' ברע"ק בשהי' מתפלל בזוית זו היו מוצאים אותו בזוית אחרת מרוב כריעות והשתחויות, וכן מצינו בר"א בן פדת במס' עירובין שהי' סדינו פומל בשוק העליון והוא דרש בשוק התחתון ולא הרגיש, מפני שהם התחילו לדמוד אחרי אשר באו לשנות גדלות ולא בסדר והדרגה מסחר של ילדותם, ע"כ לא יכלו להשוות רוחם הקרוש עם הגוף שיהיו בשווי המשקל לפיכך כאשר התגבר עליהם הרוח נאלצו לעשות תנועות פשוטות להביא את הגוף ביחד עם משקל הרוח, וע' רד"ק פלכים ב' ד', ד"ה, וישב וילך בבית אחת הנה ואחת הנה, כדי לכונן לבו יותר, ובדרב"ג בתב, והי' הולך בבית וכוונתו בתפלה, הי' נמשך לו תנועת רגליו ללכת מתנועת קול השיר התנועה במחולות וזה מבואר מן החוש כמי שיחשוב פחשבות התנועה נפשו ללכת במהירות כל ע"ש, וע' בספרי, חסידים הראשונים בתולדות דיה"ח פרק ד', פ"ש בזה.

להיות מעהר יוד" ולא היו מבינים למה ירמזון מליו, ואחר כמה שנים כשנפטר בירד אלול, אז הבינו דבריו שצריכין להיות „מעהר יוד“ היינו להכין את עצמו ע"י יוד אלול לעת מצוא...

בס' „מוכרת לגדולי אוסטרהא“, כותב המחבר על הרה"ק מוהר"ם מקאריץ, כדברים האלה: „הרבה סיפורים שנורים על שפתי זקני עירנו אוסטרהא אשר ספרו נפלאות ממנו, והי' בעירנו בזמן אחר עם הרב המגיד רב ייב"י ז"ל ועם הרב המגיד מו"ה אשר צבי ז"ל בע"ס מעין החכמה... והניח ברכה אחריו כתי"ק בדברים העומרים ברומו של עולם, וקבלה ביר נכדיו שלא להוציא את הכתי' לאור הרפוס“.

בשנת תקנ"א הכין פעמיו לנסוע לאה"ק ת"ו, והי' נוסע שואף וזרח לעה"ק ירושלים הקרושה. ומסורה בפי אנשי עירנו זקני ת"ח אשר הרב הצדיק רב ייב"י אמר, מסופק אנכי אם יובילוהו רגליו לאה"ק, ויהי כאשר בא לעיר שפטיווקא, שם יצאו מלאכי השרת לקראתו ונפטר שם ושם נגנו ארון הקודש בעשירי באלול שנת תקנ"א, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל“.

ואלה הנה תולדות הצדיק היה הרה"ק מוהר"ם זצ"ל:

(א) הרה"ק מו"ה יהורא מאיר אבר"ק שפטיווקא ז"ל.

(ב) הרה"ק מו"ה יעקב שמשון אבר"ק זאטלב ז"ל.

(ג) הרה"ק מו"ה משה אבר"ק סלאוויסא ז"ל.

(ד) הרב ר' יחזקאל נגיד וסוחר ויר"א באוסטרהא ז"ל.

(ה) בת אחת אשת הרב ר' שמואל אבר"ק קאלניבלאט ז"ל.

בניו הרבנים הרוב ענותנותם לא רצו להיות לראשי אלפי ישראל וכן בניהם אחריהם, נכדיו הצדיקים המפורסמים עסקו ביסוד בית הרפוס המפורסם רפוס סלאוויסא, וידוע מה שאירע לנכדיו הקדושים ר' שמואל אבא ור' פנחס שפירא ז"ל, בעלי בית הרפוס שעל ידי מלשינות של משומד שהלשין עליהם, נחבשו בבית האסורים ונגזר עליהם לעבור בתווך בין שתי שורות של חילים לקבל הכאת שבטים מהחילים על גופיהם ערומים, הרב ר' שמואל אבא עבר בתווך וספר תהלים בירו וקורא בו והחילים הכו אותו בשבטים ונסל התהלים מירו עמד ונחן והגביה ספר תהלים מן הארץ, וקבלו אלף ומאה שבטים ונשאר תחובים בגופם, ובעת אשר הוציא הרופא מבושרם את עוקצי השבטים סבלו יסורים קשים וקבלו את הכל באהבה, הרופא הי' יהודי ובראותו מסירת נפשם וקבלתם את היסורים באהבה, הרהר תשובה בלבו ונשבע לשוב לדתו ולהניח תפילין בכל יום. (החסידות מוהר"א מרקוס ז"ל ע' ק"ס).

פרטי המאורע ע"ד המחלוקת על אודות הדפסת ש"ס מחדש, אחר הש"ס דפוס סלאוויסא של הרבנים הנ"ל, נמצא בס' „תולדות יצחק“ תולדות הגאון ר' יצחק אלחנן אבר"ק קאוונא בפרק ט"ז ראה שם, ואכמ"ל בזה. גם בס' „חוש המשולש“ בתולדות הגאון רעקיא ז"ל, יסופר מזה ע"ש.

הרה"ק ר' נחום ז"ל מגיד דק' משערנאביל

.א.

נכרו הרה"ק מו"ה יצחק מסקווירא זצ"ל סיפר, כי זקינו הרה"ק מוה"ד רב נחום מטשערנאביל זצ"ל הי' בתחלה עני ואביון נורא מאור, ולא הי' בבית כסות בקרה רק פעלץ אחד וכשהי' הולץ בלילי חורף לטבול א"ע בנהר הלכה אשתו עמו לשמרו והיתה היא לובשת הפעלץ בהליכתם אל הנהר, ובחזירתם אחר שעלה מן הרחצה כטבילתו, הי' הוא לובש אותו. פעם אחת נסע להבעש"ט ז"ל ואותו היום שבא אל הבעש"ט הי' יומא דמפגרי ב' רבנן, וישב הבעש"ט עם תלמידיו בסעודה, וכבוא הרה"ק מו"ה נחום קיבל שלום מהבעש"ט ועמד לו מן הצד, ויקרא הבעש"ט אליו ואמר לו: „אברך לך וטול יריך ותסער עמנו” — הר"ג בהיותו לבוש בבגד העליון ולא הי' יכול להפשיטו מעליו כי הקאסטא היתה קרועה נשאר גבוך בדעתו מה לעשות, כי אין כמדת דרך ארץ לישב אל השלחן במעיל העליון ובכן לא נטל ידיו, עד שקראו הבעש"ט עוד הפעם אז נטל ידיו וסעד עיניהם, ונשתתה שם זמן רב ואז נעשה לתלמיד מובהק. ואח"כ כבואו לביתו נתקבל למגיד משרים בטשערנאביל והיתה משכורתו מקופת הקהל מדי שבוע בשבוע סך חמשה ועשרים קאפיקעס, ועשיר אחד נתן לו מכיסו מדי שבוע בשבוע רו"כ אחד.

כל ימיו הי' חי עניוה, בבית קטן ודל, בגד עליון אחד הי' תלוי על הקיר, אשתו לובשתו בלכתה אל השוק, ובבואה פושטתו ומיד כתעטף בו הוא והולך לבית המדרש, ובכל פעם שהציעו לפניו מקורביו העשירים לגדלוהו משלהם בדירה גאה, כלים נאים ומאני מכבודתא ומזונא רוחא, השתמט מהם כפעם בפעם בתשובות קטועות ובלתי כובנות, יש שאמר להם בניחוחא „מקורבי החסידים רוצים לעשות אותי לרא חסיד”. ויש שאוכר להם בהרדה „אל תטו אותי מן הדרך”; כשאלצוהו פעם אחת לבאר להם פשר שתי התשובות שרגיל לדחות אותם כפעם בפעם, אמר להם שתי תשובותי תשובה אחת היא, חז"ל אמרו האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות, וחז"ל במס' אבות הורו לנו דרכה של תורה, דרך אחת ולא הרבה דרכים, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל כו' וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל אשריך בעולם הזה, בדרך הזה, בהבינך את הטוב והאושר שבה לגוף ולנפש יחדיו, אז טוב לך לעוה"ב.

מנהגו הי' כשבאו לפניו עשיר ועני לדרוש בעצתו קיבל תמיד את העני לראשונה וטייל עמו באהבה ארוכות וקברות והעשיר צומד על רגליו וממתין, ובבוא לאחרונה גם העשיר קיצר עמו מאור וברכו לשלום, וברצותו ליתן לו מנה יפה לא קבל, כי אם אמר לו שישע לעיר פלונית וישאל שם על עני פלוני ויתן לו כך וכך או מובטח הוא שיעליח במעשיו, ולכל אחד מן העשירים בקש לו ע"פ רשימה עני אחר, ואיזה סכום לתת לו, אם לשלם שכר לימוד בעד בניו

של פלוני, או להשיא בתו של פלוני, וכך הריק הון רב מכיסן של העשירים לתוך כיסן של העניים שנה שנה, ורוקא לא רצה שהוא יהי' המחלק בי אם יזכה לאחרים.

כששאלוהו מרוע לא ילמד אל דרכי רבנו הקדוש שמצינו בו, רבי מכבר עשירים? יש שענה ואמר ומרוע לא אלמוד אל דרכי אבינו שבשמים שמצינו בו שהוא אוהב ומכבר את העניים, „אני אשכון את דכא ושפל רוח“. „כי יעמוד לימין אביון“. ויש שענה ואמר זה שוקף רבי עשר אצבעותיו למעלה ואמר שלא נהניתי מן עולם הזה אפילו באצבע קטנה, זאת אני מבין, וזאת חפצתי מאוד לחקות אחריו, וזה שכיבד רבי את העשירים לא איכפת לי אם לא אהקה אחריו, ואם הדבר הזה יהי' עברה בירי, יותר הרבה הנני מתירא מן המצוות שאני נהנה מהן, ממן אותן עבדות שאין אני נהנה מהן כלל, כי על כן כל מצוה שהנאת האנכיות שלי כרוכה בה, הן הנאה רוחנית הן הנאה גשמית הנני אז יותר שמח כשהיא נעשית ע"י אחרים, אם לא במקום שאין לי ברירה אחרת, והרי הדלות הוא ב"ה ברידה טובה, צנה וסוחרה מפני האנכיות, ומכני כל דבר רע רוחני הן מבפנים הן מבחוץ, אשר ע"כ אמרו חז"ל „יאה עניותא לישראל“, וזה ומושגה, ונמצאת בניקל לכל מי שרוצה בה, ואין עליה לא קנאה ולא תחרות, לא קושיות ולא חשדים, ומובנה היא בלי כל פירושים ובלי כל פשטים ואמתלאות, ופרידה טובה זו יש לי ביניכם ואתם מבקשים לאברה ממני.

וכשאמרו לו פעם אחת, הלא אין הקב"ה משרה שכניתו אלא על חכם, גבור ועשיר, שחק ואמר להם בחיבה, ילדים, ילדים! וכי הקב"ה יתלה השראת השכינה בדבר שאינו בתוכיות האדם כי אם מחוצה לו, וכי מה יעשה מי שאין מוחו חריף והוא רל וחלוש? החכמה, הגבורה והעושר שלשתם יחד נקנים בפחות משה פרוטה לכל אדם בכל עת ובכל זמן, ושגן לפניהם דברי חז"ל באבות איזה חכם הלומד מכל אדם, איזה גבור הכובש את יצרו, איזה עשיר השמח בחלקו.

וכה בעניו נסע מעיר לעיר ומכפר לכפר בעגלה, וררש דרשותיו להחזיר בתשובה שלימה את החוטאים והפושעים הבורים הגסים, ומה שקיבץ בדרך מסעו מעט כסף פיזר נתן לאביונים והשיא כלות עניות, או פדה שבויים, והתיר אסורים; כששמע שבעירה אחת במחוזו אין מקוה כשרה ונשי ישראל העשירות נוסעות לעיר הסמוכה לטבול לטהרתן, והעניות תברות גיזא דברדא ונחתו וטבלו, נודעזע ונרתע וישכר לו עגלה ונסע תיכף להעשיר שבאותה עירה לבקשהו שיעשה מקוה מכספו, ובהיותו קמצן גדול ולא רצה, אזי מר לו הרה"ק את כל חלקו לעוה"ב בשביל שיעשה תיכף מקוה כשרה מכספו ויסיקנה כפעם בפעם על הוצאותיו, למען תלכנה בנות ישראל העניות לטהר לבעליהם חנם אין כסף, וכשהתמלאו מקורביו על העובדא המפליאה הזאת, אמר להם עוד הפעם את תירוצו המורגל בפיו שבו הי' מתרץ כל שאלותיהם, אתם חסידים ואני אהי' בלתי חסיד? הלא דוג המע"ה קרי לנפשי חסיד בשביל שנתן נפשו לטהר איזה לבעלה, (ראה ברכות ד.). וכשראה שאין התירוץ מספיק להם הפעם, כי הם משתוממים ומתבהלים על מכירת עולם הבא שלו, אמר להם „אדרבה אמרו אתם באיזה אופן יוכל איש עני כמוני לקיים את מ"ש בתורה בכל מאורך, שכל בר ישראל מזהר על זה, ואיך אעיד עדות שקר בעצמי בקראי בפי פעמים בכל יום,

אררבה הראו לי עצה אחרת אם תוכלו, איך עלי לקיים בכל מאורכי... התמונה הלזו מגרת לנו הרבה, כי אכן תפקיד קדוש קבלו על עצמם תלמידי בעש"ט זצ"ל לעשות כמעשה הראשונים, שמסרו נפשם על קרוש השם, וע"כ איתרחיש להו ניסא, וגם הם עשו כמעשיהם והלכו בדרכיהם, כדי להגיע אל המקום אשר הגיעו הם, ולעמוד במקום שעמדו הם ולנסות את האמצעים שהשתמשו בהם לגלות על ידיהם הכחות הרוחניים הטמורים וצפונים בקרב קרושים, לקדש שם שמים ברבים ולפרסם כחו וגבורתו בעולם.

ב.

כאמור למעלה, היתה מטרת הבעש"ט זצ"ל ותלמידיו הקרושים ובתוכם הרה"ק מוהר"ג מטשערנוביץ זצלה"ה, להגיע למעלת התנאים ואמוראים חז"ל, ברוח הקדוש ובמדרגות, ובכן יאמר במקום אחד, (בספרו מאור עינים פ' צח), בזה"ל :

„על ידי התורה נתעלה האדם, זאת תורת העולה, ואיך יתעלה האדם ע"י התורה, אין זה כי אם ע"י שיבא אל האור הגנוז והיינו שיביט ע"י האור הגנוז מה שיהי מסוף העולם וער סופו, וזהו צו אין צו אלא זירוז מיר ולרורות, היינו שיהיו שווים לו מה שהוא עתה בהנה, היינו מיד, ומה שיהי לרורות יהי כאלו עתה, ולכן אמר ר"ש בן יוחאי בזוהר מה שאמר רבב"ח אחר כמה מאות שנה אחר רשב"י, וכן משרע"ה ראה את רע"ק, שהוא מחמת שע"י תורתם באו אל האור הגנוז ושם אין חילוק בין מיר ובין מה שעתידי להיות... והנה האדם הלומד שלא בדרך הנ"ל שיבא אל אור הגנוז הוא אינו מועיל בלמודו כי אם מה שנעשה למדן ובקי בהלכות, והיינו האותיות שבתורה, והעיקר שיעלה למעלה מהאותיות למקום שאין התלבשות היינו במקום שהיתה התורה אור קודם חטא אדה"ר שעדיין לא נעשה כתנות עור...“

וכן יסופר על הבעש"ט זצ"ל, כי בעת נשאל להיות מדרי מעלה ולהגיד בעבר ועתיד כאלו נעשה עתה לפניו, הי' מסתכל בס' זוהר הקדוש, ואמר בי אמרו חז"ל אור שנברא בששת ימי בראשית אדם מסתכל בו מסוף עולם ועד סופו, כיון שראה שאין העולם כדאי להשתמש בו, צמר וגנוזו לצדיקים לעתיד לבוא. והיכן גנוז בתורה. -- וע"כ הוא פותח זוה"ק ומסתכל בתורה ובאור הגנוז בתורה הוא רואה מסוף עולם ועד סופו.

ובמקום אחד יאמר הרה"ק מוהר"ג מטשערנוביץ זצ"ל, (בספרו מאור עינים פ' מטות), כי באמת מי שיש לו חוש הריח הרוחני ועיני שכל לו ולא עיני בשר יראה ויסתכל שהמעות של אותן שאין נותנים צרקה כראוי, מסריח ממש כדבר שלא נמלח ושוהה בלי מלח“.

כמובן כי אם לא הי' הוא עצמו בעל החושים כיו"ב, לא הי' אומר דברים כאלה שאין להם מקור בש"ס ומדרשים ולא בספרי הקרמונים, בוראי הי' לו חוש הריח, וחוש הראי' כיו"ב ואמר הדיבורים הללו מפי הנסיון, ואיש אשר אלה לו כמובן שהוא בעל מדרגה גבוה מאוד אשר כה נזדכך, ועלה ונתקדש בקדושה של מעלה כיו"ב. וספרו „מאור עינים“ כולו נוסד להאיר עינים ולהורות הדרך של הבעש"ט זצ"ל, איך יוכל כל אדם לבוא למדרגות גבוהות הללו.

ספרו הנ"ל וס' ישמח לב על אנרות הש"ס בנים על יסודות חכמה, בינה, רעת, רבקות, אהבה, יראה, מדות טובות, ענוה ו"אין" וחסידות. ואביא בזה מעט מזעיר מדבריו הקרושים, לבאר את יסוד ושורש החסידות עפ"י עשרה כללים ועקרם הם:

חכמה. "החכמה היא חיות כל העולמות" (פ' לך). "מי שקשור כנקודת החכמה נשמר מכל חטא ואשמה" (פ' אחריו). "לכך החכם עריף מנביא ע"י שזוכה לקשר מחשבתו בעולם המחשבה שנקרא חכמה שעל שמה נקרא חכם שיכול להשיג מן התורה בכל עת שרוצה להשיג, ואם הי' הנביא רוצה לרעת איזה דבר בעת שלא באתה אליו הנבואה הי' צריך להחזק ולהיות באותה שעה בבחי' חכמה בכרי שיכול לראות אור הכהיר הקרוב והגנוז ואז יכול לירע אף שלא באתה אליו בחי' הנבואה (פ' שמות).

בינה. "עיקר התשובה הוא עזיבת החטא בלב שלם וחרטה, ומ"ש בספרים תעניתים לתיקון חטא, הוא מחמת שבלחי אפשר לעזוב באמת החטא ולהתחרט באמת, כי אם אחרי שיסגף את עצמו ואז נכנע לבבו הערל ויכול לחרוט ולעזוב החטא באמת" (פ' פקודי). "הבורא ב"ה מצומצם אצל כל אחר מישראל ואפי' אצל רשע יש אצלו עריין הבוית, והראי', שבאים לו הרהורי תשובה, דהיינו שהקב"ה קורא אותו בעצמו ואומר שוב אלי, רק שאינו מבין שהש"ת קורא אותו" (פ' ויקרא). "ולא מעשיו הטובים בלכר צריך להרים ולהעלות כי גם מעשיו הגשמיים וכל צרכי כני אדם צריך האדם להתבונן, כי אפס בלחך ואפס זולתך, כי כל דבר שישנו בעולם הוא מחמת כח ה' שברבר ההוא ולולא כח ה' שבתוכו הי' הרבר לאפס ותוהו, נמצא הרבר המקיימו הוא העיקר והוא ה' ב"ה המקיים את הרבר" (פ' ויקהל).

רעת. קטנות הרעת בסוד מיעוט הירח, וסוד מה שצריך להיות מקודם קטן שאין בו רעת ואח"כ יוגדל לאיש בר רעת (באריכות בפ' בראשית). "עיקר העבודה האלקית הוא ברעת, כמ"ש רע את אלקי אביך ועברה, וסוד נשים רעתן קלה" (פ' תולדות). "הרעת הוא סוד המשכה מעולם המהשבה לעולם הרבור, והרעת כוללת אהבה, יראה, חסד וגבורה" (ויצא).

רבקות. "הדרך איך אפשר לאדם להיות רבוק בקונו, כשהאדם מסתכל בכל דבר אל החיות שבו מקיים שויתי ה' לגנדי תמיד, שבכל דבר משה נגד עיניו את המהוה לכל היות" (פ' בראשית). "צריך כל אדם העוסק בחורה לרבק את חיותו בהמאור שבה רייקא הנקרא "אין" שהוא למעלה מן הטעם...". (פ' חקח). "כל זמן שהאדם נחשב עריין בעיני עצמו למאומה אזי יש לו גבול, כי כל דבר הוה שישנו בבחי' ישות הוא כגבול ואי אפשר להבוית להשרות קרושתו בתוכו מאחר שהוא ב"ה אין סוף באין גבול" (בראשית).

ענוה. "מי שיש לו עיני שכל יבין וישכיל האיך כל עיני הכעס שאירע לו הכל מחמת גרלות שבו, כי אם לא הי' לו גרלות לא הי' מקפיד ולא הי' כועס" (בחי' מס' ברכות). "עיקר האדם הוא המחשבה ובמקום מחשבתו שם הוא כולו, וכשחושב אנה ואנה נקרא פיזור הנפש כי הנפש היא המחשבה" (שם ברכות). [והוא ה"אני" ש"באין" כנודע מאמר החכם: "אם אני חושב הרי נמצא הנני". וע' לעיל בתולדות הבעש"ט ז"ל פ"ה].

מדות טובות. ע"ד אמרם ז"ל על ובו תדבק הדבק עצמך במדותיו, מה הוא רחום אף אתה כו', יבאר הוא ז"ל בכמה מקומות, ויאמר במקום אחד: מפני שהמדות העליונות לא הן באפשר שיתעוררו בתוך האדם מפני שהוא מלוכש במלבוש חומרי וגופני כזה, ואיך הן מתעורר לאהוב את הבורא ב"ה אהבה זכה או לירא מפניו או שארי מדות, כי ע"י טבע הגופני ל"ה מניחו להתעורר לדבר רוחני כזה, לכן צמצם כביכול מדותיו ית' ג"כ בדברים גשמיים שהן אהבת התענוגים, ויראת בני אדם זה מזה, עד שנתפשטו ונשתלשלו למטה כו', וכשיש לו דעת ואמונה כו', תיכף יחרד ויאחו בזו המדה העליונה כו'... [חקת]. חסידות. שמקורה כרגש הלב והתלהבות מבאר הרבה פעמים ומהם דאה בפ' ואתחנן באריכות. ובדבר אמירת לשם יחוד קוב"ה ושכינת' שנהגו החסידים לומר, והרבנים הגאונים נחלקו בדבר זה על החסידות, יבאר הרה"ק ז"ל, דבר זה בחידושו למס' ברכות לקרב הדבר אל השכל ע"ש, ונדבר מזה איה"ש להלן בשיטת ה"גודע ביהודא" ז"ל.

הספרים הקדושים הנ"ל מצויים בשוקי הספרים, ולמותר להרבות בציטטים מהם, ואלה הרוצים לדעת שיטת החסידות בחב"ד יראו שם במקורו. הרה"ק מהר"ג משערנוביל זצ"ל, זכה לשלשלת גדולה של אדמוריים, בנים ובני בנים עד היום הזה. ועלה ונתעלה לשיבה של מעלה בשנת תקנ"ח לפ"ק. ביום י"א לחודש מרחשון זי"ע ועכ"פ.

ספר

דור דעה

מערכה ראשונה

צדיקי הדור

נרשאי דגל החסידות הבעש"טית

שיטתם וקורות חייהם.

ממני הצעיר

יקותיאל ארי קאמעלדאר

מסדס בקר ירח, אהל מועד, מופת הדור, אם לבניה, פק, חידושי
הרמב"ם, תדוותא דשמעתתא, חסידים הראשונים, נתיבות התלמוד
התלמוד ומדעי התבל.

תקופה השניה

תק"ל-תק"ס

דור דעה

תקופה השניה תק"ל-תק"ם

הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין	הרבי ר' אלימלך מליזנסק
ר' ברוך ממעזיבוז ואחיו	אחיו הרבי ר' זושא
ר' נחמן מבראסלב	הרבי ר' שמעלקא מניקלשפורג
ר' ליב הסבא משפאלא	אחיו הגה"ק ההפלאה
ר' ליב שרה"ס	הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב
ר' אשר צבי מאסטראה	הרה"ק ר"מ מנעסכין
ר' בע"ס ברית כהונת צולם	הרה"ק ר"מ מוויטבסק
ר' ייבי מאסטראה	הרחיד"א
ר' אהרן שמואל מאסטראה	הרב"י מלאדי

מאמר

על אילת השחר

(במקום הקדמה)

א.

התחיה וההתחדשות התולדתית, או היקיצה וההתעוררות הנקובה בשם „ריניסאנט“ **החדשה**, שהתחילה עוד משנות המאה החמש־עשרה והשש־עשרה למספרם, ונתחדשה **השתלמה** במאה השבע־עשרה למספרם, דהיינו משנת ת”ק — ת”ר והלאה, שעליה **כבר** ניבא בזה”ק שנתגלה החכמה בעולם התחזון באלף הששי, ותתעלה החכמה **כל** ששים שנה מעלה אחת, עד שנת ת”ר, „ובשית מאה שנין לשתיאגה יתפתחון **תרעא** דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה **כבר** נש דמתקן ביומא שיתא מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא, אוף הכי נמי, **וסימנן** בשנת שש מאות שנה לחיי נח נבקעו כל מעינות תהום רבה...“ (פ’ וירא **דף** קי”ז). ובכן לא יפלא אם הביאה התחיה הכללית גם תחיה והתעוררות בעולם **הישראלי**, וגם בעולמנו ניכרים עקבות העת החדשה במדה מרובה.

התחיה שבעולם הכללי, מתחלקת להרבה יצגפים, תחיה אומנותית, באומנות **ומלאכת** מחשבת; תחיה מדעית במקצוע המדע, השירה והפיוט; תחיה רתית ועוד **כהנה**, וכן גם בעולמנו החלה תחיה מדעית במקצוע הלימודים. גאוני וחכמי הדור **העזירו** העטרה ליושנה, לבנות את הדרוש והחידוש, על יסודות ואדני השכל הישר **הגיון** בריא, בסברות ישרות ובקיאות נפלא, [על אודות תשישת כחם של חכמים **והתימת** מעינות החכמה אחר שנות ת”ח ות”ט עד שנת ת”ק, ראה במאמר „יאיר **מתיב“** להגאון בעל שו”ת חות יאיר שנדפס ב„ביכורים“ תרכ”ה, ובמאמר „הפלפול **בספרות** ישראל“ בכנסת ישראל“ לשפ”ר תרמ”ת]. ומפלסי הנתיבות ב”ים התלמוד“ **באגדות** חז”ל, ובספרותנו העתיקה, שהם „חכמת ישראל“ ומדעי היהדות“ באמת, **היו** רבותינו הגאונים גדולי האחרונים, ה„פני יהושע“, ה„גודע ביהודא“, ה„אורים **ותמים“**, הגרא”ו, ה„הפלאה“ וכיר”ב אשר יובאו בחלק זה, לדגל המלאכה אשר **לפינו** לדעת התיחסותם לשיטת הבעש”ט ותלמידיו.

וכן בחיים הדתיים והמוסריים נראו ג”כ נצני התחיה, ותחת אשר לפנים — **משנות** ת”ח ות”ט עד ת”ק — היו החיים הרוחניים מלאים מרה שחורה ועצבות, **ולא** נראה רושם של שמחה בפני אדם מישראל מרוב הצרות והתלאות, באה התחיה **והיקיצה** ע”י הבעש”ט ותלמידיו. הם הפיחו רוח חיים בעצמות היבשות, ותחת **בעטה** כהה, הביאו מעטה תהלה וצהלה, לעבוד את ה’ בשמחה, ויעלזו חסידים **בכבוד**, כהוראת חז”ל בתלמוד לאמור: אין השכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך **שמחה**, ודרך העבודה כמעשה החסיד האמתי, שאבלו בלבו וצהלתו בפניו.

וגם במקצוע השירה והפיוט באה התחיה, ותחת אשר יותר מכאה שנים חדלה השירה והזמרה והפיוט מפי חכמי ישראל וסופריה, וכן גם ההתעסקות במקצועות החכמה והמדע פסקה לגמרי, כמו לדוגמא אביא בזה אחרים מרבתינו הגאונים אשר חיו בין שנות ש' – ת' שעסקו גם בחכמות ומדעים, הרמ"א הפוסק; הגדול – אשר כל בני ישראל יוצאים ביד רמ"א – כמליצת רבני הדורות שלאחריו – כתב ספר „מהלך כוכבים” וספר „תורת העולה” בפילוסופיא דתית וידיעת ה„סימבוליקא”, ובהערותיו לס' יוחסין, כתב בזה"ל: „גם כתבתי רשימת חכמי הפילוסופיא אנשי שם... ותלמידו הרב רוד גאנו העמיק חקר בחכמות התכונה וחיבר ס' „נחמד ונעים”, „צורת הארץ”, „צמח רוד”, „מגדל דוד”, ובא במשא ומתן של חכמה עם חכמי התכונה שבזמנו עם קעפלער וטיח-די-בראה כנודע.

ה„לבוש” חיבר ס' „אדר היקר” על הלכות קידוש החודש להרמב"ם וחכמת התכונה, ויסופר עליו כי כאשר באו אליו שלוחים מפוזנא והביאו לו אגרת הרבנות משם, השיב להם אהי' לכם לרב אביד אך מתחלה אסע ללמוד חכמת עיבור החודש, ונסע לאיטליא אל מוהרי" אבוהב ללמוד ממנו חכמה זו (לקורות היהודים בלובלין).

הגאון ר' מנוח הענדל ריש מתיבתא דק' לבוב, בע"ס מנוח הלבבות על ספר חובת הלבבות, חיבר ספר בחכמות התשבורת ותכונה ועל הכוכבים ולקרי המאורות (ראה הקדמתו בהנ"ל ובאנשי שם רבני לבוב ע' ע"ב אות קע"א). הש"ך, גאון ההלכה והפוסק הגדול, הי' פייטן ומליץ מפואר כאשר נראה ב„סליחות” אשר יסד וב„מגלה עפיה” (ראה תולדותיו בס' כתר כהנאה), וכן בע"ס מעשה טובי' ואביו הגאון ר' משה כ"ץ (ראה אודותיו ב„לקורות הגזירות” מאת חיו"ג ח"ג). וכי"ב הרבה אשר אין כאן המקום לרשימה ארוכה, ואולם משנת ת"ת ות"ס והלאה תכפו הצרות והתלאות ונסתמו מעינות החכמה, ופנה הודה, ופנה זיוה מקרב ישראל, עד שבאה התחיה הרניסאנס והעירה והקיצה את לבב החכמים והסופרים להחזיר עטרת השירה והזמרה בשפת קדשנו, וההתעסקות במקצוע החכמה והמדע.

אמנם אם התחיה הכללית בעולם הכללי, הביאה ברכה ושמש צדקה ומרפא בכנפיה להאנושית בכלל, הנה אל עולמנו הישראלי הביאה רק מהומה ואנדרולומיסיא, והסבה מלחמת אחים, קטטות ומריבות, התפלגות ופירוד לבבות עד היום הזה. חכמי אשכנז ואיטליא בהעירם והקיצם לתחיה ספרותית להשיב לבצרון את השפה העברית, השירה והפיוט, ובהתעסקם בחכמות ומדעים ובעוסקם בהסטורית ישראל, חשבו שבגלל הרבר הזה צריכים הם לדחוק את רגלי הרבנים הגאונים העוסקים בתלמוד ופוסקים, ולהורידם משאמם, יען אשר לא יעזבו את התלמוד ופוסקים, ואינם פורשים מן ההלכה, לעסוק בשירה ובפיוט, או בפילוסופיא, בחקר כתבי הקודש ובהסטורית ישראל, והמסירו על ראשי הרבנים הגאונים ז"ל מסרות בוז וקלון עד שהי' למבול של שופכין מכלימות ורוק... הם הברליינים והפאדוביים חשבו, שבהעירם והקיצם לתחיה אל הנועם והיופי, צריכים הם להרוס את כל הבנינים העתיקים מוסדות דור ודור ולקעקע את כל מסורת האבות וספרותנו העתיקה, ולבנות על תילם בנינים חדשים כפי רוח ההומניסטיים הכלליים

זמיתו של יפת, וע"כ הרסו את בתי הכנסיות ובתי מדרשות, והקימו על תילם היכלות כהיכלי הגוים, וע"כ היו למפלצת לכל בית ישראל והמלחמה החלה. לוא היו המשכילים חלוצי ההשכלה, הברליננים והפאדוביים, יודעים ומכירים את ערך עמם ותורתם, ערך רבני ישראל, גאוני הדור יודעי השיס והפוסקים ומורי הוראה בישראל, וגם בעת עוסקם בשירה ופיוס וחכמה ומדע, היו יודעים את אשר ידעו חכמי האומות לאמור: אגן בדין, וכהני הדת— בדידהו, וגם היו— המשכילים— נוהגים א"ע בחייהם כמנהג גוברין יהודאין ביראה הקודמת לחכמה, ובנימוס ובדיא לכל דבר שבקדושה, כי אזי הלא היו למופת לכל בני ישראל, לדעת שאפשר לקיים שניהם, תורה וחכמה ביחד, בלב אחד, וכל ישראל היו מחנכים בניהם בחינוך כזה להיות התורה והחכמה יחדיו יהיו תואמים בלבותם. אבל אלה חלוצי ההשכלה, השחיתו התעיבו עליהם, וכאשר אך טעמו מעט מפרי עץ הדעת, הציצו ונפגעו, ושלחו יד לקצץ בנטיעות, ובקשו להפוך הקערה על פיה, וע"כ היו לסמל של מפלצת מסיקה אימה ופחד על כל סביבותיהם, וכל בני ישראל יראו לנפשותם לגשת אל ההשכלה והמדע: צעקו מרה זה! מות בסיר ההשכלה! והרבנים הגאונים ז"ל היו צריכים לעמוד על המשמר, כצופים נאמנים, לבלי תת המשחית לבוא בגבולם, ובכן נאלצו הרבנים הגאונים ז"ל ללחום מלחמת מגן נגד אלה מחבלי כרם ישראל, ולצאת בגזירות נחרמות נגד ההשכלה והמשכילים, וגם לקבל אל קרבם את חיצו לעג אשר ירו בהם המשכילים לכנותם בשמות: "קנאים", "מורדי אור", "עטלפים", "חשוכים" וכירב, ידעו הרבנים הגאונים את חובתם בתור רועי ישראל, שעליהם לשמור צאן קרשים משיני הזאבים המתחפשים בעורות כבשות תמימות, ולא הניחום לבוא אל תוך העדר.

גם בתחיה המוסרית שנתעוררה ע"י הבעשים ותלמידיו ז"ל, לא היו הרבנים הגאונים נ"ע ז"ל מזדעזעים לצאת לקראת נשק לרדוף באף את החסידים ונושאי דגל החסידות, לולא הקיצוניים שבקרב החסידים אשר גם המה הציצו ונפגעו מהמאור שבחסידות, לא יכלו לסבול את האור הגדול, ובאו לידי שבירת כלים, הביאו חמה עזה בעולם הישראלי, ומלחמה וקטטה, והתפלגות ופירוד לבבות בין "חסידים" ו"מתנגדים".

הם, הקיצוניים, מן התלמידים שלא שמשו כל צרכם, שלא יכלו לסבול שפעת המאור שבחסידות, חשבו כי אחרי אשר צריכים להיות חיים עליזים ולעבוד את ה' בשמחה, ובכן כבר אין גבול וקצב וצריכים להליך עד קצה האחרון, והתנהגותם הפרועה והשובבה של חסידו תל"ק, היתה על אף הרבי ר' דוב ב"ר זצ"ל ממעזריטש (ראה לעיל, הרה"ק הרבי ר' בער" פרק ו'). והרה"ק מריה חיים חייקא מהמדורא זצ"ל תלמיד המגיד הגדול ממעזריטש, ב"אגרת הקודש" שנדרס ממנו בצירוף אגרת הקודש מהרה"ק מוהר"מ מויטעבסק זצ"ל, יאמר בזה"ל: אחינו כל בית ישראל עד מתי ניהוב בקיימא דחד סמכא והוא השקר, עד מתי לא נתעורר משנת האולת כו' ואל נסמוך עצמינו על הבטחת יצרנו שהוא מבטיח אותנו ואומר לכל אחד שלום יהי לך איש אשר כמותך יושב באהל תורה מותר להרוג בקר ושחוט צאן... וזה המשל אשר הכשילו את עצמם כבן הבא לפני אביו ורוצה לעשות לו אחת מעבודות הקשות, והאב משיב

שאינו רוצה בעבודה כבדה כזו רק שימוזג לו כוס בנה הוא רוצה, ובוה המסל התירו להם לאכול ולשתות הרבה, כי גם זה הדרך האב עם בנו...

„ויש לי תרי תמיהות עליהם... ועוד מהיכן קנה לו זה השם שהוא בן לפני המקום ית"ש והלואי שזוכה להיות אחר כל ימי שנותנו עבר פחות וקטן שבקטנים מעבדיו ית"ש... על כן אהובי אחי אל תלכו בדרך אתם כו' אשר עליהם נאמר שעושים כל ימיהם כחגים הרג בקר ושחוט צאן דכל חסד דעבודת לגרמיהו עבדין...“

„כי מי שחננו האל בשכל אמתי יראה בעין שכלו בספרי הקדמונים הלצ הוא הראש והאשון לכל הספרים הזוהר הקדוש כו' והרואה הם יראה שכדברינו ומעשנו כן הוא האמת ולא כאותן שמצאו להם דרך אחרת והקילו לעצמם שמוח לאכול ולשתות הרבה ומותר ליהנות מן העולם הזה.“

„וידוע שכל אדם שאין שומר עצמו מזה הוא יכול לבוא לכד הרעה שבעולם ר"ל, ועל זה נאמר השמרו „לכם“ כי החצי שהוא לה' מזה לא יוכל לבוא לרע, אבל מזה החצי שהוא „לכם“ צריך שמירה גדולה שלא להתגשם חיו...“ „אחיי, תראו בעין שכלכם לשים יראת ה' ואהבתו על פניכם והתבודדו לחשוב בדעתכם נדולתו ית"ש עד שיאיר עליכם אור השכל כאלו אתם מוקפים מאורו הגדול ושכינת עזו על ראשיכם עד שתאיר עליכם זיו השכינה שלא תראו את עצמכם כלל...“

ואם נמצאו אז חסידים כאלה אשר לא זכו בעיני הרבי ר' בער זצ"ל ובעיני תלמידו הרה"ק ר' חיים חייקא מהמרו"א ז"ל, הלא לא יפלא עוד על גאוני הדור ההוא, שבראותם משובת החסידים האלה שעושים כל ימיהם כחגים בהרג בקר ושחוט צאן, כי הקדישו עליהם מלחמה.

וביותר יפלא בעינינו איך שנמשך זמן קצר מאז שיסד הבעש"ט את שיטת החסידות, כבר שלט רקבון בתוכה, כאשר יספר לנו נכדו הרה"ק מו"ה משה חיים אפרים זצ"ל אבד"ק סדילקוב בספרו „דגל מחנה אפרים“ בס"פ נח ח"ל: „ויהי בנסעם מקדם בו' הנה התורה מרמזת כאן על בת שקדנים ומתדמים לשלומי אמוני ישראל ולבסוף אין להם קיום והם כלים, כי שקרא לא קאי והוא מרומז בפסוק, כי בתחלה, ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, היינו מהמת שהיו דבוקים בה' ה' ביניהם אחרות גדול ולא היו מדברים אחד בפה ואחד בלב, אבל — ויהי בנסעם מקדם, מקדמונו של עולם כמאמרם ז"ל, „וימצאו בקעה“ היינו שתעו ונפלו בבור עמוק וחושך, ועוד להם שמראים עצמם בצדיקים והוא שאמרו „ונלכנה לבנים“, היינו שנלכש בנדים לבנים כדמיון הצדיקים הטהורים, „ונשרפה לשריפה“, להכות כף אל כף בהתלהבות והכל כדי „לעשות לנו שם“, ונבנה לנו עיר“ לכבוש עיריות חחת ידם, וסופם „ותהי להם הלכנה לאבן“, היינו הבגדים לבנים שהיו לובשים ה' להם לאבן נגף, כי שם כלל"י היינו בעוה"ז נתעורר על ידם קטטה ומריבה ושנאת חנם ונבלל שפתם שאין אחד יודע מה שהשני מדבר.“

ואם נכד הבעש"ט ז"ל כבר ראה בקעים בקירות בית החסידות ויבנא בשפתיו עליהם דברים קשים כנידים, אין כל ספק כי גם הרבנים הגאונים ז"ל לא על כלל כולו יצאו למלחמה, לא על צדיקים אמתיים עובדי ה' בקדושה

ובטהרה שפכו חמתם, כי אם על צדיקים מדומים ונכיאי השקר, הלובשים לבנים למען כחש, ועל החסידים, העושים כל ימיהם כחגים השותים במזרקי יין ואוכלים בשר כדוב ומסורבלים בשר כדוב" (אגרת הקודש הנ"ל). אשר פרצו להם גדר לעשות בטנם אלהיהם וחלבמו סגרו, ולשונם חרה לדבר תועה על עובדי השם על הצדיקים וחסידים דמעיקרא (קורם ביאת הבעש"ט) אשר לא טעמו טעם חטא ולא נהנו מעוה"ז כמלא נימא... (אגרת הקודש הנ"ל). עליהם הקדישו מלחמה, ובהדי הוצא לקי כרבא, וגם הצדיקים האמתיים סבלו בגללה. והם, החסידים המדומים, שגרמו הפירוד וההתפלגות בקרב ישראל.

ב.

בשנת תקל"ב אחרי חלוקת פולין, היו יהודי גאליציה לנתיני אוסטריא וכאשר נגש הקיסר יאזעף להוציא מכח אל הפועל שאיפותיו הקולטוריות, — רצה הקיסר לעשות את יהודי גאליציה לאנשים מקולטרים, ולאשר כי יהודי גאליציה שהיו בפולין תחת משלה הפולנית, כממלכה בתוך ממלכה עם, ועד ארבע ארצות ממשלת הרבנים והפרנסים, והורגלו לחיות בחיים מיוחדים להיות עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, לא רצו ליהנות מחופש הביקור בבתי ספר הכלליים שהוכרו מטעם הקיסר וזו כביר, גם לא רצו ליהנות מהזכות שנתן הקיסר לקהלות ישראל ליסד להם בתי ספר משלהם ללימוד שפת אשכנז, אז החליט הקיסר להביא ההשכלה וההתקדמות בקרב ישראל בעל כרחם, ושלח את הירץ הומבורג ליסד בתי ספר נורמלים בכל רחבי גאליציה עבור היהודים.

דבר בתי הספר, הטיל סער גדול בין יהודי גאליציה, ובעל משחית ומחבל הביטו על הומבורג, הזר להם בשפתו וברוחו ובכל תהלוכותיו, ויראו מאוד לנפשותם היהודית שנשתמרה במקוריותה, וע"כ כבואו בשנת תקמ"ז לבובה לא רצה שום איש מישראל להשכיר לו דירה, היהדות הפולנית נכותה כבר בגחלתה של כת פראנקיסטים שהמשיכה את מעשי הש"ציים וגרמה לה תגרות ויטורים עד זמן התנצרותה, ולכן מה גדלה עור החרדה אז מפני תנועת ההשכלה הברלינית שבא-כחה הומבורג קבע לו לחוק, לקיים, ובחקותיהם תלכו.

בשנת תקמ"ח פנה הומבורג באגרת כתובה עברית אל רבני גאליציה ופרנסיו, בשם "פקודה מגבוה", לגרל בניהם בחינוך תרבותי למען לא יהיו עוד לבוז ולקלסה בין הגוים... ואם לא יעשו ברצון אזי יודיע להשרים היושבים ראשונה במלכות... ואשר יגזרו הם יהיו לנו לעינים. ומלבנב מקום שבתו נתפשטה עבודתו ליסד בתי ספר בערי המדינה, ומורים הביא מאשכנז, מרביא וביהם, אנשים כגילו, והיהודים השתמשו מלשוח בניהם לבתי ספר אלה, ובמות הקיסר יאזעף התעוררו יהודי גאליציה למלחמה על הומבורג וסיעתו.

בשנת תק"ן הגישו מערים שונות מלבוב, ברודי, בטשוסט ועוד בקשה אל הקיסר ליאופולד, לשחרר את היהודים, מעול הקשה של בתי ספר נורמליים ומן המורים הפוסעים על ראשי הצבור ובעטים בחוקי התלמוד, והילדים נתעים על ידיהם ללא אמונה ולקלות הדעת... המלחמה נטשה ונמשכה שנים רבות, והומבורג הלשין על אחיו היהודים בגאליציה ברלטוריא ומלשינות כחצוררים היוטר

מפורסמים, ודרש מאת הממשלה לבטל את ה"חדרים" שבהם נלמד התלמוד ולשרוף ספרי ישראל ולהטיל חובה על הקהלות לקבל מורים ולא רבנים... (ראה, "מגדל המאה" לרריעביץ בכנסת ישראל לשפ"ר, חרמ"ז).

ביחוד רצה הומבורג להתעשר מחורבנם של ישראל, ונזדווג לאחד הסוחרים הפקחים שחפץ לעשות עסק ממקימי הכוזות, בהגישו הצעה אל הממשלה לנבות מס מן הנרות המודליקים מבתי ישראל בשבת וי"ט. (שמו הי' שלמה קאפלער מלבוב שנהי' גם לחוכר המס הזה). הומבורג נשאל מחוגי המלכות אם אין בזה נגיעה בחופש הדת, והשיב שאין בזה שום נגיעה, ובהכמתו הנהיגו את מס הנרות בשנת תקנ"ז, ובעד הסכמתו קיבל הומבורג כאת קאפלער שני אחוזים המאה.

נגד הגזרה המחפירה והמכבידה לא יכלו היהודים למחות ונשאו עולה הקשה, אך נגד מסבבה הומבורג התנשאה סערה לרדפו ולהשכירו עד כי נאלץ, מפני חמת העם, לברוח מגאליציה, ובשנת תקס"ו בסלה הממשלה את כל בתי הספר שיסדה בגאליציה.

„ומס הנרות—כה יאמר מהר"י כהן צדק—העיק אותנו כאשר תעיק העגלה המלאה, ואלה קצה חוקיו ומשפטיו: או איש איש מבני ישראל אשר בגאליציה חובתו לשלם מדי שבת בשבתו חצי צוואנציגר בעד שתי נרות אשר יאיר בלילי שבת, (ב) בהאידו ארבע ישרם כפלים בהדליקו שמונה ישרם כפלים... (ג) פרנס העדה או גבאי ביהכ"ס בעד חמש ישרם, (ד) הרב בעד ארבע ישרם, ורב הגליל (קריינראבינצער) בעד שבע נרות ישרם, (ה) פחות משתי נרות אין פוחתין גם על הרל היושב חשכים ואין נוגה לו, (ו) מועד התשלומין במשך ששת ימי המעשה לשבת הבא, ואשר לא נתן במועדו ענשו אותו שקל כסף (א) גולדען הוא ג' צוואנציגר, (ז) כי יקח איש אשה חדשה חלילה להרב לסדר קירושין עד עיניו תהוינה שטר כטורין להדליק נרות על כל כבוד חופה, ומחיר הרשיום ההוא חמשה גולדן.

גם האביון המחזיר על הפתחים לא הי' פטור מתשלומי מס שתי נרות מחיר נדחיו עלה קשיטה ומחיר המס עשר קשיטות, ואם אין לו, באו שרי מסים משלחי גליציה דאינשי ויקחו את בגדיו או הכרים והכסותו לעבוט, ובחלוף ימים אחרים ולא נפרו ונמכרו בפלילים.

„ויכתב סעיף אחד מדיני המס הנבזה ההוא: כי ישבו שני אנשיו בחדר אחד יחדיו וזה יעלה שתי נרות על שלחנו, וזה שתי נרות על שלחנו השני, זה ישרם מס בעד ארבע נרות וזה ישרם בעד ארבע בעד טובת הנאה (מיטגענוס) שכל אחד נהנה מארבע נרות.

„ותעל שועת כל קהל ישראל אשר בגאליציה אל הממשלה: אדון ומלך! גזרה הוא מלפני כסא כבודך כי רק היהודים ישלמו מס הנרות אין לנו רשות להרהר אחרי, ואולם סעיף אחד נמצא בו אשר על סיו העשירי ימעט והרל ירבה, והוא סעיף המיטגענוס, הן מי המה הנהנים בטובת הנאה ההוא? אך הדלים היושבים שטים ושלש משפחות בחדר אחד...

„חמש עשרה שנה עכבו השופטים את מכתב בקשת אלפי ישראל עד אשר לא יכלו עוד להצפינו הגישו אל הקיסר, וכראות הקיסר כי ליהודים הצדקה

צוה למחוק את סעיף המיטגענוס. וזה הדבר הי' חסד לבני אברהם יצחק ויעקב בראשית המאה התשע עשרה.

„הכוכסים (לעכט פאכטער) הוסיפו חוק שגם בתקופת תמוז מועד התשלומין הוא עד יום הששי בצהרים, ואחר הצהרים יחשב לתוספות שבת ואשר לא ישלם לפני הצהרים יוחק בספר לבר עונשין, וכבוא עשיר לשלם בעד שנה תמימה מכאן ולהבא מיאנו לקחת הכסף מירו עדי נאלץ לתת כחפצם. אלה נקראו „בעלי ההשוואה“ לאמור הרשות נתונה להם להדליק בערב שבת כמה נרות שיחפצו, ואולם בעד הרשיון :הוא נתנו כמה שחפץ המוכס הגזן, למען יקראו לשבת עונג ולמען לא יאלצו ללכת חמשים פעמים בשנה לשלם מדי שבת בשבתו ושמא ישכח פעם אחת בשנה וישלם קנס, וגם בערים הגדולות הי' תמיד איש עצל, גובה המס, במתינות גדולה מאוד מנה את הכסף, ומתן מתן בתב את שטרי פיטורין למען אשר איש את אחיו ידחקון ולא ימלט ממאחרי מועד, ויחייבו בתשלומי קנס! „סוף דבר לא היתה קרי' בבל המדינה אשר מדי שבת בשבתו לא עלתה זעקת הדלים ונאקת האביונים השמימה על דבר הקנסות, בבית אחד לקחו השוטרים את הכרים ובבית השני את הכסתות, מזה לקחו את שמלתו, וקזה את שמלת אשתו וצאצאיו, ואם ממחרת השבת לא נפדו, נמכרו ביד רמה בחצי מחירם, הוי, קשים היו גזרותיהם של המוכסים הגזלנים וכל משרתיהם הרשעים, וגם מלאכי חבלה אלה עשו להם עושר משוד עניים ומאנקת אביונים.

„את המס הארור ההוא המציא חורש רע על היהודים, איש דמים ומרמה שלמה קאולער שחיק טמיא, על דבר עצתו זאת נתנה לו הממשלה משכורת גדולה, עתיר כחזירא הי' ויהי מוכסן כל עדי המדינה והשכיר מס הגלילות למוכסים והם השכירו מס כל עיר ועיר למוכסים אחרים, כולם הרויחו, וממי הרויחו? מן העניים! וממה? מכסף העושים! מדי שבת בשבתו נהפך היום הנועד למנוחה ושכחה, ליום אבל ויגון, מפני צעקת הדלים ברחובות קריה על אשר נענשו ונתמשכנו בפלילים ועל אלה חשכו עינינו.

„רבים מהמוכסים ההם מתו ועוד שמם לחרפה, ועד היום הזה לא בנקל ישרך איש אפרתי את בן או בת מוכס מס הנרות... אזכרה כי בנעורי מת מוכס נרות בעיר... ותמאן החברה קדישא לקברו זולת תחת גדר בה"ק, ובניו הגבירים כפאוה בתוקף הממשלה לקבור אותו בקברת אבותיו, ומה עשתה העדה? מנעד ועד זקן אנשים ונשים וטף לבשו בגדי שבת ומועד וישכירו להם פורטים על פי גבל, ועת הובל לקברות פרטו הפורטים „באבוד רשעים רנה“ והקהל ענה „כיצד מרקרין לפני המת“ בכל רחובות העיר, ולא אחד מהם הלך לנחם את המתאבלים עליו, ועד שופטי הממשלה בא המשפט על אשר הקהל לא נתן הרשיום לבניו לאמור קדיש בבית הכנסת.

„וזה כשבעים שנה שכר איש צעיר לימים ממשפחה נכבדה ושמו אברהם ר... את מס הנרות מעירו, ויהי כשמוע אביו וחותנו את זאת נתנו עליו בקולם, אהה עכרתנו עכרתנו, לשכחה נחתנו, אוי נא לנו כי מוכס נרות יצא ממשפחתנו הנך חוח בין השושנים, ושניהם נשבעו באלקים להעביר את נחלתם ממנו, ואביו עוד יתרה עשה, שתי שבועות ישב לארץ ויתאבל עליו כהמר על ממיר רתו, נכלם א... כי הכלימו אביו ויתעצב אל לבו ויאבר עצמו לרעה.

ולמען לא יתיר לו איש להדליק בביתו גר אחד יותר מאשר שלים יצא חוק מטעם הממשלה: כל עשרים רבני הגלילות (קרייזראבינער) אשר בגאליציא יבואו לבובה ובבתי כנסיות יחרימו את העובר על הפקודה כי דינא דמלכותא דינא, ויעשו כן, בימים ההם לא הי' רב אב"ד בלבוב זולתי שני בתי דינין האחד בתוך העיר, והאחד מחוץ לעיר, מן העשרים רבנים הגאונים הגדולים נתכבדו הגאון המפורסם מ"ה צבי הירש מייזעלש האבד"ק זאלקאווע לדרוש ולהחרימם בבית הכנסת דתוך העיר, והגאון המפורסם מ"ה יוסף אשר עהרנבערג האבד"ק פרעמישלא לדרוש ולהחרימם בבית הכנסת הגדול דחוץ לעיר, קאוולער ושופטים רבים באו לשמוע אל הדרוש ואל החרם ויצאו לתקוע גם בשופר להחריד השומעים ויהי כן, לחרם ההוא קראו „חרם הגדול“, כי מפי גדולי רבני גאוני המדינה יצא לקול השופר.

„שארית ישראל לא יעשו צולה למעול מעל בחרם, ובכל זאת שלחו המוסכים את מלאכיהם מלאכי חבלה בלילי שבתות לתור ולרגל בבתי נכבדי הערים לראות אם אחד מהם לא התיר לו להדליק גר אחד על מספר המס להכעיסם תמרורים ויאלצו להיות מבעלי ההשואה, למען אשר בליל יזמרו „שלום עליכם מלאכי השלום“, לא יבואו מלאכי חבלה בבתיהם.

„מראש מלתי אמורה, שבימים ההם הי' כסא הרבנות בלבוב מאין יושב עליו, בתוך העיר הי' הראש ב"ד הגאון המובהק מ"ה שמואל סאללער (מח"ס שם משמואל) והראב"ד בחוץ לעיר הי' אא"ז הגאון המובהק מ"ה משולם כהן צדק (מח"ס עיקר תוס' יו"ט על ששה סדרי משנה וס' פתחי נדה עמ"ס נדה) ויפול הגאון מוהר"ש סאללער למשכב ויאסף אל עמיו בשבוע אשר יצאה גזרת מס הנרות והשבת הבא אחריו הי' הראשון אשר החלו בניי לשלם מס הנרות ויספוד עליו עמיתו אא"ז הגאון מ"ה משולם כהן צדק „וגר אלקים טרם יכבה ושמואל שוכב“ ויוסיפו העם לבכות על הצדיק הנאסף מפני הרעה שלא יראה בהרעה אשר ימצא את עמו... וזקני הרור ספרו לי כי מיום הוסדה העיר לא הרבה העם לבכות על מת כאשר ספדו ביום ההוא בהעלותו על רוחם כי למען לא יראה הצדיק ההוא ברעת מס הנרות לקחו אלקים ואיננו...!“ (מהר"י בהן צדק בירחוננו „אור תודה“ תרל"ד חוברת ג' ע' קל"ד).

מתלא אמרי: „מאן דנכית לי' חויא, חבלא מדחיל לי“, וע"כ אין כל פלא על הרבנים הגאונים ז"ל בדורות ההם — שראו גידולי הרתיסאנס של העת החדשה, בקרב בני עמם, כי צוררים הם לכל בני ישראל, ויעטו חרפה ובוז על הדת ויהדות — שפחדו לקול ע"ה ידף של תנועה והתעוררות לדבר חדש, וחששו להוצאות לא טובות להדת ויהדות, וע"כ החליטו כי כל „חדש אסור מן התורה“!

או לפתח מוסרות עול מלכותא דארעא, כן התקוממו לנתק מעליהם את עבותות הדת ועול מלכות שמים, הורידו את האמונה והדת משאתם, ומשם יצאה זאת הרשעה הכפירה והבגידה ונתפשטה בארצות הקרובות באשכנז ואיטליא וכו', ורבו כמו רבו חללי הכפירה גם בגבול ישראל ובנאות יעקב, כאשר יתאר את „פני הדור“ ההוא, ויתן לנו „תמונה“ ממנו בן הדור הרהיג מו"ה יוסף הכהן אבד"ק האברפן (ביהם) בספרו „ברית אברהם“ בקונטרס בשם „דרך הישר“ ואחרי אשר ידבר מהכת הראשונה שהם המחזיקים בנושנות, יאמר שם :

„הכת השנית מהפכים הקערה על פיה, באמרם אין לאדם הישר רק להתהלך ברחבה עפי' דת השכלי ורדכי הטבע ולא להאמין בשום נס נפלא היוצא מגדר הטבע וחוק למערכת השמים הכוכבים ממסילותם וצבאותיהם, וכף אשר נחלו הבנים מהאבות מהנסים והנפלאות אין בהם ממש, רק בעלי תחבולה העמיקו בשכלם וידיעתם בחכמת הטבע תולדות הצמחים וסגולתם, ושאר הנמצאים על כדור הארץ ובתוכו, ובקיותם בחכמת ההבטה (אפטיק) ובקיותם בסדרי כוכבי שבת וכוכבי לכת גברו להצמיח ולעשות חדשות בקרב הארץ דברים נפלאים, ובוזה משכו כל עם ועם — אחרי פתיותם, במשאות שוא ומדוחים אשר חזו למו, ואף ככהני ה' נגעו ובנביאים ידעו בדברים הנזכרים ודומיהם, ובאמת טח מראות עיניהם ומהשכיל לבותם להשקיף ולהבין באור פני האמת הזך והטהור. ואציג לפניך ב' או ג' דברים ומהם תקיש על השאר: הא', הוא בתת ה' לנו לחם בבוקר לשבוע בארץ לא זרועה ארץ ציה וצמאון הוא המן אשר הוריד ית"ש לאבותינו בצאתם ממצרים וקצת מחכמי האומות אמרו שלא היה כלל בדרך נס ופלא, כי כן נמצא באקלים אחד בארצות המזרח שירוד מאכל מן השמים בכל יום והוא מתוק... וחכמים האלה בחשכה יתהלכו כי כבר הוכיח הראב"ע (שמות ט"ז י"ג) נגד חוי הבלכי שאמר כי המן הוא הנקדא בלשון פרס תריגבין ובלשון ערבי מן... והשיב עליו תשובה ברורה ע"ש. הב', העיר אחד מחכמי האומות בדורנו על נס קריעת ים סוף באומרו איך יכלה המתנה הגדולה כזו שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מהנשים והטף לעבור את הים סוף בליילה אחת... כבר השיב גם על זה הראב"ע שלא עברו את הים כנגד הרוחב... הג', על נס בליעת קרח ועדתו כתבו קצת מחכמי האומות שאין ענינו יוצא מגדר הטבע כי כבר נבקעו מדינות דבות וירדו הדרים בהם שאולה, ובאמת כן הוא בטבע ע"י רעש האדן יארע כזה, כאשר קרה בעיר הבירה ליסאבון במדינת פורטוגאל בשנת תקי"ט לאלף הששי, ה' בה רעש הארץ וכמה אלפים בתים ומגדלות נפלו ונבלעו ויותר משלשים אלף נפש כלו ונאבדו, אך כבר כרב הראב"ע: במדבר ט"ז, וז"ל: אינו ראוי כי בקיעת הארץ אינו מחודש אבל שתפתח ותסגר מיד כאדם הפיתח פיו לבלוע ויסגור אותו אחרי בלעו זה הדבר נתחדש ביום ההוא... אלה והדומים להם מספקות ומבוכות אשר נבוכו בהם כמה מחכמי העמים, נספחו אל בית יעקב, ובגלל הדבר הזה מעזים פניהם לדבר הוצעה על תורת ה' ומשה עבדו ונביאים הקדושים אשר רוח ה' נוססה בהם, ובפרט על החכמים האמתיים חכמי הש"ס... „ואתה ידידי הקדא! נשבה נא יחד נדברה נבקרה מעכה כמה לומדי הש"ס בזמנינו, נתורה את הדרך ההולכים בה, בעת עוסקם במשנתם, הלא תדאה בעיניך כי מאוד מאוד נסוגו אחור מאוד מישור ונתיב האמת, כי ישבו אחים

יחדיו ללמוד הלכה אחת בש"ס, אם אחד ישאל או יקשה יפרק הויות... ובא רעהו והקיש גם הוא כפי בח שכלו ורוח מבינת... איך יתעצמו זה על זה יריבו ויתקוטטו בדברי נרנן כמחלהמים ילחמו יחד כאלו רעהו לקחת נפשו זמם... יחרפהו ויבזהו לכל הנצבים עליו... עוד הדעו במעשיהם כי דבוקים במדת הגאווה והקנאה, דורשים רעת רעיהם למען הקטין ערכם בעיני ההמוניים כדעתם הסכלה שבזה שמפילים כבוד זולתם יתגדל כבוד עצמם ויתרבה מעלתם, וישרי לב העוסקים בתורת ה' בתמימות, חכמתם תתבלע יען כי חכמת המסכן היא...

ועתה! נלכה ידידי הקורא נבליגה יחד נחקורה איך בדוד הזה ואיזה דורות שקדמוהו נטו קו לסור מאוד מהדרך הזה שזכרנו [בסדר החינוך כפי מה דתנן במשנה מס' אבות בן חמש למקרא כו'] הלא תראה אם לא תשמע משיגיע הנער המשכיל לשבעה או לפעמים רק לשש שנים ילמדו עמו וירגילו אותו בלימוד הגמרא והמפרשים בחריפות ועדיין לא נפקחו עיניו להסתכל במקרא חמשד חומשי תורה אורחותיה ונתיבותיה, ולא עיקר מקרי המצוות, ולא למד במדה אחת ממדות הטובות ונימוסי דרך ארץ... וכאשר יגדל הנער ויהי בר שיתסר או שיבסר שנין אומרים לו אינך צריך עוד לרב ומורה כי אתה לבודך תלביש אותך מחלצות חילוקא דרבנן, כי שכלך חרוץ מאוד חזק ואמיץ הי' לאיש ותהי כחריפא דפומבדיתא דמעילין פילא בקופא דמחטא... מיום שהנער נער תשמענו; אזניו מגדולי מורים שהשבח וההוד לא נאה רק ללומדי תורה המפוללים בדברי חידוד כי קוב"ה חדי בפלפולא – תחת אשר יצרפו כליותיו בתוכחות חיים לאוון שומעת להצדיק מורשי לבבו לקנין שלימות בעבודתו ית"ש, להורותו דרך סלולה ואורח מישור בתורה וחכמה להרגילו במדות טובות ובמעשים נאים ולהתהלך עם רעיו בלב תמים כי לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה..."

„ואתה בני הקורא הנעים! הבט וראה בעין פקוחה מה רבה המכשלה אשר יצאה מתחת יד הפלפול וסדר הלמוד הנהוג בזמננו, באהבה נלכה נא אחוזי יד ונכסר לך את אשר ראו עיני ברב אחד אשר הי' חדיף ומפולפל והי' רגיל ללמוד בהתחלת זמן הקיץ או חורף הלכה ותוספות בדרך חידוד שתיים או ג' שבועות ולומר חילוקא דרבנן כמנהג הירוע, ופעם אחד למד בסוגיא דצמר ופשתים ובעת עוסקו בלימוד, אשה אחת מנשי העניים והאביונים הקריבה משפטה לפניו כי היתה עשוקה בענין אחד מעיני פרנסתה, והדבר הי' נחוץ וגער בה הרב בנויפה ותצא בפחי נפש, ותספר האומללה את אשר קרה לה לאיש נכבד אחד, וילך לו אל הרב לשאול בשלומו, ותחת לשונו הנעים רמו מוסר להרב שלא נהג במישרים לשפוט בצדק להציל העשוק מיד עושו, ויענהו הרב בקול דגו לאמור: הלא תלמוד תורה כנגד כולם, אנכי עסקתי בהלכה דצמר ופשתים הלא היא הלכה עמוקה, ובי ימים קודם יום המוגבל לאמירת החילוק באה האשה אלי, וכי דינא היא לבטל מלמודי לעשות משפט בין איש לרעהו, ובפרט בדבר קסן בזה..."

„התבונן נא אחי! איך לומדים כאלה נטו קו מדרך האמת, כי כמה מצות ואזהרות נאמרו בתורה על עשיית משפט צדק..."

הנה הטענות הללו שהרב המחבר „ברית אברהם" טוען נגד הלומדים, טענר גם החסידים שכימיו נגד הרבנים והלומדים, כמש באותן חמגרעות ובאותן הפגימית

והי' צריך הרב המחבר הלזה, להיות שבע רצון במוצאו בחסידים, בני גילו ואחים לדעה, ואולם לא כן עמדו, ובעת אשר יציג לראות את המונת החסידים יבקר אותם קשה בזה שהם מתנגדים ללומדים ורבנים, וכה יאמר:

„ואתה בני אהובי!...! הלא תראה כי רפו ירי סחוקי הדת בדור הזה כי כמעט רוב הקהל הגולה בארצותינו ובארצות הסמוכות לנו — נחלקו לכתות כתות, הכת האחת! מכנים עצמם חסידים ואנשי מעשה מקהילים. קהלות ברבים וישמו עליהם ראש ויקראו לפניו אברך ברכבו על לרכבת המשנה אשר לו, בודים מלבם דברי שטות וכסילות ואומרים כהני ה' אנחנו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו יותר ויותר מהנביאים עצמם, כי אלי' הנביא והתנא האלקי רשכ"י שומרים מזוות פתחינו ואסורים לעייל בלא בר, ושאר מעשי תהוועים והבלים כאלה שאינם ראויים להעלותן על ספר, מהשכים דברי אלקים חיים ובונים במה לעצמם, בבוקר כשקמים ממתנם אוכלים ושותים ושמים, הולכים אנה יאנה עד כי יעברו זמני ק"ש ותפלה, אז עומדים להתפלל ומצפצפים בקולם קול עז יענו, תחת אשר ראוי להתפלל מתוך כובד ראש שפתים נעות והקול לא ישמע כאשר הובא בטור ושרע אר"ח ומבואר בש"ס ומפורש בכתוב (!?)... ותחת אשר אבותיהם ואבות אבותיהם, בתקוני ונוסחי התפלות נהגו מנהג אשכנזי המה ובניהם אחריהם בחרו להם מנהג ספרד למען התפאר והשתרר על עם ישראל, מהם כמה בוערים וכסילים לא רגל על לשונם ספר אחד מספרי תנ"ך, לא ידעו ולא יבינו קרוא והבין אפילו פסוק אהר על בריוו כפי דקדוקו וכונתו הראשונה והפשוטה והעמוקה, או מאמר אחד ממאמרי חכמי המשנה והתלמוד ולא הלכה אחת ברודה מההלכות התדיריות הנסחצמות מהמצות אשר נצטוינו לעשותן ולקיימן מדי יום ביומו, וכל זאת ימלאו פיהם שחוק על לומדי ש"ס והפוסקים יראי' ה' וחושבי שמו, וכל ימיהם כחנים, ויהי ישראל כיונה פותה אין לב, אלה בלהטיהם יאמרו להם, בזה שמזילים זהב מכיסם לפרנס צבאות רבניהם וייקרו פדיון נפשם, יסירו עונוהיהם וחטאתם יכופר אף אם כחול ירבו, ובזה מדיקים שקיהם של ההמוניים, כי נודרים להם גדרים ונדרבות למאור, ובהיות כן דעתם של חסידים זחה עליהם גאו מאוד, וחכמי הדור לומדי ש"ס ופוסקים המה למשל ולשנינה, חכמת סופרים תסרת, יראי חטא באסת ובתמים הם נמאסים“.

„עוד תועבה אחת להם שאותם החסידים כותבים ונותנים קמיעות לאיש אשר יחלה חולי פלוני קמיעה פלונית“...

„ועתה קום בני! אראך מ"ש רבנו הגדול הרמב"ם ז"ל בס' מורה נבוכים חלק ראשון פרק ס"ב — נגד השימוש בשמות הקדושים והקמיעות...“
 עד כאן מדברי הרב בע"ס ברית אברהם על התורה הגל, ועתה נראה עד כמה צדקו דבריו במה שנוגע אל תמונת החסידים, אשר הוא לא הכיר אותם ולא ידע מהם כי אם על פי השמועה, אשר שמע מליצני הדור שאמרו על החסידים: „כי בודים מלבם ואומרים מה טוב חלקנו יותר מהנביאים עצמם כי אלי' הנביא והתנא האלקי רשכ"י שומרים מזוות פתחינו...“ — שאלה הדברים הם בדויים, ללא אמת, כי מעולם לא נשמע גם מגדולי המתנגדים שיאמרו דבר זה על הצדיקים ועל החסידים, כי המה מלעיביב במלאכי עליון או על אחד מהתנאים ואמוראים בפרט על רשב"י בע"ס הזוה"ק, ובדואי ליצני הדור הוא דאפקוהו לקלא בישא הרין.

ואשר יאמר: „בבוקר כשקמים ממתנם אוכלים ושותים ושמים“ דבר זה הוא בודאי שמע שוא על החסידים, שהם נוהגים ע"פ האר"י הקדוש והוא מחמיר בדבר זה, שגם אם עומדים בחצות ליל אסור לאכול. והשנאה לחסידים קלקלה השודה, וזוה שהם שותים כוס חמין קודם התפלה, גולדה השמועה, „שאוכלים ושותים ושמים“. והרה"ק מוהר"ן מבראסלאוו זצ"ל (נכד הבעש"ט) בספרו לקוטי הלכות לאר"ת הל"ג יאמר: „ואין לנו לדמות עצמנו לצדיקים גדולים אשר רוח אחרת אתם ובפרט שהיו חולים גדולים, וגם כי רוב הצדיקים לא נהגו כך, וסיפר שמעולם לא שתה אפי' מים קודם התפלה אע"פ שמדין השר"ע מותר לשתות מים...“

ועל חטא אשר חטאו בהולכם קודם התפלה אנה ואנה עד כי יעברו זמן ק"ש ותפלה אז עומדים להתפלל בקול עז... עשו כמעשה חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת קודם התפלה כמוזכר בגמ', וגם בכוזרי מאמר ג' מזכיר ממעשה החסיד האמתי שהוא מתפלל בהתלהבות בקול נעים ובשמחה עד שבא לירי ריקוד, וגם בספר חסידים מוזכר שאם ע"י תנועות יתלהב יותר לעבודה שלבב א"צ לעמוד בלי תנועה (ראה בספרי „חסידים הראשונים“ בתולדות ריה"ח ז"ל). ועל איחור זמן ק"ש ותפלה כבר האריכו הצדיקים לתרץ א"ע ורובם ככולם היו נוהרים בזה שלא לעכור הזמן והדברים עתיקים.

ועל חטא אשר חטאו כי ימלאו פיהם שחוק על לומדי ש"ס ופוסקים יראי ה' וחושבי שמו, אולי היתה כוונתו על חסיד „תל"ק“, אבל עליהם הלא גם הרה"ק המגיד הגדול הרבי ר' בער זצ"ל שפך כל חמתו כמו שהבאתי בערכו, וגם לעיל באות א', ומעולם לא שחקו החסידים על לומדי הש"ס ופוסקים כי גם המה ורבתיהם למדו בש"ס ופוסקים, אבל לפעמים היו מבקרים את הלומדים בש"ס ופוסקים ע"מ לקנטר, וקנאה ושנאה במגורם, ונאות והתכרבות במחיצתם, ועל לומזים כאלה הלא הניף הוא בעצמו את שבט צבירתו ויבקר אותם קשה כמובא למעלה, ואם כן אלה החסידים כה חטאו כי כה יועק חסם עליהם.

ועל חטא אשר חטאו אלה החסידים נגד ההמוניים אשר יאמרו להם: „כי בזה אשר מזילים זהב מכיסם לפרנס צבאות רבניהם וייקרו פדיון נפשם יסירו עוונותיהם וחטאתם יכופרו...“ הנה הלא זה הדבר אשר אמר רב הונא (במדרש רבה פ' קרושים) אם נכשל אדם בעבירה וחייב מיתה בידי שמים מה יעשה ויחיי, אם ה' למוד לקרות דף אחד יקרא שנים כו', ואם אינו למוד לקרות ולשנות מה יעשה ויחיי, יעסוק בהחזקת לומדי תורה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה... ועל מה שהוא מתאונן לאמור: „ובהיות כן דעתם של חסידים זחה עליהם גאו מאוד, וחכמי הדור לומדי ש"ס ופוסקים המה למשל ולשנינה וחכמת סופרים חסדח יראי חטא באמת ותמים המה נמאסים...“

החסידים מה המה כי יתלונן עליהם? הלא אשמים הם הרבנים הגאונים וזלזליהם בעצמם ברבר זה, מדוע לא עשו גם המה רבר להרמת קרנם בכבוד? מדוע לא השתמשו גם המה בכחם זה שניתן להם מן השמים להודיע לבני אדם ההמוניים מאמר רב הונא הנ"ל ועוד הרבה מאמרים כיו"ב המדברים במעלת החזקת ידי לומדי תורה, וכי כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם שבעירו ויתפלל עליו ויתרפא כמ"ש בבב"ב קט"ו, ואז היו ההמוניים יודעים להוקיר רבנן לתת להם פדיון נפשם, ולהחזיק בידי לומדי תורה.

בכבוד, ואם הרבנים הגאונים נ"ע ז"ל לא עשו מאומה להרמת קרן התורה, ובתרו בחיי העוני ובדוחק, ובשפלות וענוה, שלא להטיל עצמם על הצבור, או כדי שלא ליהנות הרבה חלילה מכבוד התורה, אי"כ הרי מחלו על כבודם, וותרו על הכל, ולמה תולין הקולר על צוארי הצדיקים והחסידים.

ועל אודות „התועבה“ שהחסידים כותבים קמיעות, דבר זה כבר גלוי וידוע ההיפוך, כי הבעש"ט ז"ל העביר את המנהג הזה שנהנו „בעלי שם“ שמלפניו, כאשר הבאתי לעיל בתולדות הבעש"ט ושיטתו. ומה שהביא מדברי הרמב"ם ז"ל במר"ג גם ר"ז ידוע שלא על כל „הקמיעות“ לעג למו כי אם על קמיעות מנברי דלא אתמחי לאנשי קודש, כאשר כבר הארכתי בזה למעלה. והרי הרבי ר' יונתן זצ"ל כתב ונתן קמיעות, והגאון ר' נתן אדלער זצ"ל מפפד"מ נתן קמיעות, כאשר העיד עליו תלמידו הגאון בעש"ת ח"ס זצ"ל, ובכן במחכת של הרב בעל ספר ברית אביהם הנ"ל, שגה במסקנותיו צ"ד החסידים מפני שלא הכירם ולא ראה אותם כי אם דן דינם מפי השמועה והוה שלא כדתוה"ק, שעפ"י דתוה"ק אין חבין לאדם שלא בפניו.

ועתה נשמע דבר על אודות הצדיקים, מפי בן דור ההוא אשר הכיר אותם וידע אותם היטב, ה"ה הרב הגאון ר' זכרי' מנחם ז"ל, בן אחותם של הגאונים הקדושים הרבי ר' שמעלקי ז"ל ובע"ס ההפלאה ז"ל, וכה יאמר:

„כל מחשבותיהם המיד להשלים רצון הבורי"ת בלבב שלם ולעובדו באמת בלי שום תערובת הנאת עצמם כלל וכלי שום גאווה והתרוממות אדם כלל ברצון השי"ת, והם תמיד עוסקים בתורת השם לשמה ללמוד ע"מ לקיים, גם כוונתם בלמודם לזכך ולטהר עצמם ומחשבתם כדי שיוכלו להתפלל בלי שום מחשבה זרה כלל... למען טהר עצמם ומחשבותם שלא יבא להם שום הרהור ביום כדי שלא יבואו לידי טומאה חלילה...“

„כשלו"מדים גמרא הם מלבישים עצמם פחד ורעדה ויראה גדולה מהשי"ת ב"ה, ותורה מאירה בפניהם. כשמזכירין שם התנא או יזאר בעלי השמועה מצירי"ן בשכלם כאלו התנא הוא עומד בפניהם... האמת יורה דרכו שאין אתי השגה כ"כ להשיג עד היכן מגיעין מחשבותיהם הטהורות, אך זאת ידעתי בבירור בעזה"שית ודרשתי וחקרתי היטב על כל זה ולא ראיתי מהם שום התרוממות וגאות או דבר שקר וחנופה לאדם או חימוד ממון או שירברו ח"ו איזה דבור קל שיגיע להם הנאה גופנית מכה הדבור ההוא“.

„וזה כמה שנים שאני שרוי אצלם ולא ראיתי מהם שום דבר מגונה, ומעולם לא לן אצלם ממון בקופסא אפילו לילה אחת, ותמיד כל ימיהם עוסקים בתורה ובמצות ובמעשים טובים להשיא יתומים ויתומות ואלמנות, ולהתיר אסירים ולפדות שבויים, ולרפאות חולים ולנחם אכלים. ולגמול חסדים עם כל אנשים, ולהכניס אורחים ולקבל את כל אדם בסבר פנים יפות, ולרחם על אביונים, ומצטערדים תמיד בצרות ישראל... ותיכף כשיגיע חצות לילה הם נעורים משנהם באימה ויראה וחרדת הגוף מאוד, ורוחצים ידיהם ומטהרים וכנקין עצמם כדרך שכתוב בש"ע והכל באימה ויראה ופחד, אח"כ יושבים על הארץ ואפר מקלה על ראשם ובוכים בלב נשבר על גלות השכינה וצרות ישראל ומתפללים עליהם... ואח"כ לימדי"ם גמרא ותוספות עם מפרשי הש"ס, ופוסקים ראשונים ואחרונים ורמב"ם

ד"ר, ואח"כ עוסקים בספרים הנסתרים כמו הזוהר הקדוש ודומה לו, כתבי האר"י ד"ר וג"כ לומדים ארבעה שו"ע מכל אחד שיעור, ותנ"ך, ואח"כ הם מתחילים להתבודד בינם ובין קונם ולהכין עצמם לתפלה... ומדברים עצמם עד שמגיעים קרוב להתפשטות הגשמיות כדרך שכתוב בשו"ע מעלת התפלה איך צריכה להיות, ובויער בלבנם אהבה גדולה עד שנראה האור בפניהם ואימתם מוטלת על הבריות, ובעלי עבירות בורחים מפניהם מגודל הפחד המגיע מהם מרוב קדושתם ויראת שמים..." (אגרת הקודש בסו"ס נועם אלימלך ע"ש באריכות).

הצדיקים הקדושים האלה, שליחי השגחה העליונה היו אז, בעת שהתפשטה הכפירה והמינות, והטלת ספקות בנסים ונפלאות הכתובים בתנ"ך, בעת שהוא שהתפשטה מגפה רוחנית לא הי' אפשר להציל את עם ישראל ע"י אמצעים כאלה שיעץ הרב בע"ס ברית אברהם הנ"ל שם במאמרו, "דרך הישר", להסיב את החינוך ולהעמיד בתי תלמוד תורה כמו שהיו ערוכים ומסודרים באמסטרדם בימי הגה"ק ר' שעפ"ל, הכותב בס' "ווי העמודים" בעמוד התורה ו"ל: "חי ראשי בעברי מק' פרנקפורט לק' פוזנא הלכתי דרך הים ועברתי בק' אמסטרדם והייתי בבתי מדרשות שלהם אשר לכל א' מחיצה בפני עצמו, ראיתי שהקטנים לומדים המקרא מן בראשית עד לעיני כל ישראל, ואח"כ כל העשרים וארבע, ואח"כ כל המשניות ולכשנעשה גדול או ממחיל ללמוד גמרא ומירש"י ותוספות, גדלו והצליחו ועשו פרי ואנכי בכיתי על זה למה לא יעשה כן בארצנו..."

תיקון זה שראה הגה"ק מוה"ר שעפ"ל לטוב בימיו, בעת שלום וברכה, לא הועיל עוד בעת מלחמה ובשעת חירום, בעת אשר כבר באמסטרדם נתרופפו עמודי הבתים האלה וחשבו ליפול מפני אשר נגע בהם הרוח האירופאי החדש, רוח פראים, רוח סועה וסער לערות עד היסוד את כל מבצרי הדת והאמונה, בשעת סכנה שהיתה אז, אשר עוד בשנת ת"ע כאשר הוציעו האקרר"ס דק' לונדון הבירה לפני ה"חכם צבי" את משרת הרבנות בקהלתם עם פרס של אלף טאהלער לשנה (בעת אשר באלטונא לא קיבל רק ששים טאהלער), ולא רצה לקבל המשרה הזאת, כי חש לעתידות בניו שלא יוכלו לעמוד שם ביהדותם ובצדקתם, וכל גאוני אשכנז השתדלו להשיב את בניהם למדינת פולין ולחיות שם בדוחק מלהשאר באשכנז במקום סכנה להדת ויהדות, (החסידות להר"א מרקוס ד"ר ע' צ"ח).

וגם הרב הגאון מו"ה ברוך פרענקל ד"ר בע"ס, "ברוך טעם" האבד"ק לייפניק במדינת מעהרן, בישוב פעם אחת בסוד מועצת האקרר"ס לפקח על עסקי ה"תלמוד תורה" שם, ועמד אחד מראשי הצדה והציע שתחוק ללמד את בני ישראל בהת"ת כתב ולשון המדינה כדי שית"י להם, "תכלית" למנסה... כאשר שמע הגאון הרב הצעה זו עמד ואמר: הנה כאשר אתם חפצים לדאוג בעד צעירי אמוני ישראל העוסקים בתורה ל"תכלית" של חיי עוה"ז, הרי הסכנה מרחפת להדת ולהרות מה שלא יוכלו עמוד בפני רוח זה, וע"כ צריך הוא לדאוג לגורל עתידות בניו ובנותיו שישארו באגותה, ולשלחם מזה למדינת פולין ששם אין דואגים ל"תכלית" חיי עוה"ז. (ראו: בספרי, מופת הרור" ע' ע"ו אודות זה).

לעת כזאת אשר כבר אהיה אש התאוה לחיות חיי ההפקר ופריקת עול מלכות שמים בבית ישראל שבמערב אירופא, והחלה להתפשט גם למזרח אירופא לנאליציא כאמור למעלה באות ב', לא הי' אפשר עוד לכבות את הדליקה עם

מימי הדעת הנובעים משכל קר, בדברים שהם טובים ונוחים בשעת השקט ובטחה, אבל הי' נחוץ אז לחמם את הלבבות הקפואים מהרוחות הזועות, ולהעלות אש תמיד על מזבח הדת ויהדות, לעומת אש התאוה שהכניסו הפילוסופים החדשים, כדי שיהי' „הבלא מסיק הבלא“!

ומלאכי רוח משרתי אש, היו אלה הצדיקים תלמידי הבעש"ט והרבי ר' בער זללה"ה, הרבי ר' אלימלך ואחיו הרבי ר' זושא, ובע"ס קדושת לוי זללה"ה וכו' וכו' שבתקופה השני' שאנו עומדים בה. כשרפים עומדים מכעל להעם ושאיפותיו, ובחומם הגדול מאש דת ושללהבתיה העלו גם הנמשות שכבר היו טבועות בין מצולת החומר, למעלה למעלה אל הקדושה העליונה, כי בעת תפלתם, כשמוע העם את הקולות חוצבי להבות אש, כה נתפעלו וכה נתלהבו הלבבות ליראה ולהאבה את ה' ולעבדו בכל לבבם ובכל נפשם, עד אשר לא היו צדיקים עוד להגיד להם דברי כבושים; ובראות העם את הצדיקים הללו איך הם זוחלים ורועדים מפחד הדר גאון ה' צבאות נפלה גם עליהם אימה. ופחד על אשר השליכו איש איש את אלילי כספו וזהבו וילכו לבקש את דבר ה' ותוה"ק.

וכאשר אמר הה"צ מוה"ר אברהם יעקב זצ"ל מסי' על הרה"ק מבארדיטשוב בע"ס קדושת לוי זצ"ל, שהי' לו עבודה קשה בשעת התפלה בכריעות והשתחויות, שלמענו הי' די לו בעבודה קלה מזו, אבל בחר בעבודתו הקשה להשיב לב בני אדם אל ה' שעי"ז נשבר לבם בקרבם, כמסופר עליו שבבארדיטשוב הי' אחד מן הפילוסופים החדשים, פ"א אמרו לו החסידים שאם הי' שומע תפלת רבם הרה"ק הי' חוזר בתשובה, ויהי כמהתל על דבריהם ובכל זאת נכנס בבוקר בשעת החטלה לבית מדרשו של הרה"ק ויחוק את לבבו, והראה להחסידים כי לא פעלה עליו התפלה כלל, וכאשר התחיל הרה"ק לומר „ובא לציון גואל ולשבי משע ביעקב“ וכפל ושילש תיבות הללו בהתלהבותו, אז נבהל הפילוסוף החדש ונמס לבבו בקרבו, ולא זו משם עד שביקש להכניסו תחת כנפי השכינה.

וכי"ב יסופר גם על הרה"ק מוהרי"א מזיריטשוב זצ"ל שהי' כבר בתקופת הדור הזה, תלמידו של דודו הגה"ק מוהרצ"ה מזיריטשוב זצ"ל, שפעם אחת שבת אצלו הגה"צ ר' זלמן ליב טייטעלבוים זצ"ל האכר"ק סיגוט בע"ס ייסב לב, והיו עמו כמה מחסידיו ובתוכם גם אנשים אחדים מארץ הגר שהיו גם נאורים במקצת בעלי אחוזות שדה וזכרם, ביום ועשי"ק בקש בע"ס „ייסב לב“ את הרה"ק מוהרי"א שכשיבואו האנשים האלה לפניו יגיד להם דברי מוסר להתזירם למוטב, השיב לו הרה"ק מוהרי"א: דברי מוסר שלנו הם כשאנו אומרים לפני הצבור בשבת הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כה, ומי שאינו מתעורר או להגהר בתשובה גם דברי מוסר לא יועילו לו, ויהי ממחרת ביום השבת כשהתחיל רבנו לומר לפני התיבה „הכל יודוך“ הסתכל הרה"צ בע"ס „ייסב לב“ בפני אנשיו אלו, ומה השתומם לראות כי אלו שעד עכשיו היו רק שפתותיהם נעות ותפלתם מאשפה ולחוץ הגה פתאום התלקחה בהם נפשם ויחד עם כל החסידים המובהקים התפללו ברנש, השמיעו במרום קולם ומעיניהם נוצצו רסיסי דמעות, ראה הגה"צ הנ"ל ונוכח לדעת כי אמנם תפלה זו של הרה"ק מוהרי"א מוסר השכל היא לשומעיה (פאר יצחק ט"ח).

מסירת נפשם והונם ומאודם וכל רכושם של אלה הקדושים ני"ע זללה"ה

אשר הקריבו הכל על מזבח אהבת ה' ואהבת ישראל, הוא שנתן בהם כח המושך לכשוך אחריהם רבבות אלפי ישראל גם מההמון בני ישראל אשר קבלו עליהם לסור למשמעתם ולהיות להם לעבדים נאמנים להם ולזרעם אחריהם.

ותחת לבנות בתי ספר וחדרי ת"ת עם סדרים כפי נוסח אמסטרדאם, ולהניח את האבות ואמהות הורי הילדים, להספח בודם הזמן החדש בשטף המים הזדוניים, וגלי הזמן החדש (שאו כל חינוך הגון לא יועיל אם בתי ההורים סנוגעים, כי „כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה“), החלו הצדיקים לבנות „בתי מדרש“ לחנך בהם את האבות והאמהות, את ההורים והמורים, ולהדריכם בדרך ישרה, ביראת ה' טהורה, כי כאשר אך יהיו ההורים והמורים יראים ושלמים, אז ירעו הם לשמור את בתיהם לבלתי תת המשחית והכפירה לבוא אל תוכם, וישתדלו לתת לבניהם חינוך הגון באופן כי גם המה יאחזו באמונת אבותם ולשמור אורחות צדיקים.

וזאת היתה שיטת הצדיקים הקרושים הללו, כי חינוך האבות והאמהות, קודמת לחינוך הבנים!

היום יום ה' לסדר „וארא אל האבות“ שנת תרצ"ב

יקותיאל ארי' בהרב ר' גרשון ז"ל.

הרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק

א

הרה"ק הרבי ר' אלימלך זללה"ה נולד בשנת תע"ז לאלף הששי, והי' יכול להיות ממסותופסים בצל כ"ק אור ישראל וקדושו מרן הבעש"ט זללה"ה משנת ת"ק עד שנת תק"כ, אמנם לא רצה לדעת אותו, כי השם „בעל שם" הי' לו לזרה, כי אז היו „בעלי שם" רבים שעסקו בהשבעות, וקסבר הרבי ר' אלימלך שגם הבעש"ט הוא מאותם בעלי ההשבעות, ודבר זה נאסר כבר מפי האר"י הקדוש ז"ל מפני הסכנה, ואחרי אשר נודע להר"א ז"ל שרק את התואר „בעל שם טוב" הוא נושא, אבל דבר אין לו להבעש"ט עם השבעות או שימוש בשמות הקדושים, גמר בדעתו להתחבר אליו, אבל כבר לא הי' הבעש"ט ז"ל בזה העולם, והלך ללמוד תורת החסידות של הבעש"ט ז"ל אצל הרבי ר' דוב בער ממעזריש ז"ל והי' לאחד רמן חבריא, ואחר פטירת רבו המגיד הגדול נטל עליו להיות ממורי דרך הבעש"ט ז"ל ושיטתו, במדינת גאליציא, ובהעירה ליזענסק קבע בית מדרשו, ומשמה יצאה תורה ואורה על כל סביביו, והעמיד תלמידים הרבה אשר נשאו דגל החסידות אחריו, ומהם הגאונים הקדושים החוזה מלובלין, המגיד מקאוניץ, הרבי ר' מענדל מרומנוב, ובע"ס מאור ושמש, ובע"ס אוהב ישראל וכו' זללה"ה.

כבר ביארתי בארוכה, ב„מבוא" לתקופה הראשונה, מטרת הבעש"ט ותלמידיו זללה"ה, והוא להראות שגם בזמן הזה אפשר להגיע למעלת הצדיקים והחסידים הראשונים, שהיו בזמן התנאים והאמוראים, אם אך יתקדשו ויטהרו את עצמם בעשר קדושות שחשבם ר' פנחס בן יאיר (במשנה סוף מס' סוטה, ובמס' עכרים כ' ע"ב) יגיעו לרוח הקודש וגלוי אלי, ולתחיית המתים, וכה נראה אצל מרן הרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל, אשר כה צוה לתלמידיו כי גם בעת לומדם בגמרא יהי' תמונת כל „תנא" וכל „אמורא" לנגד עיניהם, ובשוותו תמיד את חז"ל לנגד עיניו, היו המה למופת לו לחיות חיים קדושים וטהורים במסירת נפש כמוהם, כמאמרם ז"ל (ברכות כ'). מ"ש ראשונים דמתרחיש להו ניסא כר א"ל קמאי הוו קא מסרו נפשייהו אקדושת השם כר. וכה הי' הר"א ז"ל מוסר נפשו על קה"ש כאשר כתב בנו הרה"צ מו"ה אלעזר ז"ל בהקדמתו לס' „נועם אלימלך" דפוס ראשון, וז"ל: „למען כבוד שמך הגדול תעשה ותקיים כל הברכות אשר תמיד על פה כבוד אבי מור' הרגיל להיות מברך ישראל, ולמסור נפשו עליהם בכל עת ולבטל מהם גזרות רעות בתפלתו הנאמנה במסירת נפשו". והרה"ק בע"ס „תפארת שלמה" התרעם תמיד על המדפיסים שהשמיטו הקדמה זו ואמ' : „הקדמה זו חביבה עלי מאוד כי העיד בנו הרה"ק מהר"א על אביו שמסר נפשו עבור ישראל חוץ מה שמסר נפשו על קדושת שמו יתברך".

ובעשר קדושות: זריזות, זהירות, נקיזות, פרישות וכו', מי יוכל לספור

למנות את כל אשר יסופר עליו מעשים רבים ונוראים עד היכן הגיע צדקתו וחסידותו בעשר קדושות ה'... כבר נכתבו בזה הרבה אודותיו בספרן של צדיקים, ובאגרת הקודש שבסוף ס' נועם אלימלך, ודי לנו בזה להביא לדוגמא מה שכתב כס' באר משה פ' מסעי ז"ל: „בא הכתוב להוכיח על פניהם של אותם המרמים כנפשם שכבר הגיעו למעלה העליונה במדרגה אבל באמת אין אתם יודעים מה, וטח עיניהם מראות ומהשכל לבותם כי עדיין לא תקנו וקשטו א"ע בכללות המדות כו' ועדיין היצר אורב במגורם והנחש מקנן בסתריו, כי צריך לזה הזרזות רב לכתת ולשבר כל תאוות נשמיות וחומליות כו' בהרבה תעניות ונדל הסינופים כי המעט הוא מה שראיתי מרבתינו הקדושים בפרט מאדומור הרה"ק בוצ"ק מוה"ר אלימלך זצ"ל, שכמה וכמה סינופים עשה לו האיש הקדוש הזה, וכשהייתי אצלו כבר הי' במדרגה העליונה ועדיין יסר והכה א"ע בכל יום בעשבים העוקצים והשורפים שקורין ברען נעסטלין חוץ שאר סינופים ותעניות ומקאות שעשה הרה"ק הנ"ל... ואמרו עליו בשמו כי עשה תשובה גם על מה שעשה בעורו תנוק יונק משדי אמו והכה על דדיו בידיו, ועשה תשובה על זה בסינופים ושרף את ידיו א. שיטתו היחה כמאמרו: „הצדיק צריך להיות תמיד בתשובה" (נופ"א פ' נח). „דרך הצדיק שתמיד הוא בעיניו מלא חסאים על כל דגור עבירה, ואפי' דבר קל לעבירה חמורה תחשב לו כר כו" (שם פ' שמיני). ענה: מדת ענותנותו די לנו להזכיר כאן דבר אחד המסופר ממה שאירע פ"א להנהיך מוהרש"ו זצ"ל בע"ס „התניא" ושר"ע „הרב", בעת בואו אל אחד הרבנים הנאונים המתנגדים, שאלו הרב הנאון המתנגד על ספר חדש שבא לידו בשם „נועם אלימלך" והס' מונח אצלו תחת הספסל, והוא רוצה לדעת מה דעתו על המחבר, וספרו, ענה „הרב" ואמר: אצייר לפניכם מהות המחבר, גם אם חיתם מניחים אותו בעצמו תחת הספסל הי' שותק ולא הי' אומר לכם דבר בהיותו ענו ושפל ברוך מאוד וס' בית רב. וראה באגרת הקודש שבסוף נופ"א פ"ט שם, ובנועם אלימלך פ' קדושים כה יאמר:

הנה האדם הוא כלא ואין נחשב ובלתי אפשר שיאמר אדם על עצמו „אני", שהוא משמע דבר חשוב וממש, והאדם כאין נחשב, אם לא כשארם ממשיך על עצמו קדושת הבורא ב"ה ומשרה שכירתו הקדושה עליו הנקראת „אני" כידוע, אז האדם הזה נקרא כשם „אני" מחמת השכינה השורה עליו, אבל כיו שאינו במדרגה זו צריך האדם להיות שפל בעיני עצמו כלא... (ראה בח"א בשיטת הבעש"ט ז"ל פרק ה' מ"ט שם).

ויסופר עליו כי בהיותו נהוג ללגלג א"ע בקיץ ביער בין הנמלים כדי

א) עפ"י עובדא זו השכחי לחכם א' תשובה על שאלתו בירושלמי פאה פ"א פ"ד אבן פסור אני סכיבור אב ואב. אמרו כד עברית לי אימי' פיה אבינו כד ילדתי' פיה אמר, דלאיזה צורך ספרו שמיד בצאתו לאויר העולם כבד נפסרו אכיו האש הא גם אלו היו חיים שנה. שנתיים ויותר אחר לירתו ניכ הי' פסור סכיבור אב ואם כיון שלא הגיעו עד שנתיים שתיים בכיבוד אורא וע"פ העובדא הנ"ל איש דצדיקים כו"ב היו מסגפים א"ע גם על מה שולדו בכבוד אורא בהיוחם יונקי שדים כנ"ל.

שינשכו ויעקצו אותו, וכאשר כבר הגיע למדרגה זו שלא שלטו בו רמה ותלפזה והנמלים לא נשכו אותו, אמר הוי! אלימלך, כמה משוקץ אתה שאפילו הנמלים לא יוכלו לסבול את בשרך, אוי לאותה בושה!

יראת חסא: תלמידו הרה"ק החוזה מלובלין ז"ל אמר לתלמידיו שצריכים להיות יראי חסא עכ"פ כמו הרבי ר' אלימלך ז"ל, שפ"א נכנס לחרר קדוש פנימה וראה את רבו הר"א ז"ל יושב ודואג, ונתבהל מאוד מצער רבו ושאלהו על מה הוא כה מצטער, והשיב איך לא אצטער שכאה עבירה ליד, והוסיף בשברון לב ואמר כי הפסיק באמצע התפלה בשחת חולין, והכי הוי עובדא, אחרי שכבר התחיל לומר הורו לה' קראו בשמו, באתה אשה קשת רוח לפניו בבכי על בתה המקשה לידו, ושאל אותה על שמה ושם בתה, ושאלו החוזה הלא באמצע, הודר מותר להפסיק שהרי הוא קודם, ברוך שאמר והשיב לו רבו הר"א אעפ"כ עבירה הוא, כיון שעפ"י נוסח אשכנז הודו אחר ברוך שאמר ואטור להפסיק באמצע הודו... והצטער מאוד. וסיים הרה"ק החוזה כי צריכים ללמוד מזה עד היכן מגיע מדרגת יראת חסא!

טהרה: בס' מאור ושמש פ' אמור כתב ע"ד טהרת הגוף, וז"ל: והיי העולם שמש עד שבאו הבעש"ט וקדוש ואדומרר הרב רבנו אלימלך נבנ"מ הם פתחו שער לה' צדיקים יבואו בו שלא יהרהר אדם שום הרהור תורה עד שיטבול עצמו לקריו שחכמי הגמרא לא בטלחוהו אלא מפני שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בהם, אבל אותן האנשים הרואים להשיג גופי תורה ומצות צריכין להיות נזהרין מאוד בטבילה זו..."

ועל טהרת המחשבה והדבקות בהש"ת א הלא כל הספר נועם אלימלך מלא מזה, וזה הי' דרכו בקודש בשעת לימודו הי' אומר: ,הריני עושה את עצמי מרכבה לשכינה" וכל עבודתו היתה להיות ,מעון לשכינה" (ס' דרכי צדק בשמו) א.

ויסופר עליו כי פ"א הי' ישן איזה שעות, והלכו אל אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ל שיעורר אותו, והלך הר"ז והניח את ידו על המזוזה שבחרר הזה שהי' ישן בו ומיד נתעורר הר"א ויה מסתיו, ושאלו להר"ז מה ענין מזוזה אצל שינה

ב) בספר החינוך מצוה רפ"א כתב וז"ל: ,ועל כן ירענו ונראה תמיד כי לפי חשיבות נפש האדם ורבותו בעליונים כנפש הצדיקים והחסידים יספרו רבריהם לפעול בכל מה שירברו עליו זה ירוע ומפורסם בין יודעי דת ומביני מדע."

ג) ע"ד המדרגה הרמה והנשאה להיות ,מען לשכינה" ראה ברמב"ן עה"ת בכמה מקומות על ענין זה, והו' שאמר חז"ל ,האבות הן המרכבה" שכ"כ השור והמשיבו על עצמם השכינה הקדושה כאלו היו הן המרכבה לשכינה, וזהו כונת חז"ל במס' סוכה רף כ"ח על ריב"ז שלא הניח דבר גדול ודבר קטן, דבר קטן הויית דאביי ורבא, דבר גדול מעשה מרכבה, היינו שריב"ז כה נתגדל ונתקדש עד שזכה להיות ,מרכבה" לשכינה הקדושה וע"כ הויית דאביי ורבא הם בלי"ס דבר קטן לגבי האיש שכבר זכה ל,מעשה מרכבה" דהיינו להיות ,מרכבה לשכינה" בהאבות הקדושים, ובראי' יש בזה מדרגות מדרגות, והבן.

והשיב להם כי צריך להיות תמיד לפניו השם הוי"ו ב"ה כמ"ש שויתי ה' לנגדי תמיד, ואיך אפשר לקיים דבר זה בשעת שינה? אלא שסומכים על מה שנכתב השם בהמזוזה שבחדר, וע"כ כאשר אך הנחתי את ידי על המזוזה לכסות את השם לא ה' יכול עוד לישן והי' מוכרח לקום תיכף ומיד ממתחו כדי לצייר שם הוי"ו נגד עיניו, כל כך ה' דבוק בהש"ת עד שהי' מעון לשכינה, ע"י זריזות, זהירות, נקיות, טהרה, קדושה, ענוה, יראת חטא, חסירות, רוח הקודש, תחלה, כאשר יראה כל מי שקורא ה"נהגות" ו"הצעטיל" לטן" שבסו"ס נועם אלימלך, ולא יפלא אם זכה לרוח הקודש, לגלוי אל"י, ולהעשות נסים ונפלאות על ידו כאשר יסופר עליו עוברות נפלאות עצמו מספר, ואביא לדוגמא אחדים מהם:

כאשר נודע להרבי ר' אלימלך ז"ל שהרבי ר' שמעלקי ז"ל האבד"ק ניקלשבורג שרוי בצער, כי קמו עליו עדת קרח לחלוק עליו, טלטל א"ע שבועות וירחים עד שהגיע לניקלשבורג, ותיכף ומיד הלך אל פרנס החודש וביקש ממנו רשות לדרוש בבית הכנסת, ולשלוח את השמש דמתא להקהיל את הצבור לדרשה, הפרנס מילא בקשתו, והר"א דרש דרשה נלהבה, ובראותו כי בדרשה לא יגיע למטרת חפצו, פתח ואמר דעו לכם כי ישנם סמים לרפואה שונים, ישנם סמים לרפואת בהם אנשים מפונקים ומעוננים, הסמים הללו לא יועילו לאנשים נסים כאכרים, דברי תורה הם סמא דחיאי לאנשים זכי המוח ובעלי דעת, אבל לאנשים נסים וקטני הדעת צריכים להשתמש בסמים מרים וחרופים, והתחיל לחשוב לכל אחד ואחד את כל מה שחטאו ופגעו בעבירות חמורות ר"ל וע"כ לא יוכלו לאהוב את הצדיק רבם הרבי ר' שמעלקי, עד שנעו כל העם בבכ"י וחזרו בתשובה ופייסו להר"ש ז"ל ד.

ויסופר, שהרב הגאון מו"ה מרדכי זאב ז"ל אבד"ק לבוב (אבי הגאון בעל ישועות יעקב ז"ל) כתב להרבי ר' אלימלך לאמור: היות ששמעתי שכבודו מתסאר שיש לו גלוי אל"י ז"ל יורני נא איך יכול גם אני לבוא למדרגה זו. והשיב לו הר"א: הן אנכי לא אמרתי מעולם שיש לי גלוי אל"י רק עתה שכבודו שואל אותי אני אומר לו שגם הקטן שבתלמידי יש לו גלוי אל"י, אבל כבודו לא נברא לזה רק לתורה בנגלה, ילך ברכו זה גם להלאה ואין לו עסק בנסתרות.

תלמידו הרב הגאון מו"ה אפרים יצחק ז"ל בעהמ"ס משנה ראשונה סיפר כי פעם אחת ישב עם רבו הר"א על האיצטבא שלפני ביתו ועבר כלב אחד לפניו ונבת, ורא"י ראה כי נשתנו פני רבו הר"א ולא הרהיב בנפשו לשאול אותו על ככה, ואחר עבור שעות אחדות בא ציר מיוחד מעיר הסמוכה אשר דרה שם בתו של הרה"ק ובשורה בסיו בי בת הרה"ק ילדה בת וצהלו מאוד פני הרה"ק ואמר לו הנה הכלב אשר עבר עלינו אמר תיבת, ריבה, וחשבתי שהיינו ריב ומחלוקת שיתעורר עלי וע"כ נפשי נבהלה מאוד, עתה אני דואה כי, ריבה"י היינו ילדה, שנת ילדה בת, ונחה דעתו.

דו כפתרני ילמ כרבות פ"ב אות ו' ובאל"י דבה או"ה ס' ק"א סק"ה בתבו, שהיודע ברוח הקודש מכיר מה שכלב אדם, וע' בס' נועם אלימלך פ' בהעלותך, וע' ס' תענית ר"ס סדר הענית הזקן שבהם אוסר לפנייהם רברי נבגשים פ' בהכותב לעין יעקב בשם ר"ח, שפלה להם פתרי פעשיהם, והבן.

פעם אחת אמר הרה"ק הרבי ר' נפתלי ז"ל מראפשיץ להר"א, כי ילמדהו שיחת חיות ועופות. והשיב לו: מי שיש לו יראה ואהבה אמיתית הוא כבר יבין אותה בעצמו (החסידות ע' ר"ב).

הרה"ק החווה מלובלין ז"ל בעת היותו בליזענסק אצל רבו הר"א ז"ל, פ"א אמר לו הרה"ק הר"א: דע שעל כל אדם להפליג בחזקה: אל תשליכני לעת זקנה, הדברים הללו היו נפלאים ומכוסים ולא הבינו כל השומעים על מה ירמזון מליו, אך אחרי רבות בשנים לפני פטירת החווה, כאשר קרה לו המקרה הנורא בעת אשר ביקש לדחוק את הקץ והשלך בעד החלון כנודע, אז הבינו פירוש רברי רבו הקרוש הר"א ז"ל כי חש עתידותיו והזהירו להתפלל בחזקה, אל תשליכני לעת זקנה!

כהנה וכהנה יסופר עליו סיפורים נפלאים, ורבו אותותיו ומופתיו אשר עשה, ואין כל פלא, כי כבר כתב הרמב"ם ז"ל בשו"ת פאר הדור בפרקי הצלחה, ברברו על אודות הדבקות: "יביט בעתידות כמו בעוברים" עיי"ש באריכות; ומי לט גדול בדביקות בדור ההוא יותר מהרבי ר' אלימלך שכל ספרו נועם אלימלך בנוי על יסוד זה. וע' בדרשות מוה"ר"י מינץ דרוש יו"ד, וז"ל: "גמשי יודעת כי כשישער אדם בשכלו דבר זה בבחינה טבעיית יקשה עליו לקבל דבר זה שהאדם אשר בעפר יסודו יעלה למדרגה נפלאה להיות בחייו מעון לשכינה, ולשנות הטבע ולבטל הגזרות, האמנם החכם צניו בראשו להבין שהדברים האלקיים הם למעלה מן הטבע ואין להביאם בכור בחינת השכלה טבעיית".

וזאת היתה מטרת הבעש"ט ז"ל ותלמידיו הקדושים זללה"ה, להראות במעשה ובפועל, את כח התורה, כי מי שלומד תורה לשמה, ומקדש א"ע בעשר קדושות דר' מנחם בן יאיר יעשה הקב"ה נסים ונפלאות על ידו עפ"י חוקי הטבע, אשר הטביע השי"ת גם בדברים שלמעלה מן הטבע, שיש, סדר לנסים!

ב.

הרה"ק רבי יוסף גיקוליא בעל הנסים תלמיד הר"א אבולפאי ז"ל (כפי אשר מובא במוהר"ש אלקביץ בפי' לשה"ש), יאמר: מפעולת הנסים והנפלאות לחיזוק האמונה היא פעולה בלתי מתקיימת, ופעולה זו היא כפעולת השמש על סס של מתכות אשר קרני אורה חוזרים מבלתי אפשר לחדור לתוכה שתהי' מאירה בעצמם.

ידע זאת הר"א ז"ל, כי לא בכח הנסים והנפלאות, אפשר להעמיד את מבצר הדת ומנן האמונה, נגד הרוחות שהחלו לנשב מוויין ומכל מדינות אוסטריא וגרמניא, כי אם צריכים להודיין בכח אדיר וחזק, בכח השפעה דקדושה, להשפיע על כל הסביבה שפע קודש, לרומם את רוח הדת והיהדות, ולהגביר את רגשי הקודש, בלב כל איש ואיש מישראל; וסביבה כזאת, אשר סביבה נשערה מאוד בירת ה' טהורה ובפחד מהדר גאווה ית"ש, בכחה להפיץ קרני אור-חיים הלאה בכל בתי בני ישראל, ועד כמה שפעלה ההשפעה דקדושה שיצאה מבית הגדול והקדוש של הרבי ר' אלימלך ז"ל על כל סביבו נוכל לראות מהעובדא הלזו:

פ"א אקלע הנה"ק בע"ט, הפארת שלמה מראדאמסק ז"ל להאי אתרא

היתה שם זקנה אחת שהיתה מכרת את הרבי ר' אלימלך ז"ל וכאשר שמע הה"צ בע"ס תפארת שלמה מזה ביקש לשלוח לה שתבא אצלו ואמרו לו שהיא זקנה ביותר ולא תוכל עוד לצאת ולבוא, הלך הוא אל"י להציל מפיה דבר מה אודות הר"א ז"ל, ובבואו שמה ואמרו לה מה בקשתו של אותו צדיק, השיבה כי היא היתה מבשלת ותמיד היתה בין התנור והכירים, ומה יכולה היא לדעת ממה שנעשה שם לפני ולפנים, אך את זאת תוכל לספר לו, כי במשך כל ימות השבוע כנהו היו המשרתות מתקוטטות ומריבות זו את זו, אבל כשהגיע יום ועשיק בהדי פניא דמעלי שבתא, ה' שם כמו בערב יו"כ לפני, כל נדרי" בכיות והתפייסות, וגם המשרתות בקשו מחילה זו מזו, ורוח חן ואהבה מקזושת שבת היתה שפוכה על כולם, וככה ה' בכל ערב שבת ה).

ועפ"י עובדא זו נוכל לצייר לנו תמונה, איך שמרו בני ישראל את השבת, אלה האנשים אשר באו אל הקודש פנימה והתפללו בבית מדרשו וראו את ה"פני שבת" של הר"א ז"ל, ואיך התנהגו האנשים אשר ראו בכל עת את כהני ה' ועבדיו הקדושים, הר"א ותלמידיו, עומדים ומקייבים א"ע במסירת נפשם על מזבח התורה והמצוה באהבה עזה בלי מצרים.

ועל כן למען להגביר את ההשפעה על העם, ה' הר"א ז"ל מקפיד על „איכות" החסידים, ולא על „הכמות", ואמר: „אך צריך שיהיו המתפללים בנוסח זה (שבחרו החסידים), פרושים מדרכי העולם, הראשון מהפרישות שלא להוציא שקר מפיו, ושלא להיות מקלד את חברו אפי' בלב, גם שלא יקפיד עליהם אפי' הקפדה בלב, ושלא להוציא שבועה מפיו, ושלא להיות לו קנאה וחמדת ממון, ומדת גאווה בלתי אפשרי להעלות על הכתב גנותה... גם שיהי מרגיש בעצמו באמת שאין לו מנוחה מדאגת צרות ישראל... ועיקר שיהי למדן עכ"פ בגמרא ותוספות ופרש"י, ושאר דרכי הקודש כמבואר בספר ע"ח, ועיקר אהבת חברים ונדבוק חברים, ומי שאין בו כל המדות הללו בודאי אינו מכת זו..." (אגרת להרב ר' משה בסר"ס נועם אלימלך).

והוא ה' אומר: „כי „החסידות", אין לה לירוא מפני אויב יותר גדול, כאשר מפני פרסומה הגדול והתפשטותה בין שדרות כל העם, כי עם התפשטות החסידות בקרב העם והיו כולם לחסידים, אז „החסידות" תמס תהלך ותעבור מן העולם, כי אי אפשר שכל העם יהיו פילוסופים, חסידים ואיני מעשה, אזוים

(ה) בספר אור לשמים פ' כהר כתב, שמעתי כשם רכנו אלימלך זצ"ל, שערב שבת הוא בחינת ערב יו"כ, וזה הוא כמו שמסופר למעלה, ועפ"י עובדא זו נכין מאמרם ז"ל (ירושלמי רמאי פ"ר מ"א) עם הארץ נאמן בשבת על הדמאי מפני שאימת שבת עליו וירא לשקר בשבת, והוא מלא לפי ראות עיניו כהיום הזה, מי הוא זה שירא לשקר בשבת מפני אימת שבת, אבל אם בביתו של הר"א ז"ל ה' אימת שבת על כל מביאיו גם על המשרתות, נוכל להכין שאו כימי חו"ל היו השבת בבחי' יו"כ, בכל פינות ומחנות, שהשפע קודש שהשפיעו חו"ל י"ל כל פניבותם, והי אימת שבת על הע"ה, כמו אימת יו"כ בזה"ל, אשר גם היום נאמן לכל ע"ה, ביו"כ על הרמאי גם אם לא נאמן לו בכל השנה מפני שאימת יו"כ עליו, ואו-ימי חו"ל כל שבת הי כבתי יו"כ והכו,

וראים, ואם יהי' כן אז יתבטלו „החסידים“ האמתיים, ו„החסידות“ האמתית תתבטל, ורק חסידות שבורה ורצוצה תבוא תחתיהם...“ (מובא ב„החסידות“ להראַ מרקוס ז"ל ע' קס"ב).

האגדה מספרת כי כאשר הלכו האחים הקדושים הרר"א והרבי ר' זושא זללה"ה בגולה לעשות נפשות להחסידות ובאו אל גבול אשכנז עד קאטאוויטץ, ופניהם מועדות ללכת הלאה, בא השטן ואמר להם אם תעברו את הגבול לבוא לגרמניא אזי תדעו כי אהפוך את כל ישראל לחסידים, או נבהלו מפניו, ראו כי רעה נגר פני „החסידות“ אם יהיו כל ההמונים לחסידים, כי אז תאבד החסידות כולה, ושובו לארצם ולמקומם.

„הצדיק המושך השפעות צריך שיהי' כל כוונתו רק לכללות ישראל ולא יחוש על עצמו כלל כאלו אינו בעולם“ (נועם אלימלך פ' חיי שרה). הוא הר' נאה דורש תנא מקיים, כמו שהעיד על עצמו בכתבו... שער הנה הייתי עוסק ברפואות לבני אדם בעזה"ש והיו נוטנים לי איש אשר ידבנו לבו ומזה הייתי מסור ומחלק לעני הנמצא ראשון ומעולם לא לן אצלי מעות...“

איש קדוש ונורא כמוהו אשר לא חש לעצמו ובי"ב כלל כאלו אינו בזה העולם, וכל עבודתו היתה רק לסובת כללות ישראל, הי' בעל השפעה היותר גדול על המון בית ישראל, המה ראו כן תמהו נבהלו מפני הדר גאון קדושתו וצדקתו, וצדקת תלמידיו העומדים לפניו לשמוע דברי אלקים חיים מפיו הקדוש, וכה הי' הוא ותלמידיו זללה"ה המשפיעים הרוחניים על ישראל והמונן, שפע קדוש בשפע רב, עד אשר לא יכלה השפעת משכילי ברלין לחדור אל סביבה זו אשר היתה מלאה ברוח דעת ויראת ה' טהורה.

הרר"א ז"ל הראה אז בעת הרת תקופה חדשה, עם דעות חפשיות, כי לא במלחמת אומר ודברים, להראות אולתם ומשונתם, אפשר לבטל אותם ולהכניעם, כי אם בעבודה חיובית, בעבודה קדושה להגביר את הקדושה במעשים טובים בשמירת התורה והמצוה ביתר שאת וביתר עוז, בהתאחדות הכחות הפנימיות שתהיי' מערכת ישראל חזקה ובצורה, עיי מדות טובות בין אדם לחברו, כאשר הביע חפצו בתפלתו אשר שלח להפיצה בקרב ישראל:

„יתשמרנו מן הפניות והנאות, ומן הכעס והקטרנות, והעצבות והרכילות, ושאר מדות רעות... ולא יעלה קנאת אדם על לבנו, ולא קנאתנו על אחרים, אדרבה תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברנו ולא חסרונם...“

לעומת הספרות שהחלו משכילי ברלין להפיץ בקרב ישראל, אמר: „כי את זה לעומת זה, שלתו מן השמים את הרב חיד"א ושם באיטליא יושב צדיק זה ומחבר ומפיץ ספרים, אשר עיי חיבוריו הסהורים מבטל כל ספרי מינות שלהם ומי יתן והי' לבבם של ישראל לשקוד על ספרי הרחיד"א...“ ומאז נתפשט בקרב החסידים ויראי ה' ללמוד את סדר „חוק לישראל“ שערך הרחיד"א, מדי יום ביום, כחוק ולא יעבור.

קרות ימי חיי הרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל ואותותיו ומופתיו אשר עשה כבר מפורסמים בספרים שנחברו לשם סיפורי צדיקים. בשנת תקמ"ז ביום כ"א אדר שבה נמשו הסהורה אל מקור מתצבתה בגנוי מרומים, וזכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

הרה"ק הרבי ר' משולם זיסא ז"ל

א.

הגאון הקדוש מו"ה שניאור זלמן לאדי זצ"ל בעל „שלחן ערוך הרב" אמר, שבבית מדרשו של רבו הרבי ר' בער זצ"ל היו ארבעה תלמידים יקרי ערך ויקרי המציאות, שכל אחד מהם הי' פלא ויחיד במינו, ואלה הם: הרבי אהרן קארלינער הי' נפלא באהבת ה', הר' ר' זושא הי' נפלא ביראת ה', הרר"מ מויטעפסק הי' נפלא בגאונות. הרבי יעקב שמשון משפטייווקא הי' נפלא בעמקות שכלו, („החסידות" להר"א מרקוס ז"ל ע' ק"מ).

הרב בעל ספר מצרף העבודה כתב, וז"ל: שמעתי כמה פעמים מרבנו הקדוש בעל התניא והשו"ע זצ"ל שעבודת איש המופת הלזה (הרבי ר' זושא) היתה ביראה עילאה כל כך עד שבהיכל היראה הי' גיכ יראתו להפלא ופלא. ופעם אחת בבוקר בעת שתיית הקאפע אהו אדומור' הזקן את הצלוחית עם קאפע בידו ודבר מענין קדושת הרב ר' זושא ואמר בזה"ל: רבון כל העולמים מה זה שהצדיק ר' זושא כאשר ברוח קדשו השיג את כח הפועל האלקי של כוכב אחד לבד נפל עליו יראה עצומה כל כך עד שמיד נפל לחולי השלשול (ע"ד שאמרו חז"ל מגילה ט"ו. על ותתחלחל המלכה כו) מצד היראה הגדולה, ואני תהלה לאל כח השגתי בכל העולמות במלא וסובב, ואעפ"כ לא זו אני ממקומי ולא נד כלל, ומדי דברו אחותו חיל' ורעהה ותפול מידו הצלוחית ופניו נעשה כלפיד אש כחצי שעה, ובפעם הוזה אמר שבלי גוף המלאך אין ביכולת להכיל יראה כו..."

ופעם אחת ביקש הרבי ר' זושא מהשי"ת שיהי' לו יראה כמו מלאך, ומילא ה' שאלתו ונפל עליו יראה ופחד ולא הי' יכול להתנועע מפחד הדר גאונו ית"ש ולא הי' יכול לסבול אותה וביקש מהשי"ת שיסירה מעליו (מנורת הזהב פ' יתרו). ועד כמה שהי' בכחו הגדול להשפיע יראה ופחד על כל סביבו תוכיח העובדא, שבימי הי' באניסאליא דוכס אשר העיר והמחוזות היו שלו, ופי"א נגב סבית אוצרו הן עצום והעליל על יהודי העיר ונתן פקודה שבאם לא יתוידו לו הגניבה יגורשו כל היהודים מן העיר והמחוזות, ובאו כולם בבהלה להרדיו דל', שיעורר רחמי שמים עליהם, אמר הרר"ז להגביר שהי' נכבד אצל הדוכס, כי ילך אל הדוכס ויאמר לו בשמו שהוא יתן לו המעות בשלימות, רק עליו להמתין שנה תמימה, הדוכס נעתר לבקשתו, ובסל את גזרת הגירוש, וכאשר הגיע זמן הפרעון הקדים הרר"ז וביום שלפני הפרעון שלח את הגביר הנ"ל אל הדוכס לאמור כי ביום מחר יראה שכל עבדיו ומשרתי יעמדו כולם בחצרו ויראה פלאות, הדוכס עשה כן העמיד את כולם בחוץ וגם הוא חכה לקראת בוא הרר"ז, כאשר בא הרר"ז שאל להדוכס אם כולם עומדים ולא יחסר גם אחד, בקשו ומצאו עוד אחד מעבדיו שהי' בארוות הסוסים והביאו גם אותו שמת, אז תחיל הרר"ז ואמר

ובכן תן פחדך כו' כו', והעבר המובא מארוות הסוסים התחיל לצעוק מרה, שיחדול הרב מלומר עוד הדברים הללו כי ימות כרוב פחד, והוא ישיב את הגניבה אשר גנב בשלימות, ופסק הרר"ז מלומר, וכעבור שעה קטנה הביא העבד את הכל מהארווה, והחזיר הגניבה בשלימות אל הדיוכס... וכה ה"י נורא על כל סביביו.

הרה"ק הרר"ז ז"ל אחו בשיתת אחיו הרה"ק הרר"א ז"ל, אשר הצדיק צריך להיות בעל השפעה, להשפיע שפע קודש של יראת שמים על כל המון בית ישראל, וע"כ כאשר ה"י רוצה להחזיר למוטב לאיזה אדם, או עסק בתענות ובסגופים ובדבקות גדול עד שהמשיך שפע קודש על אותו האדם והביא בקרבו הרהורי תשובה לעשות תשובה א).

ב.

כבר הבאתי למעלה ממ"ש הכותב בע"י תענית בשם ר"ה, הוקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושים, שמגלה להם סתרי מעשיהם, וכן ה"י הרה"ק מוהר"ז ז"ל אומר לכל א' דברי כבושים באופן זה, כאשר שמע בעצמו החסיד ר' שמעון ז"ל מפי בע"ס מאור ושמש ז"ל והוא מסר הדברים אל הרה"ג החוקר ומקובל מוהר"א מרקוס ז"ל והכי הוי עוברא:

פ"א ה"י הרה"ק ר' קלמן ז"ל בע"ס מאור ושמש אצל הרר"ז ז"ל ובעת

א) שיפה זו בנויה על יסוד העוברא (מכות י"א ע"א) רההוא נכרא ראכלי' ארי' כרחוק הלחא פרסי מיני' דר' יהושע בן לוי ולא אשתעי אלי' בהרי' תלחא יופי. משום ההצדיק כריב"ל ה"י צריך להשפיע שפע קודש על כל סביבותיו, בדומה שלעתיד לבא שנאמר (ישעי' ס"ה) ואב וטלה ירעו כאחד ואר"י כבקר יאכל הבן ונחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי אמר ה'. שבמקום הקדושה, שם אן מקום לרציחה ולשפי'ר הבאים מסקור המומאה כפ"ש במ"ס שבעות (ר' ע"ב): וברדוש הארכתי בזה לפרש מ"ס: ושפרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרותם כו', רשמירת שבת לדרותם, שתה"י מסורה לבנים ולבני בנים, תלוי בזה איך ישפרו האבות והאמהות את השבת, שאם הם - ההורים - ישפרו את השבת בעל כרחם מפני הכושה על אדם ועל חסותם, אז לא תשאר שמירת שבת אצל הבנים והבנות, אבל אם ישפרו ההורים את השבת בשמחה רבה, ובדקדוקים לשנים משורת הדין בכל פרטיו ועניויו, בקדושה ובטהרה, ככבוד ובפאר והדר, ישאר הרושם בלב הבנים והבנות לדרותם, וזהו שאה"ב: , ושפרו בני ישראל את השבת", שיספרו באופן רשמי כזה שישאר הרושם, לעשות את השבת לדרותם ברית עולם". וזהו מה שאמר רהמע"ה: , אשרי איש ירא את ה' אשר, כמצותיו חפץ סאור", שחפץ שיראתו ואהבתו למצות ה', יספיעו שפע קודש על בני ביתו, או, נכור בארץ יהו' ורעו דור ישרים יבורך", ואמר הלאה: , הן ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד", כלומר האיש אשר חננו ה' בהן ועושר והוא ירבה לסוד לצדקה, גם עשיר כיו"ב הוא בעל השפעה רבה כי מפניו יראו וכן יעשו, וסנונה ורחו ושפעת אורו, זרח בחוסך אור לישרים" על ידי זה שהוא, חנון ורחום וצדיק! ועל כגון דא אמרו: , גדולה שבושה יותר מלימודה", ההשפעה שאדם מקבל כמעשים טובים שראה בפועל ממש, אצל דבו, גדולה יותר משה שיקבל מפניו בלימודים ושמועה טובות!

ישבו מסובין על השלחן עם האנשים שבאו עם ב' שותיהם, הי' דרכו של הרר"ז לחשוב לכל אחד ואחד את וי"איו, ולא אמר ישר אליהם, אלא הוכיח את עצמו ואמר: אָה זושא! כך וכך עשית, שם עברת עבירה פלונית וכו', והי' מביט בפני כל אחד ואחד, וכשהגיע לאותה שורה שישב שם הרה"ק ר' קלמן ז"ל הגי'ל, חשב הרב ד"ק בדעתו בודאי קורא הרה"ק את העבירות מעל המצת, כמו שהובא מהאר"י הקדוש ז"ל, ובכן כיסה ר"ק את מצחו בכובעו, וכן הי' כשהגיע הדר"ז אליו פסק מלומר עוד, וניחם ר"ק על מעשיו כי למה יצער לאותו צדיק, וגם מדוע לא יאבה לדעת מה שפגם, והגביה את כובעו מעל המצת, והתחיל הרה"ק ואמר: אָה! זושא! הנך מולול בנטילת ידים, וכה חשב הלאה הלאה כסדר השורה. אח"כ הלך הרה"ק אליו ושאל לו הנה כבוד אדומ"ד ראה על מצחי שהנני מולול בנטילת ידים, ואני פשפשתי ולא מצאתי בי חטא זה. א"ל הרה"ק ואיך הנך נוהג כשחישון ביום, א"ל, לא אטול ידי, כי אינו מפורש בשום מקום להצריך נטי' ביום, א"ל הרה"ק אם כי אינו מפורש דין זה אבל ממדת חסירות הוא להזהר בנטי' גם לאחר שינת צהרים (החסידות ע' רצ"ג).

מה שיסופר על „חסידים הראשונים“ בשו"ע א"ח סי' צ"ח שהי' להם „דבקות“ בהש"ת עד כדי התפשטות הגשמיות, וכאשר הורה כן גם הרמב"ם ז"ל לתלמידיו (ראה בשו"ת „פאר הדור“ בפרקי הצלחה) על אודות הדבקות באופן של התפשטות הגשמיות, וכן העיד הרה"ק בעהמ"ס „באר משה“ (פ' חי' שרה) על רבו הרבי ר' זושא ז"ל אשר כמה פעמים בעלותו להתדבק בהבוי"ש הי' ממשים עצמו לנמרי מן העולם הזה עד היותו ממש קרוב להתבטל במציאות ב'. הוא הי' אומר: „שקר צריך להיות באיסור חמור כמו עריות, וכשיהי' שקר מתועב וחמור כמו איסור עריות, ושקרן יהי' מתועב ובווי אצל בני אדם כמו נושא, אזי יבוא משיח“ (מדרש פנחס בשמו וע' מגורת זהב ס' קדושים). כבר כתבתי בחלק הראשון במבוא, ובמערכת הרה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ל פ"ב, מתנאי כח הנסים והנפלאות, הוא שיהי' בדבקות, ויספור נפשו על אהבת ה', ושומר „אמת“ לעד וכו'. והרה"ק הרר"ז ז"ל היו בו כל התנאים הללו, וע"כ זכה למדרגות הרמות והנשאות ולעשות נפלאות כמסופר עליו בסיפורי צדיקים, אבל הוא בענותותו שאל ס"א את אחיו הרה"ק הרב"א ז"ל, בזה"ל: „אחי לטור לי דבר זה שאתה פועל נסים ונפלאות ומעשים נוראים. שאוכל ג"כ לפעול כך, והשיב לו שהוא צ"י התחברות הצדיקים ואהבה ואחווה וחבה ביניהם, על ידי כן נעשים כל הנסים“ (מאור ושמש ס' בלק).

רבן גמליאל בנו של ר"י הגשיא הי' אומר: עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו כו' (אבות פ"ב מ"ד). ועד כמה שהגיע הרר"ז ז"ל למדרגה זו נזכר לראות ממה שהוציא דבר חדש ממש, ויקחו לי תרומה, ופירשי לי לשמי, והוא שבדאי א"צ לפרש כאן ויתנו לי תרומה לי לשמי, כי דין זה ידוע מן

ב) על כל הכאים לבית המקדש שיבב"א, שהיו צריכים לכרוע ולהשתחוות, אמרו ז"ל (שבועות פ"ז ע"ב) בריעה על ברכים, השתחואה זו פישום ידים ורגלים. אמרתי הכוונה שהיתה צריכה להיות השתחואה בהתפשטות הנשפיות ולהפשים א"ע פכה הידים והרגלים, חו היא פישום ידים ורגלים שבמקדש והבן.

המצוות הכתובות בתורה עד כאן, שכל עשיית מצוה צריך להיות לשמה, לכן הורה כאן דין חדש ויקחו לי תרומה לי לשמי, שגם הגבאים הגובים צדקה, וכן גם העניים המקבלים צדקה, יקבלו לשמה, ויכוונו לעשות בזה רצון הבוית"ש, ולא לשם הנאתו וצורך עצמו, לשבר רעבון בי"ב, רק, לשמה" לשם הבוית"ש, לעשות לו נחת רוח, שהרי אי אפשר להתקיים מצות צדקה בלא נתון ומקבל, ועושה העני רצונו ית"ש במה שהוא הוא המקבל כמו אלו הי' הוא הנתון (מנורת זהב מ' תרומה).

איש קדוש ופרוש מעוה"ז כיריב אשר הוא שש ושמח לעשות רצון קונו בקבלו נדבה, כאלו הי' הוא הנתון, ואחת הוא לו אם הוא המקבל ופלוגי זה הוא הנתון, סוף כל סוף נעשית המצוה של צדקה על ידיהם ונתקיימה מצות הבוית"ש ועשה ניר להבוית"ש, איש כיריב בודאי הוא בכלל עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו כו' ואין כל פלא אם הי' הוא איש עושה פלא. ווראה במבוא לח"א ממה שיסופר על הגאון בעל מסורת הש"ס. בזהו.

כבר כתב הרשב"א בחידושי אגדה על אגדות הנפלאות שבש"ס ומדרשים, שהאגדות מן הנסים שהן מן הנמנעות, ובלתי אפשריות, בע"כ צריכים לפרשם בדרך משל ומליצה, (מובא בהכותב לעין יעקב ברכות וכיריב בהקדמת הרמב"ם ז"ל לסדר זרעים).

ובכן יפלא איפה הסיפור, שהביא הרה"ק מוהרי"א מקאמרנא ז"ל, בס' היכל הברכה מ' ואתחנן ז"ל: וסיפר לי מו"ה הצדיק המפורסם מוה"ר אברהם מרדכי מפינטשוב, ששמע מאיש אלקים קדוש מוהר"ר זוסיא ז"ל מאניפוליא שסיפר לו, שבעניותו הי' משמש בעיר אסטרהא והי' דרכו להתענות שנים ושלושה ימים ואח"כ הי' הולך לבקש מאיזה בעה"ב שיתן לו על לחם להשיב נפשו, ופ"א אמר בלבו שזהו חסרון אמונה לילך ולבקש לחם אלא יבטח באלקיו באמונה שלימה שלא יחסר מזונו, ופ"א התענה שלשה ימים כדרכו ואחר התענית לא הי' מי שיתן לו מעט לחם והתענה הלאה עד שהי' קרוב למות, ולא הי' מי שיתן לו שום דבר, והי' רעש גדול למעלה ולא הי' בכל המקום מי שיזדמן לפניו המצוה הגדולה לקיים נפש קדוש כזה, כי לא הי' אפילו אחד שיהי' ראוי לזה, אף שהיו שם אנשים כשרים הרבה, לא היו ראויים למצוה זאת, שישלח לו השי"ת דורן כזה, כמבואר בזה"ק ויקהל, וברא לו השי"ת שני דדין בפיו, אחד הוציא דבש ואחד הוציא חלב, ושלושה חדשים הי' ניזון מזה הדבש וחלב שהי' יונק מן הדרך שבפיו, ואחר עבד שלשה חדשים בא אליו אחד ואמר לו, זוסיא, קח לך שלשה גראשין. וקנה לך לחם אז בזה הרגע נפסק זה הדבש וחלב, כך סיפר הצדיק בפיו. למורי חמי"י.

נס גדול כיריב שלא הי' גם בימי הנביאים, ושני סדרי בהאשית באופן שהוא מן הנמנעות, בודאי בעורר. תמהון גדול. אליהו הנביא היו העורבים מביאים לו לחם ובשר מבי טבחא דאחאב (ע' חולין ד"ה), ולא נעשה לו נס כזה לברוא לו דדין בפה. אח"כ הי' דבר ה' אל אלי' ללכת אל האשה הצרפתיית ושם צוה הי' את הברכה בכד הקמח וצפחת השמן, אבל לא נעשה לו נס כזה בהשתנות סדרי בראשית. במס' סוטה י"א ע"ב ספרו חז"ל מילדי ישראל במצרים שנולדו בשדה שנעשה להם נס ונתן להם שני עיגולין אחד הוציא דבש וא' שמן שנאמר

ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור, לא הי' בזה שום השתנות בסררי בראשית שהרי נמצאים קנים הגרלים בסלעים המוציאים דבש וכן זיתים הגרלים בצורים ומוציאים שמן (עפירש"י האינו ל"ב) אבל לא נברא להם דרים בפה בהשתנות סררי בראשית. ובמס' שבת דף ג"ג ע"ב באחר שמתה אשתו וכו' ונעשה לו נס ונפתחו לו דרין כדרי אשה והניק את בנו כו', עוברא כיו"ב איתא בכ"ר פ' גח על מרכי עם אסתר ומסיים שם כד דרשה ר' אבהו בציבורא שחקו עליו ועל דבריו, אמר להם ולא מתניתין הוא ד' שמעון בן אלעזר אומר חלב הזכר טהור. וא"כ כיון שאפשר לפעמים שיהי' חלב בדרי זכר לא הוה שנוי בסררי בראשית ואפשר שנעשה למרכי נס זה. אבל לברוא דרין בפה איש הוי בריאה חרשה בסררי בראשית, ואין כל חדש תחת השמש", שזה הוא מן הנמנעות, שגם בכלועי דקרח ראמד משרע"ה אם בריאה גיהנם מוטב, ואם לאו יברא ה', פריך בגמרא אילימא למבר' ממש, והא אין כל חדש תחת השמש, אלא לאקרובי שתחא (סנהדרין ק"י ע"א). ותמה אני על גדול הדור כמהרי"א מקאמרנא ד"ל איך הפריו על המדה לספר דבר זד ומוזר כיו"ב, ולא נוכל לחשוד ח"ו את חמיו הרה"צ ר' אברהם מרכי ז"ל למשקר, אבל נאמר שהרה"ק הרר"ז אשתעי בהדי' בלשון חכמה וסיפר לו, שאחרי שלא הי' מי שיתן לו לחם, הי' שבע ברבש וחלב שתחת לשונו הנאמר על התורה, והר"י ירווך בכל עת", ונאמר ג"כ על התה"ק, והי' שבע מן התורה שלמד, עד שבא איש אחד ונתן לו ג' גראשין. והה"צ רא"מ מפינטשוב הי' צריק תמים ולקח את הרברים כפשטן, והוסיף מדלי' כמה דברים, שלא אמרם הרר"ז בעצמו על עצמו כן, בהפלגה וגוזמא, בדברים שהם מן הנמנעות.

ולעומת זה הנה הסופרים החרדים, בודחים מסיפורי נסים ונפלאות הרחק כמטחוי קשת, אף שאין לרחקם שכבר היו לעולמים, ובס' „מוכרת לגדולי אוטטראה" אות רכ"ב מביא שהגאון רבי בצלאל בהגאון בעל שו"ת מאיר נתיבים ז"ל האבד"ק אוטטראה הי' מחבב מאוד את הה"צ ר' זוסיא מאניפאליא ובכל עת שבא לאוטטראה התאכסן אצל הר"ב האבד"ק וכותב שם:

„בעירנו מספרים דבר פלא שראה הרב ר' בצלאל מהצדיק ר' זוסיא פעם אחת בעת שהלך ללותו בדרך", ולא יספר מה הי' הדבר פלא, כי בל"ס הי' איזה „מופת" ובע"ס „מוכרת לגדולי אוטטראה" ככל החכמים והסופרים יראים לספר מאותות ומופתים פן יאמרו עליהם שהנם „חסידים" או „בטלנים", וגם דרך זה, אין זה דרך אמת, כאשר כבר הרחבתי הרבוב בזה בספרי „התלמוד ומדעי התבל" עמודי צ"ה — ק"ב ואכמ"ל, וכשם שאין לספר נפלאות, שהן מן הנמנעות, כן אל תהי מפליג לכל דבר, וגם לאפשרי המציאות!

שבע שנים רצופות חלה הרה"ק הרר"ז את חליו, אשר קבל עליו יסודין לכפרת ישראל, ונפטר לחיי ער ב' שבט שנת תקס"ז ז"ע ועכ"י אמן.

הרה"ק הרבי ר' שמואל שמעלקי זצ"ל מניקלשבורג

א.

האחים הגאונים הקדושים הרבי ר' שמעלקי זצ"ל האבד"ק ניקולשבורג, שהרב ר' פנחס בעל ס' הפלאה והמקנה זצ"ל האבד"ק פראנקפורט דמיין, בני הגאון הקדוש מו"ה צבי הירש הלוי איש הורוויטץ זצ"ל האבד"ק טשורטקוב, בהגאון הקדוש מוהר"ם אבד"ק טיקטין בהגאון הקדוש הרבי ר' שמעלקי אבד"ק טארנא זצ"ל בהגאון הקדוש מו"ה יהושע ארוך זצ"ל האבד"ק פרעמישלא ולמעלה בקודש פרשת גדולתם וקדושתם ונפלאותיהם אשר ישו כבר מפורסם למדי בספרים המספרים סיפורי צדיקים, ובס' „שמן הטוב“ שם יכופר לדור אחרון ממשפחה הרמה והנשאה הלזו, וכאן לא באתי רק להזכיר את האחים הגאונים הקדושים אלה"ה שהיו נמנים בין תלמידי הרבי ר' דוב בער המגיד הקדוש ממעזריטש זצ"ל, פעולתם ושיטתם:

הגה"ק הרבי ר' שמעלקי זצ"ל הי' מקודם אבד"ק ריטשוואל ואח"כ אבד"ק שינאווע, ומשם הורם והונף לק' ניקולשבורג, ובהיותו בריטשוואל נתקרב להרבי ר' בער זצ"ל במעזריטש, וכאשר בא בחזרה בפעם הראשונה סבית המגיד הגדול זצ"ל שאלו אותו מה נודע לו עתה מה שלא ידע מקודם, השיב: עד שלא באתי לצל קדושתו הייתי עוסק בתעניתים לענות גופי שיהי' ביכולתי לסבול את הנשמה, ועתה אחרי שהייתי שמה, נס גדול נעשה עמי מה שהנפש תוכל לסבול את הגוף ולא תפרד ממנו, כי הנפש למרום תמריא להיות החלק דבוק אל הכל, יסיים ואמר: זהו שהבטיחה לנו תוה"ק ונתתי משכני בתוככם, ואם תאמרו כי ערבק החלק אל הכל ולא תוכל הנפש להשאר בגוף אל תיראו כי אם שתהי' משכני בתוככם בכל זאת — ולא תגעל נפשי אתכם.

בשנת תקל"ב בעת אשר הוציאו גדולי וחכמי העיר ווילנא את החרם על החסידים, וגם חכמי בדאד יצאו בעקבותיהם וגם המה שמו חרמם על החסידים, אז ערך הרבי ר' שמעלקי זצ"ל אליהם אגרת הקודש המתחיל „שמועה שנעתי לתרגו בסני על יציאת קול כרוז בקהל קול לבנות יראים ושלמים ההולכים עמי שנהגי הארץ, ז"ל...“ (והוא נדפס בס' שמן הטוב אות ג"ה ובס' ילקוט מנחם).

בשנת תקל"ג אור ליום ועשי"ק כ"ז סיון בא לק' ניקולשבורג לישוב על כסא כבודו, והרה"ח גוספר מו"ה אבריהם טריבטש מניקלשבורג בעל ספר „קורות העתים“ מציין דבר זה ברשימותיו בזה הלשון:

„בא לכאן הרב הגאון הגדול הקדוש והחסיד המקובל מו"ה שמואל שמעלקי הלוי הורוויץ אשר מקדם הי' רב ומודה בעיר ריטשוואל במדינת פולין, ומיד

ביאתו עשה רושם כי טרם בואו הי' עצירת גשמים כמה שבועות השמים כברזל והארץ כנחושה, וביום בואו באו גשמי ברכה כבימי חוני המעגל, ובשנת תקל"ה נתקבל גם לרב המדינה, שבחו אם אומר אספרה נא כמו, לא ידעתי ספורות למר. האגדה מספרת כי בבואו ניקולשבורגה, טרם יצא מחדרו לקבל פני הנכבדים שבעיר שבאו לקבל פניו ולברכו בברכת ברוך הבא בשם ה', שמעו מאחורי הדלת שהוא אומר לעצמו, ברוך הבא רבי ר' שמעלקי, וכפל ושילש הרכה פעמים הדברים הללו ולא ידעו פשר דבר, אחר כך כתוך השיחים אמר לפרש מה דתנן יאבות פ"כ מט"ו ר"א אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך כו' היינו שכמו שלא תתנשא ולא תתגדל מכבוד שתעשה בעצמך לעצמך כן לו תתנשא ולא תתנאה ככבוד שיעשה לך חברך יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך כמו הכבוד שתעשה בעצמך לעצמך; אז הבינו פירוש הדברים ששמעו ממנו בהיותו סגור בחדרו א).

עוד מוספת האגדה לספר כי כאשר באו בני העיר לקבל פניו בברכת ברוך הבא, אף הוא הי' מתכוין כנגד המברכים לחלק להם כבוד הראוי להם, והושיב את „פני העיר“ הת"ח והגבירים בראש המסובים, גם כי המה היו בתחלה מן המתנגדים להתקבלותו לרב אבד"ק, ואת הבע"ב משררות הביטוינית הושיב למטה מהם, גם כי המה היו המכריעים ברוב דעותיהם את התקבלותו ומנויו להיות לרב בקהלתם, ראה הרה"ק שהמה מסתכלים זה לזה בפנים וזעפים, והבין לרעם, פתח ואמר, למה נפלו פניכם, מפני שאין לפני משוא פנים, הלא כן הוא חובת הרב דמתא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחר, אמת שאחם הבעה"ב הכרעתם את הכף לזכותי להתקבלותי לאבד"ק, אבל בשביל זה לא אוכל להכריע את כף המאזנים ולהגבי' שפלים ולהשפיל נכבדים, הלא כה אמר משה רבנו ע"ה: לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם, הכונה שגם כי עשה לי אחד טובה עכ"ז לא נשאתי ולא הרימותי את ה"חמור" למעלה, להושיבו על גפי מרומים, ולהשפיל את הנכבד והנרזל מפני שאינו מכני ברית, ולא הרעותי להיות מתרועע עם אחד מהם בשביל הטובה שעשה עמדי כי לא לפני חנף יבוא...

אמנם גם המה הראו כי מעדת קרח המה, אשר לא שמעו אל משה, והציתו אש המחלוקת בעדתם, לחלוק עליו והמרו את רוחו, עד אשר הגיעה השמועה אל הרבי ר' אלימלך זצ"ל ונסע הוא שמה להשקיט את המחלוקת (ראה למעלה בערכו אודות זה גופא דעובדא) ועלתה בידו להביא בקרבם יראה, שיהי מורא רבם עליהם.

על אודות צדקתו וקדושתו ומופתיו אשר עשה, ראה בס' שמן הטוב, ובס' סמיכת משה ונזיר השם, ודברי שמואל; והגה"ק בע"ס, דברי חיים מצאנז זצ"ל הי' אומר: אם יבוא איש ויספר לפניו כי הרבי ר' שמעלקי ז"ל עבר על

א) הרה"ק החווה מלובלין זצ"ל פביא בס' זכרון זאה, בשם רבו הרה"ק הרבי ר' שמעלקי זצ"ל שהי' אומר: הנקל לשמוע בויונו ולעבוד ע"ז בהשחוח בלי שום התפעלות של רזנו וכעס — כאשר לשמוע כשבחו ולעבוד עלינו בשחוח נפש בלי שום הנאה וקורת רוח, והבן.

פני בית הקברות עתיק ואמר: „יחיו מתוך נבלתי יקומך הקיצו ורננו שוכני עפר כו" (ישע"י כ"ו י"ט), וקמו כולם לתחיה, כמתים שהחיו יחזקאל בבקעת דורא, ה' מאמין לו, כי הרבי ר' שמעלקי זצ"ל ה' בכחו גם להחיות מתים". ואמר עוד: כי בשמים מעניסין את מי שמוכיר שם הרבי ר' שמעלקי ולא הזכירו רק בשם ר' שמעלקי ולא רבי ר' שמעלקי ז"ל.

ב.

ויסופר עוד על הר"ש ז"ל, כי בבואו לניקלשבורג, דרש בכל שבת דרוש, על חכמה אחת משבע החכמות, וכה דרש עד שהשלים הדרוש על החכמה השביעית אז התחיל לדרוש בפלפול ומוסר כנהוג. והסביר לשומעיו מדוע עשה ככה, כי כן אמר שלמה המלך ע"ה בקהלת: טוב לשכוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים וקהלת ז' ה'. ולכאורה קשה דהי' לו לומר: טוב לשמוע גערת חכם מלשמוע שיר כסילים, אבל כוונת שלמה המע"ה הי' בזה להורות, שאם שומעים גערת חכם בחוכחות ומוסר, מחכם בחכמת התורה לבד, ואינו יודע ומבין בחכמות העולם, אזי יבוא היצ"ר ויאמץ להשומעים, מה לכם לשים לב למה שאכר הבטלן הזה שאינו יודע כלל מחיים הטבעיים, ומחכמות הטבע, ולא יצא מעולם מתוך ד' אמות של הלכה, ובודאי אם הי' יודע מהחיים והי' טועם מעץ הדעת כפונכם, היתה לו השקפה אחרת על החיים וצרכי בני אדם, והי' תמים דעים עמכם... ע"כ אכר שהמע"ה טוב לשמוע גערת חכם, מדברי מוסר, מאיש שומע שיר כסילים, כתי"ח כזה שגם הוא חכם ושומע ומבין שיר כסילים, החכמות שלהם, והשירות ותשבחות שהמה משבחים ומפארים, את החיים עם כל מכשירי החיים שהמציאו החכמים בכל חכמה ומלאכת מחשבת, ובכל זאת הוא עומד וצוח כי ראשית חכמה יראת ה'! וכי חכמת התורה היא הפולה על כל החכמות! גערת חכם כזה טוב לשכוע, כי היצר לא יוכל לבטל דבריו. לְמַיְסָם בַּתְּחַבּוּלוֹתַי.

בניקלשבורג כבר היו אז אנשים, ט,החדשים" אשר, העת החדשה" הכתה שורש בלבבם לשאוף לחיים של עושר וכבוד, לחיים של חיים עם כל מנעימי החיים, ושם במדינות המערב החלו לנשב הרוחות הרעות גם בקרב מחנה ישראל, רוח פרצים, רוח זנונים, רוח קדים ממשכילי ברלין, ורבו ההולכי קדימה ברוח העת החדשה במדינת מורביא וביהם וכו', ולעומת אלה, החדשים" נאלץ הגה"ק הר"ש ז"ל לדרוש לפנייהם בחכמות, למען ידעו כי הם שומעים גערת חכם, כאיש שומע שיר כסילים.

אבל לא זכתה מדינת מעהרין, שצדיק זה יצמיח שמה נטעי נעמנים, צדיקים חסידים, אשר ימשיכו פעולתו הלאה לאורך ימים ושנים, כי אך חמש שנים זרחה שמשו של אותו צדיק בניקלשבורג והמדינה, ותר"ח וסופר מ"ה אכרהם טריבטש מניקלשבורג שהי' בו בפרק שם, כה יאמר: „שנת תקל"ח בשנה ההוא נתבקש למרומים הגאון הקדוש המקובל הרב מדינה מ"ה שפואל שמעלקי הלוי הורוויץ זללה"ה, אחד מן המשוררים כיבד את ה' מנעימת קולו בתפלה עושה סלא בחייו בהרבה דברים, ולא בהשבעות ובקב"ה מעשיות כי אם „ביחידים" בתפלתו, משך לב העם וקרבתו לה', הסיר צרלת הלב וערלת הבשר, עסקן גדול במצות מילה

וסנדקאות, וביום מותו עוד הי' לו שני סנדקאות, שכלו צח ומצוחצח, פזר כל מעותיו לצדקה, נפטר אור ליום ג' ר"ח אייר וי' לספירה, ונקבר למחרתו אורי לנו כי פנה יום ושקעה חמה שלא בעונתה בן נ"ב שנה כשמואל הרמתי, ובבגט לגין העדן, ובאותה שנה בחודש טבת שלפניו נכסה הלבנה ולא נראית **בומצה** לקדשה בקהלתנו נ"ש וכמעט בכל מדינת מעהרין" (קורות העתים אות מ"ו).

על אודות קולו הנעים כאחד מן המשוררים הלויים במקדש, כתב ג"כ **בישמת** משה עה"ת ובס' ייטב פנים, שהנגונים שהי' הרר"ש מנ"ש ז"ל מנגן, כל העם היו רואים שהקול יוצא מאליו בנגונים נפלאים מעולם העליון ע"ש.

ומ"ש „כקורות העתים“ על אודות פטירתו שהי"ל שני סנדקאות באותו יום, כ"כ גם בהקדמה לס' נזיר השם שאחרי בואו משני סנדקאות קרא לתלמידיו ואמר להם תדעו שהיום יום פטירתו כי מלאו ימיו נ"ב שנה כשמואל הרמתי. וע' שמן הטוב אות י"ז.

ושגור בפי ישרים, שהי' אומר שאם לא היו מכנים אותו בשם שמעלקי רק כמו שנקרא ע"ש שמואל הרמתי, הי' יכול להיות בכל בחינותיו ממש כשמואל הרמתי, וכיון שכינו אותו בשם שמעלקי נשאר שמעלקי; ורמז יש לזה במ"ש „משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו“, כלומר ניצוץ משה ואהרן נמצא בכהניו, ושמואל הוא רק שם בקוראי שמו שמואל, אבל לא במי שנשתנה שמו. זי"ע ועכ"י אמן.

כאשר אך ככה נר ישראל נפוצו תלמידיו הקדושים ושובו לארצם למדינת פולין וגאליציה ובאו לחסנת בצל הצדיקים תלמידי הרבי ר' בער זצ"ל ויצאה מארץ מעהרין כל הדרה, ועם כי נשאר עוד אז בימים ההם כמה גאונים וצדיקים ז"ל אבל לא עצרו כח לעמוד נגד ה"עת החדשה" ו"החדשים" הנוהים אחרי השכלת ברלין, שע"פ השתדלותם יצאה אז הפקודה מאת הממשלה להעמיד רבנים שגמרו חוק לימורם בפילוסופיא, ונם תלמידו שמילא מקומו אחריו הגה"ק מוהנ"מ באנעט ז"ל, לא עלתה בידו לבטל הגזרה במקצת עכ"פ בזה:

א) כי התלמידים אשר יתעתדו למשרת הרבנות ימלאו מקורם כרסם בש"ס ופוסקים עד שנת השמונה עשרה, ומשנת הי"ח עד שנת הכ"א ילמדו את לימודי הגימניום והפילוסופיא בביתם.

ב) כי הרבנים אשר יבחרו נשיאי הקהלות לאב"דים לא תאשר אותם הממשלה עד אשר יעמדו על המבחן לפניו בתור רב המרינה והוא ינסס היטב, והבחינה תהי' לתהות על קנקנו של הרב הנבחר אם ידע היטב את הארבעה סורים, והתנ"ך ומפורשיו, וס' חובת הלבבות והעקרים, או יקבל תעודה ממנו, וע"פ תעודתו יוכל לקבל את משרת הרבנות.

ועם כל עבודתו להסיר את שיקוצי המשכילים הברליניים מן הארץ אשר הפיצו שמה את סדורי התפלות בשפת אשכנז, וקיצרו את התפלות, והוציאו את התפלות לגאולה ולביאת המשיח, וגם הפיצו שמה מין „קאטעכויזם“ קיצורים מן

זמורה וזמן הנביאים לפי רוחם וחפצם המה, והגאון מוהר"ם באנעט הציע לפני
 הממשלה עד כמה שעולים ספרים ההם להביא גזק ליהדות המסורתית, לא פעל
 מאומה, ונבחרו רבנים בקהלות, רבנים שגמרו חוק לימורם בנימנויות, ולא בקשו
 תעודתו, ואם כי בניקלשבורג נבחר למלא מקום הגאון מוהר"ם באנעט ז"ל בשנת
 תקפ"ט, הרב הגאון מו"ה נחום טריביטש ז"ל בע"ס שלום ירושלים, וקובץ על
 יד, אבל בשאר עיירות כבר בחרו ראשי הקהלות רבנים בעלי פילוסופיא בלא
 ידיעת הארבעה טורים וכו' וכה נשטפו בורם הזמן אלה שהלכו עם הזרם, ולא
 סגד הזרם, ורק אלה האנשים אשר עזבו את ארץ מעהרן ונדדו הכנו לארץ
 אונגרין נשארו נאמנים לה' הם וזרעם וזרע זרעם.

הרה"ק מוה"ר פנחס הלוי הורוויץ ז"ל הגאב"ד פפר"מ

א.

העיר פראנקפורט דעל נהר מיין אם כי לא היתה בימים הקדמוני קהלה גדולה כמו הקהלות הקרושות שפיירא, ווירמייזא ומגנצא, אבל נתגדלה אח"כ לקהלה נאה וחסידה, ובשנת שס"ג כבר היתה בעיר פפר"מ אספת רבנים ע"ר צרכי הקהלה בתורה ויראת שמים, כי איזו מצוות היו רפויות ביד ההמון, והרבנים נזרו בעונשים וחרמות על השותים יינם וחלבם של עכ"רם, ועל הלובשים מלבוש נכרים, ועל אלה המביאים משפטיהם בערכאות, ומגדולי הרבנים ששמשו בעת ההוא שם ברבנות הלא המה: הרב הגאון המקובל מו"ה אליעזר טריוויש ז"ל, והגאון ר' עקיבא פראנקפורטער ז"ל והגאון ר' נפתלי הירץ טריוויש בעה"מ פירוש על המחזור, והגה"ק מו"ה ישעי' הלוי איש הורוויץ ז"ל בע"ס של"ה הקדוש ובנו הרה"ק מו"ה שבתי בע"ס ווי העמודים...

אחרי שנות ת"ח, ת"ט, באו רבנים מפולין לאשכנז ואז הי' הגה"ק ר' אהרן שמואל קאירנובער ז"ל האבר"ק פפר"מ, ובנו הרה"ק בע"ס קב הישר, ואחריהם הגאון מו"ה יוסף שמואל ז"ל בעל מכורת הש"ס, בעת ההוא עבר דרך שם הרב המקובל ר' יהודא חסיד ז"ל משעדליץ סמיך הוראדנע ועמו הרבה חסידים ואנשי מעשה אשר נמלטו ממדינת פולין מחמת המציק ופניהם מועדות לעלות לארץ הקרושה, ושאלו את פי הרב הגאון מו"ה יוסף שמואל להגיד להם עצתו אם יצלחו בדרך שהם הולכים והשיב להם עצתו לקבוע ישיבתם בארץ אשכנז ויעבדו את ה', והצר העיד בהם כי לא יעלו ירושלימה מטעם הכמוס, ואמר להם, והיא לא תצלח. והם לא שמעו בקלו ועלו ולא הצליחו ומיר בכואם לירושלים יד ה' נגעה בם ולאחר שלשה ימים לביאתם נאסף ר' יהודא החסיד אל עמיו וכה הלכו הלוך ורלים עד כי נפוצו משם, כי הגאון מו"ה יוסף שמואל ז"ל הי' מפורסם בצדקתו וקרושתו כי כל דבר אשר יצא מפיו לכל אשר ישאל בעצתו לא שב ריקם ויהי' למופת הזמן א).

פעם אחת ביקש הגאון ר' יוסף שמואל ממחותנו הגאון מהרשש"ך אשר הי' מפורסם לתוכן גדול, שימסור לו איזה כללים בחכמת התכונה כי נפשו השקה ללמוד ממנו חכמה זו, והשיב לו מהרשש"ך שילמוד עמו רק בתנאי שהוא ילמד עמו מן החכמה הלזו שהוא בקי בה, שכל אשר יצא מפיו לא ישוב ריקם ועצתו לעולם תקום, ע"ז השיב לו מוה"ר"ש בזה"ל: ראשית חכמה זו היא יראת ה',

או כעין זה שפסופר במדרש שוחר טוב תהלים א' ד"ה והי' כעץ שתול, ע"י ר' אלעזר בן ערך, שהי' יועץ עגות ומתקיימות ומצליחות כו' ע"ש.

זכאשר אני שש ושמה ומשתוקק תמיד לעשות רצון אבי שבשמים, כן גם השי"ת רצון יראיו יעשה וימלא כל משאלותי ותו' לא מידי (וכלילת יופי ח"ב דף קמ"ט) ב.

ואח"כ ה' הגה"ק המפורסים מ"ה נפתלי כץ בע"ס סמיכת חכמים לאבד"ק פפד"מ, הוא האיש הקדוש ונורא בעל קבלה מעשיות ומפליא לעשות נסים ונפלאות גדולות (ראה אודותיו במוכרת לגדולי אוסטרהא). ובילדותי שמעתי מפי אמורי הרב מ"ה גרשון ז"ל סיפורים נפלאים אודותיו ממה שמע ספי הזקנים שברור שלפניו. וגם בס' 'חוס המשולש' בתולדות הגאון רעק"א ז"ל מוזכר שם דבר נפלא מהקמיע שהי' בראש צבי בבית דינו בפוזן ואכמ"ל.

ואח"כ ה' שם הגה"ק מ"ה אברהם אביש זצ"ל בע"ס ברכת אברהם, שבא למלאות מקום הפני יהושע ז"ל, וגם הוא ה' 'בעל מופת' ונפלאותיו ומופתיו היו שגורים בפי כל אנשי פפד"מ. (ראה אודותיו בס' אהל אברהם תולדותיו וקורותיו ונפלאותיו).

ואחרי כל החזיונות הנפלאים שהיו שכיחים בפפד"מ, הגה לא עברו ימים רבים וכבר נשב רוח אחרת שם, ובהיות שם הגאון הקדוש מ"ה נתן אדלער זצ"ל מפליא לעשות בשמות הקדושים ופעולתם ראו הכל, כאשר העיר עליו תלמידו הגאון בעל שו"ת ח"ס ז"ל (בשו"ת ח"ס א"ח סי' קצ"ו), נמצאו שם אנשים מן 'החדשים' אשר רדפוהו מנוחה, ולא הניחו אותו לעשות לו מנין קבוע בביתו להתפלל בנוסח האר"י הקדוש ז"ל, ומר וואלף היידענהיים המרדק, כתב פומפלעט על הגה"ק מוהר"נ אדלער זצ"ל בשם 'מעשה תעוועים', אשר בצדק יאמר היום כי וואלף היידענהיים עשה 'מעשה תעוועים' בעובדא זו.

ובאותו זמן נתקבל הרב הגאון הקדוש מ"ה פנחס הלוי בע"ס הפלאה ומקנה לרב אבד"ק פפד"מ בשנת תקל"ב, אחר אשר שאל בעצת הרב הקדוש הרבי ר' בער זצ"ל המגיד הגדול והקדוש ממעוריטש ובהסכמתו נסע שמה.

ב.

כבר אמר החכם: 'גרש את הזאבים עד שלא יבואו לתוך העדר' אולי אם בא הגה"ק מוהר"ם הלוי ז"ל לפפד"מ בעת שעדיין לא נפרצו בה פרצות, טרם היו בה אנשים השואפים לחדשות, לחנך את הבנים בחכמות חיצוניות, והנשים לצאת החוצה בראשן פרועה כנשי עם הארץ, אולי ה' יכול לפעול גדולות ונצורות במשך יותר משלשים שנה שישב שם על כסא כבודו, אבל אחר המועד והוא בא שמה בעת אשר גם הטובים שבהם קראו מלא אחרי גאון ישראל וקדושו מוהר"נ אדלער ז"ל ולפעולות קדושות אשר פעל ועשה כקדושה וטהרה לקדש שם שמים ברבים, קראו אותן בשם 'מעשה תעוועים', ומה ה' יכול הגה"ק

(ב) סוד זה ידעו גם חכמי ספרד ומובא בעקידה שער ס"ה שאסככ"י אקרא (תהלים ל"ו), והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך ראה שם באריכות, אבל לא הוציאו מכת אל הפועל עד שבא הגאון מוהר"ם ז"ל האבד"ק פפד"מ ואחריו הבעש"ט ז"ל ותלמידיו נ"ע ז"ל והשתמשו בנסיון, ונסיונם עלה יפה כמ"ס במבוא.

בעל הפלא"ה ז"ל לעשות, כי אם לקיים „עת לכנס!“ וכאשר העיר עליו תלמידו הגה"ק בעל החתם סופר (בשו"ת ח"ס סי' קצ"ז חאו"ח), שמעולם לא נשמע בדרשותיו כי יזכיר שם הזוה"ק וספרי קבלה...

כבר הי' לו ללחום נגד פרצות הדת כאשר כתב בנו הגאון מהרצ"ה בספרו „לחמי תודה“, בזה"ל: „וגם ראוי להוכיח ולהודיע גודל המכשלה אשר זה כמה שנים שיצא הכרוז בבהכנ"ס מפי כבוד אאמור"ר הגאון וצללה"ה בצירוף שני ב"ד יצ"ו בחרם על לבישת הנשים בפאה נכרית וכש"כ גלוי שערות עצמן אשר אמרו חז"ל שער באשה ערוה, והנה ענין חרם שנכנס ברמ"ח אברים...“ ובשנת תקמ"ב כתב קונטרס „תוכחת מוסר“ נגד תרגום התורה של מענדלסאהן לבל יהיו לקנותו ולהגות בו מפני שמצא בו דברים הנוטים למינות... וכן נדפס מכתבו שכתב ביום ג' ו' תמוז שנת תקמ"ב להגאון מו"ה טעכילי מליסא ז"ל, ושם יאמר: וכבר דרשתי ברבים בבהכנ"ס הגדולה שבקהלתנו לפרסם קלון דברי שוא ושהם מטמאים בביאה צא תאמר לו לא יבא בכית ישראל ונוסף על זה עשינו כרוז בכל בתי כנסיות ישנה וחדשה בחרופי וגירופי ספרי מינות ההם וכיו"כ ועשינו בהם כמה גדרים להרחיקם מעל גבול ישראל ועוד ידינו נטויה לרדוף ולהוסיף לפרסם החניפים... [מובא בס' שמן הטוב].

ובס' „רבני פד"מ“ כותב: „בסוף המאה הי"ח (שנת תקנ"ד) כאשר התחיל רוח החופש לנשב בחיי היהודים בגרמניא התיעצו איזה אנשים ליסד בית חינוך ללמודי חול, וחכמות הכלולות, וכאשר נודע הדבר כי איזה אנשים יחפצו לשנח סדר הלימוד הישן עלה עליהם חרון אף הרב ר' פנחס הורוויץ ויחרימום...“ אבל עם כל מלחמותיו אשר ערך נגדם לא עלתה בידו — אחרי אשר כבר נכנסו הזאבים בעדר עדת ה' — לגרשם ולהוציאם משם. כאשר נראה כדרשתיו הנלהבות של בנו הגאון מהרצ"ה ז"ל בס' „לחמי תודה“, אשר דרש משנת תקס"ה עד שנת תקע"ז, בדברים חוצבים להכת אש דת נגד פרצות גדרי המוסר העברי ופרצות הדת, וביטול הישיבות, אשר הבקיעים הללו לא נבקעו מחדש במשך רבנותו כי אם היו בקיעים אשר כבר לא הי' בכח אביו הגה"ק ז"ל לסותמם, ומה הי' בכח בנו הגאון הממלא מקומו אחריו לעשות, לא הי' כחו אלא בפיו, ובכחו זה הלך עד קצה האחרון בלי משוא פנים, ובדברים חודרים חדרי בסן, כמדקרת חרב, ובמליצות יקרות ונפלאות, שפתים ישק משיב דברים נכוחים!

הרה"ג החסיד מוהר"א מרקוס ז"ל בספרו „החסידות“ ע' ק"ץ יאמר: „כי הרב הגאון מהרצ"ה בע"ס לחמי תודה, בקנתו לנוסח אשכנז, ע"כ הסגיר מיד אחר פטירת אביו הגאון ז"ל את בית מדרשו, שהי' מתפלל בו בנוסח ספרד של הבעש"ט ז"ל, ונכנס לבית הכנסת להתפלל בנוסח אשכנז (כמ"ש בשו"ת ח"ס סי' ט"ו), ובה גרם שבבוא הגאון ר' שמשון בר' רפאל הירש ז"ל לפפד"מ לא מצא ק' אחד עשר בע"ב יראים וחרדים...“

במחכת שנה בזה, לתלות הקולר על צואר הגאון מהרצ"ה ז"ל בדברים שאין להם שחר, כי הכל יודעים שהדבר הי' להיפך, כי מפני שלא הי' המקום מוכשר לבית מדרש בנוסח הבעש"ט ז"ל, כי כבר צרר רוח החופש והדרגה בכפיר הכע"ב שם, ע"כ הוכרח לסגור את בית מדרשו של אביו הגה"ק ז"ל וליכנס לביהכנ"ס להתפלל בנוסח אשכנז, כאשר אביו הגה"ק ז"ל הוכרח להסתיר מבלי

להזכיר שם הוזה"ק בדרשותיו, מפני ש"א הי' הזמן והמקום מוכשר לקבלה
וחסידות!

ג.

פעולת הגה"ק ההפלא"ה ז"ל על שדה ספרותנו העתיקה גדולה ונפלאה,
בספריו „הפלאה" על מס' כתובות ו„המקנה" על מס' קירושין, וס' „פנים יפות"
על תורה, נתן בים התלמוד דרך הלמוד בהגיון ישר ובריא, ובמים עזים של
חריפות נתיב הישר, ודי לנו עדותו של הגאון בע"ס נודע ביהודא והצ"ח ז"ל
שאמר: „וש"ב הגאון מוה"ר"ם הלוי הורו"ץ נפלאות עשה בספרו הפלאה...“ (דברי
ידידות בראש ס' נב"י).

והגאון בע"ס שו"ת ברית אברהם האבד"ק פיעטרקוב ז"ל, יאמר בהקדמתו,
שדרכו דרך הלמוד בחר לו מההפלאה ומקנה, ומס' אודים ותומים, עדות של שני
עמודי התורה הללו די למוד מדת פעולתו על שדה ספרותנו והשפעתו על
העוסקים בתורה, כי על מי מגדולי הת"ח לא יהל אור תורתו?!

עד שאני תמה על הגאון מוה"ר"ו מרגליות ז"ל שבהקדמתו לס' פנים יפות
יאמר: „אם תרצה לידע מי ומה הי' הרב ראה את התלמוד הי"ה הגאון ר' משה
סופר והפעולה תעיר על הפועל". אתמהה על הגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל, שלא
מצא עדות אחרת על מעלת כבוד הגה"ק בעל הפלאה רק ד"ו שהי' רבו של
הח"ס ז"ל? האם ס' הפלאה ומקנה, לא די להראות על הפעולה שתעיד על הפועל?
גנאי הי' לחכמי ישראל לוא לא הכירו כחו וגיבורתו של הגאון הקדוש הפלא"ה
ז"ל כי אם מצד שהי' רבו של הח"ס ז"ל. האם מה שהי' בן הגה"ק מוהרצ"ה
מטשורטקוב ז"ל ונכד מהר"ם מטיקטין וכו', אין שום יחוס לחראות על מעלתו
כי הוא בר אבהן קדישין? וספריו הפלאה, ומקנה, ופנים יפות, נ"ם להראות
שהוא בר אוריין יאה ויאה, ומי לנו גדול ממנו? ברורו, ובדורות שלאחריו!
בצדקת שזרונו, פוד נתן לאביונים וצדקתו עשה לו שם גדול גם בקרב
הנוצרים שם בספר"מ, אשר מעולם לא ראו ולא שמעו מפוזן גדול כמוהו שבזבו
כל אשר לו לדברים שבצדקה וחסד, וגדול הי' שמו בגוים כולם העריצוהו בגלל
צדקותו העצומים.

בשנת תקס"ב חיבר „מומור שיר" לזמרו ביום א' ג' טבת „א שיר ה נא"
לפ"ק (ה'תקס"ב) לכבוד גאסאלעאן הקיסר כו', והמלך והמלכה והדוכסית, מזמור
שיר בחרוזים מא' ועד ת', שהי' בירושה אצל נכדו הגאון מוה"ר"א הורו"ץ ז"ל
אבד"ק ויין והוא הדפיסו בכוכבי יצחק שנת תרח"י לפ"ק.

בשנת תקס"ה נתבקש בישיבה של מעלה, ביום ב' ד' לחודש תמוז, נבג"מ,
זי"ע ועכ"י אמן.

הרה"ק מוה"ר לוי יצחק זצ"ל אבד"ק ברדיטשוב

א.

בשנת ת"ק נולד הרה"ק מוה"ר לוי יצחק, לאביו הרב הגאון ר' מאיר אבד"ק הוסקאב (גאליציא), ולאמו המלומדת המפורסמת בצדקתה מרת שרה שאשה ממשפחת המהרש"א. בהגיעו לפרקו נשא אשה בת העשיר הגדול ר' ישראל פרץ מלברטוב, שם מצא חברת גדולי תורה כמו הגאונים ר' ישכר דוב, שהי' אח"כ רב בולאטשוב בע"ס בת עיני, ור' מאיר תאומים ובנו ר' יוסף תאומים בע"ס פרי מגדים, ולמד יחד עם הפרמ"ג.

לא רחוק מעיר לברטוב בעיר ריטשוואל הי' האבד"ק הגה"ק הרבי ר' שמעלקי ז"ל, שהי' אח"כ אבד"ק ניקלשבורג ונסע הר"י לוי יצחק אליו להתבסס מהורתו והרר"ש קרבו אל המגיד הגדול ממעזריטש, ואח"כ כשנתקבל הרר"ש להיות אבד"ק שינאווע נתקבל הר"י לוי יצחק לאבד"ק ריטשוואל ומשם נתקבל לאבד"ק פינסק, אמנם אחר החרם בשנת תקל"ב אשר הוכרז בוויילנא ע"י הגרא"וו על החסידים, הוכרח לעקור דירתו מפנסק ונתקבל לאב"ד זעליחוב, אבל גם שם לא מצא מנוח (ראה בסו"ס נועם אלימלך באגרת הקודש אורות).

בשנת תקמ"ה בהיותו בן מ"ה שנה, וביום מ"ה לספירת העומר בא הרה"ק ר' לוי יצחק לברדיטשוב, לכהן פאר בתור רב אב"ד. בעיר ההיא מצא מנוח לנפשו הנהלאה, ועבד עבודתו בקדושה ובאהבה עזה להשי"ת בהתלהבות אש להבה, בהתפשטות הגשמיות, בכריעות והשתהויות; תפלתו היתה מרעשת הלבבות, עד שגם המשכילים החפשים אשר מדי דברם בו בשוק היו מלעיגים עליו ועל חסידיו, אבל כאשר באו לבית מדרשו בשמעם את תפלתו בהתלהבות והתפשטות הגשמיות, נשארו נפעמים, כי נפל עליהם אימה ופחד מפחד הדר גאונו וקדושתו. הרה"ק מוה"ר אברהם יעקב זצ"ל מסאדיגורא אמר, שהרה"ק בע"ס קדושת לוי עבד עבודה קשה, שבאמת למענו הי' יכול לעבור בעבודה שבל"ב, אבל בחר לו עבודה כזו להשיב לב בנים למקום, כי כל מי שראה עבודת הרה"ק מברדיטשוב זצ"ל נשבר לבבו בקרבו והי' לו הרהורי תשובה.

מספרים, שבב"ד הי' איש אחד ממתנגדיו, שהי' לועג כמה שמספרים החסידים על אודות, אמרו לו החסידים הלא תוכל להוכיח כי האמת אתנו, אם תבוא לבית מדרשו בשעת התפלה בע"כ יהי' לך הרהור תשובה, הוא עשה כעצתם ובא לשמוע אל התפלה ועמר שם עד אחר תפלת י"ח ולא נתפעל מאומה, ואולם כאשר אך התחיל הרה"ק לומר ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, ירדו הדברים אל חדרי בטנו ולא זו משם עד שביקש מהרה"ק להורות לו דרכי תשובה. כאשר שאלו להרה"ק בע"ס "נועם אלימלך" זצ"ל, על הדבר הזה, שיש לו

להרה"ק בעל קרושת לוי שונאים ודורפים, והשיב להם הרה"ק בנו הריא ז"ל וז"ל: „שאלתי את אאמ"ו נ"י והשיב לי, מה זה חידוש אצלכם כבר הי' לעולמים דברים כאלו, מצינו אברהם אע"ה שהפיל אותו נמרוד לכבשן האש... מזה נראה שהרבי ר' אלימלך זצ"ל סבירא לוי שהרה"ק מב"ד לקח לו דרכי עבודתו מאע"ה לעבוד את ה', (א) ביראה עילאה, (ב) להשיב רבים מעון, ולהכניסם תחת כנפי השכינה, (ג) בדבקות עצומה, (ד) להיות מליץ יושר על ישראל, כמו שהי' אאע"ה מליץ טוב על בני דורו, כאשר נראה בפרקים הבאים.

ב.

הוא הי' אומר: „יראה עילאה, היא היראה הנופלת על האדם מלמעלה בלי שום עיון והתעמקות ע"י תחבולות, רק כמו שמצינו באע"ה בברית בין הבתרים, והנה אימה נופלת עליו כו'..“
ואמר: „אין תענוג כתענוג היראה עילאה המגביה את הנשמה למעלה מן הגוף, שממנה בא לירי אהבה עילאה“.

„שיטתו בחסידות היתה בניגוד לשיטת ה"רב" בע"ס התניא, שיסר שיטת החסידות על יסוד חכמה, בינה ודעת, והרה"ק מב"ד החזיק בשיטת החסידות הבנוי' על רגש הלב, הבודע באהבה ויראה לה' עד כדי התפשטות הנשמיות בלי שום עיון והתעמקות“.

ואמר כי החכמה בינה ודעת שתשאר רק במוח ובשכל הקר ולא תאציל מרוחה על הלב לחמם את הלב, חכמה חיצונית קרוי' ולא פנימית (החסידות להר"א מרקוס ע' קמ"ו).

והרב לשיטתו, בל"קא פמ"ג ובהערה לתיקון חצות שכתב שם, וז"ל: „והנה מודעת זאת למבקשי ה' יבינו כל, כי לעתים רבים בעת רצון למעלה יצוה ה' חסדו ויאר יי"יהם אור האהבה ותתלהט נפשם בלהט ולהב שלהבת העולה מאלי' ובאה מלמעלה... בבחי' מהנה והיא מלתא רשכיחא, אבל לא שכיח כלל שתפול אימתה ופחד על נפשם מלמעלה מאלי' וממילא, והסיבה לזה היא בחי' גלות השכינה...“

הרה"ק מב"ד ז"ל, הי' מלא יראה ופחד מהרר גאונו ית"ש וכאשר אך התחיל בברוך אתה כו' בברכת הנוציא וכיו"ב נפל אימה ופחד וכל ארכבותיו דא לדא נקשין עד ששבה נפשו למנוחתה, והאגדה מספרת כי פ"א בא לסול וברך ברכת על המילה ונפלה עליו אימה גדולה והרם של התינוק הי' שותת עד שכמעט לא הי' עוד רוח בקרב הילד והעומדים על הברית לא ידעו מה לעשות, בתוך כך נתעורר הרה"ק: ובא אל הילד וראה כי כל רוח אין בקרבו אמר: אני הייתי חיותך ורצוני להיות „פריעה“ ובא נשמת רוח חיים בהילד והוא פרע ומצץ את דמי המילה, ויעש אח"כ משה גדול סעודת מצוה בשמחה רבה.

ג.

בילדותו החזיק במדת הכנסת אורחים בפשיטות, ובהיותו סמוך על שלחן

חותנו הגביר, ה' הוא משמש את האורחים שבאו שמה, הוא הביא אלומות קש והציע למו המצעות, ועל הערת חותנו הגביר ז"ל לכה הוא עושה כבה, ולא יתן אגורה אחת להערל שיביא את הקש ויעשה המצעות, השיב לו הרה"ק לא נכון לתת מצוה רבה כיו"ב להערל ולשלם לו עוד שכר בער זה.

פ"א הוכיח לגביר אחד שה' מכניס אורחים, גדולים וחשובים, וכל גדולי הדור התאכסנו אצלו, אבל בבוא אליו „אורח“ יהודי פשוט בלי שם, לא רצה להכניסו לתוך ביתו, אמר לו הרה"ק ז"ל, הנה אאע"ה ה' מכניס אורח, וע"כ נקרא איש החסד, וקשה הרי גם לוט ה' מכניס אורח כשבאו המלאכים סדומה הכניס לוט אותם הביתה, ויעש להם משתה כו', ההבדל הוא גרול מאור כי אאע"ה ה' מכניס אורחים וגם בעת אשר המלאכים נדמו לו ברמות ערביים פשוטים רק לקראתם לקיים מצות הכנסת אורחים, אבל לוט לא קיים מצות הכנסת אורחים כי אם אצל אורחים מלאכים, אבל לא בפשוטי בני אדם וסתב בשר ודם.

והרה"ק ז"ל החזיק גם במדת הכנסת אורחים של אאע"ה, להכניסם תחת כנפי השכינה, וקיים מצות „לך לך מארצך“, והי' נוסע בערים לפרסם אמור אלקי עולם, ונסע גם למרינת אונגארין ועשה נפשות רבות להחסידות, ומרב החסידים המפורסמים בעולם בשם „חסידי אשוואר“, שאמרו עליהם חסירי „אש ואור“, והי' גם בזיבנבורגן, ובכל מקום שצבר שם השאיר רושם ונעשו חסידיכ ויראי ה' ולומרי תורה.

בהיותו נוסע ממקום למקום בא אל כפר א', אל בית איש יהודי ולא הגיר מי הוא, בעה"ב בדאותו יהודי עם פאות וקן אמר לו נחוק לי כעת לשחוט בהמה והשו"ב בעיר הרחוקה מכאן איזה פרסאות ע"כ אבקש נכבודו שישחוט לי הבהמה אם אולי הוא ש"ב ואני אשלם לו שכר שחיטה כפלים מהרגיל. אמר לו הרה"ק אשחוט הבהמה בתנאי שתלוה לי סך עשרים ר"כ כי נחוצים לי ואני אחזירם לך בעוד ימים אחדים, הבעה"ב לא נעתר לכבוקשו באמרו כי לא יוכל למסור ממונו לאיש אשר לא יכירהו מתמול שלשום, א"ל הרה"ק אם כן אין אתה מבקש למסור נשמתך לאיש אשר לא תכירהו אם הוא ש"ב יר"א וחרז ואם הוא בקי בהלכות שחיטה ואולי איננו ש"ב רק רוצה לקבל שכרך, ותאכל נבילה וטריפה? או הוסיף הרה"ק להוכיחו על זה ואמר לו כי אינו ש"ב ואיט צריך להלוואה, רק רצה להראות לו משוגתו וכי אדם דואג על איבוד ממונו, ולא ידאג על איבוד נשמתו, וכן לא יעשה.

פ"א שבת בעיר מיקולייעב (רוכיא פורולקקי), כשנכנס לבהכניס בדורכו על מפתח בהכניס, נשאר על מעמרו ולא נכנס הלאה אמר שהוא מריח ריח מינות, ופתח ואמר: והי' עקב תשמעון — סוף כל סוף יהי' כי תשמעון אל מצוח ה'. ושמתם — אתם תמתינו (מלשון ואביו שמר את הדבר), אבל למה לכם להמתין הלא טוב יותר, ועשייתם אותם — תיכף ומיד, עשו תשובה בעוד מועד.

פ"א בא לבית עשיר קודם תשעה באב ומצא שם תבורה שהם מסובים על שלחן מלא דשן בתרנגולים מפוטמים, אמר להם בדרך הלצה, אם אתם אוכלים עתה את העופות, מאין תקחו „כפרות“ בעיה"כ, והבן.

כעת אשר החלה ההשכלה רכרלינית לחזור גם אל מדינתו, וגם בקרב

העמים החלה הכפירה להתפשט, ומצרפת ואשכנז יצאה זאת הרשעה לנתק מוסרות הדת ולפרוק עול האמונה, אז שלח הרה"ק בע"ס קדושת לוי אל הערים הקרובות זעליכאוו, קאצק, ראדיין, לוקוב, להכריז ולהודיע שם בשמו: „הנני מכריז ומודיע לידע ולהודיע כי יש ה' בעולם!"

פ"א בא ברה"ה אל שלחנו, זה השלחן אשר לפני ה', פתח יאמר היום דנו את „הדעססויער" ליובל גיהנם, כמה הוא יובל, המשים יונה, וכמה הוא שנה, שס"ה ימים, וכמה הוא יומו של הקב"ה, אלף שנה, ביובל כיו"ב דנו אותו לגיהנם.

פ"א צוה לחכין משתה לכבוד „סיום" שעשה, בני ביתו ידעו כי לא סיים מסכתא ושאלוהו על זה, סיפר להם כי בהיותו בכפר הסמוך על סעודת ברית מילה, מצא שם חומש עם „הביאור" והסתכל בו, ע"כ דנו אותו לבעלה כדין מסתכל בעבודה זרה שלא תקובל תפלתו ארבעים יום, והיום נשלחו הארבעים יום ע"כ עושה סעודת סיום, כה עמד על נפשו ללחיים מלחמת כגן נגד החופש והדרור של כפירה ומינות שלא תתפשט בקרב ישראל, ולעומת אלה שכבר הציצו ונכנעו השתדל להחזירם תחת כנפי השכינה.

בספרו „קדושת לוי", קדושה שני' מכאר שם ענין כתב אשורי וכתב ליבונאי וכתב רועץ (שבמס' סנהדרין כ"א ע"ב), שנתחבטו בו בע"ס דעקרים (מאמר ג' פט"ז), ובע"ס כאר עינים ופרק ג"ו), ודבר זה הו' לשיכורי ברלין ענין לענות בו להראות על השתנות התורה שקבלה צורה חדשה בכל עת לפי השתנות הזמנים, והרה"ק ז"ל ידע מכל זה, וברוחו הכביר הצהיר שם ענין זה וענין לשון הקודש, וגם יגלה שם חדשות אודות הכרת הנטיות ורצינו של אדם, ע"י הקיום ושרטוטים שבמצחו שהצדיקים מכירים...

„ודבריו הקדושים שם על אודות הנסים ונפלאות שלא ע"פ טבע, והנסים בלבושי הטבע כמו נס פורים, שזה בא מחמת תיקון העשי' והקשר שבין עולם הטבעי והעולם המחשבי, והקשר שבין עולם הכללי עם הידם עולם הקטן, הם דברים העומדים ברומו של עולם בסודות של מעשה בראשית, שקבלם מהר"י סרוק מרבו הקדוש האר"י זללה"ה והביאם לחו"ל, ובהיותו באמסטרדם גילה מעט מועיר להפילוסוף החכם לייבניץ, כאשר הודה בעצמו שקיבל ממהר"י סרוק ובנה על יסוד דבריו לימודי מאקרא-קאסמוס עם מיקרא-קאסמוס, ומי שבקי בספרותם, יראה עד כמה העביר הרה"ק בע"ס קדושת לוי זצ"ל אותם בדבריו שם שנאמרו ברוח הקודש" (החסידות להרה"ג ר"א מרקוס ז"ל עמודי רס"א — דע"ד בביאור דבריו הקדושים).

ד.

דביקות בהש"ת. כבר כתוב בספר חסידים, כי האבות הקדושים היו דבקים בהש"ת בכל כ"ד שעות שבמעת לעת. וכבר ידעת ממה שהבאתי למעלה במבוא לתקופה הראשונה במאמר „מסורת האבות", מדברי הב"י בספר מגיד משרים על אודות הדבקות, שמי שהוא רבוק בהש"ת תמיד הוא בבחי' „ותגור אומר ויקם לך".

תלמידו הרה"ק מו"ה אהרן מזיטאמיר ז"ל, מכיא בשמו שאמר: „אסור לאדם לחשוב מחשבות זרות כי המוח של האדם הוא קדשי קדשים, ושם הארון והלוחות והרי הוא מעמיד צלם בהיכל חיו, רק צריך לחשוב תמיד בידאת ה' וגדולתו ית"ש ותיה"ק, וזו שבשעת התפלה הצדיק מרים ידיו באמצע התפלר מגודל רבקותו ואהבה והתלהבות, הוא כמו שהיו הכרובים פרישי כנפים מלמעלה. ובס' „כאר משה" מביא בשם אכיו הגה"ק המגיד מקאזניץ שסיפר לו מהרה"ק מברדיטשוב, ואמר עליו: „שהיו לו מוחין קדישין והי' עושה הכל בדבקות והתקשרות עליון“.

גם הרה"ק הרבי ר' שמעלקי ז"ל מניקלשבורג, אמר עליו כמו שאמרו חז"ל על רב, שלא שח שיחת חולין מימיו, כן גם הרה"ק מב"ד גם בעת שמדבר שיחת חולין הוא רק למשמע אוזן אבל הוא מיחד בהם יחודים נוראים, ומעולם לא שח שיחת חולין, כי לא הפסיק מדבקותו גם בעת דברו עם בני אדם.

ובס' קדושת לוי פ' מטות, כתב לפרש מ"ש, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, הכונה לא יחל דברו, לא יחלל דיבורו, ולא ידבר שיחת חולין או - ככל היוצא מפיו - יעשה, הקב"ה, כמ"ש „ותגזר אומר ויקם לך“.

וכי"ב הי' הרה"ק מב"ד ז"ל מפרש מאמרם ז"ל (ברכות מ"ד) השותה מים לצמאו - אין מים אלא תורה, ושותה תורה לצמאו, כי צמאה נפשו לאלקים - אומר השי"ת - שהכל נהי' בדברו, מה שיאמר יקום מיד. ר' סרפון אומר בורא נפשות כו' שכחו גם לפקוד עקרות ולהחיות מתים...

ואמנם כן יסופר עליו גדולות ונפלאות, ושח לי זקן אחד כי פ"א שבת הרה"ק מב"ד בניקולייב, ושררה אז מחלת המאזלין בקרב הילדים ר"ל, ובהיותו שם נתכבד בסנדקאות, ובשעה שהי' סנדק אמר הנה מחלת המאזלין היא מין צרעת, והרי קיי"ל דמילה רוחה צרעת, ומאז פסקה המחלה ונתרפאו כל הילדים.

ולא הי' משמש בשמות הקדושים כמ"ש בסו"ס „ויכוחא רבה" וז"ל: „ושאלתי אני למו"ד ז"ל אם יש לנו להשתמש בשמות הקדושים וכו' והשיב) כי אותן החכמים שהיו משתמשים בזה הי' להם אפר אפר אנו טמאי מתים ואסור לנו להתעסק בדברים אלה...“

ובקמיע שנתן הרה"ק ז"ל לחולה א', מצאו כתוב בה דק בזה"ל: „לוי יצחק בן שרה כאסיע האט געזאגט אז דאס חולאת זאל אוועק געהן" ותפארת בית לוי) ווראה על אודות הקמיעות בבע"ק שער ס"ו, כי הקמיע תחשב רפואה אלקית רוחנית כו' עיי"שו.

ה.

במדדש רבה פ' לך לך (פ"ס אות ו'), אהבת צדק ותשנא דשע על כן משחך אלקים: וך שכן שכון מחכריך. ר' עזרי' פתר קרא באברהם בשעה שעמד אאעיה לבקש רחמים על הסודימיים א"ל הקב"ה אברהם, אהבת צדק ותשנא דשע כו' מכולם לא דברתי אלא עמך.

הרה"ק אחז גם בזה מרתו של אאעיה והי' מליץ יוסר על ישראל,

ומרגלא בפומי' לאמור: „רבש"ע, מרוע לא תתנהג עם בני ישראל כמו בעה"ב פשוט, אנכי ראיתי בע"ב שנפלו התפילין מידו, ותיכף הנביהם ונשקט, ועמך ישראל הם התפילין שלך שאתה מתפאר בהם וזה כמה מאות שנים שנפלו ולמה לא תרחם עליהם להקימם מעפרא? הושענא למען פארך!"

פ"א ראה הה"צ מוהר"מ מנעסכין זצ"ל, שעמד הרה"ק מב"ר בחצות לילה והקיץ את משרתו ולקח יי"ש עמו והלך לבית המרחץ שהיו ישנים שם „ארחי ופרחי", ובא אצל יהודי והקיצו ואמר לו הא לך מעט יי"ש לשתות, אמר איך אשתה ואין מים לנט"י ואין כאן המקום לברך שהכל. הלך הרה"ק לצד אחר ששם שכב ערל והקיצו ונתן לו יי"ש ותיכף לקח ושתה. או חזר הרה"ק לביתו בשמחה רבה והתחיל לטעון לפני השי"ת רבש"ע, ראה מה בין א"י לא"ר!

פ"א ראה בעל עגלה עומר בטלית ותפילין ומושח את אופני העגלה, עמר הרה"ק ואמר: ראה ה' והביטה צדקת בניך שגם בשעה שמושחים את העגלה יזכירו שכן ויודוך סלה.

כשהגיעו ימי הפסח ה"י אומר: רבש"ע הבט נא וראה איך הממשלה זרה שלא להביא סחורות ממדינות אחרות, והעמידה שוטרים ושומרים על כל הנכילים ואחרי כל אלה נמצאים פה כל מיני סחורות ממדינות שונות. ואהה לא העמדת שומרים ושוטרים רק אמרת בתוה"ק, לא יראה לך חמץ כו' וראה אם המצא ימצא אפילו משהו חמץ בכל בתי ישראל!

לפני חג הפסח בעת אשר נשי ישראל עומדות ברחובות לנקות את כלים החמוצים, ה"י אומר: יה"ד מלפניך שא"ו המלאכים היוצאים מן קשר"ק (קלינין 'שווענקין' רייבען 'קראצען) יעלו וימליצו על בני ישראל.

כאשר שמע שהאופים את הטעות עובדים עם בנות ישראל המעריכות את המצות בעבודת הפרך מן הבוקר עד כמה שעות בלילה, צעק ביהמ"ד: הנה מהאומות העולם, שונאי ישראל שבהם, יעלילו על עם ישראל שז"ן את המצות בדם נוצרים, זה בוראי שקר וכזב, אבל אהה! הנה לשין ואופים פה המצות ברמי ישראל אם האופים עובדים עם בני ובנות ישראל בעבודת הפרך כיר"ב!

בראש השנה ויו"כ, טרם פתח את תפלת י"ח ה"י אומר בקול רם ובניגון נפלא פתיחה זו: דרי מעלה עם דרי מטה יפחדון וירערו מאימת שמך, דרי תהום עם דרי שאול ירעשון וירגזון מאימת דיניך, אבל צדיקים ממקום גן עדן ידגנו ויזמרו לשמך, לכן אני לוי יצחק מב"ר באתי לפניך בתפילתי ובבקשתי, מה לך אצל ישראל; דבר, צו וועמין רעדסט די, אל בני ישראל; אמור, צו וועמין זאגסט די, אל בני ישראל; „צו", צו וועמין געביעטסט די, אל בני ישראל; כה תברכו, וועמין בענטשסט די, את בני ישראל; איבער רעם פרעג איך ריך, מה לך אצל ישראל, הלא יש לך כמה כשריים, פרסיים, ישמעאליים כו' מה לך אצל ישראל, אלא ודאי חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, ברוך אתה כו'.

פ"א בהיותו בלכות והתפלל בבית מדרשו של הישיע"ק ביו"כ ובשעת תפלת מוסף שמעו, כי ה"י אומר בלשון פולנית יא צעבייע נאָאיצע ורצה הגאון רמ"ז לגעור בו, אבל אביו הישוע"ק הזהיר אותו לבל יפגע בכבודו חלילה, במוצאי יו"כ שאל אותו הרמ"ז על זה שהפסיק באמצע התפלה ועוד עם לשון פולנית? השיב לו הרה"ק, דע לך כי עם כל המסטינים לא ה"י לי עבודה

קשה כמו עם המסטיין שרו של פולין, וע"כ הנפתי ידי למולו להתרות בו, כי אראה לו זרועי החזקה או נסתהם גם הוא מלהסטיין עוד.

הרה"ק מוהר"י חנעסכיו ז"ל שהי' בעל נכדתו סיפר, כי בעת השדוך שנשתדך עמו טען הרה"ק מב"ד שאינו יכול להבטיח להחזיק על שלחנו יותר מארבע שנים והי' אז לפלא בעיניהם, אבל כשכלו הארבע שנים מזונות שהבטיח נסתלק הרה"ק חי"ו מב"ד, אז ראו כי הי' בעל רוח הקודש ורוח ה' דבר בו. ונפטר ביום כ"ה תשרי שנת תק"ע לפ"ק זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוהר"ן מבראסלוב ז"ל הרגיש ועוד יומים טרם שנתפרסם בעולם מפטירתו אמר ח"ת והזכיר מהעלמת „פאר ישראל“ כן הי' מכנה תמיד את הרה"ק מב"ד. ואמר אח"כ מה שמספרין שראו עמור אש בשעת הלוי, אם כי אין הדור ראוי לכך לראות מחזות כיו"ב, אבל מצר הצדיק שנסתלק בודאי יכול להיות שיהי' עמודא דנורא בעת הסתלקותו (שיחת הר"ן קצ"ה קצ"ו).

הרה"ק מו"ה מררכי מנעסכיו זצ"ל

.א.

הרה"ק הצדיק המפורסם לעושה נפלאות גדולות מוה"ר מררכי זצ"ל מנעסכיו, תלמיד הרה"ק הרבי ר' מעכלי מולאטשוב זצ"ל, בימי חורפו הי' דר בעיר לעשנוב הסמוכה לבראדי, והי' עוסק במשא ומתן והי' דרכו שמכל נסיעה של מרמ הפריש איזה סכום, ובמשך השנה נקבץ אצלו סכום אשר יוכל לקנות לו בסכום זה אתרוג הדר. פ"א לפני חג הסוכות כשנסע לעיר בראדי לקנות לו האתרוג ובידו סך ששה ר"כ מאשר קיבץ במשך כל השנה לתכלית זה, בדרכו פגע באיש אחד שהי' בוכה מאוד על סוסו שמה לו, שממנו היתה פרנסתו, כשמעו זאת אמר הנה יש תחת ידי ששה ר"כ שאספתי לצורך מצוה ומה חילוק יש בין מצוה זו למצוה אחרת, לקחת אתרוג בחג הסוכות היא מצות ה', ולעשות צדקה וחסד היא מצות ה', לכן קח לך הששה ר"כ וקנה לך סוס אחר והתפרנס הלאה מזה. בחג הסוכות אמר בדרך הלצה: „כל העולם מברכים על אתרוג ואני אברך על הסוס“.

עברו שנים אחדות ונתקבל לרב אבר"ק לעשנוב ושם עבר עבודתי בקדושה ובטהרה, בדרך הקודש אשר הורה אותו רבו הקדוש מוה"ר מ מולאטשוב ז"ל, ולהיות שאכות אבותיו היו רבנים בנעסכיו מדור דור, לכן כאשר נפקד מקום רב בנעסכיו, באו האקרר"ט דק' נעסכיו אליו ובקשהו כי יבא למלאות מקום אבותיו שם ונעתר לבקשתם ונתקבל לאבר"ק נעסכיו.

כבואו לנעסכיו הראה כחו וגבורתו באותות ומופתים נוראים, יותר מכל הצדיקים שברור, ורעשה כל המדינה מעוז נוראותיו אשר פעל ועשה, והמשיך את פעולותיו הנפלאות שלש שנים, ואחרי אשר עברו שלש שני חזקה, אמר: „כבר פרסמתי מציאותו ית"ש והשגחתו בעוה"ז ונתחזקה האמונה בחזקה של שלש שנים ודי בזה, ואין צורך עוד במופתים כי אם לעת צורך גדול ונתחזק מאוד“.

פ"א בא אליו הרב הגאון ר' מררכי מרוש ז"ל מפאריצק, בע"ס ביאור מהר"ם שיף, ושאל להרה"ק האם אמת הוא מה שאומרים עליו שהוא שומע כרוזים ממרום, ורואה ברוה"ק ולפניו נגלה כל תעלומה? השיב לו מדוע יתפלא כבודו ע"ז, כל אדם מישראל יוכל להגיע לירי מדרגה זו כדתנן: עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים (אבות פ"ב). הפירוש הוא כך עין רואה העין שברא השי"ת רואה הכל, והאוזן שברא השי"ת שומעת הכל, אימתי? בזמן אשר „וכל מעשיך — שאתה עושה — בספר נכתבים“, תוכל להראות שהם כתובים בספר תורה, וכל דבר אשר לא כתוב בתורה לעשות, שאינו מצוה ולא רצון הבור"ת, אינך עושה, אז העין רואה והאוזן שומעת.

ואמר להרב הגאון הנ"ל: אלו בא אלי בימי חורפו אז הי' מלמדו דרכי החסידות אבל כעת לעת זקנותו ילך לו כמ"ה בדרכו דרך התורה ואין לו לבחור דרכים חדשים.

ופ"א אמר הרה"ק ז"ל להמסובין על שלחנו, שאל יהי להם לפלא ענין אותות ומופתים הנעשים על ידי צדיקים מאז מעולם, שזהו מה שאמרו חז"ל (פסחים פ"ו ע"ב), וכל מה שיאמר לך בעה"ב עשה, הגוף של כל אדם נקרא בית בפי חז"ל (ברכות מ"ד ע"ב), וצריך כל אדם מישראל להיות בעל ומושל על הבית על גופו ועל כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, על איש כזה שהוא „בעל הבית" וארון על גופו, בקשו חז"ל להשי"ת עליו לאמור: כל מה שיאמר לך — ה, בעל הבית, עשה רצונו, וקיים מאמרו, עדה"כ ותגור אומר ויקם לך!

כל הראה והורה הצדיק הלזה, לכל איש מישראל את האפשרות, איך מגיעים למעלה, בעל מופת לעשות נסים ונפלאות, שכל מי אשר ינסה לעשות ככל אשר הורה. בודאי יעלה ויבא ויגיע למדרגה זו, וכי קרוב הדבר בפיו ובלבד לעשותו!

ב.

הרה"ק מוהר"ם מנעסכין ז"ל בא בקשר החיתוך עם הרה"ק בע"ס קדושת לוי ז"ל (הרה"ק מריה יצחק ז"ל מנעסכין בע"ס תולדות יצחק, ה' בעל נכדתו של הרה"ק מבארדיטשוב כאמור למעלה).

ממה שעבר שם בשעת ההתקשרות סיפר הרה"ק מריה קלונימוס קלמן זצ"ל בע"ס „מאור ושמש", כדברים האלה: בהיותו משתוקק מאוד להכיר את הרה"ק מוהר"ם מנעסכין, אחרי אשר הכיר את רבו הקדוש מוהר"ם כולאטשוב ז"ל, נסע ביחוד לנעסכין והי' שמה עת ארוכה, ובעת ההוא נגמר השידוך הנ"ל בהגבלת זמן ההתקשרות, ומקום ההתקשרות בכפר פלוני, וכאשר הגיע זמן ויום שבו היו צריכים לבוא לאותו הכפר, הרה"ק בע"ס קדושת לוי בא ליום המוגבל לאותו כפר, והרה"ק מנעסכין לא בא, כי הוא ז"ל לא נסע מביתו כל זמן שלא קיבל רשות מן השמים. הרה"ק בעל קדושת לוי חכה שם בכפר לקראת בואו שלשה ימים, מובן מאליי כי לצדיק כבעל קדושת לוי היה התעכבותו בכפר עינוי גדול מאוד, ולכן כאשר בא הרה"ק מוהר"ם מנעסכין אחרי שלשה ימים, לא קבלהו הרה"ק מבארדיטשוב בספ"י, כי אם בדברים קשים, הרה"ק מנעסכין מצא את עצמו נעלב וענה ואמר: „כבוד מעלתו חושב כי צריכים לרוץ ברחובות ולהכריז, תקיף לעד והפארתו עדי עד!" כשאני לעצמי בחרתי אופן כזה, לשבת בבית ומי שירצה לשמוע יבא וישמע."

על הדברים האלה ענה הרה"ק מבי"ד: „האם לא ידע כבוד מעלתו כי „חצי עולם" (א האלבע וועלט) תלמידי הם! וגם האברך היושב פה — הראה באצבעו על בע"ס מאור ושמש — הוא גם כן תלמידי."

נרעש ונפחד מאוד — כה הוסיף הרה"ק בע"ס מאור ושמש לספר — רץ החוצה, כי ירא פן ישאלהו הרה"ק מנעסכין האם כנים הדברים, אם כן יצטרך להשיב כי לא כן הוא, כי אך זה הפעם הראשון שהוא רואה את הרה"ק מבי"ד, כדי שלא להכזיב את הרה"ק מבי"ד יצא החוצה, אמנם בהיותו בחוץ התחיל להתבונן על דבריו, היתכן שהרה"ק מבי"ד יאמר דברים בלתי אמתיים, ונפל בדעתו דבר ממה שקרה לו בהיותו ילד קטן, אז בהיותו כבן ארבע או חמש שנים — כה יספר הרה"ק בעל מאור ושמש — בלכתו אל החדר בבוקר להתפלל שם

החת השגחת המלמד, ראה את בני העיר נחפזים ורצים אל בית הכנסת ושמע שאומרים שהרב הצדיק מזעליחוב (או הי' הרה"ק מבי"ד בופזליחוב) יבא להתכיל שמה, בכך רץ גם הוא ועוד ילדים אל בית הכנסת, ובמשך התפלה עמד תחת כנפי טליתו של הרבי מזעליחוב ושכח מהחדר וגם מלהתפלל, ואחר שנמרה התפלה והלכו כולם, הציק אותו הרעב ולקח את העוגה שנתנה אמו לו לארוחת הבוקר ואכל טרם שהתפלל תפלת שחרית. אח"כ שב וניחם על חטאו זה בכך הרהר בתשובה וגמר אז בדעתו, שמהיום והלאה יהי' נזהר מאוד מלעבור על כל מה שילמדו עמו, ובכך — כה סיים בע"ס טאור ושמש — ראה הרה"ק מבי"ד נכוחה, ודבריו כנים ואמתיים. (החסידות להרה"ג הרי"א מרקוס ז"ל ע' רצ"ג מה ששמע מפי תלמיד של בע"ס מאור ושמש):

ואמנם אצל הקדושים הללו נתקיים את „והב בסופה" שנעשו אח"כ אוהבים זלי"ו ובאו בהתקשרות, והרה"ק בע"ס קרושת לוי אמר אז דברים, שנתבררו אח"כ כי הי' צופה ברוח הקודש, כמו שהבאתי לעיל בערכו בשם חתנו הרה"ק מנעסכין זצ"ל, והי' מוקיר את הרה"ק מוהר"ם מנעסכין ז"ל ואמר עליו שהוא מעין דוגמתו של הבעש"ט ז"ל.

ג.

הרה"ק מוהר"ם מנעסכין זצ"ל הי' סמעט באמירת תורה להבאים אליו, פעם אחת הפציר בו בנו הרה"ק מקאוליי ז"ל על אמירת תורה, השיב לו: „וכי רבותא לאמור תורה, אבל האמת כי צריכים להתקשר בשר התורה, באופן שיושפעו ממנו דברי תורה לפה המדבר, ותורה כזו נכנסת בלב השומעים לכל אחד ואי למי ענינו, ולאחר פטירת מרן הבעש"ט ז"ל נתאספו החברייא תלכידיו הקדושים לחזור על דברי תורה ששמעו מפיו הקדוש, ונראה להם הבעש"ט ז"ל בחלום ואמר להם למה אתם נותנים לב לדברי תורתך ואין אתם נותנים לב להיראת שמים שהי' לי...". כהבעש"ט ז"ל ביקש גם הוא שילמדו ממעשיו הקדושים ומאורחות חייו, ומשפע קודש של יראת שמים, ישפע על כל הבאים להסגופף בצל קורתו, ומאוד מאוד הי' מזהיר לכל הבאים לפניו על שמירת שבת, שמירת שבת היא מקור היראה, ואמר בשם הרה"ק בעל קרושת לוי, שהי' אומר: „שבדיני שבת יש להחמיר הרבה יותר ויותר מבידיני פסח". וכן הי' מחמיר מאוד מאוד בחומרות של פסח, ופזא ביקש בנו הגאון האבד"ק קאוליי ז"ל להקל באיזה דין מדיני פסח, אמר לו ב"י אתה רוצה להתחכם על הקדמונים שלנו, זה לא, אם הם החמירו בפסח בחומרות הנה בודאי יש להחמיר.

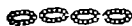
אמנם בדבר אחד הקיל, לענין מצה שמורה, הי' אומר שמי שאין לו מצה שמורה רק בדוחק, מוטב שיאכל גם מצה בלתי משומרת משעת קצירה, כדי שלא למנוע משמחת יו"ט שהיא מן התורה, ושימור משעת קצירה אינו חייב מהית בכל ימות הפסח רק מדת חסידות.

מאוד מאוד ההאמץ לשקוד על תקנת עגונות להתירם מכבלי העגון ולצורך זה הי' משתמש ג"כ בכחו הקדוש לעשות אותות ומופתים, כאשר יסופר בספר זכרון טוב ורשפי אש, וכי"ב מספרים המספרים סיפורי צדיקים.

גם על המעמד בארץ הקדושה שנוסד ע"י הרה"ק מוהרמ"מ מוויטעבסק זצ"ל פקח עיניו ושלח שלוחים לכל המקומות עם „אגרת הקודש" ממנו, בבקשה לחזק ולהקים את ה„מעמד" על בסיס נכון וקיים לעד (נדפס בחבת הארץ).

הר"ק בע"ס „אוהב ישראל" הי' בחודש ניסן שנת תק"ס בלובלין אצל הרה"ק החוזה זללה"ה, שאלו החוזה האם הוא מכיר את הרב ר' ברוך ממעזיבון, אמר הן, ובאמת שהוא צדיק גדול וחכם גדול אבל רק לפני עצמו. שוב שאלוהו אם מכיר את הרה"ק מוהר"ם מנעסכין, ענה לא, א"ל החוזה אם יכיר כ"מ את הרב מנעסכין יראה כי אצלו תורה ותפלה, ואכילה ושינה, הכל אחד, והוא יכול להעלות נשמה לשורשה. והחליט הרה"ק בע"ס אוהב ישראל בדעתו לנסע לנעסכין, ומחמת שהי' זמן קצר לפני חג הפסח חשב לנסוע אחד חג הפסח. והרה"ק נעסכין נפטר אז בשמונת ימים לחודש ניסן תק"ס, וכששמע לאחר הפסח השמועה המעציבה נצטער אותו צדיק ה„אוהב ישראל" על שלא זכה להכירו.

הרה"ק מנעסכין חי נ"ב שנים, וישב על כסא רבנותו בנעסכין י"א שנים, וסיבניך שמואל הנביא חי נ"ב שנים, ושפט את ישראל י"א שנים (ע' רש"י נזיר דף ה' ע"א), זכותו יגן עלינו ועכ"י אמן.

הרה"ק מו"ה מנחם מענדל זצ"ל מוויטעבסק עם החבריא העולים לאה"ק תוב"ב

א.

בספר „שבילי אמונה“ נתיב העשירי, כתוב בשם מדרש: „כי יתנדבו הרבה מישראל ותופשי תורה וחסידים ואנשי מעשה לבוא לדור באה"ק להתישב בירושלים איש איש כפי נדבת לבו ונצצה רוח טהרה וחכת הקודש מארבע פינות העולם אחד מעיר ושנים ממשפחה וע"ז נאמר, כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם לציון וכאשר יתישבו החסידים ההמה למען היות להם ניר ויתד נאמן בהר הקודש ובירושלים ישמע הקב"ה שועתם ויקרב קץ הגאולה“.

הנבואה הזו נתקיימה בימים ההם, אשר לדגלי הרדיפות על החסידים, נתעורר הרה"ק מוהר"מ זצ"ל מוויטעבסק לעזוב את ארצו ולעלות לאה"ק בשנת תקל"ז, ואתו עמו נלוו רבים משלומי אמוני ישראל כצפון ומים כאשר נביא זכרם להלן.

הרה"ק מוהר"מ בהרב ר' משה ז"ל מוויטעבסק, שהי' חד מבני היכלא קרישא של הבעש"ט ז"ל, ובעת שהי' בנו מנחם מענדל בשחר ט"ל ילדותו לקחו על זרועותיו עמו להבעש"ט ז"ל, ואחרי פטירת הבעש"ט כשנתגלה אורו של הרבי ר' בער ממעזריטש זצ"ל, נסע הרה"ק מוהר"מ מוויטעבסק לשמוע לקח מפה קדוש המגיד הגדול, והי' אחד המיוחד שבתלמידיו, ואחרי פטירת רבו המגיד זצ"ל, קבע מוהר"מ מושבו בעיר האראדאק ושם הפיץ מעינות חכמתו, דולה ומשקת מתורת רבו לכל הצמאים לשמוע דברי אלקים חיים, וגם חבריו הרה"ק מריה אברהם הכהן אבר"ק קאליסקא, והרה"ק ר' ישראל פאליצקער, והרה"ק מריה ברוך קאסובר בע"ס, צמורי צבירה, והגאון הקדוש מריה שניאור זלמן מלארי זללה"ה, נסעו אליו להסתופף בצלו ולהתרבק עמו בריבוק חברים מקשיבים.

הרה"ק מוהר"מ ז"ל הי' מתנהג בגדולה וכבוד, הדור בלבושו מלבר, ומלגאן בחדרי לבבו פנימה הי' שפל בפ"ע בתכלית השפלות, והגה"ק מלארי ז"ל העיד עליו, שהי' בבחי' „מורח וראין“, ועוד הי' לו מדרגות גבוהות ורמות.

טרם עזבו את ארצו נסה את כחו לעשות שלום בין החסידים והמתנגדים, ונסע לוויילנא בלוי"ה, הרב" מלארי, להתראות עם הגאון מוויילנא ז"ל, כדי להוציא מלבו את כל הספקות והחשדים שיש לו על החסידים, וכבואם שמה התאכסנו בבית הרב הגאון מריה שמואל ז"ל האבר"ק, הוא קבלם בספ"י והי' שו"צ רצון מצערם זה, בתקותו אשר עי"ז תשקע אש המחלוקת, וכל העם על מקו יבוא בשלום, אמנם הגרא"ו ז"ל לא רצה לקבל פניהם, וכאשר נזדקקו אליו גדולי ונכבדי העדה והפצירו בו לשמוע התנצלותם של ראשי החסידים שבאו, אז הלף

הלך לו ועזב את העיר עד אשר נסעו הרמ"מ ונוהרש"ז ז"ל לדרום. כאשר ראה הרה"ק רמ"מ ז"ל שאין לקוות עוד להשכין שלום ביניהם, שם על ה' מבטחו כי לא יעזוב את חסידיו, והכין לדרך פעמיו לאה"ק. ובחודש אדר בשנת תקל"ז נסע הוא וסיעת מרחמיהי הלא הבה, הקדושים ר' יעקב שמשון שיפטיבקר, ור' אברהם קאליסקר ור' ישראל פאליצקער, והצעיר שבכולם הנה"ק מוהרש"ז מלאדי זללה"ה. נכבדי החסידים מאנ"ש נסעו ללוותם עד עיר מאהלוב שצל נהר דיניסטר, ושם נפרדו מאת רבותיהם בנפש מרה.

הרבנים הגאונים הקדושים הג"ל, בבואם לעיר סטאמבול לא יכלו לנסוע זללה עד אשר ימצאו אניה בטוחה, ונתעכבו שמה כמה ימים, ובמשך היותם שם בא הרה"ק משיפטיבקא אל הגאון מוהר"י בכר דוד האבר"ק סטאמבול והרבה לפלפל עמו בחריפות ובקיאות. וישאלהו הגאון בכר דוד אם הניח כמותו בחו"ל, ענה לו מוהר"ש משיפטיבקא, כי הניח את הרה"ק ר' ברוך במעזיבוו נכד הבעש"ט ז"ל, שירדע את התורה כנתינתה מסיני (החסידות להר"א מארקוס).

בהיותם בסטאמבול באו הקדושים הנ"ל להשתטח על קבר הכהן הגדול הרב ר' גפתי כ"ץ ז"ל כפאזען בע"ס סמיכות חכמים, אשר לפני חמשים שנה קודם להם, נסע גם הוא לאה"ק וחיים שבך בסטאמבול ושם מני"כ. והוא ז"ל בא בחלום להנה"ק מוהרש"ז מלאדי ז"ל, שישוב לביתו לנהל את מפלגת החסידים ולא יסע הללא לאה"ק. וגם הרה"ק מוהרמ"מ מוויטעבסק הסכים לזה וע"כ שב הרב" ז"ל לביתו.

או בימים ההם נתעוררו משפחות רבות מאחב"י וישיבי רוסיא לעלות לאה"ק, אך בבואם לסטאמבול תם הכסף מהרבה משפחות אשר לא שערו את ההוצאות מראש, וכאשר באו הקדושים הנ"ל לקחו גם אותן המשפחות עמהם, אשר עלה להם לכמה אלפים גרוש ובאו לעה"ק צבת ויתישבו שמה, והעולים לקחו למו את בית הכנסת של מרן הב"י לבית תפלה, ויחלו מיד לבנות להם בהכנ"ס לבדם אשר בו יתפללו עפ"י דרכם ושיטתם ומנהגיהם.

הרה"ק מוהרמ"מ מוויטעבסק ז"ל, בבואו לאה"ק הי' אומר: הנה חז"ל אמרו, אוירא דארץ ישראל מחכים, ואמנם כן הוא, כי בהיותי בחו"ל, אמרתי הלאי ואזכה עוד להתפלל כדת באהבה ויראה עם כל הכוונות עכ"פ תפלת י"ח אחת בכל ימי חיי, ועתה כבואי לאה"ק אחכמה, ואומר הלאי ואזכה לומר למצער כרכה אחת כדת לפני השי"ת. גם הי' אומר, כי הבאים לאה"ק צריכים לסלק כל המדרגות שהשיגו בחו"ל ולהיות כאחד האדם ולהתחיל מחדש לעבוד להשיג מדרגות (החסידות להרא"מ ע' קמ"א).

בשנת תקל"ח כאשר אך התישבו בצפת, באו ככתבים וגביית ערות מרבני ליטא לרבני אה"ק, ויביאו רבתם רעה על הקדושים הנ"ל, אבל רבני אה"ק הספרדיים לא שמו לבם להם ויכבדו את הקדושים הנ"ל בכבוד גדול. אמנם האשכנזים שישבו בצפת לפני בואם, שהיו מכת המתנגדים, המה הציקו להם מאוד. הרה"ק מוהרמ"מ יאמר באחד ממכתביו לחו"ל: „כי כל הרדיפות שסבלו מהמתנגדים בחו"ל כאין כאפס היו מול היסורים שהי' להם בצפת מהמתנגדים האשכנזים ולכן נאלצו לעזוב את צפת“.

הרה"ק מוהרמ"מ ומוהר"א קאליסקער וחלק גדול מעדתם באו וישבו

בעה"ק טבריא, ועד היום ישנו שם הכולל דייסין שיסדו שם בעת ההוא.

ב.

בראשית שנת תקל"ח נאלץ הרב ר' ישראל פאליצקער לעזוב את ארה"ק וללכת לחו"ל, כי תם הכסף אשר הביאו אתם לדגלי ההוצאות הרבות, שהוציאו על המשפחות שבאו עמם, ונוסף לזה הוטל עליהם מס' הגלגולת, עד כי לא נשאר להם גם ללחם לפי הטף, ולמען חלץ מהר את בני עדתם ממצבם הנורא סר ראשונה לקושטא ויציע את מצבם לפני השרים הגדולים ראשי עדת הספרדיים, והמה קבלוהו בספ"י ונתנו לו סכום הגון לשלם את נוטיהם ולמען להחיות את נפשם. משם נסע למרינת רוסיא ועסק בתיקון ה"מעמדות" הוא עם "הרב" מלארי, ועם הרה"ק ר' ישכר בער מגיד דק' ליבאוויטש, ובדעתו ה' לחזור לאה"ק, אבל בהיותו בדרך מסעו בא לעיר פאסטוב להשתטח על קבר איש אלקים הר"א מלאך זצ"ל, וכאשר הלך משם ובא העירה שלח אחר הח"ק ואמר להם שהר"א המלאך בקש ממנו שישאר שם להיות שכן אצלו, ונתבקש שם לישיבה של מעלה, והח"ק קיימו דבריו ונקבר אצל המלאך זללה"ה.

הרה"ק מוהרמ"מ ז"ל שלח שליח מיוחד מדי שנה בשנה לרוסיא, פולין, וואלין, ומסר ביר השליח מכתבי "קבלה" על הסכומים שקבלו בשנה העברה ברב תודות וברכות, גם מכתבי מיסר והדרכה, הורה להם דרכי החסידות עפ"י שיטת הבעש"ט והמגיד הגדול זללה"ה.

והחסידים אנ"ש שכח"ל שלחו מכתביהם ע"י אותו השליח להרה"ק מוהרמ"מ בשאלותיהם, מהם ששאלו שאלות בחסידות ועבודת ה'. ומהם בשאלות על אודות בני חייא ומוזנא. והרה"ק השיב להם ע"י השליח היוצא לחו"ל בשנה הבאה. לאחד שהפציר בו לברכו ברכת פרי הכטן השיב בדברים האלה: "אבל על עיקר בקשתו עבור בנים... בושט פנים כסתני התחת אלקים אני, היו ה' דבר ה' ביד הבעש"ט ויגזור אומר ויקם, אחר ה' ומהקדמונים לא קם כמוהו ואחריו על עפר מי יקום, הגם שכמה גדולי צדיקים בדורנו פה להם וידברו את אשר יבטחו לא כן אנכי עמדי... ואם אף גם זאת אמת שאין שום אפשרות עוה"ב בלא בנים בודאי יהי' לך בנים..." (מכתב ז').

לאחר שהי' מתאונן על ביטול העסק שנתפרנס ממנו, יאמר: "והסיבה אין היא העיקר אלא המעשה... ואם אי אפשר לעסוק בסבה זו, שטה מעלי' ועבור ואחוז לך אחת הסיבות האחרות, ולפי דעתי ועצתי אפי' אם תתבטל גזרת המלכות ויהיו דשאין בעסק סבת המחיה, ירחיקו אותה מה דאפשר להרחיקה כי מאחר שהקטרוג עלי' אין הברכה שורה בה, וכמה ובמה קהלות וכל מדינת פאדאליע אשר בימי נהיתה מניעת פרנסה זו מאתם אשר כל חיהם ה' תלויים בה, בחיי הרב בעש"ט ובחיי מורי הרב נשמתם בגנוי מרומים, ותהי' בעינינו במצחק כי מה איכפת לך בהשתנות הסיבה, וכן ה' שנתרומם קדם למעלה יותר בהסבתם לסיבות אחרות ומר"מ וכל מעשה ידם ברכת ה' ותמלא ארצם כסף אשר מתחלה היתה המדינה רלה וצנ"י בהיות סבת הפרנסה מצוי', ואח"כ בהמנע הסיבה נתברכו ממקור הברכות כלא דמלתא הוא - האמונה..." (מכתב ז').

אמנם בראותו, כי למרות התאמצותו ויגיעתו לנהל את מפלגתו מרחוק ע"י המכתבים, לא יעצור כחו לחזק את האחדות והסתדרות, כי רבים מאנ"ש החלו לשוטט לבקש תורה מפי הצדיקים שבחו"ל, אז כתב לאנ"ש כי לא ילכו לרעות בשדות אחרים אצל צדיקי פולין בדרכים חדשים, כי אם יקבלו עליהם את הרב הגאון הקדוש מוהרש"ו מלאדי, ואנ"ש שמעו לעצתו ונקבצו כולם תחת דגל "הרב" לבקש תורה מפיו ולהסתופף בצלו.

ג.

מהכתבים והמכתבים, ששלח לאנ"ש להורות להם דרכי החסידות (שנרפסו ב"ליקוטי אמרים" ו"אגרת הקודש" ו"בכבת הארץ" ובמאסף "ירושלים" ח"ב ו"חג), משתקפת שיטת החסידות בכלל ושיטתו בפרט, שהיא האבן הראשה והיסוד שעליהם בנה "הרב" בעל "התניא" את שיטתו "חסידות חב"ד".

במכתב ד' מבאר את שיטתו בבטול ה"יש", שע"ז יבא לירי "דבקות" בשורשו, בדברים אלה: "היות ידוע דבר ה' ע"י גביאו (ישע"י מ"ג, ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, שהוא מלא כל הארץ כבודו, ובכל הגשמיות יש רוחניות, חיות רוחני, שהוא פסוק (נחמ" ט', ו') ואתה מחי' את כולם, והוא גלות השכינה הקדושה המסתתרת בכל הדברים יצעים, והיות ידוע שהגוף הוא גשם כלה, ולא נקרא אדם אלא הנפש, והגוף הוא בשר אדם, כמאמר ושכות ל', ל"ב) על בשר אדם כו' והנפש היא החיות שבגוף והיא יש לה התקשרות עם הרוחניות מעולם לעולם עד מקום מחצב הנשמות ולמעלה למעלה עד אין סוף ב"ה... וזהו הנקרא הקמת שכינתא מעפרא שהוא להפשיט מכל אוכני גשמיות שהיא עפר ולהעלותם עד מקום הרצון, וכמו כן בלכתו לעשות משא ומתן או שאר ענינים שבהם גשמיות כודאי והם עניני שכינה הקדושה המסתתרת בהם..".

במכתב י"ד כותב הרש"ו הכהן, כדברים האלה על הרה"ק מוהרמ"מ ז"ל: "מגלה ריזן ומסתורין בכל שבת ושבת, ילאה הפה לדבר והלב לחשוב גם באין מבין כי הדברים עתיקים, ומדבר על העצים והדומם, צומח, חי, מדבר ומראה פנים לכל דבר ומפשיטן הפשט גמור עד לעילא לעילא מכל אתון ונקודין עד א"ס ב"ה כו'".

במכתב ט', יבאר הרה"ק מוהרמ"מ ז"ל אופן ההפסד להפשיט מכל דבר הלבושין הגשמיים ולהעלות הניצוץ הקדוש עד לשורשו, בדברים האלה:

ועל ידי המדות מתנהג הכל והן הנה חיות של כל דבר ואין מציאות בעולם חוץ מהו' מדות שהן חג"ת נהי"ם, אהבה מ"חסד", ויראה מ"גבורה", ורחמים מ"תפארת", ובהתעבות ובהתגלות הג' מדות יוהר נקראות נצחון, נצח", והדיות "הוד", והתקשרות "יסוד" וגו' כידוע, וזהו בכל דרכיך דעהו ומאמרם (סוטה י"ד) הרבץ במרותיו, שיתן האדם אל לבו כל פועל ותנועה ראוי ושמיעה, מחשבה ודבור דאתי לירי, מאיזו מדה שתהי', יתבונן עכ"פ הלא ד' זו, שהרי בלערו אי אפשר וידבק באותה מדה אליו ית"ש, דרך משל כשתבא לו איזה אהבה, שלא לאהוב אותו הח"מ, כי אם להבין שחיות הפנימיות אהב אותו החומר ומציירו ע"ד אהבה לכן ידבק עצמו באהבתו אל החיות הפנימי שבתוכו שהוא אליו ית"ש המח"י את הכל,

ואם אמנם הוא ית' אין סוף כי גבוה מעל גבוה שומר אבל אנחנו משיגים תהלה דק המדות..."

במכתב י"ח מבאר, כי שרשי המצוות שבתורה הוא שעל ידיהם באים לדבקות בהשי"ת ז"ל: "והנה אמרו רז"ל (נדרים כ"ב) אלמלי זכו ישראל לא ניתן להם כי אם ספר התורה וספר יהושע כו', שהרי אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה הי' די לו במצות לדבקה בו ית"ש, וכן אאע"ה במדה אחת שהיא אהבה קיים כל התורה כולה... שכל מצות שבתורה והסיגים הם צירופי מדות ועצות לדבקות הבוית"ש..."

וליהיות שיסוד ושורש העבודה בתורה ומצות הוא הדבקות ע"כ הי' מזהיר ומקפיד על החסידות-הדייקנית (שיינפרומקייט) המדקדקים ב"מלאכת עבודה" לעשות דק המלאכה של העבודה בדיוק, בתנועות ובקולות וניגונים, ולא על המחשבה שבמוח ועל רגש הלב לדבק ביוצרים בדחילו ורחימו, ואמר: "אל ירבה בדקדוקים יתירים בכל דבר שעושה... וישקול המעשה במאזני השכל אם יבוסל מחמת החומרא ההוא הרביקות בינו ובין קונו יותר טוב שלא להחמיר מאוד... במה דברים אמורים בחומרות שאדם מחמיר לעצמו בדברים שאין להם יסוד ושורש בשו"ע, אבל בחומרות המפורשות בשו"ע צריכים להחמיר אף שיבטל לפי שכלו מהדבקות כי בודאי זה טעות, כי התורה בכללה בכל פרטי' ודקדוקי' מרעיא מהימנא עד השו"ע לא נתנו לנו רק כדי להיות דבקים בשמו הגדול כו..." (ליקוטי אמרים מדף כ"ו והלאה).

במכתב ד', מזהיר להיות סבלנים, ולהשמש במדת סבלנות גם עם רשעים. ובסו"ס ליקוטי אמרים מובא שהי' אומר, שגם הרשע גמור יש לו שעה שמתוך התוהו ובוהו שבנפשו פנימה יוכל להגיע קרוב אל רצון הבוית"ש... (וראה בהחסידות להרא"א מרקוס ע' ק"מ).

ד.

לעומת העת החדשה שהחלה אז להראות ניצני ההשכלה והתקדמות גם בקרב אחבי' בפולין, גאליציה ורוסיה, ערך מכתבים לאנ"ש באזהרות להתרחק מחוקות העמים ונימוסיהם, ושלא יתקרבו אליהם, כאשר המכתבים ההם נרפסים ומצוים ע"כ לא אאריך בהם, אך בכלל נראה עד כמה שהיו הצדיקים ג"ע זלזלה צופים נאמנים על כל דבר נפל' ביעקב ועל כל הנעשה בישראל, עמדו והזהירו על הסכנה המרחפת למען אשר ישמדו את נפשותיהם מהלכד ברשת המינות והכפידה ר"ל.

וכה הי' עובד עבודת הקודש לגדל ולחזק את ה"כולל" שיסד, לכלכלם בלחם לפי הסף ולתת לכל איש ואיש די פרנסתו ולכל גוי' די מחסורה. ועבודתו היתה למעלה מכל הסבל. ובשנת תקמ"ז בחורש אב, לרגלי המחלות ששררו אז ר"ל, מעוצר רעה ויגון מכל העם מסביב נחלה הרה"ק מאוד והוכח במכאובים אשר לא הונח לו מהם וכה התהפך במכאוכיו על ערש דוי עד יום ב' דר"ח אייר שנת תקמ"ח, אמנם שכלו הי' זך וצלילי, שכל צח ומצוחצח זך לקחו וברור מלולו בדעה מיושבת עד יומו האחרון.

בשעה אחת קודם פטירתו הזהיר להנצבים עליו לאמור: סודו נא מעלי כי הנה ה' נצב עלי! ויצאה נשמתו באחד! ומנוחתו כבוד בטבריא ועל מצבתו חקוק בזה"ל:

פ"נ בשנת תקמ"ח מוהר"ר מנחם מענדל בהרב מו"ה משה זל"ה בר"ח אייר יום ב' כי כן צוה בצואתו שלא לתארו בשום תואר הכבוד. והניח אחריו ברבה ס' פרי הארץ, פרי העץ ולקוטי אמרים. אחרי פטירתו נהל את העדה הרה"ק מו"ה אברהם הכהן קאליסקער ז"ל, והוא ערך את המכתבים מדי שנה בשנה להחסידים ואנ"ש כדרך שהי' הרה"ק מוהרמ"מ ז"ל עושה ולא נעשה שנוי במצב העדה. בשנת תקס"ב פרצה מחלוקת בין הרה"ק מוהר"א הכהן ז"ל ובין הגה"ק מוהרש"ז גלאדי ז"ל ונעשה פיבוד לבבות בין הני תרי ריעי דלא מתפרשי עיי בעלי לה"ד, כאשר יסופר בארוכה בתולדות בית רבי ח"א פרק כ"א ואכמ"ל. בשנת תק"ע ביום ד' לחודש שבט נתבקש הרה"ק מוהר"א הכהן קאליסקער לישיבה של מפלה ומנ"כ בטבריא זי"ע ועכ"ל.

ה.

התייחסות הרה"ק החוד"א אל החסידים, ועול"י אה"כ הקדושים הנ"ל זל"ה"ה.

הרב הגאון הקדוש מו"ה חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל המפורסם בחיבוריו הרבים, ובקיצור שמו חיד"א, בן דורם של הבעש"ט ותלמידיו זל"ה"ה בכלל, וממכירי הרה"ק מוהרמ"מ מוויטעבסק והרה"ק מוהר"א כהן קאליסקער זל"ה"ה, אשר ראה אותם בירושלים או בטבריא כפי אשר יזכירם בספרו דרכי יוסף (ירד הלכות כלאים סי' רצ"ט) לענין הלכה למעשה, בזה"ל:

„זה שנים כן באו סיעת ספריא מקרית חוצות לשכון כבוד בארץ ותרי מינייהו רבנן הכתקדשים והמטהרים בהדר"י הדרי"ם ועין רואה הני מאני רבנן מכף רגלם ועד ראשם לבושי משי, ואיבעיא להו לרבנן מה מצוה זו, ומצאה הקפידה אמור רבנן בטעמא כי לדעתם חוטי פשתן על ערבי"ם בנל בגדי צמר שבעולם והוה כלאים, דין גרמא רשויא אנפשייהו לכל בגדי צמר מ"מ כבגדי כלאים אלו דבריהם, ויהי מאז בקרבי כאש בוערת, אך לא הי' אדם מרבני עיר קדשנו ואנשי מעשה דחש לה, כי בכל גלילות ארבע כנפות הארץ כל ישראל לובשים בגדי צמר ככל המקומות כמפורסם, ולבי הי' מהסס תדיר במימד קדישין הנהו חסידים, אך זה היום באו לידי תשובות כת"י מאהד מרבני איטליא... שמהר"ש אבוהב הסכים שאין השש תערובות וכו' ותנוח נפשי"ו.

הדברים הללו מראים בעל"ל כי התייחס אליהם ביראת הכבוד ולבו חיי מהסס תדיר ב"מימד קדישין", רק כאשר ראה התשובה שמהר"ש אבוהב ז"ל שהי' חסיד וקדוש — הסכים שאין חשש תערובות נחה דעתו, ועוד נראה מדבריו כי המנהג שנהגו הצדיקים מימות הרבי ר' בער ז"ל ללבוש בגדי משי, עשה עליו

רושם גדול, שלא ראה סלסול כיו"ב בין הרבנים הספרדים והאשכנזים, ומבליט התפעלותו במ"ש: „המתקדשים והמטהרים בהדר"י הדר"ם" כלומר שהם „הדור בלבושם“.

כששים שנה אחרי כן נראה תסיסה גדולה במערכות החסידים אודות לבישת בגדי צמר בשעת התפלה, שרצו להחמיר שגם אלו האנשים שלובשים צמר עכ"פ בשעת התפלה, כיון שמתפללין בנוסח ספרד לא ילבשו בגד צמר, ורבו דברי ריבות בשערים בגלל הדבר הזה, כנראה בתשובה שהשיב בשו"ת חתם סופר חאר"ח סי' ט"ז וז"ל: ותמהתי על דברי הגאון מאוהעל ובע"ס ישמח משה עה"ת, מ"ש כי מתפללי ספרדיות קבלו עליהם שלא להוריד לפני התיבה סי שמלביש צמר, אם קבלה הוא נקבל, אך אני רואה עיקר מתפללי ספרדיות הם גולי שפניא זפורטגאל והמה דרים באמסט"ד ולונדון והמבורג והמה וחכמיהם בגד צמר ילבשו בשעת תפלתם...". הח"ס ז"ל לא החטיא המטרה, שהרי מי לנו גדול בידיעת מנהגי המקובלים מגורי האר"י החי, מהרחיד"א ורבני אה"ק שבימיו שהתפללו בנוסח ספרד ולבשו צמר כאמור.

כן נראה אותו מתיחס בהערצה לרדכי החסידים בדרושים לכל חפצי שמים, כאשר כה יאמר (בשה"ג מערכת ספרים „אור החיים“): „ושמענו כי עתה בפולניא הם מחשיבים אותו הרבה ונדפס עוד שני פעמים ונתעורר זה ע"י שהרב החסיד קדוש מוהר"י בעש"ט הגיד גדולות נשמת מוהר"ח הנזכר“.

ובמערכת צפנת פענח כתב: „דרושים על סדר הפרשיות בספר שמות והם דרושים נחמדים בדרך פרד"ס בכמה אופנים חיברם הרב החסיד מוה"ר יעקב יוסף ול"ו רג"ל על לשונו הקדמת רצו הרב המפורסם קדוש יאמר לו מריה ישראל. בעש"ט...“

והצדיקים מתלמידי הבעש"ט ז"ל, התיחסו בכבוד להרחיד"א ראה לעיל במערכת הרבי ר' אלימלך זצ"ל מליוענסק מה שאמר על החיד"א זצ"ל וספריו הרבים, שחיבר יותר מחמשים ספרים, וראה תולדותיו וקורותיו בס' „מעגל טוב“ שכתב בעצמו, ובס' „תו חיים“ שבראש ספרו „שם הנדולים“ הוצאת הר"ם קרענציל קראקא, מאותותיו ומופתיו אשר פעל ועשה, וזיכה את הרבים, ונפטר בליווארנו י"א אדר שנת תקס"ו לפ"ק וי"ע ועכ"י.

הרה"ק מו"ה שניאור זלמן זצ"ל מראדי הנודע ביטם „הרב“ בע"ם התניא ושו"ע.

א.

בשנת תק"ז נולד הרב הגאון הקדוש אור עולם מוהרש"ז ז"ל לאביו הרב ר' ברוך בעיר לאזני, בכשרונות נפלאים הצטיין בילדותו ונתפרסם בתור „ילד-פלאי“, ועוד טרם הגיע לשנת בר מצוה כבר היה בקי בש"ס ופוסקים. ספר הקדוש של"ה היה אור לנתיבתו בדרכי החסידות, ואח"כ עשה לו רב בתורת ח"ן את המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל, שהיה לומד עמו ביחוד וכסר לו כפתחות החכמה, והתרועע עם בנו יחידו של המגיד, הרה"ק רבי אברהם מלאך, ולמדו יחד בנגלה ונסתר ודרכי עבודת ה', עד שנת תקל"ג שאז נפטר המגיד הגדול ז"ל. אז ביקר גם את הרה"ק ר' פנחס מקאריץ והרה"ק מוה"ר ר' מעכלי מזלאטשוב זל"ה, והיה אומר כי מדת האמת ושפלות קיבל מהם.

כאשר עזבו הרה"ק מוהר"מ מוויטעבסק וסיעתו תלמידי הרבי ר' בער ז"ל את ארצם ועלו לאה"ק ת"ג, סמכו את „הרב“ להיות רועה אבן ישראל ברוסיא הלבנה, כנהיג ומנהל את עדת החסידים שמה, כאמור למעלה בערך הרמ"מ מוויטעבסק.

„הרב“, ברב גאונותו ושיא חסנו בנגלה ונסתר, ביקש למצוא את שביל-הזהב, שיתאים לחסידים ולמתנגדים, ובמקום שיטת הבעש"ט שלא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, שהדגיזה את הגרא"ו ז"ל וסיעתו, והביאה תסיסה רבה בין המתנגדים, בחושבם ששיטה זו חותרת תתירה תחת לימוד התורה, לכן הצמיד „הרב“ את שיטת החסידות על יסוד הלימוד והעיון „שיטת חב"ד“.

גם גילה „הרב“ דעתו במכתב אחד, כי במקום אשר שיטת הבעש"ט היתה, אשר פעולת ראש ומנהיג של החסידים היא רק ברוחניות, ולהיות הממוצע בתפלתו בין ישראל לאביהם שבשמים, דעתו והפצו להרחיב חוג פעולת הראש ומנהיג של החסידים גם בפעולות ומעשים לתיקון עולם, וגם לרעת צרכי עם ישראל ואנשי שלומו בפרט בכל עניניהם.

כן עשה „הרב“ פשרה, והניח מקום בקרב בני כפלתו גם לחסידות העצבנות והדייקנית (שיין פרומיקיט) אשר התלמידים מבית מדרשם של הבעש"ט והמגיד הגדול זל"ה הרחיקוה, ואכזרו שהחסידות המעשיית הזאת היא מין אלילית, ואמרו מהו „פרום“? מלבוש אשר הארג החיצוני הוא גאות. והארג הפנימי — כעס. ומעשה מחט שבו — עצבות. „הרב“ אמר כי מוטב להחזיק בחסידות כזו, מלהחזיק בחסידות של שמחה ומשתה, שתוכל לפרוץ את הגדר ולבוא לידי הוללות פרועה (החסידות ע' קל"ט) א.

(א) ראה לעיל במערכת הרמ"מ מוויטעבסק ז"ל פרק ג' ועוד נרבר מזה איה"ש.

הנסיון הורה לו את זאת, מאשר ראו עיניו ההתנהגות הפרועה של חסידיו, תלך"ק ראה למעלה בערך הרבי ר' בער זללה"ה אודותם, והעיקר הי' אצלו להעמיד שיטת החסידות שתהא תפארת לעושי', ותפארת לו מן האדם גם בקרב המתנגדים.

ב.

כאמור, החזיק „הרב“ במאמרם ז"ל (קידושין ל"ט ע"ב), „תלמוד גדול שמביא לידי מעשה“. והוא יאמר בסגנונו בזה"ל: „הארת המוחין הוא יותר מעולה מהארת המדות“ (לקוטי תורה פ' תבא). וכן יאמר במקום אחר: עיקר „מקור ושורש של כל המדות הן חכמה, בינה, דעת“ (אגרת הקודש). לכן יסר „הרב“ שיטה קבועה והטילה חובה על כל חסידיו, הוא השיטה של „בקשת אלקים“, לאמור: „להעמיק חקר בחקירה האלקות בחכמה, בינה ודעת, להעמיק דעתו בגדולת ה' ולתקוע מחשבתו בה“ (תניא פכ"ו).

ו„הרב“ ז"ל הרחיב, וביאר ופירש את יסודי שיטת החקירה העיונית באלקות, בכדיאה, יצירה ונפש האצילות, ואת שיטת המקובלים ובעלי סוד מבית מדרשם של האר"י והרמ"ק זללה"ה לקת, והעריכה לפני חסידיו כשלחן ערוך בסגנון קל ובהסברה במלים פשוטים, ובמשלים ודמיונות כדי שיהיו הדברים שווים לכל נפש, ומרגלא בפומי' ד„הרב“, שנחוק לכל רב ומורה דרך לחסידים לומר דברי ח"ן לפי רוח הזמן ולפי רוח השומעים. למשל הנה ענין הזווג המורה אצל המקובלים על התחברות רוחניות ברוחניות (ע' בזה"ק פ' בא, ויקרא, במדבר, ובפרדס שער ה' פ"ב ובמשנת חסידים מס' זווג, ובפרי עץ חיים שער הסליחות) אינו מתיישב על דעת „הרב“, ורואה א"ע זקוק להטעים הדברים למה כנו ענין היחודים העליונים בלשון זווג גשמי, הרי עיקר ענין הזווג והיחוד ברוחניות הוא ענין שפע וגלוי האור מן המשפיע להמקבל א"כ יותר הי' נאה להמשיך ענין השפעה זו בדוגמת שפע הרב להתלמיד, או למשל מהשפעת העשיר על העני ע"י צדקה והאריך בזה בס' לקוטי תורה שה"ש בפסוק שחורה אני ובביאודי הזהר פ' נח ע"ש ב). ובאופן זה עלתה בידו להעמיד תלמידים הרבה אשר ברבות הימים נתרבו והיו למפלגה גדולה בשם „חסידיו חב"ד“.

יסוד שיטת „הרב“, בנוי על יסוד של הבעש"ט ז"ל במלא כל הארץ כבודו, לאמור: „האדם מחויב להאמין כי מלא כל הארץ כבודו ית"ש לית אתר

(ב) גם הגאון מוהר"ם מוולוז'ין ז"ל הרגיש את הזרות בפסלים מענין זוונים ע' בספרו נפש החיים שער א' פ"ו. ואמנם כן כשביקר זה הרחיק הבעש"ט ז"ל את לימוד הקבלה טקאל חסידיו, כי ע"י הפסלים הניח הציצו רבים ונפגעו ויצאו לחרכות דעה, וזה הי' כשלונם של הש"ציים שר"י שבאו לידי מחשבות רעות והאוות מנגות ר"ל. וקבלה כידי זקני החסידים מהבעש"ט ז"ל, שכל מי שלומר ככתבו אר"י מענין זווג רחל ולאה וזוכר בשעת הלימוד שישנם רחל ולאה בגשמיות בעולם, לא ילמוד כתב"ה האר"י, רק את לימודי עשר ספירות על הפרות לקיים פ"ע והלכת כדרכיו, ותו לא מדי.

דפנוי מיני'...". הוא בשמים וממעל לשמים ועל הארץ ומתחת לארץ שהוא מקומו של עולם שהוא אין סוף... (כתר שם טוב). „ברומם יש ג"כ חיות שאנו רואים שיש להדומם ההוא קיום ועמידה; נמצא שיש בכל מקום חיות אלקי ממעל... והוא מלוכש בנשמי ולולא אותו הרוחנית לא הי' שום קיום לדבר" (צוואת הריב"ש), כדי לבוא עי"ז אל היסוד ועיקר שבחסידות לקיים „שויתי ה' לנגדי תמיד" על כל פסיעה ועשי'. וע"כ לא הרחיבה הבעש"ט לבארה עפ"י שיטת האר"י בסוד השתלשלות וסדר האצילות בסוד הצמצום, כי לא זאת היתה מטרת הבעש"ט להרחיב את תורת ח"ן, כי אדרבה רצתו לא היתה נוחה בהפצתה ולא לקח ממנה כי אם השרשים והעקרם לעבודת ה' ולטהרת המדות.

גם הרבי ר' בער ז"ל לא ירד לצלול במים שאין להם סוף רק הרחיב מעט לבאר את השורש הזה של הבעש"ט בדברים כאלה: „הקב"ה סובב כל עלמין, ולעילא מכולא, ותחות כל עלמין, וממלא כל עלמין, והוא מקומו של כל העולמות, ואם הי' מאיר בעולמות כדרך האור הפשוט לא הי' העולם כולו יכול לסובלו והיו בטלים ממציאותם והוצרך כביכול לצמצם את אורו להאיר לכל אחד ואחד כמו שיכול לקבלו ולסובלו דהיינו לכל אחד ואחד לפי כחו ולכל העולמות כולם בכללם ובפרטם..." (מגיד דבריו ליעקב).

וכן כל תלמידי המגיד הגדול בספריהם לא מצאו חפץ כלל בחקירות מה למעלה ומה למטה, והרה"ק מקאזניץ ז"ל בספרו עבודת ישראל פ' ויצא, כותב ע"ד הצמצום „שחקירת הענין מכוסה ומופלא מלהשיג".

ורק „הרב" הוא שהחזיק בשיטתו, כי „הארת המוחין הוא יותר מעולה מהארת המדות". והעמיק הרחיב עיונו לבאר את שורש החסידות המיוסד על „מלא כל הארץ כבודו", „שויתי ה' לנגדי תמיד", עפ"י דברי האר"י ז"ל ותלמידיו בסוד הצמצום והשתלשלות והאצילות וכו' עד שנעשה אצלו ספרות שלימה ומשוכללת הקובעת שם לעצמה „תורת חב"ד"!

ג.

תורת חב"ד, מלבד עסקו של הרב בחקירה האלקית, עוד הרבה לעסוק גם בתורת הנפש ללמד לתלמידיו דעת עצמם, להכיר את ה„אני" שבקרבנו, ולהבחין בין „אני" ובין ה„אין", בין הרצון ובין השכל הסותר את הרצון, והשכל הנעלם, והרגש, ובטול הישנות, היינו להרחיק את הגוף מן הנפש ולהביט על הגוף כעל עצם אחר הרחוק מהנפש, ומהמדות המיוטרות על חסד (אהבה), גבורה (יראה), תפארת (אמת), ומהתחברות המדות דהיינו גבורה (מסירת נפש) עם התשוקה (שבחפארת) אל מקור האמת להשי"ת, להתפלל כדת באהבה (חסד), ויראה (גבורה), בחכמה מוחא, ובבינה לבא, בלב רגש, ועיקר כל העיקרים, לבוא לביטול הישית, והתפשטות הגשניות, ולעשות מה„אני" „אין".

הרב בשו"ע הלכות תלמוד תורה פ"ג סע"ז פוסק, שאפילו מי שלמד כבר כל התורה אסור לו ללמוד חכמות הגוים ורק באקראי מותר לת"ח ללמוד בשאר החכמות, שיוכל ללמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים, ודבריו בנוים על מ"ש בתובת הלבבות בהקדמתו, וז"ל: „כל חלקי החכמה לפי מחלקות ענינה המה

שערים להשיג בהם התורה... ואנחנו חייבים ללמוד אותה כדי להבין ולהגיע אל תורתנו, אך ללמוד אותה כדי להגיע אל הנאת העולם אסור לנו. וכ"כ בס' נתיבות עולם למהר"ל מפראג ז"ל נתיב התורה פי"ה, חכמת יונית דאסורה. הן דוקא אותן שאין להם שייכות כלל אל התורה, וע' בשליה מס' שבועות פרק עשרה הילולים, מזוז על לימוד חכמת הטבע כרי להתבונן בפלאי סלאות מסודות וסגולות עשבים וצמחים שונים וחיות וצופות ושרצים ודגים כר'. וע' שרית רמ"א סי' ד בזה ע"ש. ואמנם כן השתמש "הרב" בחכמת הנרסה לשיעור זמן בין השמשות וכירב ובידיעת הטבע השתמש ג"כ כמו שנתן טעם לאסור כפיית כלל ע"ג הנר בשבת שמחמת כפיית כלי מונע האויר מסביב האור וזהו גרט כבוי.

בהתבוננותו של "הרב" על הנפש ונטיותיה, ועל השכל, ועל מוצאות הפה בא לירי הכרה, שהתהוות אותיות הרבור היוצאות מה' מוצאות הפה אינן דבר מושכל ולא מוטבע בטבע ולא ע"פ דרך השכל... והיא למעלה מן השכל המושג והמובן (אגרת הקודש). וראה בס' "קסת סופר" להחסידי ומקובל מוהר"א מרקוס ז"ל לס' בראשית עמורי ו' ז' שהרחיב הרבור בזה מרצת המקובלים, והחכם פראנק מפאריו בספרו "הקבלה" פ"ב מציין שאחר החוקרים המפורסמים בינאלד משת"ל להוכיח שהכתב אינו המצאה אנושית אלא פרי התגלות האלקות ע"ש, כדתנן (אבות פ"ה) הכתב והמכתב.

בספר "הרב מלאדי ומפלגת חבר" (חלק ב' ע' כ"ג) יאמר: "בתקופות האחרונות היתה הקבלה המעשית להחסידים תורה שלימה, להבעש"ט מיחסים החסידים סגולות וקמיעות..." הרברים הללו אינם מתאימים עם האמת כאשר כבר בררנו למעלה במערכת הבעש"ט ששיטתו היתה להעביר את העסק בקבלה מעשית ונתינת קמיעות כליל מן הארץ, רק להשתמש בכח התורה ובכחות הקדושים, שמסרו חז"ל סודם, איך אפשר להשיגם ולעשות נפלאות כאמור למעלה.

וכן מ"ש שם, וז"ל: "ההברל שבין תורתו של הרב ובין תורתם של בעלי סוד אחרים אפשר להכיר מאופן התיחסותו לקבלה מעשית שלא נתן לה הרב כל חשיבות...", ואפילו דבר גלגול הנפש התופס מקום רחב מאוד בספרי המקובלים נזכר אצל הרב רק לפעמים רחוקות..." הרברים הללו לא יתאימו אל המקובלים מהבעש"ט ז"ל ותלמידיו, כי אם אולי להמקובלים מגורי אר"י ז"ל; העיקר בזה שאפשר להכיר ההברל בין תורת הרב ובין תורתם של חבריו מתלמידי הבעש"ט ז"ל נבאר איה"ש בטרק הבא.

ד.

שיטתו זאת להפיץ תורת חברי ברבים, מצאה התנגדות מצד חבריו הצדיקים המפורסמים, הרה"ק הרבי ר' ברוך ז"ל ממעזיבוז התנגד עליו בזה ואמר, שאי אפשר למסור בידי אנשים פשוטים אבק שריפה מסוכן כירב שהוא מוסר להם, פילוסופיא וקבלה גם יחד.

חברו הרה"ק מוהר"א הכהן מקאליסק ז"ל כתב לו מאה"ק ת"ו בשנת תקנ"ז, כדברים האלה: "וכשאני לעצמי לא מצאתי קורת רוח ממה דעייל כת"ה בחמה נרתיקא, והיינו להלביש דברי הרה"ק ממעזריטש שהן המה דברי הבעש"ט בתוך

דברי קדוש האר"י ז"ל הגם שהכל הולך אל מקום אחד, לשון תורה לחדוד ולשון חכמים לחדוד, ובפרט מפני הסכנה שבעוה"ד הגש"ם יורד ונוקב ולא אכשיר ראו... וקא חזינא לספר הבינונים שהדפיס כת"ר ולא מצאתי בו תועלת כ"כ להצלת נפשות... ורבי השמן בנר הוא ח"ו סבה לכבותו, ויצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום יביע אומר ראה זה דבר חדש הוא בחכמה בתבונה ודעת וחסר לב הוא בבל יבין... וכך הי' מנהג רבותינו, היו נשמרים ונוהרים מאוד בדבריהם שלא להשמיע לרוב החסידים ורובם ככולם כי אם בדרך מוסר... מתירא אני כי מדברי החסידים אולי הוא ח"ו עצת הסט"א לאבד הבר בתוך התבן ר"ל, כי בני עלי' המה מועטים אחד בעיר ושנים במשפחה ובפרט בזמנים אלו כי גבר השקר למאוד ומתעטפים בטלית שאינה שלהם בדברי גדולות ונפלאות רוי דרוזין ומשוקעים בכל מיני תאוות ומדות רעות...

כבר הבאתי למעלה (מערכת הרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ל), שהי' אומר: „כי החסידות אין לה לירוא מפני אויב יותר גדול כאשר מפני פרסומה הגדול והתפשטותה בקרב כל העם... כי אי אפשר שכל העם יהיו פילוסופים...“ ו„הרב“ ז"ל רצה לעשות מאלפים ורבבות שלומי אמוני ישראל, שיהיו לפילוסופים וחושבי מחשבות, ברברים העומרים ברומו של עולם השכלי והמחקרי, ולהעלותם למעלה אל מרום פסגת שלימות העיון בהר ה' ואל מקום קדשו, כי „הארץ המוחין יותר מעולה מהארץ המדות“, דבר זה אמת, ועל אורות דבר זה לא נחלקו עליו, אבל נחלקו עליו בזה כי לדעתם אי אפשר לבוא „להארץ המוחין“ כי אם מי שכבר הגיע ל„הארץ המדות“, וכמ"ש: „וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו...“, ואנשים „המשוקעים בכל מיני תאוות ומדות רעות“ בוראי לא יוכלו לבא ל„הארץ המוחין“ ולעשות מ„אני“, „אין“ ולביטול הישות ולהתפשטות הגשמיות. הרב ז"ל ראה לנחוק להישיר את בני דורו בתיקון המדות, גם ברברים שבין אדם לחברו, שבודאי הי' דבר זה נחוץ לשעה ולדורות, בראותו כי ע"י האותות והמופתים הנעשים ע"י צריקי הרור אמנם תתחזק האמונה, אבל מה יתרון להם בזה, אם בכל זאת עריין שליט האדם באדם לרע לו, עקב קנאה ושנאה ומשטמה, וכעס ותחירות וקצף וחמה, ומרנים בין אחים, ורברי דיבות בשערים, וע"כ ביקש „הרב“ לסול מסלה חדשה לטהרת המדות, ע"י הארץ המוחין, ולא הי' לו עסק עם אותות ומופתים, ונסים ונפלאות, כאשר הי' מרגלא בפומי' לומר, כי אצל רבו המגיד הגדול במעזריטש היו מתגלגלים אותות ומופתים לרוב תחת השלחן ולא הי' רוצה להגביהם, כי אם את היראת שמים לקח שם אצל רבו ודרכו והילוכו בקורש.

עד כמה שהיו ישראל שבאותו הדור צריכים ל„טהרת המדות“ נוכל לראות ממה שנכתב בספר זכרון לרורות (בס' קרי' נאמנה ע' רי"ג) „אשר עשה הרבני הראש הנגיד המפורסם מו"ה משה בהרב הגדול מו"ה אברהם, אשר נודע בוויילנא בשם ר' משלזי חאצקעלס כו' כו', בכחו זה עמד בראש המקנאים קנאת רבנו הגר"א מאת בני החבורה החדשה אשר הקלו בכבודו ביום עלותו אל האלקים בבית מועד לכל חי, ראשי הקהלה נועצו יחד ולא זזו משם עד אשר גמרו והסכימו לדרוף אותם בכל אשר יהי' לאל ירם, להפקיד רכושם ולבא עליהם בעיקופין, ויהי ר' משה מראשי הנבחרים לענין זה, וכבר עלה בידם להסך רצון

הממשלה לקרא למשפט את רבן של החסידים הרב הגאון מוה"ר שניאור זלמן, ולשלח את כל בני החבורה מעיר ווילנא לארץ חרבה...

טובי' חטא וזיגוד מינגר! אם אחדים מהפחותים שבחסידים פגעו בכבודו של הגר"א ז"ל, ועשו מעשה רע אשר בודאי לא הי' רוח החסידים האמתיים נותה הימנו, ועל אחת כמה וכמה שלא הי' ברצון של הגאון הקדוש מוהרש"ז ז"ל, נועצו ראשי הקהלה ומסרו את הרה"ק „הרב“ ז"ל למלכות לעשות בו מכפס לשלחו לסיביר...

והובא לבית הסוהר וישב שם שתי שנים, וכל הקורות אותו בימים ההם וכל פרשת גדולתו הלא כבר הם כתובים בספר „בית רבי“. ויהי מקץ שנתיים ימים ביום י"ח לחודש כסליו בעת ש„הרב“ אמר תהלים והגיע לפסוק פדה בשלום נפשי, נפתחו לפניו שערי בית האסורים, ויבשרוהו כי חפשי הנהו לצאת ממסגד אסיר אל ביתו בנויות ברמה.

בעת מלחמת נפליין עם הרוסים, רבת שבעה לו נפשו תלאות נודד כמסופר בס' „בית רבי“, ובחורף שנת הקצ"ג בא עם כב"ב אל כפר א' סמוך לפאלטאווא ושם חלה את חליו וביום כ"ד לחודש טבת שבה נפשו אל מקורה השמימה ושם מנתנו כבוד, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר ר' אהרן הגדול מקארלין זצ"ל

א.

אחד מיוחד שבתלמידי „המגיד“, שנקרא בפי החסידים בשם „רבי אהרן הגדול“, עליו אמר הגאון הקדוש „הרב“ בע"ס התניא והשרע, שהוא הי' מקור „אהבה“, שגם אדם פשוט בבואו אל המקום שעמד רבי אהרן הגדול בשעת תפלתו. הי' מתמלא ברגשי אהבה לה' עד שלא הי' יכול לזוז ממקומו עד אחר גמר התפלה.

הר"א הגדול הי' בעל גלוי עינים, אותו בחר ה„מגיד“ להיות שלחו לכל מקום שהי' צריך לגלות את החוטאים והפושעים אשר מתחפשים ומסתירים א"ע תחת מסוה של יראת שמים.

דרכו בקודש הי' לנסוע ממקום למקום להפיץ דרכי החסידות בקרב ישראל, ויסופר עליו בס' „גבורות ארי" (א) הערה כ' בזה"ל:

בעת שהרב החסיד המפורסם ר' אהרן הגדול מקרלין נ"ע נסע מציד לעיר להשיב רבים מעון, בא לק' קעניגסבערג ונתאכסן בבית הרב הגאון האב"ד והתמהמה שמה עד אחר הפורים, ובימי הפורים הי' שש ושמח מפוז ומרקד ושר בנעימות קולו את הפיוט „אקדמות מילין“ והוא מפורסם, וכשנסע משם הפליג בשבח הגאון האב"ד ואמר שהוא עבד נאמן לה'. ומפי אחרים שמעתי שהגאון החסיד המגיד דמעזריטש זצ"ל אמר על הרב דקעניגסבערג.

ויסופר עליו עובדא נפלאה, פעם אחת באה לפניו אשה אחת ודמעתה על לחי' בבכי, כי הגיעה לצרת הבת, שנשדכה לאיש אחד והבטיחה לו נדן סך כך וכך, וכבר עברו שנים אחדות ולא תוכל לסלק את הנדן ועתה בא החתן לנתק קשר השידוך אחרי אשר לא קיימה הבטחתה... הרה"ק שאל אותה כמה התחייבה א"ע לנדן ואח"כ הלך אל הארגו שלו ולקח משם צדור הכסף כל הסכום ונתן לה שתסלק את הנדן ותשיא את בתה בקרוב.

עברו שבועות אחדות, והנה האשה הנ"ל באה עוד הפעם לפניו בבכי כי לא תוכל להשיא את בתה מפני שלא תוכל לעשות לה בגד לחופה, הרה"ק שאלה כמה היא צריכה על בגד כיו"ב, ולקח סכום זה מהארגו ונתן לה.

הרבנית לא יכלה עוד עצור ברוחה ושאלה אותו, בשלמא בפעם הראשונה שבאה בבכי כי חסר לה הסילוק ועי"ז ינתק הקשר, בצדקה וצדק נתת לה הנדן.

(א) הוא ספר תולדות הגאון החסיד מו"ה ארי' ליב עפשטיין זצ"ל הנ"ל אבר"ק ק"ב, הוא רבו של הרה"ק ר' ויסקינד טהורארניע ז"ל בע"ס „יסוד ושורש העבודה“, והגאון טהורא"ל הי' בעל מופת במובא בס' גבורת ארי הנ"ל והחליף סכתבים עם הרבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל בע"ס אורים ותומים וכו"ם אודות כוונת התפלה וסורות ויהודים ראה שם, והי' מטעריצי הבעש"ט ותלמידיו נ"ע זללה"ה.

שהלא היא מצות הכנסת כלה, אבל עתה שבאה על אודות בגד לחופה, בגד כיו"ב לא מעכב את הנשואין ותוכל להנשא גם בלא בגד-חופה, ועי"ז לא ינתק הקשר, בכך לדעתי הי' מצוה גדולה מזו לחלק סכום זה לעניים על לחם לפי הטף. הרה"ק ענה לה, דע לך שגם אלי דבר יגונב ובעת הלכתי אל הארגז לתת לה כסף על בגד-חופה נפל ברעיוני דבר זה אולי יותר נכון לתת סכום זה לעניים ולחם לפי הטף, והתכוננתי ואסאל לנפשי ממי בא אלי רעיון זה? אם מצד היצר טוב, מדוע לא עוררני על מצות לחם עניים ביום אתמול, ורק עתה בשעה שהנני הולך לעשות מצוה לשמח לב כלה עניי שלא תתבייש ביום חופתה, עתה בשעה זו בא אלי בטענה שמוטב לקיים בסכום זה מצוה יותר גדולה מזו, שמע מינה שאין זה מצד היצר טוב כי אם מצד היצר הרע ועי"כ מיהרתי לתת לה. בינה נא את עד היכן הרברים מגיעים, איך קיימו מ"ש פלס מעגל רגליך וכל דרכיך כונו, וגם מ"ש אורח חיים פן תפס, בחכמה נפלאה. (ועי' מו"ק ס' ע"א).

ב.

הרה"ק מוהר"א הגדול בספרו „בית אהרן“ מפזרים מרגליות טובות ופנינים יקרים, דברים מקוריים הנובעים מבריכה העליונה וכדאי להזכיר כאן למצער „עשרה דבריא“, מדברים הקדושים שהי' אומר :

(א) עצבות אינה עבירה, אבל מטמטמת את הלב יותר מכל עבירות שבעולם.

(ב) מקוה, אינה מצוה, וכבר בטלוהו לטבילה זו, אבל מקוה מביאה לכמה טובות יותר מכל מצוה.

(ג) שמחה, מה שאנו מדברים משמחה, לא משמחה של מצוה, כי אם משמחה, מה שכל איש מ'שראל צריך לשמוח בזה שהוא יהודי, ומי שאינו שמח בזה, סימן הוא שלא ברך מעולם ברוך שלא עשני גוי.

(ד) עצבות, הוא שאול תחתית, כי מהו עצם העצבות שחושב כי מגיע לו הרבה, וחסר לו הרבה, והכל רק לעצמו, והיתכן לחשוב תמיד רק על עצמו, העיקר שלא יחסר לעילא.

(ה) מרירות, הוא שבירת הלב, לדעת שלא התחיל מאומה, שום דבר אי אפשר להשיג בלי מסירת נפש, ויחשוב האם הי' לי מסירת נפש? ואם לא התחיל מאומה ומ"מ יש לו הצטרכותו, ישמח על זה.

(ו) כל העולם אינו כדאי בעד חוט א' של יראה, יראה בלא אהבה אינה בשלימות, אהבה בלא יראה אינה כלום.

זו כל זמן שלא יחשוב אדם את עצמו ל„אדם חשוב“ אי אפשר לשחרר את עצמו מן הרגילות.

(ח) שלשה דברים אוהב אני לפוטם במהרה ובמהירות האפשריות, דרך ארץ, דרך, וכח"ץ.

(ט) העולם הזה הוא השפל מכל העולמות, והוא גבוה מכל העולמות.

(י) אי אפשר שתהי' אמת גם תנועה קטנה בלא מסירת נפש, חכמה בלא לב אינה כלום.

בס' סירת שלום בליקוטים, מביא בשמו שהי' מרגלא בפומי' לומר : „הלואי

זיכולתי לאהוב את הצדיק מישראל, כמו שאוהב הקב"ה אפילו את הרשע מישראל".

וכן ה' אומר: אהבת עולם בית ישראל — אע"פ שבית ישראל משוקע באהבת עולם, ותענוגי עולם, — עמך אהבת, מ"מ אתה, עמך אהבת, כמו שאז"ל: בין כך ובין כך קרוים בנים.

נפשו יצאה ברברו ברוב חיבה ואהבה להשי"ת ותה"ק, ובתשוקתו הצוה להדבק בהשי"ת נפטר בשנת ה'ל"ו לימי חייו בתוהמ"פ י"ט לחורש ניסן שנת תקל"ב, תנצב"ה. ועל מצבתו צוה לחקוק כדברים האלה:

פ"ג פ' הנולד מאשה פ', שהוא פב"פ אשר זכה וזיכה את הרבים כמה פעמים, וכמה פעמים מסר נפשו במס"נ ע"ז לפי שכלו לזכות את הרבים והי' מוכיח לרבים בתוכחה מגולה ואהבה מסותרת לקרב את ישראל לאביהם שבשמים וליחרם ביחוד גמור.

הרה"ק מו"ה שלמה זצ"ל מקארלין

א.

הרב הגדול והקדוש מוהר"ש מקארלין זצ"ל, מתלמידי הרבי ר' בער זצ"ל ממעזריטש ולהרה"ק הרבי אהרן הגדול מקארלין זצ"ל. הוא הי' עמוד העבודה, תפלתו היתה בכל כחו במסירת נפש, כשעמד להתפלל היתה כל חפצו אדיר בקודש שתצא נפשו בדברו אל מקור מחצבתה, ויסופר עליו כי פ"א ביקש בעה"ב אחר אותו שיבא אחר התפלה לביתו אל הסעודה אשר הכין עבורו, א"ל הרה"ק, הלא בתפלה צריכים למסוד א"ע ואת נפשו להשי"ת ואולי ימלא ה' חפצו, ואיך אפשר להבטיח לך לבוא לביתך אחר התפלה.

וכה הי' עמוד הצדקה והחסד והי' מפזר כל ממון שהגיע לידו ולא השאיר לו מאומה, ויסופר עליו, כי כאשר השתדך עם הרה"ק מוהר"ב ממעזיבוז ז"ל וכשהגיע זמן סילוק הנדן כתב לו הר"ב, שבאם לא יסלק הנדן עד זמן המוגבל יחזיר לו התנאים, ונסעו שני אנשים מחסידי הרה"ק מוהר"ש לאנ"ש לקבץ את הסכום הנדרש וכשהביאו לו המעות נזדמן לו מצוה ופיזר את כל הנדן לאותו דבר מצוה, וכה הי' פעמים ושלוש שהגביל זמן אחר לסלק הנדן ובכל פעם שכבר הי' הנדן בידו נזדמן לו פעם מצות הכנסת כלה פעם מצות פדיון שבויים וכיו"ב ופיזר את הנדן, פ"א החליטו אנ"ש שלא למסור הכסף בידו כי אם בעת אשר כבר יהי' בדרך נסיעתו למעזיבוז, וכתבו להרה"ק הר"ב להגביל זמן החתונה וכאשר יבא להתם יסלק הנדן, הרה"ק הר"ב הגביל זמן חתונה ונסעו על החתונה ובררך מסעם מסרו את צרור הכסף ליד רבם הרה"ק מוהר"ש שיהי' בידו לסלק הנדן קודם החופה כנהוג, אבל גם בהיותם בדרך נזדמן מצוה לידו ופיזר כל הכסף ולא נשאר לו מאומה, ונסעו על החתונה בלא מעות, ויאמר לו בנו החתן מה תעשה כשירוש המחיתן את הנדן, ויאמר לו אביו הרה"ק, אל תדאג השי"ת יעזור ויהי' הכל עצהיו"ט וכן הי', כי הרה"ק הר"ב לא זכר מאומה בכל משך שבעת ימי משתה מהנדן ולא דבר עוד מזה כלל.

כה מסר הרה"ק מהר"ש ז"ל נפשו ומאורו להשי"ת וקיים ואהבת את ד"א בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך, וכל ימיו הי' מצטער ואומר כרע"ק בשעתו, אתי יבא לידי ואקיימנו במסירת נפש ממש ליהרג על קדוש השם כהתנא רע"ק, הי' אוחו במדת הראשונים שעליהם אמרו חז"ל (ברכות כ' ע"א) קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם ע"כ איתרחיש להו ניסא.

וכן הי' תמיד בדבקות, והרה"ק מו"ה חיים מאיר יחיאל ממאגליניצא ז"ל סיפר, שפעם אחת נסע הרה"ק מוהר"ש מקארלין ז"ל בדרך משיפוע הר גדול ומפחד הסכנה שהיתה מרחפת על פניהם, שהסוסים היו רצים באין מעצור, וע"כ נפסק מעט מהדבקות, והתמרמר מאוד על זה, וקיבל על עצמו מסי"נ ממש לתשובת המשקל. והי' אומר תמיד: אשרי אדם, לא יחשוב ה' — ורגע אחת נפסק מדביקות —

לו צון. נחשב לו לעברה גדולה (שמע שהכה פ' עקבו). ואמר עוד אם יקח ח"ו מאכל או משקה לתוך פיו בלתי יחוד שמו ית' מוטב לו שיחנק ח"ו ולא יבא לירו רבו זה ח"ו (הקדמה לס' לקוטי תורה וש"ס על ס' דברים).

ובכן לא יפלא איפה על מה שזכה להראות נסים ונפלאות והיו קורין אותו „בעש"ט", מפני אשר עשה אותות ימופתים הרבה מאוד, וכשהי' בדייסין הרעיש את העולם במופתים, ואמר הגה"ק „הרב" מלאדי עליו, שהוא גבוה טפח מן הארץ. ונכדו הגה"ק מוהרמ"מ מליבאוויטש ז"ל ביאר כוונתו ע"ד שאז"ל (ברכות נ"א) ומגביה הכוס מן הקרקע טפח. ובסוד מ"ש (תהלים ל"ט) הנה טפחות נתת ימי.

מעשה באשה עקרה שהיתה בעיר הקרובה לנעסכיו, ונסעה כפעם בפעם להרה"ק מו"ה מרדכי זצ"ל מנעסכיו שיתפלל עליו שתפקד בזש"ק עברו שנים ולא נפקדה, פ"א נסע הרה"ק מוהר"ש מקארלין דרך עירה והתארח אצל בעל אשה הנז"ל ונהגו בו כבוד גדול, וכאשר רצה ליסע משם נכנסו בעה"ב ואשתו אצלו והציעו לפניו בקשתם להפקד בזש"ק, ענה ואמר שבדין הוא שיקבלו שכר פרי הבטן כהשונמית שהתארח אלישע הנביא אצלם, ונסע משם, ולתקופת השנה ילדה בן ושלחו תשורה להה"צ מנעסכיו ז"ל והשיב להם כי אין זה „מופת" שלו כי אם של הצדיק מוהר"ש מקארלין ז"ל.

ואחר כל אלה, הי' אומר: המופת הגדול שבמופתים הוא, להכניס לתוך לבו של אדם מישראל שפע קודש שיהי' ביכולתו להתפלל לכני השנית (שמע שלמה עה"ת).

ב.

בעת שהי' הרה"ק בעל ס' קדושת לוי רב בפינסק הי' הוא ז"ל בקארלין, והתגלותו היתה על ידי ה„קדושת לוי“, פינסק וקארלין שני עיירות הסמוכות ונראות זלו, וכאשר גברה יד המתנגדים שם על החסידים, ונאלץ הרה"ק בע"ס קדושת לוי לצאת משם, כן הי' גם הרה"ק מוהר"ש נאלץ לבקש לו מקום מנוחה, ביקש לקבוע דירתו בפלך וויטעבסק, ורצה שיסכים על זה „הרב" מלאדי, כי שמה היתה מצורתו פרוסה, והשיב לו כי הוא יסכים על זה בתנאי שיקבל עליו ג' דברים: א) שלא להשפיל את הוומרים, ב) שלא להשפיל את הפרומקייט הטבעיית. ג) שלא יאמר שהצדיק צריך לישא את הצאן. על שני דברים הראשונים נתרצה, אבל על השלישי לא נתרצה וקבע משכנו בלודמיר.

בס' שמע שלמה ח"ב אות ס"ט יסופר, שהרה"ק כבארדיטשוב בעת שהי' רב בעיר פינסק, שלח פ"א לקרוא ללמדן אחד ושכו שגחה, ובא אצלו וצוה הרה"ק שיאכר לפניו דף ברב אלפסי וכשגמר ורצה ללכת, א"ל הרה"ק, דע כי תורה בלא דחילו ורחימו לא די שאינה מתקנת אלא שגם כק"קלת, ויצא מכנו בכעס. אח"כ בש"ק הלך הר' שגחה בשעת כעורה שליטת לקארלין לשמוע דבר מה מהרה"ק הר"ש, ותיכף בבואו פתח הרה"ק בבדיחותא ואמר בקול, בשלמא בפירים שותים משום שנעשה נס גדול, אבל למה שותים בשכחת תורה, אך התירוץ הוא משום כששומעין „שגחה"ס" תורה, נעשה לא טוב על הלב ולכן שותים להשיב נפש.

דברי חידודים כיו"ב על חשבון הלומדים להשפיל כבודם, בלי"ס שמע הגה"ק, הרב"י מלאדי ז"ל, שאומרים בשם הרה"ק מוהר"ש ז"ל הרבה, והוא ז"ל לא רצה בזה, שיהיו "הלומדים" לשיחה בפי אינשי דלא מעלי מהם, ולמטרה לחיצי מהתלותם, ועוד יתלו א"ע באי"ן גדול כמהר"ש ז"ל.

ועל אודות החסידות הדייקנות בחיצוניות בלא פנימיות כבר הבאתי למעלה במערכת, הרב"י שהוא קירב גם את המתחסדים האלה, והרה"ק מוהר"ש מקארלין ז"ל אמר שהעבודה צריכה להיות בידאה ואהבה פנימית, ואם היא רק משפה ולחוף ואין לבו שלם בדחילו ורחימו הוא בבחי' רשע, (שמע שלמה פ' ב.א.) וד"ז לא נראה בעיני, הרב"י ז"ל מלאדי. אבל אצל הרה"ק מוהר"ש ז"ל, הי' ראשית הכל, המחשבה". לטהר את מחשבותיו מכל עניני איסור וטומאה וגשמיות, ולקשר מחשבתו רק לטוב, ובזה יתקן הכל, כי המחשבה היא המושלת בין בעשי ובין בדבור ועל ידה יתוקן גם העשי והדבור שפגם בהם ח"ו... (בית אהרן). וע"כ שנא חסידות בלי מחשבה וכוונה.

כן לא היתה דעת, הרב"י מלאדי נוחה משיטתו, שהצדיק צריך לישא את הצא"ן. כי בזה יתפרו בעבודתם ולא ישתדלו לעלות בעצמם אל הר ה', וישענו על הצדיק שהוא ישא אותם, ו"הרב"י לשיטתו כי העיקר להפיץ מעינות חכמה, בינה ודעת, בקרב החסידים, ויהיו בבחי' חי נושא את עצמו.

ג.

כשם שהי' עמוד העבודה ועמוד הגמ"ת, כן הי' גם עמוד התורה, והי' אומר: אין צריכין לספר מוסר יותר מן מעט גמרא בעיון, והטעם כי האלקים עשה את האדם ישר, א"כ לא הי' צריך האדם לחפץ לעשות רק מה שישיר בעיני השי"ת, אך מחמת שהיצה"ר מתעה את האדם ומעקם את שכלו ע"כ נוטה מדרך הישר, אבל כשאנו לומדים גמרא בעיון לוקחים את עצמם לשכל הישר, שזהו באמת השכל הישר, ונעשה עי"ז האדם ישר, ומשנעשה ישר שוב אינו חפץ לעשות רק את הטוב והישר בעיני ה'" (בית אהרן).

ואמר: למה נקרא שמה גמרא, שהוא מלשון גמרא דאשא, כי בשעה שאדם לומד התורה לשמה בוער להשי"ת למסור נפשו כשבילו ותאב לתפלה... הזהיר מאוד שילמדו גמרא עם תוספות קודם התפלה בעיון כל אחד לפי מה שהוא וכמה שיוכל, ואמנם סמוך לתפלה ממש עומד מתוך הלכה פסוקה איוהו מקומן, כי עי"ז מברר השכל ויוכל אח"כ להתפלל... - "הקדושה של הגמרא גדולה מאוד והוא מלשון גמרא פי' גחלת והוא שורף כל הקליפות חמבדילים בינו לבין קונו ית"ש..." (בית אהרן).

ואמר: "חידושים שאדם מחדש בנפ"ת מטהר המחשבה לעבודת השי"ת..." (דרכי צדק בשמו).

ואמר: "הקטן שבקטנים מהתנאים והאמוראים אלו הי' רואה אפילו את הגדול שבגדולים שבזמנינו הי' קורעו כדג מפני שלא הי' יכול לסובלו".

התנאים והאמוראים אלו היו רואים אותנו היינו מתועבים בעיניהם כמו

שמתועב בעינינו שקצים ורמשים, ולכך מה מאוד צריך להתודות ולבכות על חטאיו בפתחת לימודו בדבריהם הקדושים.

כשמוכירין שם של תנא או אמורא צריך לחרוד מאוד (אמרי קדוש בשמו). ואביא בזה פנינים יקרים שנאמרים בשמו, בסגנון רבו הרה"ק מוהר"א

מקארלין ז"ל:

(א) בשבת קודש להיות עצב אתמהה, מאוד צריכים ליבוש מפני השבת.

(ב) השי"ת נקרא דק על דק, על מי שהוא דק מגסות החומריות.

(ג) היצה"ר היותר גדול הוא, אם שוכת האדם שהוא מבני מלכים.

(ד) כל שהתאוה מושלת בו הוא שוטה ולא חכם, כי החכם חכמתו שולטת על האותו אפילו בשעת מעשה.

הו אמר: א' נישט, בעדארף נישט.

(ו) שוחה עמוקה פי זרות, שוחה עמוקה הוא אם הפה הוא זרה מהדיבורים

שהיא מוציא מפיו.

(ז) מי שיזכהו השי"ת לעשות שמחה של מצוה כגון ברית מילה או נשואין

לבניו, או פותחין לו כל היכלות וממלאין לו כל משאלותיו ולהשיג כל השגות.

(ח) צריך לדאוג אם אין לו רגים בשבת, יותר מענין שאז"ל שלהי יומא.

שידאג כל השנה ח"ו.

בשנת תקע"ב הי' התקוממות ג' לאדמור, ונתן ראש הצבא רשות להחיל שלו לעשות נקמה בהכתקוממים והתחילו אנשי הצבא לשלול, וברחו כל היהודים אל ביהמ"ד של הרה"ק מהר"ש, והוא עמד בדביקות נפלא, ואיש חיל אחר עבר ומשך את הקנה רובה נגד הרה"ק ונכדו ילד קטן עמד אצלו ובראותו זאת נענע את מלבושיו והקיצו מהדביקות, אז ירה בו הקאזאק החץ ופגע בקרסולו ונעשה רעש גדול, ואמר שבאם לא הפסיקו מהדבקות לא הי' יכול לשלוט בו, והי' הדם זב ולא הניח לקרוא לרופא לעשות לו רפואה בש"ק, וביום ג' כ"ב לחודש תמוז יצאה נשמתו בטהרה זי"ע ועכ"ל.

הצדיקים שכדור אמרו עליו שהי' בו בחי' ממשית בן יוסף, וממלאי מקומו היו, בנו הרה"ק ר' משה ז"ל חתן הר"ב ממעזיבו ותלמידיו הרה"ק הרבי ר' אורי מסטרעליסק זצ"ל והרה"ק ר' אשר מסטאלין בהרה"ק ר' אהרן הגדול ז"ל מקארלין והרה"ק מוהר"מ מלעכאוויטש ז"ל בקארין במדינת רוסיא. וראה אודותם בס' „שמע שלמה". בדברו מפרשת גדולת הרה"ק מהר"ש מקארלין ז"ל ונפלאותיו אשר עשה, ומכל קורות ימי חייו הקדושים באריכות.

הרה"ק מוה"ר ברוך ממעזיבון זצ"ל

א

הבעש"ט ז"ל לא זכה שיהי' בנו יחידו הרה"ק מוה צבי ז"ל רעה אבן ישראל, ואולם בני בתו הצדיקת מרת אדל (שעלי' אמר הבעש"ט ז"ל שלקח נשמתה מן הפסוק 'אש דת' למו ר"ת אר"ל), הרה"ק הרבי ר' ברוך ז"ל ממעזיבון ז"ל, ואחיו הרה"ק ר' משה חיים אפרים ז"ל מסדילקוב בע"ס דגל מחנה אפרים, המה היו רעי צאן קדשים בשיטת זקנם הבעש"ט זללה"ה.

אביהם הרה"צ ר' יחיאל ז"ל חתן הבעש"ט ז"ל, הי' הצנע לכת ולא הי' לו דבר עם מעריצי הבעש"ט והחסידים, והי' מופרש ומבודל מהכל, וגם חינוכו של הרה"ק הרבי ר' ברוך, הי' אצל הרבי ר' בער ז"ל ואצל הרה"ק הר' פנחס מקאריץ ז"ל ואצל הרה"ק בעל ס' תולדות יעקב יוסף ז"ל, וכל זמן שהמה היו בחיים לא רצה הר"ב ז"ל להתנהג ברבנות, כי אם אחרי אשר הלכו לעולמם בגן עדן, קבע ישיבתו בעיר סולטשין במקום שהי' ישיבתו מקודם מעת שנשא שם אשה בת נדיב משם, ונהרו אליו רבים וכן שלימים.

הוא פלס נתיב חדש ברכי החסידות לאמור, כי למען אשר יוכל הצדיק להתקשר עם הצבור העברי, ולהעלות את הפלותיהם ומבוקשיהם למעלה לפני השית, צריכים להרבות מוהר ומתן לצדיק, והתחיל לחיות חיים בכבוד וגדולה שלא כדרך הצדיקים נ"ע שמלפניו, והתחילו בני קהלתו לבקרו קשה בגלל הדבר הזה ורבו מתנגדיו, עד שהי' נאלץ לעקור דירתו משם ולקבוע ישיבתו בעיר מעזיבון, וכבואו שמה אמר בדרך הלצה: מה אשב כי איתיה, צדה, אם תשאל מאין יהי' לי צדה? ברך אברך, את ישראל ויבואו אלי הנה מכל הגלילות ויביאו שפע להקהלה הזו. - אביוני' אשביע לחם, שיוכלו להתפרנס בכבוד מהאנשים אשר יבואו אלי להתברך.

ולמרות שלמי שיטתו הי' צריך לקבל מעות מכל איש, ובפרט ממי שמרבה לשלוח במדה מרובה, בכל זאת יסופר עליו, כי פ"א שלח לו עשיר משלוח מנות סכום רב ולא רצה לקבל, ואמר להשליח שבשביל זה לא יקח יען שבעת קריאת המגילה עליה ברעיונו לפרש מה דונגן, הקורא את המגילה למפרע לא יצא, היינו שקורא את המגילה למפרע בשביל פרעון שישלחו לו משלוח מנות לא יצא, ש"מ שאין לו לקבל משלוח מנות כיו"ב שלא יהי' בכלל קורא למפרע. וסיפור לי הרה"ג החסיד מוה אברהם יעקב יוסף ז"ל, בהרב הצדיק בעהמ"ס רביד הזהב ז"ל אבד"ק יאשניצא ומנ"כ באה"ק ת"י, שבעת אשר נתפרסם הרבי ר' ברוך ז"ל שלח הרה"ק בע"ס קדושת לוי ז"ל מבארדיטשוב אליו שני אנשים בעלי צורה לנסותו בשלשה דברים. (א) אם לומד הלכה ותוס'. (ב) אם שונא בצע הנהו. (ג) אם הוא יודע מחשבות. האנשים שבתו שם בש"ק והתבוננו על כל דרכיו ומעשיו ולא ראו מאומה משלשה דברים הנ"ל. ביום

הראשון בבוקר באו לקבל ברכת פרידה אמר להם הר"ב, שימתינו עד לאחר התפלה ויסעדו עמו סעודה קודם שיצאו מכאן. אחר התפלה נכנסו אצלו אמר להם שיחכו עוד מעט, כי מנהגו ללמוד דף גמרא ותוס' טרם שילך לסעוד. אחר שלמד שיעורו, אמר להם שעתה ילך ליטול ידיו לסעודה וגם הם יטלו ידיהם, כאשר נטל יריו ובקש ליקח המטפחת לנגב ידיו והושיטו לו המטפחת השליך את המטפחת ואמר כי ריח רע של כסף מריח בו ולא נגב ידיו בו, וכי באמת כן הי' צרור בו כסף). בשעת סעודה עלתה מחשבה זרה במוחו של אחר מהשליחים הנ"ל, והי' מתמרמר במחשבתו היתכן שצל שלחנו של הרבי ר' ברוך יהרהר בדברים כאלה, ובתוך כדי מחשבה זו עלתה לפניו מחשבה של התנצלות, הלא גם בשעת תפלת שמונה עשרה תעבור לפעמים איזו מחשבה זרה... בחשבו התנצלות זו פתח הר"ב ואמר לא כן הוא הרבר, לפני השי"ת אם תעבור מחשבה זרה הלא הבוית"ש אין לו מרה הוא מוחל וסולח מיד, אבל „ברוך" יש לו מרה ולא יסלח על קלות ראש כל דהו... המה ראו כן תמהו כי בסעודה זו נוכחו כל השלשה דברים, וקבלו ברכת פרידה ונסעו להרה"ק מברדיטשוב בתשובה שלימה.

ב.

הרה"ק מוהר"ב ז"ל ראה, כי בימיו כבר סרו מרצון זקנו הבעש"ט ז"ל וממגמת חפצו ביסוד שיטת החסידות החדשה. שיטת הבעש"ט ומטרת חפצו כבר נתברר ב"ה בארוכה בחלק הראשון במערכת הבעש"ט ובמבוא, כי תקופתו היתה הרת הנסיונות והמעשים בכל חכמה ומדע, בכך השתמש גם הוא בנסיון ומעשה להוציא מכח אל הפועל את כח התורה הקדושה ע"י האמצעים שהורו חז"ל, ונסיונו עלה יפה, שאמנם כן היו תלמידיו הקדושים מחוללי נפלאות לקדש ש"ש ברבים, ולהראות כח התוה"ק גם בזמן הזה.

אמנם בזמנו של הר"ב ז"ל ראה הוא, כי האותות והמוכותים הנעשים ע"י הצדיקים, לא ישיגו מטרת חפץ הבעש"ט ז"ל, ואמר על אל"י הנביא נאמר: איש סחו אחריו ה' הוא האלקים! כי בעת אשר הראה אל"י את המופתים שירדו אש מן השמים, וכו', לא ספרו העם את הנפלאות אשר ראו ואת המופת כי אם סחו אחריו, ה' הוא האלקים! אז השיג אל"י הנביא ע"י המופתים אשר עשה, את אשר רצה להשיג והוא כי יענו אחריו, ה' הוא האלקים! אבל כעת מספרים בקרב העם את האותות והמופתים אשר יעשו הצדיקים, אבל שוכחים לסיים ולענות בקול, ה' הוא האלקים!

וע"כ לא מצא קורת רוח בהחסידות, וגם אצל הצדיקים בעלי מופת כהרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ל, שאחז בשיטת הבעש"ט בדייקנות ולא שינה בה דבר, לא מצא קורת רוח מטעם הנ"ל, מפני שהעם מספרים המופתים, למופת על גדולת הצדיק, ולא למופת על כח הזוהרה הקדושה, וכי ה' הוא האלקים. ע"כ התנגד גם על הרבי ר' אלימלך זצ"ל.

ויסופר, כי הרבי ר' אלימלך בשומעו כי יתנגד עליו, השיב עליו במ"ש בתורה: ונשיא בעמך לא תאור (שמות כ"ב, כ"ז) וחז"ל אמרו בעמך בעושה מעשה עמך. הכוונה בזה עפימ"ש (הושע ד' ד') ועמך כמריבי כהן, שהעם היו בעלי

דיב ככהנים שהם קפדנים. ע"ז אמרו חז"ל ונשיא בעמך כשהנשיא עושה מעשה עמך וגם הוא בעל ריב ומדון, לא תאור, לא תקבל אור ממנו, לא הקפדן מלמד. ויש נוסחא אחרת שאמר: ונשיא בעמך אע"פ שאחה נשיא בעמך, בכל זאת לא חאור כי אם ה' נוח לבריות.

ועל הגה"ק מוהרש"ו מלאדי ז"ל התנגד, יען אשר הנהיג שיטה חדשה לפרסם תורת ח"ן בדברים, שהחסידים ישנו אח הדברים בע"פ וימסרו הדברים מאחד לחברו ומחברו לחברו, ואמר כי כאשר תתפשט תורת ח"ן בקרב העם, יש לחוש שברבות הימים יהי' לימוד זה כעין הפלפול בהלכה, ענין מוכני בלי שום רגש וחוס"ל ובלי שום התפעלות דקדושה (החסידות להר"א מרקוס ז"ל ע' רפ"ג).

פעם אחת נזדמנו הר"ב ממעזיבון וה"רב מלאדי ז"ל אל פונדק אחד, והתחיל הר"ב ממעזיבון לקנטרו בדברים על דבר שיטתו החדשה בתורת חב"ד ברבים, והרב מלאדי השיב על כל דבריו ולא נכנע מפניו, או התחיל הר"ב לדבר בכעס הלא אנכי נכד הבעש"ט... ענה לו הרב מלאדי, הלא כבודו הוא נכדו בגשמיות ואני נכדו ברוחניות תלמיד הרבי ר' בער זצ"ל. ענה הר"ב בכעס, עליו לירוא מפני כי הנני נושא עלי תפילין של הבעש"ט... הרב מלאדי בניחותא, התפילין פסולים הם, הר"ב חלק אותם מיד ופתח אותם, וכן נמצא בהם פסול, הר"ב הוריד דמעות על כי הרב פסל את תפיליו, ועוד ה' ביניהם דין ודברים, ראה בס' „בית רבי" באריכות.

גם על הרה"ק מברדיטשוב ז"ל ה' חולק, ועל דרכי עבודתו בתנועות משונות ובבריעות, דרך עבודתו של הר"ב היתה באופן אחר, כאשר אמר פ"א לנכדו שהי' דרכו לצעוק בתפלתו אמר לו, ראה כי פהילה גרועה צועקת וקופצת אבל פהילה טובה דולקת בחשאי ובנחת, האמין לי שתנועה אחת של אמת אפי' באצבע קטנה של רגל די.

פ"א ביקש הה"צ מ"ה צבי הירש לייב מאל"ק. זצ"ל ליכנס אצלו לכבודו ולא לקבל מרות, והודיע זאת להר"ב ממעזיבון כי כן חפצו ויבקש שיקבע לו זמן מתי יבא, הר"ב הגביל לו זמן, ולאשר כי הר"ב לא מצא נחת רוח מביקור כזה, שהוא שלא לקבל מרות דק בתור חברותא. ע"כ צוה למשמשו לפנות מחדרו כל הספסלין כדי שלא יהי' ספסל בחדר להושיב עליו את הרה"ק מ"ה הירש לייב מאל"ק, הרה"ק מאל"ק ה' חכם הרואה את הנולד ואמר למשמשו כי יביא עמו ספסל ואחרי אשר יכנס לחדר הר"ב ויקבל שלום, יכניס הוא את הספסל לחדר הר"ב...

כשישב הר"ב על כסא כבודו והרה"ק מאל"ק עמד, פתאום נפתח הדלת והמשמש מאל"ק הכניס הספסל והרה"ק מאל"ק ישב על כסא כבודו, הר"ב בכעס מי ירהיב עוז בנפשו לשבת בחררי בלי רשות, האם לא ידע כי הנני חד בדרא! השיב הרה"ק מאל"ק גם אני הנני חד בדרא. הר"ב, איך אפשר להיות תרי חד בדרא? הרה"ק מאל"ק, הלא נמצא בהגדה של פסח תרי חד גדיא.

הר"ב הניח ראשו על שלחנו, וחשב מעט ואח"כ הגביה ראשו ואמר: לא כן, אבל יש ארבעה חד בדרא, אני חד בדרא בתורה, כבודו חד בדרא בחכמה, ר' מרדכי חד בדרא ביראת חטא, רבי שלום פראבישטער (אבי הה"ק מרז'ין וללה"ה) חד בדרא באצילות (החסידות ע' קפ"ח מעיר על זה שכן מצינו בקמאי

ג"כ שהיו מקפידין על כבודם ודברו זל"ז בביטויים קשים. (ראה במגילת ספר להריעביץ ז"ל שכיו"ב הי' גם בפגישת החכ"צ עם הגאון ר' אברהם ברידא ז"ל).

ג.

הרה"ק ר' הירש ליב זצ"ל מאליק, הי' אומר לפרש מאמרם ז"ל (ב"ב י"ב), מיום שחרב בהמ"ק נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לשוטים, וצ"ב היתכן כזאת הלא אמרו חז"ל, אין הקב"ה משרה שכונתו אלא על חכם, גבור וצדיק, ואיך יתן נבואה לשוטים, אלא הכוונה שמיום שחרב בהמ"ק ידעו כל בעלי דעה שנטלה נבואה מן הנביאים, ואין להם לבקש מהאדומורים נביאות ועתידה אבל נתנה לשוטים, חסידים שוטים הם יחשבו שגם היום יש נבואה בישראל ורוצים שהאדומורים יהיו נביאים ומגידי עתידות. גם הרב מלאדי ז"ל הי' אומר, כי חכם עדיף מנביא כמסקנת הגמ' שם. וכאשר ספרו לפניו מנפלאות אשר עשה הרה"ק מלעכוויטץ ז"ל אמר, כי אינו גבוה משאר בני אדם אלא טפח, (החסידות ע' רע"ט). וע"כ בנה הרב שיטת החסידות על יסוד חכמה, בינה, דעת, שלא כשיטת הבעש"ט ז"ל כנ"ל.

כה נראה בהמשך זמן קצר, רק כחמשים שנה מפטירתו של הבעש"ט ז"ל, התפלגות בשיטת ההסידות בהשקפות שונות. גם הרה"ק מו"ה משה חיים אפרים ז"ל בצ"ס דגל מחנה אפרים כמו אחיו הר"ב ממעזיבו, ביקר קשה להרבה מצדיקי דורו ואמר עליהם דברים, אשר גם הגאונים מתנגדי החסידים לא בטאו ביטויים קשים כאלה עליהם, כאשר כה יאמר בספרו דגל מחנה אפרים סי"ט נח: ויהי בנסעם מקדם, הנה התורה מרמזת כאן על כת שקרנים ומתדמים לשלומי אמוני ישראל ולבסוף אין להם קיום והם כלים כי שקרא לא קאי והוא מרומז בפסוק כי בחחלה, "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים", היינו מחמת שהיו רבוקים בה' הי' ביניהם אחדות גדול ולא היו מדברים אחד בפה ואחד בלב, אבל, "ויהי בנסעם מקדם" מקדמונו של עולם כמאמרם ז"ל, וימצאו בקעה... היינו שנפלו בבור עמוק וחושך ועוד להם שמראים עצמם כצדיקים, והוא שאמרו "ונלכנה לבנים" היינו שנלבש בגדים לבנים כדמיון הצדיקים הטהורים, "ונשרפה לשריפה", להכות כף אל כף בהתלהבות והכל כדי, "לעשות לנו שם" כפשוטו "ונבנה לנו עיר" לכבוש עיירות תחת ידם, "ותהי להם הלבנה לאבן" היינו הבגדים הלבנים שהיו לובשים נעשה להם לאבן נגף, "כי שם בלל", היינו בעוה"ר נתעורר על ידם קטטה ומריבה ושנאת חנם ונבלל שפתם שאין אחד יודע מה שהשני כדבר...

גם הוא כאחיו הרה"ק מוהר"ב ז"ל, התנהג ברחבה ועשירות ולא הי' דעתו נוחה ממי שבא לצל קורתו רק כדי לכבדו ולא לקבל מרותו, ויסופר, כי כאשר בא אליו הרה"ק הרבי ר' מענדלי ז"ל כפריסטיק אחר פטירת רבו בע"ס נועם אלימלך, אמר למשמשו שלא להניחו ליכנס אולם המשמש בראותו כי הר"מ הוא איש קדוש נתן לו דשות ליכנס, וכשנכנס נתן לו שלום ושאלו מאין, ולאן, לפני מי עמד עד היום וסיפר לו מהרה"ק בע"ס נועם אלימלך שהוא הי' רבו המובהק, ושאל אותו על איזה, "כופת" כדי למצוא מקום להתנגד כאמור למעלה,

אבל הרה"ק מוהר"מ השיב לו כי אינו יודע, ממופת" רק מיראת שמים של רבו...
 האחים הקדושים נכדי הבעש"ט ז"ל אלה, ראו איך „החסידות“ של זקנים
 פושטת צורה ולובשת צורה, ואצל כל צדיק מצדיקי הדור לובשת צורה חדשה,
 כאשר באמת כן ניבא הבעש"ט ז"ל קודם פטירתו על זה (ראה בח"א במערכת
 הבעש"ט ז"ל), ע"כ היו נרגזים פן ישתכח שם הבעש"ט זקנים ולא ידעו דורות
 הבאים מי הי' מחולל החסידות, או הי' להם ענין אחר בזה ובודאי היתה כוונתם
 לשם שמים.

ויסופר, כי לאהר פטירתו של הרבי ר' ברוך ממעזיביו זצ"ל ביום י"ח
 לחודש כסלו שנת תקע"ב, מצאו בחדרו זוה"ק פתוח (בפ' וישב קפ"ד), תא חזי
 דזא דמלה אית רוגזא, ואית רוגזא, אית רוגזא דאיהו מברכא מעילא ותתא
 יאקרי ברוד כמה דאתמר רכתיב ברוך אברם...“ זי"ע על כל ישראל אמן.

הרה"ק מוה"ר רבי נחמן מברסלוב זצ"ל

א.

בשנת תקל"ב בש"ק ר"ח ניסן נולד הר"נ לאביו הרה"ק ר' שמחה בן הרה"ק ר' נחמן הורידענקער ז"ל תלמיד הבעש"ט ולאמו הרבנית סיגא בת הצדיקת אדל בתו של הבעש"ט זללה"ה.

גם הוא ז"ל כדודו הרה"ק הר"ב ממעזיבזו ז"ל בתור נכד הבעש"ט, לא הי' יכול לסבול את הצדיקים שמתנהגים לפי רוחם וטעמם ואין אוחזין מנהג הבעש"ט בידיהם, והרבה לבקר את הצדיקים שבימיו בדברים חדים וביטויים קשים, ולאשר כי הי' צעיר לימים והמה ישישים לא נשאו לו סנים כמו לדודו הרה"ק הר"ב ממעזיבזו, והוא משך על עצמו מחלוקת עצומה מצדיקי הדור, ורפוייהו והדריכוהו מנוחה אותו ואת אנשי שלומו והי' לנרדף.

ובהיותו „עושה חדשות" בחסידות, ע"כ הי' גם „בעל מלחמות", שהרבה מצדיקי דודו ערכו מלחמה עליו יען שהנהיג: א) לנסוע על קבר הצדיק תמיד כמו שהיו נוסעים אליו בחיים בכל העתים והזמנים. ב) להתודות לפני הצדיק על כל הפשעים ועונות. ג) לפרש את השו"ע בדרך סוד ולפרסם לימורי אצילות ברבים. ד) מה שאמר שצדיק הדור הוא בבחי' משה משיח, וחשדוהו שחושב א"ע למשיח. ה) על שהי' יושב ומספר סיפורים מעניני עוה"ז. ומה ענה הרה"ק מהר"ן ז"ל על זה? הוא הי' אומר: דע כשיש שלום בעיר הוא מפני שאין בר דעת בעיר הזאת, כי אם אין דעת הברלה מנין, אבל כשיש בר דעת בעיר אוי יש הברלה, דהיינו שיש אנשים הנוטים אל הבר דעת ודבקים בו, ויש שחולקים עליו (שיחות הר"ן). ואמנם כן יספרו תלמידיו ממנו כי הי' חכם גדול בחקירה ובפילוסופיא, בתכונה ובניאוגרפיא ובספרי הטבע. ובכן השתדל הוא ז"ל לעשות מהם רקחות וטבחות להתורה ולהחסידות, ולברוא „ספרות" רקדושה בבחי' „זה לעומת זה" לעומת „הספרות" הכללית, ואמנם כן הי' הוא ז"ל מדבר על הכל מכל ההמצאות החדשות ומכל מה שעוסקים בעולם הגדול והי' מעמיק חקר בהם להכניס את הכל תחת שלטון הבוית"ש שימשו בתור אמצעים להכניס יראת שמים בלב השומעים, וע"כ הי' מספר סיפורים, הם הסיפורים המפורסמים בעולם בשם „סיפורי מהר"ן", כדי למשוך בהם לבות בני אדם ליראת שמים, והי' אומר: „הנה העולם אומרים שסיפורי מעשיות מסוגלים לשינה, ואני אומר שע"י סיפורי מעשיות מעוררים את בני אדם מתרדמתם" (חיי מהר"ן).

הוא הי' אומר: „הצדיק שהוא בבחינת משה-משיח צריך לעיין דוקא באלו החכמות, כדי שיוציא את הנשמות הנבוכות משם". — אבל לאנ"ש הי' מזהיר שיתרחקו מפתח ביתם והי' מגנה את ספרי המחקרים והפילוסופים ואמר שאין שם שכל גמור כמו שיש במהרש"א ומהר"ם שיף וכיו"ב מספרדנו הקדושים (שיחות הר"ן).

כל ספריו הרבים הם מלאים חכמה ומוסר, שיחות ופתגמים מן החיים והמציאות, ומן העולם והטבע, והי' מתבל את דבריו בדברי תורה ומילי דחסידותא, והקנה לתלמידיו דברים העומדים ברובו של עולם המדע – במנא וכשר למיקניא ב"י. והרר הוא לכל חסידיו, שירעו מן הכל וישתמשו בהם בחסידות לעבודת הבורא.

ב.

הרה"ק מוהר"ן ז"ל, ראה בימיו שתפקיד הצדיק בלתי מוגבל רוקא להראות מופתים, ולקדש ש"ש ברבים ע"י אותהיו ומופתיו, כי ראה, או שמע מדודו הרה"ק הר"ב ז"ל ממעוזיבון, שהמופזים לא ישיגו מטרת חפץ הבעש"ט שעל ידם יתעלה ויתגדל כח התורה ושם שמים, כי העולם מדברים מבעלי המופת, אבל לא יענו אחריהם: ה' הוא האלקים.

ובכן בא לידו מסקנא, שהצדיק שהוא „צדיק הדור“ צריך להיות „מנהיג הדור“. ובתור מנהיג הדור צריך הוא לדעת את כל צרכי הדור, מגנותיו ושאיפותיו, ולעבוד כצושה נאמן ולהזהיר את בני דורו ע"י מה שצריכים להזהיר, וכה עמד והזהיר להשמר מהאפיקורסות אשר צץ ופרח אז בברלין, אע"פ שבמקומו ובעירו ערן לא הי' להם ישום ידיעה מכל הנעשה שם באשכנז ואמר:

„אע"פ שאינו מועיל כלל מה שהוא מספר זאת שיהי' אפיקורסות בעולם ושצריכין להתחזק באמונה כי אע"פ שהוא אומר זאת מ"מ האפיקורסות מתגברת... אך אע"פ אני מודיע זאת מקודם בשביל אותן הכשרים שיחזקו א"ע באמונתם, ובודאי יהי' להם מלחמה בדעתם, ויתחזקו ביותר כשידעו שכבר דברו מזה מקודם“.

ופ"א אמר: „אגלה לך סוד שיהי' אפיקורסות גדול בעולם כי מלמעלה יביאו אפיקורכות בעולם בשביל נסיון, ואני יודע שאנשים שלי גם בלא זה יתחזקו באמונה באמת וישארו קיימים באמונתם, אך אני מגלה לך זאת כדי שיתחזקו יותר כשיראו שרברו מזה מקודם...“ (שיחות הר"ן).

וכה הרבה לסתור רעות המשכילים והמחקרים שבימיו, ברברים מחוכמים, וכ"פ התלוצץ עליהם ואמר בשחוק: „אם היו מניחין ליכנס מת בין המחקרים כשיושבין וחוקרים בחכמתם או היו בורחים ומבטליכ כל החכמות שלהם“ (ש"א). ועל דרכו זה החדש שלא להסתפק במופתים, כי אם לחבל עצות ותחבולות להנהיג את הדור במעגלי צדק, אמר משל למה הדבר דומה: מלך אחד הי' לו שני בנים אחד חכם ואחר שוטה, את השוטה מינה על האוצרות, ולחכם לא הי' שום התמנות רק ישב אצל המלך, והי' קשה להעולם ר"ז ושאלו למלך... והשיב להם המלך, וכי זה הוא מעלה מה שהוא לוקח אוצרות מוכנים ומחלקם להעולם, דבר זה יוכל לעשות גם מי שאינו חכם גדול, אבל זה החכם יושב אצלי וחושב מחשבות ועצות הדשות להיות כובש מדינות חדשות ולהעשיר אוצרות...“ (ש"ס).

ג.

הרה"ק מוהר"ן ז"ל הי' איש הרוח, במלא מובן המלה, וכאשר נחה עליו

הרוח ממרום, לא הי' כח בגופו לההויק מעמד, ולהתנהג בנימוס ור"א כמעשה בני אדם פשוטים, כי או יצא מן הכלים והעביר אדרתו אדר היקר מעליו, כאשר יסופר עליו בקורות ימי חייו [בס' חיי מהר"ן, ושבחי מהר"ן, מסעות היס, שיחות הר"ן, מגיד שיחות]. את כחו הגדול בחכמת הנפש, ורוחו הכביר כנחל שוטף בדברים מקוריים גובעים ממקור חכמה העליונה, נראה בספריו הרבים, אשר אין ערוך להם בספרות החסידות, ספרות שלימה ערוכה בכל מילי דמיטב בסדר ובמשטר בכל המקצועות שבתורה וחיים, ומה שהיו כמה צדיקים שברורו חולקים עליו, על דרכיו ומנהגיו בדרכי החסידות, אין זה נוגע לספריו הרבים, המלאים זיו ומפיקים נוגה ואור, להחם הלכבות ולמקוח עינים, והכל תלוי במול אפי' ס"ת שבהיכל!

הוא הי' אומר: „התורה שלי גדולה מאור והיא כולה רוח הקודש ויכולין לידע ממנה עתידות שיהי', וא"צ לומר אח"כ כשנעשין הרברים בעולם, שאו יכולין בודאי למצוא הכל בתוך התורה שלי ולראות ולהבין שהכל מבואר בתוך התורה שנאמרה כבר“.

על הרברים הללו מעיר תלמידו, לאמת דבריו שנאמרו אחר שבת בראשית שנת תק"ע, עפ"י מעשה שהי', „כי מעשה שהי' כך הי', בשבוע מקודם ביום ה' כ"ה תשרי שנה ה"ל, נסתלק כבוד הרב הגאון בוצ"ק החסיד המפורסם מ"ה לי יצחק ז"ל אבר"ק בארדיטשוב, ובשבת שאחר יום ה' ה"ל שהוא שבת בראשית אז נאמרה התורה כפי רבנו ז"ל המדברת מהעלמת הפאר של ישראל, דהיינו העלמת והסתלקות הצדיק שהוא הפאר של ישראל, ובאותו שבת עדיין לא נודע כלל מפטירת הצדיק ה"ל עד יום ב' אחר השבת, ואז היינו מבינים למפרע שרבינו ז"ל גילה בתורה שאמר מהעלמת הפאר וכר' והצדיק ה"ל הי' נקרא בפי רבנו ז"ל, פאר של ישראל...“ (שיחות הר"ן). וכה הי' אומר עתידות על ימות המשיח:

„ליל מוצאי שבת שובה שנת תק"ע דברו ממשית, כי הי' מפורסם שאמרו שבשנה זו יבא, ודעתו לא היתה נוטה לזה, ואמר שקודם שיבא משיח לא אחד יהי' שיצעק על אמונה, כי כמה צדיקים שיהיו או יהיו צועקים בקול גדול על אמונה כמוני היום עד שיהי' נחר גרונם ולא יועיל, ומה שכתוב כל הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו וארו"ל שיאמרו לפניהם קדוש הוא כפשוטו, כי בודאי הצדיקיר שיאמרו אז ויתחוקו וישארו באמונתם הקדושה יהיו ראויים לומר לפניהם אפילו יותב כזה, מאחר שיאמרו קיימים באמונה ולא ינחו עצמם ליפול ולטעות ח"ו אחר העולם, ויהיו כמה מפורסמים ומנהיגים של שקר, ואין ספק שלא ימצא אז קיבוץ כמונו היום, שנמצאים כמה בני אדם שמתקבצים יחד שחפצים באמת לשמוע דבר ה' ואע"פ שיהי' או איזה כשרים ברור אך יהיו מפורזים, ענה ואמר, כתוב זאת זכרון בספר למען ידעו בימים הבאים שכבר הי' פי שידע זאת מקודם וידעו להתחזק באמונה בו יתברך ובצדיקו האמתיים“ (שם).

קודם הסתלקותו אמר שכבר הוא עומד על מדרגה כזו שאי אפשר להשיג יותר בשום אופן כל זמן שמלובשין בגוף ואמר שמתגעגע מאוד מאוד להפשיט גופו כי אי אפשר לו לעמוד על מדרגה אחת כי כל ימי חייו מעולם לא עמד על מדרגה אחת... ואמר בזה"ל: „איך וואלט שוין גערין דאס העמדיל אויס גיטאהן ווארין איך קאן אויף איין מדרגה נייט שטיין“ (שם). ויצאה נשמתו בקדושה וטהרה ביום י"ח תשרי תקע"א, ז"ע ועל כל ישראל.

הרה"ק מו"ה ארי' ליב הסבא מי שפאלא זצ"ל

א.

הרב הקדוש איש פלא ומפליא לעשות מוהרא"ל זצ"ל. הנקרא בפי כל, דער שפאלער זיידע, הי' תלמיד הרה"ק ר"פ מקאריץ והרה"ק בע"ס תולדות יעקב יוסף זללה"ה והי' פעם אחת אצל הבע"ש ז"ל.

בימי חורפו הי' נסתר, והי' מתנהג בפשטות והי' שמש בבהמ"ד דק' זלאטיפאליע, ואחיכ כאשר נתגלה לאיש קדוש וגורא העתיק אהלו בשם לק' שפאלא, וגם אז לא רצה שיקראו אותו בשם רבי, וצוה שיקראו אותו בשם „סבא“.

כאשר בא פ"א לפניו אברך א' שנכשל בדבר עברה בשוגג ובאונס ובקש ממנו „תשובה“, אמר לו אם רוצה אתה „תיקון“ ע"פ ספרי קבלה, תסע אל הזלאטיפאליער צדיק (מהר"ן), שאומרים עליו שהוא „קבלניק“. אבל אנכי איני יודע כי אם מעט תהלים ומעט מדרש ואני זוכר את דברי רב הונא במ"ש רבה פ' קדושים וז"ל: ר"ה אמר אם נכשל אדם בדבר עברה שחייב מיתה בידי שמים מה יעשה ויחיה, יעסוק בתורה כו' עיי"ש.

שוב פעם אחת בא ל"ניו איש אחד והתאונן על מצבו כי הנהו מחוסר פרנסה, אמר לו הסבא קדישא: הגה אתה אומר בכל יום אנכי ד"א המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו ויש לדקדק בפסוק זה שהי' לו לומר אשר העליתיך מארץ, אולם הפירוש הוא כך. דאמרו חז"ל קשה מזונותיו של אדם כק"ס שהי'. גמר יציאת מצרים, וזהו שאמר אנכי ד"א המעלך תמיד בכל עת מארץ מצרים — מן המצר ודוחק פרנסה שהיא קשה כק"ס — דק בנה האופן אשר אתה תקיים זאת — הרחב פיך (מלכות פ"ה תורה שבע"פ קרי' לה) הרחב פיך ולכוד הרבה בתורה שבע"פ בהרחבה ולא בצמצום התפלל הרבה, ואמור תהלים הרבה, ואמלאהו בפרנסה בהרחבה ובריוח עכ"ד. כה הי' הסבא קדישא אפיטרופא דאורייתא בפשיטות.

וכאשר הביאו לפני הסבא קדישא את הסידור של הגאון הקדוש „הרב“ מלאדי ז"ל שיכתוב הסכמתו עליו, אמר אין הסידור הזה צריך לשום הסכמה, ואמר טעמא למלתא בדרך הלצה, דהנה מנהג העולם להדפיס הסכמות על ספרים בתחלת הספר ולכאורה אין זה ישר אשר יהיו כונחים העלים עם ההסכמות למעלה על העלים של גוף הספר כי הרי זה כחול על גבי קורש וע"פ דין יש הקפדה בספרים שאסור להניח ספר שקדושתו מועטת על ספר שקדושתו מרובה, ומכש"ש בתוך ספר אחד נראה דחמור יותר, אבל בע"כ צ"ל דהיתר הוא כיון שגם המחבר כעצמו כותב הקדמה בראש הספר ואין נזכר שם ד"ת, אלא איזה סיפור דברים בעלמא ואיזה התנצלות מה שהמחבר עושה פעם מעשה נערות דבודאי אין קדושה להקדמה כמו לגוף הספר, ומ"מ נרפסת בזה הענין שהקליפה קודמת לפרוי, וע"כ ממילא יש היתר ג"כ על ההסכמות שנרפסו

בראש הספר ומונחות על גוף הספר, אבל הסידור הקדוש הזה אני רואה שהרה"ק המחבר שינה מדרך המחברים וסידר תיכף בתחלתו מודה אני כי וברכות והוראות להשי"ת ואח"כ העמיד הקדמה כזאת שהיא כולה דברי אלקים חיים ולא נמצא בחחלת הסידור שום ענין שנוכל לומר עליו שהוא קליפה שקדמה לפרי, וא"כ איך ירהב איש בנפשו לכתוב הסכמתו בתחלת הסידור, ואם להרפס הסכמה בסוף הסידור אין זה מנהג העולם וע"כ מוטב שידפסו בלי הסכמה, כי בלאו הכי כל הערעור יהי' נשתק מעצמו כיון שכבר מוסכם זה הסידור מן השמים. — אח"כ חפש הסבא קדישא בתוך הסידור ועיין בו בכמה מקומות וטרם שהניח את הסידור מידו אמר בדרך שחוק מעט כדרכו בקודש, בזה"ל: את הכל אציית לו להמחבר אבל את ה"צור ישראל" (שבנוסח סידורו של "הרב" הוא שלא לומר צור ישראל קורם השמ"ע) לא אניח בשום אופן כל עוד נשמתי בי.

ב.

הסבא קדישא הי' בר פלוגתי' של הרה"ק מוהר"ן מבראסלב הנ"ל, והסבה הראשונה לראשית מדון היתה, כי בעת אשר התיישב הרה"ק מוהר"ן בזלאטיפאלי שינה הרבה מנהגים שהיו נוהגים שם מאז שישב שם הסבא קדישא, וכאשר שאלוהו מדוע הוא משנה את המנהגים של הסב"ק, השיב להם כי אז לא הי' רבי רק "ליבל שמש". וסיפרו הדברים לפני הסב"ק ומוה נצמחה המחלוקת וללהב יצאה עד אשר הוכרח הרה"ק מוהר"ן להעתיק דירתו מזלאטיפאלי הסמוכה לשפאלע אל העירה בראסלאב. ומאז עמד הסב"ק על המשמר והיו עיניו צופיות על דרכי מוהר"ן ז"ל ולשמור צערו.

בעת ההוא יצא הקול אודות הגזרה לקחת מבחורי ישראל אנשים לצבא, ואמרו לפני הסב"ק שהרב מוהר"ן אמר שאין זג גזרה רעה כל כך, כי על ידי זה יהיו חשיבות לישראל בעיני הממשלה ויתנו להם שווי זכויות, וגם כי עי"ז יבואו לפעמים אנשי חיל יהודים במקומות שאין שם יהודים ויתפללו שם ועי"ז יהי' העלאת ניצוצין קדישין, עמד הסב"ק בכעס ואמר, לא אדע מי ביקש מירו כי יתערב בענינים כאלה, ואיך יהי' אברך כמוהו להגיד דעה בענין כו"ב, ואחז בדיוקנא קדישא ואמר הנני נשבע בנק"ח שכל זמן שאהי' בזה העולם לא יקחו מבני ישראל אנשים לצבא.

פ"א בא לפני הסב"ק סוחר אחד ושיבח לפניו את הרה"ק מוהר"ן, כי חכם גדול הוא בקי בהרבה לשונות ויודע ומכיר את כפת הארץ ובגיאוגראפיה. ויענהו הסב"ק, כל זה אינו שוה כלום, אין צורך לעיין במפת הארץ, כי כאשר אני תופש את האתרוג בחג הסוכות אני רואה אז על האתרוג את כל כדור הארץ וכל מה שנגזר על כל מדינה ומדינה, כי האתרוג הוא בתמונת כדור הארץ, וכל בליטה ובליטה של האתרוג מורה על מקום ניוחד של כדור הארץ, והפיטמא מורה על ציר הצפוני והעוקץ מורה על ציר הדרומי ולפיכך המצוה לאחוז את האתרוג עם הפיטמא למעלה, יען כי כך הוא מצב כדור הארץ ובשביל זה מציירים תמיד חכמי הגיאוגראפיה את מפת הארץ באופן שצד הצפוני הוא למעלה, וכל החשיבות של האתרוג למעלה כחוטמו הוא בשביל זה ששם הוא מקום ארץ ישראל עם

העיר הקודש ירושלים, לכן כל מי שיש לו עינים רואות יוכל לראות היטב על האחרון בשבעת ימי החג כל מה שנצרך לו לראות בכל המדינות על כל השנה וא"צ להשתמש במפת הארץ *).

ובכל זאת כאשר נודע לו כי אנשים מאנשי שלוסו רוצים להרע להרה"ק מוהר"ן אמר להם, חלילה לכם מעשות כדבר הרע הזה, ופירש להם מה שמביא דש"י ז"ל ב"פ נח המדרש על מ"ש נח איש צדיק תמים ה' בדורותיו, יש דורשים אותו לשבת, ויש דורשים אותו לגנאי, וקשה היתכן לדרוש לגנאי אם נכל לדרוש לשבת, אלא שבאו להודיע לנו שגם צדיק זה שיש דורשין אותו לגנאי בכל זאת הרי הוא צדיק, כמו שה' נח הצדיק הראשון שבתורה, אבל בלבד שלא ירבו הדורשין לגנאי מהדורשין לשבת.

הזהיר את אנ"ש שלא יעיניו בספרי מוהר"ן, וביוחד מספרו "ליקוטי הלכות" שבו עירבב את הקבלה עם ההלכה, ודבר זה ה' נגד דעתו של הסב"ק ז"ל. וכן הזהיר אותם על אודות מה שדרש מוהר"ן מהחסידים ליסע על קבר רבם, כמו שהיו רגילים ליסע אליו בחיים חיותו, כי דבר זה - אמר הסב"ק - הוא מפש בבחי' עבודה זרה וצווח ע"ז מאוד.

הרה"ק הר"ב ממעוזבו ז"ל, ביקש לשים קץ להרריפות של הסב"ק את בן אחותו הרה"ק מוהר"ן וקרא אספת גדולי הצדיקים עם הסב"ק לדון בדבר זה, אמר לו הסב"ק להר"ב, "הנח לו להסבא, כי סבא יקח נכדים בלתי מגודלים אל השק" ונסע משם, וכאשר יצא מן העיר ליסע משם וכל העדה לווהו ונכנס לתוך המעברה לעבור את הנהר דינעפיר קבלה המעברה דחיפה מגליד קרח ונהפכה, ובהיות הסב"ק מתאבק עם גלי הנהר קרא להעומדים על שפת הנהר: "אולי תאמרו כי כל זאת באתי לעונש על אשר אררוף אותו, הנני מזהיר אתכם עתה בנו הרגע כי תזהרו ממנו". סוף דבר ה' כי ניצל מסטף מי הנהר ועלה על שפתו... (החסידות למוהר"א מרקיס ע' קי"ב. רפ"ז רפ"ד).

ג

על אודות "הסבא משפאלא", נתדקמו אנדות וסיפורי נסלאות אשר אם אמרתי אכתבם אין ספורות למו, וכבר הנם כתובים ומפוזרים בעולם ואין זה מסרת חפצי בזה, ואולם דבר אחד אכיא בזה אשר כמדומה לי שלא נדפס עוד בספרים המרבירים מנסלאותיו ואותותיו ומופתיו אשר עשה.

הוא ה' אומר שכל זמן שהוא היה בעולם לא תהי' עלילת דם על ישראל ואם ח"ו יקרה כזאת לא אשתמש עוד לענין זה עם "גולם" כמו מלפנים (הוא החזיק א"ע לנשמת מוהר"ל מפראג ז"ל), ורק אעמיד את ההרונג על רגליו ואפקוד עליו שהוא בעצמו יצעק בפני כל, מי הרגו ואחיכ אצוה עליו כי ישוב לאדמתו.

*) הרה"ק כוון ברה"ק כסוד ה' לידאיו את אשר נתגלה בזמן האחרון רבד זה כי כרור העולם אינו עגול ככרור רק עגול כביצה, וכצורת אחרד שג"ר הרה"ק ז"ל. וכן ראיתי כהעתון מארגענוורנאל סיום ב' לירח יאנואר שנת 1930 בשם החכם א. ה. מילער אחר מחכמי האבסערוואסריא של האססלה בארצות הברית.

פ"א הראה הסכ"ק להאדון פ. ראי, ולקח כוס מים ונתן להאדון שירחץ פניו ועיניו, ואח"כ צוה לו להסתכל בהמראה, וראה האדון מצוה נוראה באחת מאחזותיו, כי דר שם יהודי מחזיק אוראנדא ולאשר הי' עני ידוע חולי ומסופל בילדים ולא הי' בידו לשלם השכירות בזמנו, הלכו פקידי החצר שלו, ולקחו את היהודי העני עם אשתו וילדיו והוציאו החוצה על השלג, ואת כלי ביתו השליכו ושרבום, והיהודי העני וב"ב בכו בכי רב והתחננו להניחם עד הקיץ ולא אבו שמוע לקול תחנוניו. וראה האדון כי הוא בעצמו עומד שם ומפקד להשליכם, ונשארו מונחים על השלג, עד אשר ריחם עליהם כפרי זקן והביאם לביתו, וכאשר ראה האדון פ. המחזה צעק חה! הלא אנכי לא ידעתי מכל זה ולמה יגוללו האשמה עלי כאלו אני המפקד. השיב לו הסב"ק כן הוא בדיני שמים, יד עבד כיד רבו', ומה שעבדיך עושים צרכיך כאלו אתה עשית את הדברים האלה, ישאלהו האדון אם אפשר לו לתקן המעוות, אמר לו הן, אם תראה ששיבו את היהודי הזה וב"ב על כנו, ותפקוד על הפקידים, כי מהיום והלאה לא ירעו לשום יהודי היושב באחזותיך וסר עונך וחטאתך יכופר.

אמר לו הסב"ק, אל תתמה על החפץ איך שם בשמים נצב הכל כמו חי כמו שהי' בשעת מעשה. כי זה הוא מה שכתוב אצלנו, „וכל מעשיך בספר נכתבים“, שכל מה שהאדם עושה בזה העולם נעשה למעלה בשמים רשימות וצורות כאותן הצורות שנעשים מלמטה, ודע לך כי ברבות הימים תחפוט החכמה בפה"ז עד שגם בזה העולם יעשו החכמים בחכמה להראות מעשים אשר נעשו גם לאחר שיצברו כמה שנים, ולהשמיע קול מסוף העולם ועד סופו, ואם אנשים יוכלו לעשות כזאת ע"י הכחות שברא הבוית"ש מה זה פלא לפני הבוית"ת בעצמו שהוא הנכורא לכל הכחות הנסתרים האלה וגילה סודו לעבדיו הצדיקים.

בעלי רוח הקודש ראו מדאש מה שיהי' בימינו אלה, הלא נראה בשלי"ה (שער הגדול דף ל') הביא על הענין שע"י איתערותא דלתתא יתעורר איתערותא דלעילא ממה שנראה כח כזה באבן השואבת אם תשבר לשנים ותרחיקם זה מזה אף אלף מילין ותנוח הברזל סמוך לאחר כל התנועות שתעשה החתיכה זו תעשה גם האחרת בעת ורגע ההוא כי קו לקו יוליך את הקול וילך בכח העלעקטרי במלא רוחב הארץ כו' עיי"ש. וכן ראה והרגיש הסכ"ק ברוה"ק מכח הטילופון והראדיוס וקירב בזה אל השכל את מ"ש „וכל מעשיך בספר נכתבים“, ע"י הרישומים הנעשים ע"י רדבור והמעשה של בני אדם, למעלה בעולם העליון, והם חיים וקיימים לעד ולעולם ועד.

הסבא קדישא נפטר בשיבה טובה בשנת תקע"ב ז"ע ועל כל ישראל.

הרה"ק מוה"ר ארי' ליב שרה'ס זצ"ל

א.

הרב הקדוש איש פלא ומפליא לעשות המפורסם בשם רבי ליב שרה'ס זצ"ל, גם הוא הי' מתלמידי הרבי ר' בער זצ"ל, וסביביו נתקמו אנדות נפלאות אשר עשה לטובת ישראל.

אגדה אחת שגורה בפי כל, מה שהי' לו עם הקיסר יאזעף בעת אשר הוציא בשנת תקמ"ד את "העדיקט" להרשות לבני ישראל לבקר את בתי ספר אשר לעם, להשכילם בהשכלה כללית, או בימים ההם הי' הרה"ק ר' ליב שרה'ס בצירה קסנה בונטוש הסמוכה אל העיר מאהלוב, פעם אחת בשונו ביום ועש"ק אחר טבילת המקוה לכבוד שכת אל האכסניא, לא העביר את הפרשה שנים מקרא וא" תרגום כמנהגו בכל ע"ש, כי אם ביקש מבעל האכסניא שיתן לו עגלתו עם סוסיו והבע"ג שלו על שעות אחדות, כי נחוק לו לעשות נסיעה אחת קודם שבת לצורך דבר מצוה. הבעה"ב צוה תיכף לרתום את הסוסים וליסע עם הרה"ק, כאשר אך הרחיקו מן העיר העביר הרה"ק מטפחתו על פני העגלון, והי' לו קפיצת הדרך, ובמשך שעה אחת כבר עמדה העגלה בעיר מלוכה ויין, הרה"ק צוה להעגלון שיעמוד אל העגלה ויחכה מעט עד שובו.

הרה"ק נכנס אל חדר הקיסר יאזעף, וכאשר ראהו הקיסר נבהל מאוד, וישאלהו מי אתה ומי הביאך הלום, ויענהו אנכי ליב שרה'ס, הנני מן המעיילים בלא בר, באתי להזהירך כי אם לא תשוב את הגזרה החדשה מעל ילדי בני ישראל שבנאליציא אשר אתה תצוה לבטלם מלמוד תוה"ק כדי שילמדו ב"השקאלעס" אזי הנני מוכן לחתוך משרך רצועות עם האיזמל הזה, התשמע קיסר יוסף? הקיסר התנצל לפניו כי לטובה כוונתו להטיב עם ישראל לעשותם לאנשים מהוגנים. — אנחנו אין רוצים בסובות וחסדים כאלה, ענהו הרה"ק וזכור כי הזהרתך. ונעלם ממנו ושב לעגלתו, ובחזירתו נהג ג"כ כמו בהליכתו ובא בעוד היום גדול להאכסניא שלו.

וכה הי' לו תמיד שיח ושיג עם האדונים, הפריצים" אשר הפקירו את דמי היהודים שישבו באחוזותיהם כצבאות וכאילות השדה, והרה"ק מוהר"ל בן שרה בא אל הפריצים בחדר משכבותיהם ויסרם קשה עד שהבטיחוהו לעשות עם היהודים הנחות גדולות.

פ"א—מספרת האגדה— בא הרה"ק מוהר"ל"ש לכפר אחד במדינת הגר לרגלי הצלת נפשות, והי' צריך לו לדבר עם ארון הכפר, וצוה ליהודי מחזיק האוראנדא שילך תיכף ומיד— בחצי הלילה הי' אז— אל הארון להעירו משנתו ולומר לו כי הרב ר' ליב יחכה לקראת בואו חוצה אל שער התצר. היהודי התחנן כי ירחם עליו, כי בנפשו הוא, הרה"ק הבטיח לו כי לא יעשה לו מאומה, ובשכר זה הבטיחו כי יחי' מאה ועשרים שנה, והלך היהודי אל השר והקיצו משנתו, והשר בשמעו

את שם הרב ר"ל חרד לקראתו ויצא אליו החוצה אל השער... היהודי הכפרי חי חיים ארוכים וכאשר הי' בן קי"ד שנה ובנו שהי' כבן שמונים נתאלמן ונשא אשה, הכה את בנו מכת לחי ואמר לו: „אתה תשא אשה ותוליד בנים ואחרי מותך ימלו למשא עלי לגדלם... (החסידות ע' ק"ט, ק"י, ק"יא, שני"ב).

בשנת תקל"ד הי' הדבר, בכפר א' בארץ הגר, הסיתו הכומרים והבטיחו סכום גדול לאיכר א' שבכפר שיהרוג את בתו ילדה בת שתי שנים ולהשליכה בארוות יהודי אחר שהי' דר בכפר ההוא, כדי להעליל „עלילת דם" על יהודי העיר. האיכר עשה כדבריהם, וכבר נתפרסם בעולם העלילה שיהודי עיר פ' שחטו ילדה נוצרית לפסחם... כבוא יום המשפט, פתאום הופיע הרה"ק ר' ליב שרה"ס לפני השופטים, וביקש שיביאו את הילדה הנרצחת והוא יברר הדבר כשמלה, ועשו כדבריו כי השתוקקו לראות מה שיעשה הרב... והוא עשה מה שעשה והעמיד את הילדה על רגלי' לעיני כל הגוים אשר נקהלו שמה, ופתחה פיה ואמרה כי אבי' רצחה נפש... לחרדה כל הנאספים... העובדא הנוראה נתפרסמה בעולם עד שהגיעה גם לאזני האפיפיור קלעמענס הארבעה עשר ברומי, אז הוציא פקודה נמרצה לכל לקבל עוד עלילות ברשע כאלה על בני ישראל.

ב.

כל ימיו של אותו צדיק הי' נע ונד ונסע מעיד לעיר ולא ישב במקום אחד, אמרו עליו שהוא נוסע לפרגס את הצדיקים הנסתרים הנמצאים בכל דור ודור, אבל תלמידו הרה"ק ר' קהת ז"ל מווארשא הי' אומר, כי נסיעותיו של רבו הקדוש היו לתכלית אחר. כי בהריחו שנמצאת נשמה קדושה באיזה עיר ובאיזה כפר הי' נוסע להוציא יקר מזולל ולהעלות את הנשמה למדרגה גבוה, כאשר כן הי' עם גידולו של הרה"ק, מוהר"א מקאלוב ד"ל באופן זה:

פעם אחת בהיות הרה"ק ר' ליב שרה"ס במדינת רוסיא פתאום נודע לו כי במדינת אונגריין בעירה סערענטש, נמצאת שמה נשמה קדושה שכדאי לטפל בה להעלותה למדרגה הראוי' לה, ומיד צוה לרתום סוסיו ומרכבתו לנסיעה רחוקה, וכדרכו עפ"י שם של קפיצת הדרך (המוזכר ברש"י עירובין מ"ג ע"א), בא בין לילה לעירה סערענטש והתפלל שם ואח"כ הלך לטייל היערה, שם מצא נער עברי כבן שמונה שנים רועה אווזות וישאלהו הרה"ק בן מי הוא, ויגד לו כי בן אלמנה הוא שמה פ' ופקום דירתה, הרה"ק הלך מיד לביתה וביקש ממנה שתתן על ידו את העלם הנה והוא יגדל אותו ונתן לה סכום הגון, ונאותה האלמנה, ויקח הרה"ק את העלם עמו ועוד באותו יום היו בק' ניקלשבורג והלך אל הרה"ק הרבי ר' שמעלקי ז"ל ואמר לו: „הנה הבאתי לך נשמה קדושה וגבוה מהיכל השירה קח אותה והעלה אותה למעלחה הגבוה הראוי לה" — ושם כצאה נשמתו תיקונה והי' מתלמידי הדר"ש ז"ל ונתפרסם אח"כ בעולם בשם „הקדוש מקאלוב", הוא הגאון הקדוש מ"ה יצחק אייזיק זצ"ל מקאלוב.

על אודות נסיעותיו של אותו צדיק יסופר בס', מזכרת לגדולי אסטראה וע' רס"ו, בזה"ל: „בין החסידים השרידים אשר ענדו עטרה לדאש עירנו אסטראה

מתנוסס שם איש אלקים קדוש מריה יונה ז"ל המפורסם בשם ר' יונהלי דער גוטער, איש פלא עמיתו וחבירו של הרב הצדיק המפורסם בישראל עיר וקדיש מן שמיא מריה לייב בן שרה, שבכל פעם שבא הה"צ ר' לייב שרה'ס לעירנו הי' לו שיח ושיג עם ר' יונהלי, ומה שנדברו ביניהם לא ידע איש, זקני עירנו יזכירו את שמו ביראת קודש, ומפורסם הוא בין החסידים אשר מרבים לספר נפלאות ממנו..."

על אורות הה"צ ר' יונהלי שמעתי דברים נפלאים אשר פעל ועשה, אבל גבול שמתני לי לכל אכתוב בספרי ספורים... ור' יונהלי לא מצא מנוח כל ימיו במקום אחד רק נסע מעיר לעיר ושיח לו עם צדיקי דורו הגדולים, ומסרת נסיעתו טמיר ונעלם ויש אומרים שנסע לסדיון שבויים אשר נפלו ביד אדונים כדרך הימים ההם..."

מפאת התנגדותו של הרה"ק מוהר"ל שרה'ס על הרה"ק מוהר"ן מבראסלאב, הי' מחולק גם עם דודיו הרה"ק מוהר"ב ז"ל ממעזיבוו ואחיו בע"ס רגל מחנה אפרים ז"ל, ובכ"ז הי' גוהר מאוד בכבודם ומי שמולול בכבודם לפני הי' שקיל למטרפסי' ממנו.

בשעת פטירתו של הרה"ק מוהר"ל שרה'ס אמר, המחנך ס' מן אברהם ר' אבלי קאלישער, הי' גאון אמתי, מקובל אמתי, וצדיק אמתי, ונפשו יצאה בדברו אלה הדברים, זי"ע ועכ"פ.

הרה"ק הגאון המקובל מו"ה יצחק אייזיק זצ"ל

הגאון הקדוש המקובל הנפלא מוהרי"א הכהן זצ"ל בעה"מ ס', ברית כהונת עולם, נכד המקובל המפורסם מו"ה נפתלי כ"ץ זצ"ל בע"ס סמיכת חכמים, בן שנים עשרה שנה ה' בעת שנסע אביו הגאון מו"ה יואל ז"ל לעיר סטאניסלאב לכהן שם פאר בתור אב"ד ויטבעו העגלון בנהר אשר לפני העיר, ובנו העלם הנפלא מוהרי"א נשא עליו מספד תמרורים, ופתח האי ספדנא ואמר, ואתא מיא וכבא לנורא ודרש כשתי שעות בסוגיא, דאבדתו ואבדת אבירי והאריך בהלכה ואגדה ויוסיפו העם לבכות.

ואז בעת ההוא סמכוהו הגאון מו"ה חיים הכהן ראפפורט אבד"ק לבוב, וחתנו הגאון מו"ה אהרן הלוי איטינגא אבד"ק רישא ז"ל להיות אב"ד ומורה הנראה בישראל, וביום מלאת לו שלש עשרה שנה נשא את בת הרב הגאון מו"ה צבי הירש מרגליות אבד"ק מעזריטש גדול. ובעודו באבו כבר ארכיסר באו אלופי העדה ונכבדי העיר קארעץ ויקבלו אותו לאב"ד ר"מ בקהלתם.

והי' לאחד מיוחד שבין תלמידי המגיד הגדול הרבי ר' בער ז"ל ממעזריטש, שלמרות היותו צעיר לימים הי' המגיד זצ"ל עומד מלפניו בעת בואו לצל קורתו להשתוממותם של כל התלמידים הקדושים שהיו שמה.

וכשם שהי' נפלא בגאונותו בנגלה כן הי' הפלא ופלא בחכמת הקבלה, יספרו „ברית כהונת עולם“ הי' ליסוד מוסד לרבים מצדיקי הדור ז"ל, לבנות על יסוד דבריו הק' כלילת מגדלים נאים, בציצים ופרחים לתורת הח"ן.

הרה"ח ומקובל מוהר"א מרקוס ז"ל (ב„החסידות“ ע' שכ"ג) יספר, כי הרה"ק החסיד שבכהונה הרבי ר' הירש זצ"ל מרומנוב-התעמק פ"א בס' ברכ"ע, ובמשך שלשה ימים אח"כ הי' כמעט כמסולק מעולם הזה, אבל גם לאלה שלא יעמיקו חקר בפנימיותו, יבריקו דבריו הקדושים כברקים בנוגה זרחם ובכרך שינונם.

הרה"ק מוהרי"א ז"ל הי' פרוש מכל עניני עוה"ז וישב ולמד בקדושה, ועל הקיר שבחדרו הי' חרות דברים האלה: „רשות לדבר עם הרב לצורך הגוף אם הוא דבר נחוץ ולצורך הנשמה כל דהוא כי אורחין רחיקין חוודין קליין“. — והי' כל הבא אל הבית והביט אל הקיר ויירא לגשת אל הרב הדומה למלאך ה' צבאות, שחר וגשף התעטף בתכריכים וישמוך את שיחו לפני אלקיו.

אך ביום הראשון ללקיחת פדי עץ הדר. איש הקדוש מאתנו נעדר, בשנה „הוא נלקח ארון אלקים“ (תקמ"ח), גברו אראלים את המצוקים, וכקשו את רבי לשחקים... (לשון אחיו הג"מ משולם בהקדמתו לס' ברכ"ע). בן חמש ושלישים שנה הי' הגאון הקדוש מוהרי"א הכהן ז"ל כאשר נאסף אל עמיו, והשאיר אחריו בן יחיד הוא הרב הגאון ומקובל מו"ה ישראל הכהן ז"ל (מזכרת לגדולי אסטרהא ע' רי"ז — רכ"א).

הרה"ק מו"ה אשר צבי זצ"ל מאסטראה

הגאון חסיד ומקובל אלקי מתלמידי הרבי ר' בער זצ"ל, הי' יליד אסטראה. יסופר עליו, כי בימי חורפו הי' מיושבי אהל תורה, בבית הכנסת אשר הקדיש הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס ללומדי תורה, ושמה ישבו לומדים חסידים ואנשי מעשה ועסקו בתורה יומם ולילה, והרה"ק מו"ה אשר צבי הי' מתפלל שם וישב שם כל היום ועסק בתורה עד אחר חצות לילה, פעם אחת אחר חצות לילה כאשר ביקש ללכת לביתו בפתחו הדלת שמע כמו קול מדבר אליו, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, ויסגור את הדלת ולא הלך החוצה, עברו רק רגעים אחדים וירא ר' אשר צבי בעד החלון את החיילים מחיל פולין עברו דרך שם, אשר לוא פגעו אותו בדרך לכתו לביתו באישון לילה הי' בכל רע, והבין אז כי מן השמים עכבוהו.

בערך שנת תקט"ד הטיל הדוכס מס חדש על הבע"ב דק' אסטראה, והבע"ב הגישו משפטם לפני כס הממשלה אך הרבני המופלג מוהר"מ חתן הרה"צ ר' אשר צבי שהי' חוכר ומוכסין אצל הדוכס עמד מרחוק ולא נטה אחרי הבע"ב ומזה נצמח מחלוקת על הרה"צ ר' אשר צבי זצ"ל עד שהי' נאלץ לעזוב את העיר ונתקבל לאב"ד ומ"מ דק' קאריץ, ויצאת צדיק מן העיר עשה רושם כי אש יצאה ותאכל בקצה העיר בקצינים שבהם... (מזכרת לגדולי אסטראה).

הרה"צ ר' אשר צבי זצ"ל הניח אחריו ברכה ס' „מעין החכמה" ובראש הספר הסכמת הגאון הקדוש בע"ס אוהב ישראל זצ"ל וז"ל: „היות שהרב המאוה"ג המקובל איש אלקי החריף ובקי בוצינא קדישא כבוד תפארת שמו מוהר"ר אשר צבי, אשר הי' מקדם מגיד משרים דק' אוסטראה וכעת איתן מושבו בק' קאריץ, שלח אלי את... עם כתבי קודש „מעין החכמה"...

בימיו הי' באסטראה החסיד הקדוש מוה"ר צבי הירש במוה"ר שאול הלוי זצ"ל איש פלא, ווקני העיר מספרים ממנו נפלאות, החסיד הקדוש הלזה ישב בבית קטן מן המקרה ועמוד עץ שצמד באמצע הבית הי' למשען לו, ארבעה יתדות תקועים בארץ ועליהם דף שמעריכין עליו העיסה, זה הי' לו לשלחן, אל העמוד התומך את הבית הי' מחובר דף של עץ ועליו נר חרס ובו פתילה ושמן להאיר את הבית, ושם ישב יומם ולילה על התורה ועל העבודה וכל גדולי העיר השכימו לפתחו, וגם הרב ר' ייב"י והרב ר' אשר צבי זצ"ל הלכו אליו לקבל פניו ברגל.

פ"א הלכו לקבל פניו בחג השבועות ודברו אודות המנהג לשתוח עשבים בשבועות, אמר להם הרה"ק מוהרצ"ה דעתו כי מקור מנהג זה הוא מה דאיתא במס' עירובין כ"ב בעת שהלך ר' אדא בר מתנה לבי רב אמרה לי דביתיה ינוקי דידך מאי אעביד להו, אמר לה מי שלימי קורמי באגמא, כמו כן כשנתן השי"ת התורה לישראל, וטענו ייזאל אם יעסקו בתורה תמיד מאין יבא פרנסתם ופרנסת ב"ב, א"ל הקב"ה מי שלימי קורמי באגמא, ובכן שוטחים עשבים להראות

עד כמה צריכין למסור נפש על החורה עד כדי להסתפק בעשבים להחיות נפש כר' אדא בר מתנה הנ"ל.

ובמקום ענותנותו שם אתה מוצא גם גדולתו כי לא נשא פנים גם להרב הגה"ק מ"ה יעקב שמשון משיטיווקא ז"ל, שנשלח מרבו הרה"ק בע"ט, תולדות יעקב יוסף" שיקבלו אותו למגיד בעיר אסטראה, והוא הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל לא רצה להסכים לזה בשום אופן, וטעמו ונימוקו אמר להרה"ק משיטיווקא, יען כי הבע"ב דק' אסטראה לא יוכלו לסבול את קפדנותו דרב כהנא רבו" (מזכרת לגדולי אוסטראה).

הקדוש החסיד מוהרצ"ה ז"ל הי' מקובל גדול והעמיד תלמידים יודעי ח"ן. ונפטר י"ג סבת שנת תקמ"ט לפ"ק ז"ע ועכ"י אמן.

מנצח

הרה"ק מוה"ר יעקב יוסף בן יהודא, רב ייב"י" וצ"ל.

א.

בין התלמידים של המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל אשר לא נהגו כדרך רבם הקדוש ז"ל להיות ראש לחסידים, ולהראות אותות ומופתים ופועלי ישועות, הרי גם הרב הקדוש ונורא רב ייב"י וצ"ל. בשנת תקכ"ו נבחר להיות מגיד משרים באסטראה על מקום אביו הרה"ק ר' יהודא ליב ז"ל, ומדי שבת בשבתו דרש והפיץ תורת רבותיו „המגיד“, התולדות יעי"י ברבים, ובכל הדרשות הזהיר על שמירת שבת, ועל מדות ומשקלות שיהי' להם הין צדק ואיפת צדק ועל כולם לקח לו תפקיד מיוחד להזהיר לבני ישראל על איסור שיחה בבתי כנסיות ובתי מדרשות בשעת התפלה, וחיבר על זה קונטרס „מורא מקדש“ והדפיסו בחייו והפיצו בקרב ישראל, באומרו שזהו עיקר גדול שכל הדת ויהדות תלוי בו.

גם חיבר קונטרס „עין משפט“, נגד אלה הרבנים דמתמנין בשביל כסף שנותנין מוהר ומתן כדי לבוחרם, או ע"י השררה והוא מברר שם חומר האיסור שיש בוה. וחיבורו הגדול הוא הנקוב בשם, ספר רבי ייב"י, דרשות וחידושים בגמ"ת, על חמשה חומשי תורה, ועל ג"ן מזמורי תהלים כנגד מספר שנותיו, בספרו זה מביא כמה דברים מהבעש"ט, והתולדות יעקב יוסף ז"ל ולפעמים השתמש במליצות ע"ד צחות כמו לדוגמא:

ה' ילחם לכם – נגד כל שטן וצורר להכניעם ולהפילם תחזיכם באופן –
ואתם תחרישין, ולא תדברו בבתי כנסיות ובתי מדרשות בשעת התפלה.
אלה תולדות נח – אם תרצה להניח ולטוש ולבטל מן התורה, התולדות
היוצא ממנוחה זו הוא – נח, עוד מנוחה כמה דתנן אם בטלת מן התורה יש לך
בטלים הרבה נגדך.

הרה"ק רב ייב"י לא נשא פנים גם להגביר האדיר שבעירו אסטראה מוה
אבלי ראש משפחה של הגבירים וזומאן המפורסמים בעולם, פעם אחת ביום השבת
השכים משרתו הערל ביום ש"ק קודם אור בוקר וגרף את הזבל מארוות סוסיו,
הזוביל בעגלה אל מחוץ לעיר, ובע"ב אחד ראה זאת וילך אל הרב ר' ייב"י
ויספר לו אשר ראה. ביום א' אחר השבת הלך רב ייב"י אל הגביר ר' אבלי
לקחת אצלו משכנות על אשר חיללו בביתו את יום הש"ק, הגביר ביקש והתחנן
לו כי יתן כסף ככל אשר ישית עליו, כי באמת לא ראה ולא ידע דבר
מכל זה, ולמה ידין אותו בדרכה מיני', לקחת אצלו משכנות שחרפה הוא
לו, אבל הרב ייב"י עמד על דעתו ואמר במקום שיש חילול השם אין חולקין
כבוד... ומחויב הוא לעמוד על דעתו ולקחת משכנות למגדר מלתא למען

ישמעו וייראו, ר' אבלי הבין כי הצדק עם הצדיק רבי ייב"י ויתן לו המשכנות והעביטו אותם על העגלה והובילו בכל רחובות העיר וקראו לאמור: „המשכנות האלה נלקחו אצל הרב הגביר ר' אבלי, על אשר חללו בביתו את יום השבת“.

הרה"ק רב ייב"י התפלל בבית הכנסת של ר' שמואל ר' יעקב'ס, ומאז שהתפלל שם התחילו לקרותו בשם בהכנ"ס של רב ייב"י, והה"צ ר' אשר צבי ז"ל קרא תגר על זה, ואמר כי יש בזה משום גזל את הנפטר המיסד את בהכנ"ס (מוכרת לגדולו אסטראה).

הרה"ק רב ייב"י נתבקש לישיבה של מעלה ביום ד' דתה"מ סוכות תקנ"א לפ"ק זי"ע ועכ"י.

הרב הגאון מו"ה אהרן שמואל ז"ל

בין תלמידי הרבי ר' בער ז"ל, מהרבנים הגאונים שברור ההוא, הי' גם הרב הגאון מריה אהרן שמואל ז"ל האב"ד בקלויז אסטראה, הוא הי' נכד הכהן הגדול המקובל המפורסם מריה נפתלי כ"ץ זצ"ל בע"ס, סמיכת חכמים, ובימי חורפו הי' אבד"ק סטעפאן במקום חותנו הגה"צ מריה יוסף יואל היילפרין ז"ל (ראה אודותיו לעיל בתקופה ראשונה), ואח"כ נתקבל הגאון מהרא"ש לאב"ד דקלויז אסטראה.

הוא הי' גאון מפורסם, וחוקר ומקובל, בלשן ומהנדס, ובספרו „וצוה הכהן" סרק כ' בבארו סאמר חז"ל מנעו בניכם מן הגיון כותב שם: „אכן יש ספרים חיצונים שהמה קצת לתפארת ללומרי תורה, שיהי' להם בהם ידיעה כמו ספרי קורות מלכים הקדמונים הנקראים „קרוניקש", או לידע מקום המדינות והנהרות וכרומה כדי שלא יאמרו הגוים אשר בני עמנו אינן יודעים כלום בעסקי העולם ולבהמות נחשבים בעיניהם, לכן זה מותר לקרות אך כמו שכתב הירושלמי... הנה גם אני ידוע לכל אשר יש לי ידיעה באלו הרבדים ויכול אני לקרות ולכתוב בלשונתם לארצותם כמה לשונות, ויש לי ידיעה בעסקיהם אשר מדי דברי עם שרים המה ראו כן תמהו מאין בא ליהורי יושב אהל לידע כל זאת, אבל סהדי בשחק שלא למדתי זה כלל בקטנותי רק בשכבר הייתי מובלע בתורה בש"ס ופוסקים אז בשעה שלא יום ולא לילה ידלות עושה חשקתי להיות לא נופל גם מזה..."

ובספרו „וצוה הכהן" מביא כי בילדות הי' אצל המגיד הגדול ב' או ג' שבועות בכל שנה בעת היות מקום כבודו בק' טולטשין ובק' ראווני הסמוך למקום דירתו בק' סטעפאן.

ובספרו „ירים ראש" מביא דברים הרבה ששמע מפי הרב הקדוש האלקי מוהר"ד בער ז"ל וקורא אותו בשם מורי ורבי. וכן מביא בס' וצוה הכהן דברים יקרים, ששמע משי הרה"צ מריה פנחס מקארעץ ז"ל, ומפי בן דוד זקנו הגה"ק המקובל מהרי"א הכהן בע"ס ברית כהונת עולם, ומה ששמע מהרה"ק מוה"ר זאב מזיסאמיר בע"ס אור המאיר ז"ל — ועל דברי הבעש"ט ז"ל כותב שם בספק ס"ו: „והנה כבר ידוע ומפורסם אשר רבני האלקי הקדוש הבעש"ט כל דבריו כנחלי אש ואפילו שיחת חולין שלו היו סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלין לצד עילאה ימלל".

הספר „וצוה הכהן" הוא צוואה אשר צוה את בניו ואת ביתו אחריו, ומדבריו נראה ערכו הגדול בחסידות ומביא שם דברים נפלאים שהראו לו בחזיון לילה... וראה אודותיו במזכרת לגדולי אסטראה סי' רי"ג. ושב הכהן השמימה ד' ניסן תקע"ד לפ"ק זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר אליקום געציל בהרה"ק רבי ייב"י זלה"ה מאוסטראה

א.

אחרי אשר הבאתי למעלה שיטת הרה"ק בעהמ"ס רב ייב"י זצ"ל ראיתי כי טוב להעתיק בזה גם מפרי צדיק, שיטת בנו הרה"ק החסיד מוה"ר אליקום געציל זצ"ל, מספר, מזכרת לגדולי אוסטראה" ככתבו וכלשונו:

„אם אמרתי אספרה כמו את שבחו ולתאר אף מעט מערכו הגדול אין אני מספיק, בקוצר אומר כי הוא ה' איש פלא חסיד ועניו שפל ברוך שש ועשה צדקה והוא מהולל ומשובח בפי זקני עירנו אשר אין גומרין עליו את ההלל, ובחרדת קודש יזכירו ויברכו את שמו, מספרים אשר כל ימיו עסק בצדקה ופרנסת עניים. מבוקר ועד ערב כתת את רגליו סבב בכל העיר לקבץ נדבות מן הבעלי בתים ומן אורחים חשובים שבאו לעירנו, ופרנס עניים והלביש ערומים, והי' לו לשכת חשאים אשר ממנה הי' מפרנס לא"ה אמודים שגדלדלו מנכסיהם בחשאי אשר איש לא ידע מהם, וגם בעת שלא הי' מעות בארנק של צדקה לזה ולקח בהקפה לפרנסם ואח"כ שילם להם הקפותיו.

מגידי אמת יספרו, שפעם אחת התאכסן אצלו עני בן טובים חסיד וירא שמים והי' לבוש בלבוש משי קרוע מאוד, וכאשר רצה הרה"ק ר' געציל לעשות לו בנד חדש לפי כבודו לא רצה הבן טובים, באומרו שלמענו די לו בבגדו הישן, אבל הי' בזה בזיון התורה וחילול כבוד ת"ת, מה עשה הרבי געציל קרא את החייט ואמר לו שישער כמה אמות משי צריך על הבגד ור' געציל לקח משי ונתן להחייט לתפור לו הבגד כפי מדתו כאשר ישער, וכאשר נגמר הבגד, בלילה כאשר הלך בן טובים לישן צוה הרבי געציל לקחת הבגד הקרוע ולהניח במקומו בגד החדש, בבוקר כאשר קם הבן טובים ולבש את בגדיו ולא מצא את הבגד שלו הצטער מאוד על אבדתו, ויבא ר' געציל אליו ויאמר לו הלא בטח מעשה נסים יש בזה שהרי לא ראית את החייט שיקח לך מדה קח את הלבוש והלבש כי מן השמים קא זכו לך.

גם הוא כמו אבי הרה"ק רב ייב"י ז"ל הזהיר מאוד על המדות ועל המשקלות ובכל פעם שהלך בשוק לקבץ נדבות כדרכו הי' משגיח לבל יעשו עול במדה ובמשקל ומספרים בעירנו אשר גם הנכריות מוכרי גריסות של כוסמין ושעורין כאשר ראו את ר' געציל הולך בשוק נפל פחדו עליהן וסמנו את המדות עד עוברו.

ב.

הרה"ק ר' געציל ז"ל חי כל ימיו חיי צער ודוחק, כל ימיו ישב בשכנות

ואם כי הבעה"ב הפצירו בו ורצו לקנות למענו דירה נאה לפי כבודו הוא לא רצה בשום אופן ואמר כי אין רצונו שיהי' לו דירת קבע בחוץ לארץ. הלצה אחת שמעתי ממנו נאה לכתוב: פעם אחת בא אחד מן המגידים ודרש בעירנו וכאשר לא שלמו לו עבור הדרשה כרצונו החל לקלל ולבזות את הבעלי בתים, ויפן ר' נעציל ויאמר אליו, גרוע ופחות אתה המגיד מבלעם, הלא בלעם למען יקלל את ישראל רצה מלא ביתו כסף וזהב, ואת הברכות נתן לישראל בחנם, לא כן אתה עבור הברכות שכר הרבה אתה רוצה שיתנו לך ואת הקללות תתן בחנם.

זקני עירנו (אוסטרהא) ספרו נפלאות ומופתים רבים אשר הפליא לעשות ועין בעין ראו כי איש מופת וקדוש הי' אבל הוא לא הלך בגדולות ולא התנהג עצמו ברבנות אהוב ונחמד לבריות, ומלבד שהי' חסיד ועניו הי' גם גדול בתורה ובשרית מים חיים סי' ל"ח חאה"ע שם תשובה ערוכה אליו בדינא דנשתתית עיי"ש.

מספרים בעירנו מענותותו דר' נעציל וזה הדבר: הרבי נעציל ז"ל הי' חבר ליראי השם חבורת הלואת חן ופעם אחת כאשר טרפו בקלפי על גבאים חדשים עלה הגורל על ר' נעציל וגם על נושא סבל אחד שיהיו גבאים בהחבורה, כאשר בישר השמש להנושא סבל כי זכה עפ"י גורל להיות גבאי בהחברה רק מהרה למקום הקלמי לשבת בראש במקום הגבאים כחוק החבורה, אך בראותו כי ר' נעציל יושב בראש ירא מפניו ולא הרהיב עוז בנפשו לגשת לשבת אצל רבי נעציל ויעמוד מרחוק, רבי נעציל הבין כי הנושא סבל לא הרהיב עוז בנפשו לשבת אצלו, ויקרא אליו ברוב ענותותו לאמור: אם מן השמים זכית להיות עמי בצוותא חדא מדוע תעמוד מרחוק? בוא נא אלי ושב במקומך אשר הוסיבונך מן השמים. וישבו שניהם יחדיו.

הרה"ק ר' נעציל ז"ל הוציא לאור בשנת תקנ"ב את ספרו של מר אביו הרה"ק רב ייבי וכתב הקדמה יקרה מאוד מלאה מוסר ויראת שמים דבריו מושכים את הלב חוצבים להבות אש, ממנה נראה מפלת תהלתו רוב צדקתו וחסידותו הפלא ופלא.

בשנת תקמ"ד כ"ו אלול נפטר הצדיק ר' נעציל לבית עולמו עלמא דקשוט זי"ע ועכ"י.

ספר

דור דעה

מערכה ראשונה

צדיקי הדור

נושאי דגל החסידות הבעש"טית
שיטתם וקורות חייהם.

ממני הצעיר

יקותיאל ארי' קאמעל האר

ימח"ס בקר יזרח, אהל מועד, מופת הדור, אם לבינה, פי' וחידושי
הרסנים, חדותא דשמעחתא, חסידים הראשונים, נתיבות התלמוד
והתלמוד ומדעי התבל.

תקופה השלישית

תק"ם-תק"צ

דור דעה

תקופה השלישית תק"ם—תק"צ.

הרה"ק האהב ישראל מאפטא	הרה"ק ר' ישראל המגיד מקאזניץ
ור' משה מסאורין	הרבי ר' מענדלי מרומנוב
מוהרר"נ מראפשיץ	החזוה מלובלין ותלמידיו:
רמ"ל מסאטוב	„היהודי“ מפרשיסחא
ר' דוד'ל מלעלוב	בע"ס אור לשמים
ר' אורי מסטרעליצק	ר' קלונימוס בע"ס מאור ושמש
	הרה"ק ר' מאטילי מטשערנובל

מבוא

המאור שבחסידות

א.

ובהוא זמנא דפתחתחין היכלין דנבואה כפא פארי דעתירות
יתשרין בעלמא הה"ד (יואל ג') ונבאו בניכם ובנותיכם, וכמה פארי
דאותיות ומארי דעתירות כמה דהו עתידין למהוי, כמה דהו מספרא
דמחשבה דאתמר בה ישראל עלה במחשבה, ומה דעתיר למהוי מספרא
ראמא עלאה ורא דמלה (קהלת ג') מה שהי' כבר הוא ואשר להיות
כבר הי'. וכמה פארי דעינין דאינון חוים ונביאים יתערין בעלמא דאינון
עיני ה'. וכמה פארי דאודינין דתמן שפעה דאתמר בהון (יחזקאל א')
ואשמע את קול כנסייהם, ומארי דאנפין דאתמר בהון (שם) וארבע פנים
כו. פארי דקלין ומארי דדיבורין ומארי דרוחא דקרושה ומארי דידין
דאתמר בהון (שם) וירי ארם ונל...'

(מקוני זוהר מקונא מ').

על אותה המאה הששית לאלף הששי משנת ת"קת"ר הגידו מראש חז"ל
כזוה"ק פ' וירא, שבמאה ההוא יתעורר זמן ביאת המשיח בעידן ועידנין, גם באור
הגדים פ' פנחס חושב את שנת ת"ק לזמן הגאולה, ועל שנת תקע"ה חשבו הרה"ק
הנזוה מלובלין, והרה"ק הרמ"מ מרומנוב, והרה"ק המגיד מקאוניק וללה"ה כנודע,
ובשנת תקפ"ט היתה התעוררות על אודות הקרבת קרבן פסח בירושלים; עיי
הרשיון שהרשה אבראהאם שאשי ומחמד עלי, ליהודים להקריב קרבנות בזמן הזה,
דבר שלח ביעקב ונפל בישראל, והי' לסלע המחלוקת בין גאוגי הדור ההוא
עראה שר"ת ח"ס חיו"ד סי' רל"ז, וס' דרישת ציון, להגאון מהרצ"ה קאלישער
זשורת עטרת צבי להגאון מהרצ"ה חיות בזה) ולא יצא הדבר מכח אל הפועל;
ואמנם היו כמה רבנים מגדולי הדור ההוא שהיו מצפים שיעשו דבני אה"ק מעשה
רב להקריב הק"ם בירושלים, אבל תקותם היתה למפח נפש, והרה"ק בע"ס
תפארת שלמה מראדאמסק ז"ל התאונן ואמר: "חבל! על שאבדו שעת הכושר
כזה, כי הי' אז אתערותא לשנות הגאולה, והרה"ק הגאון מו"ה אברהם דוד
זצ"ל האבד"ק בטשוטש בע"ס דעת קדושים ואשל אברהם, הי' מצפה לרגלי משיח
על שנת ת"ר, וכן הנח"ק מוהר"ם טייטלבוים זצ"ל בע"ס ישמח משה, שהי'
מצפה על ביאת המשיח בכל יום ויום שיבא כנודע, הי' מאמין שבל"ס יבא בשנת
ת"ר. ועל אותו הזמן גאמרו הדברים שבתקוני זוהר הנ"ל.

ואמנם כן כמה מארי דעינין היו בתקופות הללו, דאינון חוים ונביאים,
מהבעש"ט ז"ל ותלמידיו עד הצדיקים שבשנת ת"ר, כמו הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן
הנה"ק מו"ה שלמה זלמן מווייעליפאלי וללה"ה, שהיו מבעלי גילוי עינים וחזים,

וכמה מארי דאודניך היו שהיו שומעין כרוזים מן השמים, כמו הרה"ק הרבי ר' מענדלי מרומנוב זצ"ל, שהי' אומר בחג השבועות שהוא שומע קולות וברקים כמו במתן תורה, ומארי דקלין ומארי דדיבורין, היו הקדושים שבארבע תקופות הללו, שבקעו ריקעים בקולם בתפלה, ובדיבורם נתקיים בהם, ותגוד אומר ויקם לך. ומארי רידין דאתמר בהון וידי אדם... הלא ידוע שהרה"ק שר שלום מבעלז זצ"ל הי' מעביר כל חלוי וכל מדה בידיו הקדושים, ואמר שרבו הגה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל מסר לו כת זה, ובכן בכל אלה הצדיקים שהיו בארבע תקופות הללו נתקיימו דברי תיקוני זוהר במילואם, משום דהאי זמנא נפתחו שערי שמים בנבואה שהי' אז זמן הגאולה ואשר על אותה המאה הששית נבאר בזוה"ק פ' וירא, דעל דא נאמר ויהי בשש מאות לחיי נח וארובות השמים נפתחו... שבאותה המאה הששית נפתחו ארובות השמים בנבואה ורוח דעת ביראת ה'. ובחכמת התורה אשר נפל נהורא בבית מדרשם של הגאונים הנדולים הפני יהושע, הנודע ביהודא, הגר"א, האורים ותומים, ההפלאה, החתם סופר, הקצות החשן, השאג"א, הנתיבות המשפט והישועת יעקב, וכו' וכו', אשר האירו פני תבל באור התורה, כפלפול ובסברא ישרה, והלכה ברורה עד להפליא. ובאותה המאה הששית נפתחו ארובות השמים ונחה רוח חכמה ודעת על חכמי אוה"ע והמציאו חרשות נפלאות בכל חכמה ומדע, כאשר חז"ל הגידו מראש בזוה"ק הג"ל כאשר כבר ביארנו במק"א ואכמ"ל בזה.

וכמו שבכל החכמות והמדעים, החלו להשתמש במעשים ובנסיגות (עקספרעמענטים) להוציא תעלומות הטבע לאור עולם, ועיי' עלתה בידו חכמי המאה ההוא להמציא את ההמצאות הנפלאות, כן גם הבעש"ט ז"ל חידש דבר גדול הלזה, לנסות כפועל ובמעשה, להוציא לאור את הכחות דקדושה הסגליים האצורים והטמונים בקרב האומה הישראלית, שעל ידיהם אפשר לחולל נפלאות ולעשות אותות ומפתים אשר לא נראו בכל הגוים — עיי' האמצעים שהורה ר' פנחס בן יאיר בשלהי ספ' סוטה ודיוזות מביא לירי זהירות וכו', כמו שבארתי במבוא לתקופה הראשונה.

כי מה שנוגע ל"ספרות" באמונות והדעות, בחקירה אלקית, או בתורת ח"ן, לא חרשו הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו הרבה, כי כבר קדמום האר"י הקדוש וסיעתו, השל"ה וסיעתו, וגם בספרי הדרוש ומחקר האלקי כמו בעל עקדה וכו' נמצא רעיונות וחידושים אשר נאמרו אח"כ מפי הבעש"ט ותלמידיו וכו', כמו לדוגמא: בספר יד יוסף למהר"י הצרפתי פ' ויצא דרוש ב' על פסוק וישא יעקב רגליו יאמר: כי כשהאדם בבית הכנסת ודעתו חושב במילי דעלמא כאלו אינו שם, וכשהאדם במקום טמא ודעתו וכוונתו במקום טהרה כאלו אינו במקום טמא, אחרי שלבו וכוונתו אינו שם וזהו וישא יעקב רגליו... כיון שהמתפלל בחו"ל מכוי' לבו לארץ ישראל חו"ל כאלו עומד בארץ ישראל... — כמ"ש הבעש"ט, במקום שאדם חושב שם הוא! (א).

(א) ויוספר, פ"א בא אברך לפני הרה"ק דרבי ר' נפתלי זצ"ל מראנסיץ והנצי"ל לפניו כי בשכתו בבית הסדרש באים במהשבתו מהשבות פנול ומנונות, ובשבתו במהכ"ס עולים לו מחשבות קדושות, וד"ל... א"ל הרה"ק בבדיהח"ה

עוד שם (באופן א') כתב, וז"ל: וישא יעקב רגליו, הראשונים פירשו שעד עכשיו הי' במקום קדושה ולא היו רגליו רוצים לזח משם הוצרך לישא רגליו על כרחם שהיו כבדים עכ"ד — והם הדברים שנאמרו בשם הרה"ק הרבי ר' מענדלי זצ"ל מרומנאטוב על מ"ש וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת עי' במבשר טוב ממאמרד הרב ר' גרשון ז"ל בפ' וירא בשמו.

עוד שם בפ' וישלח, דרוש שלישי על אודות-התפלה, כתב: שכל מי ערמיח כל מצוה נגד אבר אחד, אבל התפלה הוא כעין הטריאקה מלפנים רפואה לכל העניינים גם אודות בני חייה ומזוני כמ"ש ועבדתם את ד"א, זו תפלה. ובךך את לחמך. מזוני; לא תהי' משכלה ועקרה, הרי בנים; את מספר ימיך אמלא, הרי חיים כו' עיי"ש דברים רמים ונשגבים ע"א התפלה, דברים שנאמרו אח"כ גם מפי הבעש"ט וסייעתו.

ובס' „הגיון הנפש" מהנשיא ר' אברהם בר חייה (חי במאה ה"ב למספרט), כתב לפרש „אם תשוב משבת רגליך", מלשון הרגל ורגילות, שתשוב בשבת מהדברים שאדם רגיל בהם כל הימים כו' ע"ד החסידות. וכירב הרבה מאוד שאי אפשר לפרוטם כאן, הבאתי רק לדוגמא, כי הספרות החסידותית לא חדשה היא כל כך במקוריותה שנאמר עלי' דאה זה חדש! אבל כל חידושם הי' במעשה, במעשים כבירים ובפעולות ממשיות שהם חיים וקיימים לעד לעולם, וכאשר נבאר בן בפרקים הבאים בעזהשי"ת.

ב.

הבה תמים, וגשים מבטנו והשקפתנו על פעולת רבותינו בדורות הראשונים ועל מעשיהם כדי לרומם את רוח בני ישראל — חז"ל בעלי הקבלה והמסורה ידעו, כי לאו כל מוחא סביל דא, להתפעל ולהתלהב מצד עצם חשיבות המצוה לבד. העם, האדם מן הצבור העברי, יתפעל ויבא לידי התרגשות רק באמצעות ההידור והיצוני, ובכדי לפעול על הצבור העברי, להביאו לידי התרוממות הרוח השתדלו לפאר ולרוטם את החיים הדתיים גם בקישוטים חיצוניים, כמו לדוגמא נציג למצינו את יום השבת:

בתורה"ק נאמר, זכור את יום השבת לקדשו כו' כו', בכך ישב בטל כל היום ולא יעשה כל מלאכה, ואם יהי' בן תורה ילמוד ביום הזה, אבל האם יש היכר בין יום השביעי ובין ששת ימי המעשה? האם יש איזה שנוי בין יום השבת לשאר הימים? אין כאן לא היכר ולא שנוי להאדם ההמוני, רק מה שישב בטל והבטלה מביאה אותו לידי שעמום; וגם לבן תורה אין כאן שנוי והיכר, כיכמה בטלנים איכא גם בימי החול שעוסקים בתורה.

באה הקבלה לתת היכר חיצוני ליום השבת, אם תשוב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובר וכבדתו מעשות ריכך ממצוא חפצך ורברך דבר (ישעי' ג"ח). ופירשו חז"ל במה מעגנו במלבושי שבת,

כדרכו בקודש. א"כ השב תמיד בכה"כ ותחשוב על כהמ"ד ולא לישב בכהמ"ד לחשוב על כה"כ...

במאכלי שבת, בנר של שבת, בדיבורי שבת ולא בדיבורי חול במשא ומתן וכי"ב. באופן זה קיבל יום השבת „צורה“, שגם האדם מן השוק יכיר את יום השבת בכל הדרו, ויבא לידי התרוממות הרוח. חז"ל הוסיפו עוד להזהיר את העם על „הכנה לשבת“, ובעצמם עשו לכבוד שבת מלאכות שבכל ימות החול לא עשאות: דבא מלח שיבוטא, דב ספרא מחדין רישא כו'. גם הורו להעם לטבול או לרחוץ בחמין פניו, ידיו ורגליו בע"ש לכבוד שבת. ובזה הכיאו את העם העברי לידי התפעלות ולרגשי קודש עד למדרגה גבוה כזו, שכל איש מישראל ישונה פניו בשבת קודש.

רבתינו הגאונים אחרי חתימת התלמוד, בכל הדורות ובכל התקופות הוסיפו כהנה וכהנה, מנהגים מיוחדים לכבוד שבת כדי להבליט יותר ויותר, להכיר את צורת יום השבת בקרושתו והדרו, וצוו לערוך את השלחן במפה לבנה, ועל המפה החלות בדוגמת לחם הפנים, ועליהם מפה שני' כדוגמת הקן, שהי' מונח בין שתי שכבות הטל, ויסרו נגוני תפלה לשבת, ונגוני זמירות לשבת, שהכל מכירי את יום השבת, בין בבית בין בחוץ, לשבת מלכתא!

וכמו שהטביעו צורה בולטת, צורה מזהירה ליום השבת, כן טבעו חז"ל צורה נהדרה על כל הימים הטובים למועדים ולרגלים, במנהגים ידועים העושים את הימים טובים לחטיבה מיוחדת, וינראה פעלם והדרם על בני הדור, כי יבאו על ידיהם לידי חרדת קודש והתרוממות הרוח, כמו „הסדר“ בערבי פסחים. כל נר"י, בלי יו"כ. „תשליך“, ברה, וכל כו"ב.

לא על חנם מסר, הרמ"א ז"ל, את נפשו על מנהגי ישראל וקבע להם מקום בשלחן ערוך, כי המנהגים המעשיים, הם הקישוטים המקשטים את בית ישראל בנוי דקדושה, כמו נוי סוכה בסוכה ש' מצוה.

באו הצדיקים במאה הששית לא"ף הששי, וראו כי לרגלי התגלות החכמת והמרעים, וההמצאות הנפלאות, הבאים ממעין החכמה ושכל הקר, נתקררו הלכבות בכלל, וגם בקרב ישראל בפרט; בני ישראל שהיו מאז מעולם מצוינים בלב העבריי, רחמנים בני רחמנים, גומלי חסדים בני גומלי חסדים, החלו להתקרר; הרגשות, רגשי אהבה וחסד נקפאים לאט לאט, רגשי הלבבות למוסר ומדות טובות, לחשק והתכרת התורה, נדעכים מיום ליום, לרגלי החשבונות הקרים הבאים מבעלי המוחות והמחשבה, ולרגלי הדוחות המנשבות בעולם הכללי להשחית ולחבל את כל צניני אמונה ודת.

ראו רבותינו הקדושים זללה"ה „מגיני האמונה“ את כל זאת ונוכחו לדעת, כי הגיעה השעה לעשות קישוטים חדשים, במנהגים חדשים אשר בכחם להביא אור וחום, להחם את הלבבות להתפעלות ולהתלהבות כדי להרגיש את העם בעזרה, בכל רגשי קודש בחיים החברתיים ובמעון קדשו. הגאונים „מגיני ארץ נ"ע זללה"ה, צוחו ככרוכיא על המנהגים החדשים אשר לא שערום אבותינו נ"ע, אבל העם מצא כמנהגים החדשים, די חידוש לשבר צמאונם אשר הם שואפים לחדשות, וגם כדי סיפוק לנפשם השוקקה לעז וחרדה ושמחה של מצוה. ולדוגמא, נביא בזה מעט מן החידושים ההם:

לפנים נהגו הרבנים הגאונים ז"ל לדרוש בשבת הגדול ובשבת שובה, ובראש השנה לפני תקיעת שופר, דרשות נפלאות בפלפולים עמוקים, והלומדים עכדו

מזוינים לערוך מלחמה וקרב את הרב הגאון במלחמתה של תורה, וירא העם ויניעו בראשם ויעמדו מרחוק, כי לא ירעו מאי רקאמרו רבנן. סח לי זקן אחר, תיח גדול מקראקא, מה שסיפר לו הגאון ר' וואלף בער שיף ז"ל, שפ"א הי' בראש השנה אצל הרב הגאון ר' מרדוש ז"ל, בע"ס ביאורים על מהר"ם שיף, וביום א' דר"ה דרש הרב ר' מרדוש ררוש בפלפול עצום קודם תקיעת שופר. וראה הרב ר' וואלף בער, שהלומדים כה היו תפושים במחשבותיהם בהפלפול, עד שגם בשעת תקיעת שופר פלפלו בינם לבין עצמם ע"ד הח"ת שחידש הרב. אחר התפלה העיר הרב ר' וואלף בער את הרב על זה, כי הלומדים והעם שוכחים לגמרי מלכוין לשם מצות תקיעת שופר וכל מעינם רק על אודות הררשה... למחר ביום ב' דר"ה קודם תקיעת שופר, עלה הרב ר' מרדוש על הבימה ואמר, הצדק עם הרב ר' וואלף בער שיף מקראקא שהעיר, שלא הרשה עיקר כי אם תקיעת שופר ובכך העיר אותם על כוונת מצות תק"ש ולא דרש רק תקעו בשופר כמ"ש בתורה. באו הצדיקים ובטלו את הדרשות והפלפולים קודם תק"ש, והנהיגו לטבול קודם תק"ש, כדי להרגיש את העם בהכנה לרבר מצוה, ולאמור קודם תק"ש בהתלהבות את מזמור מ"ז שבתהלים שבע פעמים. והצדיקים עומדים מעוטפים בלבנים ובטליתם על ראשם בפתח ומורא, וכמה וכמה שופרות תקועים בחגורתם מימין ומשמאל, וירימו בגאון קולם בככי ותחננוגים ואנקת הלבבות, הפעולות והתנועות הללו יביאו את העם להתרגשות הלב ולהתפעלות...

כן נהגו הצדיקים וזל"ה להתפלל בעצמם לפני התיבה ולא להשתמש בחזנים, אשר עליהם צוחו עור הגאונים קמאי ובתראי וזל"ה, כאשר הבאתי למעלה במערכת הבעש"ט ז"ל. ובעמרם להתפלל ולהיבו את לבב שומעיהם והעלו את קהל השומעים למעלה למעלה להתפלל עמהם בהשתפכות הנפש ובקולות היוצאים מעומק לבבם. וכן בכל המנהגים שנהגו הצדיקים ז"ל בשבתות וי"ט, פעלו הרבה על לב הרואים והשומעים מהמון בני ישראל עד כדי התרגשות הלב, ועל כגון רא אמרו חז"ל: גדולה שימושה יותר מלימודה!

ג

ולתרחבת הדיבור, לברר את רבריני, אביא בזה דברים מפורשים מה שאחד קדוש מדבר בעצמו, בזה"ל:

„את ה' האמרת היום וגו' זה' האמירך וגו' פירש"י האמרת והאמירך אין להם עד מוכיח במקרא וכו' ומצאתי להם עד והוא לשון תפארת כמו יתאמרו כל פועלי און עכ"ל, לכאורה רש"י ז"ל סותר א"ע דבתחלה אמר אין להם עד מוכיח במקרא ולבסוף אמר ומצאתי להם עד, וי"ל דרש"י ז"ל מרמז ברוח קדשו, דהנה יש בני אדם דאינם נוהגים במילי דחסידותא ואומרים כי הם אינם מהחסידים, רק מקיימים מה שהוא עפ"י רין בשלחן ערוך, ולא הרברים שהם לפנים משורת הרין, כמו למשל בשבת קורש אחר תפלת מנחה, היראים יושבים בשלש סעודות ומזמרין שירות ותשבחות באגודה אחת, והם הולכים אז לטייל עם אשתו בחוצות וזהו עונג שבת שלו, ואי אפשר להראות להם ראי' מן התורה שדרך זה ומנהגם זה אסור ע"פ הדין, אמנם באמת נראה תכלית הרבר סוף מעשה במחשבה תחלה, כי

ההולכים לטייל בחוצות כחברים עם אנשים שאינם מהוגנים כי מי או מהמטיילים ע"פ רוב אנשים שאינם מהיראים, ועבירה גוררת עבירה שהטיול הזה סופו ותכליתו מביא ע"פ רוב לדברים לא טובים כידוע. אמנם היראים המזמרין אז שירות ותשבחות הוא השלחן אשר לפני ה' ונתרבה כבוד שמים והדר הוא לכל חסידיו, נמצא אע"פ שאינו מבואר בתורה התנהגות משני כתות הנ"ל עכ"ז ניכר ומובן למי שרוצה לידע ולהבין כי דרך הכת המטיילים הנ"ל שלא לרצונו ית"ש והדרך מכת היראים הנ"ל הוא רצון וכבוד שמים ונ"ל להבית"ש. — זהו יש לרמוז בדברי רש"י ז"ל, את ה' האמת והאמירך אין להם עד מוכיח במקרא, דצ"ל לשתי הכתות הנ"ל אי אפשר להוכיח מן התורה מי הוא את ה' האמת והאמירך יותר מחברו, ומצאתי להם עד והוא לשון תפארת, מ"י דיש רא"י דדרך היראים הוא תפארת לעושיהם וכבוד שמים נתרבה ונתפאר על ידם כמו יתאמרו כל פועלי און, דאנו רואים בהדרך השני מהאנשים המטיילים בחוצות הוא לא טוב דנצמח מזה שהם פועלי און, והש"ית ירדיכנו בדרך האמת" (ס' דברי יחזקאל מהרה"ק משינאווי זצ"ל ס' תבא).

ועד כמה שפעלו הקדושים זל"ה"ה עם מנהגם להאריך בסעודה שלישית בניגונות מיוחדות להזמר, בני היכל"א, ושלש פעמים, מזמור לדוד ה' רועי לא אחר" — שתקן הרה"ק הרבי ר' מענדלי זצ"ל מדומנוב כמבואר בספרו מנחם ציון, ולזמר, בבואו מאדום" וכו', הלא נראה שנתפשט המנהג הזה גם בין שדרות העם אשר לא על דגל החסידים יחנו, בכל תפוצות ישראל, כי הושפעו מהרש"ם העז שפעל עליהם המנהג של החסידים הלזה, בראות ההמון את ה"דביקות" וה"התעוררות" שהיו לפניו אצל האדומוריים והחסידים, בשעתא דרעוא דרעוין" — עד שגם המשכילים הנהיגו מנהג זה כעת בירושלים ובמושבות לבלות את, השלש סעודות" כמנהג החסידים בזמירות ובנאומים.

צדיקי הדור שבתקופה השלישית, הם הם שבראו מנהגים חדשים, ונוסחאות חדשות בניגוני התפלה, והשירה והזמרה, כמו לדוגמא בתפלת ליל ש"ק בזמר, לכה דודי, שהנהיגו לשורר בניגונים מלהיבים, ורכים מרבתינו הקדושים שבדורות ההם בהגיעם אל החרוז, "בואי בשלום" היו מרקדין לפני הכלה, שבת מלכתא, בהתלהבות עצומה, ויש שהיו פאריכין ב"מזמור לדוד הבו לה". ואחר התפלה היו משוררים ומנגינין את הזמר, "שלום עליכם" בניגונים מלהיבים את הלבבות, ואת הקפיטל, "אשת חיל" (משלי ל"א) היו מנגנים בהתלהבות והשתפכות הנפש, בנשמה יתירה, עד שגם האדם ההמוני הבין והרגיש שבמזמור זה צפון רעיונות קדושים, על הנשמה, ועל התורה הקדושה (ע' יבמות ס"ג ע"ב ובכ"ע שער כ"ב), ונתלהבו הלבבות עד כדי הורדת דמעות, כאשר ספרו לנו הזקנים שבדור העבר ממה שראו עיניהם ברומנוב, וראשפיטץ וכו', והאריכו בשלחן אשר לפני ה' בליל ש"ק עד אחר חצות ברבקות והתלהבות, והכל כדי להוסיף קישוטי כלה, לשבת מלכתא, ולהבליט את הצורה דקדושה כדי לחבב את התורה והמצוות על העם.

גם נש"ק שחרית חדשו המנהג לטבול קודם החפ"ה לכבוד יום השבת להוסיף קדושה וטהרה ביום כי קודש הוא, והרבנים הגאונים זל"ה"ה קראו תגר על מנהג זה מצד השו"ע, אכל הקדושים שבתקופה השלישית לא נרתעו לאחוריהם,

גם המה ידעו את השו"ע, אבל בקשו היתרים בידעם כי טבילה זו מועלת הרבה להביא רוח טהרה בקרב ישראל, לטהרת הלבבות ולהתרוממות הרוח, ובכך כדאי לסמוך על המתירין להתיר טבילה זו בש"ק, עברה התקופה השלישית, והגיעה התקופה הרביעית, ותקנה זו נתקיימה בקרב ישראל, אז ראה הגאון רשכבה"ג מרה יוסף שאול נ"ו האבד"ק לבוב ז"ל, טובה ותועלתה של טבילה זו, וערך תשובה ארוכה בשו"ת, שואל ומשיב" להתיר טבילה זו בש"ק, אחרי אשר התירו פרושים את הדבר".

כן הנהיגו הצדיקים הקדושים נ"ע ז"ל מנהג חרש נגד מנהג אשכנז שאסרו להחליף שמלות בשבת חזון, והם התירו והנהיגו כמנהג הספרדים שהתירו הדבר (ע' סדור יעב"ק). ואם כי המתנגדים מצאו מקום בזה להראות כי הצדיקים עוברים על מ"ש בשו"ע במנהגי הרמ"א ז"ל, לא חששו על זה באמרם, כי כדאי המה הגאונים שבספרד לסמוך עליהם בשעה שצריכים לחדש רוח נכון בקרב העם לעודדם ולחכש לעצבותם, להביא מעט חיות דקדושה ורוח עז ותודה בלבב ישראל עם הנהלאה, ובכדי להבליט את, המוסר העברי" שבשלוש ההפטרות שבבין המצרים, הנהיגו לומר על שלחנם את הפיוט של ר"ה, שמו מפארים, לעורר את הלבבות לתשובה.

כה הטביעו צורה דקדושה בכל עניני החיים הדתיים עפי" מנהגים שבכחם להביא רנשי קודש בלבבות שלומי אמוני ישראל, עיי הקישוטים המהדירים לשם נוי והידור מצוה. כמה פאר ויופי הנהיגו הצדיקים נ"ע זללה"ה בלקיחת, מים שלנו" לאפיית המצות בע"פ, לשורר אז ולנגן, ושאתם מים בששון, ובאמירת ההלל בשעת האפיה, וכיו"ב בכל המצות עשה שהזמן גרמא, שאי אפשר להביאם כאן כי רבים הם, מנהגי הרה"ק מלובלין לחוד, ומנהגי הרה"ק מקאונץ לחוד, ומנהגי הרה"ק הרמ"מ מרומנוב, ומנהגי הרה"ק מראפשיטץ, ומנהגי הרה"ק שר שלום מבע"ז, ומנהגי הצדיקים ברופ" וכו' וכו', ומי יתן והי' איש אשר ישכיל לתאר את כל מנהגי הקדושים נ"ע ז"ל שבכל התקופות, והיתה עבודתו, עבודה תמה ורצוי' לרבבות שלומי אמוני ישראל אשר עודם רדים עם אל ועם קדושים נאמנים, כי היא עבודה שחסרה בספרות החסידות.

ד.

גם על החיים החולניים היתה השפעת הקדושים נ"ע זללה"ה גדולה, להטביע על החיים חותם תכנית כליל השלימות דקדושה כראוי לישראל עם קדוש, ואת המ"ע: , והתקדשתם — קדש עצמן במותר לך", הנהיגו בפועל ובמצוה, ע"פ מנהגים מיוחדים בחיים, שלא תהי' מצוה זו רק מושכל מופשט מהמצויאות שבחיים, ועפי" הוראותיהם והדרכותיהם לאנשי שלומם, לא לחפארת הי' לאיש אשר על דגל החסידים יחשב, כי יטייל עם אשתו בשוקים וברחובות לשם טיול, או לפטפט הרבה עם אשתו, כאשר כן חובת כל חסיד לקיים מילי דאבות כו' ובפרקי אבות תנן, אל תרבה שיחה עם אשה באשתו אמרו... והם הצדיקים נ"ע זללה"ה הוסיפו עוד ואמרו: איה הקדישה? היא בעינים! ודבריהם הקדושים ידו ונקבו עד עמקא דלבא של כל שלומי אמוני ישראל, וכרתו ברית לעיניהם, והשפיעו גם

על בניהם ובנותיהם. הבנות נוארסו מבלי ראות את המיוער להן, הבנים לא ראו את המיועדות להם, ואם נמצאו אז הורים אשר בקשו שהחתן והכלה יבואו לראות וליראות, בוש התבוששו החתן והכלה לרבר זא"ז מפני הבושה שהיתה כה תקועה בקרב לבנם פנימה, ע"י השפעת הצדיקים על אבותיהם והם על בניהם ובנותיהם. עד שגם אחרי הנשואין היו הוגג החדש בושים לרבר יחדיו בשער בת רבים בפני הבריות, כה פרצה הקרושה והטהרה בישראל במדה מרובה, הודות להמנהגים הקדושים, של הקדושים נ"ע ז"ל.

גם אז כבר היו מתקרמים ומשכילים, שהלכו לרוח הזמן אשר חשבו דבר זה למין דיאקציא ושטות של חסידים שוטים, כי הלא הציביליזציא הא-רופאית למדה להם אחרת, להסיר את מסוה הבושה מעל פניהם, ולכרוע ולהראות קירה לפני הבתולות, וללכת שלובי זרוע עם האשה, ולהרבות שיחה ומהתלות עם הנשים, אבל הצדיקים והחסידים הראשונים הורו לצניהם ולבנותיהם, כי לא כן הוא. וגם המתוקנים שבאוה"ע לא יחשבו מדה זו, והפילוסוף היותר גדול שבהם הי' אומר: „חוש המישוש חרפה היא לנו! ומה שלבעלי תאוה בפאריו וברלין, היא התקדמות וצביליזציא, היא גם לפילוסופים שבאוה"ע חרפה ובושה.

וסח לי זקן אחד, על אחד מבני הצדיקים נ"ע ז"ל כאשר נולד לו בן הראשון אחר החתונה הי' מחביא א"ע ולא רצה לצאת חוץ לחדרו מפני הבושה בפני הבריות, אחרי אשר „חוש המישוש חרפה היא לנו“, ושאל זעירא רמן חבריא, היתכן כי יבוש בן צדיק בקיום מצוה ראשונה של פ"ו, שהיא מצוה רבה? והשיבו אותו זקן משל למה הרבר רומה, למלך שהי' מצוה לאחד השרים כז' יסע למקום פלוני לצורך ענין גדול ורם בהנהגת המדינה, ולאחד מן השרים צוה להשגיח על העברים לנקות החצרות מובל ואשפה ויראה בארות הסוסים וכיו"ב, זה מקיים מצות המלך וזה מקיים מצות המלך, בכל זאת זה שנסע לצורך ענין גדול כתנאה במשלחתו, והשני מתבייש במלאכותו ותהי לו לחרפה, והנמשל מובן.

ובשם אחד מהצדיקים נ"ע ז"ל שמעתה, שהי' אומר על מה שאז"ל במס' שבת קנ"ב ע"א: כי הוא אמר ויהי, זו אשה. הוא צוה ויעמוד, אלו בנים; תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחרי' ופירשי' גזירת מלך היא אם לא ע"פ גזרת המלך לא היתה דאוי' להתאוות לה כז'. ואמר שמי שהוא מבטל גזרה זו, הוא הצדיק שעליו אמרו הקב"ה גזור והצדיק מבטל כז' ודפחח.

באופן זה הוציאו הצדיקים שברורות ההם מכח אל הפועל מה שאחרים ידעו רק להלכה ולא למעשה, והם הביטו את הדברים שהזהירו חז"ל בחיים ובמציאות, כבר אמרו חז"ל: „יד ליד לא ינקה זה המרצה מעות מידו ליד אשה כדי להסתכל בה“, — והצדיקים עשו, להביא האזהרה בלב אנ"ש, והשפיעו גם על ההמון בני ישראל לשמור ולעשות ולקיים. וזה הוא החידוש שבהחסידות כאמור לנסות ולעשות, ולהוציא מכח אל הפועל את המאור שבתורה! והוא הוא המאור שבחסידות!

יקותיאל ארי' קאממעלהאר בהרב ר' גרשון ז"ל.

הרה"ק מו"ה ישראל המגיד מקאזניץ זצ"ל

א.

הגאון הקדוש מו"ה ישראל זצ"ל ידוע ומפורסם כי לידתו היתה באורח שלא ע"פ גס מברכתו של הבעש"ט ז"ל שברך את אביו הר" שבת, כי בן יולד לו ויקרא שמו ישראל כשמו בעודו בחיים חיותו, ונולד בשנת ת"ק בראשית ההתגלות של הבעש"ט ז"ל ובפנקס הקהל דק' אפטא נאמר בזה"ל: „כחה"ם פסח תק"ד נתקבל להחבורה הבחור הקטן ישראל בן ר' שבת ונתן אביו מעות הקדמה ג' לוט כסף".

בהיותו בשחר ט"ל ילדותו למד אצל רבו הגאון הקדוש רבי ר' שמעלקי איש הורודץ זצ"ל, שהי' אז רב בריטשוואל. בעת ההוא שלחו המתנגדים שני שלוחים מיוחדים אל הרד"ש כי יסכים עמהם להחרים את גדולי החסידים ויוציאו מן הכלל את הגדולים שבהם את הרה"ק מוהר"מ מנעסכ"ז שהוא נכד להמגלה עמוקות ואת אחיו בע"ט ההמלאה. — ענה להם הרד"ש הנה מאין תדעו אתם מי המה הגדולים שבהם? הלא תראו — והורה באצבעו על תלמידו ר' ישראל ברי שבת — הבחור הקטן הזה הוא אחד מן הגדולים! א)

א) כנרלו העיר בעצמו מה שאמר כקוטנו לפני רבו הרד"ש ז"ל וזה לשונו: „כילדותי אמרתי לפני הגאון סוהרר"ש אבר"ק ניקלשפורג (על קו' התוס' בפס' שבת ב"א רמנ"ל רסה שאין מדליקין בהם בשבת משום דקותר להשתמש לאורו וחיישי' שמא ימה דלמא מ"ל דאסור להשתמש לאורו אלא שאין מדליקין בהם בשבנו ססום רבכתה זקוק לה ובשבת אי אפשר) כיון רבשבת נר חנוכה קודם ואח"כ נר שבת שפעלין בקורש וא"כ כשכבר הרדיק נר של שבת טוב א"צ לנר חנוכה ואז אין זקוק לה. וארברתן מלחא כשאמרתי רבר זה לפניו היו שם תריפי דורנו והיו מאריכין קעקיייהו אכתראי לכלעני והגאון הנ"ל אמר טוב, טוב, ונשתתקו כולם, כי הדברים כרורים למכין כי ידוע שנר חנוכה להמשיך הארה לעולמות התחתונים במקומם, ואח"כ כנר שבת פעלין העולמות לחררי הסלך ותו לא צריבין לניח. ובהקדמה זו יתורצו לך שם כמה קשיות, ולכן בס' הקנה כתב שאין להורות אלא מי שידע הלכה על כוריה וזה עתה גלות התורה שאין אתנו ידע הרזין וגנוי ולכן נחמטו עתה ההלכות וכשחכמי התלמוד היו יודעים הרבר על כוריה נתחלקה המדינה לזלת פאה נסלי, ועדיין בימי הגאונים שהיו מקובלים מחכמי הש"ס מחלקים כסברות דקות מאוד לפי קבלתם ואנו כדרי בתראי אי אפשר להשיגם ולכן כתבו שאין לחלוק על גאון. והחוס' ביבמות ס"ז הבא על יבמתו כסופו כתבו רלא למהר הנט שרמחי "שין ידלת יונה מרובים שהיו יודעים שמה השם בא זו הרפ"אה כ"ג"ש רש"י כאסוק ברכת שרים כו' וכזה רבו המתורצים וסברי שכחרימות של הכל מבינים יותר מהוס' ישתקע הרבר".

על גדולתו וגאונותו בנגלה העיר הגאון מהר"ח מוילאזין ז"ל תלמיד הגרא"ר ז"ל, שבהיותו פ"א בקאזניץ ועסק עם הרב המגיד כיום תמים בעומק הפלסוף ומצא אותו בקי בש"ס בב' ממש בע"פ עם לשון התוס', לבר מה שהי' בקי בירושלמי ופוסקים.

ויסופר, כי הרב הגאון מוהר"י בעהמ"ס מעון הכרכות זצ"ל, רצה לנסות את המגיד מקאזניץ והתחפש בתור עובר אורח ובא לפני המגיד, אמנם כאשר אך פתח את הדלת אמר לו הרה"ק המגיד: „ברוך הבא רב דקעמפנא! על זה ענה הוא ואמר: עם רוח הקודש לא ירכש אותי אך אם יתרוץ לי דברי הר"ן התמוהים לי זה כארבע עשרה שנים אז אכוף ראשי לפניו. הרה"ק צוה לפתוח לו הר"ן התחיל ללמוד עמו ולפרש לו הענין מתחלתו וכאשר הגיע אל מקום המוקשה כבר ראה הגאון מקעמפנא כי לא קשה מידי, אז אמר לו הרה"ק, כן הוא הרבר אם לומדים תורה לשמה אין הר"ן קשה וחמור". — גם הרב הגאון מוה"ר גדלי' ליפשיטץ ז"ל (אבי הגאון בעל תפארת ישראל על משניות) הי' ממעריציו, וכה נכנעו לפניו כל גדולי הת"ח שברור, כי הכירו רב כחו וחילו באורייתא.

ב.

שמעתי מאמור"ר הרב מוה"ר גרשון ז"ל ששמע מחסירי קשישאי שהרה"ק ז"ל הי' אומר, „שכל מדרגותיו והסגותיו שהשיג, הי' לו מספר „מסלת ישרים" לרמח"ל ז"ל.

הדברים האלה מאמתים את אשר החלטתי למעלה בתקופת הבעש"ט ז"ל, שכל מגמת הבעש"ט ותלמידיו זללה"ה היתה, להוציא מכה אל הפועל בנסיון ומעשה את הברייתא דרפב"י ע"י האמצעים שהורה ר' פנחס בן יאיר (בשלהי סט' סוטה) שמכיאים לידי רוה"ק, ולהחיות מתים; וספר מסלת ישרים הלא הוא רק פירוש על דברי ר' פנחס בן יאיר בהרחבת דברים בפרטים ועיונים דקים, ובכן מובנים היטב דבריו הקדושים שהגיע למעלתו הרמה ע"י „מסלת ישרים" והיינו ע"י שעשה יחדברד רפב"י ועלתה בידו להשיג רוח הקודש ולהראות נפלאות גדולות לקדש ש"ש ברבים.

לרוגמא אכיא בזה מ"ש בספר „זבר חן", עובדא על אודות עגונה, שבעלה נסע לאמעריקא ועברו כמה שנים ולא נשמע ממנו דבר ובאה אשתו העגונה אל הרה"ק מקאזניץ כי יושע לה להתירה מכבלי העגון, הוא ז"ל אמר לה: „בעלך כבר אכלוהו הדגים", האשה העגונה באה לפני הרבנים הגאונים כי יתירוה על סמך דברי המגיד הקדוש מקאזניץ, והרבנים הגאונים נשאו ונתנו בהלכה זו אם לסמוך להלכה להתירה ע"פ רוח הקודש, ולא יכלו לכוא לעמק השוה, כי מאז שאמר רב נחמן „כבר אכלו כוריא לחסא" (יבמות קכ"א) עוד לא נשמע כיר"ב, (החסידות למהר"א מרקוס ז"ל ע' קנ"ו). ואני שמעתי כי סוף דבר הי', שהרה"ק הוכיח שע"פ הלכה מתרת רק שהפוסקים מסיימים שבעל נפש יחמיר, ואמר כיון שהיא חומרא ממדת חסידות תו אפשר לסמך על רוח הקודש.

ובשנת תקע"ג בעת מלחמת נאפוליון עם רוסיא הלא ידוע שהרה"ק ז"ל בשעת דיאת הסגילה בקיא"זו, נשאל תול"ח חזר ושנה נפוליון תול"ח (ע' באריכות אודות

זה בספרי אם לבינה תולדות הרה"ק הרמ"ם זצ"ל מרומנוב, ועוד עשרים שנה מקודם, טרם עלה עוד הכוכב של נאפליון אמר פ"א בערב פסח נבואה: "שיקום אחד להיות מושל בכיפה אבל לא תקום ממשלתו ולא יהי' מזה כלום". ובשעת המלחמה הי' המארשאל יאזעף פאניטאוסקי אצל המגיד ושאל אותו על תוצאות המלחמה והרה"ק הגיד לו מראשית אחרית המלחמה כאשר הי' אח"כ תהחידות הנ"ל.

ואין אנו צריכין לסיפורי אגדות, הרי הוא ז"ל בעצמו יאמר בספרו עבודת ישראל, ליר"כ: "מי שעניו פקוחות וחכמת אדם בקרבו יוכל להבחין בין יום ובין לילה גם לשבתו בחדר סגור ואוסף בהרגשתו, השני בחי' יום שהוא בוקר זמן החסד וגדלות המוחין, ובין בחי' לילה..."

ובמכתבו שבס"ס עבודת ישראל, להרה"ק מלובלין זצ"ל בשנת תקס"ד, כותב: "שבעוד חבלי שינה על עיניו לא הי' יכול לקרות מכתבו, עד אשר למד בספר תקוני זהר מחצות לילה עד כחצית שעה ב' ואז נזכר לקרות האגרת להבין ע"י מאמר הזהר שנמתקו כל הדינים..."

ומאותותיו ומופתיו נביא בזה, כי כה הי' מפורסם לעושה גפלאות עד שגם ארוני הארץ חרדו מפניו, והנסיך טשארטוריסקי הי' חשוך בנים, ובא אל המגיד לברכו ולהתפלל בעדו, אמר המגיד הקדוש: רבונו של עולם יש לך גוים רבים מה איכפת אם יהי' עוד אחד, וכן הוה ל'י. ופעם אחת שיבח הנסיך את הרה"ק לפני אחיו, והארון הלזה לא רצה להאמין להנסיך ואמר לו אני אראך שלא ידע המגיד מאומה, הנני נוסע אליו לבקשהו שיתפלל בעד בני שהוא חולה, ובני הוא בריא אולם הנהו, ותראה שהמגיד לא ירע כלל, וכן עשה ובא בערמה זו אל המגיד, ובכה לפניו כי יתפלל על בנו החולה, אמר לו המגיד: מהר ושוב לביתך לדאחו עוד בחיים כי פן תאחר המועד, וכן הי', כי בנסעו אל המגיד נחלה בנו זמת עוד טרם שובו לביתו.

כאשר נסע הרה"ק פ"א לובלינה על סעודת ברית מילה שהי' אצל החוזה הרה"ק מלובלין, ונסע דרך עיר פילוב שהנסיך הנ"ל הי' שר העיר, ונסע הנסיך לקראתו ויבקשהו לסור לארמונו, אמר לו כי כעת ירט הדרך נגדו להיות על הברית, ובחזירתו יהי' אצלו, בשובו הי' אצל הנסיך והיו שמה הרבה ארונים לכבודו, והיתה שם ארונית אחת עם בנה החולה על רגליו שלא הי' יכול להלך כי נכוצו, ובקשה בבכ' שהרה"ק יתפלל בעדו, אמר לה הרה"ק הבטיחני שלא תדחה שום יהודי מחכירתם, ולא תקח מהם הוכפות יהי' לו רפואה, והבטיחה, אז נתן הרה"ק את מקטרתו ביד החולה ואמר לו לך אל הכירה והניח בה נחלת להעלות עשן והביאה לי בחזרה ויקח הנער החולה את מקטרתו והלך והביאה יהי' לנס!

הרחוב שבה דר הרה"ק, נקראה מאת המועצה העירנית בשם "רחוב המגיד" לכבודו, אשר לכבוד כזה לא זכה אז שום יהודי (החסידות הנ"ל).

לעבוד עבודתו עבודה שלב זו תפלה או היתה עבודתו בגבורת ארי, נפשו למרום תמריא ותראה למעלה בעליונים לעילא ולעילא מן הכחות החומריים, ורק בכחות של מלאכי מעלה, בכחות הנשמה הקדושה.

וכאשר העיד על הרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק, „שכל תשוקתו היתה להפדר מעולם הזה החומרי ולעמוד במקור הקדושה“ (עבודת ישראל פ' חיי שרה), כן היתה גם תשוקתו להפשיט את החומריות מעליו, ולפעמים באמצע עבודתו בריקודין לכבוד שבת ויו"ט, הי' אומר בלשון המדינה: „האליי רשא' בגז קאשלא — „תדרכי נפשי עון וחרוה בלי כתינת ולבוש הגוף“. ובתשוקתו זו לזודבק במקור העליון בדבקות נפלאה — כן הבין כי מה דאיתא במדרש שבעת העקידה בא השטן אל שרה אמנו ע"ה וסיפר לה מעקידת יצחק וכמעט שנשחט פרוחה נשמתה — היינו שבשמעה שהאב והבן כבר נתדבקו ביחוד העליון, נפשה יבאה בתשוקתה העצומה להדבק ג"כ ביחד עם האב והבן בקדושת היחוד בדבקה, חשוקה ותשוקה, אל מקור העליון מקור הקדושה (עבודת ישראל פ' חיי שרה).

וכה יאמר בעצמו: „והענין הוא כשאנו אומרים קרבנות או אנו מעלים כל חלקי עולם העשי' ומיחדים אותם, ומחילין לילך ליצירה, ואז אנו מתחברים, עם עשרה כתות המלאכים הקדושים ומתחילין לומר בשירות ותשבחות ונקדאים פסוקי דזמרה, עד שאנו נכנסים בהיכלות הבריאה ושם אנו הולכים מהיכל להיכל כו' עד שאנו באים להיכל קדשי הקדשים...“ (פ' נצבים).

וכל מי שמעמיק חקר בספריו הקדושים יראה, כי דבריו בנויים על יסוד סהרת המחשבות, מוחין רגדלות והשכל המיפשט, והו' לשיטתו מוחין רגדלות, להתחזק ברעיון אחד להרחיבו ולהשלימו בתכלית השלימות; ומוחין דקטנות וקטנות המוחין הוא, כי יחלופו רעיונות שונים ושטף מחשבות שונות מדי פעם, והוא ז"ל הי' אדם עליון מופשט מהעולם החומרי, ועומד בעולם השכליים בין העומדים האלה. הרה"ק החוקר ומקובל מוה"ר מרקוס ז"ל יאמר: „במלים קצרים הללו, חכם עדיף מנביא, נמצאים שתי השקפות עולמות, האחת זו שנקראת, עקסאטערישע, „אחד מקיף“, והשני' זו שנקראת עסאטעריש „אור פנימי“, אשר לפי השקפת חכמי הנפש שבישראל' המה באים משני כחות הפכיים שבכחות הנפש פנימה, שאי אפשר אמנם להראות עליהם במוחש כי אם ע"פ החגלותם באברים שונים, חכמת הקבלה תחלק את פעולות הנפש השונות לשנים ושלשים נתיבות החכמה“.

שיטת גאלל בפהרענאלאניע (תורת הנשמה שבמוח) שלו, היא כמו הפהיסיאג-נאמיק (חכמת הפרצוף) של לאוואטער לקוחה מהוזהר... ונצמצם עצמנו להביא בקצרה השקפת חכמינו בזה:

„הרה"ק המגיד מקאזניץ ז"ל יאמר בביאורו לס' תקוני זהר עמוד קכ"ו כליי-המחשבה, במחשבה, ציור, זכרון, המה כותאמים לחכמה, בינה, דעת, ועל מושב כלי הזכרון יאמר שיש בזה שתי דעות מתחלפות, דעת הרמב"ן בפ' בא במצות תפילין שכתב: ואמר ולזכרון בין עיניך שיונחו במקום הזכרון בין העינים שהוא ראשית המוח והוא תחלת הזכרון ומעמד הצורות אחרי הפרדן מלפניו והם מקיפים את כל הראש ברצועותיהם והקשר שהוא על אחרית המוח המשמר לזכירה; ולדעת תפארת אדם מושב כלי הזכרון בפנימית המוח ולדעתו ראשית המחשבה בא מנחם הוי"ו שם מושב כח הציור, כלי הזכרון — יאמר הרה"ק מקאזניץ —

יקבל עליו את שמירת פרי כח המצויר, וכאשר ירצה האדם להזכיר מאיזה דבר יפתח את תא הזכרון ויוציא את הדבר לחדר הציור, ואז ירד הדעיון המופשט מחדר המחשבה להביא את הדבר במשפט לכל פרטיו" — "זה הוא המהלך העקסא-טערי דהיינו המקיף החיצוני בהתדבקות המחשבה בהופעות חיצוניות שהם במרחב ה"אני" שלו, והמה המתזות וחזיונות התלויים במקום ובזמן... השגם כחות בנפש הבלתי תלויים במקום ובזמן הבאיר מפנימיית הלב וזהו האור הפנימי הנ"ל וזה סוד הדפ"ט..."

והדברים העמוקים האלה, המה מתורת מרן מהר"ל מפראג בהקדמה ל"ס גבורת **ח** ז"ל: "ולפיכך אמרו חכמים, חכם עדיף מנביא, וביאור זה כי הנבואה דומה בדבר לחוש עין שירגיש המוחש מבחוץ, ואף כי אין הנבואה ע"י השגת החוש הגשמי מכל מקום כמו שהחוש דבוק במוחש כך יש התדבקות כח הנבואה של הנביא שהוא כח המדמה או מה שהוא כח המקבל נבואה שהוא מתדבק בדבר שהוא מתנבא עליו, ומפני זה יותר עדיף החכם אשר הוא משיג ויודע הדברים הנצלמים ומוציא אותם משכלו מעצמו ומפני ההבדל הזה יקרא הנביא חזוה או רואה מה שאין כן בחכם..."

הרה"ק ז"ל, הלך בשיטת מהר"ל מפראג ז"ל בקבלה, וחיבר ס' „גבורת ישראל" על ספרי מהר"ל, והרה"ג החוקר ומקובל מוהר"א מרקוס ז"ל יאמר על שיטתו בקבלה, שהיא יחידה במינה וכאלו היא מרחק של שנות מאות, בינו ובין חבריו ורבותיו זל"ה"ה.

ד.

כנגד המלעיגים ומלעיבים בצדיקי הדור או בימים ההם, שלח **חצי** מהתלויות, וז"ל: "וכבר אמרתי בדרך הלצה על הנוסח ואף אתה הקהה את שיניו מאי ענין נקיון שינים לשאלה זאת, ואפשר כי יש רשעים מוסתרים אשר הם מודים במקצת כי יש לעבוד הבורא בתורה ובתפלה ובשאר מצות, אבל אינם מאמינים כי יש עבודה אפילו באכילה ושתי' וכל דבר גשמי להרים ניצוצות ולדבקם בו ית"ש וזה השאלה מה העבודה הזאת לכם, כי לכם לכל צרכיכם, פיי שאתם אומרים כי גם בזה אתם עובדים את השי"ת והרשע מלעיג על זה, ולכן אף אתה הקהה את שיניו כלומר כיון שאינך מאמין כי האכילה ושתי' נבראו ג"כ לכבוד השי"ת ולעובדו למה תשחית בחנם את הלחם, כי האדם כשאוכל כמו בהכמה הוא מוריד את הניצוצות ח"ו להשפילן יותר ולכן טוב לו יותר נקיון שינים. כי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו והצדיקים הם מנשאים כל תאוות וכל דבר גשמי השמימה לעשות נ"ר ויתודים נפלאים" (עבודת ישראל ס"פ בא) [וע' בכיורב בס' מלאכת מחשבת. להגאון מהר"ם חפץ פ' בא שכתב ג"כ בדרך זה].

ובמק"א יאמר: "וזה מצינו וגשמע מא' שמתפאר לאמור, ב"ה הנחתי טלית ותפילין וההפ"לתי גם אמרתי תהלים ומעמדות ולמדתי פדק בשניות ונתתי פרוטה לצדקה ומי כמוני צדיק וישר... שעי"ז מלא לבו בשמחה, מאחר שהוא עובר ה' רשאי לשמוח בעוה"ז באכילה ושתי' ודוחו לא נשברה בקרבנו... לשינוי יתיק

לדבר להי"ר ומטיל דופי וכום בקדשים לדבר על יראי ה' והן הם ליצני הרוד...
(פי חיי שרה).

פ"א שאלו אותו, מנין בא זה שאדם חולה ופיזר מעותיו לעניים לומר תהלים בערו כנהוג ואעפ"כ לא הגיע אליו רפואה על ידי זה, והשיב שזה אינו מן הנמנע, כי כשהאדם אינו עושה רק הליפין עם העניים שנותן להם מעות והם אטורים לו תהלים מאין תבא הרפואה, רק צריך האדם לכיין כפשוטו שבודאי לא בא אליו כזאת כי אם למען הזכירו לשלם הצדקה הנקצבת לו בר"ה כמה יתן בזו השנה, נמצא כוונתו אינו רק למעשה הצדקה בעבורת הש"ת וא"כ בודאי הש"ת ירפאהו בעבור שהשלים חובתו.

הוא ה' אומר: „טוב יותר מי שאומר שמתענה משבת לשבת והוא אוכל בצנעה, שהוא מאנה לאחרים ולא את עצמו, ממי שמתענה משבת לשבת בנאות שהוא מאנה את עצמו“.

שמעתי מרב מפורסם שהי' מספר, עוברא הוי בקאזניץ שהי' שם עשיר וקמצן גדול וע"כ לא בא במשך כל השנה לפני הרה"ק בכדי שלא יתן לו פדיון גמל, פ"א בערב יר"כ כשראה שכל בני העיר הולכים אל הרה"ק להתברך ממנו, נתעזר בקרבו החשק לבוא ג"כ לקחת ברכתו, אבל איך ילך ויצטרך לתת לו שקל כסף, בכך גמר בדעתו כי בהדי פניא דמעלי יר"כ בעת שכבר יהי' לבוש בסליית ובקיטל וילך להתפלל או יכנס אל הרה"ק ויאמר רבי ברכני, ובאותה שעה בודאי אין זמן מתן דמים. וכן עשה ובא לפני הרה"ק בעת שכבר היו בני העיר הולכים לבתי כנסיות וגם הלך לבוש כהולך לבהכ"ס אל כל נדרי ונכנס אל הרה"ק להתברך. אמר לו הרה"ק בער הברכה תתן לי ח"י והובים, הקמצן נבהל והתחיל לטעון הלא כבר היום פנה והוא הולך לבהכ"ס ואיך יוכל ללכת לביתו להביא הכסף, א"ל הרה"ק בכל השנה כשאתה ערום, הנני החסיד, ועתה כשאתה החסיד הנני הערום! ולך והבא הסך הנ"ל ותקבל הברכה, וכן עשה.

הרה"ק עמד בכרית אהבה ואחזה עם הרה"ק החוזה מלובלין, והרה"ק פתהרמ"מ מרומנוב ולה"ה ונדברו יחדיו כי בשמיני עצרת דשנת תקצ"ה יתאמצו להביא הגאולה לעולם ויעשו כה שיעשו. והן בעון הדור לא אסתייע מלתא כי הרה"ק הרב המגיד מקאזניץ נפטר בערב סוכות תקצ"ה ונהררדה החבילה, וז"ע ועכ"ל.

אחרי פטירתו של המגיד הקדוש ז"ל נתאספו ראשי הערה לטכס עצה כה לעשות עם בנו הר' משה אליקים נדיעה, שנשאר בלי משען ומשענה, וצריכים לעשות דבר כה שיהי' לו מעמד פרנסה, יש שאכרו להשכיר לו הכרחק, ויש

אמרו כי יש לו קול ערב ימנו אותו לשליח צבור בבהכנ"ס.
ועוד טרם עשו איזה דבר, קבלו מכתב מהרה"ק מלובלין, שכבר שכב על
ערשו מאחרי הנפילה בשמחת תורה, ובמכתבו שלח דברו לאמור: „ויהי בנסוע
הארון -- המגיד הקדוש נסע מאתנו -- ויאמר משה, יתחיל בנו הרב ר' משה
אליקים בריעה לומר תורה לפני החסידים וישב על כסא אביו... וכן עשו ראשי
העדה, והושיבוהו בראש והרה"ק ר' משה אליקים בריעה אמר תורה, ודרוש דוש
משה בכל ש"ק מענינא דיומא, גליא לדרעי' ונפל נהורא בבי מדרשא.
לאחר פטירת הרה"ק מלובלין זצ"ל באותה שנה בט"ב, אז החלו -- אלה
האנשים שלא קבלו מוראו רק לעשות רצון הרה"ק מלובלין -- לדחוק ולהפציר
בניסו חתן הרה"ק המגיד, הרב ר' זעליג ז"ל שהוא ישב על כסא כבוד חותנו
הגה"ק ז"ל בי לו יאתה המשרה, ואחרי הפצרות רבות, הלך הרה"ק ר' זעליג
בלוית אשתו הרבנית הצדיקת מרת פערל אל אחי הרה"ק ר' משה אליקים בריעה,
לאמור לו לירד מעל הכסא כדי להושיב את גיסו הראוי לאותו אצטלא.
כאשר באו שמה ופתחו את הדלת נרתעה הרבנית מ' פערל לאחור' ואמרה
אל אישה, נלך מזה כי הנני רואה את אבי הקדוש ז"ל יושב אצלו לימינו,
והלכו להם. ויעזוב הרה"ק ר' זעליג את העיר קאוניק וישב לו בגראדוויסק,
והרה"ק מוהר"מ אליקים בריעה ז"ל ישב על כסא אביו ונהרו אליו חסידים
ואנ"ש לשתות מימי הדעת, והניח אחריו ברכה ס' „דעת משה" ו„באר משה".
ועלה למרום ביום י"ב לחודש אלול שנת תקפ"ז זי"ע ועכ"י.

והרה"ק מו"ה זעליג הנ"ל הניח בן, ה"ה הרה"ק המפורסם מו"ה חיים מאיר
יחיאל זצ"ל אבד"ק מאגילניצא, שהי' תלמיד זקנו הגה"ק המגיד מקאוניק, ותלמיד
הרה"ק בע"ס אוהב ישראל מאפסא ז"ל, והי' מפורסם גם במדינת גאליציא כי
בא לפרקים להרה"ק מוהר"י מרזנין לסיג. וגם להרה"ק הרבי ר' צבי הכהן
מרומנוב זללה"ה. ופרשת גדולתו וקודות ימי חייו בס' „תולדות הנפלאות".
זי"ע ועכ"י.

הרה"ק הרב ר' מנחם מענדל זצ"ל מרומנוב

א.

הרה"ק מו"ה יחזקאל שרגא האלברשטאם זצ"ל האבד"ק שינאווי, בס' דברי
יחזקאל פ' במדבר יאמר: „ומיום גלות ישראל הקים להם הקב"ה בכל דור ודור
צדיקים כמאמרם ז"ל (מנייה י"א), במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים,
שהעמדתו להם דניאל חנניה מיסאל ועזרי'; ולא געלתיים בימי יונים, שהעמדתו
להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו כו', וכן קרוב לדורנו מעת זרח אור ישראל

וקדושו הבעש"ט ותלמידיו הקדושים הרכי ר' בער ותלמידו הרבי ר' אלימלך ותלמידו הרבי ר' מענדלי זלה"ה ותלמידיו הקדושים...".

הרבי ר' מענדלי זצ"ל מרומנוב, הי' אמנם במדינת גאליציה פנס המאיר את-חשכת הגלות בארעא דחשוכא; ובעת אשר החשך כסה פני כל הארץ בלי כל שביב של תקוה, הי' הוא העץ אשר בצלו הסתופפו כל שלומי אמוני ישראל, והוא הי' מנחם משיב נפשם. כל מרי נפש וקשה יומם לפניו שמכו מרי שיחם, ועיפי הגלות ויגיעי כח מסבל התלאות והצרות, כאשר אך שמעו דבריו הקדושים מצאו מרגוע לנפשם. הוא יעצם שיהיו אחודים ואגודים יחד, „כי — אמר — בעת שעשרה אנשים מישראל יושבים במסבה אחת, ונדברו יחדיו יראי ה', אז באותה שעה לא ירגישו את הגלות, רק בעת אשר כל איש פונה לעצמו, ובפני עצמו אז ירגיש הגלות בכל מרירותו“.

מצודתו היתה פרוסה בכל הגלילות לתקן תקנות גדולות, והי' עומד בסדן וצודר גררים וסייגים, והי' מדקדק מאוד שלא ישנו את מלבושיהם, ושהיו עשורים כמנהג אבותיהם ואמותיהן, [ראה אורות זה באריכות בספרי „אם לבינה“, ותולדותיו וקורות ימי חייו בפרטי פרטים].

הרבי ר' מנחם כענדלי ז"ל, גם הוא הי' תלמיד הרבי ר' שמעלקי זצ"ל מניקלשבורג כהרה"ק מקאזניץ והחווה מלובלין. ושלושה רועים הללו היו כתלת רעים ולא מתפרשין לעולם, והיו מחבבין זה את זה מאוד. הרה"ק המגיד מקאזניץ הי' קורא אותו שהוא „האישון בת עין של הדור ההוא“ (דאס מענדל אין אויג), והרה"ק מלובלין הי' קורא אותו „מקור היראה“. שמדתו היתה מדת פחד, ואמר כי מאוד הי' חפץ לשלוח לו פריסת שלום, אבל ירא לשלוח לו כי מי יגש אליו לפרוס בשלומו והוא נושא על כל סביביו.

פ"א הי' הרבי ר' מענדלי בלובלין ישיבת שפ, ובליל ש"ק כשהיו מסוגין על השלחן והי' שאון והמולה מרגשת חסידי יאנוב, ושגג הרבי ר' מענדלי בקול שע: ונפל אימה ופחד על החסידים, ושררה הדומיה בבית המדרש ובכל עבר ופינה השלך הם! כראות הרבי מלובלין חרדת החסידים, פתח ואמר: רבי מענדלי הפוך רוגזך, שע הם ש"ע נהורין, „כי ינוב — אם חסירי יאנוב עושים המולה -- אל תשיתו לב, עוד ינובון בסיבה...“ ותחי רוח החסידים ורבתה התנועה בשמחה בנתהלה.

פ"א נועדו הצדיקים שברור לעיר לאנצוט, ועיי מלשינות נלקחו אל בית המשפט המחוזי לעיר רישא, והרה"ק הרר"מ ז"ל הי' ראש המדברים להשיב על שאלות השופט. השופט שאלו מה מעשיכם? השיב, עברי ה' אנחנו, השופט, למה תלבשו בגדי לבן? השיב בשאלה, למה ילבש האדון בגדים שחורים. השופט בכעס, השב לי על שאלתי, השיב, אם תצעק לא אשיבך כלל, ובדבריו הפך ידו ונפל פחדו על השופט, ויחדר מאוד ואמר: עם אנשים כאלה אין לי עסק לכו לשלום.

ב.

במט' ברכות ד' ע"א: לרוד שמרה נפשי כי חסיר אני, לוי ור' יצחק,

חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך. ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר כדי לטהר אשה לבעלה...

שתי השקפות על אודות החסידות, ומה היא חסידות, שמשתקפות בפלוגתא זו של ר' לוי ור' יצחק, דחד אמר דחסידותו של דוד היתה במה שקם בחצות לילה לומר שירות ותשבחות להשי"ת, וחד אמר שהחסידות של דהמע"ה היתה בזה שעסק בהלכות...

שתי השקפות הללו חזרו ונשנו להיות שונות בקרב החסידים אשר על דגל החסידות הבעש"ט ידגלו, הרבה מן נושאי דגל החסידות אחזו בשיטת מ"ד דהחסידות היא לקום בחצות ולהלל בשירי דוד המע"ה, ולעסוק בספרי מוסר וידאת שמים, אשר עליהם כונן חיציו (נס' נפש החיים שער ד') הנאון מיהר"ח מולאזין תלמיד הגר"א זלה"ה.

ורבנו הרבי ר' מענדל' ז"ל הוא אחז בשיטת המ"ד דחסירות של דהמע"ה הי' במה שעסק בהלכות, וע"כ הי' מזהיר על ליכוד הלכה ותוס', כאשר יספר תלמידו הגה"ק בש"ת מראה יחזקאל סי' ק"ד, וז"ל: „ואמת יהנה חכי הכמה פעמים הוהירנו על לימוד העיון והרבה בשבת לימוד זה כשהיא לשמה, ע"ד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, ושכל צדיקי רורנו לא זכו למעלה עליונה הזאת רק ע"י לימוד העיון...“

ופ"א שאל אותו הרה"ק מלובלין אם יש לו חסידים, ויענהו רבנו כן יש לנו ב"ה חסידים. ובמה הנם חסידים? שאלהו החוזה. חסירים שלנו שוקדים על עיון הלכה ותוס'. אם כן — ענה הרה"ק מלובלין — הנם באמת חסידים.

כהרבי ר' אלימלך, רבו, כן גם היא, הי' מקפיד על רבוי החסידים בכמות, כי החסידות בטרתה לא תוכל להתקיים רק אצל יחידי סגלה, ובני עלי' המעטים, וע"כ הי' אומר: „כשבאין אצלו מאה אנשים, חמשים שלח הס"מ, וחמשים באים מצד הקדושה ויש בכחו לבטל הרע, אבל כשבאים יותר יעורר השי"ת מערבוביא כזאת.“

ולאשר כבר בימיו נתרבו החסידים מההמון למרות חפצו, והיו חסידים כבר אז בימיו, שלא הטו שכמם לסבול צול עבודת ה' כחפצו, והחלו להתרפות מעבודתם, ולבקש „יומי דמגרי“ לעשות סעודות מרעים ולשתות ביהוד, וסככו על רבותיהם הקדושים שהם יכפרו ויגינו בעדם, שלא לפי דוחו וחפצו, ע"כ הי' דרכו בכל שנה בליל שמורים אחר הסדר לספר עובדא מעין „חד גדיא“ בנוסח זה: אוראנדר אחד הי' דר בכפר סמוך ליער, וביער נתראה כפעם בפעם דוב אחד, שומר היער הי' אורב לו לצודו, ובכל יום ויום בא אל היהודי האורנדר להקיף מעט י"ש לשתות, והבטיח לו כי כאשר יצוד את הדוב ויהרגו ויפשיש עורו אז ישלם לו במטב כספו אשר יקח בעד עור הדוב, עברו שבועות אחדים והנה נראה הדוב ביער, שומר היער קרא את היהודי וצוהו לעלות על האילן הגבוה ויראה איך הוא יורה בחציו על הדוב, ובכן יתן לו מעט י"ש, ונתן לו ושתה, והלך היערה והעמיד את האקדה ויירה, ובהיותו שכור החמיא המטרה

והדוב בא עליו, השומר נפל ארצה וישכב כאבן דומם ופנר, הדוב חשבהו למת וברח היערה הלאה ממנו, היהודי ראה את כל זאת מצד האילן, ירד משם ונגש אל השומר שעדיין חי מונח שם ויטאלהו בצחוק מה לחש הדוב באזניך? הוא, הוגיד לי כדברים האלה, "ניעתה הוי זהיר מלשתות על סתך עור שאינו שלך ואינו ברשותך..."

ג.

הרה"ק הרד"מ ז"ל חי רוחני ביותר, כל מגמתו הייתה להעלות את הכל מלמטה למעלה לשורש, להוריד הגשם, להסיר את הקליפות, ולהניח רק את הניצוץ הקדוש את החיות הרוחניות שבקרבו, וכה יאמר (בספרו מנחם ציון), כי כאשר ירד הגשם והשגג כו', שהגשם כשיורד מן השמים נקרא מטר, שהוא דבר רוחני עד בואו לעולם הזה מתגשם וע"ז הוא מוליד ומצמיח את הארץ שהזרעים נמשכים למעלה לשרשן וע"י האכילה בכוונה נתעלה הרוחניות שבה אל המקום אשר שם חי' אלה בתחלה..."

עוד שם: "ענין אכילת המלאכים אצל אאע"ה המה דברים נפלאים ונעלמים, שהגיד להם כל כוונת המאכלים כשעמר עליהם תחת העץ... ובר קפרא (בקהלת רבה פ"א סי' ד') חי' בקי בכך מאור, ובימי חורפי השגחתי על כל תכונת המאכלים ומהותם וצורתם..."

"ואמת נכון הדבר כי במלבושי אבותינו מימי קדם יש על כל דבר כמה סודות ושכל עליון, ומעולם לא שאפני אדם לבאר לו ענין המלבושים וכוונתם ועל מה מברכין בכל יום מלבוש ערומים, וכבר דברתי עם המגיד טעם למה שהולכין בשני תנורות..."

והרה"ק החוקר ומקובל מוה"ר א מרקוס (בס' קסת סופר בראשית ד"ה בצלמו) מביא בשם הרה"ק בס' מנחם ציון, "שגופו של אדה"ר חי' יותר זך ורוחני משמעות הדורות היום", וכתב ע"ז וז"ל: "הגם שהמאמרים האלה רחוקים מקטנות חומריות השגותנו הלא לא נאמרו לבטלה ואם שלא תתגלה הבנתם עד לעתיד יש איזה דרך לקרבם אל השכל השוקע בגשמיות והוא: כי החצונים המורדים בה ומכחישים תורתו יתחלקו לבי' כתות בעלי החומריות וע"י הרוחניות אשר עיקר הראותם בשדה החקירה התחיל משנת תר"ח ואילך, ובמקום שהראשונים מכחישים ענין הנפש והשארתה אחר המות הראו הכופרים האלה שהם חריפי דרא יותר מן החומריים בניסיונות ומופתים אשר הודו להם ראשי חכמי התכונה וחכמת הטבע שהנפש ענין מובדל לעצמו מן הגוף ולא תמות במות הגוף זחושיה משונים ותקיפים הרבה מחושי הגוף ויש לה כמין לבוש גופני דק על דק הנקרא אצלם אסטראללייב, פי' גוף כוכבי או ספירי עד שנתפסים בציור הפוטו-גראפי באמנם כי מה שלא יתראו לעין הגשמי מפני שעין האדם לא נבנה כי אם לקבל שבעה גוונים מאדום עד תכלת ומה שנראה חוץ משני הנבולים האלה לא נצטייר בבבת עין אבל היות הפוטוגראפי הנמשח כמזג כסף חלוריי ויסוד הנקרא באריר ירגיש ויקבל גם צורות דקות בלתי נרגשות לעין האדם. כזו שבטלה שיטת אדיסטו בענין מהות הגופים במה שלמעלה מגלגל הירח שלו ובמה

שלמטה ממנו כן בטלו הזיותיו בענין מהות הנפש ע"ד צורה וצרה פילוסופית, ועל החכמה החיצונית המסמאת את עיני האדם בתחבולותיו מן ההפך אל ההפך נאמר מאמר רז"ל באגדה על ביעור יצה"ד לעתיד צדיקים גרמה להם כהר ובוכים איך יכולנו לכבוש הר גדול כזה ורשעים גרמה להם כחוט השערה איך לא יכולנו לכבוש חוט השערה כזה...".

על משיח בן דוד המקווה שיבא ב"ב אמר: „הנה כל אחר ואחר מצפה לקראת בואת המשיח, ושיזכה לראות פני משיח, והם לא ידעו כי משיח יהי גובהו מארץ עד לשמים מלא שמות הקדושים וכל הרואה אותו יזדעזע כל כך עד שלא יוכל למצוא מקום מפחד ובהלה". כה צייר את המלך המשיח כתיאר פני מלאך ושרף מרפאי מעלה כהמראה אשר ראה דניאל... (דניאל י"ד) כפי בחינתו ומעלתו הנשאה, שהי' רב הדומה למלאך ה' צבאות.

ד.

השפעתו היתה גדולה מאוד על כל הבאים בקרבתו, וגם אנשים סותרים וכנעני ארץ, העלה עמו בכח תורתו הקדושה למעלה למעלה לעולם האצילות, כאשר יסופר עליו, פעם אחת ישב הרה"ק הר"מ ז"ל בסעודה שלישית ונתלהב בחידושי תורתו ודבר מעולמות הצליונים ותכלית האדם לעלות למעלה ולהגבי' אי"ע משפל מצבו בהארציות, ועל שלחנו ישבו אורחים נכבדים סותרים שבאו להסתופף בצלו בש"ק ומיד לאחר השבת יסעו לדרכם לארץ הגר למסחרם. ביום א' בכוכר נכנסה הרבנית אל הרה"ק לבקש מעות לצרכי הכית ולא הי' בידו, ואמר לה כי בודאי יבואו הסוחרים לקבל ברכת פרידה ויתנו לו מזהב שבא להתפלל בעדם, עברו שעות אחדות ולא באו, שלח הרה"ק את משמשו להתודע מה זאת כי בוששו מלבא, המה באו אל הרה"ק להשיב לו תשובתם לאמור: כאשר שמענו אתמול בסעודה שלישית מה שאמר רבנו בח"ת כה הלהיב את לבבנו לעבודת ה' עד אשר גמרנו בדעתנו לעזוב את המסחר והעסקים הגשמיים, ונשב פה בצלא דמהימנותא לעבוד את ה'. אמר להם הרה"ק לכו לסבלותיכם, בסעודה שלישית הייתי בעולם האצילות ושם אין צריכים לשום דבר אבל עתה הננו בעולם המעשה צרכי בני ישראל מרובים לכו עבדו את ה' במשא ומתן באמונה, טוב תורה עם דרך ארץ ויברכם וילכו לדרכם.

בס' „מבשר טוב" מאמרו"ר הרב מו"ה גרשון ז"ל (פ' בשלח) יספר לנו כדברים האלה: בימי הרב הקדוש והגורא רבי ר' מנחם מרומנוב זלה"ה, גזרה המלכות גזרה על בני הכפרים יהודים, שלא ידורו בכפרים רק יעתיקו מושבם בעיירות, והי' הדבר קשה להם מאוד, ונאספו כל בני הכפרים מכל הסביבות ובאו על ש"ק להרה"ק זצ"ל. בלי"ל ש"ק לא דבר מאומה מזה, אך ביום בסעודה שני' אמר להם, אתם בני הכפרים באתם אלי להחפץ בערכם לבטל הגזרה מעליכם, דעו כי מאת ה' היתה זאת, ונתן בלב המלכות ויועציו לגרש אתכם מהכפרים, כי מלבד שאתם מבלים כל ימיכם בכפרים ולא תדעו מתפלה בצבור, עוד רעה יותר מזה שתחללו את השכת ולא תשמרוהו כהלכתו... מיד געו כולם בבכי ואמרו כל אשר יצוה רבנו נשמור לעשות מעתה ועד עולם ואך ירחם עלינו ועל טפינו...

אמר להם הרה"ק: זאת עשו קבלו עליכם ועל ב"ב לשמור את יום השבת כהלכתו או יהפוך ה' את לב המלכות ושריו עליכם לטובה, כמו שקראנו היום בתורה הקדושה: „שבו איש תחתיו" לשמור את השבת, או „אל יצא איש ממקומו", ותשבו לבטח בבתיכם ואין מחריד. כה השפיע עליהם יראת שמים ומדות טובות, כי השפעתו היתה גדולה עליהם, כי בכל עת צרה ליעקב פנו אליו לעזרה כי חשבוהו לאביהם ואפטרופסן של ישראל ותמיד ה' דואג לטובתם.

פ"א אמר לר' שלום מכפר יאדאוניק (אצל באכניע) שהי' מפורסם בצדקתו ובמעשיו הטובים: „תשגיח בעין חמלה על אלה העניים המחזירים בכפרים, ואחרי סובבם כל היום מכפר לכפר לקנות ולמכור מרכלתם, באים בערב לצל קורתך והנם ציפים ויגעים שבע בוז וקלון מלעג השאננים, וקורם בואם לאכול לחם נקורים אשר באמתחתם יעמדו בקרן זווית להתפלל מנחה וערבית, רע כי מלאכים שרפים ואופנים יודעו עוקץ הוללם הבוקע למצלה...”

שמים ועשרים שנה ה' רורש מרי שבת בשבתו בפרשת המן להמשיך שפע פרנסה על ישראל, ומעט מהדרשות הללו נאספו ע"י תלמידו הנאון החסיד מרה יחזקאל פאנעט ז"ל אבר"ק על מרינת זיבענברגען והוציאם לאור בספר מנחם ציון.

ה.

הרה"ק חשב את הקץ, שצור בימיו יהי' קץ וסוף להגלות בריאת משיח בן דוד, וכשנת תקע"ג כעת מלחמת נאפליון ורוסיא ביקש הוא ז"ל שיהי' נאפליון גוג וכגוג, ושתהי' מלחמה זו מלחמת גוג ומגוג, ואחרי' תהי' הגאולה שלימה בביאת המשיח, ואמר ילכו כל העם עד ארכבותיהם גדם ובלבד שיכוא הגואל צדק. אבל הרה"ק הרבי ר' נפזלי מראפשיטץ ז"ל אמר, שהוא לא יוכל לראות נשפיכת רמן של ישראל, ונסע להרה"ק המגיד מקאזניץ ז"ל אודות זה שלא יחזיק עם הרה"ק הרר"מ, וכל האריכות רבירש בזה, ראה בספרי „אם לבינה" בתולדות וקריית הרה"ק הרבי ר' מענדלי, ובס' „נפלאות הרבי", ובית רבי"ן ולא עלתה בידו או.

ואולם בראשית בוא שנת תקע"ה נרברו יחדיו „שלושה הרועים" הרבי ר' מענדלי, והרבי מלובלין, והמגיד מקאזניץ ולה"ה לעשות מעשה רב לקרב קץ משיחי, אבל בעון הדור לא נתקיימה מחשבתם כי בערב סוכות תקע"ה נפטר המגיד מקאזניץ, ובליל שמחת תורה אירע הדבר מנפילת הרבי מלובלין ונתפרדה החבילה.

הרה"ק ה' אומר: ביאת המשיח יהי' כמו ביאת ש"ק בלבוב, פ"א ה' בלבוב, בעש"ק אחר חצות היום, קרושת שבת בערה בקרב, שלח את משמשו התוצה לראות אם כבר מוכנים בני ישראל לקבלת שבת, המשמש ראה בני אדם מישראל רצין ושאל אותם מתי ילכו לקבל שבת, הם הביטו עליו בתמהון ואמרו ה"א עוד יש לנו הרבה ראגות שונות ומשונות, ולא נוכל עור לחשוב מקבלת שבת, ושב המשמש בתשובה זו, עכרה שעה אחת ובלב הרה"ק בוער קרושת שבת, ושלח את המשמש עור הפעם לראות אם מוכנים הם לקבלת שבת, המשמש שאל את

העובדים ושבים על זה, והם השיבו לא עת האסף המקנה וקנין, וכה שב המשמש עוד הפעם ועוד פעמים בתשובות שונות שעדיין אינם מוכנים לקבלה שבת, ובכן ישב הרה"ק ברר וכצפה לזמן קבלת שבת, והנה פתאום נשמע קול הגפת הדלתות, וכגירת חריסי חניות מכל הרחובות... הגה בא שבת!

אז אמר הרה"ק למשמשו ראה כה בבחי' זו יבא משיח, העם יהיו טרודים, רצים רחוקים ומבוהלים, בלתי מוכנים לקבלת פני משיח, אבל פתאום יבא הארון אל היכלו ויסגרו החניות, וישליכו איש אלילי כספו... הגה משיח בן דוד בא!
הרה"ק ז"ל חש עתידות עמו ואמר: „קודם ביאת המשיח מי שירצה להשאר יהודי נאמן לדתו, יהי קשה עליו הדבר לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו כאיש אשר ירצה לטפס ולעלות על כותל ישר וחקק, ויצטרך להחזיק מעמד בצבתים...”

וראה בס', אם לבינה עור דברים נפלאים ממה שאמר בשעת פטירתו, זהרה"ג מוהרא"ם בספר „ההסידות" מביא עוד שבשעת פטירתו אמר שהוא זוכר העת שכתב את „השאלות", ומענין הדבר שמה שאירע לבעל השאלות אירע אצלו, כי כאשר יספר רבנו שרירא גאון באגרת סדר הקבלה שלו לאמור: „אחריו נתמנה לראש ישיבה – ע"י ראש הנולה – מר נטוראי מבגדד תלמיד רב אחא משבחה ומשמש, ויוציף לב רב אחא משבחה על העול הנעשה לו ויעל לארץ ישראל...” וכן ה"י אצל הרה"ק הרר"ם שנתמנה משרתו הרה"ק מוהרצ"ה כהן להיות ראש הדור, וכל צדיקי הדור הכירוהו לצדיק יסוד עולם.

בשנת תקע"ה ביום ל"ד בעומר יצאה נשמתו בקדושה וטהרה ושבה אל מקור מחצבתה בגנוי מרומים, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר יעקב יצחק זצ"ל הרבי מלובלין

א.

הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל אמר: „ונהר יוצא מן העדן להשקות את הגן ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים". העדן, הוא רבנו ישראל בעש"ט ז"ל. נהר, הוא תלמידו הרבי ר' בער המגיד ממעוניטש ז"ל. גן, הוא אחי הרבי ר' אלימלך בע"ט נועם אלימלך, זהו ונהר יוצא מן העדן להשקות את הגן. ומשם – מהנועי"א – יפרד והי' לארבעה ראשים. או הרה"ק מלובלין. ב) הרה"ק מקאוניק. ג) הרה"ק מוהרר"ם מרומאנוב. ד) הרה"ק מאפטא זל"ה"ה.

שם מלובלין אצל הרה"ק מוה"ר יעקב יצחק זצ"ל, הי' הקיבוץ היותר גדול מקהל חסידים ואנשי מעשה, לשאוב מימי הדעת ממעינות חכמתו, שמה ישבו חבורתא קדישתא ועסקו בחסידות, באהבת רעים ודבוק חברים. בכח המושך שהי' לו להרה"ק ז"ל, משך אבירים בכחו אליו, ואין כל פלא על כח המושך שהי' לו

אם הוא ז"ל הי' מעיד על עצמו פ"א בערב יו"כ כי פשפש במעשיו של כל השנה שעברה ולא מצא, שאפי' פעם אחד לא בא לכלל הקפדה במשך כל השנה, ואיש קדוש כיו"ב שהוא כה נוח לבריות שלא יהי' לו קפידא כלל במשך כל השנה על שום אחד מישראל, לאיש כיו"ב נמשכין אליו הכל, כי עוז וחדוה במקומו, ותמיד היתה זהלתו בפניו, ואבלי בלבו, על גלות השכינה, וככל עבדים נתאספו אליו העדרים, ובעין פקוחא שכתו על כל צערו ותהלכותיו עד שגעשה רבן של ישראל וקראו אותי בשם „הרבי“ מלובלין.

הרה"צ מוה"ר ישעי' מפשעדרבורו ז"ל סיפר, כי במשך של כ"ב שנים הי' פביט בעינים פקוחות על כל פסיעה ותנועה של הרה"ק מלובלין וראה כי במשך כל הזמן הזה קם בכל לילה בחצות ליל בריוק בלי קדימה וכלי איחור כלל, אפי' בהבדל של רגעים אחדים.

גם ראו אצלו איך הי' צופה ברוח הקודש על ארבע מאות פרסה, והגה"צ הרבי ר' צבי אלימלך ז"ל מדינוב (בע"ס בני יששכר ועוד) אמר עליו, כי כמעט אפשר לומר שהי' „רואה“ ברוח הקודש, כ„שמואל הרואה“, וההבדל הוא בינו ובין הנביאים בזה שלא הי' יכול לומר „כה אמד ה'...“ וזכה לשם: ה„חזוה“ מפולין, וגם הה"צ הרבי ר' ברוך ממעזיבוו זצ"ל הורה לשמו, כי הוא ראוי להקרא בשם „החזוה“.

ועל עבודתו, עבודה שלבב זו תפלה, אמר הרה"ק הרר"מ ז"ל מפרעמישלאן: „מי שרוצה לראות לדעת המובן של „ויחרד יצחק חדרה גדולה עד מאוד“ הוא יסתכל היטב על עבודת הרה"ק מלובלין“.

וסיפר לי הרה"ג מו"ה מנחם מענדל רובין ז"ל מירושלים תוב"ב, שפ"א שאל אביו הגאון מו"ה שמואל אהרן ז"ל האבד"ק קארטשין את רבו הגאון הקדוש בעל שו"ת דברי חיים מצאנז מה הי' יכול להיות בלובלין יותר ממה שהוא רואה אצלו תורה, עבודה וגמ"ח במדה מרובה ויתירה? והשיב לו, דע כי אלו ראית את „הרבי מלובלין“ בעת אומרו ברכה אחת, אז הבנת מה היא עבודה, וכי עבודתי כאין כאפס... כיכ היתה עבודת הרבי מלובלין באהבה ויראה, ופחד וחרדת אלקים. הרה"ק ז"ל התנגד לשיטת החסידות שהנהיג הנה"ק מוהרש"ו „הרב“ מלאדי ז"ל בחב"ד, והעיקר הי' אצלו עבודה שלבב, בלב בוער באהבת ה' בדשפי אש שלהבתיה, לעבוד את ה' בהתלהבות ובהתרגשות, ולא חסידות שבמות כמו זו של חב"ד וע' בספרו „זכרון זאת“ פ' מקורי ע"ד שטתו זאתו.

וגם על אודות ליחד יחודים ע"פ קבלת האר"י ז"ל יסופר עליו, „כי פ"א בחג השבועות בקש להתפלל על הגשמים, כי הי' אז עצירת גשמים עד שהבהמות שבשרה מתו בצמא, התחיל לדבר מהמחבר „שיר היחוד“ רבנו שמואל הנביא ובנו רבנו יהודא החסיד זללה"ה, ומדי דברו בס הקדירו השמים בעבים והגשם ירד. אמר כי בעת שאי אפשר ליחד יחודים אזי העצה לומר „שיר היחוד“, שהוא כולל כל היחודים, ואם אי אפשר לומר שיר היחוד טוב לדבר מבעלי שיר היחוד...“ (הרה"ג מוהר"א מרקוס בהחסידות ע' קל"ו א).

א) ראה אודות זה בספרי „חסידים הראשונים“ תולדות יקרות רבינו שמואל הנביא ודיה"ת זללה"ה פרק ד'.

ב.

כאמור למעלה, ממת ענותותו וסבלנותו, שלא הי' מקפיד הקפדה קלה במשך כל השנה, ועוד יתירה שגם עם מתנגדיו ורופיו אשר דרפוהו והדריכוהו מנוחה, הי' מתנהג במדת ענוה וסבלנות, כאשר יסופר שהגאון ר' עזריאל הורוויץ ראש הברזל האברק לובלין ז"ל, אמר לו פ"א, מדוע הוא מתנהג ברבנות וממשיך עדה ולוקח מהם מעות בחנם, אמר לו הרה"ק, ומה אעשה אם הם באים אלי, א"ל, יאמר להם שלא יבואו אלי, כי איננו רבי ולא צדיק, א"ל הרה"ק, כן אעשה והלך לביתו והכריז בבית מדרשו כדברים האמורים, וכמובן שלא פעל מאומה והי' הכל כתמול שלשום. שוב פ"א פנע בו הרב הגאון האברק והוכיחו על שממשיך עדה הלאה, אמר לו הרה"ק עשיתי כדבריו אבל לא הועיל, א"ל הרב האברק, כי כן דרך החסידים כי ביותר שהרבי שלהם משפיל א"ע ביותר הם מאמינים בו ונמשכים אחריו, בכך עצתו שיצמוד ויכריז ברבים שהנהו צדיק יסוד עולם וקדוש עליון ואז יעזבוהו ויפרדו ממנו, א"ל הרה"ק אמת הוא כדברי מפלתו שאינני רבי, אבל גם שקרן אינני, ואיך ייעצני להכריז בפומבי שקד גדול כזה. הרב תמה והלך לו.

וכן יסופר, כי כאשר באו לפניו החסידים בקובלא על הגאון בע"ס, ברוך טעם ז"ל האברק לייפניק (ואז הי' אברק ווישניצא בגאליציא) כי ירדוף באפי את החסידים, השיב להם: "מה אעשה ותורתו אהובה וחביבה לי", אך מתגרת יד הקדושים הרבי ר' מענדלי זצ"ל מרומאנוב והרבי ר' אברהם יהושע העשל זצ"ל בע"ס אוהב ישראל, שהי' אז רב אברק קאלבוטוב, נאלץ לעזוב הרבנות דק' ווישניצא ולקבל את הרבנות דק' לייפניק במדינת מעהרן.

והי' עובדא שהגאון ר' ארי' ליב הכהן בעה"מ קצות החושן ז"ל האברק סטרי, רדף את החסידים שבעירו בהתנגדותו להחסידים ורבותיהם, והחסידים ג"כ לא נהגו בו כבוד להדר פניו בשביל זה כמובן, ובחרות אפו במ שמתניהו לכל החסידים בקהלתו, ואנשי העיר סטרי נהגו במ כדן המבואר בש"ע יו"ד סי' של"ד. ויתוועדו החסידים והחליטו לנסוע לובלינה להיות שם עד אשר יעבור זמן נידוים, וכאשר באו לובלינה ובבואם לחצרות קדשו ובקשו ליכנס לפניו אל הרבי לקבל שלום, בא לנגדם הגבאי ואמר להם בשם הרבי שלא יכנסו אצלו עד אשר יעבור זמן נידוים, ובכלות הזמן נכנסו אצלו וסיפרו לו את אשר עושה להם הרב דק' סטרי, אמר להם הרה"ק: כתיב מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה פירשי בעבדי אצ"פ שאינו משה, במשה אצ"פ שאינו עברי, וקשה מה יש לירוא במשה אם אינו עבד ה', אולם הענין כך הוא כמו שאמרו חז"ל על ר' יוחנן בן זכאי שאמר על ר' הנינא בן דוסא אני כשר לפני מלך והוא כעבד לפני מלך, שישנם גאונים שעוסקים בנגלה בהלכות ודיני התורה, וישנם צדיקים שעוסקים בעבודת ה' כעבד נאמן הדבוק ברבו בכל עת וככל שעה, וזהו "במשה" היינו בגדול הדור העוסק בנגלה, אצ"פ שאינו "עבדי" ברבקות כל כך, ואם כן, הרב שלכם שהוא שר התורה וגדול הדור מדוע לא יראתם מפניו.

ונפלא הוא הדבר אשר הרה"ק ז"ל העביר על מדותיו והי' סולח ומוחל לכל מאן דמצער לי, ונשא פנים לתורה לגאונים כתנגדים בשביל תורתם, אבל

לא כן נהג עם תלמידו הגאון הקדוש הרבי ר' יעקב יצחק מפשיסחא ז"ל, והי' נקרא בפי כל „היהודי הקדוש מפשיסחא“ מפני שהי' שמו כשם רבו, וכאשר נהרו אליו רבים וכן שלימים מכל אפסי פולין, ובאו לחסות ולהסתופף בצלו, ולשאוב מים מבאר תורתו, ונמצאו אז מקנאים אשר קנאו לכבוד רבם הרה"ק מלובלין, וביאו דבתם רעה עליו לפני רבו וברית כרוהה ללה"ר כו', והקפיד עליו מורו ורבו הקדוש מלובלין ז"ל ולא רצה לוותר לו מאומה, וראה אודות זה באריכות בס' נפלאות היהודי, ונפלאות הרבי, ובספרי אם לבינה בתולדות הרמ"מ מרומנוב זצ"ל פ"ח.

הרה"ק מפשיסחא זצ"ל הי' תלמיד הגאון ר' טעבלי מליסא ז"ל, ובבואו לובלינה אל הרה"ק „הרבי“, העיר בקרבו את כחות נפשו העצומים והלהיב את לבבו ליראה ואהבה, וליראה עילאה ממדת „פחד יצחק“. פ"א בא לפני רבו הקדוש מלובלין ז"ל והתאונן לפניו כי הפול עליו אימה ופחד אשר לא יוכל נשוא אותה, אמר לו, הנך עומד כעת בודאי בלימודך במס' ב"ב בשיטת „בנות צלפחד“, וכן הי'.

הרה"ק בע"ס „הפארט שלכה“ מראדאמסק ז"ל סיפר, כי בהיותו עלם כבר חשע בשנת תק"ע, לקחו אביו עמו בנסעו אל ה"י, יוד הקדוש על ש"ק. בשעת סעודת שבת פנה „היהודי הקדוש“ אל אחד המסובין — שהי' מחסירי הרה"ק הרבי ר' ברוך ז"ל ממעזיבוו רק בדרך נסיעתו לדאנציג נשאר בפשיסחא על ש"ק — ואמר לו: „מורו ורבו ישמח היום על השיגו „השגה“ חדשה, כאשר תבא לביתו תאמר לו בשמי כי אותה ההשגה כבר ידועה לי“. ואח"כ פנה אל המסובין ואמר: „סוף דבר הכל נשמע את אלקים ירא כו', אחרי כל ההשגות והמדרגות צריכים להתחיל מחדש לעבוד את ה' ולהיות יהודי פשוט“ [כעין זה שאמר מהר"ש מקנין שאחרי אשר למד סודות הקבלה הי' כתפלל כתינוק והבין].

וע"כ הי' כנגד החסידים אשר נתפעלו מרבם הקדוש בזה שהוא „חזוה“ ועושה נפלאות, כי לא זה הוא העיקר אצל החסידים הנאים לבקש תורה ויראת שמים, כי אם להביט על עבודה הפנימית שבלב, ולא על הלבושים החיצוניים המפליאים, כהצפי' למרחוק ופעולות הנפלאות.

היהודי, התאמץ לחבר את התורה והעבודה יחדיו יהיו תואמים, וביקש לשתל את לימוד התלמוד בקרב החסידים, כי בהוא פחדא ישב תמיד, כי יגיע זמן שלא יהי' מנהיג הדור באמת, ולא רבי, ולא חזוה, וע"כ ביקש להקדים הרפואה בהפצת לימוד „התלמוד“, שגם אם יבא זמן אשר לא ישאבו עוד כים חיים ממקור החסידות, יהי' להם התלמוד למקור מים חיים, והי' רגיל לומר: הנה הפיטן מתאונן ואומר „ואין לנו שיעור רק התורה הזאת“ — אם כן, מה יש להתאונן, אם אך יש לנו שיעור כזאת התורה, כבר בטוחים אנחנו כי עמדתנו חזק ואמיץ וקיים, ועלינו רק לשמור את ה„שיעור“ היקר הזה, ובכדי שלא לבטל לגכרי את ה„חסידות“, ולשוב רק ללימוד התלמוד בשיטת הגר"א ז"ל מוילנא, ביקש להרכיב את החסידות בתוך לימוד התלמוד, ואת אותה ההתלהבות וההפעלות והשכחה שהחסידות הביאה לתוך התפלה ועבודה שבלב, רצה הוא להכניסה אל תוך לימוד התלמוד, ועבודת המחשבה והמוח; שאז גם אם ברבות הימים הפוג התוכן שבחסידות הפנימית, ישארו קיימים ונאמנים עם התלמוד, ודנהיג ללימוד קורם התפ"ה גמרא ותוס' בעיון, בתור הכנה לתפלה, ונמשך מזה שברוב הימים משכא להו שמעתתא

עד אחר חצות היום ועבר זמן התפלה. - הרה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל, אשר אהב את היהודי כבבת עינו, ערך אליו מכתב אודות זה לאמור: „האם מוכרחים בכל יום ויום להתפלל בחידוד כל כך עד חידודו של חרב פיסיות? אצלי יקרה לפעמים שאני מתפלל עד „ברוך שאמר“ כאיש משוט, עד אשר יצליח בידי בעזוהשי"ת להגביה עוף. אבל לא חזר בו מדרכו אשר כבר כבשו לאורח סלולה בעד תלמידיו, ומפאת זה הסב על עצמו התנגדות עצומה מכל צד.

כאשר חש בנפשו כי קרוב קיצו אמר לתלמידיו כי יבקשו עליו רחמים כי יניע לשנת החמשים, ובוה יניע גם לשער הנר"ן דקדושה, אז יחזיר את יהודי המערב (היינו אשכנזגרמניא) בתשובה לתורה וליהדות.

בשעת פטירתו אמר על הרה"ק ר' ליבוש אָזרובער ז"ל שהי' נחבא אל הכלים והצנע לכת: „הנני מוצא אותו בשעת התפלה תמיד באותן העולמות כמוני, אני והוא היינו מבעלי תוספות ושנינו נשרפנו על „קדוש השם“ ובאנו שנינו עוד הפעם אל זה העולם למלאות שנותינו אשר נחסר לנו אז, הוא יאריך ימים עד וקנה ושיבה, מפני שהוא נחבא אל הכלים ולא נתפרסם, מה שלא עלתה בידו מפני שנתפרסם והצבור הטיל עצמו עליו...“ ויצאה נשמתו הטהורה ושבה אל מקור מחצבתה קודש בחוהמ"ס י"ס תשרי תקצ"ב לפ"ק ז"ע ועכ"י.

. . .

בן ארבעים ושמונה הי' בשעת פטירתו, וכאשר שאל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל ז"ל את הרה"ק מלובלין „איך כניחין תלמיד כזה ליפטר מן העולם? השיב לו, „יש לי שני בדומה לו הוא הרבי ישעי' מפשעדרוז שאור תורתו מבהיק מסוף העולם עד סופו“.

ג.

יסופר על הרה"ק זצ"ל שבימי חורפו עמד בנסיון גדול, והכי הוי עובדא. פ"א בלכתו בדרך אל רבו הרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל בלילה מלילי טבת והקור גדול והשלג יורד מן השמים כמעט שכלו כחיתיו, והנה פתאום דאה אור מבהיק נגר עיניו, והוא לא רחוק ממנו, התאמץ והלך שמה ואמנם כן והנה בית בשדה ומאר סבפנים, נכנס פנימה בחדר הראשון ואין איש והלך הלאה חדר לפנים מן החדר והנה אשה צעירה יושבת שם, נדתע לאחוריו לצאת החוצה. היא הלכה אליו ואמרה איך יסכן נפשו לצאת בלילה והקור כה גדול, ואם משום איסור יחוד, הלא פקוח נפש דוחה הכל, והוא יצא החוצה והיא הולכת אחריו, ומפצירה בו לאמור מה הפחד הגדול שאתה מפחד, טהורה אני ופנוי אני, אמר לה כן הדבר, אבל מעודי גדר גדרתי בעדי שלא לעשות דבר רק מה שהוא רצון הבורא ית"ש ולעשות נחת רוח להשי"ת, ובמעשה זה לוא יהי' כדברך שאין כאן איסור אבל איזה נחת רוח יהי' בזה להבית"ש, האם בזה אמלא רצון קוני, לכן יגער ה' בך השטן... וינס החוצה, ויבא לפני הרבי ר' אלימלך וקם מפניו ואמר ברוך הבא יוסף הצדיק.

ואמנם כן הי' כלל"י זה בכל אורחות חייו, כמו שנראה מ"ש ב"ההנהגות" שנדפסו בראש ס' "דברי אמת" (אות י"ט), בזה"ל: "ועיקר לזכור שלא לעשות ולא לדבר שום דבר כ"א מה שיהי' רצון הבוית"ש להיות נחת רוח לפניו ית"ש..." — ובאות כ"ג — כ"ה יאמר: "ושלא לראות כי אם מה שהוא רצון לו ית"ש ולהיות לו נח"ד..." ולזכור מה שאמרו רז"ל כל המביא א"ע לידי הרהור וכו' וטוב צריך להרהר מה שתהיינה לרצון לפניו ית"ש ונחת רוח לו יתברך ומעין זה פירשנו על אם ירצה ליחנק היתלה באילן גדול..."

וקיים מאמרם ז"ל (אבות פ"ב): עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו, בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. — ובדבר זה לבד הי' יכול לעלות ולהגיע אל המדרגות ולהיות מן העולים והזוכים לכל הדברים האמורים בבדייתא דר' פנחס בן יאיר הנ"ל, והוא ז"ל לא הסתפק בזה לבד, כאשר יראה הרואה בהנהגותיו עד כמה היתה דבקתו בהשי"ת, וכסירת נפשו על התורה ועל העבודה, וקדושתו וחסידותו עם כל המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם.

ואחרי כל אלה הי' אומר: "לא על חנם נקרא היצר הרע זקן וכסיל, בודאי הוא כסיל אם הוא יבא להכנע לפני אשת איש או הרהורי אשה". ומה עשה להכניע את היצה"ר ולבטל את ההרהורים האלה, הלא כה יאמר לפרש מה דאמרו ז"ל, אם תרצה להחנק היתלה באילן גדול, פ"י אם תראה שבאתאוות גיאיף ח"ו אפי' רק תאוה לאשתך, שמוזה אפשר תבוא לך תאוה לאשה אחרת, ואשת איש היא בחנק, יש תקנה שיחשוב איני רוצה כי אם מה שהוא רצון הבורא ב"ה כו' וזה נקרא אילן גדול כו'..." (דברי אמת לקוטים על פסוק קומי אורי, ובס' זאת זכרון לפ' שלח ד"ה ויעלו בנגב) א.

הרה"ק "החווה" זצ"ל לא הי' בוש מלספר שגם לצדיק כיו"ב עודנו צריך ללחום מלחמת היצר לטהר מחשבותיו ולבטל את הרהורין בישינ דקרדסין אבתרי', כעין זה שמצינו אצל חז"ל הקדושים והטהורים אנשי האמת והצדק, שהיו מספרים עובדות כיו"ב עליהם (ראה קידושין דף פ"א, וסוכה נ"ב), להורות הלכה לתלמידים איך להתאמץ ולבקש תחבולות לעשות מלחמה עם היצר, ולא יבושו לגלות עבודתם להכריע את יצר מחשבות לבם לפני רבם, אולי יוכל להיות להם לעזר ולהועיל.

הגאון הריעב"ץ ז"ל ב"מגלת ספר" שלו, יספר בעצמו על עצמו איך פ"א עמד בנסיון שהיתה אשה פנויה ממשפחתו משמשתו והביאה לו כל די מחסורו לחדרו כו'... רובים מהקוראים השתוממו אז — בצאת הס' לאור עולם — על זה, איך לא בוש הריעב"ץ לספר דבר כיו"ב ברבים, ואני אמרתי להם, כי עתה בזה"ל

(א) כזה פובן פה דאמרו חז"ל סנהדרין ק"י וישמע משה ויטול על פניו, פה שמע, שחשדוהו באשח איש, כוונתם שחשדוהו שעדיין אינו מוכך כל כך שלא ישלום בו יצה"ר ושלא יעלה על מחשבתו הרהור אשת איש כמו כל אדם, ע' ב"ב קס"ד ג' דברים אין אדם ניוצל ככל יום הרהור עבירה, ועיון חפלה, ואבק לה"ר, אבל באמת טעו דו"ד כסחם בני אדם כעין מ"ש חיס' עירובין י"ג ע"ב ד"ה נוח לאדם אבל פשרע"ה הי' חסיר כדכקת בהשי"ת בלי הבסק והכן.

שנתקיים בנו, ותהי האמת נעדרת כל אחד רוצה להתראות בצורת חסיד וירא שמים מופשט מכל תאוות ומחשבות... אבל לפנים שהי' האמת נר לרגלם היו מודיעים צערים לרבים, למען ידעו כי גם צדיקים גמורים צריכים ללחום עם היצחק כמאמרם ז"ל: "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו". יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום... (שם סוכה נ"ב). וכל מעשיהם היו על פי חכמים -- חז"ל בעלי התלמוד והמדרשים, ובאורם ראו אור לנתיבתם.

ד.

בערב חג הסוכות שנת תקע"ה נפטר הרה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל, ולא נודע מטטירתו ל"החווה" בכל ימי החג ובלייל שמחת תורה אחר ההקפות נכנס הרה"ק החחה לחדרו להתבודד, ולעשות דבר מה בדבר הקץ, כפי המדובר ביניהם... ויהי בחצי הלילה והחסיד ר' אליעזר סטאשווער הלך לפני בית המדרש וראה שעל הארץ שוכב איש לבוש בבגדי לבן ובחרדה שאל מי שוכב שם? ושמע קול חמשיב: יעקב יצחק בן מאטעל, ובשמעו כי ה"רבי" הוא, צעק צעקה גדולה ונאספו רבים מהשכנים וישאו את הרבי אל ביתו לחדר משכבו. בהחדר אשר שם התבודד הי' החלקן סגור, והכלים עמדו על מעמדם, רק רובע החלון שהי' עשוי לפתוח ולהכניס בו אויר הי' פתוח, זבשום אופן אי אפשר הי' לאיש בעל קומה כמיהו להוציא ראשו דרך שם, והבהילו להביא את הרופא דוקטור בערנהארד ושהי' בעל תשובה, כמו הד"ר גורדון אצל הרבי ר' בער ז"ל, כאשר בא שאל להרה"ק על מקום הכאב, הראהו בירך השמאלי, וכאשר שאלו איך נהי' הדבר, ענהו, "כל הסטרא אחרא התלקטו עליי ואח"כ אמר כי המגיד מקאזניץ בא לו לעזרה וסמכו בצד ימין, ואמו החישה לו סעד בצד שמאל -- אז נודע לו שהה"ק המגיד כבר הוא בעלמא דקשוט.

לא עזב את מטתו בחולשתו כל החורף, בחודש ניסן בא לבקרו הרה"ק הרבי ר' נפתלי מראפשיטץ זצ"ל. ורכזו של ה"חווה" להגיד בר"ח ניסן כל מה שיעבור באותה שנה, ואז לא אמר לו רק ער חודש אב. בש"ק פ' פנחס צוה לקרוא לס"ת את תלמידו הרה"ק רבי מאיר בע"ס אור לשמים, שהי' לוי, וצוה לקרוא לפניו עד חמישי כדי לקרוא לפניו את הפסוקים, "יפקוד כו' איש על העדה אשר יצא לפניהם..." ובוה סמכו ב"סמיכה" להיות הממלא מקומו אחריו. (החסידות להר"א מרקוס ז"ל ע' קס"ד). ובתשעה באב שנת תקע"ה שבה נפשו אל בית אביה כאשר חזה מראש -- אחר הנפילה אמר: "כהשמחת תורה כן הט' באב" ונשמתו בגנוי מרומים, זי"ע ועכ"י. בשנת תרע"ו במשך ימי המלחמה הנוראה כתבו סופרי העתונים: "יהודי לובלין מספרים, כי הרה"ק הרבי ר' יעקב יצחק הורוויץ כתב בבוואה, כי לאחר מאה שנה מיום מותו תפסק ממשלת רוסיא במקום הזה, הוא נסתלק בתשעה באב תקע"ה ובשנה שעברה בתשעה באב כבשו האוקטריים את לובלין..."

אפטא בע"ס אור לשמים הנ"ל, הי' תלמיד הגאון בע"ס שרת, כתר כהונה נכד הש"ך ז"ל ועליו יסופר כי הי' תוארו כמלאך ה' צבאות ובעוברו בשוק כרעו לפניו האכרים שהיו בשוק כי נפל פחדו עליהם, ותלמיד הרה"ק, החוזה"ו ובו בחר הרבי מלובלין להיות ממלא מקום, גם כי הי' מעיד על תלמידו הרה"ק מ"ה ישעי' מפשעברבוש זצ"ל, כי הוא שני בדומה ל"היהודי" הקדוש זצ"ל (כאמור למעלה פ"ב) בכל זאת, להיות רבי ומנהיג הדור, בחד בהר"מ מסטאבניץ שהיו בו הכשרונות המיוחדים לתפקיד געלה כזה.

כאשר התוער פ"א עם הרה"ק מוהרר"ן מראפשיץ ז"ל, אמר הרה"ק מוהרר"ן: „הנני רואה כי בקרב החסידים שודר כעת מין תוהו ובוהו, פידור לבבות, והתפלגות למפלגות שונות, לכן לרעתי „איש לאהלו ישראל! כל אחד ישב בביתו וילמוד ויעבוד את ה' כפי יכולתו ולא יסעו עוד לצדיקי הדור“. — ענהו הרה"ק מוהר"מ הלוי על זה, „אני אומר דבר אל בני ישראל ויסעו! אין על כבודו לדאוג בעד השי"ת. אם אין אנו מוכשרין להנהיג את העדה יבואו אחרים טובים ממנו ויהיו המנהיגים“.

אחד מיסודי הנהגתו הי', כאשר יאמר בספרו אור לשמים, ושפטו את העם בכל עת, התפקיד של מנהיג הדור הוא להבין את דרישת העת עם כל חליפותי' ברעזי ההוה, וגם מן העבר אל העתיד ולהקשיב רב קשב מה העת דורשת עתה ולא לחיות בחלומות של העת שכבר עברה.

השפעתו היתה על כל סביביו ואימתו היתה מוטלת על יושבי הכפרים והמחוזות לכל יעבטון אורחותיהם, פעם אחת בא לפניו חוכר אחוזה מרוסיא לשמע אותותיו ומופתיו עם הפתקא שבידו בקובלנא על אדון האחוזה שהוא רוצה כעת להחכירה לאחרים, וכבר פקד עליו להוציא כליו משם, אמר לו הרה"ק „יבפני מה יש לך מגע ומשא עם אשת הסוכן שם“ — כשומעו זאת חרד חרדה גדולה והרח משם בבהלה. כה חרדו מפניו וראו כל עמי ארץ כי שם הי' נקרא עליו.

הרה"ק בע"ס „אור לשמים“ הגין בעד שיטת החסידות כפי אשר קבלה גרבותיו נ"ע ז"ל, ואמר כי החסידות צריכה להשאר בטהרתה רק בעד הצנועים ובעלי רגש הלב ואנשי מדות ומוסר, ואשר מורא רבם עליהם כמודא שמים, רק אלה הם המקודשים ומזומנים להחסידות, וע"כ התנגד לשיטת החסידות החדשה, שהנהיג או הרה"ק ר' שמחה בונם מפשיסחא ז"ל על יסודי העיון השכלי, „בעלי מוח“ בלי רגש הלב, ובלי נימוס והידור פני זקנים, הרה"ק מוהרש"ב מפשיסחא זצ"ל ידע מהתנגדותי, ואמר שהוא יודע מה לעשות שיהי' הדור לכל חסידיו.

כאשר נפטר הרה"ק מ"ה אברהם יהושע העשל זצ"ל בע"ס אוהב ישראל, ביום ה' ניסן תקפ"ג במעזיבו ועדיין לא נודע ביום א' דפסח מזה, ובלייל א' דפסח אחר הסדר אמר הרה"ק בע"ס אור לשמים: „לא ארע מה זאת הנה העברתי לפני את הסדר של מורי הרה"ק בע"ס אוהב ישראל וראיתיו יושב בזהר מבהיק אשר לא יכולתי לראות פניו, ואצלו יושב בנו הרב ר' יצחק מאיר בעצבות ואבלות אשר לא אוכל להבין זאת" ב.

ב) ב"החסידות" להר"א טרקיס ז"ל העיר על החזיון הזה, כי ראה אמנם ראוי אסימית אבל לא ירע להבדיל בין עליונים ודחת-הונים, שהרה"ק בע"ס אוהב ישראל

אחר חג הפסח נודע לו מפטירתו, אמר: „הרבי מלובלין הי' מורי ורבי
הרה"ק בע"ס אוהב ישראל הי' לי כהאומן להיונק" — הרה"ק הר"מ הלוי זצ"ל
בפטר ביום כ"ה תמוז תקפ"ה לפ"ק, זי"ע ועכ"ל.

הרה"ק מו"ה אברהם יהושע העשל זצ"ל „אוהב ישראל“

א.

הרה"ק מו"ה אברהם יהושע העשל זצ"ל האבד"ק קא"ם (קולבוטוב, אפטא,
יאסי, מעזיבוז) בעהמ"ס „אוהב ישראל“, ע"ש שמדתו היחה „אהבת ישראל“,
הי' תלמיד הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל, פ"א הי' הרה"ק מו"ה משה מסאוודין
ז"ל (תלמיד בע"ס קדושת לוי) בליזענסק ומצא שם את הרה"ק ז"ל ותוארו משך
את עיניו עליו, ושאל את הרבי ר' אלימלך מי זה האיש ההדור בלבשו? ויענהו:
האיש הזה כשמו כן תהלתו, אברהם, וכאצ"ה מדהו מדת החסד; יהושע, וכיהושע
בן נון תוארו כנשיא ומלך; והוא חריף עצום כוקנו הרבי ר' העשל (רבו של
הש"ך) וע"כ שמי גם כן העשל.

הרה"ק בע"ס „אוהב ישראל“ בהיותו עוד מהתקופה הראשונה של החסידות,
מבית כדרשם של תלמידי הבעש"ט ז"ל, לא הי' יכול לסבול לעת זקנתו את
הדרכים החדשים, של החסידים החדשים, ובמכתבו משנת תקפ"א לק' יאסי (הנדפס
בס' „דעת תורה“ הלכות שחיטה סי' א'), כתוב לאמור: „והנה עתה לא אוכל
לאטום אזני משמוע צעקת תלמידי חכמים הכשרים מגורל היסורים שלהם, כי כל
איש אשר לא יכרע ולא ישתחוה לקבל את רבן לרבי, הגם אם הוא גדול
בתורה וביראת ה' ומיחוסי גדולי ארץ המה יורדים ומפילים אותו עד לעפר
יושב ביניהם כשושנה בין החוחים... ולדעתי נוטה ענין זה למינות“...

חסידים הראשונים שבתקופת הראשונות להבעש"ט ז"ל היו אומרים, מי
שלומד במס' ברכות האם אינו רשאי ללמוד גם מסכת שבת? וע"כ ניחא להו,
כשנסעו החסידים לכבוד תורה מהרבי ר' בער במעזריטש, וגם ללמוד תורה
מהר"ם מקארעץ, או מבע"ס תולדות יעקב יוסף, ותלמידי בע"ס קדושת לוי נסעו
גם להרבי ר' אלימלך ללמוד תורה גם ממנו וכיו"ב. אבל החסידים שבתקופה
הרביעית לא יכלו עוד לסבול דבר זה, והם אמרו: מי שקבל עליו מרותו של

כבר יושב בשמים עם הצדיקים בנן ערן, ובנו הרב יושב סה עלי ארץ ומתאבל
על פטירת אביו, כי הראי' השכלית ברות הקורש היא למעלה. מן הזכר והמקום,
ואולי לזה כוון הראב"ר בספ"ה מהל' תשובה על שאלת ידיעה ובחירה, שהבחי"ח
יודע כמראה האיציפנינין, היינו ראי' שהיא למעלה מנכבד המקוב והזן ע"ס (ע'
קס"ד וע' רצ"ט).

רבי פלוני, הוא תחת דגל ממשלתו, ובכן לא יוכל להיות עוד תחת צל ממשלה אחרת של „רביי אהר, כמו שאזרח ארץ אשכנז לא יוכל להיות גם אזרח ארץ פולין בזמן אחר. ודבר זה לא הי' הרה"ק בע"ס „אוהב ישראל“ סובל, במדת מדת „אהבת ישראל“ שהיתה בקרבנו, לא הבין איך אפשר שחסיד מרבי פלתי ישנא את החסיד של רבי פלוני ויביט עליו כעל „זר“ יליד ארץ אחרת, וכן ממשלה אחרת, כאשר יביטו איה"ע על ישראל כעל „זרים“, וע"כ לא הי' יסול הרה"ק ז"ל להלך עם הרוחות השולטות לעת זקנתו.

שיטתו היתה, שיטת החסידות במקורה הראשון, לעשות ככל אשר הורה ר' פנחס בן יאיר מזריות לבוא לזהירות, ומהירות לנקיות וכו', וכי, כאשר אמר בעצמו בבקרו את שיטת חב"ד, ואת חסידי חב"ד, — כי כל דרכיו ועניניו המוסריים והרוחניים ערוכים רק ע"פ הספר „מסלת ישרים“ מהרה"ק רמת"ל זצ"ל, שאין בו שום ענין מקבלה וסודות“.

ופ"א אמר לחסידים צעירים לימים, שכבר הרבו להעמיק חקר בסתרי הקבלה, ובאותו מעמד הי' שם גם זקן אחד „אקושי דבי כנישתא“ (שוה"ל קלאפער) בזה"ל: „החסידים הצעירים עוד הרבה יהיו צריכים לעבור עד שיגיעו למדרגת אותו זקן המכה בפטיש, להיות יהודים פשוטים“.

עובדא הוי שבא השמש המכה בפטיש באשמורת הבוקר ודפק על פתח הרה"ק ג"פ כנהוג, וקם הרב בזריות יתירה בהתלהבות, אח"כ שאל הרה"ק אותו איזו כוונה הי' מכוין אז בשעה שדפק על פתחו כי כה נתעורר בהתלהבות, השיב לו השמש הוא אינו יודע שום כוונה, הוא הריוט ואבותיו היו הריוטים, אבל מקובל הוא מאבותיו, שהיו ג"כ שמשים, לומר בהשלים דפיקות ג' שמות האבות אברהם, יצחק ויעקב, יותר אינו יודע, — ואמירת ג' אבות בפשטות ותמימות פעלה עליו כ"כ להתלהב לעבודת הבורא!

וביחוד היתה התנגדותו עצומה נגד שיטת הרה"ק רש"ב מפשיסחא ז"ל, אשר על אודותה נדבר איה"ש בתקופה הרביעית, וכאן אביאה בקצרה מה שנוגע להתנגדותו של הרה"ק בע"ס אוהב ישראל.

בכדי להבין דעת קדושים והתנגדותו של הרה"ק אקדים בזה מ"ש התובת הלבבות שער יחוד המעשה וז"ל:

„וכאשר יתיאש היצר מפתותך מן הפנים האלה ישתדל לפתותך בהנחת החונף, כלומר שתעשה מעשים שלא תבא לידי פניות והתפארות, ויאמר לך לא יתכן שתאה עבודתך לאל בלב שלם גמורה עד שתרהיק החונף ממך מעוטו ורובו. והרחקת החונף לבני אדם מאליך לא יתכן אלא בכסות כל מעשיך מהם, ובהראות הפך מה שיש בלבך להם, וכאשר תתפלל קצר ואל יראה ממך בה רצון ולא האתדלות... ואל יראה עליך סימן יראת שמים ולא אות מאותות העבודה. שלא יכבודך בני אדם בעבורם...“

את הדרך המסוכן הזה שרבונו בחיי ז"ל יחשבהו לפתוי יצר, בחרו חסידיו פשיסחא, והסתדלו כי יסתירו את מעשיהם הטובים מפני בני אדם, ושתדארו לפניהם בהפך כמה שיש בלבם, כדי שלא ילכדו ברשת הפניות והתפארות, וככה פעמים הביאו א"ע לידי חשד שאינם מתפללים, ולידי חשד שבתללים את השבת.

באופן כיר"ב. ס"א בראש השנה נאספו חסידו פשיסחא אל מרתף אחד כעלות השחר ושם התפללו ותקעו שופר, וגמרו תפלת מוסף עוד מקודם שהחל זמן תפלת שחרית בבתי מדרשות שבעיר, והלכו להם לבית מדרשם ללמוד שיעור עיין וכה ישבו ועסקו בגמרא ותוספות כל היום, וכל בני העיר שעברו עליהם ראו שבעת שכל ישראל עמדו בתפלה ותשובה ותחנונים — הם, חסידו פשיסחא, ישבו על הגמרא ולא התפללו כלל, ודבר זה הטיל סער גדול במחנה ישראל, שכדבר הזה לא נשמע מעולם לחלל את קדושת יום הדין ולזלזל בו כל כך ברבים ובכנופיא, ויבואו רבים משלומי אמוני ישראל לפני הרה"ק ה"א, אוהב ישראל בקובלנא על ה"כחה החדשה" ה"זו, שעליו לעצור בעדם שלא תתפשט בקרב ישראל. על החתונה הגדולה שהיתה באסטיליע, שמה נועדו כל צדיקי הדור, ושם נדברו יחדיו לעשות מצשה רב נגד הכחה החדשה, כאשר נודע הדבר להרה"ק ר' שמחה בונם מפשיסחא זצ"ל שלח גם הוא להתם את הגה"ק בעל חידושי הרי"ם, ועמו עוד שני תלמידים כי יעמדו שם בתור סניגורים לעומת המסטינים והמקטריגים עליהם.

וגה"ק הרי"ם זצ"ל השתרל להיות שם בעת אשר נועדו על אודות הדבר הזה, ולהיות סמוך אצל הזקן היושב בראש הרה"ק האוהב ישראל, ופתח בהצלה תולה כדברי התבצלות ובבירור. טוב השיטה החדשה הזאת... הרה"ק ז"ל שמע את התבצלותו, ואח"כ פתח ואמר: "השלחן ערוך הוא דרך המלך לנו ולכל ישראל, אך אחרי אשר באורך הגלות ולרגלי התפוכות הזמן גם בדרך המלך הזה נמצאו מלכת, בא הבעש"ט ז"ל ומצא נתיב הישר אשר הוביל אל המעלה העולה למעלה למשכיל ביראת ה', והנה קמתם אתם והמצאתם אורחות עקלתון בין סלעי מגור המובילים עד עמקי התהום, לא זה הדרך, ולא זו המסלה, שובו שובו אל דרך הישן אל דרך המלך — הרה"ק הרי"ם ז"ל הקשיב לעצתו ואחר זמן רב כאשר הגיע זמנו להיות ממלא מקומו של הרה"ק ר' שמחה בונם זצ"ל כה אחו את דרכו — דרך המלך, ע"פ שו"ע והפוסקים.

ב.

בימי האחרונים לעת זקנתו כבר החלו החיכוכים וההתאבקות גם בקרב החסידים, והוא הי' התלשיות, שהכל פונים אליו בהיותו הסבא קדישא, זקן הדור, מתלמידי הרבי ר' אלימלך זצ"ל. — גם הרה"ק ר' משה צבי מסאווראן ז"ל פנה אליו בעת שהוציא מכתב גלוי לאנשי שלימו על אודות חסידו בראסלוב, בזה"ל: "מודעת זאת בכל הארץ כי קמו חסידו הברסלובר תחת אבותיהם תרבות אנשים חסאים חוטאים ומחטיאים את הרבים, ע"כ הנני מזהיר את הסרים למשמעתי להרחיק את הרשעים האלה בכל מיני התרחקות; לא תתחננו בהם כי אסורים המה לבוא בקהל ה', מלמד מעדת הברסלובים לא ילמד את בניכם תורו כי תהפך למינות במעיו, שוחט ברסלובי שחיטתו פסולה, שליח צבור לא יהי מעדת תורים האלה כי תפלתו תועבה, כללו של דבר התאמצו לשבור להם כל מטה להם, כל המרחם עליהם אסור לרחם עליו וכל השומע לנו ישלח ה' ברכה בכל בעשה ידיו והוא בן עולם הבא" (גדפס בהמליץ שגה ד').

אמנם כן חברו עליו תלמידיו ואוהביו בשאלה: ילמדנו רבנו, אנשים המתפללים בדחילו ורחימו, אנשים המלאים תורה ומצות כרמון — האותם יאמר להוציא מכלל ישראל? ויען להם: אתם תדרכו בנפשכם כי נביאי הבעל היו, אשכנזים, לובשים בגדים קצרים ומגולחי זקן... לא! לוא היו קלים כאלה, לא זנה העם אחריהם, להחזיקם לנביאים, המה היו יהודים חסידים בעלי פאות ארוכות, ואבנמים רחבים, אנשים שטבלו עם הנץ החמה, וע"כ התעו את העם באונותת עקלקלות.

בספר „נוצר חסד“ למס' אבות פ"ד כתב: וקבלה ביד רב חמאי גאון ורב שרירא ורב האי כמובא בדבריהם שאין הלבנה עליונה נפגמת אלא עד עבר ששה עשר מחודש, ועוד אפילו הלבנה הזאת אין ניכר פרידתה ופגימתה להדיא אלא עד עבר ששה עשר מחודש ואנו מכרכין על הגאת אורו וכל זמן שאינו ניכר החסרון להדיא יכולין לקדש וכן עשה מעשה הגאון מה"ר אברהם יהושע הפשל מאפטא אף שמימי לא עשיתי כך אבל לא הייתי מקנטר למי שצושה כך..."

מה שהעיר על הרה"ק מאפטא ז"ל שעשה מצשה וקידש לבנה בששה עשר לחודש, העובדא ה' בנוסעו לק' יאסי ועבר דרך העיר סטרי והי' אז בששה עשר לחודש והוא לא קידש עוד הלבנה שלא נראתה ברקיע עד אז, ולקט הגמרא סנהדרין ולמד שם בדף מ"ב ת"ד הרואה לבנה בחידושה אומר ברוך כו' ובעמדו כה בשוק עם הגמרא בקידוש לבנה נקבצו סביביו כל הצדה והרב הגאון בע"ס קצות החושן האבד"ק עם תלמידו הגאון ר' ענוזיל בראשם ונערים השליכו שלג וצרורות על הרה"ק מאפטא, והרב האכד"ק לא הסתפק בזה ואכר כי ע"ס דין ה' צריך לנדוהו... פתאום נראה עגלה זוהלת ונוסעת אל הקיבוץ ועלי' יושב הרב הגאון ר' יעקב האלפרין ז"ל אבד"ק באלחוב, שבא ביתור להתראות עם הרה"ק מאפטא, ובידרו מן העגלה קרא בקול להרב דמתא, תרבות! דרך ארץ! איך ואנה הוא הדין שמי שמקדש את הלבנה אור לייז חייב נדוי? כל הנאספים שמו יד לפה ונשמטו אחד אחד. הרה"ק מאפטא אמר אח"כ כי האבנים לא ננעו לנפשו כ"כ — כמו הדיבורים של הרב האב"ד שהי' ירא פן ח"ו יצא דבר הח' מפי הרב אם כי אין הוא גדול הדור אבל הלא הוא מרא דאתרא.

פ"א בהיותו ביחד עם הרה"ק מוהרמ"מ מרומנוב, והרבי מלובלין בעיר רישא, אז נלקחו לבית הסוהר בפקודת הרב דמתא שהי' אז, אולם אח"כ שב וניחם על מעשהו והלך בעצמו לבקש כי יוציאו לחפשי.

המלחמה בין הרבנים והצדיקים היתה עוד במהלכה, פעם נצחון הרבנים על הצדיקים, ופעם קשתה יד הצדיקים על הרבנים, כי ע"י הרה"ק מאפטא והרה"ק הרמ"מ מרומנוב, נאלץ הגאון בע"ס ברוך טעם לעזוב את כסא כבודו שבק' ווישניצא ולנוע אל מדינת מעהרן לקבל הרבנות דק' לייפניק.

ועל כולם קשתה עליהם עול כובד הגלות, בס' זכרון טוב יספר על הרה"ק מנעסכיו ז"ל, וז"ל: ופ"א ראה שבא אליו אחד ובידו טבלא כתובים עלי' כ"ה גזירות קשות על ישראל, ונצטער מאוד... ואמר נתאמצתי בתפלה הגם שהי' קשה הדבר עלי מאוד עד שביטל השי"ת ולשנה השנית בא אותו האחד שנית ובישרני שנתבטלו הגזירות אבל פניו היו זועפות והכרתי בזה שגזירה האחרונה מן כ"ה

צירות עדיין קיימת והיא הגזרה שהרה"ק מאמטא ז"ל נור תענית עלי... היא הגזרה של לקיחת בני ישראל לצבא כנודע. ובמעמדות שבסידור הריעבין הנחלק פעמי ימי השבוע, שבכל יום ויום נדפס דבר לאומרו, והוא בשם הרה"ק מאמטא ז"ל, אולי הנהיג הרה"ק ז"ל הטנהג של קרבנות או בעת שגור תענית על הגזרה פברג וביום התענית סדר להם סדר קרבנות עם מה שהוסיף מדילי.

ג.

כבר העירוני למעלה, בתקופה הראשונה, שהבעש"ט ותלמידיו זללה"ה העריצו והקדישו את הנאונים מנאוני בתראי, ודברו מהם ביראת הבור, וכן יסופר על הרה"ק מאמטא ז"ל שהעיד שבעצמו שמע מהרבי ר' אלימלך זצ"ל, שאמר בזה"ל: כל המחברים עד המגן אברהם ועד בכלל, כולם היו בעלי רוח הקודש, בעלי גלוי אלי, וסיפר לשומעיו מעשה מהרב בעל צמח צדק שהי' רב בניקלשבורג והי' תלמיד הב"ח, קודם הסתלקותו באו לפניו הח"ק לשמוע מה יצוה להם לעשות, ואמר להם כי רצונו הוא אשר ארבע אמות סביבות קברו לא יקברו שום בן אדם בעולם אפי' יהי' גדול שבנדולים עד מאה שנה מיום ליום, וקיימו צוואתו, וכתבוה לזכרון בפנקס של הח"ק, כאשר נסתלק הגאון הקדוש הרבי ר' שמעלקי זצ"ל שם בניש והחלו לחפש אחר מקום פנוי שיהי' לכבודו ולא מצאו, הי' שם זקן א' שזכר מהצואה של הצמח צדק, ואמר להם לחשוב כמה שנים יש מפטירת הצ"צ ומצאו שביום ההוא נשלם מאה שנה מיום ליום, וראו כולם איך צוה בעל צ"צ ברוה"ק על מאה שנה שיהי' שם הררי"ש זצ"ל.

וכל מעשה תוקפו של נסים ונפלאות ורוה"ק שעשה ופעל הרה"ק מאמטא ז"ל כבר הם כתובים בספרי סיפורי צדיקים. ואך דבר אחד אביא בזה, ממת אהבת ישראל שהיתה תקופה בלבבו הטהור, פ"א אירע שבעירה אחת יצא ריגון על השריב איך שבא על ארמית ר"ל ורצה הרב דמתא להעבירו, והרה"ק לא הסכים לקפח פרנסתו כי טפלי תלי בי, וא"ל הרב דמתא הלא אמרו חז"ל הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, ואם להורגו מותר לקפח פרנסתו על אחת כמה וכמה, א"ל הרה"ק לדעתי הפי' בגמרא הוא הבעל ארמית, קנאין — צדיקים שמקנאים קנאת ה' צבאות פוגעים — פגיעה היינו תפלה — בו, מתפללים עליו שישוב בתשובה שלימה, ובוה מובן מאמרם ז"ל (סנהדרין פ"ב) וירא פנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר למשה לא כך לימדתי בדתך מהר סיני הבעל ארמית קנאין פוגעים בו, א"ל קריינא דאנרתא איהו ליהוי פרוונקא, והקשו המפר' מ"ס לא קיים משרע"ה בעצמו קנאת ה', אבל הענין הוא כנ"ל משרע"ה הבין הפי' בדברי השי"ת: הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, היינו כמו שפירשתי לכן לא עשה לו כלום, אבל פנחס הבין כפשוטו כמו שפירשתי לכן שאל למשרע"ה לא כך לימדתי כו', נצ"כ אמאי לא תפגע בו א"ל משה קריינא דאנרתא — אתה הקורא האגרת באופן זה — תיהי פרוונקא השליח להרוג אותו ולא אני — וכן סיים להרב דמתא, אם הדין עמך אתה תהי' חשליח לקפח פרנסתו ולא אני.

ויסופר עוד כי קודם פטירתו אמר: רבש"ע, ידעתי בי אין לי שום מצוה יזכות אשר עי"ז תכניסני אחר פטירה לגן עדן בין הצדיקים, אולם אם תרצה

להכניס אותי לגיהנם בין הרשעים, רבש"ע הלא אתה יודע כי שנאתי אנשים שעברו על רצונך בתכלית השנאה, ואיך אוכל להיות ביניהם, ע"כ אבקשך שתוציא את כל רשעי ישראל מגיהנם למען תוכל להכניסני שמה". — הבן עמקות רבריו הקדושים באיזה אופן ותחבולה חשב להוציא את הרשעים מגיהנם — באהבתו לישראל להעלותם מעומקא רתהום רבה.

קודם פטירתו בכה על אריכת הגלות מדוע לא בא בן לשי גם המול גם היום, ובכה ואמר, הרב מברדיטשוב אמר קודם פטירתו שלא יניח ולא ישקום מלהביא משיח אבל אח"ז בבואו אל ההיכלות למעלה למעלה שכח מעוה"ז ואנז לא אשכח, ונח נפשי ררב ביום ה' ניסן שנת תקפ"ה, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר קלונימוס קלמן זצ"ל בע"ס מאור ושמש

.א.

בין התלמידים המצוינים של הרבי ר' אלימלך זצ"ל נחשב גם הרה"ק מוה"ר קלמן עפשטיין זצ"ל מעיר ניישטארט, הוא לא זכה להמשיך עדה שינהרו אליו חסידים וחברים מקשיבים, להפיץ מעינות חכמות, תורת החסידות, למאות שומעים בשבתות וימים טובים, לעומת זה היתה פעולתו כג"רה להשפיע מתורתו למאות ולאלפים ע"י ספרו מאור ושמש עה"ת, בספרו סברר שיטת חסידות ומהות הצדיק, בכל הפרטים; יגיה אור על אורות הנסים והנפלאות, הנעשים ע"י הצדיקים וע' בס' מאור ושמש בפ' ראה, ועל כל דרכי הצדיקים כמאור ושמש בצהריים.

חז"ל אמרו: וקמת ועלית כו', מלמד שהמקום גורם. קביעת מקום ישיבתו בק' קראקא (בשנת תקמ"ה), בעיר מלאה חכמים וסופרים שלא ידעו משימת הבעש"ט והתנגדו לה, והעיר הגדולה שהיתה חשובה גם אז ככרך, הוא שגרם לו שלא נהרו אליו החסידים להסתופף בצלו. לא הי' לו בית מדרשו, כי אם התפלל בבית המדרש של הרה"ק בע"ס מגלה עמוקות זצ"ל, והי' שם רק כאורח ולא כבצל הבית בשלו, וסבל שם דריפות מהבע"ט בתים שלא סבלו הקולות וההתלהבות בשעת תפלתו, האקרו"ט עם רוב אנשי העיר היו מתנגדים, וביום כ"ה תשרי תקמ"ז הוציא הגאון מוה"ר יצחק הלוי לנרא ז"ל שופר ופרש חרמו על החסידים הנלצים אליו ועליו [כל פרטי הרברים במאורע הלזו ראה ב, לוחות זכרון] (ע' ל"ט — מ"ב).

סח לי זקן א' מק' קראקא, כה שסיפר לו אחד מהבע"ט המתנגדים. מה שעשו לו החסידים, אותו הבע"ט שלח אז תבואה הרבה לרוסיא על הרפסודות שהלכו מקראקא בנהר ווייכסיל דרך רו"פ, ובעוברו בנהר ההולך על פני העיר ניישטארט, שם חכו החסידים לקראת בואו וקפצו על הרפסודות וטבעו כל תבואותיו בנהר, הוא שב לביתו נקי מכל הוננו. בקראקא ספרו החסידים שמן השמים הענישו

אחת יצן זלזל בכבוד רבם בעל מאור ושמש, אבל באמת לא הי' עונשו ביד
שמים, כי אם בידי אדם ע"י החסידים שבנ"ש.

ב.

„בוצין בוצין מקספיי ידע". מענין הוא הסיפור מטל ילדותו, שסיפר הרה"ק
בעצמו, איך הכירו בע"ס קדושת לוי לתלמידו, והשפעתו שהשפיע עליו עוד
בהיותו כבר ארבע בזה"ל :

אנכי בקשתי להכיר את הרה"ק מוהר"ם מנעסכין זצ"ל, אחרי אשר הכרתי
את רבו הרה"ק הרבי ר' מעכלי מולאטשוב זצ"ל, והייתי מנעסכין זמן כביר, ובעת
היותי שם דברו נכבדות עבור בנו הרב מריה יצחק ז"ל עם נכדת הרה"ק בע"ס
קדושת לוי מברדיטשוב, ונגמר להתועד באמצע הדרך בכפר שבין בארדיטשוב
לנעסכין ביום המוגבל. הרה"ק בעל קדושת לוי בא ליום המוגבל לאתו כפר וחה
לקראת בוא מחותנו מנעסכין, ולא בא ביום המוגבל (כי דרכו בקודש הי' שלא
ליסע מביתו כל זמן שלא קיבל הסכמה על זה מן השמים) וכה הוחלל שלשה
ימים, בביטול זמן ללא תורה ועבודה בדרכו בביתו, וע"כ היטב חרה לו על מחותנו,
וכאשר בא הרה"ק מנעסכין קבלהו בפנים וזעפות ובדברים קשים, הרה"ק מנעסכין
מצא א"ע נעלב ואמר: כבודו חושב שמוכרחים לנסוע ולהכריז: „תקפו לעד
חמארתו עדי עד" אני נותן את משפס הקדימה לשבת בבית ומי אשר רוצה
לשמע יבא אלי, ע"ז ענה בע"ס קדושת לוי: האם לא ידע כבודו כי חצי העולם
תלמידי הם, גם אותו האברך — והראה באצבעו עלי — גם כן מתלמידי הנהו, —
נבזה! ונשותמם מיהרתי החוצה, טן ישאלני הרה"ק מנעסכין, איך אכחיש את בעל
קדושת לוי כי לא ידעתי מדבריו מאומה איך אני תלמידו, ובעומדי כה תפוש
בעיוני איך אפשר שבעל קדושת לוי ישקר, נזכרתי כי בהיותי ילד כבר ארבע
בעיר מולדתי, פ"א בבוקר שלחה אמי אותי לילך ל„החדר" ולהתפלל שם תחת השגחת
המלמד, בדרך הילוכי ראיתי את בני העיר רצים אל בית הכנסת כי בעל קדושת
לוי בא ומתפלל שם, גם אני רצתי אל בהכנס ועמדתי אצלו תחת סליתו בשעת
התפלה שכחתי את החדר ואת תפילתי, ואחר שנמר הרה"ק את התפלה הרגשתי
סצוקת רעב, ואכלתי את העונה שנתנה לי אמי לארוחת הבוקר, אחר שובי
ניחמתי כי עשיתי כדבר הרע הזה לאכול קודם התפלה, וגמרתי בלבי לעשות
תשובה ולהיות ירא וחרד, ובכן הצדק עם בעל קדושת לוי וכל דבריו כנים ואמתיים".

הרה"ק בע"ס מאור ושמש, אם כי הי' תלמיד הרבי ר' אלימלך זצ"ל והי'
בולאטשוב אצל הרר"ם זצ"ל, בכל זאת לא מנע א"ע מלבוא גם אל חבריו הצדיקים
מתלמידי הרר"א זצ"ל מליוענסק, והי' אצל הרה"ק הרר"מ מרוסנוב זצ"ל ואצל
פריה"ק החוזה זצ"ל בלובלין. ומביא כמה דברים בשמם בספרו מאור ושמש,
המארך ימים ונפטר בש"ס בקראקא ביום ג' ב' דר"ח תמוז שנת תקס"ג לפ"ק.
י"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר ר' נפתלי צבי זצ"ל מראפשיץ

א.

הגאון הקדוש, חכם עדיף מנביא, הרבי ר' נפתלי מראפשיץ זצ"ל, בן הגאון הקדוש מו"ה מנחם מענדלי מלינסק זצ"ל בע"ס, דרכי צדק, חתן הגאון המפורסם מוהר"י מהאמבורג זצ"ל — מלבד שהי' גידולו בקודש אצל אביו הרה"ק מוהר"מ מלינסק זצ"ל [על אודות ישיבתו הרוממה והתנהגותו עם תלמידיו ראה בראש ס' דרך יבחר בתולדות הגאון ר' יחזקאל פאנעט זצ"ל רב ור"מ במדינת זיבענבידגען], הי' הרה"ק הרבי ר' נפתלי תלמיד הרבי ר' אלימלך מליזענסק והסתופף בצלא דמהימנותא אצל אבות החסידות שבימיו, הרה"ק המגיד מקאזניץ, והרה"ק החוזה מלובלין, והרה"ק הרבי ר' מענדלי מרומנוב זללה"ה, שעליהם אמר הר"נ: "אין קורין „אבות“ החסידות, אלא לשלשה רועים הללו". וכל זמן שאורם זרח ע"פ תבל, לא רצה להיות רועה אבן ישראל, אך לאחר ששקעה שמשם, ובא השמש זרח השמש, שמשו של הרבי ר' נפתלי ז"ל יצאה מנרתיקה, וזרחה ליראי ה' ולחושבי שמו, ונאספו אליו גם מתלמידי לובלין ותלמידי הרה"ק רר"מ מרומנוב, וכל בני עלי' ויחידי סגלה שבגאליציא המדינה ליהנות מאורו הגדול, ולמען לעשות לנו מושג משפעת חכמתו על תלמידיו המצוינים, יספיק לנו מה שסיפר תלמידו הגאון הקדוש מו"ה שלום ראזענפעלד זצ"ל אבד"ק קאמינקא — לה"צ הרבי ר' אליעזר זצ"ל מדזיקוב (בן הרה"ק הרבי ר' נפתלי זצ"ל), כי פ"א בהיותו אחר פטירת רבו — הר"נ — בבעלו אצל הגה"ק שר שלום זצ"ל אמר לו בוא ואגלה לפניך סוד נפלא מה שהכינותי לעלמא דקשוט, ויגלה לו בלחישתו, כי הי' בטוח שהוא סוד שעדיין לא נתגלה לשום אדם בעולם, אבל — כה סיים — מה אומר לכם, העבודה: כי בעת אשר הייתי בראפשיץ פ"א על תג הפסח, ובערב פסח ישבנו אני והה"צ ר' חיים הלברשטאם מרודניק (שהי' אח"כ הגאון הקדוש המפורסם בעל שו"ת „דברי חיים“ מצאנו) בבית תבשיל לסייע שם להחסידים לעשות ההכנות להסדר, פתאום הופיע רבנו, ונגש אלינו וסמך את ידיו עלי ועל הרה"ח הלברשטאם, ולחש לנו באזנינו הסוד הזה והי' אצלו נדבר פשות מן הדברים שהוא מחדש בכל יום ויום".

בכל דבריו ובכל שיחותיו, הי' מיחד „יחורים“, בצירופי שמות, ורמזים בעולמות עליונים, ורק המצוינים שבתלמידי שכבר נכנסו בפרד"ס אחרי שמלאו כריסם בש"ס ופוסקים, הבינו עומק מחשבותיו וכל עשיותיו, שאין בהם דבר בלא כוונה נפלאה ביחודא עילאה, גם כי לעיני הרואים ולאזני השומעים, ע"פ הרוב ורובא דרובא, היו דיבוריו ועשיותיו בלתי מובנים, ויש אשר איש בער ולא ידע וכסיל ולא יבין, מצאו מקום להתנגד ולדבר עליו סרה.

כאשר יסופר, כי פעם אחת שכח לנעול הדלת בשעת ההתבודדות שהי' לו בחדרו, ובשעה שהי' מונח על הארץ בפישוט ידים ורגלים בתפלה ותחנונים בעד

קהלו ובעד כלל ישראל נפתחה הרלת ואיש מהבעלי בתים שבעירו נכנס לחדרו, ונצטער על זה, כי הלא הבעה"ב יצא לשוק ויספר זאת ברבים מצדקת רבם, והוא ז"ל הלא הי' דרכו בקודש להסתיר מעשיו ועבודתו, ואיך אפשר להסתיר גם דבר זה שלא יתפרסם, חכמתו עמדה לו בעצה נפלאה, התחיל לדבר עם הבעה"ב ושאל אותו על מבוקשו, ואח"כ כאשר רצה ללכת ממנו, אמר לו האם ידעת עד היום כי הנני צדיק כיר"ב? האם ידעו בעלי בתים שבעיר כי הרב דקהלתכם (כי הוא הי' גם רב אבד"ק) הוא קדוש?... הבעה"ב יצא לשוק והתחיל לגנותו ברבים, כי כל מעשיו רק להתפאר ולא לשם שמים, ונעשה ממתנגדיו ומחפזיו, - הרה"ק השיג מטרת חפצו במדה מרובה.

עוד בהיותו בליובלין אצל הרה"ק החוזה, פעם אחת אמר לו הרבי מליובלין, הלא בתורה לא נאמר, "חכם תהי'..." אלא "תמים תהי' עם ה' אלקיך", ע"ז ענה לו הרה"ק הרבי ר' נפתלי ז"ל, "אבל לזה צריכים חכמה גדולה להיות חמים עם ה', והלא כבר אמרו חז"ל: הוי ערום ביראה!"

לא היתה דעתו נוחה מזה שיספרו "מופתים" ממנו, והי' אומר: שבכל יום הוא משכים בבוקר ויתפלל בעד כלל ישראל שלא יאונה להם כל רע ח"ו, כדי שלא יצטרכו לבוא אצלו שיתפלל בעדם, ואם ח"ו יארע להם דבר ירחם הש"ת עליהם ויציאם מכל צרה עוד טרם יבואו אליו, - כי מלבד שהי' הצנע לכת, וכל מעשיו הקדושים היו בבחי' כבוד הי' הסתר דבר, עוד הי' דברים בנו, כי הי' שונא להזיסודות וההמוניית, להחסידות של ע"ה הבאים רק לעשות למענם אותות ומופתים, ולשנות עבורם סדרי בראשית, הוא הי' חפץ בחסידות המקוריית של הבעש"ט, חסידות של בני עלי' המעטים, להיות מן העולים והזוכים להמעלות ומדרגות שחישב ר' פנחס בן יאיר בשלהי מס' סוטה. מזריזות והידות עד לרוח הקודש, ולתחיית המתים כנ"ל.

בספר "יטב לב" מהרה"ק מו"ה יקותיאל יהודא טייטלבוים ז"ל האבד"ק סיגוט, בפ' פנחס כותב בזה"ל: "ועובדא ידענו מאשר ספרו לנו שהי' בימי מחו' האי סבא קדישא הצדיק הקדוש מוהר"נ זצ"ל מראפשיץ באחר מגדולי תלמידיו שרצה לגשת אל אשתו בלי"ל טבילה, והם לא ידעו כי אינה טהורה, וראה בהקיץ צורת רבו הקדוש ונרתע ושב לאחוריו, ואח"כ נודע הדבר כי רבו רגלי חסידיו ישמור, כעין שמצינו ביוסף שראה דמות דיוקנו של אביו..."

הרה"ק מוהר"ן מראפשיץ זצ"ל אשתעי בלשון חכמה ואמר טרם ירדה נשמתו לעוה"ז הכניסוהו להיכל גדול והראו לו:

(א) על כותל א', "לוח" ובו כתוב לאמור: הוי יודע שבעולם שאתה יורד שמה תהי' אכזר כעורב, כמ"ש שחורות כעורב במי אתה מוצא ד"ת במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל ב"ב כעורב (עירובין כ"ב).

ועל הכותל הב' דבוק "לוח" בו כתוב לאמור: כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך (ספרי פ' ראה), ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו שהם תלויים בו כו' (חולין פ"ד:).

(ב) על הכותל א' בלוח א' כתוב: צריכים להיות אש להבה, וצורבא מדרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא לי' שנאמר הלא כה דברי כאש כו' (תענית ד.א).

ועל לוח ב' בכותל ב' כתוב לאמור: לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהי קפדן כשמאי (שבת ל' :). איזה בן עולם הבא ענוותן ושפיל ברך שייף עייל שייף ונפק כו' (סנהדרין פ"ח :).

ג) על לוח א' בכותל א' כתוב לאמור: לעולם יהא אדם ערום ביראה (ברכות י"ז).

ועל לוח ב', בכותל ב', כתוב לאמור: תמים תהי עם ה' אלקיך כשאתה תם חלקך עם ה' אלקיך (ילקוט שופטים).

ד) על לוח א' בכותל א' כתוב לאמור: „מלח ממון חסר“ (כתובות ס"ו ע"ב).

ועל לוח ב' בכותל ב' כתוב לאמור: המבזבו אל יבזבו יותר מחומש (כתובות נ' ע"א).

ה) על לוח א' בכותל א' כתוב לאמור: הסתפק במועט כר' חנינא בן דוסא שהי' די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש (תענית כ"ד).

ועל לוח ב' בכותל ב' כתוב לאמור: המצער את עצמו מן היין נקרא חוטא (תענית י"א).

וכה הי' סופר ומונה עוד כמה וכמה דברים הנראים כסותרין א"ע וסיים, בראותי כל זאת עמדתי משתומם משתאה ומחריש לדעת איך אפשר לצאת ידי שניהם, ומדי עומדי כך תפוש במחשבת' והנה קוראים מול טוב! מול טוב! בן זכר נולד לך ונשארתי בתמיהתי, ועלי לעבוד עתה לפשר הענינים ולצאת ידי שניהם.

ב.

במס' סוטה (כ"ב ע"ב) שבעה פרושין הם, פרוש שיכמי, זה העושה מעשה שכם א). פרוש נקפי, זה המנקיף את רגליו ב). פרוש קיזאי, זה המקיז דם לכתלים ג). פרוש מדוכיא, דמשפע כי מדוכיא, בוכנא עשוי כמקבת וראשו כפוף ד). פרוש מה חובתי עוד ואעשנה ה). פרוש מאהבה ו). פרוש מיראה ז). כר עיי"ש.

את אלה הצבועים הרוצים להראות דזותם לרבים בחסידות יתירה, שאין לה

א) ע' פירש"י ונרחק מאוד בפירושו, ואולי פירושו מעשה שכם ממש, כההוא עובדא המובא בשו"ת שואל ומשיב (פה"ק ח"ג ס' מ"ח) „מעשה באשה אחת צנועה ובעלה ליה בבית ובא עובר אורח והחאכסן שם והתנהג בחסידות ובתחבולות שוא, בש"ק פ' ויקהל נכנס עמה בדברים ואמר שהוא אלי' הנביא כו' ובא עלי' ואמר שסמנה נולד משיח כו' וסמאה בש"ק ובמוצש"ק, וכאור הבוקר ביום א' נעלם משכ... מה שסמך האשה הפתוי' הלז...“ (ב) פרוש נקפי, מעשה בפירומאק א' שהי' נופל צפרניו ער שפך דם משום חשש חציצה וההמון החוקיהו לקרוש עלין בשביל זה. ג) מכה ראשו בכותל בשעת התפלה ער שיצא דם מפצחו. ד) שכל פרישותו וחסידותו כמקבת, להכות את אחרים בשום לשונו להכריז על גדולים ומובים מסנו שהם רשעים ואמיקורסים בדי שיחשיבוהו לצדיק וקדוש. ה) כמעשה עשו שאמר אבא איך מעשרין את התבן ואת המלח. ו) מנסק את הסית מאור, מנסק את האחרונ, ואת הסובה. להראות אהבתי לגנות. ז) עושה מעשה רתת כאלו ידיו מרתחין מאימת השבינה

כל יסוד ושורש בתורה ויראה, רק כדי לרונות את הרבים, ה' שנא מאור, ה' קורא לאלה ה"פרומאקיס" בשמות של גנאי ואכזר בדרך הלצה: "פרום" ר"ת 'פיצל' 'רשעות' 'ורייניג' 'מצוות'. ועוד ה' מרגלא בפומי' לומר בלשון המדוברת: א קלונער איז א רשע. א פרומער איז א נאָר, א גוטער איז אַ הולטייא, אלא מה צריכים להיות "גוט" און "פרום" און "קלונג", שלשתם ביחד הוא כלי שלימה.

בראשית ה' איש חסיד ומתחסד, שה' לובש שק על בשרו, והיו קודין אותו בשם "ליבלי נאָר", פ"א בא אל הרה"ק הרבי ר' נפתלי צ"ל, וכאשר קרב לבוא אל פתחו ביתו-הוציא מעט מן השק מתחת למדיו שיתראה החוצה, למטן יראה הרה"ק כי הוא לבוש שק, בבואו פנימה וכאשר אך ראה אותו הרה"ק ואת השק הבולט החוצה, התחיל הרה"ק לומר לעצמו, לא! איננו שוטה, איננו שוטה! הוא סבר שעליו יאמר הרה"ק כן, ובכן נגש אל השלחן ואמר הלא גם כן אדומ"ר אומר שאינני שוטה, ומדוע יכנו כולם אותי בשם שוטה? אמר לו הרה"ק, לא עליך היתה כוונתי כי אם על היצר הרע, אשר שלמה המלך ע"ה מכנהו בשם מלך, זקן וכסיל, ואני איני רואה שיהי' שוטה, כי איך הוא שוטה. אָו ער האט דיך געקאנט ארייננארען אין זאק אריין".

הרה"ק ז"ל ראה בימיו איך שנתפשטה החסידות בין אנשים המוניים, שלא קראו ולא שנו, ולא ידעו גם האל"ף בי"ת של תורת החסידות, וחסידים או מתחסדים כאלה, הניחו את העיקרים ושרשי החסידות, ואחיו בטפל, בדברים טפלים הראויים ל' צדיקי הדור ולחסיד שבהסידים לרקדק בהן, אבל לא לאנשים שעדיין לא קיימו את מ"ש בתורה שבכתב ושבע"פ. הרה"ק צ"ל לא הי' יכול לצייר לפניו המונה כיר"ב, אשר איש שאינו מדקדק להיות שומר שבת כהלכתו, וישא אצלו בשבת דברים מוקצים, וכן יעבירם ברה"ד, ומרה"י לרה"ר, ואיש כיר"ב יהי' חסיד וטוגל ש"י סבילות ביום השבת בבוקר, ועוד מנהגי-חסידות כיר"ב, ואם ראה או שמע שיגנם חסידים כאלה שפך עליהם לעג כמים, ושנא אותם מאוד בתכלית השנאה.

ובדבר זה נצח את הרב הגאון בע"ס, ישועת יעקב" האבד"ק לבוב ז"ל. ששאל אותו על מה ולמה החסידים עוברים בכל יום על זמן קריאת שמע ותפלה? השיב לו הרה"ק מוהר"ג ז"ל, אמת שהחסידים אין מדקדקים על זמן ק"ש, אבל מקיימים מצות ק"ש בכל לבבם ובכל נפשם ובכל מאדם, ומקיימים את מ"ש בק"ש ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך... אמת שאין מדקדקים על זמן תפלה, שיהי' בזמן המוגבל בדיוק, אבל הם מקיימים מצות תפלה כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם איזה עבודה שבלב זו תפלה. אבל המתנגדים מקיימים את הזמן ק"ש וזמן תפלה, אבל אין מקיימין מצות ק"ש ותפלה, והמצוות הנאמרות בק"ש ובתפלה. עיקר העקרים הוא המצוה, נוף המצוה, קודם כל צריכים להזהר ולהזהר על קיום נוף המצוה, ואח"כ על הפרטאות למצוות... והגאון בעל ישיע"ק שבע רצון הי' מתשובתו.

וחסיד בעצבות, ובה"ו אפשר להוסיף עוד: פרוש מבולג, שמוכל כמה פעמים ביום, ובכל פעם ש"י מבילות. פרוש מימי, ששופך מים הרבה על ריוו לנמילה ידים כמה וכמה לזנים על כל יד ויד, פרוש משובי, שכוסך כל היכה באריכות כמו סמאריבין בארץ.

ובכן כשראה בזמנו אנשים המוניים שלא קיימו נופי המצוות כוללת, דג עברו על זמן ק"ש ועל זמן תפלה, ובוה שהם עוברים על הזמן ק"ש ותפלה כחסידים, בזה חשבו א"ע לחסידים וקסברו שזאת היא החסידות, ובוה הם חסידים, ועוד כהנה וכהנה, ע"כ נגמר ברעתו בסוף ימיו, לבטל את „החסידות“ הבעשטיית, ולחזור אל דרך התורה ע"פ שולחן ערוך והפוסקים, וכאשר בא לפניו הגאון מו"ה יוסף באבד ז"ל בעהמ"ס מנחת חינוך להסתופף בצלו, לא רצה לקבלו, וצוה עליו לשוב לביתו וא"ל חדרו חדר ההוראה לעסוק בתורה הרבה ולא יבקש דרכים חדשים. ובס' אהל נפתלי (אות שלי"ו) מובא מכתב, שכתב הרה"ק לבן אחיו איך להתנהג, ויאמר: „אין לנו שיעור רק התורה הזאת ולהתמיד בלימודו ולחזור כמה פעמים מה שילמוד, ואפי' ספרי מוסר כי נעים כי תשמרם בבטןך, ולהתמיד בתנא דבי אליהו, ושלא להרבות במקואות ובפרט בימות החורף, ולא יפור יותר מאי, שלא לעבור זמן ק"ש ותפלה, ולהיות לפרקים אצל ת"ח, ולהיות תמיד בשמחר...“
 ודבר זה שמעתי מפי חסידים מרור העבר, שהרה"ק מוהר"ן ז"ל אמר על אלו טובלי שחרית בכל יום ויום, שהם מבטלים תקנת עזרא, שהוא תיקן טבילת לבע"ק, כדי שלא יהיו מצויין אצל נשותיהם כתרנגולים, ואם גם בלא"ה הם טובלים מדי יום ביום הרי בטלה תקנת עזרא כמובן.
 וכן הזהיר להצעירים שער כ"ה שנים ימלאו כריסם בש"ס ופוסקים, ומבן חמשה ועשרים ומעלה מתרים להודקק אל תורת החסידות ולהתנהג בחסידות.

ג.

אם כי הי' הרה"ק ערום ביראה, כאשר כן צוה קודם פטירתו שלא לחקוק על מצבה שבחים ותוארים, כי אם דבר זה שהי' „ערום ביראה“, ובחכמה נפלאה הי' מגלה טפח ומכסה טפתיים מקדושתו וצדקתו, אמנם לתלמידיו הרבנים הצדיקים שישבו בבית מדרשו על התורה ועל העבודה, הגיח לעבוד את ה' ככל אות נפשם וכהרגלם, עבודה תמה וגלוי' איש איש כפי דרכו בקודש, ובשעה שהם היו עומדים בתפלה בהתלהבות והתפעלות בקולות וצעקות ובחנועות, הי' הרה"ק מטייל ביניהם והטלית על כתפו, והי' צופה ומביט וסוקר את כל אחד ואחד מהם, וסיפר לי אאמור"ר הרב ר' גרשון ז"ל, שפעם אחת אחר התפלה אמר הרה"ק, הנה עברתי היום בין השורות לראית עבודת החסידים, וראיתי את ר' צבי משרת רוקד ברב התפעלות הוא יוכל לרקוד, רקידותו אינם על מגן, הוא יהי' לאילנא ררבי ובצלו יסתופפו רבים וכן שלימים, אבל ראיתי פלוני... (ופי' בשמו) שהוא רוקד, חס אני על זה שהוא מקל"ק מנעליו ברקידותו בחנם, ממנו לא יהי' כלום...
 וכאשר התחיל הרה"ק מוה"ר שמחה בונם מפשיסחא ז"ל, לפלס שיטה חדשה בחסידות, והורה לתלמידיו להסתיר את עבודתם וחסידותם מעיני הרואים, ועור יתירה כי יוליכו את עיני הרואים שולל כי ידמו למראית עין שהחסידים יתנהגו כהפחותים והגרועים, כאשר הבאתי למעלה במערכת הרה"ק בע"ס „אוהב ישראל“ — אז התחיל הרה"ק מוהרר"ן לחלוק עליו והרחיק מע"ס את כל ההולכים בשיטה זו, וגם את הרה"ק מו"ה שלמה ליב זצ"ל אבד"ק בוקאווסק, ואח"כ בלנטשנא, רדף באף וחמה, גם כי הי' מלפנים חד דמן חבריא אצל הרה"ק הרבי ר' לענדלי

זצ"ל ברומנוב, וכידוע מהעובדא, שפי"א היו צדיקי הדור בליוענסק ביום כ"א אדר, יומא דהילולא של הנועם אלימלך, והיו כולם בחדר א' ובא אליהם הרה"ק מוהרש"ל מלונסשנא, כאשר אך נכנס אל החדר פנימה, קם הרה"ק הרר"ן ויצא משם ואחריו כל החבריא, לא נשאר מהם עם מהרש"ל, רק אחד, הוא הרה"ק הרבי ר' צבי אלימלך זצ"ל, ובזה העיר עליו חמת הרה"ק מוהרר"ן, והרה"ק הרבי צבי אלימלך התנצל לפניו במאמר נפלא: הנה כאשר רצה הקב"ה שאאע"ה יעלה את יצחק בנו ע"ג העקדה בא הקב"ה בעצמו ובכבודו ואמר לו קח נא את בנך כר, וכאשר אח"כ כשרצה הקב"ה למונעו משפיכת דמים שלח אליו מלאך מן השמים ויאמר אברהם אברהם אל תשלח ירך כר, ומדוע לא בא הקב"ה בעצמו, דבר זה להורות נתן כי לשחוט אדם אין לשמוע אפי' למלאך כי אם להקב"ה בעצמו, אבל שלא לשחוט מותר לשמוע גם למלאך...

גם כי הרה"ק מוהרר"ן בעצמו הי' נהג כן, להסתיר את עבודתו שלא תתראה החוצה, כי אם עבודה שבלב ועבודה שבמות, היתה חביבה עליו, ראה שאין זה דרך הכבושה לרבים, כי הרבה חששו חז"ל מפני מראית עין, ואמרו שאסור לאדם להביא א"ע לידי חשד, וכמה הברים אסרו משום חשדא, ואם יפלט שיטה זו בשביל הרבים יוכל לצמוח מזה תקלה לרבים הרואים, וסוברים שעושים מעשים בלתי דצוים, ויאמרו התירו פרושים את הדבר... וכן הגיד בפירוש, יודע הוא שהרה"ק מוהרש"ב מפשיסחא הוא צדיק גמור, אבל חולק הוא על שיטתו שהוא מפלס בעד כל החסידים שהיא לא תצלח...

בכלל ראה כי שיטת הבעש"ט ז"ל קבלה הרבה גוונים, וכל אחד ואחד מצדיקי הדור, נוהג לפי רוחו ושיטתו, וכל אחד יתן לשיטת החסידות צורה חדשה, ועי"ז מתרבים הכתות ומפלגות ע"כ הי' מצד ודואג לעתידותה, ובשביל זה אמר כי עד פה תבא, ואך תורה אחת ושיטה אחת תהי' לכל ישראל, השו"ע והפוסקים, אך הרה"ק בע"ס אור לשמים, מנעו מזה ואמר לו, דבר אל בני ישראל ויסעו! אבל כשהוא לעצמו, צוה את בניו הרבנים הקדושים, שיהיו לרבנים מורי הוראה בישראל, חתנו הרה"ק מוה"ד אשר ישעי' זצ"ל הי' לאבד"ק ראפשיץ, ובנו הרה"ק מוהר"י זצ"ל אבד"ק מעליץ, ובנו הרה"ק הר"א זצ"ל אבד"ק דויקוב, ובנו הרה"ק מריה אברהם חיים זצ"ל אבד"ק לינסק.

הקפידו על הרה"ק מוהר"ר צבי אלימלך זצ"ל שהתחיל למשוך עדה בחייו, והקהיל קהלה, קהל חסידים, והי' ראש ומנהיג לכל חסידיו בלי הסכמתו ונגד רצונו, וסיפור לי אאמרר הרב ר' גרשון ז"ל, ששמע מחסידיו הרה"ק ז"ל, שפעם אחת שמעו ממנו שאמר, מה שהוא רודף את הרב מריביטיטש הרצ"א, הוא מפני שהוא חס על חייו, ואמר: "יודע אני כי הוא צריך להיות ראש לבני ישראל כך וכך שנים, ומה הי' איכפת לי אם הי' מתחיל בזמן מאוחר להיות רבי והי' יכול להיות עוד כמה שנים". וסיים אאמרר ז"ל שבשעת פטירתו של הרה"ק מוהררצ"א ז"ל, היו עוד הרבה מחסידיו ראפשיץ שזכרו מה שאמר הרה"ק מוהרר"ן, וחשבו השנים שקלך והי' בדיוק כמו שאמר דבם הרה"ק ז"ל.

ואחר פטירתו של הרה"ק מוהרר"ן ז"ל, היו גם בניו לראשי אלפי חסידים, כי כבר נהגו החסידים לנסוע לצדיקים, ונסעו הלאה אליהם למרות חפצם, אבל לא כולם היו לארמודיים, כי רק חתנו הרה"ק הרבי ר' אשר ישעי' זצ"ל בראפשיץ

ובנו הרה"ק הרבי ר' אליעזר זצ"ל האבר"ק דזיקוב, היו ממשיכים עדה; והרה"ק מהר"י אבד"ק מעליץ והרה"ק מו"ה אברהם חיים אבד"ק לינסק קיימו רצון אביהם הרה"ק זצ"ל.

ד.

הרה"ק זצ"ל הי' מהיכל הנגון, ומגנינותיו אשר יסד וחיבר מקובלים ומסורים מאבות לבנים, ושגורים בפי ישרים ובלשון חסידים, שבמערב גאליציא. דרכו בקדש הי', בעת שהי' הרה"ק החזה בחיים חיותו, לנסוע לובלינה על ימים הנוראים ושם חיבר ויסד את הגיגונים המפורסמים בשם „נגוני ראפשיץ“, המגייבים את הלבבות ומביאים לידי התעוררות בנעימה קדושה.

ואביא בזה מ„מנהגי ראפשיץ“ — כלומר ממנהגי הרה"ק הרבי ר' נפתלי זצ"ל מראפשיץ, הנהוגים עוד בקרב חסידיו מערב גאליציא למען אשר ממנו יראו וכן יעשו כל העוסקים בספרות החסידות, לרשום את ה„מנהגים“ של צדיקי הדורות שעברו, כאשר העירוני למעלה ב„המבוא“ על זה:

(א) בלי"ש ש"ק הי' לו ניגונים מיוחדים ל„שלום עליכם“, ול„אשת חיל מי ימצא“, ול„אומר בשבחין“. ובסוף הסעודה נגון מיוחד לשורר „לא"ל אשר שבת מכל המעשים“. על נגון זה אמר הרה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל, שבאותו הניגון לוו מלאכי השרת את הגביר שמואל וביטקאווער זצ"ל לנן עדן, יען אשר הציל הרבה נפשות מישראל בעת ההתקוממות בפולין.

ב) ביום ש"ק הי' נהוג לקדש „קידושא רבה“ על יין שרף בכוס קטן שאין בו שיעור כוס של יין, וטובא הוראה זו להלכה בשרת מהרש"ם סי' קע"ה. ואחר הקידוש היו מנגנין קודם נטילת ידים לסעודה בנגון מיוחד, אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא“.

ג) בסעודה שלישית של ש"ק נגון מיוחד ל„בני היכלא“, ונגון מיוחד לשלש פעמים „מזמור לדוד הי רועי לא אחסר“, ונגון מיוחד ל„בבואו מאדום“, וכשמגיעים להחרוז „לכן בכל לב ובכל גפש נמליכו וניחדר“ עומדים ואומרים שני פעמים „הי מלך וכי“ ומסיימים שהשלום שלנו...

ד) ביום הי' לחודש תשרי שמשימין ל„שלש עשרה מדות“, אומרים שני פעמים „תהלים“ עד גמירא כמספר „כפר“, ואח"כ קורין סדר הקרבנות בספר „תורה בצבור א“.

(א) הרה"ק מהרר"ץ זצ"ל, הי' נהוג לישב בפסיבת חסידים בשלחן ערוך בין כפא לעשור כמו ביומי זמנא, וזמנע שהיו הבעלי בתים רקהלתו פתלונים על זה, ויחבן לעשות סעודות בעשר"ז אסר להם בבדיחחא בדרכו בקודש, חז"ל אמרו, פוזנותיו של אדם קצובים לו מ"ה עד ר"ה ופירש"י נפ"ם כרי שיצמצם בהלכת השנה שיטאר לו לסוף השנה, אחם בעלי בתים לא צמצמתם בראשית השנה, לא נשאר לכם עתה כלום וע"כ מוכרחים אתם להתענות, אבל אנחנו צמצמנו הרבה בראשית השנה נשאר לנו למדי לעשות סעודות בעשי"ה. ואולי י"ל בדרך צחות פ"ש בפס"ר"ה שנה שהיא רשה מתחלתה, מעשירים אותה בסופה היינו ג"כ ע"ד הנ"ל.

- (ה) בליל יו"כ קודם כל גדרי בעת שאומרים „אור זרוע לצדיק“, מקיפים את הבימה עם כל ס"ת שבהיכל הקפה אחת.
- (ו) בהושענא דבה כסובבין את הכימה עם הארבעה מינים שבלולב באמירת הושענות, בין הקפה להקפה תוקעין בשופר תשר"ת.
- (ז) להקפות בשמחת תורה ושמיני עצרת אומרים הפסוקים והזמירות שתיקן דרה"ק ז"ל, ונם ביום שמיני עצרת נהג לעשות הקפות כמו בליל שמע"צ.
- (ח) בערב, יום י"ג ניסן, הולכין לשאוב, מים שלני"ו ומנגנים צ"א פעמים „ושאתם מים בששון ממעיני הישועה“. ובע"פ אחר חצות היום אוסין המצות שמירה וקורין את ההלל זכר לק"פ.
- (ט) בליל ססח על הסדר כשלא הי' לכרסם, רק תפוחי אדמה ברך ברכת פרי האדמה, אע"פ שבכל השנה נהג לברך שהכל על תפוחי אדמה.
- יוד) בין ססח לעצרת ביום ש"ק, היו מנגנים על השלחן הפיוטים מהיוצרות לשבתות הללו, כמו „סגלתי“, „דודי“. – ובשלה שבתות ש"בין המצרים, היו מזמרין הפיוט של ר"ה „שפרו מעשיכם“.

וכל מעשה תקפו זמרכת גדולתו משיחותיו ונפלאותיו, הלא הם כתובים בספרים המיוחדים לזה, כמו ס' „אהל נפתלי“ ועוד ועוד. והגיה אחריו ברכה ס' „זרע קודש“ עה"ת. ונקרא אל על לגכהי מדומים ביום י"א אייד שנת תקס"ז, ימנותו כבוד בעיר לאנצית הסמוכה לעיר רישא, ז"ע ועכ"י

הרה"ק מוה"ר מישה ליב מסאסוב זצ"ל

א.

איש פלא מפלאות ה„דוד דעה“ (משנת ת”ק—ת”ר) ה' הרבי ר' משה ליב מסאסוב זצ"ל, שכל צדיקי הדור ז"ל אמרו עליו, „שבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו“.

עוד טרם התגלותו, בהיותו עוד סמוך על שלחן חותנו ועוסק בתורה ועבודה, פ"א נכנס אליו חותנו ואמר לו: בני! טוב תורה עם דרך ארץ ובכן התקן עצמך ליסע ליום השוק למחרתים ותתחיל לעסוק בד"א, הרמ"ל הסכים לזה, וחותנו נתן לו צרור הכסף, והזמין בעדו פגלה הנוסעת עם הסוחרים ליום השוק, והרמ"ל נסע עמהם. כבואם העירה מיהר לבוא לבית המדרש להתפלל וללמוד השיעור, ומדי דברו בתורה ובעבודה משכה לו שמעתתא ושכח מטרת בואו לכאן וכה ישב בטלית ותפילין עד אחר חצות היום, שבאו הסותרים אליו, כי יכין א"ע לנסוע הביתה כי כבר הוא אחר השוק, הרמ"ל גבר עבודתו ונסע עמהם לביתו. כאשר הקריבו לבוא לעירם ולמקומם, וילדיו יחד עם ילדי הסוחרים רצו לקראתם ויקראו כל אחד ואחד לאביו: אבא! אבא! מה הבאת לי מן השוק? וגם ילדיו קראו אליו אבא! מה הבאת? נתעלף רמ"ל. וימהרו להביאו אל בית חותנו, וכאשר שב רוחו בקרבו שאלהו חותנו מה ה' לך אולי אבדת כספי? ויאמר לא! הנה כספך לפניך, אלא כאשר שמעתי שאלת הילדים אבא מה הבאת? נזכרתי, שבודאי גם לאחר מאה ועשרים שנה שואלים במרום „מה הבאת בידך“? ומה אענה אז... ואתעלף. חותנו בשמעו זאת ומכל דרכיו, לא דיבר עוד עמו מסתורה ודרך ארץ.

שלוש עשרה שנה למד אצל הרבי ר' שמעלקי ז"ל בשינאווי וריטשוואל, ובניקלשבורג, והוא לווה את רבו בנסיעתו לק' ניקלשבורג, בדרך מסעו שבת הר"ש ז"ל בקראקא ונתכבד לדרוש בבית הכנסת הישן דרוש בהלכה, וכאשר עלה הדר"ש על הבימה ופתח ואמר קושיא אחת, מיד הה"ה תנועה בין הלומדים לדחותה ולסותרה. הדר"ש הניח ראשו על הבימה משוטט בדביקות בהאין סוף ב"ה וב"ש, ותלמידו הרמ"ל פלפל עם הלומדים עד שנתברר לפניהם כי הקושיא היא קר חמורה, אז הגביה הדר"ש את ראשו והציע קושיא שניה, הרמ"ל פלפל עם התיח והוא ז"ל התבודד בדביקות, וכה נכפל ונשנה עד שהציע לפניהם עשרה קושיות, ואח"כ הוא מותב להו והוא מפרק להו בחרא מחתא, חכמי קראקא וראשי הקהלה השתוממו על גודל חריפותו של הגה"ק מוהר"ש ובקשוהו לקבל משרת הרבנות רק' קראקא שלא ה' להם רב בעת ההוא, אבל הדר"ש לא נעתר להם אחרי אשר כבר הבטיח לקהל נ"ש לבוא אצלם, ויעץ להם לקבל את הגאון הקדוש מריה לוי יצחק ז"ל (בע"ס קדושת לוי) לאבד"ק קראקא.

פ"א בעת שה' הדר"ש בני"ש, ונאלץ לבוא לע"מ ויין בפקודת הקיסרית.

בעת שהי' הפשרת שלגים, ומסעו הי' בספינה על הדאגוי והרמ"ל לווהו גדרבו, ובאמצע הנהר ראה הספן כי יבא לנגדם עמוד של קרח אשר יכה את ספינתם לרסיסים, ויקרא בקול גדול הה! אבדנו כולנו! ותהי מהומה נוראה בספינה, והרמ"ל כחא כף אל כף בשמחה ואמר הנני עולה אל אבי שבשמים! והי' הצילם ויבואו לחיים ולשלום לצימ ווין (החסידות עי' קמ"ט. ועי' סי' שמן הטוב אות ל"א). ובסקודת רבו הדר"ש זצ"ל נאלץ לשוב למדינת פולין להפיץ מעינותיו חוצה.

ב.

בהקמעות שנתן הרה"ק רמ"ל זצ"ל לחולים לא הי' כתוב רק השם שבת", ואמר על זה הרה"ק החוזה מלובלין, כי להיותו מלא „אהבת ישראל“ השתמש בהשם „שבת“ שהיא אהבה.

ואמנם כן, אהבתו לישראל היתה אהבה עזה בלי מצרים וכלי גבול. בימים ההם אשר היהודים מחזיקי האורנדיס בכפרים אם לא יכלו לשלם השכר בעד האורנדה לאהדון, אחת דתם הי' להמיתם בשבי' הם ונשיהם וטפם, הי' הרה"ק רמ"ל גואלם ממות ומצילם משחת, אם עיי' פדיון שבויים שנתן בעדס הכסף הנדרש, או במסירת נפשו עליהם בסכנת נפשות, שהלך אל האדונים העדיצים והאכזרים כזאב ערב, לבקשם שיוציאו את האומללים ממסגר אסיר, גם כי ידע שבנפשו הוא, ופ"א בבואו לבקש רחמים וחנינה מאת אדון אחד בעד שבויים כאלה, ובראות האדון את הרה"ק רמ"ל מרחוק כי יבא עוד הפעם אליו, אחרי אשר כבר הזהירו לבל יראה פניו עוד, צוה האדון את עבדו כי יתיר את הכלבים ממאסרם, ולשוסם עליו. הרה"ק רמ"ל ז"ל לא נתבהל מפניהם והלך נגדם והושיט את זרועו להם ואמר: „קרעו את בשרי— אם שולחתם מן השמים לדבר זה! הכלבים נשארו על מעמדם ולא יחרץ כלב לשונו. האדון בראותו דבר זה נבהל מאוד ונשא פני הרה"ק וצוה להוציא את השבויים ממאסרם ולשלחם חפשי.

פ"א בא הרה"ק רמ"ל ז"ל לקי' יערוסלוב, והנה לקראתו החסיד ר' שמעון (מי שהי' אח"כ הרבי ר' שמעון) ונתן לו שלום „שלום עליכם רבי ומורי“. ענה לו הרמ"ל, הנח את ה„רבי“. ובוא עמי, כי הנה נודע לי כי נמצאה בכאן יולדת עניה שאין לה גם תבן למצעה, והלך וקנה שני ערמות גדולות תבן האחת לקח על כתפו והשני' כיבד להחסיד ר"ש, וכה נשאו את הערמות עד בואם בקצה העיר אל הבית שהיתה שם גיולדת והכין לה שם כל צרכה והלך לו.

שוב פ"א נודע לו מיולדת עני' בימות החורף, שלא הי' שם בבית עצים להסקה והוא ז"ל לא הי' בידו כסף למדי, מה עשה, התחפש עצמו בבגדי איכר וקנה בזרת עץ ולקחו על שכמו והלך שמה, וישאל להיולדת אם תקח את העץ והשיבה כי אין לה לשלם כי בעלה אינו בכית ואין לה מי שיבקע את העץ, אמר לא הנני נותן לך העץ בהקפה ויש אתי גרון לבקע את העץ וכאשר יבא בעלך ישלם לי, ויבקע את העץ והסיק את התנור והלך לו. ועובדות כיו"ב רבו כמו דבו עצמו מספר.

וכה הי' מלא רחמים וחמלה גם על בעלי חיים והי' דרכו לסובב בשוק

ביומא דשוקא ובראותו העגלים מונחים עקידים וחום השמש בוערת עליהם הביא להם מים להשקותם.

ואהבתו להשיית היתה על הכל. וסיפר, פ"א הי' אצל אדין אחר על אודות פריק שבויים והי' מעונה מאוד כי עור לא הי' לו שהוה לטעום כידי, ושם בבית-הבשיל צמדו מיני מאכלים שהריחו ואחזו בולמוס, ומה עשה? זכר מאת ה,נשמת כל חי' ומלאה נפשו עונג רוחני. מעונג שבת ומעין עוה"ב, ולא הרגיש עוד כלל משום רעבון...

הרה"ק מוהרמ"ו זצ"ל, בהקדמתו לס' „עץ החיים“, כותב: „אם יאמרו חכמי דורנו שלומדים תורה לשמה התנא ר' מאיר מכחישם שאמר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה כו', וכל משכיל ראה יראה שלא זכה אפי' לקצת המצלות שאמר ר"מ והן הן עדיו שלא הניע עדיין ללמוד לשמה...“
 מזה נראה במנו זכה הרה"ק ר' משה ליב זצ"ל לדברים הרבה האמורים וכאבות פ"ו, להיות אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות, משמח את המקום משמח את הבריות, ומלבשתו עונה ויראה, וכו'...“ מפני שלמד תורה לשמה, התנוג ר"מ מעיד עליו על זה.

על אודות ענותנותו ושפלותו ראה ב„אגרת הקודש“ שנדפס בסרס „לקוטי תורת רמ"ל ועל אודות נפלאותיו אשר עשה ראה בס' „עשר צחצחות ועוד כירב.

ב.

הרה"ג מוהר"א מרקוס ז"ל בס' „החסידות“ (צ' קכ"ד), יספר מה שידוע בק קראקא, שפ"א הי' הרה"ק רמ"ל בקראקא בבית מדרש של מגלה עמיקות וראה שם אברכים שקבעו להם שיעור עיון בס' „מורה נבוכים“ להרמב"ם ז"ל, בער בהם בנוזיפה על הגותם בספר זה שלא עשאו הרמב"ם ז"ל אלא עבור בני אגדלוסיא שעסקו בפילוסופיא של אריסטו והעו אחריו, אבל לא בעד אברכים מופלגי תורה שאין להם שום מושג בפילוסופיא ולא קשה להם כלל, וא"כ מה להם לאברכים כאלה לבקש אחרי קושיות וספיקות, כדי שיחפשו אח"כ למצוא תירוצים, מוטב שלא יקשה לכם ולא הצטרכו לתירוצים... הבע"ב שבבית המדרש חשבו זאת לפגיעה בכבודו של הרמב"ם ע"כ קנסו את הרה"ק רמ"ל לביישו ברבים ולהעמידו ב„הקינע“ שהי' קבוע בחומת ביהמ"ד כידוע א).

הרה"ק מוהרש"ב מפשיסחא ז"ל סיפר, שבילדותו הי' אצל הרה"ק רמ"ל ז"ל ואמר לו דברי תורה בהלכה ע"פ דקדוק בהרא"ש שמקדים בהלכותיו את המאחר, וע"ז אמר לו הפסט. ואח"כ אמר לו הרמ"ל, דע כי לא בכונה עיינתי לתוך דקדוק זה, אלא שהשכל של התירוץ עלה ברעתי בלומדי ההלכה ודבר

(א גם על הנר"א זצ"ל יוספר, כי רב גדול בא לקבול לפניו על איזה אנשים שכבית מדרשו שקבעו למורה כספר „מורה נבוכים“, ואמר הנר"א ז"ל: הרמב"ם ז"ל חברו ואני אצוה שלא ללמוד בו (ע' עליות א"י הערה ה'). והבנה"ב דק' קראקא החמירו יותר מהנר"א ז"ל לענוש קשה את הרה"ק רמ"ל זצ"ל.

זכמה הוא, וחפשתי איזה דקרוק לתלות בו השכל הנ"ל ולא מצאתי רק דקרוק זה תליתי בו השכל ההוא, וסיים כן תדע בני, כי הרמב"ם ז"ל שחיבר הספר מרג"א הקשה מקורם את הקושיות ולחקור אח"כ לדרך הקושיות, שא"כ קורם. שמצא זירוק אף כמעט כמו רגע ח"ו ה"י נפרד מדביקותו ית"ש ומקדושת ישראל, אלא ודאי שהוא ידע מקורם כל השכליות והחכמות שעמ"ז לא ה"י קשה לו כלל מעולם שום קושיא, אך רצונו ה"י לזכות את בני דורו להודיע להם ה"רעת", הוצרך להודיע להם שמתוך בזה כו"כ קושיית, ועתה מי שלומד הס' מרג"א כסדר לומד תחלה הקושיות ואח"כ התירוק נמצא בעת שצומד בהקושיא או אינו יהודי, ועתה בני בינה זאת. — ואמר אז הרה"ק מפשיסחא שמאז לא למד הס' מרג"א כסדר ובוראי ה"י לומד התירוצים קודם הקושיות.

בס' לקוטי תורה להרמ"ל נרפסו „ההנהגות“ מהרה"ק מוהרמ"ל, דבריו הקדושים חוצבים להבות אש רת, וסגנון לשונו כאחד החוקרים האלקים כ„הבעל עקדה“, כ„הבחינת עולם“, יחיד במינו בספרות החסידות, המעיד על גאונותו וחכמתו כידוע מאמר החכם: „הסגנון הוא האדם“.

ועלה למרום אל אביו שבשמים, ביום ג' ד' שבט תקס"ז לפ"ק, זכותו יגן עלינו ועכ"ל.

הרה"ק מוה"ר רוד לעדובער זצ"ל

א.

„אוהב ישראל“ כהרה"ק ר' משה ליב מסאטוב זצ"ל, אשר בלבו קננה אהבת ישראל בלי מצרים, הי' גם הרב הקדוש מוה"ר דוד'ל מלעלוב זצ"ל, מתלמידי הרבי ר' אלימלך בע"ס גועס אלימלך זצ"ל. — אביו ר' שלמה הי' מחזיק מדינה בכפר והי' מפורסם לאיש תם וישר, וספרו עליו, שפ"א בא אליו סוחר בהמט ובקש לקנות אצלו צמד בקר, הרי"ש דרש בעדם חמשה עשר זהובים והקונה לא רצה ליתן רק שנים עשר זהובים ולא נגמר המקח והלך לו, ביום השני בא הקונה עוד הפעם ומצא את ר' שלמה עומד בטלית ותפילין ומתפלל, ואמר לו הקונה כי בא לקנות השוורים הר"ש לא ענה מאומה שלא להפסיק בתפלתו, אחר שגמר תפלתו הוציא הקונה חמשה עשר זהובים לשלם לו, ולא רצה ר' שלמה לקבל רק י"ב מפני שבשעת תפלתו גמר בלבבו למוכרם בעד י"ב זהובים ורצה להיות דובר אמת בלבבו כר' ספרא (ע' מכות כ"ד), ובעבור זה — אמרו בני דורו — זכה לבן גדול וקדוש כהרב ר' דוד'ל לעלובער ז"ל.

הרה"ק מוה"ר ד"ל טרם נוסעו להרבי ר' אלימלך זצ"ל, הי' נוהג כהצדיקים מלפנים בתעניות וסיגופים, וקיים תשובת הקנה"י שלשה פעמים עם גלגול שלג, ועינה את גופו בסיגופים נוראים, כבאו להרה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ל לא רצה לקבלו, רק באופן ובתנאי זה, שיחדול מעינים וסיגופים מהיום הלאה.

אמנם כה הכניע הרה"ק מוה"ר ד"ל את גופו, והכניסו תחת ממשלתו ממשלת השכל, והי' מושל ברוחו וארך אפים כל כך עד שלא זו בלבד שמעולם לא בא לכלל כעס, אלא שגם לכלל הקפדה לא בא, ולא הקטיר מעולם, נכי לפי"ד המקובלים גם ה„הקפדה“ יוצא משורש קפדתי כאורג חיי יסעי' ל"ח י"ב שעי' הקפדה ינתק פתיל חייית נפשו כרגע מהדבקות במחי' חיים, וכעס גורם לקרוע לבגרי חוס הנשמה משורשה למעלה שעל זה נאמר טורף נפשו באפו (איוב י"ח ד') החסידות ע' רנ"ג].

ב.

הרה"ק ז"ל הי' „אוהב את הבריות ומקרבן לתורה“. — פ"א פגש בהראקטור ירושם בערגהארד, שהי' רופא מפורסם במדינת פולין והי' בא רק בסביבת זארונים הפולנים, וחי עמהם באחוה וריעות, וכבר שכח את מקור מחצבתו כי הגנו יהודי, ואמר לו הרה"ק מוה"ר הדברים האלה: „דע לך כי אם היית חוזר בתשובה לא תוכל לצייר לפניך את הנחת רוח שתעשה בזה לאביך שבשמים“, הדברים המעטים שיצאו מפה קדוש נכנסו בלבו פנימה והלהיבו את לבבו, ולא

נה ולא שקס עוד עד שנעשה בעל תשובה גמור, וסיהר וקידש את ביתו בהכשר ויתרון, ולמרות עבודתו המרובה לרפאות את החולים, לא חדל מלקיים גם תשובת המשקל' בסיגופים, והרהיק מוהר"ד הביאו אח"כ להרבי מלובלין ז"ל, והי' הד"ר בערנהארד אצל הרבי מלובלין כהרומא גורדון אצל הרבי ר' בער זצ"ל.

הד"ר בערנהארד סיפר, כי בהיותו בלובלין אצל הרה"ק ה"חזוה" בחב השבועות, הראה לו, הרבי' במראה את מעמד הנבחר בהר סיני, — הד"ר בערנהארד האריך ימים ובהיותו זקן מאוד והי' מוטל על ערשו קודם פטירתו, בא אליו והרהיק בעיס הפארת שלמה זצ"ל מראדאמסק לבקרו בחליו, ואמר להד"ר לבל יצטער על מעשיו הראשונים, והימים הראשונים יפלו, ענה לו הד"ר לא כן עמדי, אלא בזכות האור החיים הקדוש שלמדתי בע"פ, אקוה שגם הימים הראשונים אוכל להביאם עמדי (החסידות להרא' מרקוס ע' קס"ד).

גם את הרה"ק ר' שמחה בונם מפשיסחא ז"ל, קירב הרה"ק מוהר"ד ז"ל לתורה, ועשהו לחסיד נלהב, אז בעת שהי' רש"ב עוסק בלימודו מלאכת, מעשה רוקח' להיות אפטיקער, אז פנשהו הרה"ק והלהיב את לבבו לעזוב את מלאכתו ולדבק א"ע בצדיקי הדור.

ג.

ר"ם אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כדאי הוא לו... אוהב את המקום, אוהב את הבריות, כו'. והנה צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומדוממתו על כל המעשים (אבות פ"ה). וזה קיים הרה"ק ז"ל, הי' צנוע והסתיר את גדולתו בתורה, ונתראה כמאן דלא ידע צורתא רשמעתא, כי אם פעם אחת לא הי' יכול עוד להסתיר א"ע, בעת שהי' משתדל לבנות המקוה הראשונה בעיר טשענסטיחוב, בעת אשר החלו אחבי להתישב שם, אז לרגלי בנין המקוה נאלץ לבוא במשא ומתן של הלכה עם הגאון המפורסם אבדיק סיטערקוב בע"ס שרת ברית אברהם, ונודע הדבר אז כי הי' גם רב גדול ב"ס ופוסקים.

כחודש ימים לפני פטירתו, כבר הודיע לאנ"ש שהיו אצלו כי קרב קיצו, וחגיד לפניהם פירוש על אמרם ז"ל במס' תענית: ר' חגינא בן דוסא היה קאול באורחא אתא מטרא אמר, רבשי"ע כל העולם כולו בנחת וחגינא בצער פסק מטרא, כי אתא לביתי אמר כל העולם בצער וחגינא בנחת אתא מטרא. וקשה דהרי אמרו שם בכל יום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו גיזוק בשביל חגינא בני חגינא בני די לו בקב חרובין מעיש לעיש, איך איך יתכן שר' חגינא בן דוסא הי' סוחר על טובת הכלל בשביל הנאת עצמו, ויאמר כל העולם בנחת וחגינא בצער, אלא הענין הוא כך, הבת קול אמרה כל העולם ניוון, בשבילי חגינא בני, היינו חגינא בני הוא, השבילי' והציגור שעל ידו תלך ההשפעה לכל העולם, לכן כאשר אתא מטרא ור' חגינא הרגיש צער עיי המטר, חשב ברעונו שבדאי אינם גשמי ברכה, שאלו הי' גשמי ברכה לטובת העולם לא הי' מרגיש צער יען שזאת הצנור שעל ידו יגיעו טובות להעולם, זה שאמר כל העולם בנחת

חנינא בצער זה אי אפשר, שאם היו גשמי ברכה לא הי' חנינא בצער, וע"כ בדאי אינם גשמי ברכה ולכן פסק מטרא... ובסיימו הדברים אמר: „זה הי' כוננת ר' חנינא בן דוסא, וכאשר אבוא אל „היכל" שלו אניד לו כי כן היתה כוונתך" — בדברים האלה רמזו למקורבים שהיו שם אצלו, כי קרבן ימיו לעלות למעלה להיכל של ר' חנינא בן דוסא, וכן הי' שבחודש ימים אח"ז נפטר לעולמו ביום ז' שבט תקע"ג לפ"ק, זי"ע ועכ"י.

בנו הרה"ק ר' משה מלעלוב ז"ל, נסע פ"א עם חבורה חסידים להרה"ק ר' מאטילי משטערנוביל ז"ל, כאשר רצו החסידים לספר לו מי הוא הר' משה שהוא בהרה"ק ר' דוד ולתאר לפניו צדקת אביו, אמר להם אני אספר לכם מחשיבות הרבי דוד מלעלוב בשמים, שגילה לי אבי ז"ל שבשעה שנפטר הצדיק ר' דוד מלעלוב הכריזו בשמים שילכו כל הצדיקים לקבל פניו, ושילכו לשמוע הדרשה אשר ירוש בגן עדן ארבעים יום, ובכן תדעו שאני יודע מי הי' הרב ר' דוד מלעלוב ז"ל.

הרה"ק מו"ה אורי זצ"ל מסטרעליסק

א.

הרה"ק מוה"ד אורי זצ"ל מסטרעליסק תלמיד הרה"ק מו"ה שלמה זצ"ל מקארלין. נפלא הוא הדבר אשר הרה"ק מוהר"א ז"ל הבין בפשיטות כי מה דתנן, ומורא רבך כמורא שמים, יזוה הוא סימן לדעת מי הוא רבו לפי שורש נשמתו. זה הרב אשר אימתו עליך, זה הוא רבך לפי שורש נשמתך, כדי שתוכל לקיים, ומורא רבך כמורא שמים, וע"כ בכל צדיקי הדור שהיו אצלם, לא מצא בהם אחד שיהיה רבו לפי שורש נשמתו, מפני שלא נפלה אימתם עליו בעומדו לפניו, עד שבא אל הרה"ק מוהר"ש מקארלין ז"ל ומיד שנתן לו שלום והחזיר לו שלום נפלה עליו אימה גדולה, מזה הבין כי זה הוא רבו לפי שורש נשמתו וישב שם ימים רבים.

הוא אמר: שלמורו הר"ש מקארלין היו קורין בעש"ט קטן ע"י מופתים הרבה שפעל לעשות, אבל הוא לא רצה לקבל ממנו רק עבודת השי"ת.
ואמר: הרב מנעסכ"ז הי יכול לעשות מעשה בראשית ועשה פעולות הרבה, אבל הי' מתחרט, ושום איש לא הי' יודע מזה רק אנכי ידעתי וראיתי שהי' מתחרט.

אמר: בהיותו אצל מורו ר' שלמה מקארלין ז"ל הי' מתרחק מן החסידים רק הי' לו רירה מיוחדת שהי' מתבודד שם ועסק בתורה ובתפלה, כי אינו מוצל כלל לספר חסידות עם החסידים.

ואמר שהלכות מליחה והלכות נדה למד בלי גוזמא אלף פעמים...
אמר: הלימוד מביא להשיג ענין תפלה להשי"ת, ואח"כ צ"י התפלה יבא להשיג ללמוד תורה לשמה.

ואמר: מדבר שקר תרחק, פי' ע"י תנועה אחת של שקר, וע"י דיבור א' של שקר, תרחק ע"י מהקב"ה, ומוכיח לנו ולכ"י אי"י יבוא א"י יצלה במחשבתו לעשות אפי' תנועה של שקר ר"ל. ואמר הזהיר כלומר דבר שקר ניצל ע"י מחשבות זרות.

ואמר על מה שכתוב בהורה, ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, והדבר תמוה וכי לא האמינו בכל האותות אשר ראו מקודם ורק בקריעת ים סוף האמינו, אמנם הכוונה כי יש המאמינים בצדיקים ע"י שהמה רואים מהם אותות ומופתים, והם המה מפחותי עם, אבל אנשי מדע יודעים שאין במופת שום דאי' כמבואר ברכב"ם ז"ל רק אם רואים את גודל קדושתו וצדקתו מאמינים בו, ודור המדבר הי' רור דעה ע"כ עד עתה לא האמינו בשום מופת, אבל בקריעת ים סוף ראתה שפחה על הים כ"י ועין בעין ראו את השכינה הקדושה אז האמינו, וזהו ויראו העם את ה' שראו את ה' ואת כבודו הכירו, אז האמינו בה' ובמשה עבדו, (אמרי קדושי).

העסקתי הדברים האמורים מהקונטרס „אמרי קדושי׳ׁ. כי דיבורי קודש אלה המה, יסוד ושורש החסידות אשר הורה לתלמידיו, ומהאי טעמא הרחיק את החסידים ההמוניים המתקרבים להחסידות רק בשביל הנסים והנפלאות, והיו קשין גרי החסידות הללו בעיניו, כמו שאמרו חז׳ׁל על הגרים קשים גרים לישראל כספנות, בהביטו למרחוק כי ע״י החסידים ההמוניים תפגם החסידות האמיתית. ואמר לאנשים שעמדו עליו אחם נוסעים אצלי ואני להיכן נוסע, אני הולך ונוסע להיות דבוק בהש״ת״ (שם).

הורה להם בזה תכלית הנסיעה להצדיק הוא לקיים מ״ע ולדבקה בו, ושאלו חז׳ׁל וכי אפשר לדבק א״ע בשכינה, אלא הדבק עצמך בת״ח... כי האדם העוסק בדרך ארץ ובמילי דעלמא אי אפשר לו לדבק א״ע בשכינה, אלא ידבק א״ע בהת״ח, והת״ח העוסק תמיד בתורה ובתפלה אפשר לו לקיים ולדבקה בו בהש״ת תמיד, ויחשב לו כאלו הוא בעצמו הוא דבוק בשכינה הקדושה. אבל לא שיהי נוסעים אליו לשם אותות ומופתים והצלחות זמנית לחיי עוה״ו, ואמנם כה הביא את חסידיו להתדוממות הרוח, ולידי הזדככות הרצון, כאשר יסופר כי פ״א התאוננה הרבנית לפניו מדוע אצל כל הצדיקים ישנם חסידים עשירים, ואצלו כולם עניים, על זה אמר לה, האם כן הדבר שהחסידים מבקשים עשירות, לך וצוה לאמור להם שיבואו ואתן להם עשירות, הרבנית יצאה בשמחה רבה וצוהה לומר להחסידים שיכנסו פנימה אל הרה״ק, וכאשר באו פנימה שאל להם הרה״ק האמת שאתם רוצים בעשירות, אם כה תאמרו אתן לכם עשירות, אמרו כלם מה אחר אין אנו רוצים בעשירות כי אם ביראת שמים ואהבת ה׳, אז אמר הרה״ק להרבנית הלא תראה שאין חסדים בכך.

ב.

הרה״ק הרבי ר׳ אורי זצ׳ׁל הנהיג אצל אנ׳ש חסידות של חורה ועבודה, והרחק׳ מן השקר ומדות רעות, וע״כ התנגד גם הוא על החסירות ע״ם שיטת חב״ד, וע״ם שיטת הקבלה לפי הדרך של הרה״ק מוהרצ׳׳ה זצ׳ׁל מוידויטשוב, ואמר לבעל מקובל וצדיק אחד, אם בעל מקובל הוא מה, יאמר לי מה הי׳ גופו של אדוה״ר, או מה הי׳ גופו של משרע׳ה, או מה הי׳ גופו של משיח צרקנו. גם אמור לי מאין הי׳ לו להארי׳ זצ׳ׁל ספר „עץ החיים״, ודאי אחר שזכך מלא קומתו והי׳ באמת בעולמות העליונים, וראה את הכל... לא כן אמנם היום בזמן הזה, כשמביטים ורואים בס׳ „עץ החיים״ על ידי זה סוברים שמשוטטים בעולמות העליונים, וזהו שוא ושקר; ופ״א בהתווכחו עם אחד המקובלים בזה, והרה״ק המסביל אמר לו שיודע את הוהי׳ק בע״ם, ע״ז ענה לו הרה״ק הרבי ר׳ אורי זצ׳ׁל שהוא יכול להחזיק רעיון א׳ אלף ימים א׳.

(א) החסידות להרה׳ג טוהר׳א מרקוס זצ׳ׁל ע׳ קס״ו והוא טופף ע״ז בשם הרה״ק טוהר׳י מקאוניץ זצ׳ׁל שהחליט בין מוחין דגדלות למוחין דקטנות כי בעל מוחין דקטנות יחלפו הרעיונות וירצו כמראה הבוק חרדים לבקרים, אבל בעל מוחין דגדלות יחזיק רעיון א׳ או אחדים זמן רב במוחו וירחיבם ויביאם לשליפותם (וע׳ לעיל בטערכת הרה״ק טוהר׳י מקאוניץ זצ׳ׁל פ״ג).

פ"א אמר בדרך הלצה: כששואלים את יהודי פשוט איה מקום כבודו ית"ש, יענה תשובה פשוטה בשמים ממעל, שואלים זאת ללמדן, אזי יתחיל בבקיאות בש"ס ויענה הנה במס' חגיגה איתא מן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו', שואלים זאת למקובל אזי יתחיל לחשוב עולמות עליונים אין מספר, שואלים זאת אל החסיד, ישוב מיד תוך כדי דיבור, שהכל גהי ברברו!

גם על דרך החסידות של הרה"ק, היהודי מפשיטתא ז"ל אמר: הצדיק הזה הי' רוצה להמשיך דרך חרש מלמעלה למטה ללבות בני ישראל איך שיצברו את הי' בעבודה שבלב זו תפלה באמצעות התורה ודבר זה עדיין לא הי' בעולם, אמנם נפטר והלך לעולמו באמצע העבודה ולא גמר את הענין ומתוך כך עתידים אנשים למצות מן הדרך הגיתן בהסתר ברכי העבודה" (אמרי קדוש).

וואמר: ומבשרך אל תתעלם, יש אנשים שיש להם מוח גדול ונשמה גדולה, יכולים לעבוד את הי' בפנימיות, לשעבד לבם ועיני שכלם לה', אעפ"כ לא יתעלמו גם מבשרם היינו מגופם, שיצברו את הי' גם בכחות הגופניים, כדי להעביר זוהמתם בהתשת התומר אע"פ שא"צ לזה לתועלת הנשמה מ"מ נעשה לתועלת הגוף" (שם).

ג

בהוצאה הראשונה של הקונטרס "אמרי קדוש" נאמר בשמו, שאמר: באחרית הימים יהיו "רביים" ושונאי ישראל יהיו, כי מי שלא יגרו אחריהם ולא יכלא גרוגם וכיסם, אותו ישנאו וישטמו וימרדו חייר.

עוד שם: פ"א בא לפניו בעל מקובל ובשם צדיק יכונה עטוף בבגדי לבן, ושאלו הרה"ק ר' אורי ז"ל, הנה בתפלתו של כה"ג בירכ בקדשי קדשים נאמר ולא יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים בשעה שהעולם צריכים לגשמים, וקשה האם לא הי' לכה"ג בירכ ובקה"ק מה להתפלל או רק על הגשמים, ועוד קשה ממנו"פ אם יהיו עוברי דרכים ה"רוב" איכ בודאי צריכה תפלתם להתקבל, ואם הם המיעוט, אי"צ להתפלל על זה, שהרי העולם נידון אחר רובו. אבל דע לך כי בתורה שבכתב ובגמרא, הגשמים הם רמו להברכות הגשמיות והרוחניות היורדים מן השמים ממקור הברכות מעולמות העליונים דרך הצינורות עד לעולם היצירה ושם לעולם העשי' כדי להורידם לארץ, אמנם ישנם בקצה הארץ מחנות בעלי חיות הרוצים בכח תפלתם לעכב את השפע היורדת למטה בשביל ישראל, מחמת שנאתם הפרטית לבני ישראל, והם הם העוברי דרכים, ועליהם התפלל הכהן הגדול ביום הקדוש ובמקום קה"ק שאל יכנס תפלת עוברי דרכים העומדים בפרשת דרכים למנוע את השפע והברכות הגשמיות והרוחניות מבני ישראל בשביל שנאתם הפרטית, אבל מה נעשה אם היום בימינו אלה נמצאים גם "רביים" עטופי לבנים השייכים אל אלה המחנות של עוברי דרכים.

וע"כ הי' רוחק את רגלי ה"רביים" החדשים שהיו רוצים לעלות במעלות ולמשוך אליהם את החסידים ההמוניים עיי אותות ומופתים, וביקש לרחות גם את הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן ז"ל, ולהורידו משאתו, וראה אורות זה באריכות ב"אור עולם" מבוא לס' אמרי קדוש.

ובחינה קשה הי' לו להרה"ק ז"ל בער אלה ה"רביים" הצעירים שבאו

לפניו, ה' מעמידם על הנסיון בזה שהי' נותן להם לשתות כוס מי דבש ומעטח. וכשתה כוס אחד מילא לו כוס שני, ואם נתבסס קצת או הי' קץ לכל מדרגותיו, גם להרה"צ ר' שלום רוקח ז"ל מבעלז ז"ל רוצה לנסות בזה אבל לא אסתייץ מלתא, כי בלי"ל ש"ק שכח מזה, ואח"כ פרח תרנגול ושבר את כלי זכוית שהי' בו המידבש, אז נהם הרה"ק מוהר"א ואמר, הנה הוא בא לשבר הכלים שבבית... גם להה"צ מהרצ"ה כהן זצ"ל מרומנוב העמיד על הנסיון בזה ועמד בנסיון, ובסעודת מלוה מלכה ישבו שניהם ביחד בחדר סגור כששה שעות רצופות, וסיפר הנבאי של מהרצ"ה כהן מרומנוב, שבהפרדם ויצאו מחדר ההתבודדות שמע, שהרה"ק מוהר"א אמר לַיְיִשׁ לָנוּ לְקַנְאוֹת אֶת רַב (לפי גירסת הרמב"ם) שעליו אמרו חז"ל שלא שח שיהת' חולין מימיו (החסידות ע' רצ"ד — רצ"ז. וע' ר"ב). „אמר במו שקודם מלך מלך לבני ישראל בימי שפוט השופטים, הי' זמן אשר איש כל הישר בעיניו יעשה, ואח"כ נתגלה מלכות ישראל כמו כן הי' קודם ביאת משיח צדקנו בבחי' איש כל הישר בעיניו יעשה ואח"כ יתגלה מלכותו של מלך המשיח" (שם).

ד.

בספרי „חסידים הראשונים" (ע' מ"ח) הבאתי בזה"ל: הרה"ג החסיד מריה זיסקינד ז"ל ראב"ד סטרי, כתב פ"א על רבו הקדוש מסטרעליסק זצ"ל התואר „מורי הרב הגאון... וישאלהו הגאון ר' ענויל ז"ל האב"ד סטרי, איך כתב תואר גאון על רבו שאינו מן הגאונים שבדור אלא מן הצדיקים שבדור, ויענהו הג"מ זיסקינד: הן לכבודו וכי"ב יתארו העולם בשם גאון, ומה משפט התואר גאון ומה טיבו, אבל הא מלתא שמיע לי מפי סופרים וספרים בי התואר גאון הוא יען בי החכמים האלה הגדילו את התורה והאדירוה, למשל, בתורה כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו, המורה בלומדו עם תלמידיו יבאר להם אסור לבשל בשר בחלב יחד, יותר אין לו להגיד והגאונים בחכמתם דרשו על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות עד שנעשה הלכתא רבתי, וכל הלכות בשר בחלב עם כל המפרשים, יצא רק מהתיבות לא תבשל גדי בחלב אמו, וכן הלכות שבת שהם כהררים התלויים בשערה מקרא מועט והלכות מרובות (חגיגה י'), וא"כ בצדק יקרא להם בשם גאון כי הגדילו את התורה ויערו אותה גאון וגובה, והנה בספר דברים כתיב הרבה פעמים, לאהבה את ה', ליראה את ה', ולדבקה בו, אהבה, יראה, דבקות, שלשה אלה נפלאו מאוד ואין לאל ידכם לפלפל ולסלסל בזה, וידעתכם בזה רק כמלמד דרדקי בפסוק לא תבשל גדי בחלב אמו, אכן עמדו נא לערוך דברים עם אדומ"ר הקדוש מסטרעליסק בענין אהבה, יראה, דבקות, אז תראו ונהרתם ופחד ורחב לבבכם מה עמקו מחשבותיו, ומה עצמו ידיעותיו בשלשה תיבות הללו באשר קיבל מרביתו וכו', אז תוכחו לדעת כי אתם גאונים בהלכות בב"ח, שבת, וכו', והוא הקדוש, הוא גאון בהלכות אהבה, יראה, ודבקות, ודפח"ח משיב דברים נכוחים. ואולם הי' הרה"ק באמת גאון בתלמוד ופוסקים, ותלמידיו העידו עליו כי הי' יודע את הרמב"ם עם נושאי כליו כמעט בעל פה, והסתיר את גאונותו, מפאת מדת חסידותו וענותותו.

שני ימים לפני פטירתו ביום כ"א אלול, יום הילולא הרבי ר' מעכלי מזלאטשוב זצ"ל, אמר לפני קהל חסידיו, הנה בשמים ישנם סנהדרי גדולה של צ"א וסנהדרי קטנה של כ"ג, וב"ד שלמעלה וב"ד שלמטה, הרה"ק מוהר"ם מזלאטשוב הי' באחד מבתי דינים הללו וליהיות שהי' מחמיר לענוש קשה על עון פגם ברית ע"כ סלקוהו לעילא לעילא, וע"כ נפקד כעת אחד לב"ד שלמטה ולמלא מקום זה בוחרים אחד מצדיקי הדור שבעוה"ז.

השומעים לא הבינו ולא עלתה על מחשבתם כי הוא מודיע אותם בזה, כי הוא הקדוש שנבחר למלאות מקומו של הרה"ק הרר"מ ז"ל — ואחרי שני ימים, ביום כ"ג לחודש אלול שנת תקפ"ו נקרא לישיבה של מעלה להיות ממליץ טוב על דרי מטה, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר מרדכי מטשערנובל זצ"ל

א.

להרה"ק מוה"ר נחום ז"ל. המגיד מטשערנובל, הי' לו שני בנים, האחד הי' הרב ר' משה ז"ל, פעם אחת הלשינו עליו לפני אביו, שהוא מתנהג בעשירות, ובביתו עומד ארון של עץ צבוע ירוק ככרתי ומפותח בציורים מנוקבים כמו אצל השרים והרחנים, אז אמר הרה"ק מוה"רן מה שאמר, ובנו הרב ר' משה ז"ל לא האריך ימים אח"כ ונפטג צימי ימיו.

בנו השני של הרה"ק מוה"רן הוא הרה"ק ר' מאטילי מטשערנובל זצ"ל, גם עליו הלשינו לפני אביו שהוא מתנהג בעשירות, אז אמר אביו הרה"ק שאינו רוצה לסמוך על זה שמספרים לפניו לה"ר על בנו יחידו, וילך בעצמו לראות אם כנים הדברים, ובא לבית בנו הרה"ק מוה"רם וישאלהו, הנה אומרים עליך שיש לך כלי כסף וכלי זהב הראני נא אותם, ונאלץ להראות לו את כבוד עשרו, אמר לו אביו הרה"ק על מה ולמה נחוצים לך כלים יקרים כאלה, אם אפשר להשתמש בכלים פשוטים, ויענהו בנו הרה"ק הנה בגמרא הקדושה יסופר מעושרו של רבנו הקדוש שהי' עצום ורב מאוד, ויסופר עליו עוד שבשעת פטירתו זקף עשר אצבעותיו ואמר לא נהניתי מעוה"ז כלום אפילו כמלא אצבע קטנה, וקשה אי"כ למה הי' לו כל העושר הרב שלו, אלא ודאי שמע מינה שגם בזה יש דרך לעבודת השי"ת. אביו הרה"ק ז"ל קיבל התנצלותו והלך ולא אמר לו עוד מזה. ואחרי פטירת אביו הרה"ק זצ"ל הי' הוא, הרה"ק ר' מאטילי ממלא מקומו ונהג נשיאותו ברמה, כמנהג הנשיאים בבבל לפנים, והוא הי' הראשון שיסד את כסף המעמדות, שעל כל חסיד לתת לרבו הצדיק, סכום קבוע בכל שנה ושנה לבסס, בית צדיק על בסיס נכון וקיים. ועל שם זה נקרא כסף זה בשם "מעמדות" והשלוחים יצאו בכל רבע שנה לנבות את המעמדות, וביתו הי' מתנהג בבחי' קדושה ומלכות.

הרה"ק מוה"רם ז"ל זכה להיות "תלפיות" שהכל פונים אליו, בדרום רוסיא, רבנות אלפי ישראל שם נהרו אליו והתחממו לאורו, עד שנת תקצ"ז, ואחד מחסידיו ומצוינים שהי' איש פלא ועושה פלא, אותות ומופתים עד אין מספר, הוא הרב הגאון הקדוש מוה"ר ישראל אבד"ק ווילעדניק זצ"ל סלך וואלין. פעם אחת פנה אליו הרה"ק מוה"רם בהתלהבות ואמר לו, הנה ראשך על לבי וינוח לי ולך, שהוא הרה"ק מוה"רם הי' בעל לב דגש, והר"י מווילעדניק הי' בעל מוח. וכשהיו שניהם ביחד אצלו הי' נוח לו להיות שלם ברגש ושכל.

בשנת תקצ"ז ביום כ' לחודש אייר נאסף אל עמיו, זי"ע ועכ"ל.

ב.

פמנו נשתלשלה שלשלת ארוכה של אדמוריים עד היום הזה, בנו הבכור מאשתו הראשונה שהיתה בת הרה"ק ר' אהרן הגדול זצ"ל מקארלין (ראה למעלה בערכו), ה' הרה"ק ר' אהרן ז"ל שנקרא ע"ש זקינו, נולד בשנת תקמ"ו ונתחנך על ברכי זקנו מהר"ן מטשערנובל ז"ל ונתפרסם בשם „הצדיק הזקן“, וישב על כסא אביו בטשערנובל. בנו השני הרה"ק ר' משה מקראסטשוב ז"ל.

בנו השלישי הרה"ק ר' יעקב ישראל ז"ל בהורנוסטאפל ובצירקאסט. הם היו נכדי הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זצ"ל.

כשנפטרה הרבנית בת הרה"ק מקארלין נשא הרה"ק ר' מאטילי מטשערנובל את בת הרה"ק ר' דוד לייקעס ז"ל, וממנה נטע חמשה ארזים בישראל ה"ה: הרה"ק ר' נחום ממאקארוב ז"ל, והרה"ק מ"ה אברהם המגיד מטריסק ז"ל, והרה"ק ר' דודל סאלנער ז"ל, והרה"ק ר' יצחק מסקווירא ז"ל והרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריבק ז"ל, שהיו מנהיגי הדור ברוסיא והרבה פעלו להרמת קרן ישראל ואורייתא.

ותלמידו הרב הנאון הצדיק מ"ה ישראל דוד אבד"ק ווילעדניק הנ"ל, ה' צנוע ונחבא אל הכלים בעירו הקטנה ווילעדניק שם ישב על התורה ועל העבודה, אהבתו לכל בר ישראל היתה עזה בלי גבול, ומה שכתוב „ועמך כולם צדיקים“, ה' אצלו כדבר פשוט שכל אחד מישראל הוא בבחי' צדיק וכאשר בא איש מישראל לביתו עמד מפניו במלא קומתו וקיבל אותו בסבר פניו יפות ובראת הכבוד.

פ"א שאלוהו התלמידים מדוע כה יחרד לקראת כל איש מישראל? אמר להם, בפשיטות, מפני שכל איש מישראל הנהו צדיק, וצדיק גזור והקב"ה מקיים וע"כ הוא מלא יראה וסחד מפני כל צדיק כי מי יודע מה יגזור עליו אותו צדיק.

בהיותו יושב מתבודד בעיר קטנה חי חיי צער מאוד והי' שונא מתנות במלא טובן המלה, גם מאת חותנו הגביר ר' משה חפץ לא רצה לקבל מתנות וגזר על הרבנית שלא תקבל מתנה מבית הורי', היא עשתה רצון בעלה הקדוש, אבל בלבה ה' מר לה כי לא הסכינה לחיות חיי צער מעודה ופני' היו זועפים תמיד ומהו סבל הרה"ק הרבה.

התגלותו בתוך צדיק עושה נפלאות בא לו ע"י הרב הנאון הצדיק מוהר"ם מליבאוויטש זצ"ל בע"ס צמח צדק, הוא ז"ל שלח פ"א עגונה שעזבה בעלה כמה שנים ולא נודע אנה בא — אל הרה"ק מוילעדניק, ומתחלה לא רצה לשמוע מזה מאומה, אך כאשר סיפרה לו כי הרבי מליבאוויטש שלחה אליו, אמר אם כן — אם הצער כ"כ גדול בוא ואראך היכן הוא בעלך, וקם מכסאו אל החלון ואמר לה ראה בעלך עומד על התורן שבספינה שם בעיר ליבוי ועובר שם. העגונה נגשה אל החלון והביטה אבל היא לא ראתה מאומה והתחילה לבכות, אמר לה הנה תסע לליבוי ושם תמצא את בעלך, וכן עשתה ונסעה שמה ומצאה את בעלה בין העובדים בספינה וקבלה ממנו גט פטורין, ומאו והלאה נתפרסם לבעל מופת ומכל המקומות באו לפניו לעזור להם ולפעול להם ישועות.

גם הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן זצ"ל הי' שולח אליו אנשים שהיו צריכים לישועה ומסר להם מכתבי מליצה אליו, פעם אחת כתב במכתב א' „...כי אולי יוכל להושיעו” וכאשר קרא הרה"ק מוויילעדניק דברים הללו אמר ר' מאירל אומר „אולי” ואני אומר בודאי אושיעו בעזהשי"ת.

כבר אמרו ז"ל אין חבוש מתיר א"ע מבית אסורים, הוא ז"ל סקד עקרות דבות בתפלתו, אבל הוא עצמו לא נסקד בזש"ק ותולדותיו הם מעשיו הטובים, זי"ע ועכ"י.

ספר

דור דעה

מערכה ראשונה

צדיקי הדור

נושאי דגל החסידות הבעש"טית
שיטתם וקורות חייהם.

ממני הצעיר

יקותיאל ארי" קאמעל'האר

סדרים בקר יורה, אהל מועד, מופת הדור, אם לבונה, סי' וחדושי
תרסב"ם, חדותא דשמעתתא, חסידים הראשונים, נתיבות התלמוד
והתלמוד ומדעי התבל.

תקופה הרביעית

חקיצ-תריכ

תרצ"ג.

דור דעה

תקופה הרביעית תק"צ—תר"כ.

הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב	הרה"ק רבי ישראל מרחין
רבי שמחה בונם מפרשיסחא	רבי שלום מבעלז
רבי צבי הירש מרומנוב	רבי שלום מקאמינקא
רבי צבי אלימלך מדינוב	רבי שלמה זלמן מויעליסולז
רבי מאיר מפרמישלאן	רבי שלמה מראדאמסק
רבי משה סייטלבוים מאוהעל	רבי אליעזר מדזיקוב
הגה"ק רבי חיים האלברשטאם מצאנו	

מבוא

תורת הלבבות

א.

דבנו יהודא הלוי ז"ל בס' ה"כזרי" (מאמר ד' י"ז) בדברו שם מאל"ה בעלי הראות ובעלי הרגשה המרגישים עריבות ומתיקות ונעימות במצות ה' ותהי' כמו שאמר רוד המלך ע"ה, טעמו וראו כי טוב ה', שהם טועמים מתיקות בנועם ה', יאמר שם בזה"ל: „וכל מי שרודף הנימוס האלקי הוא הולך אחרי בעלי הראות הזאת ויניחו בנפשותם להאמין להם עם תמימות דבריהם ועובי משליהם, מה שלא יניחו להאמין לפילוסופים עם דקות חקוייהם ויופי סדר חבריהם, ומה שנראה עליהם מהמופת אך אין ההמון הולכים אחריהם באלו הנפשות מתנבאות באמת, וכמו שאמרו ניכרים דברי אמת“.

ושם (מאמר ה' ט"ז) יאמר בזה"ל: „וכן העם המוטבעים לתורה ולהתקרב אל האלקים יקרחו בנפשותם ניצוצות מדברי החסידים וישיבו מאורות בלבבותם, חולת המוטבע בטבע ובנטיה אל התורה ואל האלקים, הוא צריך אל חכמת הדברים ואפשר שתזיקה“.

הביטו והתמהו, איך רבנו הקדוש הרבי ר' הירש ז"ל מרומנוב שהי' אחד הצדיקים המרגישים באהבת ה' מתיקות ונעימות ועריבות, הי' אומר תמיד: טעמו וראו כי טוב ה', — טעמו כפילא הטועם המאכלים, כן אתם טעמו במתיקות העבודה, וראו כי טוב ה'. וכן הי' מפרש: אמר ר' יצחק מה טעם פתח בבראשית — מה טעם מתוק מדבש הוא מה שפתח התורה בבראשית משום כח מעשיו הניד לעמו. וכן אמר פעם אחת: ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' — אכלו „היום“, תאכלו את יום השבת, כי שבת היום לה' וצריכים לאכול את היום ולטעום בו טעם מעין עוה"ב, והי' לעם בפיו כאלו הי' אוכל את יום השבת... הבן בבינה איך הנפשות הקדושות המרגישות, קרובות אל הנפשות כרבנו יהודא הלוי ז"ל לפני שמנה מאות שנה.

וכן במה שאמר: „וכן העם המוטבעים לתורה ולהתקרב אל האלקים יקרחו בנפשותם ניצוצות מדברי החסידים“ — הדברים האמתיים האלה נתאמתו אצל הצדיקים מורי החסידים, נושאי דגל החסידות הבעשטיית, שניצוץ אחד מדיבורו של הצדיק, הלהיב לבת אש דת בלבבות השומעים בהתפעלות והתעוררות עצומה, מה שלא יוכלו כל מנעימי מלך ומסיפים ודרשנים לפעול באלף נאומים נעימים. ויוספר כי, בעת שהי' פ"א הרבי ר' הירש זצ"ל מרומנוב, אצל הגאון הקדוש בעהמ"ס „ארי דבי פילאה“ אבד"ק ווישניצא, ובשיק בשעת סעודה, אמר הרה"ק הרבי ר' הירש תורה על שלחנו, אמד לו הגה"ק האבד"ק: „אנכי הרגלתי א"ע לאמור תורה כמו איה דרשן, אבל דברי כבודו היוצאים מפיו המה בוערים

כנחלי אש. ולמותר להרבות בדוגמאות על אמתת דבר זה, כי הדברים גלויים יידועים ומפורסמים לכל בעלי דעת, כי גם בימינו אלה עוד נאמרים ונשנים מאמרי הצדיקים בעלי הראות האלה, כדי להלהיב את הלבבות, ומלהיבים אמנם את הלבבות, אצ"פ שמוציאים את הכתובים, ואת דברי חז"ל מידי פשטם, דבריהם הם כנחלי אש, לאשר הם, תורת הלבבות! [וראה מ"ש על אודות, תורת הרביי"ם במבוא לס', מבשר טוב" מאמור"ר הרב ר' גרשון ז"ל, ודברי שם שנפטר בשנת תר"ס, היו ליסוד להקדמת הספר, "עשר אורות" תשובה שלישית].

ב.

הצדיקים נ"ע ז"ל בתקופה הרביעית, ראו כי מפאת רבוי הנוסעים, אי אפשר לההיזק עוד את "החסידות" כפי כטרת הבעש"ט ז"ל, רק עכור חסידים בעלי שאיפה לחיים של יראת שמים, מיראה עילאה, לחיים אציליים, של בעלי מדרגת מיחידי סגלה ובני עלי' המעטים [כאשר ביארתי במבוא לתקופה הראשונה], כי החסידים שבדורותם כרובם לא באו לשם מטרה רוממה, לעלות בהר' ולקום במקום קדשו, כי אם לשם שאלת החיים, ובקשת פרנסה וישועה, ובכן ראו הצדיקים צורך לדבר אל בני ישראל הבאים אליהם, דברי תורה מ"תורת הלבבות" בנוסח אחר, והוא להכשיר את ה"לבבות" של השומעים לצדקה וחסד. להכניס בלבבותם רגשי החמלה והחנינה, והחלו לדרוש לפני הנוסעים, "תורת הלבבות" ממין זה, לאמור להם: קדש לי - אם תרצה לקדש את עצמך להשית - כל בכור - ראשית הכל - פטר כל רחם בבני ישראל, לרחם על בני ישראל לפתוח יד, להכניס, אורחים, ולקיים בהם, "ויטע אש"ל", "אכילה שתי" "לינה.

ושיטה זו היתה חרשה, כי מימות הבעש"ט ז"ל עד התקופה ההוא הרביעית, כל עסקם הי' עם בעלי מדרגה ואנשי קודש, להורות להם דרכי עבודה להשגת המדרגות, ולהשגות רוחניות בעולמות העליונים, ועי"כ לא דבדו אז מצדקה ומגמ"ת, כי אם "מדבקות" ו"התבוננות", מקדושת המחשבה וטהרת הלב, ורק בתקופה זו הרביעית לפי ערך הנוסעים נתחדשה שיטה זו, וכל הקדושים הצדיקים הי' להם למופת במעשיהם, כי היו נאה דורשים ונאה מקיימים.

הרה"ק הרבי ר' צבי כהן זצ"ל מרומנוב, פתח שערי הצדקה, והי' אב לעניים, אבי יתומים ודיין אלמנות, והי' כופה על הצדקה, בכפי' בפה, כנדע מדרכו בקודש, שהי' דורש בחזקה מכל מבקש ישועה, סכום כן וכך לצדקה.

הרה"ק מוהרצ"ה זצ"ל מזיריטשוב, בשעת פטירתו אמר לחתנו הרה"ק, הן בדקתי כל שנתי חפשתי מכל צד ולא מצאתי בי רק מה שהשיא ארבעים יתומים, ובכל צת שהשיא אחד מצאצאיו השיא יתומה ג"כ ונתן להם. נדן ומזונות על שלחנו (ועשר קדושות). ודיבורים גלגלים כאלה מפה קדוש שר בית הזוהר, ממארי דרוזין, הי' בכחם להלהיב לבבות לצדקה ולמעשים טובים צעהי"ט.

הרה"ק מוה"ר ר' מנחם מענדל זצ"ל מקאסוב, הי' זורע צדקת במדה מרובה, ומדה זו שת' בלבבות אנשי שלומו להרבות צדקה וחסד והכנסת אורחים, ופי' בא לקול'מייא לבית דודו מוהר"א שהי' עשיר גדול, וראה שבמדת

הצדקה הי' מקמץ ולא נתן כראוי לו, ובלמידו הי' מתמיד גדול, אמר לו הרה"ק הנה איתא במס' חגיגה (ה' ע"ב) שלשה הקב"ה בוכה עליהם, על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק, הקושיא בזה ידוע למה בוכה על מי שא"א לו לעסוק בתורה ועוסק הלא הוא עושה לפניו משהו"ד, אולם התירוץ הוא, כי כידוע שכל אחד צריך לתקן מה שפגם בגלגול הקודם, ומי שהוא עני ויודע ספר הוא צריך לתקן בלימוד תורה בהתמדה, ומי שהוא עשיר וגם יודע ספר בודאי מוטל עליו לתקן שניהם ללמוד ולהרבות בצדקה, ומי שאין יכול ללמוד והוא עשיר, בודאי בא לתקן מדת הנדיבות, ועל איש כזה שאין יכול ללמוד וצריך להרבות בצדקה לתקן מה שפגם במדה זו, והוא לומד כדי לפטור א"צ מן הצדקה, הקב"ה בוכה עליו על שילך מעוה"ז בלא תיקון, וד"ל.

וכן נהגו בניו אחריו, ה"ה הרה"ק מריה חיים זצ"ל מקאסוב, הי' ג"כ מזהיר לאנ"ש על הכנסת אורחים ומדת הנדיבות, וכאשר נודע לו על א' מאנ"ש שמתנהג בכילות ומתרשל בהכנסת אורחים הביאהו למשפט. ופ"א קבלו לפניו על שר"ב א' שהוא כלי ואינו מניח לבוא אורח לתוך ביתו, שלח הרה"ק אחריו ואמר לו: וימאן ארום - הוא השר"ב שהוא ממול מאדים (כבשבת קנ"ח), נתון את ישראל עבור בגבולו - להכניס אורחים לביתו אזי - ויס' ישראל מעליו - ולא יאכלו משחיתתו, והבן.

והרה"ק מוהר"מ מצנזר זצ"ל מוויזניצא, פור נתן לאביונים, והי' מבזבז הרבה מאוד, ועל שאלת אנ"ש מדוע יבזבז כ"כ נגד דעת חז"ל שאמרו (כתובות ס"ז), המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ענה להם לוא יהי' כדבריכם שלא אבזבז יותר מחומש, ולמשל אם יארע שכבר חלקתי החומש בבוקר, ולערב ובצהריים יבואו עניים ושאלו לחם לפי הטף, מה אעשה, אז אתן להם הלא אעבור על תקנת חז"ל, ואם לא אתן להם הלא יגועו ברעב ח"ו, הלא בודאי תסכימו גם אתם עמי, כי מוטב להיות בניהגם בעד עבירה כזו, שהחייתי כמה נפשות והעמדתים על רגליהם.

והרה"ק מוהר"מ מפרעמישלאן זצ"ל, סיפר פ"א ביומא דפנרא, כדרכו בזה"ל: מאיר עלה למרום ועמד אצל שערי גן עדן לראות איך נוהגים שם, והנה בא רב אב"ד וביקש ליכנס ישר לג"ע, בא שומר הפתח ושאלו, במה זכית להכנס לגן עדן? הרב: אם לא אני וחברי נזכה לגן עדן, אלא בשביל מי נברא, הלא כל ימי ושנותי עסקי בתורה, ינעתי בה יומם ולילה. השומר: צריכים לברוק אם למדת תורה לשמה, שלא לשם כבוד, ושלא לשם פרנסה וכי"ב, עמוד והמתן.

עודם מדברים והנה בא אחד מפרי צדיק זורע קודש ורצה ליכנס בזה"ל: שומר הפתח עומד לנגדו ושואל, במה זכית לג"ע? הצדיק: הלא כל ימי חיי הם שלשלת ארוכה של תעניתים, סיגופים, מקואות, תפלות, תהלים, זהר, קבלה... השומר: צריכים לברוק אם הי' הכל לשמה, אי"ל לא הי' כל הדברים כי אם לשם פרנסה וכבוד, ובכן המתן.

עודם מדברים והנה בא אורנדר אחד וביקש ליכנס לג"ע עמד שומר הפתח ושאלו, במה זכית? האורנדר: לא ארע מאוכה, הנני איש פשוט, מחזיק

אורנדא בכפר פלוני הייתי, ביתי הי' פתוח לרווחה לכל עובר ושב, כאשר בא אל ביתי יהודי, יהי מי שיהי, קבלתי אותו בסבר פנים יפות, ונתתי לו מיד מעט יי"ש להחיות נפשו העיפה, וערכתי לו שלחן והאכלתי אותו מכל אשר הי' בבית אם בשר, או דגים, או חלב; ומכל הסביבות באו אורחים בקיץ ובחורף, ואנכי לא חרלתי מהם תירושי ושמגי והייתי מאכיל ומשקה אותם תמיד, וזה הי' עבודתי וזולת זה לא אדע מאומה, אם ירצה הניחו לי אל הג'ע, מיר פתת השומר שערי גן עדן והכניסו בלי בדיקה אם הי' לשמה או שלא לשמה, אחרי שהחי' נפשות רבות מישראל.

כל זה, ראה מאיר, שם בעולם האמת, ואמרתי אם כל העבודות צריכות בדיקה, ורק עבודת הצדקה והחסד להאכיל רעבים ולהשקות צמאים ולהכניס אורחים, אין צדיקה וכשרה בין לשמה ובין שלא לשמה בכך בחרתי להיות גבאי צדקה!

וכן כל הצדיקים שבתקופה הרביעית עסקו בעבודת הצדקה, כאשר אביא בזה איה"ש אצל כל אחד בערכו, והרבו להזהיר לאנשי ב"תורת הלבבות" כיר"ב ודבריהם לא שבו ריקם, ואמנם כן נתפרסמו החסידים לבעלי צדקה וגמילת חסד, להיות מן העושים והמצושים, לכתת רגליהם על פתחי נדיבים עבור עניים מהוגנים, ולהכניס אורחים לתוך ביתם, ולהאכילם על שלחנם, ובפרט בשבתות וימים טובים.

ג.

כמה הרבו חז"ל להגדיל מעלת, תומכי אורייתא, ואמרו: כל המארח ת"ת בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב תמידין (ברכות י' ע"ב). כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ת ולמהנה לת"ח מנכסיו (שם ל"ד). כל המביא דורן לת"ח כאלו הקריב ביכורים (כתובות ק"ה). וכהנה מאמרים מפוזרים בתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים למאות; ואחרי כל הרברים האלה, ואחרי כל ההבטחות הללו, שהבטיחו לכל, הומכי אורייתא ולכל המהנה ת"ח מנכסיו, לא התרום העם העברי למדרגה רמה ונשאה במקצוע זה, ואם אולי בימי חז"ל וברורות הגאונים שבבבל, בימי רישי כלה ורישי גלותא, היו הרבה שותפים כיששכר וזבולון, אבל ברורות האחרונים, הלא נראה איך הגאון הקדוש בע"ס, ישמח משה, יאמר בפ' האוינו לפרש מ"ש (איוב י"ב), לפיר בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל, הכוונה על הת"ח שהוא כלפיד אש, הוא בוז לעשתות שאנן, למחשבות אלה ההמוניים היושבים שקטים ושאננים, ודואים איך הת"ח מטולטלים, וע"כ. הת"ח מבווה בעיניהם עייש באדיקות; ולא עלתה בידי הרבנים הגאונים ז"ל, להלהיב את הלבבות לאהבת התורה ולומדי, שיהי' בישראל, תומכי אורייתא במדה מדובה, ושלא יהיו הת"ת מבזים בעיני ההמון בשביל שעניותם מנוולתן, כי אם להיפך שידעו המון בני ישראל חובתם לגבי הת"ח, לגדל אותם משלהם, כמו שדרשו חז"ל, גדלוהו משל אחיו, שיהיו לכבוד ולתפארת.

זמה שלא עלתה בידי הרבנים הגאונים ז"ל, עלתה בידי הצדיקים שבתקופה הרביעית, בתורת הלכות, להלחיב את הלכות של אנשי שלומם, להיות מתומכי הצדיקים ביד רחבה ומלאה לכבוד יתפארת, לקיים בהם מאמרי חז"ל הנז"ל, להקריב ביכורים ולהקריב תמידין וכיו"ב, ולקיים בהם מאמרם ז"ל, כל חמנה ת"ח מנכסיו כאלו מדבק בשכינה (כחובות ק"א) וכו'.

הצדיקים שבתקופה הרביעית, כמו שהחמו את הלכות בתורת הלכות לצדקה וחסד כאמור למעלה, כן החמו את הלכות להיות מתומכי אורייתא להצדיקים ולזרעם אחריהם, ולגדלם ולנשאם בתפארת קדושה ומלכות, כמאמרם ז"ל: הכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו (הוריות). ורבים מהצדיקים שבתקופה הרביעית, היו שותפים להעשירים בנכסיהם, לא שעשו עמהם שותפות במזגם, כי אם שותפות מעין יששכר וחבולון, וכשמעון אחי צורי ור' יוחנן ובי נשיאה (סוטה כ"א).

הגאון הקדוש מוהרי"ח זצ"ל, בע"ס, דברי חיים מצאנז, יאמר ע"ד הלצה, כמה שאמר המלאך ליעקב, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי בזה"ק איתא, ותקע כף ירך יעקב דא תומכי אורייתא, ששרו של עשו רצה להעביר כל"ל את התומכי אורייתא, שלא יהיו תומכי אורייתא בישראל, וממילא יתבטלו התורה ולומדי', אמנם יעקב התגבר עליו ולא הניחו לבטלם לגמרי, תודה לו המלאך ואמר לו לא יעקב יאמר עוד שמך, לטתם ת"ח שהם בבחי' יעקב לא יהיו תומכים ומסעדים, כי אם ישראל, להצדיקים שהם בבחי' ישראל, יהיו תומכים ומסעדים ועוזרים רבים.

אי אפשר לדעת כהיום הזה סיבת הדבר, מדוע לא יקיימו הבע"ב המתנגדים את מאמרי חז"ל, ומצות חז"ל להקים את דברי התורה הזאת, ע"י שיחזיקו בימין ותחת, והיו מתומכי אורייתא, כמו שיקיימו החסידים דבר זה ברבותיהם הצדיקים וזרעם אחריהם, בכבוד גדול וביד רחבה ומלאה. אולי אפשר לתלות סיבת הדבר מפני שהרבנים הגאונים לא רצו לדרוש בפומבי על אודות החזקת תלמידי חכמים, כדי שלא יאמרו השומעים לכבוד עצמו הוא דורש, אבל הצדיקים לא חששו לזה ודרשו תמיד שיהיו דבקים בהצדיק, ובמה יוכלו להיות דבקים עם הצדיק, ע"י כסף ומחנות לצדיק, בזה הם מתקשרים עם הצדיק והוא מעלה את תפלתם. וכה נתחנכו החסידים למדת, תומכי אורייתא באופן נעלה עד היום הזה, ויודעים חובתם לתת להאדמו"רים ולבניהם אחריהם בעין יפה ובכבוד גדול, לצדבר זה לבר פעלו דבר גדול וקדוש בישראל, בתורת הלכות.

מאז שנעשה, החסידות לקנין העם כולו, והחסידות ההמונית לא חיתה כבר לשם מטרה רוממה ללמוד לדעת את ה', כי אם עבור הצרכים הגשמיים... ככן היו הרבה צדיקים, בתקופה הרביעית, שמשכו ידיהם מעסק זה, ולא רצו להיות מנהיגי חדור. הרה"ק המפורסם מוה"ר ישעי' מפשעבורו זצ"ל מחשובי תלמידי הרבי מלובלין, שרבו אמר עליו, שאור תורתו זרחה מסוף העולם עד

סופר, בראותו שהחסידות תקבל צורה חדשה, אמר: „אי איישר חילי אבטלנה“, והיטב חרה לו על איחור זמן תפלה, והררכים החדשים (החסידות ע' ר"ץ). ויסופר עליו, שפ"א בליל יריכ אחר תפלת ערבית ושיר היחוד, שהלכו הבע"ב לביתם רק הוא עם חסידים ויראי ה' נשאר לעסוק בתורה ועבודה כל הלילה, אחר חצות לילה בהתהלכו מעט בבית המדרש, ראה איך בעה"ב עשיר עומד בין העומדים האלה ואומר תהלים. אמר לו, הלא תדע כי מחוקי הצבא ברוסיא הוא, אם איש חיל בורח מגדוד, אל גדוד אחר, אע"פ שאיננו בורח לגמרי מן הצבא מתחייב בנפשו, ובכך דע כי גם למלך מלכי המלכים הקב"ה יש לו צבאות רבות, יש חיל העובדים בתורה ותפלה וחיל העובדים בצדקה וחסד, ואתה הנך מן העשירים ומקימך בין חיל בעלי צדקה, ולמה זה ברחת אל החיל שהם עובדים בתורה ותפלה, וזה לא יתכן. אתה לך לביחך ותשכב וערבה שנתך עד עלות השחר, ועבודתך, כי לאחר יריכ תשגיח על העניים שיהי' להם צרכי חג המוכות, ואחר חג המוכות תשגיח שיהי' להם עצים על ימות החורף וכירב. ואנחנו פה נהי' ערים כל הלילה על התורה ועל העבודה, שזאת היא תפקיד עבודתנו. (נפטר ד' אלול תקצ"ז זי"ע ועכ"פ).

הרה"ק מוה"ר יחזקאל מקאומיר זצ"ל, לא הי' יכול לסבול אם באו לפניו אנשים בבקשות ובשאלות עצות על עניני עוה"ז והי' הופך פניו מהם. וכל השתדלותו הי' רק ללמד דרכי ה' (סדר הדורות חדש). ויסופר עליו, כי פ"א הלך מ"קידוש לבנה" בחודש סבת, והקור הי' גדול מאוד ועברו לפני המבצר ואיש צבא הלך הלך ושוב על המשמר, ושאל הרה"ק אותו, איך יוכל לעמוד בקור כירב הלא יקפא מקור, ענהו החיל: ומה יהי', אז יבוא אחר על מקומו, אז פנה הרה"ק אל אנשיו, שמעו וקחו מוסר איך צריכים לעבוד את הבורית' במסירת נפש (החסידות ע' ק"ג). וזאת היתה משאת נפשו בשיטת החסידות, הראוי' אך לבני עליו'. (נפטר בשנת תרט"ז, זי"ע ועכ"פ).

הרה"ק מו"ה משה מלעלוב זצ"ל (בהרה"ק מו"ה רוד מלעלוב הנ"ל בתקופה השלישית), הי' ג"כ נחבא אל הכלים, והסתיר אי"ע מבני אדם ולא רצה שיטרידוהו, ובסוף ימיו נסע לאה"ק תוב"ב ושם מנ"כ, הי' נגד שיטת הרשב"י מפשיסחא, והי' מרגלא בפומי': וקרח שפקח הי', חכם ביותר הי', ע"כ לא עלתה לו, משום שנאמר: אל תחכם הרבה, אסור לילך בהתחכמות נגד התורה, תמיכ תהי' כו'. ומדי נוסעו לאה"ק הי' אצל הרה"ק מרחין זצ"ל, אמר: אנשי פולין שוטים הם שאין להם רב דוגמתו ומניחים אתכם ליסע מהם. (נפטר באה"ק בשנת תרי"א לפ"ק זי"ע ועכ"פ).

הרה"ק מו"ה ירחמיאל זצ"ל בהרה"ק „היהודי" מפשיסחא, לא רצה להתנהג ברבנות, והאנשים שבאו על יו"ט להרה"ק ר' שמחה בונם זצ"ל היו א"כלים אצלו ואח"כ הלכו להרשב"י, והי' אומר לי יכבדו ב„הוצאה" ואת הרשב"י ב„הכנסה". (נפטר בשנת ת"ר זי"ע ועכ"פ).

הרה"ק מו"ה חיים מוואלברום זצ"ל, שהי' בעל גלוי עינים, שגם החפשים לא יכלו להכחיש זאת ולא רצה להתנהג ברבנות. וכן הרה"ק ר' פישל מסטריקאו זצ"ל, שהיו קודאים אותו לקדושתו בשם עולה תמימה, לא רצה להתנהג ברבנות, ומכל החברייא קדושתא שהיו בלובלין,

לא נשארו בפולין גדול מנהיגי עדת חסידים, כי אם בע"ס, אור לשמים" והרשב מפשיסחא זל"ה.

ובנאליציא (פולין קטן), שהי' הרה"ק הרבי ר' נפתלי צבי זצ"ל מראפשיץ הממלא מקום של הרה"ק הרמ"ם מרומנוב והרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל — כבו הבאתי למעלה (בתקופה השלישית בערכו). שרצה להעביר את דרך החסידות, אך לא הניחו הרה"ק בע"ס, "אור לשמים", אמנם בראותו שאי אפשר לבטל החסידות העממית, השתדל שבניו הצדיקים יהיו רבנים יושבי על מדין, להנהיג את בני קהלתם בצדק ובמשפט, וחתנו הרה"ק המפורסם מוה"ר אשר ישעי' זצ"ל שהי' אבד"ק ראפשיץ, הרחיק ממנו את הנוסעים שבאו להסתופף בצלו, ורק יחידי סגלה ובני על"י אותם הניח, להורות דרכי התורה ויראת שמים.

ובנו של הרה"ק מנהרדץ, הרה"ק מרה"י יעקב זצ"ל אבד"ק מעליץ, הי' איש קדוש ועובר את ה' בהצנע לכת ולא התנהג ברבנות.

ואחיו הרה"ק ר' אברהם חיים זצ"ל אבד"ק לינסק, לא המשיך עדה ולא התנהג ברבנות. ורק את יחידי סגלה ת"ח יראי ה' וערומים בדעת, אותם קרבו למו וחברתם היתה נעימה להם, להשאר עוד שם ושארית ההסידות מיסודו של הבעש"ט ז"ל.

אבל כבר אמרו חז"ל: אם יבוא אלי' ויאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל (בימות ק"ב). וכאשר העיר הרמב"ם ז"ל במו"נ על הקרבנות, שהניח השי"ת אותם בעבור המנהג שכבר היו רגילים במנהג זה, וכן ראו הרבה צדיקים שא"א לבטל את המנהג, שכבר נהגו העם לנסוע אל הצדיקים, וקבלו עליהם את הטורח הזה, לנהל את העם על מבועי התורה ומעשים טובים, וכי יבואו העם באלפיהם ורבבותיהם אל הצדיקים בשבתות וימים טובים, וביותר בחג השבועות ובראש השנה, שאז הוא זמן קלה לכל החסידים, והרה"ק מוה"ר מרזיקוב ז"ל הי' אומר, שמקפיד הוא ביותר שיבואו כל החסידים אליו על חג השבועות, מאשר על ראש השנה, כי בראש השנה יוכל כל אדם להיות ירא וחרד מאימת יום הדין גם בביתו ובמקומו, אבל בחג השבועות, אם ישאר בביתו עם ב"ב ומעדני ירט, לאו כל אדם יוכל להתרומם במצב כזה לחיים רוחניים ולהרניש את קדושת היום שבו נתנה תורה הקדישה.

ומה נפלא הוא הדבר הזה, אם עוד בזה"ז יעזבו החסידים ההמוניים את בני ביתם בחג השבועות ובר"ה, ויסעו אל רבותיהם. באלפיהם וברבבותיהם בפולין גדול ובפולין קטן, ובשאר המדינות, ולמרות צוק העתים, מרבים הם בהוצאות הנסיעות הללו כסף למכביר, כדי לקיים מצות חז"ל שאמרו, חייב אדם לקבל פני רבו ברגל (ר"ה ס"ו ע"ב). דבר גדול הוא זה שחדש הבעש"ט ז"ל ונתקיים עד היום הזה, אשר לא נשמע כירב בעולם הישראלי אצל מפלגה אחרת בישראל, שהיו רבבות מישראל עולים לקבל פני רבותיהם הגאונים ראשי ומנהיגי הדור.

הנה הגר"א זצ"ל מוויילנא הי' לו מעריצים ומקרישים, שהחזיק אותו כעיר וקדיש משרפי מעלה, ובכל זאת לא נשמע ולא ספרו בתולדותיו וקורות יצי חיינו, שהיו המעריצים עוברים את ב"ב בחגים ומועדי קודש ובאים לקבל פני רבם ברגל. וכן לא הי' דבר זה נוהג אצל הגאונים ז"ל לפניו, ולא אצל הגאונים

ז"ל אחריו, גם כי אלה המעריצים ידעו ממצות חז"ל, שחייב אדם לקבל סני רבו בדגל, ואך „החסידות“ היא שהחזירה אעטרה ליושנה, לקיים מצוה זו שעזובה ה„מתנגדים“, לעלות לדגל לדבותיהם וישישו בשמחה. ולא יראו פני רבותיהם ריקם, ואיש איש במתנת ידו כברכת ה' עליהם יביאו להם דורונות, לקיים מאמרם ז"ל, כל המביא דורן לת"ח כאלו הקריב ביכורים (כתובות ק"ה), ולנסך יין ע"ג מזבח כמאמרם ז"ל, הרוצה לנסך יין ע"ג המזבח ימלא גרוגס של ת"ח יין (יומא ע"א), ולהיות מתומכי אורייתא. ודבר זה הוא מפעולת הצדיקים נ"ע ז"ל, שבתקופה הרביעית:

יקותיאל ארי' קאממעלהאר בן שרה ליבא ז"ל.

הרה"ק מוה"ר צבי הורש ז"ל מזידיטשוב

א.

הרה"ק מארי ררוק מוהררצ"ה זצ"ל מזידיטשוב, נין ונכד לרבנו בעל תוס' ירט ז"ל, מתלמידי הרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל, וגם חשב את עצמו השלישי להבעש"ט ז"ל, כי בימי חורפו נסע תלמיד אחד מתלמידי הבעש"ט ררך מקומו ועכבו אצלו כמה ימים ולמד ממנו הרבה. גם הי' שלישי להבעש"ט כי הי' אצל הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבין זצ"ל נכדו של הבעש"ט, וקיבל גם ממנו הרבה [וראה ע"ד התיחסותו אל צדיקי דורו ואותותיו ומופתיו אשר עשה, בס' עשר קדושות ואין דרכי לטחון קמחא סחינא].

ויהי אחרי פטירת הרה"ק החוזה מלובלין, והרה"ק מוהררמ"ם טרומנוב זללה"ה, היו בנאליציא הממלאי מקומם, שלשה רועים, הרה"ק הרבי ר' נפתלי זצ"ל מראפשיץ והרה"ק מוהרצ"ה זצ"ל מזידיטשוב, והרה"ק מוהר"ש שר שלום מבעלז זצ"ל. ואחרי פטירת הרה"ק מוהרר"ן זצ"ל מראפשיץ (בשנת תקפ"ז), נהרו גדולי תלמידיו הגאונים הצדיקים להקשיב לקח טוב ולשאוב מים חיים מהרה"ק מזידיטשוב ז"ל, כאשר סיפר הגה"ק בע"ס "רברי חיים" מצאנז, שאחר פטירת רבו הגה"ק מראפשיץ כשבא ללמוד תורה מרבנו מוהרצ"ה, אמר לו: "ראוי הי' לו לשמוח על ביאת תלמיד חשוב כירב, אבל בזכרו את הסיבה שגרמה לכך (מפני שנפטר הרה"ק מראפשיץ, ערבה שמחתו).

והי' הרה"ק מוהררצ"ה מזידיטשוב ל"תלמידות", שכל פיות אליו פונים, וגם הגאון המובהק מוהר"י בע"ס חוות רעת ונתיבות המשפט, שהי' אז רב אבר"ק סטרי, נהג בו כבוד וביקר אותו בהיכלו, ופי' שאל את הרה"ק מוהרצ"ה להגיד לו ביאור דברי התק"ז תיקון י"ד, שכתוב שם בזה"ל: "וסמך לי' ראשית ביכורי ארמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו, קם ר"ש על רגליו ואמר, אליהו נחית הכא ברשותא דמארך ואנהיר עיניהו דאילין סבין בהאי מלה דלא ייתון למיכל בשר בחלב...".

והשיב לו הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל פירוש הרברים בדרך נגלה, כמבוקשו לפרש לו בנגלה ולא ע"ד נסתר, והוא עפ"י"ש תוס' במס' חולין דף ק"ג ע"ב ד"ה כל הבר, דהוי' דנדרוש סמוכין בב"ח לביכורים ובביכורים נאמר ארמתך ראינו נוהג רק בארץ ולא בחו"ל ואי"כ הי"ה בב"ח. אינו נוהג רק בארץ ולכן כששמע אותם מתמהיין מאי האי וכי' הבין כי רוצים לדרוש סמוכין כנ"ל לזה פתח בקלא. סגי' ואמר אנהיר עיניהון דאילין סבין דלא ייתון למיכל בב"ח. והגאון מוהר"י מליטא בע"ס חו"ד זצ"ל כששמע פי' זה אמר קאליס ורפח"ח. וביקש גם הוא להראות להרה"ק מוהרצ"ה ז"ל את כחו בחכמת הנסתר והציע כמה דברים לפניו וראה שבעיני הרה"ק הם דברים פשוטים שלא גילה בהם שום חידוש, ובחפצו הי' להפתיע את הרה"ק מזידיטשוב באיזה חידוש, אז אמר להרה"ק הנני להגיד לכם

דבר חידוש שבלי"ס לא ידע כבודו מזה, והוא שראה בספר קדמון, ששרשי אילן האחרוג מונחין וגרילין בארץ בצורת אותיות של שם הוי' ב"ה וב"ש, ודבר זה הי' חדש בעיני הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל, ובכן נחה דעתו של הגאון בע"ס חו"ד ז"ל. רם ונשא קדוש ונורא הי' הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל גם בעיני הרה"ק מוהרר"ג ז"ל מראפשיץ, וכ"פ שלה את בניו הקדושים לזידיטשוב להיות משואבי לקחו. ופ"א כשהיו בני הרה"ק מראפשיץ אצלו, שאל אותם איך אביהם נוהג במצות סוכה, וסיפרו לו מהנוי סוכה, אשר אביהם הרה"ק השתדל לעטר את הסוכה, בכל מיני קישוטין לפאר ויופי, ע"ז השיב להם הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל, ואני אין בכחי לעשות נוי סוכה כאלה והנני מקטט את הסוכה בשמות הקדושים.

ולא רק בהסוכה היו מחולקים באופן זה, כי אם גם בתפלה, הרה"ק מוהרר"ג ז"ל מראפשיץ הי' מתכוין לקטט גם את התפלות במגנינות, בשירה ובזמרה, והרה"ק מוהרצ"ה ז"ל הי' מסתפק בכוונות, בשמות הקדושים, ולא נתן לב לזה לנגן את התפלות בניגונים יפים המשמחים לב ונפש. כל אחד ואחד בחר לו הדרך לפי שורש נשמתו, ואצולת נפשו.

ב.

סביבות עקרי ושדשי החסידות נתרקמו אז בימיו : א) שיטת הקבלה המתקדמת של „הרב“ בע"ס „תניא“, אשר כנוה בשם שיטת חב"ד, שהי' הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעובוז ז"ל קורא תגר על זה, כאשר כבר הבאתי למעלה בערכו. ב) שיטת הפילוסופיא המדרשית, על דרך בע"ס „כחינת עולם“, ועל דרך מהר"ל מפראג זצ"ל, שחזר ויסדן הרה"ק ר' שמחה בונם מפשיסחא ז"ל, כאשר נביא להלן איה"ש בערכו, שעל שיטה זו רבו החולקים עליו כמעט כל צדיקי דורו נ"ע ז"ל. ובכן בא הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל בזידיטשוב ויסד בית מדרש לקבלה, ע"פ שיטת האר"י הקדוש ז"ל, כאשר הי' בית מדרש כיר"ב בבראדי, בימי „חכמי קלויז בראד“, ה"ה הרה"ק מוהר"ח צאנזער, והרה"ק ר' משה אסטרעז נ"ע זללה"ה, וכה הי' הרה"ק מוהרצ"ה יושב ודורש ברבים בכבשי דרחמנא, ורזין דאורייתא, בהכמה גסתר, כאשר הי' דורש הגה"ק בע"ס מגלה עמוקות ז"ל, לפני מאות בשנים בקראקא, דרשות והספדים ע"פ קבלת האר"י — בקהל רב.

אמנם כן, גם שיטת הרה"ק מוהרצ"ה מצאה התנגרות עצומה, מצד הרה"ק זקן הצדיקים בע"ס אוהב ישראל מאפסא, והרה"ק מוהר"א מסטרעליסק זצ"ל ; הרבי ר' אורי השרף מסטרעליסק הי' אומר, האר"י הקדוש ז"ל ראה בעיניו מה שכתב, אבל להגיע לעומק הקבלה ע"י ספרים אי אפשר בשום אופן. ופ"א נפגשו יחדיו, ובהתוכם אודות זה, אמר לו הרה"ק מזידיטשוב שיכול להניד את כל ספר הזהר הקדוש בע"פ, אמר לו הרה"ק „השרף“ שהוא יכול להחזיק רעיון אחד אלף ימים, [שוהו] „מוחין דגדלות“ להחזיק רעיון אחד זמן רב עד כדי שיחפתח וישתלם בשלימות, כמ"ש הגה"ק מקאונץ ז"ל ראה למעלה בתקופה השלישית בערכו. על ירי העסק בלימודי האצילות, שנתרבה בגלילות זידיטשוב ובאונגארין במחוז מארמאראש, בקרב חסידי הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל, הרגישו בהעדר הספרים כמו ס' עץ חיים, ופרי עץ חיים וכו', שהיו אז יקרי המציאות ולא נמצאו גם

אחד בעיר, בקשו המדפיסים להדפיסם רק באופן שיסכים לזה הרה"ק בע"ס, אוהב ישראל מאפטא, אבל הוא לא הסכים כאמור למעלה, שהי' נוחה מלפרסם סמרי תורה ברבים, שזה נגד שיטת החסידות של הבעש"ט ז"ל. אז ראה הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל את עצמו נאלץ להתרפס לפני הרה"ק מאפטא ז"ל, וכתב לו מכתב ארוך מלא בקשות והתנצלות (ראה בס' „עשר קדושות" בערכו). וכן הנהיג הלאה את שיטתו וחיבר הרבה ספרים על הזוה"ק בחכמה נסתרה להפיצם ברבים, לקרב ע"י את הקץ. אמנם לא מצאה שיטתו מהלכים, ולא התקדמה ולא נתרחבה בקרב החסידים, כדרך שנתפשטה שיטת חב"ד בליטא ורייסען, כי שיטת חב"ד שעיקרה ויסודה על שרשי נפש רוח ונשמה, היא שיטה נוחה להתקבל על לב האנשים המתחננים מעט בנסיות לחקר הנפש ורוח החיים שבקרב פנימה, אבל שיטת הקבלה שאחז בה הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל, שכל עיקרה ויסודה היא בעולמות העליונים, ותעמוד לפני הרואה וההוגה בה עם אותיותי' ושמותי' ומושגי' במרחק רב של מהלך ת"ק שנה, ועוד הרבה פעמים ת"ק שנה למעלה בעולמות העליונים, שמבלעדי התרוממות למעלה עד למדרגת עליית נשמה, אי אפשר לקרוא אותה, ע"כ נשאר החסידים שבמחוז מארמאראש וגאליציא המודחית שעסקו בקבלה, מן הנחשלים שלא יכלו להגביה עוף לעלות למעלה, ויסופר שאחד מן החסידים הללו קרא בספרי האר"י ז"ל „עצמות וכלים" בניקוד עצמות וכלים נראה „החסידות למהר"א מארקוס" עי קפ"ב—ק"צ). ועל כירב אפשר לומר ראוי הי' הרה"ק מוהרצ"ה שחנתן תורת הקבלה על ידו אלא שלא הי' דורו ראוי לכך.

בשנת תקצ"א שלח הרה"ק מוהרצ"ה מזדיטשוב זצ"ל שליח מיוחד לרה"ק מוהרצ"ה הכהן מרומנוב זצ"ל, שיבא אליו ויגלה לו דיון ראדוייתא. ויטיב הרבר בעיניו וישם לדרך פעמיו לק' זידיטשוב, ויהי בהיותו בדרך במלון אשר לנו שמה וישכם בבוקר ויתהלך בחוץ ומקטרתו כידו, ויקרא לנאמן ביתו, „משמשו הר' הירשלי איטשעס ויאמר לו, אנה אנחנו עולים? הה"צ מזידיטשוב ירצה לגלות לי מסתרי הקבלה, אם אזכה או מי שגילה לו רזי עולם הוא יגלה גם לי, וישב לביתו ולא נסע הלאה.

ג

בספר „פאר יצחק" תולדות הגה"ק מוהרי"א מזידיטשוב זצ"ל; פרק ט"ז, מביא בשמו שאמר, בזה"ל: „ושמעתי מרודנו רבנו רצ"ה זלה"ה, פ"א בסעודה שלישית באמצע של תורה, שאמר בזה"ל, יש איזה כת שנוסעים אל רבי שלהם ואומרים שאין רבי בעולם אלא רבי שלהם, זו ע"ז, אלא האיך יאמר, כל צדיק וצדיק כל רבי הוא טוב לתלמידיו, אבל רבי שלנו הוא טוב יותר לענינינו, כך שמעתי בשלש סעודות...".

הדברים החרשיים הללו מבוארים למדי, עד כמה לא היתה נוחה לו החסידות ההמונית, שאין נוסעים להרבי לשם לימוד, ללמוד ממנו מדות ומעשים, ולשמוע תורה מפה קדוש, כי אם לשם יוהרא שהם נוסעים לחד ברא... אשר לו העוז והממשלה. עוד שם בפרק כ"ד, עוברא „שהגה"ק מוהרר"ג מראפשיץ ז"ל אמר לרבנו מוהרצ"ה בזה"ל, הנני אוהב מאוד את התורה ואם אני מוצא הזרמנות לראות איזה ספר חדש שלא ראיתיו עדיין, הנני שמח עלינו כמוצא שלל רב, ענה רבנו

מוהרציה חלקו גם הוא, שמקובל בידו מרבותיו שאין ללמוד רק מתוך ספר שמקובל לנו איש מפי איש שהוא מפי אלי...".

כמובן שכוונת הרה"ק מוהרציה זצ"ל היתה על ספרי קבלה וסודות התורה, שצדיכה להיות תורת הקבלה, מקובלה ומסורה מפי אלי ז"ל, אבל בתורה הנגלית בשו"ת ופוסקים, לאסוקי שמענתא אליבא דהלכתא, בודאי אין לקבוע כלל זה, כי תורה לא בשמים הוא.

עוד שם (בפרק כ"ד אות י"ב), מביא סיפורו של הה"צ ר' אורי הכהן יאלעס זצ"ל מסאמבור, מה ששמע מהרה"ק מוהרא"י זצ"ל מסאדיגורא שאין להצמיד את ס' מקדש מלך, בשורה אחת עם ס' עטרת צבי שעל הוה"ק, אע"פ שבעל ס' מקדש מלך קדם לו בזמן, מפני מצעה שהי' והכי הוי עובדא: הרה"ק מוהרציה מזייטשוב בע"ס עטרת צבי, כשהי' אברך סמוך על שלחן חותנו בכפר דודא הסמוך לעיר רודולף, דרכו הי' להיות בכל שבוע יום או יומים ברודולף בבהמ"ד דשם שהי' בו ספרים הרבה, ס"א בא לבהמ"ד ומצא שם ספר חדש בשם "רזא מהימנא", שנחבר מצדיק נסתר שהי' שוי"ב בכפר סמוך לפרעמישלא, ועיין בו עד שתקפה עליו שנתו וישן עד אור הבוקר, כשהקיץ נצטער מאוד כי מעולם לא עבדה עליו חצות לילה בשינה, פשפש במעשיו והתענה על זה עד שהודיעו לו בחלום מן השמים, שבא לידי כך מפני שעיין בספר הנ"ל שמחברו אמנם הי' איש צדיק וקדוש, אבל מפני שחי בדודו של הרבי ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק ולא נסע אף פעם אחת לקבל פני צדיק הדור הזה, אינו כדאי שיעיין הוא — בע"ס עטרת צבי — בספרו ... וסיים הרה"ק מס"ג זצ"ל, מעתה הלא יבין מר מדוע הנני נתן משפט הבכורה להס' עט"צ על המקדש מלך. את הרברים האלה סיפר לי ת"ח אחד ששמע אותם מפי הרה"ק ר' אורי מסאמבור זצ"ל...".

שארי לי מארי להמחבר פאר יצחק, שהביא בשם עד מפי עד, דברים המדברים בנגות של אותו צדיק נסתר בע"ס אותיות דר' יצחק, ורזא מהימנא, ויסוד יצחק, שהי' אחד מל"ו צדיקים קדוש ונורא, אשר יסופר עליו, שהרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זצ"ל בא אל אותו כפר, לדבר עם אשת הצדיק על אודות בעלה להודע ממנה דבר מה, והשיבה פניו ריקס כי לא הי' לה רשות מבעלה לגלות מקדושתו, רק דבר זה הראתה לו שני קנים של מגורה בהם תחובים שני נרות כבויים, ואמרה כי בעת שנשאת לבעלה הצדיק הדליק את שני נרות הללו ודלקו כל ימי חייו וכיון שיצאה נשמתו נכבו הנרות הללו. והרה"ק מוהרא"י זצ"ל הי' מכה בבשרו על שלא זכה להכירו היטב בחייו והלך בבית ונשק את הכתלים... לוא בקשו בשמים, שבצ"ס "רזא מהימנא" יתראה עם הרה"ק בע"ס נוענ אלימלך היו מגלין לו מן השמים שיסע לליזענסק, ואם הי' צדיק להיות צדיק נסתר, שלא ידע ממנו שום איש, א"כ לא הי' יכול להתראות עם הרה"ק בע"ס נוענא, כדי שלא יודע מכנו, ואיך יענישו אותו מן השמים בגלל הדבר הזה? ועוד הלא הרה"ק בע"ס עטרת צבי הי' אז עוד אברך צעיר לימים וסמוך על שלחן חותנו, ולמה הקפידו בשמים דוקא עליו שלא ילמוד בס', רזא מהימנא, ולא הקפידו על צדיקי הדור הקשישא מינני' שהגו בל"ס בספריו הקדושים? ולוא הי' קורטוב של אמת בסיפור הזה, לא הי' נעלם דבר מהרה"ק מוהרא"י זצ"ל מזייטשוב, והוא ז"ל לא הי' מעלים דבר זה מתלמידו הה"צ ריו"מ מספינקא ז"ל,

זהו ה" דולה ומסקה מכל ששמע מרגו הקדוש בהקדמותיו ל"ס, לקוטי תורה וש"ס מהרי"א ואם רבי לא שנה כו'. וכבודו של אותו צדיק נסתר בעל ר"א מהימנא" ואותיות דר' יצחק, ויסוד יצחק במקומו, יהי כבודו לעולם וי"ע ועכ"י.

מדי דברי על אודות אוהרתו לדעת מי ה" מחבר הספר, נזרת"י מה ששמעתי בימי חורפי מוקני החסידים שספרו עליו, איך ה" מדהיר מספרים היוצאים לאור פ"י המשכילים, שגם כי למראית עין אי אפשר להכיר איזה תעודות של שמץ מינות, מ"מ יש לחוש לכל מה שיוצא מח"י פן ברבות הימים יבצבץ ויעלה הארס בראשו של המעיין בספריהם, משל למה הדבר דומה למעשה שה"י, וכך ה" : בכפר הסמוך ונראה לכרך פ. ה" דר בעל בית מרוח יהודי כשר שכל הנוסעים להכרך למשא ומתן עמדו שם עם עצלותיהם והתפללו, ואכלו שם כדי שיכנסו לכרך מוכן ומזומן לעסקיהם. בל" האכסניא הלך הל"ך וגדל, ועשה חיל. אשת בעל האכסניא פתאום נהפכה לאחרת בל" דעת מה ה" לה, והחלה להתקוטט עם בעלה, ובעת שהיו שמה הנוסעים, סוחרים נכבדים, ובעת התפללם, או בשעת אכילתם התחילה לנעוץ על בעלה ולקללו בקללות נמרצות, וכה עברו ימים וירחים הסוחרים נלאו לשאת את הקטטות והמריבות, יצ"כ לא סרו עוד שמה ונסעו ישר אל הכרך, כאשר ראו האיש והאשה כי עוד מעט ותכלה רגל מן הבית והפרוטה מן הכיס, אמר לה האיש, כי יודע הוא שלא תמלא בקשתו לחדול מקללות וקטטות לגמרי, ע"כ לא יבקש כזאת ממנה, אפס אותה בקשה קטנה יבקש ממנה כי בעת שתאמר לקללו, תהפוך את הקללות לברכות, והוא הלא ידע כי הברכות קללות הן, ותאות לזה וכל היום ה" פיה מלא ברכות על ראש בעלה, חבא חבא אית ל"י והנוסעים שמעו כי כבר שלום ושלום בין בעל האכסניא ואשתו, רשבו כולם וחזרו אל האכסניא שלהם, והיו שבעים רצון בשמעם כפי בעלת האכסניא ברכות כל היום; פעם אחת מדי שבתם על שלחנם ואוכלים, ובעלת הבית לא ססקה מלברך את בעלה, ובעלה השיב לה ברכות שבעתים אל חיקה, קמה היא בחמתה וזרקה קדרות ושברן על ראש הגבר, אז נבהלו נשתוממו על החזיון הזה, ונודע להם אח"כ הפתרון...

כן אלה המשכילים, יודו ויברכו את התורה ויו"ללו אותה ויספרו בשבחיה, ואחרי כל אלה אנו רואים כי פתאום באים, לשבירת כלים" ויצאו לתרבות רעה בניהם, גנייהם ונכדיהם ר"ל.

וע"כ צריכים מאוד לדעת בזה"ז מי המה מחברי ספרים, וגם את המציאם לאור.

בשנת תקצ"א ששלטה או החול"רע ר"ל ותציקתה רוחו מצערן של ישראל ולא ה" יכול לראות באבדן נפשות רבות מישראל, פ"א בצאתו מבית המדרש תצ"ח ידו על המחזה ואמר, הריני כפרת כל ישראל"י, ולא עברו ימים מועטים ונחלה ל"ע וקודם הסתלקותו דרש על המדרש כד דמ"ך ר' אבוהו אחזי ל"י נהרי אפרסמון ובאמצע הדרוש יצאתה נשמתו בטהרה אור ליום י"א תמו תקצ"א לפ"ק, וי"ע ועכ"י אמן.

הרה"ק מוה"ר שמוחה בונם זצ"ל מפשיסחא

א.

הרב הקדוש מוהרש"ב ז"ל בהרב הגאון מוהרצ"ה המגיד מוואידיסלאב ז"ל בע"ס עשרו: למאה וארץ צבי, נכד הכ"ח, בילדותו הולוכו אביו הרב המגיד לק' מאטיסדארף ללמוד תורה בישיבת הגאון ר' ירמ' ז"ל האבד"ק. וכששב לביתו מן הישיבה לא רצה הרש"ב לעשות את התורה קורדום לחפור בה אוכל, ואחז צדיק דרכו כדרך הקרמונים ז"ל, ללמוד מלאכת הסמים והרפואות, ולתכלית זה הי' בדאנציג להשתלם בחכמה זו. אבל פנישה אחת שהי'ל עם הרה"ק ר' דוד'ל לעלובר ז"ל, פעלה עליו להפוך אותו לחסיד נלהב ונסע עמו להרה"ק מלובלין ז"ל, ושם נתחבר להרה"ק „היהודי" הקדוש מפשיסחא ז"ל, שאותו החזיק לדופא נפשות כהרמב"ם ז"ל בשעתו.

הרה"ק מוהרש"ב הי' אומר, שכל אדם צריך שיעשה לו רב בזה העולם כדתגן במתני' „עשה לך רב", וגם צריך שיעשה לו רב מעולם העליון, והוא בחר לו לרבי מעולם העליון את מהר"ל מפראג זללה"ה, והרבה שקד על ספרי הגאון הקדוש והנודא מוהר"ל מפראג ז"ל, פ"א בהיות הרש"ב בלובלין פגש שם את הרה"ק בעל „מאור ושמש" ז"ל, התנצל לפני הרה"ק בע"ס „מאור ושמש" שהוא סובל מהרהורים, א"ל בעל מאור ושמש בלי ספק ילמוד כעת ס' „באר הגולה" למהר"ל מפראג במקום שיתוכח עם ר' עזרי' רמן האדומים בע"ס „מאור עינים". וכן הי'. ומני אז הי' הרש"ב מעריץ ומקדש את בע"ס מאור ושמש.

כן הי' הרש"ב מחבב את ר' ירעי' הברדשי ז"ל וספרו „בחינת עולם" ו„מבחר הפנינים", ופ"א אמר שהוא עשה את הספר „מבחר הפנינים" בגלגל ראשון. ובחפצו הי' להתאים את הפילוסופיא עם התורה ולהשלים עם בעלי השאלאסטיקא כמ"ש בשו"ת הרשב"א סי' תי"ג -- תי"ח. להרחיב את גבולי המחקר והרעיון בלי שום התבטלות הרעת נגד מי שגדול ומפורסם ונגד דעת זקנים. ומאור התפלא על מ"ש בשרע יוד' סי' רמ"ג שאין ת"ח בזה"ו, ואמר כי רבותיו שהסתופף בצל קרשם כמו הרבי מלובלין והיהודי הקדוש וכיו"ב הרבה אשר הכיר גורל אור תורתם וקדושתם בלתי אפשר שלא יהי' בגוד ת"ח...

והתחיל לפלס שיטה חדשה בחסידות, ותחת הרגש שבלב, וההתלהבות דקדושה של החסידות העתיקה, העמיר את שלטון השכל שבמות, ויסוד היסודות של חסידות ממין זה הי' העיון בתלמוד, והמחקר בספרי מהר"ל מפראג, ועזב את העיון בקבלה וסתדי תורה, ופעמו ונימוקו הי' שאין בדור הזה מי שיכיר את הקבלה, כי בלימוד הקבלה צריכים להשיג האורות... (תורת שמחה).

ופעם אחת אמר לאחד מנקורביו, כי ישאל לבעלי קבלה על הסוד של ק"ש הכרומו בעי' של שמע ובד' של אחד והאיך הוא ע"פ הדין דיוצאין בקיש בכל לשון ושם הלא אין עי' וד' גדולים והיכן הם הכוונות והסודות... וע"כ נפשו

הרבה יותר אחרי עיון השכלי בשיטת מהר"ל מפראג ז"ל, לקרב כל דבר אל השכל שאפשר להבין ולהשיג וגם להסביר לצעירים ופרחי כהונה, יותר מאשר עיי שיטת חב"ד של "הרב" בעל התניא ז"ל.

וגם על חלק המעשה ירו הדה, לבטל את כל הפעולות והמעשים, שבמנהגי החסידים והחסידות, ע"כ מצאה שיטתו התנגדות עצומה מכל הזקנים שבדור.

הנה לדוגמא אביא בזה עובדא מה שעשו קהל חסידי פרשיסחא בווארשא בראש השנה, נתאספו יחדיו עוד טרם עלה השחר לבית תפלתם וכאשר אך האיד המזרח התפללו התפללות במהירות ותקעו תקיעת שופר וגמרו תפלת מוסף עוד טרם נכנסו בני ישראל לבתי כנסיות ובתי מדרשות, וכל היום ישבו בבית תפלתם ולמדו בעיון בנמ' ושרע ובמחקרי החסידות, כאלו לא הי' יום זה יום הדין כי אם כאחד הימים של חול, וכה בטלו חסידי פרשיסחא כל סדרי ומנהגי ישראל שקנוזכות אזרח בקרב ישראל, מבלי להיות תלויים בשום סדר ומשטר ובמנהגים הדתיים; וגם אלה המנהגים שבימים הקדושים שנתיסדו בקרב ישראל להלהיב את הלבבות ולהעיר את הרגש שבלב כל איש מישראל לירוא מאימת הימים הנודאים והקדושים, היו למשחק לחסידי פרשיסחא, ודבר זה העיר חמת כל יראי ה' באמת עליהם והגישו קובלנא על זה לפני זקן הצדיקים משירי כנסת הגדולה הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זצ"ל, וכאשר נתוועדו צדיקי הדור על החתונה הגדולה בק' אסטילא ובנשואי נכדי הרה"ק מוהר"מ מנעשכ"ז והרה"ק מאפטא, בקשו לנדות את חסידי פרשיסחא, ויודע הדבר להרה"ק מוהרש"ב זצ"ל מפשיסחא ושלח את תלמידו הגאון הקדוש בעל "חידושי הרי"מ" ז"ל לק' אסטילא; ובעת אשר הועלה שאלה זו על שלחן הנועדים והתחילו הצדיקים לדון בדבר, אז עמד הגאון הקדוש הרי"מ ז"ל להמליץ טוב על החסידים הפשיסחיים, אז פתח הרה"ק "אוהב ישראל" מאפטא זצ"ל, ואמר:

הטור ושרע, הוא הדרך המלך שלנו, הוא דרך הכבושה לרבים לכל ישראל, והבעש"ט ז"ל שיסד שיטת החסידות כל דרכי החסידות והמסילות שסלל הבעש"ט פונים ומובילים אל דרך הכבושה לרבים, אל השורע; ועתה הנה קמתם אתם לסול מסלה הרשה לפי רחמכם ובינתכם, זאת לא תהי' שובו שובו אל דרך המלך ואורח חיים!

הגאון הקדוש בע"ט חידושי הרי"מ ז"ל, אחרי עברו שלשים שנה והוא הי' למנהיג החסידים הפשיסחיים, עשה כעצת הרה"ק "אוהב ישראל" מאפטא, וינהגם לבטח בדרך הכבושה לרבים.

ב.

כבר אמר החסיד בעל ספר "חובת הלבבות" (שער יחוד. המעשה פ"ה), וד"ל: "וכאשר יתיאש היצר מפתותך מן הפנים האלה ישתדל לפתותך בהנחת החונף ויאמר לך לא יתכן שתהי' עבודתך לאל בלב שלם גמורה עד שתרהיק החונף ממך מעוטו ורובו, והרחקת החונף לבני אדם מעליך לא יהכן אלא בכסות כל מעשיך מהם ובהראות הפך מה שיש בלבך להם וכאשר תתפלל קצר ולא יראה ממך בה רצון ולא השתדלות כר, ואל תראה כך שום מדה טובה, והראה העצלות

נאכדות במעשה העבודה כזי שלא יצא לך בזה שם ומסיד שכך, ולא הצנח על הסוב ותזויר מן הרע ואל תודיע חכמתך ואל תלמדו לחלוק ואל ידאה עליך סימן יראת שמים ולא אות מאותות העבודה שלא יכבדוך בני אדם בעבורם... ככל הדברים האלה עשו חסידי פשיטא, כפבורים היו שבוה שינתגנו כפסגה הריקים ותחזים, לשנים, ויסחירו את מעשיהם הטובים מבני אדם, בזה יבטו את היצר הרע וילכוו אותו ברשתם, וינצלו מן הפניות הנאות, וע"כ לתכלית זה עשו מעשה, בעבורם ברעובת וארשא ביום ש"ק, קראו בקול גדול לבעלי העגלות שנסעו ברעובות שיעמדו... חתם ברחו לרחוב אחרת, והשומעים חשבו כי חסידי פשיטא קראו לבעלי העגלות שיעצו עמם בש"ק, הלכו וסיפרו זאת כעיר בבתי כנסיות ובתי מדרשות מה ששמעו באזניהם, והחסידיים שמחו בקרמה כזו, שלעתה להם להסתיר את חסידותם באופן נלא שיתראו עוד למוללי שבת, ולא יבואו לידי גאות להתנאות בחסידותם, ובכן הם המנצחים על היצה"ר, שם לא ידעו כי בדבר הזה לכר היצה"ר אותם בערמה, כי הדבר הזה הוא עצת היצה"ר, והוא אחד מתחבולותיו הנפלאות אשר חשבם שם בע"ס חובת הלבבות הג"ל.

ותד ידירב עשו, החבריא חסידי פשיטא, למדו כל הלילה עד חצות היום ואחרי אשר כבר עבר חצות היום עמדו להתפלל תפלה בקיצור, ואחרי התפלה כושר כבר נלאו מרוב עבודה בתורה ותפלה ויראו לנפשותם מן יבואו לידי יורא ולפניות משבח בני אדם, מה עשו ישבו לצחק בצחוק הקרטיין... הכל אשר לכל כמ"ס כחובת הלבבות הג"ל, ועוד יותר מ"ס שם, ככל אשר הרבו להתחכם בערמה נגד יצה"ר, ה' היצה"ר מסעה אותם יותר ויותר וצד אותם במכמתו המביסם אל תוך שקו. והרה"ק ר' אברהם משה ז"ל בהרה"ק מוהרש"ב ז"ל, מחה בנד שיטה זו, ואמר: אשכילה בדרך תמים — להיות חכם ערום לרמות את היצה"ר ועיני בני אדם — מתי תבא אלי, כל ימך לא תבא עד התכלית, אבל כי אתהלך סוף לבבי, הוא מיד בקרב ביתי; וקצת אומרים, חאטש אזוי, פארס אזוי, היינו אע"פ שמדברים עם נשים ומרצה מעות כו', עכ"ז הוא חסיד, הוא שקר כמ"ס בגשדג, יד ליד לא ינקה כו' (אוד שמחה).

ג

הרה"ק הרבי ר' מאיר מאפטא ז"ל בע"ס, אור לשמיים, שאל את הרה"ק מוהרש"ב ז"ל על איחור זמן תפלה, והשיב לו, כתיב לעולם יהא אדם ירא שמים באור ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר, מי שיש בו כל המדות הללו אז וישכם ויאמר יוכל להתפלל בהשכמה. ולא נח דעחו מחשובה זו, כי השרע לכלל ישראל נאמר ולא רק ליחודי סגלה שיש בהם המדות הללו, וגם יד שאין בו המדות הללו ישכם ויאמר לא על צדקתינו אנחנו מפילים תחנונינו ש"כך לא אנו ומה חיינו כו' ובכח זה יוכל להתפלל תפלה בזמנה.

מ"א אפר הרה"ק מוהרש"ב ז"ל, שהצדיקים יכולים לפשות סעודה שתהי' נחשבה כמענית, וזו שאמרה אסתר: גם אני ונערותי אצום כן, מיד וועלין אזוי פאטשין באכילה ושתיה, ומפוך כך באר החבריא להקל ג"כ בתעניתים וחשבו שכולם צדיקים וכולם יכולים לעשות כן.

עברו ימים ושנים, ויזכה הרה"ק מוהרש"ב לדעת, כי אם אפשר לאדם גדול וקדוש כשהוא לעצמו ובפני עצמו להתבודד במועדיו ולהדבק עם השי"ת בתכלית הדבקות בלי שום מעשה וסדר, אבל לא יתכן להנהיג מנהג זה בכלל ישראל, כי לא כל מוחא סביל דא, וגם מרבית חסידיו לא ידעו ויא יבינו את מחשבותיו ועומק שיטתו, ולא כלם היו מוכשרים לקבל שיטה עיונית כזו, כי כאשר אך נתן להם החושף לחיות ע"פ השכל והתבונה בלי כל סדר ובלי העבודה הנהוגה בישראל, שלחו הרסן מע"פ והתנהגו חפשי כפראים, כאנשים שלא מן הישוב; וי"א בא לקבל פניו רב גדול ידידו מנוער ועמד בפרחדור וראה איך אברך אחד ירחיק ע"פ הפרחדור הלך ושוב וקופסת הסאבק בידו, ביקש האורח מהאברך שיתן לו שאיפת סאבק והאברך לא פנה אליו ורץ הלאה, והזקן האורח ישב לו במינת בית המדרש, האברכים סבבוהו כדבורים זה משך לו באזניו זה בחוסמו, זה במאותיו זה בזקנו. הזקן האורח ראה כי עוד מעט ויכו אותו התחיל לצעוק ולקולו פתח הרה"ק רש"ב ז"ל את הדלת ושאל על אודות הצעקה והאורח נבש אליו ויספר לו הכל, ושמח הרה"ק מאוד עם האורח ויקבלהו בספי' ויזכית את האברכים מאוד, והם הצטדקו כי האורח פגע בכבודם כי דרש שאיפת סאבק מאת מענדל (מי שהי' אח"כ הרבי מקאצק), היתכן כזאת?

הרה"ק התאונן אח"כ לפני ידידו מנוער האורח, כי האברכים יפסעו על ראשו והוא לא יוכל עוד לעצור בעד משובתם שעברה למעלה ראש (החסידות ע' קס"ז - קע"ז). ובכן נזכר לדעת שגם קהל חסידים צריכים סדר ומסטר, נימוס ודי"א, ואי אפשר לעשות לכל הקהל שהי' שבליים נבדלים, ואישי הרוח מוטשטים מכל הידור חיצוני ונימוסי. ותלמידיו הנאוונים הקדושים ז"ל שהיו אחריו לרועי ישראל ומנהיגי הדור הנהיגו את רבכות-שלומי אמוני ישראל עפי' דרכי רבותי הקדושים ז"ל, בשיטת הבעש"ט וסיעתו נ"ע זללה"ה.

ד.

הרה"ק מוהרש"ב ז"ל הי' חכם וערום ביראה, ודבריו המחוכמים בעבודת השי"ת נוקבים ויורדים היסב עמוק אל חזרי לב מבין, ולדוגמא אביא בזה דברים אחדים:

פ"א אמר במוצאי יו"כ, הבעש"ט ז"ל נסע לדרכו ע"פ שם של קסיעת הדרך, והעגלה עם הסוסים פרחו וטפו באויר כחץ מקשת, הסוסים החלו לחשוב לדעת מה המה, הלא הם פורחים באויר ואיך יוכל להיות שהם סוסים, בכן בודאי הם מלאכים, וכה חשבו א"ע למלאכים, אולם אח"כ כאשר בא למחז חסצו, והעמיד הבע"ג אותם בארות הסוסים ונתן להם תבן ושחת ואכלו כסוסים ידעו שהם סוסים, כן צריך כל אדם מישראל לדעת במוצאי יו"כ, שחשבו א"ע בכל המעלי"ע כמלאכי השרת, שבהסבם אל השלחן במוצאי יו"כ לאכול אחד התענית, יהיו עכ"פ כבני אדם ולא כסוסים של הבעש"ט ז"ל...

פ"א אמר: "קדושים תהיו בהיותן תהיר, הכוונה שלא ידמו כי הקדוש הוא קדוש מרוח, וממצי' אמן הם קדושים, זה לא, כי אם כל אדם צריך שיחזק עצמן בקדושה ובטהרה כמו הקרבנות דקיי"ל בהיותן הם קדושים, לאתר שיצאו לאויר העולם ולא במעי' אמן.

פ"א שאל לאחד מתלמידיו, „אמור לי תשובה אם רוצה אתה להיות יהודי טוב יפה עשית שבאת אלי, ואם יהודי טוב אתה רוצה להיות בחנם באת אלי. — המזנה כי „יהודי טוב“ יש לו ב' פירושים : א) יהודי כשר וטוב. ב) א, „גוטער יוד“ דהיינו רבי של חסידים, וזהו ששאלו אם חרצה להיות יהודי טוב במובן הא' יפה עשית שבאת ואם יהודי טוב אתה רוצה להיות במובן הב' בחנם באת אלי.

פ"א הלך הרה"ק מוהרש"ב עם החבריא ע"ם השדה והטה א"ע לארץ ונסל בידו גרגיר אחד מן החול והגביהו וחזר והניחו על מקומו ואמר מי שאינו מאמין שגרגיר חול הזה צריך להיות מונח דייקא במקום הזה בהשנחה פרטיית הוא בכלל אפיקורס ח"ו [ראה במו"נ חלק כ"ישי פי"ז בדברו על השנחה פרטית מביא דעה זו בד"ה והדעה הג' ודחה דבריהם ע"ש].

פ"א שאל אותו אחד המתחכמים, איזה בגד הי' לבוש אברהם אבינו עה"ש? והשיב לו : אאע"ה דרש וחקר איזה מלבוש לובשים העכורים, ולבש הוא מלבוש משונה לגמרי משלהם.

אמר הרה"ק מוהרש"ב ז"ל, הנה אומרים שאין משליכין ממון לאדם מן השמים, אבל אינו כן שהרי מקרא מפורש בתורה (פ' מקץ) ואלקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם, וכי ח"ו שוטים היו השבטים להאמין שהשי"ת השליך צדור כספם מן השמים באמתחותיהם, אלא בודאי ידעו שכן הוא שגם משליכין מן השמים ממון שהשי"ת כל יכול. וכבר נדפסו מאמריו הרבים והיקרים בס', שמחת ישראל ועוד כיו"ב קהוהו משם.

הרה"ק נקרא אל על ביום י"ב אלול שנת תקפ"ח ז"ע. ועכ"י.

הרה"ק הרב ר' הירש הכהן זצ"ל מרומנוב

א.

כבר פרסמתי תולדות וקורות ימי חיי רבנו הקדוש החסיד שבכהונה מהר"ר רבי צבי הירש הכהן זצ"ל מרומנוב, כפי אשר מסרם לי אמר"ר הרב ר' גרשון ז"ל, שהי' ש"ב ומגידוליו, בספר, מבשר טוב" מאמר"ר ז"ל, שהו"ל בשנת תר"ט, ונדפסו שנית בשנת תרצ"א ע"י בני החה"ש מ"ה ישראל נ"י, ושם הכאתי כל הענין איך שע"י הרב הצדיק הקדוש מריה משה מפשעווארסק זצ"ל א. נחה עליו רוח דעת ויראת ה', ובהיות הררצ"ה עלם כבר חמיסר עוב את מלאכתו והלך לדרוש את ה', והלך מחוץ לעיר טארנאו ומצא עגלה נוסעת וביקש מאת האיכר בעל העגלה לקבלהו על העגלה ונסע עמו, וכאשר בחצות לילה בא העירה פריסטאק, הקיץ אותו בעל העגלה ואמר לו רד מן העגלה כי כאן מקומך, ובא לבית הרה"ק הרבי ר' מענדלי מרומנוב, שהי' דר שם אז בעת ההוא, ואיך נתקרב אל הרה"ק מוהרמ"ם להיות משרתו ותלמידו ראה בס' מבשר טוב באריכות.

פ"א התאונן לפני רבו הרמ"ם זצ"ל על זה שבשעת תפלתו יראה בעיניו אותיות ותיבות של אש שיורדים לפניו ב. אמר לו רבו הרה"ק, הלא אלה הם הכוונות של האר"י ז"ל ומה תתאונן על זה. ענה ואמר, הנני רוצה להתפלל בכוונת פירוש המלות בלבד. ע"ז אמר לו רבו, הנה רבד זה הוא מדרגה גבוהה

א) הרה"ק מוה"ר משה מפשעווארסק זצ"ל הי' תלמיד הרבי ר' דוב בער זצ"ל מפעוריש וחברו של הרבי ר' אלימלך זצ"ל בע"ס נועם אלימלך ירבו של החתום, מלובלין זצ"ל (וכרי שלא להחליפו בהרה"ק ר' משה מפשעווארסק בע"ס, אור פני משה זצ"ל, קראו אותו, רבי משה הגרול"י). הוא הי' חני התבודדות וסינופיים, בקיץ התענה בין הנמלים ועשבים-שורפים (ברעננעסטעל) ובחורף בלגנול שלג, פ"א בהתנגלו בשלג כמעט שנקפא מקרה לילא החיש הה"צ רבי ר' שמעון מיערסלוב ז"ל לבקשהו ונשאו על כתפו אל ביתו וחסמו ושב נפשו.

פ"א בא לקראקא וררש שם בבית הכנסת הישן וררשתו עשתה רושם בבד על השומעים ומצאה חן גם בעיני ראש הקהל ועשה לו מלבוש של משי לבן. בשבת שני' ישב הרה"צ מוהר"ם בסעודה שלישית עם החסידים וררש, בי ישנה כת של פלאכים שהם אפיקורסים, מצאו הבעה"ב בזה עון איך ישים תהלה כאל"י תרשימים, ובוים א' שלחוהו מסם בליות שוארים נכר זה שררש הרה"ק נמצא בס' ברית מנוחה, הרה"ק בע"ס, מאור ושמש ז"ל סיפר שבשנת תקנ"ח בחורף שמע מפ"י הרה"ק מוהר"ם אחר קירוש לבנה שאמר, הנני רואה שהיום נפסקה שלשלת של מושלים, אחר זמן קצר נודע הדבר שבאותו יום פת מלך הפולנים האחרון סמאניסלאב לעשצינסקי בסמארסבורג (ס' החסידות להרה"ג דיא מרקוס ז"ל ע' ש"א).

ב) ראה במדרש תלפיות ענף ילד פניר עתירות מ"ש שם מהרלב"ג וכו' ופסיים, ואני הפאסף ראיתי איש שהי' רואה מראות נפלאות ויודרים לו אותעת מאש באויר כו' ועיני ראו ולא זר" והאריך בזה ע"י"ש.

שאך אחד ברור זוכה לזה ונכמ"ש בשו"ת הריב"ש על הרי"ש מקינון ז"ל שאמר, שאמר שלמד חכמת הקבלה הוא מתפלל כתינוק ע"ש.

הרה"ק מוהר"ם בע"ס אור לשמים, מרי נוסעו פ"א לארץ הגר דרך העיר רומאנוב, אמר להרבי ר' צבי הירש הכהן ז"ל, הנה רבו הרבי ר' מנחם מענדלי ז"ל ה"ר עמוד העבודה שבלב זו תפלה, יראה כמ"ה להחזיק ולחזק עמוד זה, ואמנם כה החזיק בעמוד העבודה והעריך הכהן את האש על מזבח לבו הטהור ותפלתו היתה בהחלטה שלהביתה, אשר צדיקי הדור ההוא השתוממו, בראותם עבודתו בשעת התפלה. כאשר יסופר באריכות בס' מבשר טוב.

וכמו שכתבו המקובלים שעל כן נקרא, "לב" על שם כי ל"ב נתיבות החכמה שבמח מתרכזים בהלב ומתקשרים בהרצון שבלב, כן ה"י אצלו, "הלב" מרכז לכל ל"ב נתיבות החכמה שבמח א, ובל עבודתו היתה להחזיר עטרה ליושנה להחסידות של הבעש"ט שנוסדה על הרגש שבלב ולא על הכחשבה שבמח, ולכן היתה התנגדותו לשיטת חסידי קאצק עצומה ואמר: הנה קמו חסידים חדשים האומרים שלעבודת השי"ת די במחשבה שבמח לבד, ואני אומר שלעבודת אבדא צריכים מחשבה, דיבור ומעשה, והנני לוקח לי לעור את מורי ורבי הקדוש נשמתו בנגי מרומים, לבטל את השיטה החדשה, כי הרעות המשובשות האלו צריכים להיות כלים ונאבדים מן העולם". — הדברים הללו ה"י אומר בכל שבת במשך שנה תמימה, ודבריו עשו רושם ולא שבו דיקם, לא עברו ימים רבים ובקאצק נפל דבר שעייז נתפרדה החבילה ונתבטלה השיטה, והגה"ק בע"ס חידושי הרי"ם ועוד כו"כ מצדיקי הדור מתלמידי קאצק ז"ל, החזירו העטרה ליושנה לעבוד את ה' במחשבה, דבור ומעשה (החסידות ע' ש"ט).

ב.

על אודות עבודתו, בעבודה שבלב זו תפלה, בהתרגשות ורשמי ההתלהבות בשמחה רבה ועליצת הנפש שהביאה לידי השתוממות גם את הצדיקים שברורו, אביא בזה לדוגמא, מה שה"י מרגלא בפומי דהרה"ק הגאון מוהר"ם ז"ל, בע"ס "אמרי נועם" מדויקוב, לומר: מי יתן והי' בכחו לאמור פעם אחת בחייו "שירה" כאשר אמר הרה"ק הרבי ר' הירש ז"ל אז הי' נותן כל הונג, וסיפר שפ"א ה"י ברומנוב בשבת שירה, והתפלל או בבית הכנסת שהוא בלתי מוסק, וחקר בני גדול וחזק מאוד, והרה"ק מוהרצ"ה באמרו השירה בהתלהבות וכקול חוצב להבת אש, כה נתחמם באמירת השירה אשר הי' נאלץ להפסיק באמצע השירה ולרמו באצבע שיפתחו את החלון כדי לשאוף מעט רוח לקרבו, פתחו החלון והרה"ק עמד ושאף מאויר הקד שחדר לתוך הבהכנ"ס, כאשר ישאף איש רוח צח מעל שפיים ביום חם, והחליף כח, ואח"כ שר הלאה את השירה בכח אדיר וחזק ומרנין את הלבבות, וסיים בזה"ל: "ואצלנו בבהמ"ד מוסק וחם, והחלונות מתומים כל הבדקים שלא יבנס מעט קור, ובכל זאת באמירת השירה הכל קר..."

(ג) הנה"ק מצאנו בע"ס, דברי הי"ם זצ"ל אמר פ"א, כסכורים אתם שיש לי מוחי של הרבי ר' הירש ז"ל? לא, ולא! אולי כוונתו היה להני"ל והבן.

ההיצ מוהר"א ז"ל אבריק שענדישוב סיפר, שהי' פ"א ברומאנוב בש"ק שלאחר ל"ד בעומר, שאו נתועזו כל צדיקי הדור בכל שנה להחם ליומא דהילולא של הרה"ק הרבי ר' מענדלי זצ"ל, ובליל ש"ק הלך לבית מדרשו של הרבי ר' הירש ז"ל להתפלל, ולא אל דודו ההיצ הרבי ר' אליעזר ז"ל מדיקוב, שהי' שם התפלל עם קהל חסידיו בבית האכסניא שלו, ואחר תפלת קבלת שבת הלך אל דודו הררי"א ז"ל, אמר לו, הנה כה עשית, אותי עזבת שהנני דודך והלכת ממני, אם כן ספר לי מה ראית שם, האם הי' כראי לך לעזוב את דודך. וסיפר לו, כי הרה"ק זקן הצדיקים הרבי ר' שמעון מציריטשוב ז"ל התפלל מנחה לפני התיבה וגם התחיל לקבל שבת במזמורים מלכו גרמנא וכו', אמנם כאשר הרגיש שאין שום התעוררות והתלהבות בבהמ"ד, ע"כ כאשר הגיע להומר, לכה דודי, הלך מן התיבה אל הרבי ר' הירש ולקח אותו בידו והעמידו אצל התיבה כי הוא יאמר הלאה. וכאשר התחיל הרצ"ה הכהן ז"ל לנגן ומחא בכף אל כף נתמלא בית המדרש אורה ושמחה ונתלהבו הלבבות וכל הקהל הקודש רקדו כאילים מרוב שמחה ועליצת הנפש עד סוף גמר התפלה. על זה ענה הרבי ר' אליעזר ואמר, כן הוא מעלת, צדיק הדור, כמו גדול להביא את הצבור להתרוממות הרוח ולהעלות הנשמות לעילא ולעילא.

הרבנים האמורים מתאימים למ"ש בס', רברי יחזקאל"ט פ' נשא, אשר אמר הרה"ק מריה יחזקאל שרגא זצ"ל משינאווי בזה"ל: שמעתי מה קרוש מדבר מורי מוה"ר צבי הירש הכהן זללה"ה טרומאנוב שפי', וידבר ה' אל משה - הצדיק נקרא משה שפיר קאמרת (שבת ק"א): נשא את ראש בני גרשון - אלה הבנים שהם בעיני עצמם מגורשינו ורחוקים מהקדושה נשא את ראשם ניכ ותנו גם הם, וסיים ואמר, אשר הרגיש שהאיר והעלה נשמתו באלה הרברים ופי' בס' מבשר טוב פ' במדבר ניכ פי' כירב כנראה שזאת היתה עבודתו וזו קומו לאלקיו כה צדיק הדור.

ושמעתי מזקנים שגם בימות החול, בשעת התפלה כה נתלהבו החסידים ובאו לירי התפסחות הגשמיות שלא הבינו או באמצע התפלה איך אפשר לעסוק במשא ומתן וחיי שעה. פ"א הלך א' החסידים באמצע התפלה החוצה, וראה את חברו נשא חבילה של סחורה על כתפו אל השוק. כי הי' יומא דשוקא, וע"כ לא התפלל ביום הזה עם המנין של הרה"ק ז"ל, רחמו בכעס ובנהימה, איך יעזוב חיי עולם ועסוק בחיי שעה. כה תעלו מתרוממות הרוח בכחו של אותו צדיק הדור מוהררצ"ה ז"ל בשעת התפלה, וכח נטרוממו בשעת סעודה בעת אומרו ח"ת כאשר יבא הלאה בפרק הבא.

ג

פ"א הי' הרה"ק הרבי ר' הירש זצ"ל בווישניצא, בש"ק אמר חידושי תורה על שלחנו כנהוג, וישב אצלו הרב הגאון הקדוש בע"ס, ארי רבי עילאה וצ"ד שבתורה"ה האבריק ווישניצא ז"ל, אמר לרבנו הרצ"ה אחר שסיים ח"ת בזה"ל:

דו תוה ח"י תתן הגאון הקדוש מוהר"ם מייטעלבוים זצ"ל בע"ס, ישפח פסחה

אנכי הרגלתי את עצמי לומר תורה כמו איזה דושן, אבל דברי כבודו היוצאים מפיו המה בוערים כנחלי אש".

בש"ק פ' בהר שנת תר"ג, שבת הרה"ק מו"ה יחורא צבי זצ"ל אבד"ק ראזלי בע"ס, עמוד התורה" (בהרה"ק ר' משה מסאמבור זצ"ל וחתן דודו הרה"ק פתורצ'ה מוידויטשוב) — אצל רבנו ז"ל ברומאטוב ואמר אז רבנו מוהררצ'ה הכהן ז"ל על דברי רש"י מה ענין שכיזא אצל הר סיני — אחר הסעודה הלך הרה"ק פראזדל לאכסניא שלו, וחזר על דברי תורת הרבי ד' הירש ואמר: „לא אוכל להבין איך אפשר להכניס כרברים כה פשוטים שלשה דפים מ„עץ חיים“ למהרחוק, ועם זה להיות בוקע ריקעים באשו הגדולה“.

ס"א בדרך מסעו למרחץ סובראנץ להתרפאות, הי' אצל הגאון ר' מאיר אש ז"ל אבד"ק אונגוואר, אמר לו הגאבד"ק יש לי לשאל מכבודו שאלה אחת, אבל צריך אני להקדים לבקש סליחה מכבודו לבל יתרעם על הרהיבי בנפשי לשאל כזאת כי ח"ו לא לקנטרו באתי, כי אם לדעת ולהבין את אשר לא ארע ולא אבין לע"ע, איך אפשר להיות רבן של ישראל בלא בקיאות בש"ס ומדרשי חז"ל? בתוך כדי דבור השיב לו רבנו הרה"ק ז"ל, הנה בפ' האזינו נאמר: עם נבל ולא חכם. ותרגם אונקלוס עמא דקבילו אורייתא ולא תכימו, הכוונה שהתורה כלולה ברמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת, נגר רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ושס"ה ימים שבשנה, ובזוה"ק נאמד כי תרי"ג מצות תרי"ג עטין הם שהם יתקנו את האדם בעצות טובות איך לעבוד את ה', ובאופן זה הי' אאע"ה מקיים כל התורה כולה, אחרי שקידש וטהר את דמ"ח אבריו ושס"ה גידיו וקשרם עם רמ"ח עשה ושס"ה ל"ת שבתורה והשיג את התרי"ג עטין, אבל אח"כ בהיותם בסצרים ונשתקעו בחומריות, הוצרכו לנאולה ולנתינת התורה, עם התרי"ג עטין במה לעבוד את ה', ואם גם זאת לא הועיל הוכיחם משרע"ה ואמר, עם נבל ולא חכם, כתרגומו עמא דקבילו אורייתא עם התרי"ג עטין ולא ידעו איך לעבוד את ה', אבל מי שבחר בדרך שהלך אאע"ה לאיש הלזה יתחברו ויתקשרו מעצמם רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו עם התרי"ג עטין והיו לאחדים עם נפשו רוחו ונשמתו. — הגאון מוהר"ם אש ז"ל קבל תשובתו, וביקש מרבנו שיברך אותו והרכין ראשו לפני רבנו הרה"ק ויברך אותו.

פעם אחת הי' הרב הגה"ק מוהרצ"א זצ"ל בע"ס „בני יששכר“ בש"ק שלפני שמעוזה ברומאטוב, וכבודו רבנו הרה"ק באמירת ח"ת על שלחנו, וורכו של הרה"ק מוהרצ"א הי' שאחד הי' מציע לפניו איזה „מאמר“ או פסוק ותוא דרש על זה, וזו הי' רבנו הרבי ר' הירש המציע לפניו את הפסוק, כבוד מלכותך יאמרו ונבדחתך ידברו, והרבי ד' צבי אלימלך דרש על זה דרוש נפלא, אחר כך כשהי'

עלה וסרת, השיב פשה וחותנו של הרה"ק מו"ה יחזקאל שרגא הלברשטאם ז"ל פסינאווי, וע' בס' רבני יחזקאל פ' סופאים מרוח הקודש שהי' בו, ומעולם לא אכל דק בסעודה מצוה: וסרגלא בפוס' „יציבא בארעא גיורא בשמי שמיא“ הכוונה פי שהוא פתארת בארץ בארציות, הוא גיורא למעלה בשמי שמיא. הוא הי' פתלמירי דגה"ק החוזה מלובלין והוא שהבריע את חותנו הגה"ק ז"ל ליסע אל החוזה להביאו ועי' נעשה אח"כ מהרבקים ואדוקים בו, זי"ע ועכ"ל.

רבנו בחררו, אמר לאנ"ש, נפלא הרבר שארם גדול כמו הרבי מרינוב שכל שערי תורה פתוחים לפניו, לא תפס את כוונתי, הלא היום יום מ"ד לספירת העומר שהוא ספירת נבירה שבמלכות זאת היתה כוונתי באומרי לפניו מקרא זה שמרומנוב בו מלכות ונבירה, והוא לא הבין את זאת.
כל גאוני וצדיקי דורו קראו עליי המקרא הזה: כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב').

ד.

חותמו, אמת, הורה לאנ"ש לאחוז במדת האמת, כאשר הזהירם לאמור: לא תונו איש את עמיתו (הע' מתחלף בא' באותיות אהה"ע), היינו לא תונו איש את האמת שלו, רק יחשוב היטב בכל דרכיו ובכל מעשיו אם הם באמת לאמתו, ואמנם כן עיני ראו אצל אמר"ר ז"ל שהי' ש"ב ותלמידו איך מסר נפשו על האמת, וסבל כל ימיו הרבה מאוד בגלל האמת, אשר כה הי' גוהר מלשנות אפי' מפני דרכי שלום, ומרגלא בפומי' תמיד: מעוררי גודלתי אצל רבנו הרבי ר' הירש נבג"מ אשר כל ימיו הזהיר על בקשת האמת ואיך איכל לעשות שקר בנפשי אפי' בכחוס השערה; וע"כ סטמוהו וימררוהו בעלי חצים אשר לא יכלו נשוא את איש האמת, והוא ז"ל לא שב מדרכו דרך האמת.

כן היתה חתימתו של הרה"ק הרבי ר' הירש זצ"ל, אוהב ישראל" וכן חקוק על מצבתו, אביהם ואוהבם של ישראל בכל מקום שהם, ומדתו היתה מדת אהבה, אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל, היתה תקועה בלבו פנימה, ומלאה את כל יחורי לבבו במדה מרובה כל כך עד שהיתה שפוכה על כל רמ"ח אבריו מבחוץ בכל תנועותיו ומעשיו, אצלו ראו כי כן הוא כדברי המקובלי' כי יראה - אהבה, משולבים זב"ז, ומראה עילאה באים לידי אהבה עילאה, כי זב"ז הרה"ק הרבי ר' מענדלי זצ"ל הי' מזת "יראה" עילאה, והרה"ק הרבי ר' הירש זצ"ל תלמידו, מדת אהבה עילאה. ותמיד היתה צלתו בפניו, ועוז וחדוה במקומו, ומדה זו השפיע גם על חסידיו, תמיד היו שמחים בחלקם, ולא ידעו עצב, וכל רואיהם הכירום כי המה מחסידיו הרבי ר' הירש זצ"ל.

הרה"ק זצ"ל הי' אביהם ואוהבם של ישראל, ואז בימים ההם שהמחסור והכסף שלטו שם באופן נורא, ולא יאומן כעת כי יסופר כי בעת ההוא שלטרא בשר הי' מחירה שמונה גראשין, ואך יחירים אמודים מעט מועיר יכלו לפזר סכום זה ולאכול בשר בכל יום. ובשעת היוקר מאושרים היו אלה העניים שיכלו לבשל להם מרק מקלישי תפוחי אדמה, ובמצב כזה הי' רבנו הרה"ק מוחלך מדי שבוע בשבוע מאות זהובים לעניים מהוננים ואלמנות ויתומים, ומלבד ה"יושבים" שהיו בבית מדרשו שהיו מאוכלי שלחנו, וכה השפיע על העשירים שכאו אליו לקבל ברכתו, משפעת צדקת פורונו לצדקה ומע"ט, לעשות כמתכונתו לפזר ממונם לעניים בסתר פנים יפות, וכאשר הניעה השמועה מפטירתו לרה"ק מוהר"מ מטרעמישלאן זצ"ל, אמר: כי בפטירת הרה"ק הרבי ר' הירש ז"ל נגעלו שערי הצדקה.
בבית הרה"ק זצ"ל התפקו במועט, וסיפר לי אמר"ר ז"ל כי פ"א קנתה

הרבנית ע"ה לוג של נחושת, שיהי' לנסילת ידים, והי' כלי יקר במחירו, והקפיד רבנו הרה"ק על הוצאה יתירה כזו.

מלבושים, עשה לו משקלי פדיוני בכודים, שהכסף הזה הי' חשוב בעיניו שהוא כסף טהור שזכתה לו התורה הקדושה, וכל הכנסותיו הי' מחלק לעניים. ועד כמה שהיתה אהבת ישראל תקועה בלבבו אביא בזה עובדא אחת נפלאה במינה: פ"א בא לפניו אחד מאורחי ופרחי מפולין גדול בפתקא כנהוג, להתברך ממנו, ומשם הלך לדרכו למדינת אונגארין. עברו שתי שנים ולא נשמע בביתו ממנו, הלכה אשתו לבקש אותו בכל המקומות הידועים לה שהי' שמה מפי סכתביו שקבלה ממנו, ולא נודע לה דבר, והלכה הלאה ובכוואה למדינת אונגארין נודע לה כי נהרג על הגבול ע"י שומרי הגבול, הידיעה הלזו לא היתה ע"פ עדים באופן שתוכל לקבל היתר בד"צ ע"פ, ובכך באתה לרומאנוב לרבנו הרה"ק לשאל בעצתו, הרה"ק צוה לה שתלך להבר"צ, וכאשר באו אח"כ הדיינים לפניו לשאל אותו על כה שלח אותה אליהם אם אין לה שום נביית עדות. פתח רבנו הרה"ק את המשיניות והוציא משם את הפתקא שנתן לו אז העובר אורח הלזה, והראה להם שהוא לומד כבר משניות עבור נשמתו, הדיינים נשתוממו על זה ויתמהו מאוד, אמר להם רבנו בתמימותו, אלא מי ידאג בעד נדחים כ"י"ב אם לא אני!

פרטי תולדות וקורות ימי חייו, ונפלאותיו ומופתיו אשר עשה, רק בדבור פיו כאשר אמר עליו הרה"ק מוה"ר"י מרוזין זצ"ל, שהוא בבחי' צדיק גזור והקב"ה מקיים כמ"ש ותגזר ואמר ויקם לך — הלא הם כתובים בס', מבשר טוב' הג"ל ובפי ישרים ובשפתי צדיקים אשר ישחו מנפלאותיו מאשר קבלו סאבותיהם ודבותיהם ז"ל.

בשעת פטירתו איתחזי עמודא דנורא באור ליום א' דר"ח כסלו שנת תר"ג לר"ק, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק הגאון מו"ה צבי אלימלך זצ"ל מדינוב

א.

הגאון הקדוש מוה"ר צבי אלימלך שפירא ז"ל אבד"ק ריביטיטש, סטריוזוב, דינוב, מונקאטש, ולרנלי המחלוקת שמשך עליו שם במונקאטש, מפני שאסר עליהם את האוחות המפוטמים, נאלץ לצאת משם וחזר לק' דינוב, בעהמ"ס בני יששכר, דרך מקודיק, אנרא דכלה, מגיד תעלומה ועוד הרבה ספרים, ה"י חברו של הגאון המפורסם מו"ה יעקב צבי זצ"ל בע"ס, מלא הרועים, שלמדו יחד בנגלה ובנסתר [ע' הסכמת מוהרצ"א על ס' מלא הרועים מ"ש בזה].

כמו בתקופות הקודמות נמצאו נאוני ההלכה, שהיו אח"כ לאדומורים נושאי דגל החסידות, כן גם בתקופה זו הרביעית היו, א) הגאון העצום בהלכה מוהר"ם מייסלבוים זצ"ל בע"ס שו"ת השיב משה וס' ישמח משה עה"ת האבד"ק אוהעל, ב) חתנו הגאון החריף מוהר"א בע"ס ארי דבי עילאה, וס' ארי שבחבורה האבד"ק ווישניצא זצ"ל. ג) הגאון העצום מוה"ר אברהם דוד זצ"ל האבד"ק בטשטש, בע"ס דעת קדושים על שחטות וטריפות, ואשל אברהם. ד) הגאון הרבי ר' הירש אלימלך זצ"ל מדינוב. ה) הגאון בע"ס שו"ת דברי חיים, וס' דברי חיים על הל' מקואות והל' גיטין האבד"ק צאנו זצ"ל, שהיו אח"כ לנושאי דגל החסידות אשר רבבות אלפי ישראל הסתופפו בצלם, והיו למעלי ישועות בישראל, אשר כל אחד ואחד קובע ברכה בפני עצמו, לספר לדור אחרון תקפם ונבורתם ופרשת גדולתם בתורה ועבודה כאשר יבא להלן איה"ש.

הרבי ר' הירש אלימלך שפירא זצ"ל מדינוב, מלבד גאונותו בהלכה ואגדה וסתרי תורה, עוד הגיף בעים רוחו את שבט הסופר אשר בידו, ללחום מלחמת עט עם המשכילים שנתרבו בימיו במדינת גאליציא, שבראשם עמדו רנ"ק בזאלקוב, שירי בטארנופול, והתאמצו להפיץ את ההשכלה במדינה זו, והתחפשו בעור כבשה חמימה, לאמוד שכל כוונתם רק לחבר את התורה והחכמה, ההשכלה והאמונה, ואמנם בקרבם שמו ארבע להפיל את חומת האמונה והדת, כאשר מחשבתם היתה גיכרת מחוך מעשיהם, שבאורחות חייהם הדתיים הלכו אחרי הראציאנאליסטים, שכל דבר שאין השכל מחייב לעשותו אינו אמת, ועיזו קצו בניסיעות ויסעפו במערצה את כל המצוות המעשיות שאינן מתאימות לפי שכלם, והשכלה כזו בקשו להפיצה בקרב ישראל.

הצדיקים ראשי אלפי ישראל ז"ל, ידעו את הסכנה הכרוכה בהשכלה זו להדת ויהדות, אם כל איש ואיש יהי' שופט הדת, ואיש איש ישפוט על פי דעו ושכלו את המצוות איזו לקרב ואיזו לרחק, ובכך עמדו כצופים נאמנים, והזהירו את העם לכל ילכו אחרי מאורות מתעים האלה, וראה למעלה במערכות הרה"ק מוהרצ"ה מזידיטשוב ז"ל, המשכילים הלשינו ואכלו קודצא בי מלכא על הצדיקים ועל החסידים שהמה, "חשוכים", "מורדי אור", ועשו במחשך מעשיהם אצל הממשלה להעביר את ממשלת הצדיקים מן הארץ, אבל לא עלתה בידם, הצדיקים נאלצו

הרבה פעמים לעמוד במשפט לפני שופטי הארץ, ובכל פעם הוכיחו את צדקתם, והשופטים הכירו את תום דרכם ואמונתם, ולא שמו עוד לב לדברי קלל ובלע של המשכילים החפשים, ואז החלו המשכילים להביא דבתם רעה על הצדיקים ועל החסידים לפני העם, באמצעות מנילות וחובדות, בלעג השאננים והבזו לגאיונים.

הצדיקים והחסידים לא שמו לב לפתקי־אילים ה"י, ועמדו על המשמר להזהיר את שומעי לקחם להתרחק מן המשכילים וההשכלה, כי כל באי לא ישובון כו'. והרה"ק הרבי ר' הירש אלימלך זצ"ל מרגלא בפומי' תמיד, שהאדם מישראל צריך להוציא עצמו מהמושכלות ולהעמיד עצמו על יסוד האמונה בכל מ"ש בתורה, והראי' שחז"ל חקרו ודרשו הרבה פעמים מנין דבר זה מן התורה, מנא לן הא? גם על דברים מבוארים מצד השכל מפני שהציקר להאמין רק ע"פ התורה ולהוציא עצמו מן המושכלות... (סדר הדורות החדש א).

הדברים הללו ערוכים לעומת המשכילים הראציאנליסטים הנ"ל שלששתם כל אדם צריך לעשות רק הישר שכלו... ע"כ הזהיר הרה"ק מוהררצ"א ז"ל ואמר, כי אין לו להאדם לילך אחרי המושכליות ושכלו, אם הם נגד מצות התורה, כי רק אז ידע האדם מישראל כי שכלו הוא שכל הישר, אם הוא מתאים עם דעת תורה, שהיא מנובלות החכמה העליונה, ואשר ע"כ חתרו חז"ל הרבה פעמים למצוא רמז בתורה גם להני מילי דאברי אינשי, ואמרו (ב"ק צ"א) מנא הא מלתא דאברי אינשי כו', שאם יתאימו עם דעת התורה הקדושה אז הם כניס ואמתים, וכן גבי דברי חכמה ומדע בקשו חז"ל רמז בקרא ואמרו: מנין לערוגה שהיא כו' (שבת פ"ד ע"ב). אם כי הדברים ידועים מחכמת הבאטאניק בקשו רמז בקרא, להראות שצריך האדם להוציא א"ע מן המושכליות ולעמוד עצמו על יסוד התורה, כי אז ילך לבטח דרכו, אם שכלו מחאים עם דעת התורה.

ב.

אחד הי' הרה"ק מוהררצ"א ז"ל בדורו, בין גאוני וצדיקי הדור ההוא, שיצא בגבור מזוין בקסת סופר אשר במתניו ללחום מלחמת הדת עם המשכילים בכלי ויז שלהם, בעטו עם סופר שבידו, ערך וחיבר ספרו „מעין גנים" אשר צרפו עם ספר „אור חיים" להנה"ק מר"ה יוסף יעבץ ז"ל מגולי ספרד, שנתחבר ג"כ לתכלית כזה, להרוס את הדעות הכוזבות של הכתפליסטים בזמנו, והרה"ק מוהררצ"א ז"ל אסף עוד תומר מפוצץ מספרי מהר"ל מפראג והגאון ר' יעקב עמרין זל"ה

א) שם מביא בשמו שאמר: והראי' דאסרו חז"ל מני"ל דאמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא כאלכסונה מים של שלמה שנאמר בו' והוא דבר מבואר ולמה לנו ללמוד מהטקרא בו' ובמס' סוכה ח'. ועירובין נ"ו, ע"ו. וב"ב ק"א: לא מצינו רבר זה עיי"ש וע"כ אחשוב שלא דקדק בע"ס סדר הדורות החדש כשמועתו; וע"כ לא הכאתי' בשם הרה"ק זצ"ל: אמר ישראל בן הגאון הפ"כר. כינת הרה"ק כטח על הנפ' עירובין י"ד. כל שיש בהקיפו ג' טפחים יש בו רחב טפח מנה"מ א"ר יוחנן אפר קרא ויעש את הים בו' ע"ש.

הוסיף מדיני, לבטל את דעות המשכילים שבזמנו ששבו אל קיאם שהקיא המתפלספים במאות שעברו, ולהודיע טעותם בדברים.

חז"ל אמרו (קהלת רבה פ"ט אות כ"ג), וחכמת המסכן בזוי, אר"ו וכי חכמתו של רע"ק שהי' מסכן בזוי היתה, אלא זה שממסכן דבריו, כגון זקן שהוא יושב ודורש לא תכיר פנים - והוא מכיר, לא תקח שוחד - והוא לוקח, לא תלוה ברבית - והוא מלוה.

הדברים האלה מתאימים על משכילי הדור ההוא, עליהם נאמר וחכמת המסכן בזוי, שהיו ממסכנים את דבריהם, הם דרשו כי החכמה והתורה, ההשכלה והאמונה יכולות ללכת שלובי זרוע ולדור במדור אחד, והראי' מהרמב"ם ז"ל שהי' חכם בכל חכמה ומדע וגם קדוש ה' וצדיק כביר... והם בעצמם כאשר אך טעמו מעט מפרי ההשכלה, היו לכופרים בעיקר ועבריינים גמורים; כאשר יאמר הגה"ק מהררצ"א בס' מפין גנים פרק העשירי: , והנה הרשעים שבזמנינו אשר בהפקירא ניחא להו תולין א"ע באילן גדול באומרם הרי הרמב"ם למד חכמת רפואה כי היא מלאכה נקי' - והולכים ללמוד חכמת רפואה ומגלחים פאת ראשם וגם את הזקן יספו ולובשים מלבושי נכרים ופורקים עול התורה והמצות מעל צואריהם ומחללים שבתות ובפרהסיא ומתירים לעצמם הכל, באומרם כי כל זה עושים בעבור מחיית פרנסתם, תיפח רוחם וכי הותר לאדם לעבור על דבר קל מדר"ט ומד"ס בשביל פרנסה... הלא מימות עולם כמה וכמה גדולים עסקו במלאכת הרפואה ואעפ"כ לא סרו ימין ושמאל מדרכי התורה ונחלו עוה"ז ועוה"ב...".

ובכן בחנם שפכו המשכילים כל חמתם על הצדיקים ועל החסידים ויכנו אותם בשם „מורדי אור ההשכלה והדעת“, יען אשר הזהירו את העם להתרחק מהם ומהשכלתם, כי אשמים הם המשכילים בעצמם והקולר תלוי על צואריהם המה, כי המה עשו את ההשכלה לסמל של בלהות, כי כל טועמי' נעשים כופרים ועבריינים, אשר החריד את לב האומה הישראלית וראשי הדור מגשת אלי', בראותם את המשכילים ומעשיהם המקולקלים, פרי ההשכלה והדעת.

ועל טענת המתפלספים איך אפשר לבוא להשאר הנפש ע"י מצות מעשיית בדברים גשמיים, וע"י לימוד בהלכות שור ובור, האריך הרה"ק (במפין גנים פרק שני) לבאר כי המעשים, ופעולות המצות וכן ההלכות שבש"ס, המה התגלות רצונו ית"ש, וכשאנחנו עושים הפעולות או לומדים ההלכות אנו משיגים בשכלנו את הרצון הנעלה ונשאר שכלנו רבוק ברצון אשר הוא מחי' כל הנאצלים והנבראים כו'. - כבר האריך בזה „הרב“, „התניא“ מלאדי זצ"ל, כי ההלכה היא התגלות הרצון בחי' כתר וע"כ מחזיקים המקובלים את העיון בעמק הלכה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא לבא לכלל מעשה, במעלה העליונה יותר מהעיון בענינים אציליים, והרה"ק מהררצ"א מסיק שם, בהוכחה מדברי חז"ל, שעסק התורה לכיין

(ב) הרה"ק החזיק בהכלל שאחז"ל כל האומר דבר חכמה אפי' באוה"ע נקרא חכם ושמעתי מוקני חסידיו שאמרו בשמו שהי' אומר על הממאיורלונים המנידים חזון הרוחות לימים יבואו, בוה"ל: די שקצ"מליך ווייסען סצד החכמה פה שיהי' אבל מה יעשו אם הם מנכאים על עצירת נשמים ובא איש מישראל ושפך לבו כמים נזכה ה' באפירת תהלים שירדו נשמים ותפלתו נשמעת וכן כל כו"כ... .

הלכה לאמיתה של תורה, הוא גדול ונכבד יותר מגלוי אלי, דהנה במס' גיטין ד"ו ע"ב אמרו, הלכה כר' אביתר אר"י מאן לימא לן דר"א בר סמכא הוא, א"ל אב"י כר' דהא אסקים מרא על ידי כו' ואשכחי ר' אביתר לא"ל וא"ל וכו', הנה תראה שהוכיח אב"י רר' אביתר בר סמכא על שכוון הרבר לאמיתה של תורה, ולא הוכיח דבר סמכא הוא מדהר"ל גלוי אלי...".ג.

וגם בס"פ ששי מביא מעין זה, וז"ל: „להיות התורה והמצות הן הם דצונו ית"ש והרבק בהם מתדבק ברצון והרצון הוא למעלה מן החכמה ואין טעם ברצון...”

ג.

הגה"ק מוהררצ"א זצ"ל הי' תלמיד הרה"ק הרבי ר' מנחם סענדלי מרומנוב זצ"ל והרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל, ואחריהם הסתופף בצל כ"ק הרה"ק מוהרר"נ זצ"ל מראפשיץ.

להיותו גאון בהלכה, ע"כ לא הי' יכול להיות תמים דעים לגמרי עם הצדיקים והחסידים, כירוע שבעת אשר הרה"ק מוהרר"נ זצ"ל מראפשיץ רדף באף את הרה"ק מוהרש"ל ז"ל מלינסשנא, על אשר נטה לצד הנה"ק מוהרש"ב מפשיסחא ז"ל, עמד הרה"ק מוהררצ"א ז"ל לימין הרש"ל כאשר כבר הבאתי דבר זה למעלה במערכת הרה"ק מוהרר"נ מראפשיץ זצ"ל.

בהיותו מסתופף בצל א דכהימנותא בראפשיץ ובשעה שהחבריא חבורתא קדישתא עסקו בחסידות, הוא הי' עוסק בעיון ומשא ומתן של הלכה, הי' הרה"ק ר' יעקלי מעליצטער זצ"ל (בהרה"ק מוהרר"נ מראפשיץ) מוכיחו על מה שהוא פורש מחבריו הצדיקים... ענה ואמר לו, עשה לך קשר בחגורתא למען תזכור מה שהנני אומר לך היום, כי ע"י העיון בההלכה אניע איה"ש למחוז חפצי במקום יותר מאשר תבוא אתה וחבדיך...

וסיפר לי אאמור הרב ר' גרשון ז"ל, שפ"א בהיות הרה"ק הרבי ר' הירש אלימלך ברומנוב על היאצ"ם של הרבי ר' מענדלי זצ"ל, והי' מסב במסיבת הצדיקים אצל הרבי ר' הירש ז"ל בסעות ההילולא, ובשעה שהעמידו החסידים יין כנהוג הי' קודא הגבאי, פלוני יעמיד לוג יין, והעמיד צלוחית שלא הי' בו לוג שלם, נסל הרה"ק מוהררצ"א ז"ל את הצלוחית והביס וראה שאין במדתו לוג שלם, התפלל ואמר היתכן לומר כאן דבר שאינו אמת, שמע הרה"ק מוהררצ"ה הכהן ד"ל ושתק.

איך הסעודה, לעת תפלת מנחה, התמהמה הרצ"ה הכהן ז"ל ובא לבית מדרשו לתפלת מנחה בשעה שלפי דעת הרצ"א ז"ל הי' כבר מאוחר, וביקר

ג) שא"לני ח"א על מ"ש כחירושי הלכות מהנאון ר' אברהם כרורא ז"ל, שכרבע שעה לפני פותו חירש חילוקא דרבנן בסוגיא דהסדיר, איך איש גדול כו"ב לא עסק לפני פטירתו ביהודים ושמות הקדושים רק בהלכה במ' הסדיר? והראיתי לו הרברים הנ"ל שההלכה שהיא גלוי רצון הוא למעלה מגלוי אלי ד"ל, ונת דעתו והבין.

שנית את הרציה הכהן על זה שמאחר זמן תפלת מנחה והרציה ז"ל שמע ושחק.

גם בהוספתיו לס', סור מרע ועשה טוב מהנהיך מוהרציה ז"ל מזידיטשוב כתב תוכחת מגולה אל הצדיקים והחסידים, על אשר נתפלנו למפלגותיהם, ואין שלום ואחדות ביניהם.

בעת אשר בא הרהיך מוהר"י מרוזין זצ"ל למדינת גאליציא נסע גם הרהיך מוהרצ"א ז"ל לסאדינורא לקבל פניו, כאשר שב לביתו אמר, הנה הרהיך מוהר"י בור לו דרך מסוכן כמו לילך על צד החר של ה"חלף", ולחסידי גאליציא שאינם מורגלים בחסידות כירב, בודאי נוח הי' להם לוא לא ידעו מזה הדרך.

וכן במה שהרבה לכתוב ספרים, גם במקצוע זה לא הי' שוה בדעה עם צדיקי דורו, שמנעו עצמם מעשות ספרים הרבה ורבים מהם שלא כתבו מאומה. ואולם עם הנהיך מרה אברהם דוד אבדיק בטשטוש זצ"ל, הי' מחליף מכתבים והיתה ביניהם אהבה עזה, אהבת ההשתוות, גם הנהיך מבטשטוש הי' אומר: אל תקרי הליכות אלא הלכות, הכוונה שהנה החסידים אומרים שכל רבי"ש לו דרך אחר, וע"כ נתרבו ההליכות, כי זה הולך בדרך זה, וזה הולך בדרך זה, על זה הנהירו חז"ל ואמרו אל תקרי הליכות אלא הלכות, וכל ישראל יצאו ע"פ ההלכות שבשרע ויהי שלום ואחדות בישראל.

כאמור למעלה - במבוא - שבתקופה זו הרביעית לא נתחדש בחסידות דברים מקוריים, וגם הנהיך מוהרצ"א ז"ל הי' מוכרח לצמצם א"ע ולדרוש לפני קהל חסידים שמעי לקחו דברי אגדה ומוסר בנייים על יסודי הקדמות עתיקות לקוחים מספרי החסידות והיראה שמלפניו, ובמלין טבין לשעשועין דאורייתא המושכים את הלב, שכבר לא היו הבאים לפניו ראויים לקבל דברים רמים ונשגבים אשר בתורת הנפש יסודם נופס נוטה למעלה לעולמות העליונים כמו בתקופות הראשונות, ואולם בגלל הדבר זה, נתפשטו חיבוריו בעולם, וביותר ספרו, בני יששכר מפני שהם שוים לכל נפש.

והי' אהוב ישראל אשר אין כמוהו עד שהי' חותם עצמו על האגרות שכתב, האהוב הנאמן לכל ישראל דורש טוב לעמרי, וסיפר לי אחד מאנשי שלומי הנהגתו עם אנ"ש באהבה וריעות ממש כאחים וכמה פעמים הי' מחבק ומנשק את איש שלומו אשר ידע בו כי הוא ירא ה'... (סה"ד).

שח לי זקן א', פ"א בא לפניו אחד מאנ"ש שאהבו מאוד והתנצל לפניו, שיש לו בת שהגיעה לפירקה וביתו ריקם... אל הרהיך שמע לעצתי, הנגי נותן לך מכתב תעודה אל אנ"ש, מכתב כתוב הדור לכל חסידי, ואתה חבבת דגליך אליהם, ובל"ס יקבלו טניך בספרי והענק יעניקו לך בכבוד גדול שתוכל להשיא את בתך לבעל תורה כנפשך, החסיד שמע לעצת רבו ונסע.

לתקופת השנה שב לביתו בידיים ריקנות, ויבא אל הרהי"ק והשיב לו את כתב תעודתו, ויספר לו כי היתה יגיעתו לריק ולבטלה, הרהיך בשומעו

כי דבריו לא עשו שום רושם על לב אנ"ש, והשיבו פני א' מאנ"ש ריקם, אמר לו: בודאי אינני תקיף וחזק יותר מירמי' הנביא שקילל לאנשי ענתות שאפי' בשעה שעושים צדקה הכשילים בעניים שאינם מהוגנים (ב"ק ט"ז ע"ב), ובכן לא יכולתי לזכותם שיעשו צדקה בעני הגון... וע"כ נשארו דברי מעל ולא עשו פרי. אמרו עליו שהיו לו שני מוחות, שגם בשעה שהי' מדבר עם בני אדם על אודות בקשותיהם ועסקיהם, הי' אחוז בעט וכותב ח"ת בפנקס אשר למניו, פ"א באה לפניו אשה אחת בבקשתה והרה"ק שמע לדבריו וכותב ח"ת בפנקסו, והשיב לה תור"ד ועצתו, ובידו כותב ח"ת, כשהלכה מלפניו אמרה בשוק אל חברותי, ה"רבי" הלזה הוא, רבי" טוב שכל מה שאומרים לו ומבקשים ממנו, הוא כותב לזכרון בפנקסו.

על אודות פטירתו ראה מ"ש למעלה במערכת הרה"ק מוהר"ן מראפשיץ ז"ל פ"ג, ונפטר בשם טוב בשמונה עשר יום לחודש טבת שנת תר"א לפ"ק בעיר דינוב ושם מ"כ, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר מאיר מפרמישלאן זצ"ל

א.

הרה"ג חוקר ומקובל ר' אהרן מרקוס זצ"ל, בספרו „החסידות“ (ע' שמ"ז), בדברו על אודות הרה"ק מוהר"מ מפרמישלאן זצ"ל, יאמר: „איש פלא ובעל גלוי עינים“ כמותו, אלו הי' אצל אומות העולם אזי הי' לו מליונים מעריצים ומקדישים. ואצלנו, העם העברי לא יתפעל ולא יצא חוץ מגדר שויון נפשו ע"י שום כח המושך, ולא ימשך אחרי ההתפעלות, ועומד הנהו איתן על מקומו כחלמיש צור וכספיר הוה אשר כל פטיש לא יפוצצהו...”

הערתו אשר העיר נכונה היא, אבל תשובתו היא תשובה שאינה מספקת, להשקים את התמי' והפליאה, למה לא הי' להרה"ק מוהר"מ זצ"ל רבבות מעריצים ומקדישים בקרב ישראל, להמשך אחריו וללכת בדרכיו, דרכי התורה והצדקה בידיה ה' טהורה. ואשר יאמר: „כי העם העברי לא ימשך אחר ההתפעלות ועומד הנהו איתן על מקומו...” שבח זה הוא באמת תפארת ישראל, במה דברים אמורים בשעה שבאים להעבירו על דעתו ועל דעת קונו ע"י אותות ומופתים בשמים ובארץ, אבל לא יתכן לומר כן אצל קדוש ד' וצדיק כביר כמוהר"ם מפרעמישלאן זצ"ל אשר כל מגמתו היתה לקדש שם שמים ברבים, להראות כי עוד לא נסתם החזון לגמרי גם בזמן הזה, והאיש אשר יקדש את עצמו בעשר קדושות דר' פנחס בן יאיר (מס' סוטה מ"ט) יזכה גם היום לרוח הקודש, ועי"ז תתחזק האמונה בנביאי האמת והצדק, ואיך אפשר לומר כי „השויון נפש“ ו„הקדירות“ ואי-ההתפעלות לגבי צדיק וקדוש עליון כיר"ב, הוא מעלת עם ישראל ותפארתו?!

יותר נראים דברי הגאון רשכבה"ג מוה"ר שלמה קלוגער זצ"ל ממשאדי, בהספדו על הרה"ק זצ"ל, אשר כה יאמר: „הרב הצדיק המפורסם בצדקתו וכו', לפי גדלו ומעשיו הי' ראוי להיות מפורסם יותר ויותר אך פשטות שלו וענוה שלו נרם שלא הבינו הכל גדלו“ — כי כבר אמרו חז"ל (סוטה מ"ז:) מה נעשה לדורנו שאינו רואה אלא לפנים, ובזה"ק פ' בהעלתך נאמר בזה"ל: „ואיננו ספשינן כד חמאן לבד נש בלבוסא דאתחזי לון שפירא לא מסתכלין יתיר“. ועל כן איש צדיק כהר"מ מפרעמישלאן זצ"ל, שהי' נוסע בעגלה שבורה עם סוס שבור, כעני ורוכב על החמור, והי' דר בבי עקתא בבית קטן ונמוך ולא הי' בעיניו יותר מגבאי צדקה, לא הי' יכול למשוך אליו רבבות אלפי ישראל, — לפי דעת הגאון מוהרש"ק זצ"ל — מפני שלא הי' הדור בלבושו החיצוניים, ולא התנהג כפי הראוי למנהיג הדור, בחיצוניותו.

ובודאי יש עוד דברים בגנ. א) שהוא אחד מהשלשה דברים שהקב"ה מכריז עליהם פרנס טוב וכו' (ברכות נ"ה.). ואם לא הוכרו בשמים שיהי' הרה"ק מוהר"ם פרנס הדור, ע"כ לא נתלהב העם העברי ולא נמשך אחריו (ב) משום שכבר ידוע מ"ש בתקו"ז: הכל תלוי במזל ואפי' ס"ת שבהיכל.

ויסופר מהרה"ק מוהר"ר מנחם מענדלי זצ"ל מרומנוב, שפ"א דבר על אודות עצמו וקניניו, וסיפר כי סרס התגלותו להיות למנהיג הדור, הראה אהות ומופתים ואיש לא שם לב להם, לדבר מהם, ופ"א הי' בכפר ושבת שם, בעשי"ק בא לפניו בעה"ב ויתאונו לפניו כי לא יוכל להשיג דגים לכבוד ש"ק, אמר לו להבעה"ב כי יבא עמו אל אמת המים שעברה שם — שמעולם לא עברו שם הדגים — והלכו שניהם, ולקח הוא — הרמ"מ — את מטפחת-האף ועשאה כמין מכמורת והורידה אל תוך המים כמו שפורשים מכמורות לצוד דגים, העלתה אותה עם דגים שהיו די והותר לכבוד ש"ק. והבעה"ב שעמד שם וראה את כל זה לא נתפעל מאומה, ולא סיפר מזה לשום אדם, כאלו הי' צד דגים ברשת של ציידים בים כמנהג העולם. וכ"ז מפני שעדיין לא הוכרו עוד בשמים ייחתי — הוא פרנס הדור.

ב.

כפי אשר יסופר בס', "אור המאיר" (תולדות וקורות חיי הרה"ק ז"ל), שעוד בהיותו כבן עשר והלך בשוק של טבחים לקבץ נדבות בשביל עניי העיר, הי' לוקח מטבח אחד סכום קבוע בעד כל שור שהראה לו לומר אם הוא כשר או טריפה, והוא — הילד הקדוש — אמר לו שור זה כשר, ושור זה טריפה, וכן היה. הטבח הלזה קנה השורים הכשרים, והטבחים האחרים שלא ידעו עוד סוד זה, קנו השורים האחרים שהיו טריפה, ונדלדלו, עד שנודע להם מנבואת הילד, ונתנו גם המה לו את הסכום הקבוע והגיד גם להם איזה כשר ואיזה טריפה.

הסיפור הזה מראה לדעת כי הרה"ק ז"ל הי' בעל "גלוי עינים" מלידה ומבטן, מחונן בכשרון נעלה שהוא למעלה מן הטבע, אשר הטביע השי"ת ב"יחידים" מן רבוא רבבות, גם כחות נסתרים, כאשר כבר האריך בזה הגאון החוקר מו"ה מנשה בר ישראל ז"ל בספר "גשמת חיים", ואשר כעת במאה העשרים ישנם פרופיסורים מפורסמים המאשרים ומקיימים את הדברים האלה, ולפני שנים אחדות נתפרסם בכל העולם מסקנותיו של הפרופיסור מאקס קעמערין ממינכען אשר העלה בנאומו אשר נשא בווינ בקהל חכמים ונבונים, אשר ענין "גלוי עינים" ("העלזעהעריי") הוא דבר אמת ויציב ונכון וקיים, ומאמת מכמה עובדות ומעשים שאין שום ספק באמיתותם. ובעל "גלוי עינים" הוא מחונן בחסד עליון ובמתנה טובה אשר אך אחד ברור או בכמה דורות זוכה לזה, ע"כ אין לו להשתמש במתנה זו לדברים פחותים כמו להגיד מי יזכה בגורל או בלאטעריע, או על הבערזע, והאריך בדברים בנים על יסודי החכמה והמדע, והוכיח גם אמתת האסטראלאגיא, וכי עם שני הדברים הא"ה כשמאחדים כאחד האסטראלאגיע עם העלזעהערייא, אפשר להגיד גדולות ונפלאות...

אם הי' אפשר לקבץ כל האגדות והסיפורים אשר ספרו הזקנים בדורנו, מאשר ראו ושמעו מהרה"ק ז"ל, דברים ומעשים אשר הראה כי הכל גלוי וידוע לפניו, כאלו הי' עומד שם בשעת מעשה, שנעשה שם במרחק של כמה מאות פרסאות, אזי הי' ספר של "פלאי פלאות", שלא הי' כיו"ב עוד בישראל מהרבה דורות.

בהיותי ר"מ דק' סטאניסלאב, שם מצאתי עוד זקנים שרגילים היו לנסוע לחרה"ק ז"ל. וסיפר לי זקן א' מה שבדידי' הוה עוברא, פ"א בנוסעו עם מרכבתו לרעמישלאנה לרה"ק, בדרך פגע באחד מידידיו ומכיריו אמר לו אם תרצה שב עמדי ונסע שנינו אל הרה"ק, ידירו שמע לו ונסע עמו, כבואם העירה פ. אמר לו ידירו בדרך הלצה, הנה עתה נלך לרה"ק ווהוציא באנקנאט של עשרה רייכטן, אין עם וועט אַוועק פגרין דער צעהנער, כה אמר בשחוק והיתול. גם הוא – האיש מסטאניסלאב – הוציא שטר מדינה על עשרה רייכטן עם הפתקא שהכין לו והלכו שניהם לרה"ק, הוא נגש בראשונה והניח לפני הרה"ק הפתקא עם הפדיון נפש, והרה"ק ברכו ודבר עמו כנהוג, אח"כ נגש ידירו והניח ג"כ פתקא עם הפ"ג, אמר לו הרה"ק בזה"ל: „מאיר נעמט נישט קיין געפגריטען צעהנער“, הוא התנצל לפניו וביקש סליחתו ולא הועיל. המה ראו כן תמהו נבהלו, איך הרה"ק מניד לאדם מה שיחול!

זקן אחד סיפר לי, פ"א בא לפני הרה"ק אחד מן המשכילים מלבוב, אשר הי' מן חברת המשכילים שרדפו את הצדיקים וללה"ה, ובכן בא בערמה ונכנס לרה"ק עם פתקא ופדיון נפש, והרה"ק ברכו ויצא מפניו. כאשר אך יצא מביתו אמר להגבאי שיביא לו קנה מקטרתו, והביא לו, מיד לקח הרה"ק את הפ"ג שנתן לו זה המשכיל, שהי' משטדי המדינה והדליקו אצל הגר והניחו בקנה מקטרתו להבעיד בו את עלי-הקטרת, הגבאי נבהל ואמר רבי! הלא השטר הוא על חמשה רייכטן! אמר לו הרה"ק לא ראיתי עליו צורת מטבע כי אם נייר חלק. כעבור שעה אחת יהנה פקירי הממשלה נכנסו לרה"ק לעשות חיפוש, כי נאמר להם שהרב יש לו שטרות מזויפים, בקשו ובדקו בחורין ובסדקין ויצאו בפחי נפש, אח"כ נודע הדבר כי פלוני זה בא מלבוב ושטר מזויף בידו לתת לרה"ק בתוד פ"ג, ובאופן זה יוכל לו ללכודו ברשת המשפט, ומיד כאשר יצא מהרה"ק נכנס לבית הפקירות והלשין על הרה"ק שיש ת"י שטרות מזויפים, והי' בטוח כי עוד ימצאו ת"י השטר המזויף שהוא נתן לו בפ"ג... ובכן נפתר החידה מה שלא ראה הרה"ק בו צורה דוואז והבעירו לעשן בו קנה מקטרתו. ואלפי סיפורים כיו"ב הי' אפשר לאסוף ממה שסיפרו הזקנים במזרח גאליצא ובמדינת רומניא מנפלאותיו, ומה שנדפס בס' „אור המאיר“ הם רק כסיפה מן הימ.

ג

הרה"ק ז"ל הי' צנוותן ושפל ברוך והי' אומר, כי מעולם לא עמד להתפלל כל זמן שלא ידע בבירור בעצמו כי הנהו גרוע מהפחות שבפחותים (כמ"ש: תחובת הלבבות), בכל זאת לא נשא פנים גם לצדיקים שבדורו, ולרה"ק מרוזין צ"ל שלח לאמור שלא ישמש בפסח בסכינין של כסף ע"י הגעלה כי אי אפשר ליקוה היטב את קתייהו, והרה"ק שמע לפקודתו וחרתי עבדו לי. וכן שלח אליו לאמור לו, כי בנו בכורו הרה"ק מוה"ר שלום ז"ל, הוא לייפציקער סחודה. ולא הבינו את דבריו עד שנת תד"ב כשנפטר הרה"ק מוה"ר ש ז"ל בעיר לייפציג, ושם מנוחתו כבוד.

ועל בנו השלישי הר' דוב בער מלעווא ז"ל, שלח לו לאמור: "יש לכבודו דוב נאה ומהודר, ישגיח היטב עליו שלא יאכלהו העש". את הדברים האלה הבינו אחרי כ"ה שנים.

להרה"ק מוהר"ר צבי אלימלך זצ"ל מדינוב, שלח לאמור: "הרה"ק מדינוב לומד גמרא ותוספות, והגמרא ותוספות לומדים עם מאיר".

להגאון רשכבה"ג מוה"ר שלמה קלוגער זצ"ל מבראדי, בעת שהי' בברעזאן חולה מסוכן ר"ל, שלח לאמור לו, שאם יקבל על עצמו שלא ליתן "התרת הוראה" ו"הורמנא" לכל רב וצורב, רק ליחידי סגלה יתרפא במהרה, והגאון מוהרש"ק קיבל עליו ונתרפא. וטאו נעשה ממעריציו כנודע.

פ"א אמר: "מאיר הי' היום חכם יותר מרבו ומאביו זללה"ה, מאיר בא היום למרום וראה שיש שם "יריד" ושאל מה היום מיומים? וענו כי ישנה הצעה אחת לעשות לכל ישראל שיהיו עשירים ולא יהי' עני בקרב ישראל, ועל זאת ישבו ב"ד של מעלה ומעיינים בדבר זה, מאיר נדחק אל השלחן ושאל מה יאמרו מורי ורבי ואדוני אבי לזה? והשיבו כי גם המה מסכימים לזה. שאלתי מבטן מי יצאו הדברים? מי הוא בעל ההצעה הדורש טוב לעמו ישראל? ואמרו כי הסי"מ הוא בעל ההצעה, או אמרתי אם ממנו יצא הדבר אינני מסכים לזה, ובכן נתבטל הדבר.

וכמו שהי' איש פלא "בגלוי עינים" שלו, כן הי' נפלא באמרי פיו, בשיחותיו, ובמילי דבדיחותא. הי' מפליא לעשות נסים ונפלאות, כאשר יסופר בס' "אור המאיר", וכ"פ שהי' מדבר בלשון הגוים, ודבריו לא שבו ריקם ופעל ישועות בקרב הארץ, וגם על אחריתו אמר בלשון הגוים עוד בשנת תר"ז בש"ק פ' אמור בזה"ל: "שנת תר"ח בודע סטראך (פחד ובהלה) שנת תר"י בודע ספאקי" (תשקט הארץ). והזהיר שלא יציירו להם ציורים נפלאים ותקות משעשעות שלא יפלו אח"כ ביאוש נורא, כאשר לא יהי' כמו שחשבו, והוסיף לאמור: "הנה הרה"ק מוהר"ש מבעלז עוסק ברפואות לחולי-הרוח, הרה"ק מוהר"י מסאריגורא תפוש בעולמות העליונים, ואני שפל אנוש - דרור אחד לא יוכל להביא הקיץ בכנפיו..." ודבר אחד מדבריו לא נפל ארצה, והי' כאשר חזה מראש בשנת תר"ח הי' סטראך פחד ובהלה, מחוץ שכלה חרב ומחדרים אימה, ובשנת תר"י נחה שקטה הארץ, וגם הוא ז"ל הלך למנוחת עולמים מרודפיו ושינאיו, ונתבקש בישיבה של מעלה ערב ר"ה סיון שנת תר"י לפ"ק, ז"ע ועכ"י.

הגה"ק מוה"ר משה טייטעלבוים זצ"ל מאוהעל

א.

אחד יחיד ומיוחד בין גאוני בתראי שבמחצית השני' ממאה הששית, שנתקרב אל החסידות והי' לראש ומנהיג לאלפי חסידים במדינת אונגריין, הוא הרב הגאון המובהק קדוש ונורא מוהר"מ טייטעלבוים זצ"ל אבד"ק אוהעל. נולד בשנת תקי"ט בק' פרעמישלא במדינת גאליציא ולמד תורה אצל דודו הגאון מוה"ד יוסף זצ"ל אבד"ק קאלבוסוב, ואח"כ אצל דודו הגה"צ מו"ה ארי' יהודא הלוי זצ"ל אבד"ק סטריוזוב בע"ס דרישת ארי, ונתקבל בימי חורפו לאבד"ק שינאווע.

ושמעתי מספרים שבהיותו עול ימים, בלומדו בבהמ"ד דק' סטריוזוב ביחד עם בן דודו הנאבד"ק סטריוזוב, והנה איש אחד בא והראה להם החומש עם הביאור של רמ"ר, התחיל בן דודו לדון בהלכה זו, מה דינו של זה החומש שהוא כס"ת שכתבו מין, ועד שהוא יושב ודן בהלכה זו נטל הר"מ את החומש והשליכו אל תוך התנור המוסק ושרפו. ראה זקן ת"ח מעשה התלמיד הזה וקנאתו והתלהבותו נגד אבי אבות המתבוללים, אמר מובטחני בקנאי הזה שיהי' ברבות הימים לרבן של חסידים, שכל מעשיהם ברגש הלב ובהתלהבות דקדושה מתוך רשפי דת אש ולא מצד השכל הקר. וכן הי' ונבואתו נתקיימה.

אמנם בילדותו לא הי' נוטה אל דרך החסידות, ואם כי הי' סמוך למקומו של הרבי ר' אלימלך זצ"ל לא נסע אליו, אך בעה שהשיא בתו לחתנו הגאון הקדוש בע"ס ארי' רבי עלאה זצ"ל, שהי' מחסידי לובלין והתנהג ברכי החסידות, וחתנו הגה"ק מוהר"מ הוכיחו תמיד על זה, שמתנהג בשיטת החסידות ועובר על דיני השר"ע בומני ק"ש ותפלה. פ"א אמר לו חתנו הגה"ק שבזאת יאוח לו לעזוב את דרכי החסידות, אם יסע הוא בעצמו ובכבודו עמו אל „החווה" לק' לובלין ואם אחר שיראה דרכי „החווה" ועבודתו, יחזיק הלאה בשיטתו ויצוה לו לעזוב את החסידות, הרי הוא מוכן ומוזמן לעשות רצונו. חתנו הגה"ק נתרצה לאופן זה ונסע עמו לובלינה. ולא זו בלבד שלא היכיח עוד את חתנו על אודות התנהגותו בחסידות, כי אם עוד נעשה בעצמו חסיד נלהב, ממעריצי „החווה" זצ"ל, כחתנו הגה"ק מוהרא"ל זצ"ל.

בספרו ישמח משה עה"ת פ' וירא בפסוק, ויקח חמאה וחלב וכן הבקר. כ"ו, מביא בזה"ל: שאלני מורי הצדיק וקדוש מהרי"י מלובלין וזה"ה מ"ס לא נזכר בתוה"ק בסעודת המלאכים — דגים, וכן יזבח יעקב בהר, ובדברי רז"ל נזכר בשר ודגים. והשבתי וכו' ואחר שמביא התירוק מסיים „וקלסי מאוד". וישמח משה בזה שמורו „החווה" קיבל תירוצו וקלסי מאוד.

מספרים כי בעת אשר נתקבל הגה"ק מוהר"ם טייטלבוים זצ"ל לק אוהעל" ושם נתפרסם לפועל ישועות והי' לרבן של חסידים, אמר הגאון רשכבה"ג בע"ס ישועות יעקב זצ"ל האבד"ק לבוב, אל בנו הגאון מוה"ר מרדכי זאב ז"ל בוא ינחויק טובה לאנשי ארץ הגר שעשאו אותו ל"רבי", שאלמלא זאת הי' עולה בגאונותו בחריפותו על כל גאוני הדור, והיינו כננסים נגדו.

ופ"א אמר עליו, „הושיעה ה' כי גמר חסיד", שהחסיד ר' משה טייטלבוים נמרא גמור, בגמרא וסברא יותר מכל חכמי הדור. כמובן שכל הדברים הללו היו בדרך צחות, ואולם בשו"ת „השיב משה" יש להכיר כחו וגבורתו בהלכה בגאונות נפלאה, ואשר בלי ספק לוא הי' עוסק רק במקצוע ההלכה לבד, ולא הי' עוסק במילי רברייתא לשאת בעדם רנה ותפלה, ולתקנם בעצה טובה, בודאי הי' כחו גדול עד מאור.

וגם בדרכי החסידות הי' חריף ועמקן ולדוגמא אביא בזה מ"ש בס' ייסב לב עה"ת ומנכדו הגה"ק ר' יקותיאל יהודא ט"ב זצ"ל בפ' צו, וז"ל: ע"ד ששמעתי צוכדא הוי במוזל"הה, פ"א אירע שכשה"ך וישב ללמוד נתערב בלבו איזו מחשבה להנאתו לחדש איזה דבר להתנאות, אז גמר בלבו כיון שזה שלא לשמה לא אלמוד עתה, ורצה לישב בטל, שוב אמר בלבו וכי אני רשאי לישב בטל מן התורה אפי' רגע א' הא כתיב והגית בה יומם ולילה, חזר ואמר אתה ה' יורע מחשבות, כי אם לא מכח שהנני מחויב ללמוד לקיים מצות והגית כו' לא הייתי לומד עתה מחמת כוונת הנאתי, רק הנני לומד מחמת מצותך, א"כ כוונתי לשמה לקיים מצותך ואם אפי' יתערב בכ"ז בוונה בלתי רצו' וענוש אענוש על זה, עכ"ז אני מחויב בדבר ללמוד ושלא לילך בטל אפי' רגע א"כ ממילא כוונתי לשמה, אז אמר בלבו עתה אני מבין כי מאור עמקו מחשבותי חז"ל שאמרו, לעולם יעסוק אדם בתורה אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, היינו באופן הנ"ל והבן.

ב.

הנה אם כי הי' מתלמידי הרה"ק מלובלין, אבל דרכו והילוכו בקודש, עסקו בנתינת קמיעות ובחזיונות, ומראות נפלאות, הי' נורא מאוד, מעין דוגמת הגה"ק הרבי ר' נפתלי כ"ץ זצ"ל בע"ס סמיכת חכמים, האבד"ק ספד"מ, וראה אודותו בס' חוט המשולש בתולדות הגאון רעק"א האבד"ק פוזנא.

וסיפר לי אלוף נעורי החריף ר' אביש בוך בשם רבו הגאון מו"ה ישראל ראפופרט ז"ל האבד"ק טארנאוו, שהי' מכפר לתלמידיו ממעלת כבוד קדושת חותנו זקנו בעל „ישמח משה" זצ"ל, איך שהי' הפלא ופלא נורא מאוד על כל סביבו, והי' לו הרבה מגילות סתרים בענינים נפלאים שהיו סגורים בחדר מיוחד שהי' הוא כתבודד בו, ושם ל"ה רשות לשום א' אפי' מב"ב ליכנס לשם.

בס' ייטב לב עה"ת פ' צו מביא, וז"ל: ועובדא ידענא כי בימי קדם בהיות ק' אוהעל באיזה זמן בסכנה גדולה ככח המרידה וסיפר מו"ה"ה בעהמ"ח ישמח משה, כי נאמר לו בחלום קומי צא כתוך ההפכה, והשיב איני רוצה וכל זה למען הצל בזכותו שארית ישראל, וכן הי'.

הבן אמר פביא, ודל: ומקובלני ממזלהיה בעהמיס ישמח משה ושרת
השיב משה, כי פעם אחת אחר שסיים תפלת י"ח עלה בלבו להתפלל לראות את
האמור בשר עשרה סאמרות שבית המקדש שלמעלה לא נחרב ומקריבין קרבנות
גם בזה"י, ותיכף והחלל ע"ז ומילא ה' שאלתו וראה עין. בעין את אלי' מלובש
בבגדי סוּן גדול עומד ומקריב התמיד כסדרו, ודבריו הללו נודעו ברבים".

ובס' חוט המשולש בתולדות מרן בעל ח"ס זצ"ל, יסופר נ"כ שם ממנו
ענינים נפלאים, ובתולדות וקורות ימי חייו ופרשת גדולתו אשר בראש ספר ישמח
משה על נ"ך, ישבעו ענינים, בקראם שם, עונג רב ויראו, צדיק מה פעל.

פ"א אמר, כי נתגלגל ג"פ בזה העולם בפעם הראשון ה"י מיוצאי מצרים
וה"י גדול מאוד ושמו נכתב בתורה הקדושה. בפעם שנית לא רצה לגלות, מי ה"י
אז. ופעם שלישית הוא בדור הזה. וכאשר ספרו זאת להנהיג מקאלוב זצ"ל אמר,
אני אנלה לכם כי בפעם השני ה"י ירמי' הנביא, והא לכם סימן כי הוא מקונן
מאוד על חורבן בהמ"ק וגם לומד בכל יום קפיטל נ"ך בס' ירמי'. וכאשר סיפ' ו
זאת להנהיג מוהר"ם ט"ב אמר, אם יודע, הוא יודע, אבל חידוש בעיני
מהיכן יודע.

צפיתו לישועה כללית בגאולה שלימה, היתה באמונה שלימה גמורה חלוטה,
כי עוד מעט והנה פתאום יבא האדון אל היכלו, ובכל יום ויום ה"י מוכן ומזומן
לקבל פני משיח, וכאשר ראה כי חודש יוצא וחודש נכנס ועדיין לא בא בן
ישי, הבין כי בודאי אין הדור ראוי לכן, ואם כי הדור בימיו לא ה"י דור פרוץ,
ובכל סביבותיו ראה אך יהודים חרדים, הרדים עם אל ועם קדושים נאמנו, הבין
אמנם שבודאי יש דברים בנו שהם בלתי מתוקנים בקרב ישראל המעכבים את
הגאולה, ואמר: לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה איש כל הישר בעיניו,
כי עדיין לא באתם אל הנחלה ואל המנוחה, כי מזה שעדיין לא באתם אל הנחלה
ואל המנוחה ע"י משיח צדקנו שמע מינה שאתם עושים איש כל הישר בעיניו —
אבל אינו ישר בעיני ה' לפי דתוה"ק, ע"ז מזהיר ואומר, לא תעשון ככל אשר
אנחנו עושים פה איש כל הישר בעיניו, כי אם תראו שיהיו המעשים ע"פ דתוה"ק
ועפ"י השרע, והישר בעיניו ית"ש תעשו ואז במהרה יבא ויגאלנו ויביאנו אל
הנחלה ואל המנוחה.

ג

קודם פסירתו אמר, רבשיע אתה ידעת האמת, איך בין טאקע דער ארגסטער
אויף דער וועלט, ואתה ידעת האמת אז איך מיין טאקע דעם אמת, די איינע
פעלה האב איך ב"ה דאך, דאס איך האב קיינמאהל קיין ליגענט נישט געזאגט,
וועל איך אצינד בודאי אויך קיין ליגענט נישט זאגען, זאג איך אצינד, רבשיע
ווען משה בן חנה העט געוועהן געוויסט, דאס ער וועט גרויא ווערען אין משיח
וועט נאך נישט קוממען, העט ער בודאי נישט געוועהן אויס געהאלטען, נאָר די
רבשיע האסט עהם אויס געמאָפּט פון טאג צו טאג ביז ער איז געבען גרויא
געווארען, גא כ'לעבען פונק ביים כביכול אַזא איין אלטען ג... אויס צו פאָפען,
גא בעט איך דיך רבש, לאז ער אַ צינד קוממען, איך מיין נישט מיין טובה

באָר פון דיינעט וועגען כי יתקדש שמך ברבים, איך בין מוחל פון מיינעט וועגען, זאל איך זיין אַ כפרה פאַר בל ישראל, אפילו איך זאל קיין זכי האבען צו זיין אפילו חחת כמות רגלי הצדיקים נאָר משיח זאל קוממען, און די רבש"ע הייסט דעם אמת אז איך מיין פון דיינעט וועגען, והריני מוסר נפשי רוחי ונשמתי למען כבוד שמך, ובזה נפטר ליום כ"ח תמוז שנת תר"א, זי"ע ועכ"י אמן.

מתולדותיו, הרב הגאון הצדיק מוה"ר אלעזר ניסן זצ"ל האבד"ק סיגעט, דראהאביטש, אודותיו ראה: ז"ס' ישמח משה על נ"ך בקונטרס, תהלה למשה, מפרשת גדולתו, ומה שצבר עליו דאה שם, הוא ה"י בנו יחידו.

והגאון הצדיק מוה"ר ארי' ליב ליפשיץ זצ"ל האבד"ק ווישניצא בעהמ"ס ארי' דבי עילאה, ה"י חתנו, והוא, שהכריע את חותנו בע"ס, ישמח משה ליסע ל"החזה" כאמוד למעלה. וראה בס' דברי יחזקאל פ' שופטים שמביא שם מעשה רב, שראה אצל חותנו בעל ס' „ארי' דבי עילאה" שחון ברוח הקודש.

מעולם לא אכל רק מסעודת מצוה. פ"א בא אליו הרה"ק מוהר"מ בהה"צ הרבי ר' אליעזר מרזיקוב זצ"ל ושבת שם. כשבא — בשונו לביתו — לפני אביו זצ"ל, שאל אותו שיאמר לו מה ראה אצל הגה"ק בע"ס ארי' דבי עילאה? אל אבא, ראיתי שאכל הרוטב במולג ולא בכף מרוב. דבקתו בו ית"ש ולא הש ולא הרגיש מאומה.

פ"א נודמן הרה"ק הרבי ר' מרזובי דוד מדאמבראווי זצ"ל לעירו ווישניצא על שיק, בשעת סעודת שבת, א"ל בעל ארי' דבי עילאה, שיאמר תורה לפני קהל חסידים שבאו לכבודו, והשיב הרבי ר' מרדכי דוד זצ"ל ששמע ממור"ה „חחזה" מלובלין שאמר, ברוך אומד ועושה, פי' שאומר ד"ת ועושה פצולות טובות ברקיע השמים, ודבריו עושים רושם לפעול טובות בעד כלל ישראל. ע"ז השיב לו הארי' דבי עילאה, גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה, שאצ"פ שלא תעשה רושם בשמים עם תורה זו שתאמר, בכל זאת אמור תורה לפני הצבור, שבאו לשמוע, מפני כבוד הבריות שדוחה את התירוק של לא תעשה רושם בתורה והבן.

הרה"ק מוה"ר ישראל מרוזין זצ"ל

ומנ"כ בסאדיגורא

א.

על אודות אביו הרה"ק כוה"ד שלום שכנא זצ"ל מפראהאבישם נתקצ"א — תקס"ב, כה יאמר הרב חוקר ומקובל מוה"ר מרקוס ז"ל, בס' "החסידות" (ע' קפ"ו — קפ"ט): בשנת תקכ"ח היתה האוקריינא הסמוכה לגבול וואהלין שנית גינא התייגה כמו בשנת ת"ח, מבין נציים גלים, מבין הקברות הללו צץ ופרח עץ החיים, בהעיר פראהאבישט קבע לו מקום הרה"ק מו"ה שלום שכנא, בהרה"ק רבי אברהם המלאך בנו של המגיד הגדול הרבי ר' בער זצ"ל, במטרה קבועה, כי אחרי אשר כבר נגמרה ההסתדרות הדתית ע"י אבותיו, היא השיטה החסידותית, עם רבבות שלומי אמוני ישראל מחזיקי דגלה, התחיל הוא — הרה"ק מו"ה שלום שכנא זצ"ל — לסול מסילה לתחיה לאומית ע"י החזרת עטרת ראשי גולה ליושנה, מעין נשיאות ראשי גליות שבבבל שהיתה שם בהמשך זמן של אלף שנה המרכז של חיים לאומיים-דתיים, ועם שקיעת אור שמשה ביחד עם פטירת הגאונים רב שרידא ורב האי בנו מורע בית דוד המע"ה, התחילה הגלות עם כל המנו הצרות והתלאות.

כבר נאמרו הרבה אודות הדימוקראטיזם הישראלית, אבל רבריהם אינם מתאימים עם האמת, בדברי אבותינו הקדמונים נראה איך המלוכה של מלך ישראל עומדת בראש, וכמ"ש בתורה ויהי בישראל מלך, הדימוקראט מחמת קנאה, קרת, שאמר כי כל העדה כולם קדושים, הלא ידוע מה שהי' סופו להכרית עם כל היקום אשר לרגליו. ותקופת שפוט השופטים — אשר לפי"ד הרה"ק מוה"רם קודיבורו זצ"ל היתה מעין תקופת הגלות — גם היא עברה ובטלה סך העולם על ירי ההתעוררות לבקש להם מלך, השאיפה והתשוקה להשיב מלכות בית דוד, היתה שאיפת כל הנביאים והעמידה ביחד עם השאיפה לבנין בית המקדש, ועם השאיפה לתקן עולם במלכות ש'. החשמונאים גדונו כמושלים בזרע שלא בצדק ע"כ לא נמשכה מלכותם, וכאשר בטלה מלכותם ע"י הורדוס האדומי, בא הלל הזקן מנוע מלכות בית דוד ויסד את הנשיאות של בית דוד בארץ ישראל לעומת ראשי גליות שבבבל, שריש גלותא הוא המעלה הרביעית במלכות — לפי"ד התלמוד (שבועות ד"ו ע"ב) מלכא, אלקמטא, רופילא, ריש גלותא.

להפילוסופיא, מושג "כבוד" כחדה סתומה, חדה פסיכילוגית, שאין לה גם מילין לבאר אותה בשם, כאשר לא תבין הפילוסופיא גם את כח הדגל שבמחנה הצבא אשר ימשוך אליו כל צבאיו. אבל המדע עומדת עוד על סף החכמה של חכמת ה"אני", מה אני ומה כחי ומה שאיפתי, ומה הרצון, ומה המושך אליו, אחרי המהפכות וההתקוממות שבמאה העברה שהעבירו את המושלים מכסאותיהם.

הננו רואים את המדינות הרעפובליקניות כאלמנות אשר לא יוכלו להשאר צרות כל ימי חייהן בלתי להיות לאיש ואלוף לראשן, ובניה בכל שלש או שש שנים בתרים להם אבי-חורג מחדש.

עם בריא-אולם כעם העברי אשר הוא מצוין בטהרת המשפחה, לכל הענפים המסתעפים מהגזע, גם הנמשכים הלאה למרחוק ונשתמרו בטהרתן והנם מקושרים ומאוחדים ביחד אשר השתמר מכל דבר המזיק לטהרת המשפחה, מנוע הבריא יצמח בעל כרחו ג"כ ענף עץ אבות, אשר בצלו יחסיון אלפים ורבבות, ואשר נשמת העם תתרכז בהתכללות עם נפשו ונשמתו כאשר ה"אני" הכולל מתאחד עם האורגניזם אשר אנחנו מכנים אותו גוף האדם.

הריש גלותא אם כי דבר לא הי' לו עם הגאונית הנחוצה להוראת חוקי ומשפטי התורה, עכ"ז היו גדולי התורה ומורי האומה האמודאים והגאונים, באים לקבל פני ריש גלותא ברגל (ראה סוכה ד"י) וכן מה שאמרו (ברכות ד"ו), אנרא דכלה דחוקא, דשכר האספה רבתי שנתאספו בכל חצי שנה ביומי רכלה באדר, ואלול לכבוד הנשיא ריש גלותא לכבודן של ישראל, הי' רק בעד זה שסבלו דחוק לכבוד העם העברי.

האספות הללו היו כקוצים בעיני המלכים והשרים אשר בני ישראל מצאו חסות אצלם, ובימי רבה בר נחמני סבל הרבה בשביל זה, והוצרך לברוח מפני חמת המציק (ב"מ דפ"ו). ונם מפאת הקנאה במחנה ישראל, שנפרד ענן מקהל ישראל, יען אשר לא זכה להיות ראש הגולה, ויסד כת ה"קראים" וחתר חתירה תחת כסא כבודה להפילה משאתה, ועוד כהנה וכהנה סיבות הסטוריות אשר גרמו כי גלה כבוד מישראל.

ולמטרה זו קלע הרה"ק מוהר"ש שכנא ז"ל, ונפלא הדבר איך עלתה ביד-הרד"ש שכנא בזמנים רעים כאלה, ליסד לו בית מלכות, כמו בית ריש גלותא בלי שום עוד וסעד, ומבלי עוזרים ובונים, הוציא את התכנית שהציב לו למטרה מכח אל הפועל.

הרה"ק מוהר"ש נשאר יתום וגלמוד בעודו בשחר טל ילדותו, ולקחו הרה"ק מ"ה נחום מטשערנוביל וצ"ל לו לבן, ויהי אומן אותו, ואח"כ נתן את נכדתו בת בנו הרה"ק מוהר"ם וצ"ל לו לאשה, תהלוכות הרד"ש בלבושו החיצוניים היתה מורה וגם חשודה, כי לא זו בלבד שלא לבש לבנים כפי המנהג אז בין הצדיקים, עוד הוסיף ולקח לו צמר וצוה לתפור מלבושו בכפתורים כפי שהיתה המאדע בעת ההוא, ונם צוה לתפרם באופן שיהיו אדוקים לנופו, מלבושי צמר היו חשודים אז מחשש שעטנו, וחסידיים לא לבשו צמר בלל (ראה למעלה בח"ב במערכת הרחיד"א). עוד יתירה עשה שלבש בנדיו אצל המראה, רכר שאסור ע"ש התלמוד להסתכל במראה ולא התירו זאת רק לבית רבן גמליאל הנשיא. גם סלטל בשעריו ופאותיו היו קצרים, ותחת קנה הקטרת (פסיף בלע"ז) לקח לעשן סיגארות בקנה יקר. גם דקוק על דירה נאה שתהא ע"פ חוקי הטעם, פאר ויופי בכלים נאים ורהיטים מלוטשים. גם צוה להרבנית שתלבוש בגדים לפי התלבושת החדשה.

לוא עשה כזאת איש אחר היו חושדים אותו במינות, אבל הרה"ק מ"ה נחום וצ"ל ידע עם מי יש לו העסק, צ"כ גם כי לא ידע מטרתו שם יד לשה

דעבר עליו בשתיקה, אמנם אחרי הפצרות רבות מחסידים ואנשי אמר להרה"ק מוהרש"ש ז"ל, ראה בני כי הנך הולך בדרך מסוכן אשר לא ידעוהו אבותיך, על חזרו של חרב אתה הולך אשר בנסי' קלה תוכל לבוא לידי סכנה.

הרה"ק מוהרש"ש זצ"ל, ענה לו במשל ומליצה: פי"א הושיבו תרנגולת על ביצים של בר אוזא, האפרוחים נדמו כאלו היו תרנגולות, ביום אחד באה התרנגולת עם אפרוחיה אל הנהר, האפרוחים קפצו אל תוך הנהר והתחילו לשום ע"ס המים, התרנגולת קראה להם משפת הנהר ראו בניי וילדיי הלא תטבעו בנהר! האפרוחים הושיבו לה, אל תפחדי, הננו במקומנו הראוי לנו!

הרה"ק מוהר"ן זצ"ל הי' שבע רצון מתשובתו, וצוה לאנשי שלומו לבל יהרהרו אחריו, וגם הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעוזו זצ"ל, שהי' מבקר גם את גדולי הצדיקים שבדור, נשא לו פנים ואמר עליו שהוא חד כררא בהוד אצילותו, ובכחו להמשיך זאת גם לדורות הבאים, וככה דברו עליו טובות כל צדיקי הדור ובוה הסירו מעליו כל חשד והוציאו כל ספק אודותיו מלב החסידים שראו זרות בהנהגתו.

כאביו הרה"ק מוה"ר אברהם מלאך זצ"ל הי' גם הוא פרוש מאכילה ושתי וכל מאכלו הי' רק מטעמת כל שהיא, וכאביו כן הוא הי' מובדל מכל האנשים, ורק ברשיון מיוחד הי' אפשר לבוא לפניו כמו אל אחד השרים הגבוהים ונשיאי הגולה. וכאביו הקדוש כן הוא לא האריך ימים ונפטר בהיותו כבן ארבעים ושתיים לחיים הנצחיים.

הוא הי' אומר: וצדיק באמונתו יחי', הצדיק יחי' באמונתו בו בעצמו, בהכרה פנימית שכל תנועה מתנועותיו החיצונית הם חלק מנפשו פנימה, והוא עצמו חלק מרוח החיים המחיי את כל, היקום אשר אצל עליו השי"ת מרוח [כפי"מ"ש הכוזרי ע"ד סגלת הסגולה]. והוא ז"ל הראה דבר זה בפועל ממש, ואצל בנו הרה"ק מוהר"י מרוזין זצ"ל יצאו שאיפותיו מכח אל הפועל.

ב.

מה שהתחיל הרה"ק מוהרש"ש זצ"ל להכין התכנית על אודות החזרת עטרת ריש גלותא ליושנה, בא בנו הרה"ק מוהר"מ מרוזין זצ"ל ובנה את הבנין, להשיב אל בני הגולה שבמזרח אירופא את נשיאם וראשם עם כל הדרו וכבוד מלכותו.

כפי מה שיתארו, הגראף בראניצקי בספרו „בראמא פאקוטי“, להרדי מרוזין בהוד לבושו בבגדי משי לבן, ועל חזהו מחס עם אבן שוהם ואקדח בראשה, וחגור באבנט זהב, ומצנפת זהב בראשו. ותחת מטה מושל קנה מקטרת עם בערנשטיין בידו, והיכל נאה בנוי לתלפיות בעיר רוזין ומרכבות וסוסים דוהרים ארבעה רתומים ברחב אל המרכבה כחוק שרים ורוזני ארץ, ומקהלה של מנגנים ומזמרים כולם חסידים, נותנים לזית חן על התמונה השררית השולטת שם בחצרות קרשו. הלא נראה שהכל הי' ערוך ומשוכלל כמו בשערי ראשי הגולה שבבבל עם כל פארם והדרם.

שלומי אמוני ישראל באותו הדור, המה ראו כן תמהו, אבל החשו ולא אמרו דבר, בידעם כי עוד הגה"ט ב"ס סרושת לוי זצ"ל נהג בו כבוד. בבואו

בקטנותו עם אמו הרבנית ל' ברדיטשוב בעת שהביאתו שם בקשר החיתוך עם בת גביר וקצין נכד הרמ"א ז"ל, וגם הרה"ק מוה"ר אברהם יהושע העשל זצ"ל מאפטא, בע"ס „אוהב ישראל", הרימוהו אל צל, ומי יהרהר אחריהם.

פעם אחת שאל אותו בע"ס אוהב ישראל, מדוע בחר בדרך זה החדש? והשיב, הנה „חכמה וענוה" יחדיו ילכו תואמים תמיד וא"כ שלמה המלך שהי' חכם, בודאי הי' גם עניו, משרע"ה שהי' עניו הלא הי' אב לחכמים, וא"כ מדוע יתהלל שלמה המע"ה בחכמתו ולא בענוה, ומשרע"ה בענוה ולא בחכמה, אבל כבר אמרו חז"ל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ורב שמחל על כבודו כבודו מחול, מרע"ה הי' רבן של ישראל הי' יכול למחול על כבודו, אבל שלמה המלך לא הי' יכול למחול על כבודו... ומן השמים יאלצוני לאתו בדרך ס'כים ואין זה בידי לברוח מדרך זה.

אבל הקיסר ניקולאי הראשון הטח אזניו לקול מלשניו בסתר, אשר אכלו קורצא בי קיסר, שהרה"ק מרוזין מיסד לו מלוכה, וצוה לתופסו ולהכליאו בבית האסורים ולשלחו אח"כ לארץ גזרה סיביר, וכבר נודע ומפורסם הנסים ונפלאות שנעשה לו להוציאו ממסגר אסיר [ראה בס' תשועת ישראל], ואז ביצאו מתוך ההפכה ועבר את הנהר אל גבול אוסטרייך, לקח את מצנפת הזהב מעל ראשו והוריד בו שלשה דמעות ומאז לא הצניפו עוד על ראשו כהיורו באוסטרייך ולא נהג עוד כמנהג ריש גלותא בבבל (שמעתי מפי זקן א' ששמע זאת מפי בני הרה"ק רד"ם זצ"ל מסשורטקוב).

וכידוע שבהיותו כבר באוסטרייך לא הי' לו מנוחה, כי הממשלה הרוסית ררשה להשיבו לרוסיא, אז השתדלו החסידים אצל הממשלה בוויין, והי' המטיף הדי"ר מאנהיימער בוויין נחוק להם, שיהי' הוא המליץ בינותם, וסנו אליו. והוא שאל לדידו המשכיל יצחק מיוזס טקראקא על אודות „החסידות", והשיב לו, כי החסידות הוא ענין מוסרי נעלה והראה לו דוגמאות מספרי החסידות. וכאשר נודע להחסידים בוויין, כי שאלו מהממשלה את הגאון ר' בעריש מייזלש ז"ל האבד"ק קראקא וציר לבית המחוקקים, על אודות הרה"ק מרוזין, שלחו מיד חסיד אחד לבקשהו כי ישוב להם תשובה ברורה לטובתו, כי הרה"ק מוהר"י מרוזין הוא צדיק מושל ברוחו, ע"ז שאלהו הרה"ג ר' בעריש מייזלש ז"ל, מאין ידע זאת? ענהו כי מעולם לא הרכין ראשו גם נטר' כל שהיא אל הכף ותבשיל שבידה. הרה"ג התחיל לצחק ואמר דבר זה הוא פשוט וקל שכל אחד יוכל להראות, ושיחה זו היתה בשעת סעודה, ובכן אמר שידאה לו תיכף הדבר הזה, וישב הרה"י ישר והתחיל להוליך את הכף אל פיו, וכאשר הי' הכף סמוך לפיו הרכין ראשו אל הכף, וכה נסה כמה פעמים ולא יוכל לו. השתדלות החסידים הועילה, ובעצח השרים בוויין קנה לו הרה"ק אתונה לישיב בתור בעל אחוזה גדולה שם, שבאופן זה לא יוכלו עוד להרגיזו ממנוחתו, ולא התהלך עוד בגדולה ושררות, אבל נתרבו מעריציו מיום ליום, וכל הצדיקים מקרוב ומרחוק נתנו לשמו פאר וכבוד ותהלתו מלאה ארץ בקהל חסידים.

ג.

אחרי שהוכרח לבטל את דעתו וחפצו, לרומם את קרן ישראל ולהשיב את

כבודו ע"י עטרת ריש גלותא, השתרל להשיב לישראל בכבודו והררו, לעשותם לאנשים מצוינים ומעורבין ברצת עם הבריות, ע"י התלבושת וההנהגה, בנימוס ודרך ארץ, ולא יהיו צור ללעג ולקלס בנוים, ואמר ס"א: „לוא ירעו הבע"ב את התועלת שיהי' לבניהם בבואם אלי, אזי היו כוסתין אותם והביאום אלי, וגם אם לא יקבלו תועלת יותר רק את זה שאלמדם לדבר בלשון נקי' רי להם". כי לא רק על התידור החיצוני הי' מקמיר על ההלבשה ועל הנימוס, אבל גם על הדבור בלשון נקי' וקלה הי' מדייק בלישני' עד שגם השפה הורגונית המדוברת קבלה בתצרו פנים חרשות וצורה אחרת. (החסירות ע' שמ"א).

הרה"ק חשב בדעתו שהוא יהי' לסמל ולרוגמא, ממנו יראו וכן יעשו להתלבש במלבושי כבוד, ושיהי' הילוכם בנחת ובכבוד, ודיבורם וכל תנועותיהם ספורות ומנירות, כראוי לחשובים כמו עם ישראל, שהם בני מלכים, הוא רצה לברוא שיטה חדשה ב"חסירות", להוסיף עלי' כה שהי' חסר לה, שלא תהי' החסידות רק שיטה בנוי' על מוסר ויראת שמים, ותורת חובת הלבבות, כי אם גם על „מדות" ודרך ארץ בהידור חיצוני ובנעימה קדושה. ובשאיפתו זאת לעטר את בית ישראל בתפארה, השתרל להחזיר עטרת תפארת בתי כנסיות ובתי מדרשות כימי עולם וכשנים קדמוניות. אלה הבתים הקדושים שהיו למקדש מעט, במקום בית קדשנו ותפארתנו, הושמו ונחרבו בימיו, כי החסידים צובו את בתי כנסיות לההמון עם, ובנו לעצמם חררי תפלה (שטיבליק) אשר לא תואר ולא הרר להם, כי חשבו שהעיקר הוא העבודה שלבב זו תפלה שתהי' בהתלהבות פנימית, אבל בתי תפלה יוכלו להיות גם בלי הידור וקישוט כלל, בלא סדר ולא משטר, לכן העמיד את עצמו למופת ובנה לו בית תפלה בנוי לתלסיות, והתפלה היתה בנעימה קדושה בשירה וזמרה ע"י שיץ קבוע והגון וקולו ערב כמ"ש בשו"ע או"ח. וגם את הפיוטים מרבתינו שבאשכנז שכבר החלו לזלזל בהם ב"החסידים שטיבליק" מבלי לאומרם כלל, הנהיג הוא ז"ל בבית מדרשו לאומרם בנגינה המסורה להם, המעוררות את הלבבות והמוזכרת את הצרות שסבלו אבותינו על גדות נהר רהיין, אשר בפיוטים ההם, נקרא את השתפכות הנפשות לפני מרום וקדוש, ששפכו כמים דמם על קרושת שמו הגדול, והם קרובים ללב כל איש מישראל.

גם את ירושלים עה"ק זכר לתת גם שם עוד שם ושארית מההוד והדר שהי' לה בימי קדם, ועל הוצאותיו נבנה שם בית הכנסת מפואר בשם „כנסת ישראל" בנין כמו רמים, והשתרל להחזיק בימין צדקו את היושבים לפני הי' בתובכי ירושלים בסכומים הנדרשים להם, אם מכספו והוגו, ואם מה שפעל אצל זולתו להיות בתומכם. הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן זצ"ל שלח בכל שנה לירושלים דוקאטין כמספר שב"ת, והרה"ק הרבי ר' הירש זצ"ל מרומנוב שלח עוד יותר מסכום זה.

הרה"ג כו' מוהר"א מרקוס ז"ל, יספר: „שמעתי מפה קדוש הרה"ק מוה"ר אברהם טווערסקי זצ"ל (המגיד מטריסק), בעת היותו בעיר פ. באותו חדר שהתאכסן עמד תנור של ברזל שהסיקו בו הרבה ומירי הסיקו בו הפיץ חום גדול וכאשר אך נכבה האש כרגע הי' קר כשג, איש אחד מאנ"ש העיר על זה, נענה הרה"ק ואמר אותו התנור הוא סמל רמות החסיד הצעיר, כרגע יתלהב בלבת אש, ועוד מעט הנהו קר כקרח". והרה"ק מוהר"י מרוזין זצ"ל אמר ס"א ;

בעת שחי הרה"ק מליובלין ז"ל היתה החסידות כלהבת אש מתמר ועולה, ובהסתלקותו נתקרה, ואני ודודי הרה"ק ר' פרכל מסשערנוביל מכסים את הנחלת הלוששת בלשון, ולמראה עין תתראה כאלו אין כאן אש אבל לעומת זה מחזקת חומה יתרה.

ההתלהבות לעבה התנועות והכריעות אשר בהתלהבות אמתית ובהתפעלות צדקת, תעשה רושם עמוק בלב הרואים, אבל הוא ז"ל העבירם מבית מדרשו מפני ההמון אשר יחזקו לעשות ככתונתם באופן מלאכותיי ומעשיהם כמעשה הקופים יעוררו רק צדוק וביאו את הרואים לידי גיחון, וכאשר באו אליו חסירי סטרעליסק אחרי פטירת רבם הרה"ק ר' אורי צ"ל ודרכם הי' להתפלל בקולות משונות אמר להם, אם יקבלו עליהם להתפלל בשקט ודומי' הרי טוב ואם לאו אין כאן מקומם. וכן בהיותו מסב על שלחנו בשבתות וימים טובים במסבת קהל חסידים גדול שרר על שלחנו דומי' חרישית ביראת הכבוד ואיכת המלכות (החסידות עי' שלי"ד וכו').

ושח לי זקן אחד מחסירי בעלז, שהי' ס"א וזכוח בין הה"צ מוהר"ש שר שלום מבעלז צ"ל ובין הרה"ק מוהר"י מרוזין צ"ל, שהרה"ק מבעלז שלח אליו לאמור, שהוא נצר ממלכות בית דוד, והסימן הוא שיש לו הקמט בראשו, שהכתר הולמתו (עי' עי"ד רמ"ד ע"א). והרה"ק מרוזין שלח לו תשובה לאמור, מי שייכל להניח את הכובע ספאדיק למראשותיו ולישן על הספסל לא יוכל להיות ממלכות בית דוד.

ביקש הרה"ק מוהר"י מרוזין צ"ל להיות למופת לרבים שממנו יראו וכן יעשו להתנהג בנימוס ובמדות, תהלוכותם בסלסול, וריבורים בנחת, כדי שיהי' שם שמים מתאהב על ידם כמאמרם ז"ל (יומא פ"ו). אבל לא עלתה בידו, החסידים אמרו, שרק הוא וב"ב צריכים להתנהג כן מפני שהם ממלכות בית דוד, אבל לא הרור הוא לכל חסידיו... והמתנגדים אמרו, התיירו פרושים את הדבר, ואם אדמורי"ם מותרים ללכת כה הרור בלבושיהם, יכולים הם, המתנגדים, ללבוש כמנהג המתקדמים, אבל את הנימוס ומדות, והרעה והדבור, לא למדו מהם לא אלה ולא אלה, באמרם כי הדברים האלה ראויים רק לבני מלכים, מגזע מלכות בית דוד.

ד.

כידוע ומפורסם לרבים מנסיצת הרה"ק הרבי ר' הירש צ"ל מרומנוב לס"ג אל הרה"ק מרוזין צ"ל להתקשרות שנתחתנו בשנת תר"ד, ונרפס בס' „מבשר טיב" מאמ"ר ז"ל כל פרטי הרבדים, וכששב הרבי ר' הירש צ"ל לביתו, דרוש דרש בש"ק פ' שמות על מ"ש בפ' זו, אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה מ', שיש ב' צדיקים, א' עובד עבודת השי"ת בנעימה והידור בלי צעקות ובלי נגינות זה הוא בבחי' שפ"ה דשופריא, ב' עובד עבודת השי"ת בקולות בכריעות והשתחויות זה הוא בבחי' פוע"ה לשון צעקה ערש"י שם. וסיים בזה"ל : וצריך כל אדם להתפלל תמיד על איכות ימים ושנים של שני צדיקים הללו. ראה שם בפ' שפ"ה ובתולדותיו שם כההפעלותיו מכבוד קדושת הרה"ק כדלעיל.

ואל"ס לאן כל מיחא סביל רא, ועובדא ידענא, שפעם אחת בא רב גדול

ל'ק' סאדיגורא להר"ק מוהר"י, וביקש ליכנס פנימה, כמאן דעייל בלא בר, ולא הניחו הגבאי שומר הפתח, התקצף אותו הרב ואמר: „מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים“ (משלי כ"ח). אחרי שעות אחדות והגיע זמן הכניסה יכל נכנס גם אותו הרב פנימה וראה כי הרה"ק אינו מסביר לו פנים יפות כחמול שלשום, והבין שכבר יודע הרה"ק מאשר ביטא בשפתיו מקורם אל הגבאי, בכך הקדים ואמר לפני הרה"ק, ידשני רבנו לומר לפניו דבר א' שאמרתיו היום אל שונד הפתח, הנה שלמה המע"ה אמר: מושל מקשיב ע"ד שקר כל משרתיו רשעים, ותו"ל (במס' חולין ר' ע"ב) הוסיפו על זה: הא לרבר אמת כל משרתיו צדיקים, ואמרתיו רהכונה הוא כך, ריש צדיק שהוא עובר ד' בפנימית ויתן מסוה על פניו לבד יתראה החוצה, ובכך הוא בבחי' משקר בחיצוניותו שלא יתגלה אמתת צדקתו שבלבבו פנימה, וע"כ המשרתים שאין רואים רק החיצוניות, ולא את קרושתו הפנימית, הם רשעים כי אין להם ממי ללמוד צדק ומשרים, אבל הצדיק המראה לכל את האמת שבלבבו, ומעשיו נלוים ומפורסמים גם למשרתיו אזי גם משרתיו צדיקים...

לא הי' דורו ראוי למנהיג כיר"ב, כאשר אמר פ"א: „יש לי קובלנא על אבותי מדוע שתלו אותי בדור שפל כזה“.— בני דורו שבאו להתוסף בצלו לא יכלו לעמוד על סוף דעתו, לא הבינו דרכיו, ולא ידעו ללמוד מרמזותיו ומתנועותיו, הם היו צדיכים למנהיג ומרדיך שיפרש להם כוונתו באר היטב, שיודם ולמדם כרב הלומד לתלמידיו מפורש ושים שכל, אבל הרה"ק הי' סתום וסמיר ונעלם מהם, ולא יכלו ללמוד מן הסתום, ודבר זה הרגיש הרה"ק והתאונן על זה שבא לעוה"ז בדור שפל כזה.

בספרי „חסידים הראשונים“ „בתולדות רבנו יהורא החסיד“ פרק ה' הראיתי, כי לריה"ח ז"ל היתה שיטה מסוימה גם בדברים שבין אדם לחברו, דבר שלא נשלם עדיין, הבעש"ט ז"ל שכלל את שיטת החסידות בדברים שבין אדם למקום, והשלים את אשר החל ריה"ח ז"ל, אבל לא נמצא עוד גואל להוציא מכה אל הפועל לשכלל את שיטת החסידות בדברים הנוגעים בין אדם לחברו, שגם במקצוע זה התחיל ריה"ח ויסר שיטה קבועה... ואמנם הרה"ק מוהר"י מרוזין ז"ל בא להשלים דבר זה, אבל לא היו לו תלמידים, כמו שהיו להבעש"ט ז"ל, שיפיצו מעינתיו חוצה, ושיוציאו מחשבותיו מן הכח אל הפועל, בדבור ובכתב, וכדפוס ללמדם לכל בני ישראל.

על מגמת חפצו ליסד שיטת חסידות, במדות שבין אדם לחברו, אמר פ"א: משל למה הרבד דומה, להולך בדרך מלא פחתים וברקנים וקוצים באישון לילה ואפלה והברקים הבריקו כפעם בפעם והאירו כרגע את הדרך, השוטה מכיס לשמים לראות בקיעת הרקיע ע"י הברק ובינתים יפול אל אחת הפחתים, והחכם ישתמש בהברקים לראות בעת הברק את הדרך שהוא הולך להנצל מהפחתים ומן הברקנים והקוצים; החסידות הוא הברק להראות הדרך בעולם העשיה... (תהסיריות ע' שליון).

ה.

כאשר הי' אצלו הנה"ק מוה"ר שלים האבדיק קאמינקא זצ"ל שהי' מכני

היכלא דהרה"ק שר שלום מבעלו זצ"ל, שאל אותו הרה"ק הנה מספרים שהרה"ק מבעלו כאשר יניח ידו על החולה יתרפא מאין נמצא כח זה? והשיב לו שהוא ממ"ש, 'ישלח' דברו 'יורפאם' ר"ת 'י'דו, על זה ענה הרה"ק אי"כ הלא סופי תיבות מריה, רמז לו שכחו הוא במו"ח.

אבל ס"א גילה דעתו להתרחק מהראות „מופתים“, ואמר: משרע"ה סירג בשליחותו שבעה ימים במראה הסנה מפני שלא רצה לקבל שליחות שהיא קשור עם „מופתים“ והוא רצה ביותר להוציא הרבר לפועל בדרך הטבע בלא נסיכ ונפלאות, ולאשר שהיתה יצי"מ ע"י נסים ונפלאות ע"כ, מיד אחר קריעת ים סוף פגע בהם עמלק, כי ההתגלות המתבלטת והנגלית מעוררת השנאה בקרב האומות כמאמרם ז"ל, למה נקרא שמו הר סיני שממנו ירדה שנאה לישראל מאוה"ע (שבת פ"ח).

ואמר עוד בפעם אחרת: מה זאת כי כעת מראים נסים ונפלאות למאות. ואצל אלי' ואלישע מצינו רק נסים ספורים, כי הרבה יש להיות זהיר הדבר זה שלא יסבכו רבוי המופתים נזק לנו, כי ע"י התרבות המופתים בקרבנו, מסכביב גם בסטרא אחרא הופעות וחזיונות מכין זה... וע"ז העיר הר"א מרקוס ז"ל: רבו נ"ה נתקיים בי משנת תר"ח החלה ביניהם השפיריטיזמוס, והיפנוטיזמוס. וקלארפואנטיס — בעלי גלוי עינים העללועהר) אשר גם החכמים הדייקנים בחכמה החשובן והתכונה החזיקו בהם.

וכאשר סיפרו לו מזקיננו המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל, שהרבה להראוח מופתים, והרבי ר' הירש מרומאנוב זצ"ל עושה נפלאות אין מספר, אמר: אצלך לא הי' שום מעשה ופעולה להראות מופתים כי אם כמ"ש: ותגזר אימר ויקב לך! ואמר ס"א: „שבת הזון“ נקרא מלשון „חזה“, כי ביום זה אפשר לראוח עתידות, אבל תתעורר השאלה אם ינעם לראות זאת, הרב מאפטא סיפר לי, כי בילדותו הגידו לו אבריו עתידות, והתפלל לה' כי יוקח ממנו דבר זה, כי אם יגירו טובות עוד אפשר לסבול, אבל בעת שליטת הרינים ר"ל, אי אפשר לסבול הצרות שמרגיש הצריק, אבל גם בעת שלום וטובה, יפריעו את הצדיק מעבודתו ומהתדבקותו לעילא ולעילא מכל הרברים שבעולם השפל הזה, ודבר זה יאמר בלעם, בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, כי הנה יש אצטרולוגים ומיטיאורולוגים המתעסקים בחזון העתידות ודבר זה ימשך מהתיחסות הכוכבים אל המח' חיים, וע"י השתלשלות הספירות המשתלשלים מ„האין-סוף“ עד לעולב הזה, האדם יש לו אמנם סולם רוחני פנימית רקדושה, הגוף של הצדיק והמכונה יעקב) עומד ביחס וקשר עם הנשמה (חמכונה ישראל) ובהיותו דבוק עם השי"ח עלות העילות וסיבת הסבות ובהשתלשלות הספירות עי"ז ירגיש הצדיק כל השתנוח בעוה"ז, וכה הרבר נוהג גם אצלי בעת שליטת הרינים אז הנני מרגיש א"ע חלש ועצוב, אבל בעת רחמים ורצון הנני מרגיש א"ע בריא אולם וטוב לב (החסירוח עי' של"א).

וע"ד התיחסותו אל תורת ח"ן, יסופר כי חתנו הרה"ק מוהר"מ מוויזניצא ז"ל, שאל פ"א ממנו ל"סדר לו סדר היום, שאל אותו חותנו הרה"ק, האם תלמוד זוה"ק? הן, האם תבין היטב מה שתלמוד? לא! אבל אומרים שגם האמירה בזה"ק מסוגל לנשמה. על זה ענהו חותנו הרה"ק, לזה צריכים נשמה, והיום בזה"ז כל

בני אדם יש להם רק בחינת נפש, וע"כ כוטב ללמוד בספר „אור החיים" על התורה, שהלימוד בו הוא תועלת עבור הנפש, וללמוד זוהר צריכים בחי' נשמה כי שלטו בו ידי זרים.

וכי"ב שמעתי שהשיב לחסיד א' שנזרק כפיו מאמר חז"ל: שלשה דברים מדחיבין „דעתו" של אדם, כלים נאים, דירה נאה, כו', בתור התנצלות מדוע הוא – החסיד – מצטער על העדרם אצלו, ע"ז ענה לו הרה"ק, אם כן צריכים מקודם לקנות „דעה"!

1.

בשנת תר"ח כאשר בקע השחר של חרות האנושית, אזי האמינו גם אחב"י כי יגיעו אל הקוּתם, וישיגו את האושר המקווה זה כמה, אבל הרה"ק מוהר"ב מסרעמישלאן זצ"ל, הזהיר את העם לכל ישלו נפשם בדמיונות כוזבות, והרה"ק מוהר"י מרוזין זצ"ל הי' אומר: העת הזאת עדיין אינה מוכשרת לגאולה, העם הישראלי לפי מצבו המוסרי היום אין ביכולתו לקבל את אור הגאולה, מי שהוא שבוי וידי אסורות ורגליו לנחשתיים הוגשו ורסן בסיו ומשולל מכל אפשרויות התנועה, אי אפשר לו לבוא אל ישותו ומהותו, בתחלה יתירו את חבליו ויפתחו את זממו ויסורו מעליו הכבלים, וינחווהו לשוב לארץ אבותיו ואל בית מקדשו, ודבר זה יהי' כמו שהי' בגלות בבל בימי עזרא ונחמ"י, כי תקום ממסלה ותתן הרשות ליהודים לשוב אל ארץ אבותם ואז ישיבו אל על ויעלו למעלת מוסר העברי הנעלה, ואז יקום בנו כ"י יעודי הנביאים בגאולה שלימה בב"א.

השנה שנת תר"ח, היתה שנת פחד ובהלה, הרב ר' הירשלי ריבעצקער ז"ל עמד על פתח חדר תפלתו של הרה"ק מוהר"י ביום הושענא רבה שנת תר"ח ושמע, כי בעת אמר הרה"ק הושענא נפש מבהלה – כה הושתכח נפשו מבהלה, ושיניו דא לרא נקשן כאלו כבר ראה את הבהלה והרעדה של כל אחד ואחד בעצמו, עד שלא הי' ביכולתו עוד לעמוד אצל הפתח.

הרבנים הצדיקים נתאספו ובאו אל הרה"ק מוהר"י לסיג לטכס עצה מה לעשות אם אולי יגזרו תענית צבור לעורר את העם לתשובה, מחותנו הרה"ק ר' חיים מקאטוב זצ"ל, פתח ואמר: האם נחריש לעת כזאת על כל העשוי לנו כהדין תרנגולים! על זה ענה הרה"ק מוהר"י: התרנגולים הלבנים נתועדו יחד להתיעץ מה לעשות לזה שבחרים בערב יו"כ רוקא את תרנגולים לבנים לכפרות. התרנגולים הצעירים קפצו ואמרו שצריכים לעשות מחאה גלו' נגד המנהג הזה; והנה בא תרנגול זקן ואמר עצמו הוא לפרוח דרן' ארובת העשן כי ישחירו הנוצות ולא יכירו אותנו.

כן שמעו נא לעצתי נסור מעלינו את המלבושים הלבנים, ונבוא ונתערב בקרב העם למען לא נתראה.

הרבה שנים הי' מסתוסף בצלו חסיד אחד מחסידיו חב"ד שהי' מחבט

כיותר, ואותו חסיד הי' גונח במחלת הריאה ר"ל ובכל שנה ושנה ביו"כ הי' הרה"ק קורא אותו לחדרו קודם תפלת מוסף וצוה אותו לייטעוּם מטעמת כ"ש נגד עיניו, וביו"כ שנת תר"ז שכח הרה"ק אותו ולא קראו לחדרו, והחסיד הרזה התענה כל היום, ועוד באותו המעל"ע למחרת יו"כ נפטר והלך לע"ל, והרה"ק הצטער ע"ז מאוד וראה בזה סימן כי קרב קיצו, ובכל אותה השנה הי' מרמז ע"ז על ידי הרבה שנוים שעשה שלא כפי הרגלו.

בחג הפסח שנה הלזו בליל „הסדר“ האחרון, הי' אוכר „והיא שעמדה לאבותינו ולנו יותר מששים פעמים ובכל פעם נשתנה צורתו, ואחר הסדר אמר: הנה יגיע זמן אשר כל הממשלות יתמלאון משנאתם ליהודים עד שיגרושו אותנו מארצותיהם לארץ ישראל, ובאמת יהי' זה לנו ביוון גדול, שלאחר גלות החל הזה תהי' גאולתנו המקווה, באתחלתא דגאולה כיו"ב, אבל תהי' כמו שתהי' ובלבד שנמלט בפעם אחת מירייהם, והשאר יבא אח"כ לנו כמילא“. (החסידות ע"י של"ז — שמ"א).

כאשר הלך עיו"כ שנת תר"א לבית מדרשו, הניח ידו על המזוזה, ואמר: „הריני כפרת כל ישראל“ — באותו היום נפל עליו צמאון גדול עד שהי' כרגיש כי בנפשו הוא, ומכל הרבנים שהיו שמה לא עלתה על דעתם להתיר לו ליטות מים מפני פקוח נפש ע"פ דתיה"ק, ועי"ז קפצה עליו מחלת הרב הערץ-וואססערזוכט) מיאנה להרפא, וארכה מחלתו עד יום ג' מרחשון תר"א בשעת פטירתו אמר, גלוי וידוע לפני השי"ת שלא נהנה מעוה"ז כחוט השערה, ויצאה נשמתו בטהרה ועלתה למרום לגנוי מרומים, זי"ע ועכ"ל.

הרה"ק מוה"ר שלום רוקח זצ"ל מבעלו

א.

קדוש ונורא ה' הרה"ק שר שלום אבד"ק בעלז זצ"ל, הוא נולד בעיר בראדי לאביו הרה"ג מו"ה אלעזר רוקח נכד הגה"ק מו"ה אלעזר רוקח זצ"ל מבדארי, ואח"כ נתקבל לאבד"ק אמשטרדאם, בע"ס מעשה רוקח. בהיות הרה"ק מוה"ר ילד כבן חמש שנים ואחתו נשאה אותו על זרועותיה להעבירו על הרף שהי' מונח ברחוב במקום גשר על מי ציל טיט ולפ"ש, פנעה הרה"ק רכ"ל מסאטוב זצ"ל והרף ה' קצר ולא יכלו שני בני אדם לעבור בו ברוחב, ירד הוא מן הרף ועמד ברפש והניח מקום בעד הילד הזה, באומר: זה הקטן גדול הדור יהי, ואחרי אשר נפטר אביו הרה"ג מוה"ר זצ"ל בהיותו עוד נער קטן, לקחו דודו אחי אמו, הרב הצדיק מו"ה ישכר בעד אבד"ק סקאהל זצ"ל לביתו ושם נתגדל בתורה וידאה, ונתן לו את בתו הצדקת מרת מלכה לאשה, ואו ה' מתלמידי הרה"ק מו"ה שלמה לוצקער זצ"ל, שחי' המגיד דק' סקאהל בעהמ"ס, דברת שלמה, מתלמידי הרבי ר' בער זצ"ל ממעזריטש, ופי"א בהיותו במעזריטש בא להתם הרה"ק מוה"ר מנעסכין זצ"ל והרה"ק ר' שלמה הקל בכבודו, אז אמר לו רבו הרבי ר' בעד שבעבור זה נקנס מן השמים שלא יהי' רבן של חסידים, אבל תהי זאת נחמתו כי יהי' לו תלמיד אחד שיהי' שקול כנגד קהל חסידים. — ואותו תלמיד ה' הרה"ק שר שלום מבעלז זצ"ל.

הרה"ק שר שלום הסתופף בצלא דמהימנותא גם אצל הגאונים הקדושים המגיד מקאזניץ, הרבי מלובלין והר"א מסטרעליסק זללה"ה, וכולם האצילו עליו מדוחם, ונתנו מהודם עליו, וברבות הימים ה' לאביהם ורבן של ישראל, והי' חומה בצורה ומגדל עזו מפני אויב הפנימי, אלה המשכילים, שרבו ושרצו בימיו בלבוב ובראדי, והגלילות סביבות בעלז, שבקשו לעקור את התורה והאמונה, והוא זצ"ל גדר בעדם הדרך לבל יוכלו לבוא אל תוך בתי ישראל, וכרעה נאמן כסר נפשו בעד עמו להצילו כמלתעות הזאבים המתחפשים בעור כבשה תמה האלה.

המשכילים המתבוללים השתמשו בכל אמצעים מגונים נגדו, ע"י מסירות ומלשינות עליו, ועל קהל חסידיו לפני הממשלה, ואכלו קורצא בי מלכא כי הוא ממודרי אור ההשכלה וכדומה. ופי"א הזמינו שר המתזו להתיצב לפניו, ואמר לו שר המחזן, ר"ע כי הנני המן השני — ענהו הרה"ק: גם המן הראשון לא הצליח הרבה, תשובה זו ישרה בעיני השר, וגם תוארו וקומתי של הרה"ק ה' מבהיל ונתקיים בו, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו סמך, אז פתח השר לדבר עמו רכות והבטיחו שלא יטרדו עוד מעתה ופטרו בכבוד גדול.

הרה"ק ה' אומר: המשכילים יתחששו בבגדי עשו כדי לקבל הברכות, כי גם יעקב אע"ה התחשש בבגדי עשו החמודות לקבל הברכות, אבל יעקב אע"ה אחר שקיבל הברכות לבש בגדי יעקב ככתחלה, והם נשארים בבגדי עשו, ועושים

מעשה עשו כל ימיהם. והתאונן מאוד על העתידות של ישראל בגלל המשכילים. ואמר: הנה ימים באים אשר לגדל בן לתורה ויראת שמים, יהי נסיון כמ עקרת יצחק, ונבואתו נתקימה, במלא מובן המלה. פרטי קורות ימי חייו הקדושים כבר נתפרסמו בספרי ספורי צדיקים, וכאן אביא רק פרט אחר שהוא מענין מאוד, אשר לא דברו אודותו בספרים האלה.

ב.

כה יאמר הרה"ג החסיד ומקובל מוה"ר מרקוס ז"ל (ב"החסידות" ע' שמ"א וכו'): "יחיד בדורו הי' הרה"ק שר שלום מבעלז' וצ"ל בכחו לרצאות חוליה-הרוח החולי לאות-האברים, וכה נתפרסם בנפלאותיו אשר עשה בכחו זה גם בין האומות עד שגם גדולי הפרופיסורים חקרו ודרשו לעמוד על הדבר במה כתו רב להושיע.

ועוד הי' אצל הרה"ק דבר פלא, אשר גירש את ה"ריבוקים" ר"ל, דבר אשר עוד יוסיפון פלאויוס כבר הודיע בפרטי פרטים מעובדות, אשר חז"ל הראו נפלאות כאלה לעיני קיסרי רומי, ובתלמוד מס' מעילה דף י"ז, יוסר מעשה מבן תלמיון (פרש"י שר שקודין נוטיון). אך אחרי שהאלכסנדרים החלו לעסוק בענינים הללו, ועיזו נהייתה למין אלילית רחוקה חז"ל ולא התעסקו בזה עוד, אבל כמו שהרחיקה התוה"ק את הכשוף ואוב וידעוני, ובכ"ז כתב האר"י הקדוש ד"ל שלפעמים לצורך שעה, לצורך רפואת הנפש, להוציא את ארס הנחש הקרמוני, הכפירה, מלבן של בעלי החומרים המכחישים במהת הנפש יש לעול בהם, כן הי' אצל הרה"ק מבעלז' וצ"ל, למרות רוחו נאלץ להראות להמאטריאליסטים שבימיו, מהות הנפש, וע"כ נזדקק לדבר זה.

עוד דבר אחד יש להקדים: הרה"ק מוה"ר שמחה בונם מפשיסחא וצ"ל, נזדמן ס"א לפונדק אחד עם הרה"ק מוה"ר מאיר יחיאל וצ"ל ממאגלניצא, הרשב"ב בקש לקנטרו מעט, שאל אותו בבקשה לאמור לי איך היא מראה הנשמה ותוארה? הרמ"י השיבו בתמימות: כפטי זכוכיות מלוטשות התלויות במנורה בעת שקרני האור חוררין לתוכן כן היא מראה הנשמה. התשובה הלזו אם כי לפי הנראה לא נאמרה רק לדחויא בעלמא, אבל באמת תשובתו היא נפלאה ומפליאה את החכמים האחרונים לפי ההמצאה החרשה להאחזו את הצבעים הבלתי מוחשיים ובלתי גראים לעין — על הטבלאות הפוטוגרפיות ע"י ספעקטרום (אולטרא-פיא'עטטע' א).

(א) בספרו קסת סופר לפי בראשית, יאמר שם: החיצונים הפורדים בה' ומכחישי תורתו יתחלקו לכ' כמות בעלי החומרים ובעלי הרוחניות, אשר עיקר הראותם כשרת החקירה ההחלי"ה משנת תר"ח והלאה ולמקום שהראשינים מכחישים ענין הנפש והשארתה או"י המוח דראו הכיפונים האלה שהם חריפי דרא יזהר מן החוסריים בניסיונות וכופתים אשר הו"ו היום ראשי חכמי התכונה והכסת הטבע שהנפש ענין טובל לעצמו מן דניף ולא תפיה במיה הנוף, והוסי' משינ' והקוים הרבר מהושי הנוף ויש לה כמין לביש ניפיה רק על רק ונקרצ אצלם אסטראללייב פי' נוף כוכבי

העובדא שאירע בקליניק של פרופיסור ליידעסדארף בשנת תרמ"ב אשר דברו עלי' חכמי המדע בהנייע פרייע פרעססע", היא עובדא הננתנת חוראח נודעה בעינין זה שם הי' אחד מחולי'הרוח איכר טיראלי אשר לא הי' יודע לקרות ולכתוב, הי' שר בשירים לאטיניים בחרחים מעשה אמן שלא נודעו לשום איש, חכמים גוילים שאלו למשוררים ולחוקרי לשונות עתיקים, ואחרי חקירה ודרישה בכתבי יד עתיקים מצאו, שירים הללו בכתב יד אחד מלפני שמונה מאות שנת, הפרופיסור ליידעסדארף בקש לקרב את הדבר הנפלא הזה אל השכל באופן זה, שהדבר שהי' מונח בזכרון אצל אחד מאבות אבותיו לפני שמונה מאות שנה שחם יותר משלשים דורות גשתמר ודילג את כל התשע ועשרים דורות ונח אצל זה האיכר שבדור השלשים אחריהם... אבל מה שהוא קירב אל השכל, הוא לכ בלתי טובן ורוחן מן השכל, וקרוב הדבר יותר להאמין שנתגלגל בהאיכר הטייראלי, דיבוק" מרות שמלפני שמונה מאות שנה, ועובדות כאלה נתאשרו בימי הארי ז"ל מחכמי וגדולי הדור שהם עדים כשרים וגאמנים, והרב בע"ס, יוסף אומץ מספרים מביא עובדא כירב, איך חולירוה א' דיבר הרבה מעיר ארמאד אשר לא נמצא זכרה במפת העולם, ואחרי חקירה ודרישה בדברי ימי עולם מצאו כי עיר כזאת היתה בפרט בשם ארמאד ועמדה על תילה שמונים שנה ואח"כ נתרבה ונמחה מכדור הארץ ב. ועובדא מ, דיבוק" יסופר באריכות בס' ויקחל משהי' ממה שחי' בימי חנאן ר' רוד אופנהיים ז"ל, ועובדא שלישיית בספר, רוח חיים (ניקלטבורג תקנ"ה) שהיתה בימי הגאון ר' גרשון חיות ור' מרדכי באנעט וללה"ה מ, דיבוק" שהי' אומר שמו ושהוא רוצח מ. ומקרה הרצח זכרו כלם שהי' או לפני שלשה עשר שנים ונשאלה שאלת היתר עגונה לפני הגאון בעל שרית נובי ז"ל.

ואצל הרה"ק זצ"ל בבעלז היו עובדות מ, דיבוקים שנתגרשו על פיו בטומבי לפני מאות אנשים שעמדו בשעת מעשה ודאו ושמעו, וביניהם היו חכמים ונבונים, וראי' ה' שספרו ממה שראו בעיניהם באופן שאין להסתפק באמתותם, והרבה בשרים והרבה ספקנים שהיו שם וראו, חזרו בתשובה שלימה. הרי"א פרקוס ז"ל שכח עוד להביא מהעובדות המפורסמות שהיו בבית מדרשו

ש ספירי ער שנתפרסם בציור הפומנרפיא כאמרם כי מה שלא יתראה לעין הגשמי לפני עיני האדם לא נכנה כי אם לקבל שכעה נונים מארום וער תכלת כמבואר לעיל ומה שנראה לחוץ משני הגבולים האלה לא נצטייר בככת עין אבל תלות הפומנרפאי הנמשח מפזן כסף חלוריי ויסור הנקרא באריר סרגיש ויקבל גם צורות דקות בלתי נרגשות בעין האדם כו' והוא שהורו חז"ל עוד או שלעת"ל יהי' נראה היצה"ר לרשעים בחופ השערה כו' עכ"ל. [וע' יומא ס"ס ע"ב נפק אחא כי נוריא דנורא. ובספרי המלמוד וסדעי התכל"י שער ה' ע' ק' - ק"א].

ב) עובדא בי"ב קרה זה מקרוב באריו בתולה שנפצעה קשה ואכדה עליו את הזכרון, הרופאים כביה החולים עשו לה נוחח ואחרי שבועות אחרים החלה לשוב לבריאות לאם, לאם, והנה מתאום החלה לרבר בשפות שונות אשר פעולם לא למדה השפחה הללו ולא ירעה אותן, להשתוממות כל חכמי פאריז. (כפכ"ע בארינסווריאזיז מים וס"ה שמת תרצ"ב).

של הגאון הקדוש מוה"ר אלי' גוטמאכער זצ"ל האבד"ק גרידיטץ ואשר הוא זצ"ל בעצמו יספר בספרו „צפנת פענח" על אנדות דרבה בר בד חנה מאמר ט', ממד שגירש כמה „דיבוקים", בלי קבלה מעשיות ובלי שמות הקדושים, רק ע"י תפלות ובקשות... ויאמר שם בזה"ל: „כמה פעמים הייתי חושב מי יתן שיעמדו כאן האפיקורסים והחדשים שאומרים שאין דבר חוץ מטבע".

הכל יודעים מי ומה הי' הגה"ק מוהר"א מגרידיטץ זצ"ל ודבריו חיים וקיימים ונאמנים ונחמדים לעד, וכמוהו כן הרה"ק מבעלז לא הי' משתמש בקבלה מעשיות רק ע"י תורה ותפלה כמ"ש בסדור „לב שמח" נחתנו הרה"ק מו"ה הענין זצ"ל מאלצסק.

ונתבקש בישיבה של מעלה ביום כ"ז לחודש אלול שנת תרס"ו לפק וי"ע ועכ"י.

הרה"ק מו"ה שלום האבר"ק קאמינקא זצ"ל

א.

הרב הגאון העצום וצדיק יס"ע מוה"ר שלום ראזענפעלד זצ"ל אבר"ק יאריטשוב וקאמינקא, הי' בן הגביר ר' יעקב יוסף מראווא ז"ל, בן הגביר ר' שלום גראף ז"ל. כאשר נחלה הגביר ר' שלום נסע בנו הר' יעקב יוסף לובלינה אל הרה"ק החוזה לבקש רחמים בעד אביו החולה, כאשר קרא החוזה את הפסקא אמר לו, הנה עתה אין בידי להשיעו כי כבר עבר מכתו מלכות לכתר תורה, הוא לא הבין למליו, כאשר נסע לביתו נודע לו שאו בעת שאמר לו החוזה הרברים האלה כבר שבק אביו לן חיים, ואשתו ילדה לו בן שנקרא על שמו שלום, וכוננת החוזה הי', שהוא הגביר ר' שלום גראף הי' בכחי' כתר מלכות, שהי' עשיר גדול, ועבר מכתו מלכות לנשמת נכדו שנולד להיות בכחי' כתר תורה. ואמנם כן נתקיימה נבואתו, והילד שלום שנולד אז נתגדל וזכה לכתר תורה, אבל לא לכתר מלכות, שלמרות היותו גאון אדיר וצדיק נשגב לא הי' מנהיג הדור ומדברנא דאומתי', כחברו הגאון הצדיק בע"ס דברי חיים זצ"ל האבר"ק צאנו. בהיות הר"ש נער רך בשנים כבר יצא שמו לתהלה גם, העלוי מראווא, וכאשר בא בילדותו בפעם ראשונה עם אביו הגביר לובלינה אל הרה"ק החוזה, טרם שנכנס אביו עמו אל הרה"ק, הביאו לפני הרב דמתא הגאון, הראש הברול" לתהות על קנקנו והאי ינוקא פלפל עם הגאון בחריפות ויצא ממנו מעוטר בזר נצחון, ואח"כ הלך עם אביו להחווה, וחישב בדעתו כי אם עלתה בידו לנצח את הראש הברול" הלא בודאי ינצח את הרבי" – כאשר הציגו אביו לפני הרה"ק לבקש ממנו שיתנה על קנקנו של בנו, העלוי, שאלו הרה"ק החוזה: בני, באיזה סדרא" הגנו עומדים השבוע? ענהו בפרשת קדושים. אל הרה"ק, בני, קדושים תהיו מירש"י פרושים תהיו כו', או אחותו רעדה להאי ינוקא וארכבותיו דא לרא נקשן מרוב פחד, והשפיע עליו או יראת שמים במדה מרובה, ואביו נאלץ להשיבו מיד אל האכסניא, להשיבו אל מנוחתו.

בימי ילדותו למד אצל הגאון רשכבה"ג מוהר"ש קלוגער זצ"ל [שהי' אז סמוך על שלחן חותנו בעיר ראווא ביחד עם גיטיו הגאונים בע"ס טיב גיטין, ובע"ס הביאור על מהר"ם שיף. ראה תולדות שלמה]. ושם הי' בעת ההוא הרה"ק הרבי ר' אליעזר זצ"ל בהרה"ק המפורסם הרבי ר' נפתלי זצ"ל מראפשיץ סמוך על שלחן חותנו הגביר, ונתוודע הר"ש אליו והוא כשכו בחבלי עבותות אהבת להסתופף בצל כ"ק אביו זצ"ל בראפשיץ, ושם בראפשיץ חסד ואמת נפגשו, צדק שלום נשקו הוא עם הרה"ק בע"ס דברי חיים זצ"ל מצאנו שהיו אברכים אז, וישיבים ליהנות מזיו השכינה לפני הרה"ק הרבי ר' נפתלי והיו לתרי ריעין ולא תפרשיין, שניהם גאונים חרישים דפומבדיתא, שניהם קדושים מירדעי ח"ן, ושניהם שוין בעיני רבם הרה"ק מוהרר"נ זצ"ל מראפשיץ, וגם אחרי פטירת ו'בם כבואם

לפני הרה"ק הרבי ר' הירש זצ"ל מרומנוב, ואל הרבי ר' ישעי' אשר זצ"ל בראשית הושיבום יחד זה אצל זה כאיש אחד חברים.

ב.

ויהי אחרי פטירת הצדיקים מוה"ר ישעי' אשר זצ"ל, והרבי ר' הירש זצ"ל התחיל הנה"ק בע"ס דברי חיים האבד"ק צאנו להמשיך עדה, ונהרו אליו מסביבות העיר צאנו עד לגבול אונגאדין, וגם מעבר לגבול ממדינת אונגאדין, ושמעו הסוב הי' הלך וגדל עד כי גדול מאוד, ולא קיבל מרות עוד, וגם כי נסע לפעמים להרה"ק שר שלום מבעלו זצ"ל, הי' נוסע רק מפני הכבוד, כאשר כן נסע להרה"ק מרוזין זצ"ל, אבל לא בתור חסיד שיקבל מרות ולהיות כשף תחתיהם.

אבל הנה"ק מוה"רש האבד"ק קאמינקא זצ"ל קיבל מרות והי' כפוף תחת הנה"ק שר שלום מבעלו כאחד החסידים דמן חבריא, ולא המשיך עדה, וכאשר למעלה, למרות גאונותו בנגלה ובנסתר לא זכה להיות רבן של ישראל מפני שלא האריך ימים כהרה"ק אבד"ק צאנו.

פ"א בהיותו בבעלו בקשו החסידים ממנו שיאמר לפניהם את הח"ת ששמע מהרה"ק שר שלום זצ"ל, ענה ואמר להם. „דעו לכם כי אין באפשרות למסור לכם את דברי רבנו, כי הוא צמצם מאוד בדבריו לאמור רק אחד מאלף ממה שהוא משיג ויודע, ואני משיג רק אחד מאלף ממה שהוא גילה, וגם אני איני יכול למסור לכם רק חלק אחד מני אלף ממה שהשגתי, ומדברי שאני אומר לפניכם לא תוכלו להבין רק אחד מאלף. ואם כן הדבר, הלא תבינו את עומק הענין. האם כדאי ואפשר למסור לפניכם הדברים“

בדבריו הקצרים האלה הורה שיטה שלימה בסוד חיי הרוח, וכי לא בחריפות ובקיאיות הי' גאון עולם, כי אם גם בחקר הנפש ובתורת הפסיכולוגיא, הי' גאון וענק הרוח, ובמלים מצטים הסביר לפני קהל חסידים את סוד פגימת המחשבה העליונה וצמצומה, כשמוציאים אותה מתיק שלה אל הדבור, כי יותר ממה שנתנה רשות לפה לדבר ולקולמוס לכתוב, נתנה רשות ללב להגות ולהרגיש, וכידוע שישות הדבור וההבל וחמשה מוצאות הפה, המצמצמין את חיות המחשבה. וגדולי הרוח בכל הדורות, שחיהם הפנימיים היו גלויים לפניהם והכירום בכל מלא עומקם, ידעו תמיד שתפארת חיי המחשבה וכחה בהסתרים ולא בגלויים, מלה בסלע שתיקה בתריץ, שיחת הנפש בינה לבין עצמה היא התעמקותה ועלייתה, ושיחתה לאחרים היא ירידתה ולפעמים גם מיתתה, לה דומי' תהלה [וע' קסת סופר להרה"ג מוה"ר מרקוס ז"ל פ' בראשית דף ג' ד' בזה].

ג.

ע"ד גאונותו בימי חורפו, שמעתי מזקן א', שבעת היותו בק' ראשית בצל קדושת מוהר"ר זצ"ל, בא פ"א מר"ס גדול לבית מדרשו עם הרבה ספרים יקרי המציאות למוכרם, בין הספרים שהציע המר"ס על השלחנות, ראה הרה"ק מוה"רש

את ס' שרית פרח מטה אהרן שהשתוקק לקנותו, אבל המר"ס העלה מחיר הספר שלא היה בכחו לפזר כל כך, ובכך ביקש מהמר"ס שישאיל לו את הספר על לילה אחת, המר"ס נעתר לו ומלא שאלתו. למחרת כשהשיב את הספר להמר"ס שאלהו אם יקנהו, א"ל הנה עתה כבר הנהו בידי, המר"ס לא הבין כוונתו כי הלא לא ימצא בעיר מר"ס אחר ואנה קנה ספר זה? אמר לו הרה"ק כבר הנהו בידי ודמי לי כמאן דמונח בקופסא כי אוכל להגיד לך כל הספר בע"פ עד גמירא.

ענותותו היתה במדה נפרוה, ויסופר עליו כי פ"א בהיותו ברומנוב אצל הרבי ר' הירש זצ"ל, במוצש"ק נתוועדו כל הרבנים וגדולי החסידים לבית הה"צ ר' נתן ליב זצ"ל בהרה"ק הרבי ר' מענדלי זצ"ל לסעודת מלוה מלכה. בשעת סעודה אמרו את מי נשלח להביא מי-דבש? אמר להם הרה"ק מוהר"ש מקאמינקא, תנו לי מעות ואשלח את הנער שלי, המה חשבו כי יש לו עמו נער משרתו, ונתנו לו המעות, ואחר שעה קלה ראו להשתוממותם כי הרב מקאמינקא הביא בעצמו בכבודו כד מי דבש, ושאלתו הלא כבודו אמר שישלח נער שלו? והשיב כן עשיתי, כי כאשר הנעתי לבן י"ג ובאתי לכלל גדלות, התניתני עם הנער שלי שלא יעזוב אותי עד זקנה ושיבה, ובכך שלחתי את הנער שלי, מעת היותי בן תריסר, קודם שנעשיתי בר מצוה... כל כך השפיל א"ע, לשמש ת"ח בעת גדלותו, שהי' אז גאון וצדיק מפורסם. ואמנם לא זכה להיות רועה אבן ישראל, כי נתבקש לישיבה של מעלה עוד טרם מלאו ימיו ל"ע בשנת תרי"ב כ' חשון ז"ע ועכ"י.

מאמרים

הרה"ק מו"ה שלמה זלמן זצ"ל מוויעלפאלי

א.

איש חי רב פעלים הי' הרה"ק מוהרש"ו זצ"ל האבד"ק וויעלפאלי, נולד בשנת תקס"ד לאביו הרה"ק ר' אברהם זצ"ל מפאטשינוב, שהי' חביבו של הרה"ק המגיד מקאזניץ זללה"ה, — כמובן שבימי ילדותו נתחנך על ברכי אביו הרבי אברהם, ואח"כ הי' תלמידו של הרה"ק בע"ס „אור לשמים" מאפטא זצ"ל (ראה ערכו לעיל בתקופה השלישית) ואחרי פטירת רבו זה, נסע רש"ו לק' ראפשיץ והי' מסתופף בצל כ"ק הרה"ק הרבי ר' נפתלי זצ"ל. והרה"ק סבא קדישא הרבי ר' שמעון זצ"ל מיערוסלב סמך אותו. פ"א בהיותו נוסע לדרכו וכבר הי' הרר"ש מאור צינים ורש"ו רץ אחר עגלתו ואחז בדף הבולט מהעגלה וישב שם, ואמו לו הרר"ש האתה זה בני שלמה זלמן? וסמך ידו עליו ואמר לו דע כי הנני מוסמך מהרבי ר' אלימלך מליזענסק והוא הי' מוסמך מהרבי ר' בער, והוא מהבעש"ט ז"ל והבעש"ט הי' מוסמך מאלי' הנביא ובכך הנך מוסמך מאלי' ז"ל ועתה לך מזה, כי לא לפי כבודך להראות שפלות כיו"ב א.)

הרה"ק רש"ו לא רצה להתנהג ברבנות, ועוד בימי הרבי ר' הירש זצ"ל מדומנוב הי' מסתופף בצלו בין החבריא, כאחר מהם בלי שום התנשאות, ואולם נפשו דרכה עוז לעלות למעלה למעלה חיוו היו חיים דקדושה, עינה בציו נפשו והרבה בסיגופים, ובדבר זה מסר על עצמו עיני המקנאים שלא יכלו לראות ולסבול את מי ששואף לעלות למדרגות גבוהות ודמות, מרום ונשגב מהם ואחר המקנאים בהתבוננו את התלהבותו של הרש"ו בשעת החפלה, דקר' אותו במחטין לנסותו אם אינה התלהבות עשוי', ואמר לו פעם אחת, „שלמה זלמן הנני יודעים כי תהי' רבי" אבל אנחנו כה נצער אותך בעינינו קשים שלא תוכל להגיע לזה" — אבל הוא סבל הכל ועמד בנסיון ואותו חסיד הי' אח"כ כסוף תחתיו, ונשאר לו נאמן וארוך בו עד יומו האחרון.

הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן זצ"ל הי' הראשון שהודיע טבעו בעולם, ואנ כ"י לא ראה אותו מימיו ידע ממנו והכיר אותו. ופעם אחת באו לפניו שלשו אנשים מארץ הגר בבקשה גדולה, שלח אותם אל הרש"ו, ואמר להם כי ימצאו אות כראפשיץ אצל הרה"ק הרבי אשר ישע"י זצ"ל בין החסידים „היושבים" שם צייר להם דמות דיוקנו ותואר פניו, האנשים באו אליו בלילה אל האכסניא

(א) ראה אודות הרבי ר' שמעון זצ"ל בס' נפלאות הרבי סלובלין, שהי' רוח האריך ימים. והי' זקן הצדיקים, ובחור סגולה לאריכות ימים נסע לכל הצדיקים שכתקופה הרביעית, שהיו צעירים מסנו הרבה, והם כבדו אותו, והוסיבוהו בראש דאשון. והם ישבו לפניו כהלמידים. ונשפך בזקנה ושיבה טובה בשנת תר"י ע' תכ"י.

הוציעו לפניו בקשתם, וינס מפניהם חוצה אל השדה, ולא רצה לקבל עליו עול הצבור ובפרט באתרי דרב!

האנשים רצו אחריו ואמרו לו בשם הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן שהוא שלחם אליו, אז נעתר להם ובאותו מעמד בשדה לקח את הפתקא הראשונה וקראה לאור הלבנה, ומאז נתפרסם לבעלי רוה"ק ועושה נפלאות, והי' אומר לכל איש ואיש כמעשהו בסתר ובגלוי בכל פרטי מעשיהם בדיוק, לחדת כל השומעים ורבים ייראו לנפשם מגשת אליו, אבל בכל זאת נסעו אליו מקרוב ומרחוק לשאול ממנו כאשר שאלו מלפנים מאורים ותומים, והוא לא לקח מהם רק מה שהי' נחוץ לו לחלק לעניים, אלמנות ויתומים, והוא וב"ב היו חיים חיי הרוחק כמלפנים.

ב.

בתקופה הלזו — כה יאמר הרה"ג מוהר"א מרקוס ז"ל בחסירות ע' סס"ה — שפעל בה הרה"ק מוהרש"ו זצ"ל, אחרי שנת תר"ח ותוצאותיה, בתקופת השאון וההמולה אודות אחדות האנושית והאחה הכללית, החרות ושוי זכות, המדע הברנית הרימה ראש, והיהודים המתבוללים שמחו על המתנות הטובות שזכו ומוכנים היו ליותר על כל הדת והיהדות, בעד זכות אזרח, ורבו המתבוללים מיום וסכנת כליון הדת ויהדות רחפה על פני כל היקום, או בעת ההוא הי' הרה"ק מוהרש"ו כמלאך שלוח ממרום לחזק עמודי הדת והאמונה ולאמץ לבות הגחשלים וקטני אמנה, להשיבם לחיק מסורת האבות ולאמונתם, ע"י אותותיו ומופתיו ונפלאותיו אשר עשה לעיני כל ישראל, בהראותו להם כי אכן יש ה' יושב העליונים ומשגיח התחתונים, וכי יש עוד בזמן הזה מעין גבואה ורוח הקודש בישראל ע"י עבדיו הצדיקים העושים באימה רצון קונם.

פעם אחת בא לפניו בעל אחוזה עשיר מארץ הגר, האיש הלזה לא הי' ע"ה, פנה אליו הרה"ק בדברים האלה: הגד לי מה דעתך על אודות „אשם שפחה חרופה“, שבא על חטא גדול כירב, היתכן לעונש לעבריין גדול כירב, בעונש קל שיביא אשם בעד שתי כסף, הלא איש עשיר כמך לא יסוג אחר מלמלאות תאוותו בשביל עונש קל כזה, אמנם דע לך כי הרבר לא הי' קל כל כך כמו שחושבים, צייר לעצמך בעת שבא איש כפרי לירושלים להביא אשם כזה, הי' צריך לבוא מקודם אל הסנהדרין כי יגידו לו חובתו, השומרים סביבות לשכת הגזית שאלתו על מה הוא הולך אליהם, והוא הי' צריך להגיד להם חטאו אשר הטא ומטרת בווא עד שהובילוהו לפני הסנהדרין, בבואו לפני הסנהדרין חזר וסיפר להם חטאו אשר חטא והם הודיעו לו חטאתו אשר חטא בדברים קשים כגידים, ושלחו אותו ללכת אל כהן הגדול לספר לפניו חטאו ובא לפני הכה"ג, והכה"ג הוכיחו על פניו והדברים האלה היו קשים לפניו כיסורי שאול, הכהן גדול צוהו ללכת אל הכהן שבאותו משמר, לשלם לו שתי כסף בעד ה„אשם“, והוא נתן לו פתקא ללכת אל הממונה על לשכת הטלאים לקבל את הקרבן, והם, הכהן שבאותו משמר והממונה, הוכיחוהו בדברי מוסר, וצוהו ללכת עם הקרבן לעזרה, וכה הי' מתהלך קודר עד שבא אל העזרה, ומסר קרבנו לכהן המקריב, ושם הי' מתודה, והכהן המקריב נתן אות והלויים התחילו לנגן, גיגון עצב שפליח כליותיו

עורר בקרבו רגשי נוחם ופוסר כליות, והוא התמוגג בדמעות בתשובה, חרטה ועזיבת החטא, עד אשר אחרי גמר העבודה הי' כאיש אחר שעמד לתחי' ממת לחיים... הרברים הללו פלחו כליות האיש הלזה שהי' מחויב „באשם“ כיריב ונתעלף מרוב צער ופוסר כליות, ולא זו משם עד שהי' לבעל תשובה גמור.

אמר הרב מריה גרשון ז"ל אחרי פטירת רבו וש"ב הרה"ק הרבי ר' חירש זצ"ל פרומנוב הי' נוסע לפעמים אל הרה"ק מוהרש"ו זצ"ל מויעליפאלי וסיפר לי כמה עובדות כהנ"ל, אשר בעומרו בשעת קבלת הפתקאות, שמע ממנו דברים גלויים ומפורשים מאשר אמר להבאים לפניו מכל עניניהם ומעשיהם, כאלו הי' אצלם בשעת מעשה, וכלם הודו ואמרו כי רוח הקודש הופיע בבית מדרשו וצופה ומביט הנהו עד למחוק. ובדבר זה נחלקו עליו כמה מצדיקי הדור, ואמרו שאסור לנלות סודות וולתו בפרהסיא לעיני כל הקהל, ואולם הרה"ק מוהר"ם מפרעמישלאן הנין בפרו ושלח אליו שליח מיוחד לאמור לו: כי יפרסם כל מה שהוא רואה, וידע כי אם ידעו בעלי מחלוקתו וראו מה שהוא רואה היו גם כן מגידים.

ואמנם כן זאת היתה שאיפת הרש"ו זצ"ל לקדש שם שמים ברבים, וסח לי זקן אחד שהי' מבאי ביתו, שפעם אחת אמר הרה"ק רש"ו: לוא הי' בכחו הי' נוסע ממקום למקום והי' מראה נפלאות גדולות עד שכל העם היו עונים אחריו: הי' הוא האלקים! הי' הוא האלקים!

ג

כבר גילה „המגיד“ למרן הביי ז"ל, שעי' הדבקות בה' להדבק עצמו במדותיו ית"ש יזכה שיעשה על ידו נסים ונפלאות כמו שנעשו בימי הנביאים ואמוראים, ותארכתי בזה לעיל „במבוא“ להתקופה הראשונה.

הרה"ק רש"ו ז"ל, קיים זה מה שכתב בזה הספר, תומר דבורה" להרמ"ק ז"ל, בביאור שלש עשרה מדות של רחמים, כדי לקיים מה שאמר אבא שאול (שבת קל"ג): זה אלי ואנוהו הוה דומה לו מה הוא רחום אף אתה רחום כר — וכל חייו הקדושים היו בדבקות לקיים והלכת בדרכיו, ובכל ימי חייו הי' דרכו בקודש שבכל יום ויום בבוקר השכם בקומו בהיות האויר שקט, ומנוחה לו מסביב חי' מעיין בספר „תומר דבורה“ כשעה ויותר, ובכל יום כתב איזה הערה עליו, והי' אומר: „כדאי הי' להניח כתב יד זה להוציאו לאור, למען יראה איש ריבי ויוכח לדעת את מי לחם ואת מי חירף, אולם לאשר כל ימי חי' לא חפצתי להיות מנצח ולהראות נצחון ע"כ הוא מצוה להניח הכתיי בקברו עמו...“

וע"כ. לא יפלא בעינינו נפלאותיו אשר עשה אחרי אשר כל חייו הקדושים היו בדבקות עסיי ספר „תומר דבורה“ כעצת המגיד למרן הביי ז"ל. עיי הצומות והסינופים במשך שנים רבות, צמד עורו על בשרו, וכמו הרח"ק המגיד מקאזניץ ז"ל גם הוא הי' מוסל תמיד מרוב חולשתו על ערש דוי, רק בשעת התפלה התגבר כארי והתפלל בכח גדול, למעלה מן הטבע, ולמעלה מן השכל האנושי, בשנה האחרונה בשנת תרי"ח בהיותו כבר על ערש דוי צוה

לשאת אותו במסתו אל בהמ"ד ביום הכיפורים למען אשר יאמר עוד בפעם האחרון את, העבודתך לפני התיבה.

תיכף ב"ונתנה תוקף" נפל ראשו על שכם האנשים העוסרים אותו, ורגליו מונחת על, העמוד ובאמירתו, ומלאכים יחפזון נתכרכמו פניו והושחרו מדוב פחד וחרדה, ואחו באצבעותיו הדקים כמחטים את אחד העומדים לפניו בכח גדול ועצום כאלו בקש להעלותו עמו למעלה למדרגתו הגבוהה...

על משכבו בחליו אמר, כי היסודין שבאו עליו עם כל הצרות והתלאות שסבל, באו עליו יען שהי מבני בנימין ממתנגדי דהמעיה, אם כי לא הי מתנגדו במועל רק בשב ואל תעשה...

עוד בשנת תרי"ז הי מניד מראש שנת פטירתו תרי"ח, והי שגוד על שפתיו: ,תנא היכא קאי, אקרא-קאי. וכן הי כי כאשר חלה חליו נסעו עמו לק' קראקא לדרוש בדופאים, וקודם יציאת נשמתו הקדושה סיפר להעומדים על מנתו שהרה"ק מריה קלונימוס בע"ס מאור ושמש זצ"ל [שמנוחתו כבוד בקראקא], נסע ס"א מקאזניץ מהרה"ק המגיד והתאכסן בבית אביו בפאטשינוב ולן שם, והוא הי אז כבן חמש שנים וישן עמו במסתו כשהשכים בבוקר אמר הרה"ק ר' קלונימוס ז"ל: ,עם הילד הזה טוב לשכב ביחד. — האנשים הבינו מדבריו כי כוננתו להיות מנוחתו כבוד אצל הרה"ק מהרה"ק זצ"ל וכן עשו הח"ק ומלאו בקשתו זאת, ושבה נפשו הסהורה אל מחצבתה קודש לאלקים ביום י"ג כסלו תרי"ח לפ"ק, זי"ע ועכ"י.

ד.

הנה בכל שנות פעולותיו מאז שנתפרסם לא הי יום שלא הראה בו נפלאות גדולות, אבל ביחוד עשתה רושם כביר העובדא האחרונה שמלפני פטירתו ואחר פטירתו, והכי הוה עובדא:

להרב ר' יוסף בעריש ליפשיץ ז"ל (מי שהי אח"כ אבד"ק ר'...) בהיותו עוד בעל חנות לסמכר טאבאק בקראקא, הי לו ילד שבהיותו בן ארבע שנים שתאום נשתתק ונתחרש, בהיות הנער כבן חד סר הוליכתו אמו לע"מ וויין למוסרו לבית ספר אשר לאלמים ולחרשים, אח"כ נתחרטה על מעשיה ואמרה כי טוב לה שישאר חרש כל ימיו ויהי בכיתה מלחגנדל שם להיות יהודי רעפורמי, ושבח לוויין והוציאה אותו משם ונסעה עמו ישר להרה"ק מוהרש"ז לק' וויעליפאלי והיתה שם שלשה שבועות בחודש אלול שנת תרי"ז, לפני ר"ה שלח הרה"ק לקרוא אותה ואמר לה כי תסע לביתה עם הילד על ר"ה, ועל שבת חנוכה שנת תרי"ח תבוא אליו עוד הפעם, ובאם לא יהי אז עוד בין החיים אוי תבא ביום ועשיק חנוכה על קברו, וכן הי שנפטר הרה"ק ביום י"ג כסלו תרי"ח בק' קראקא כאמור למעלה, האשה שמרה פקודתו ובערב שבת חנוכה הלכה על קברו ובכתה שמה על קברו כמה שעות וחזרה לביתה כאשר שבה אל חנותה מצאה את הנער עומד שם, ובראותו אותה שאלה: ,אמי היכן היית ושההית כל כך, ובכאן היו הרבה קונים". ומיום ההוא והלאה הי כאחד הילדים הבריאים.

העובדא הלזו הפליאה את כל אנשי העיר קראקא ושונאיו ומתנגדיו לא יכלו להרים ראש (החסידות הנ"ל).

ושמעתי מזקן א' שבעת שנפטר הרה"ק מוהרש"ז זצ"ל, הי' אז הרה"ק ר' אהרן בהרה"ק ר"ק בע"ס מאור ושמש זללה"ה בק' צאנז אצל הגה"ק בע"ס דברי חיים זצ"ל ובשומעו כי הרה"ק רש"ז נטמן אצל אביו הרה"ק, היטב חרה לו ונכנס אל הרה"ק בע"ס דברי חיים ואמר לו: רבי ברכני ופטרני לשלום כי בחפצו לנטוע לביתו ויוציא את הרש"ז מקברו... הגה"ק בע"ס דברי חיים, אמר לו, בשביל דבר זה, הלא אינו צריך להיות נחפו לרכו כל כך, הלא יוכל לעשות כזאת גם אחר שבוע או שבועיים, ובכן נשאר שם עוד ימים אחדים, ואח"כ כשבא לקבל ברכת פרידה, סיפר לו הגה"ק בע"ס דברי חיים ממה שהי' ידוע לו ממה שאמר אביו הרה"ק ר"ק, כי עם הילך הזה טוב לישכב ביחד, ואם כן — סיים — אם לאביו הי' נוחא לי' לישכב עמו ביחד, גם הוא צריך להסכים לזה, ויפה לו השתיקה זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר שלמה הכהן זצ"ל מרדאמסק

א.

על אודותיו כבר נדפס ס' „אהל שלמה“ תולדות וקורות ימי חיי הגה"ק מוהר"ש הכהן זצ"ל אבד"ק רדאמסק בע"ס „תרארה שלמה“ אבל מפני שהרה"ג חוקר ומקובל מוהר"א מרקוס זצ"ל ה"י מסתופף בצלו משנת תרכ"ב עד שנת תרכ"ו ובספרו „החסידות“ עמודי שס"ג—שס"ה מביא דברים יקרים ממני שלא בזכרו בספר הנ"ל, וגם מפאת שיטתו בחסידות שהיתה שונה משיטת החסידות של הרה"ק מוהר"ש זצ"ל מוויזליצ'פאלי אע"פ שהיו שניהם תלמידי הרה"ק בע"ס „אור לשמים“ ע"כ אעבור ואשנה פרשיותא דא :

הרה"ק מוהר"ש הכהן בע"ס „תפארת שלמה“ ה"י נין ונכד להרב הגאון מ"ה שלמה אבד"ק הינטשוב (המובא בס' „לוחות העדות“) עוד בהיותו כבר שית הכירו הרה"ק מוה"ר דוד לעזובער זצ"ל ומשך אותו מחברת ילדים בני גילו ונתן לו נופת ולחש לו באזניו כדברים האלה לאמור : „לזקנך ינאון לא ה"י חסר כלום רק הפקוה ודבר זה עליך לתקן“. בנגלה ה"י תלמיד הרב הגאון החריף מ"ה אברהם אבד"ק פיעטרקוב בעשורת ברית אברהם, ובנסתר ה"י תלמיד הרה"ק בע"ס אור לשמים, בהיותו כבר תמניסר כבר ידע את השל"ה בע"פ, הרה"ק בע"ס אור לשמים חיבב אותו מאור והאציל מהודו עליו.

נעמיות נאימיו כדבר חידושי תורה על שלחנו אשר לפני ה' הרנינו את הלבבות והעלום עמצלה ההתרושמות הרוח, כמו מגנינותיו בעת אשר הנעים זמירות לקונו בתפלה לפני הנויבת נעצמות קולו ומשך את הלבבות לאהבה וליראה י"ת ה'.

המונים נסעו אליו ובקשו את קרבנו אבל הוא הרחיק את החסידים ההמוניים ולא נשא אותם לשבת עמהם יחדיו.

הרופא הר' חיים דוד בערנהארד מפיעטרקוב שה"י לבעל תשובה ע"י הרה"ק מוהר"ד לעזובער זצ"ל וה"י אח"כ מחסידי לובלין, ה"י רגיל לעת זקנתו לבוא אל הרה"ק בע"ס „תפארת שלמה“, וה"י אומר תמיד : כמו דג גדול מדני הים שנסחף מן הים והשלך לתוך רקק מים, שאין שם מקומו, כן לא יתאים הרה"ק מוהר"ש הכהן לתקופה זו...

בשנת תקפ"ט שהיתה התעוררות אז בעת ההוא על אודות להשיג רשיון מהשולטן להקריב קרבן פסח בירושלים, והרה"ק מוהר"ש שה"י כהן צדק הדגיש בקרב לבבו פנימה את ההתעוררות, וזיקי אש התשוקה, לעמוד לשרת עם הכהנים בעבודתם, התלקחו בקרבו והיו ללהבת שלהבת, בתקוותו כי בקרוב יצא הדבר מכה אל הפועל להקריב את הקרבן פסח במועדו בירושלים, ולכן כאשר מכל ההתעוררות לא נשארו רק ווכוחים ופלפולים ולא יצא הדבר מכה אל הפועל התמרמר מאוד ואמר : חבל! על שאבדו שעת הכושר כזה! ומשאר צדיקי הדור

בעת ההוא לא שמענו איך התייחסו לענין זה של הקרבת הפסח בזה"ו וראה מ"ש בנתיבות התלמוד ברכות בזהו.

ב.

לעת זקנתו הי' נוסע לצדיקים שבדור האחרון, ופי"א אמר כי חושב הוא דבר זה לעונש מן השמים יצן אשר לא מסר נפשו בילדותו לקבל עליו סכנת דרכים לנסוע להצדיקים... ופרט אותם בשמותם, ובתוכם הבליט ביחוד את הרה"ק שר שלום מבעלז ז"ל, וביותר התאונן על אשר לא נסע להרה"ק הרבי ר' הירש הכהן ז"ל מרומנוב, שהוא הי' עובד את ה' בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, אבל -- הוסיף להצטרף ואמר -- מה יכולתי לעשות אם הרוסס לא רצה לתת לו תעודת-מסע, בכדי שלא אניש קובלנא לפניהם עליו על גזרותיו האכזריות". אז -- כה יאמר הר"א מרקוס ז"ל -- לא הבנתי מדוע הי' הרה"ק מוהרצ"ה הכהן מרומנוב גדול בעיניו יותר מכל אלה הצדיקים אשר פרט אותם בשמותם, עד שאחרי רבות בשנים שמעתי שהרה"ק מוהר"א מ"ס"ג זצ"ל אמר: "מה בין הרה"ק מוהרצ"ה מרומנוב לשאר צדיקי דורו, שכולם היו בבחי' צדיק, והוא הי' בבחי' צדיק יסוד עולם" -- והרה"ק מוהר"ן משטיפאנעשטי ביאר דבריו ואמר, כי צדיק יסוד עולם הוא זה, שלא יעבור את ה' רק בראש ולב לבד, כי אם עובד את ה' בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו".

ועבודה כזו היתה חשובה בעיני הרה"ק בע"ס תפארת שלמה, וע"כ לא היתה דעתו נוהה אחרי שיטת חב"ד, ונתן משפט הבכורה לעבודה שבלב בעור באהבה ה' בהתלהבות בכל רמ"ח אברים ושס"ה גידים.

כאמור למעלה הרחיק את החסידים ההמוניים שבאים רק עבור צרכיהם הגשמיים, להיות להם בבחי' פועל ישועות וכיו"ב, ופי"א שאל הר"ש את הרה"ק מוה"ר רוב בער מראדישיץ זצ"ל שהי' בעל מופת לאמור: על מה ולמה להראות מופתים באלה לפני ההמונ"עם, האם לא הי' טוב מזה להיות רופא נפשות. להביא רפואת הנפש לאברכים המוכשרים לקבל רפואת הנפש ולפעול בהם פעולה רוחנית, מלהשתמש בסעולות וסגלות לרפואת הגוף בעד המון עם? הרה"ק מוהר"ד מראדישיץ לא ענהו דבר.

בזה הי' שונה הר"ש הכהן, מהררש"ו מויעליפאליע וללה"ה אע"פ ששניהם היו מתלמידי בע"ס אור לשמים, הרה"ק מהררש"ו השקפתו היתה, על שיטת החסידות של הבעש"ט ז"ל, כי מטרת הבעש"ט ותלמידיו היתה להראות שגם בזמן הזה אפשר להגיע למעלת ומדרגת, צדיק גזור והקב"ה מקיים" כמ"ש, ותגזר אומר ויקם לך, אם אך חיים בתנאים כאלה שחיו התנאים והאמוראים, שמסרו נפשם על קדושת השם, ועי"ז יתגדל ויתקדש שם שמים ברבים, כאשר כבר ביארתי באריכות ב"מבוא" לתקופה הראשונה, וזאת היתה השקפת הרבי ר' בער מראדישיץ זצ"ל על החסידות, ומטרת חסן הבעש"ט וללה"ה, ואולם הרה"ק מוהר"ש הכהן ז"ל ראה שאין ההמוניים מתפעלים מן המופתים, וגם כי רואים הם נסים ונפלאות לא יקראו: ה' הגא האלקים! כאשר קראו אז בימי אל"ף בהר הכרמל. וראה נתקופה שני' במערכת הרבי ר' ברוך ממעזיבז פ"ב.

הרה"ק ז"ל הי' צופה ברוח הקודש כאשר יספר הר"א מארקוס ז"ל, כדברים האלה לאמור :

„בשבת חנוכה שנת תרכ"ג שמעתי ממנו בדברו ביחוד בליל ש"ק כחור משכבו בחוג אנשים מגוים מיחידי סגלה, מענינא דיומא שבסדר השבוע מלידת פרץ וזרח, ופתח דבריו היו בדברי הוזה"ק שבס' בהעלתך, נגד החושבים את סיפורי התורה כסיפורי מעשיות בעלמא, ולא ירדו להבין הסודות הרמוזים בהם, ואח"כ אמר מה שמרומז בתורה במ"ש „ויתן יד' היינו הנבואה מכוונה בשם יד, כמו שמצינו ביחזקאל (ג', ג'. כ"ג). „זרח" הוא הצדיק המאיר את חשכת הגלות ע"י תורה ותפלה הנמשלת לחוט כמ"ש כחוט השני שפתותיך, ונאמר זרח בחשך אור לישירים, ובוה"ק נאמר שאלמלא נבואתו של ישעי' הנביא ל"ה אפשר להתקיים בגלות, ואך באורו נראה אור בחשכת הגלות. „ויהי כמשיב יד", כאשר השיב את הנבואה ובטלה, ואין לנו לא נביא ולא חוזה, גם אז אין להתיאש, שאז יעמדו צדיקים בבחי' פרץ, שע"י תפלה ירצו בגלות וכל מנמתם לפרוץ הגלות ולמהר ישועה ולהחיש הגאולה... אחר הדברים האלה פשט את ידו ואמר : כל זמן שאתם רואים אותה יד אין לכם לפחד, אבל מה שיבא אח"כ יוכל לבא אבל אד יהי ברחמים“.

„לא הי' איש מן השומעים, שיבין על מה ירמוז מליו, וגם אני לא הבנתי את הדברים עד אחר הפורים שאז נתפרצו הכלואים מבתי האסורים, בזה החל המרד בפולין גדול, עם כל המעשים הנוראים והאימים שכימים ההם, שהרה"ק ז"ל הי' רואה מראש עור או בימי חנוכה“.

„במוצ"ש של „שבת טובה" האחרון לימי חייו אחר הכדלה ישב והשתחוה עם אנשי שלומו, ובתוך השיחים אמר : „הנה יושבים בימינו אלה גוים וממציאים חכמות אשר גם שלמה המע"ה לא ידע אותם“, אם כי הוא לא הכיר את החכמות התיצוניות, וגם את אותיות הכתב שלהם לא ידע ולא חפץ לדעת, ובכ"ז היתה השקפתו מקפת בהבטה חודרת על כל הנעשה בזמנו בתבל, וזה הי' גם דרך הבעש"ט ז"ל שגם הוא הי' צופה ומביט על כל הנעשה בתבל גם מחוץ למחנה ישראל...“

ושבה נפשו הטהורה למקורה ביום כ"ט אדר ע"ח ניסן שנת תרכ"ד

לפ"ק ז"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר ר' אליעזר הורוויץ זצ"ל אבר"ק דזיקוב

א.

כאביו הרה"ק הרבי ר' נפתלי מראפשיץ זצ"ל כן הוא -- הרה"ק הרבי ר' אליעזר זצ"ל החזיק בשיטתו, שכבר בטלה החסידות הבעש"טית ותלמידיו ז"ל, וצריכים רק לעמוד על המשמר להיות מנטורי כרם ישראל, להשגיח על הצבד העברי לבל יפדצו פרצות בדת ויהדות, ושיחזיקו במסורת האבות ובכל קדשי בני ישראל, ואמנם כן הי' הוא ז"ל מנטורי קרתא, והי' משגיח בעינים פקוחות על קהל עדתו כי יתנהגו בצדק ובמשרים, ונורא הי' על כל סביביו גם על בני הכפרים שמסביב לעירו, והורה להם את הדרך אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשו, וביותר הזהירם על מצות הכנסת אורחים, מהעוברים ושבים דרך עליהם.

פעם אחת, בחג הסוכות כשישבו האורחים החסידים על שלחנו, הי' הוא ז"ל עומד ימשמש עליהם, ואחרי אשר אכלו, נטל הוא את ידיו וישב עם המסובים, ופתח ואמר, דעו לכם כי הלילה בא אלי אאע"ה בחלום ואמר לי, האם כה באופן זה רוצה אתה לקיים הכנסת אורחים, שתשב אתה בראש המסובים ואינך כשגיח אב יש להם לכל האורחים לאכול לשובע, האם גם אני הייתי מכניס אורה כיוצא בכך? והבטחתי לו לקיים מצוה זו בעצמי ולא על ידי שליח, וע"כ לא סמכתי היום על המשמשים, והייתי ממש בעצמי את האורחים.

הרה"ק הי' הצנע לכת, והסתיר את מעשיו, ולא רצה להתפרסמות, ולהתראות כאחד האדמו"רים שבימיו, וע"כ לא רצה למלאית מקום אביו הרה"ק ז"ל בראשיתו, והוא בעצמו קיבל מרות ונסע לפרקים להרה"ק מוהררצ"ה הכהן ז"ל ברומנוב, וכאשר שלח לו הרה"ק מוהר"מ מפרעמיסלאן ז"ל פ"א פדיסת שלום ע"י אחד באנשי דזיקוב, וצוה לאמור לו כדברים האלה: „שאל יסתיר א"ע כי „מאיר" מכיר אותו ובכל עת שיבא „מאיר" לשמים כבר ימצא אותו שם, ואם „מאיר" מקדים א"ע בהשכמה גם אז ימצא אותו שם". האיש עשה שליחותו וסיפר הדבר כי האלה לפני הרה"ק מוהרר"א, אזי קרא הרה"ק את משמשו ואמר לו הגד לו האמת האם לא תביא לפני בבוקר בשעה רביעית כוס חמין לשתות, והרה"ק הר"מ מפרעמיסלאן יאמר שהוא ימצא אותי או במרום, ואיך אפשר כזאת!

ופ"א בניע"ת החג במוצאי שמחת תורה, השליך חפוחים ואמר כי מי שיחטוף מהחפוחים הי' בטוח בפרנסה כל השנה, ואחד מחשובי החסידים לא הי' אז בית מדרשו, ובמוצאי יו"ט כשבא לקבל ברכת פרידה התאונן לפני הרה"ק על זה שלא זכה להיות בבהמ"ד ולחטוף תפוח, אמר לו הרה"ק אל תצטער.

כי אין דבר, עשיתי זאת מפני שראיתי את החסידים שלא היו להם שמחת יו"ט לשמחה בשמחת תורה כראוי ע"כ זרקתי התפוחים ואמרתי להם כזאת כדי לברח את דעתם ולהרנין את לבבם.

לא רצה שיספרו ממנו אותות ומופתים, והוא היה אומר שמאו שנפטר, הרבי"ה מלובלין נסתם כל חזון והאותות והמופתים, רק מעט אשר נשאר ונמצא אצל הרה"ק שר שלום מבעלו ז"ל ונע' בס' אהל נפתלי אות פ' ממכתב הגאון אבד"ק סעראצק זצ"ל.

ב.

כשם שהי' מרחיק את החסידים ההמוניים שאין להם שום שאיפה רמה ונשאה, לדעת דרכי ה' עפ"י שיטת החסידות של הבעש"ט ז"ל ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, כן הי' מרחיק את אלה החסידים המתהדרים אשר רוצים להראות שהמה מבעלי מדרגות גבוהות ודמות, ובאמת תוכם נחר וריק, ושח לי וקן אי' מחסידיו שהי' שם בעת ההוא, שבא אי' מחסידיו צאנו על יו"כ להרה"ק הרד"א דל, ובמוצאי יו"כ כאשר בא לקבל ברכת פרייה, הציע בקשתו לפניו שיהפיל הרה"ק להשי"ת שיומין לו ארבעה מינים שבלולב יפים ומהודרים, ע"ז ענה לו הרה"ק: דע לך כי אצלי ארבעה מינים מהודרים לחג הסוכות הם: דגים, בשר, ויין וצלי קדרה, ופני החסיד חפו.

כשבאו אח"כ בניו הרבנים הצדיקים להסב עמו על שלחנו לסעוד עמו סעודת מוצאי יו"כ, סיפר להם מה שהי' לו עם פלוני החסיד, ואמר להם: מה תאמרו אתם לזה האיש, הנה כבר אין חסר לו מאומה בגוף ונפש, רק שיהי' לו ארבעה מינים מהודרים, וזולת זה כבר הוא אדם השלם, אבל דעו מה עניתיו לו, כך, וכך... כי אמנם כן, הן הם הדברים החסרים לו ומרגיש ומצטער עליהם... והי' רגיל לומר: וזכני לקבל שבתות כו' ומתוך מיעוט עוונות, היינו מתוך מיעוט חסידים, כי החסידים חושבים א"ע תמיד למלאי-עוונות וצ"כ כשהיו מעט חסידים יחי' מתוך מיעוט עוונות.

ומפאת זה שבימיו רבו כמו רבו מתחסדים כאלה שלא באו אל צדיקי הדור ללמוד לדעת דרכי ה' ועבודתו ית"ש, כי אם כדי להתהדר ולהקרא בשם "חסיד", ו"יהודי יפה", והוא ז"ל שנא מאוד את ההתהדרות והתרברבות, ואהב את הצניעות וההסתר, ע"כ התרחק מהם ומהמונם, ובשנים האחרונות לימי חייו לא ישב ביחד על שלחנו עם כל החסידים שבאו אליו, כי אם עם איוה יחידים סגלה.

גם את חידושי תורה שהי' אומר על שלחנו, וכתבם בספר, הזהיר את ביי שלא להדפיסם, מפני שישנם מתחסדים שאחרי אכילה ושתי' לר"ה בש"ק ילכו אח"כ לישן על משכבם ואז יקחו להם ספר למטתם לקרוא בו עד שיישנו, וע"כ לא יאבה הוא לשכב עמהם בכסתם.

ג.

אמנם לכרות הסתהרותו מבלי להתראות לבעל רוח"ק ועושה נפלאות, ראו

הכל כי רוח הקודש הופיע בבית מדרשו, וזה הרבר הי, בראש השנה שנת תרי"א, אשר תחת שהי' דרכו בקודש בכל שנה ושנה, לערוך רשימה קודם ר"ח משמות צדיקי הדור, כדי להזכיר שמותם לברכס בריה בשעת עלייתו לס"ת, בשמם ושם אמותם, ובכל שנה ושנה העמיד את שם הרה"ק מוהר"י מרוזין זצ"ל בראש, ובעריה דהאי שתא—תרי"א—זוה להעמיד בראש שם הרה"ק אבד"ק צאנו זצ"ל ציים בן מרים, והסימן נתן ברית 'מכלכל' 'חיים' 'בחסד, ולא ידעו השומעים מה זה ועל מה זה, עד יום ג' מרחשון תרי"א שאז נפטר חרה"ק מוהר"י מרוזין, תבינו טוד הדבר, שהי' צופה ומביט ברוה"ק...

עוד בדבר אחד הפתיע הרה"ק מוהרר"א זצ"ל את כל יודעיו ומכיריו מאנ"ש, בשנת כת"ר בחג הסוכות, והכי הוה עובדא, עוד מקודם, בשנת תרי"ט, נפוצה שמועה בקלא דלא פסיק כי בשנת כת"ר תהי' הגאולה בביאת המשיח, ומצאו רמזים ע"פ גימטריאות בתנ"ך, שבלי שום ספק הוא יבא משיח בשנת כת"ר ולא יאתר עוד, וכה התפשטה האמונה בקרב ההמון כי הוא יבא משיח בשנת כת"ר, עד שגם הרבה סוחרים וכנעני ארץ לא שלחו במסחר ידיהם, ובעלי מלאכה היו בטלים ממלאכתם. באמרם כי עוד מעט והנה יבא משיח בן דוד וישבו לאה"ק וישבו איש תחת גפנו וכו'—הרה"ק הרבי ר' אליעזר זצ"ל ידע מהנעשה והנשמע בקרב ישראל כי כה נשתרשה האמונה בקרב ההמון כי הוא יבא משיח בשנת כת"ר ולא יאתר, ובכן אם לא יבא באותה שנה כפי חשבונם, הלא יתיאשו עוד מן הגאולה וגם יתרבו כופרים בביאת המשיח, מה עשה הרבי ר' אליעזר, בסוכות שנת כת"ר בעת שישב בסוכה עם קהל חסידים שבאו להסתופף בצלא דמהימנותא עמו ביחד, פתאום נתלהב ואמר: הנני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח ואחכה לו בכל יום שיבא, אבל הנני גשבע שלא יבא בשנת כת"ר כפי חשבונם של מחשבי קיצין! כל השומעים נבהלו מרוב פחד ואימה בשמעם הדברים האמוריים יוצאים מפה קדוש בהתלהבות גורא וקדוש, ואולם אח"כ הרגיע אותם והסביר להם שנאלץ הי' לעשות מעשה רב כיר"ב, כדי להציל את ההמון מרשת הכפירה בביאת המשיח, עת לעשות לה' הפרו תורתך!

בשנת תרכ"א ג' מרחשון שבה נפשו הטהורה אל מקור מחצבתה קדוש, נייע ועכ"י.

ד.

בנו שמילא מקומו אחריו הרב הגאון הקדוש ט"ה מאיר זצ"ל בע"ס שמרי נועם עה"ת ושרית, גם הוא הי' שונא לאלה המתחסדים המראים את חסידותם בפיהם ובשפתם, ופ"א בא אל בית הטבילה, ושמע איך למטה במקוה שואל אחד מחברו בשאלה, טוב? טוב? היינו אם טבל אי"ע בטוב שלא יצא מקצת מ"א מאבריו חוץ למים. וענה הרה"ק למעלה, טוב! טוב! ואחרי אשר יצא מבית הטבילה אמר למשמשו דע מה שאמרתי טוב, כוונתי היתה על הראשי תיבות: טובל' ושרץ' בידו.

וגם הוא ז"ל הי' מסתיר אי"ע מאוד כאביו הרה"ק הרבי ר' אליעזר זצ"ל, כפי שיסת זקנו הרה"ק הרבי ר' נפתלי זצ"ל מראפשיץ, והי' מרגלא בפומי, שאר

בביתו מסתיר א"ע בשלשה לבושים, בלכתו בדרך מסתיר א"ע בעשרה לבושים, וכל עבודתו היתה להיות ערום ביראה, וע"כ לא הי' סובל לאלה המתחסדים המתהדרים, שכל מגמתם להבליט ישותם והדרתם, ודבר זה גרם לו להמשיך עליו שנאתם וקנאתם, שנהפכו לו לאויבים בשער.

בהרה"ק מוה"ר"ם התלכרו יחדיו גאונית וצדקות, שהי' גאון בנגלה בחריפות ובקיאות, וצדיק וקדוש וערום ביראה וחכם בחכמת האמת, וספרו אמרי נועם עה"ת מלא ח"ן, וספר ברית כהונת עולם הי' לו למורה דרך בח"ת ע"פ הגימטריאות הפלא ופלא. וספרו שר"ת אמרי נועם מלא חריפות ובקיאות בעומק העיון וסברא ישרה.

הוא לימד דעת את החסידים המופלגים שהסתופפו בצלו, והדריכם בדרך ישרה לקדש א"ע במותר להם, והי' אומר כי מה שהוא מקפיד על אנ"ש, שיבואו אליו על חג השבועות, יותר מעל ר"ה וי"ט, כי בר"ה וי"ט יכולים להיות יראים וחרדים מחרדת הרין גם בביתם, אבל בחג השבועות שהוא י"ט שהכל מודים דבעי' בו, ל"כ"ם עם מעדני יו"ט, הלא יכולים להתגשם בבתיהם, ע"כ רוצה הוא שיפרשו מבתיהם ויבואו אליו.

וכה הורה להם בכל עת ובכל שעה בהזדמנות שונות, כמו לדוגמא, סיפר לי אחד מאנ"ש שפ"א הי' עמו בסעודת ברית מילה, והציגו לפניו מיני מתיקה וממתקים, והרה"ק הי' תפוש ברעיונותיו ולא פנה אליהם, בא בעל הברית ואמר לטעום מר מירי מהממתקים האלה כי טובים המה מאור מאור, ענהו הרה"ק אם כן בדין הוא שלא אטעום מהם כמאמרם ז"ל: „סעודה שהנאתך מרובה משוך ידך ממנה“ (גיטין ע').

בשנה זו שנפטר הי' משחק בחנוכה עם בניו בסביבון (דריירעל) כדרכו בכל שנה, ובכל פעם שהי' מסבב עם הסביבון נפל עם אות ג' למעלה, אמר הנה יום הג' טובב והולך, וכה שנה ושילש ופסק מלשחוק, לא הבינו בניו, עם כל העומדים עליו, מה הוא אומר, ער אשר ביום ג' ח' תמוז דהאי שתא שנת תרל"ח נפטר בקארלסבאד, אז הבינו רבריו, כי צפה ברוח הקודש כי קרב קיצו באיזה יום ג' דהאי שתא, זי"ע ועכ"ל.

הרה"ק מוה"ר חיים הלברשטאם זצ"ל בע"ס דברי חיים עה"ת וישו"ת אבר"ק צאנו

א.

האחרון בזמן וראשון במעלה הרב הגאון הקדוש מוהר"ח האלברשטאם זצ"ל
האבר"ק צאנו בעהכ"ס שי"ת דברי חיים, וס' דברי חיים על מקואות והל' גיטין,
וד"ח עה"ת, הוא הנכר הוקם על, להקים עולה של תורה ויראת שמים, בתוך רב גאון
אדיר נצר ממטע היחס נין ונכד להחכם צבי ז"ל וחתן הגאון האדיר בע"ס ברוך
טעם, ותלמידו המובהק בנגלה, ובתוך צדיק וקדוש עליון מתלמידיו של הגה"ק
אביר הרועים הרבי ר' נפתלי זצ"ל מראפטיץ, משירי כנסת הגדולה, משך אליו
את התלמידים חכמים והחסידים שבסביבותיו, ואחרי אשר התלכדו בו תורה,
עבודה וגמילות חסדים, שלשה עמודי התבל, בכחו זה הלך הליך וגדול עד כי נדל
מאוד, והרבה גבולו בתלמידים, ומפעילות חכמתו הפיץ חוצה, ורבנים גאונים
וצדיקים שמו לרובי מבאר מים חיים והשפעתו שפע קודש היתה על כל סביביו.
בסופה וסערך דרכו בקודש, לא בסתר ולא בלחישה ובקול דממה דקה
היתה עבודתו, כי אם קיים, „ונשמע קולו בבואו אל הקודש“ עבודה שבלב זו
תפלה היתה במסירת נפש, בקולות הוצבות להבות אש בכל כחו, וכן תורתו חכמות
בחוק תרונה, וכן צדקת פורונו בישראל, בכל יום יום קודם תפלת שחרית, עמדו
העניים בשורה בפרוודור בית מדרשו בעת לכתו להתפלל והוא חלק להם ביד
הפזוחה, כתנת ידו בספי, לא רציני מעשיו הקדושים והטובים, בחפצו להורות
לאנשים אשר באו אליו איך יתנהגו גם המה וממנו יראו וכן יעשו, וכה הורה
בפירוש לאלה אשר בבואם לספר לפניו כמה שעשו צדקה וחסד הקדימו לאכור
„אים אויסגירעד זאלע עס זיין“ — אבר להם : „גיב און רעד אויס“ !

וע"כ היתה השפעתו רבה על כל סביביו, כי האנשים למאות ולא לפנים,
שבאו בצל קורתו מכל הגלילות נראיהם את עבודת הקודש שהוא עובד בכל כחו,
שקידתו והתמדתו בתורה, הכנתו להפיה בצדקה לעניים, ותפלתו בהתלהבות בכל
רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, בסאון וברעש גדול כסוד שיח שרפי קודש, נתלהבו
ונתפעלו גם המה, והרושם נשאר חקיק על לוח לבותם לזכרון עולם.

ב.

הוא ה"ל עמוד התורה, מכל המדינות הריצו הרבנים הגאונים אליו את
שאלותיהם בהלכות גדולות, והוא ז"ל לכרות טרדותיו עם המון אנשים ונשים אשר
באו אליו לשפך לפניו כרו שיחה ולספר לפניו צרותיהם כי ישא בעדם רינה
ותפלה להשי"ת כי יעזרם ה' וישועם, ה"ל הוא המשיב לשואליו דבר ה' זו הלכה

בתקנות עגונות, וכירב בהלכות חמורות ועמיקות, וסיפר לי זקן אחד שהי' בצל קורתו פעם אחת בעת שהרה"ק שלח משמשו לקרוא את הסופר שהי' כותב התשובות, וכאשר בא הסופר והכין את הנייר וכלי כתיבה הכל ערוך ומוכן וחפץ לשמוע שהרה"ק יאמר לו מה לכתוב, קרא הרה"ק את משמשו שילך עמו לבית הטבילה, וטבל הרה"ק במקוה ועלה, והממשש ההויר את הרטיות על רגלו הפצוע בפצעים שלא יכלו הרפא, אשר הסירם קודם הטבילה, ושכ לביתו ונטל ידיו, והתחיל לקרוא לפני הסופר דברי תשובתו, כש"ס ופוסקים הכל בע"פ ככתבם וכלשונם כאלו הי' הכל פתוח לפניו, וכאשר אך כתב עמוד א', קרא עוד הפעם את משמשו שילך עמו לבית הטבילה ועוד הפעם הסיר הרטיות וטבל במקוה והחזירם, ושב לעבודתו, וכה הי' טובל פעמים ושלוש מדי השיבו התשובה להלכה לאמיתה של תורה, והכל הי' בהתלהבות ש"הכתניה באופן מכהיל.

מדי דברו מחז"ל התנאים והאמוראים, הי' אומר מה נוכח לומר על מעלת חז"ל אין לנו מלים להכליט גדולתם ומהותם. רק לומר שהבית"ש שלח את מן השמים וקרא שמו אביי, או רבא וכו', וכדברו מהם נתלהב כלפיך אש, וכל השומעים את דבריו הקדושים ממעלת חז"ל וראו התכטלותו בכל קובתו ובכל ישותו כאשר אך הזכיר שמם בקדושה ובטהרה, נבהלו גם המה לפחד הדר גאונם של חז"ל בעלי הש"ס, ומי יהרהר עוד ח"ו נגד איזה מאמר כמאמרי חז"ל, ומי יבא ח"ו לבקר את דבריהם או לפקפק ולפון בשמועיותיהם ואגדותיהם, אם הם אישי אש מתחת כסא הכבוד, מה ידע הרה"ק זצ"ל להליב את הלבבות לתורה ולבעלי המסורה.

כאשר שאלו אותו, אברכים מופלגי תורה, להורותם איך יתנהגו, השיב להם תשובה קצרה: (א) כשיקיצו משנתם יהי' באינו שעה שת"ו לא יחזרו לישן רק יעמדו בזריזות לעבודת הבורא, ללמוד תורה, ומה שחפר להם בשנתם יבואו לישן קצת ביום. (ב) יעסקו בש"ס ופוסקים, ובגמרא ותוספות ימצאו דרך החסידות.

בכל כחו ביקש להחזיר העטרה ליושנה, עטרת תפארת התורה הקדושה, באומרו כי כל שיטה חדשה לא תיכל להתקיים יותר מק"ן שנה, וגם שיטת הבעש"ט ז"ל בכלל זה. ופ"א שבת בקי טארנאב, ובשעת סעודת שבת בק"יז הגדולה שם, ומאות חסידים עוטים על שלחנו אמר: כבר הגיע זמן להחזיר עטרה ליושנה, משל למה"ר לאחד שעשה לו מלבוש חדש, וכעבור שנה או שנתיים ונתיישן צבעו, יתנהו לחיט להפוך מלבושו על צד השני להתראות כבגד חדש, וכאשר יעבור שנה וגם בצד השני נתיישן צבעו, אזי יאמר בעל הבגד אם כן מוטב להפכו לצד ימינו כבתחלה. כן הדבר הנה, הבעש"ט ז"ל ראה בימיו איך הדרך של תורה ויראה שמים נתקלקל באבני נגף וצירי מכשול, כמו גאות, פניית, שלא לשמה, בכך סלל דרך החסידות בעבודה וחסידות, ועתה שגם דרך זה נתקלקל מוטב לשוב לדרך הראשון לתורה ויראת שמים.

הרה"ק ז"ל קיים מאמרם ז"ל זמן תורה לחור זמן תפלה לחור, ופ"א הי' אצל הרבי ר' אליעזר זצ"ל בדזיקוב, וקודם התפלה פלפלו בני הרה"ק הר"א, עם הרה"ק מצאנו בדבר הלכה בפלפולים עצומים, ואח"כ עמד להתפלל, והתפלל בדרך בקודש בהתלהבות ובדבקות, אחר התפלה שאלו הרה"ק הר"א איך אפשר

להתפלל בהתלהבות כ"כ אחרי פלפולים של הלכה שנשא ונתן קודם התפלה, ענה לו ואמר הדבר פשוט אצלו, בשעה שהוא עומד להתפלל שוכח הוא אם יש תורה בעולם, ובשעה שהוא עוסק בתורה, שוכח הוא אם יש דבר אחר עוד בעולם וזלת התורה.

וסיפר לי זקן אחד, כי פ"א ישב הרה"ק בע"ס דברי חיים בדין תורה יחד עם צוד שני רבנים שנבררו בזב"א, וזב"א, והרה"ק הי' השלישי, וכאשר עיינו בדר"ת והשו"ע חו"מ עם המפרשים, ושו"ת, היו פתוחים לפניהם ועיינו בהדר"ת, ובהעמיקם חקר בהלכה פתאום נתלהב א' מן הרבנים וצוח בקול: רבונו של עולם אחד יחיד ומיוחד! כעס עליו רבנו הקדוש ואמר: בשעה שאתה עוסק בדר"ת להוציא משפט לאור התורה, הנח את הרבונו של עולם, ועיין היטב בש"ך ובקצוה"ח וכו' וכו'.

סיפר לי הרה"ג מו"ה העשל וואלערשטיין ז"ל האבד"ק רישא בעהמ"ס כרם יהושע ושדה יהושע, כי בהיותו פ"א בלבוב אצל הגאון ר' יוסף שאול זצ"ל בע"ס שואל ומשיב, ומפרשי הים וכו', ואמר להגאון כי יסע על ר"ה לק' צאנו להסתופף בימים הקדושים אצל הרה"ק בע"ס דברי חיים, אמר לו הגאון אבד"ק לבוב: „הנה שמצתי כי הגה"ק מצאנו יושב בכל יום ויום במסיבת חסידים על שלחנו, ובשעת סעודה שותה שכר שעורים המובא מאנגליא (ענגלישע פארטר) ואחר ברכת המזון, ישב בחדרו להשיב תשובות להלכה בשאלות חמורות, דבר זה אין בכחי לעשות כמתכונתו“.

ובשעת פרידתו ממנו אמר לו: „הנה כשתהי' בצאנו ברה"ה פרוס בשלום בגיני והזכירני לפניו בשמי ושם אמי, שיוזכרני בתפלתו ברה"ה ור"כ“.

ג.

הרה"ק הי' עמוד העבודה. העבודה בשעת תפלתו היתה בכל כחו ובכל לבבו ונפשו, ברבקות, ובהתפשטות הגשמיות, אשר לא ידע כלל אם הוא בעוה"ו, רקע ברגליו, ורקד כאלו לא הי' מיחש ברגליו כלל וכלל, והכל ידעו כי רגלו הי' מלא פצעים אנושים מאנו הרפא, ופ"א הי' הרה"ק הרכי ר' אליעזר זצ"ל מדויקוב אצלו בק' צאנו, באתה הרבנית ושפכה לפניו מרי סיחה על בעלה הרה"ק כי לא יחוש כלל על בריאותו וכי הוא רוקע ברגלו החולה וע"כ לא יוכל להתרפאות. הרה"ק ז"ל בשומעו דברי, פנה אל הרה"ק זצ"ל בשאלה הלא גם דבר זה מצוה דאורייתא ונשמרתם לנפשותיכם, ומדוע לא יחוש על מצב בריאותו? ענה לו הרה"ק בודאי כן הוא, ולוא ידעתי או כי הנני רוקע ברגלי החולה לא עשיתי כזאת, אבל מה אעשה אם לא אדע או באיזה רגל הנני רוקע, ואם הנני רוקע כרגלי כלל, ואיך אפשר לי להשמר.

ההכנות לתפלת ערבית בכל לילה, והעבודה בשעת התפלה, היו כמו בערבית ליל יו"כ בשעת כל נדר, כי לא התפלל הרה"ק מנחה וערבית כאחת, כי אם אחר תפלת מנחה נכנס לחדרו לשיעוריו, ורק כשעה קודם חצות נכנס לבית מדרשו לתפלת ערבית, וכמילא אפשר לשער עבודתו בשבתות וימים טובים, ובימים הקדושים.

וחלק מחלקי העבודה הי' אצל הרה"ק ז"ל גם שלחנו הטהור, זה השלחן אשר לפני ה', שבכל יום ויום ישב במסיבת חסידים מקרוב ומרחוק, כמו בש"י ועבר עבורת הכהן ע"ג המזבח חפוש במחשבותיו בדביקות, ומשוטט בעולמו העליונים. פ"א אמר לגאון אחד שהתפלא על מנהג זה, ירע מעלתו בלי"ס מאמרנ ז"ל (חגיגה כ"ז) בזמן שבית מקדש קיים מזבח מכפר על ארם, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו ובכך אתם גאוני וצדיקי אינגרין א"צ כפרת עונות א"צ לשלחן שיכפר עליהם אבל אני חוטא ופושע צריך אני לשלחן שיכפר כמזבח.

וכן הטבילה במקוה, היתה אצל הרה"ק חלק מחלקי העבודה כאשר הי' הכהן צריך לטבול טרם נכנס למקדש לעבודת המקדש. פ"א נודמן הרה"ק זצ"ל עם הרה"ק מוהר"א מסטרעטין זצ"ל ושאלו איך מועיל טבילה במקוה הלא האדנ משול כחרס מחרסי האדמה, וכלי חרס אין לו טהרה במקוה, והשיב לו הרה"ק כי בטבילה במקוה צריך להיות לו לב נשבר ושבירתו זו היא טהרתו, ורמו יש בדבר כי מ"ם בנימטריא ב"פ „מה" לרמו על מה דתנן מא"ד מא"ד הוה שפל רות, ושיעור מקוה מ' סאה וצורת המקוה כמ"ם סתומה ומ' במילואה מ"ם להורוה בזה שבשעת טבילה במקוה צריך להיות שפל בעיניו כנקודת ה" שהיא הקטנו שבאותיות ואז היא מקוה כשרה ומטהרת.

והנה הת"ח מותר לו להשתמש בשמיני שבשמינית גאות לעת הצורך לדבו מצוה, אבל בבואו לטבול במקוה צריך שיהי' שפל בעיניו, ובלב נשבר, וכ"אין יחשב אז בפני עצמו, והשמיני שבשמינית שהוא קורטב כמ"ש תוס' ר"ה דף י"ז ע"א ישליך לתוך המי"ם דהיינו למא"ד מא"ד הוי שפל רות, ואז תעלה טהרתו. וזהו שאמרו מ' סאה חסר קורטוב פסולה, היינו אם במ' סאה מקוה חסר „קורטוב" זה של השמיני שבשמינית גאות שלא השליכה לתוך ה"מי"ם של מא"ז מא"ד הוה שפל רוח אין כאן תכלית המכוון של המקוה ופסולה.

פ"א שאל אותו הרב הגאון מו"ה שמעון סופר ז"ל אבר"ק קראקא, מדוע כשבא לפניו אחיו הגדול מוהראש"ב סופר בעהמ"ס שו"ת כתב סופר האבד"ק פרעשבורג, בעת היות הרה"ק בפעסלי, לא כיברו הרה"ק רק בכבוד שנותן לכל רב אבד"ק, וכשבא לפניו הרה"ק ר' מנחם מענדלי מוויזניצא יצא כבודו לקראתו וכברו ביותר הכבוד ? ענהו על אתר הלא יראה כמ"ה שעל הר סיני שניתן עליו התורה לא נבנה בהמ"ק עליו כי אם על הר המוריה, מדוע לא צוה השי"ה לבנות בהמ"ק על הר סיני? שמע מינה רהר המורי' שנעקד עליו יצחק אע"ו ומסר נפשו על מזבח אהבת ה' להקריב א"ע קרבן לה' חביב יותר לפני השי"ה מהר סיני שניתן עליו התורה, ובכך אמת הוא שאחיו הגאון בעל כתב סופר הוא הר סיני, אבל הר"ם מוויזניצא הוא הר המורי' הוא מקריב א"ע קרבן לה' בעבודתו והוא עמוד העבודה.

ד.

הרה"ק זצ"ל הי' עמוד החסד והצדקה, כנודע וּמפורסם בכל המדינות גם בקרב מפלגת המתנגדים מצדקת פזרונו בישראל לאלפים ולבבות מדי שנה בשנה, והרב הגאון מו"ה חנים יהורא סאסניצר ז"ל בספרו שו"ת שערי דעה, גרס

ההספד אשר נשא קינה על פטירת הגאון הקדוש בעשר"ח דברי חיים זצ"ל ובשעת חימום שנתחמם להספירו ולספר בשבחו מצדקת פורונו בישראל מבצבץ שנאח ליטאי, לגאון וצדיק גאליצאי, והוא כטי"ל ספק בהצדקה וחסר שעשה הגה"ק בע"ס שו"ת דברי חיים, אם נחשבת למעשה הצדקה שלו, או היא חשובה צדקת האנשים שנתנו הסכומים ליד הגה"ק זצ"ל, ומפלפל שם בזה.

גם בכאן במקצוע של מעשה הצדקה והחסד, שלכאורה גראה שבזה צריכים להיות חסידים ומתנגדים תמימי דעים, בלי שום חילוקי דעות, והנה גם במקצוע זה אנו פוגשים שתי השקפות שונות, השקפת הגאונים המתנגדים לחוד, והשקפת הצדיקים לחוד.

הגאונים מלפנים לא רצו ליהנות מבני אדם והסתפקו במיעוט בקב חרובין מע"ש לע"ש כדי שלא להטיל א"ע על הצבור, וגם הגאונים ששמשו ברבנות והיו אבדקי"ם וקבלו פרס מהקהלה, התכוונו למעט בהפרס ולהקל מעל שכס הצבור, ורבים מגאוני ארץ ז"ל שוותרו לגמרי על פרס הקהל והתפרנסו מהונם שנחלו מאבותיהם, ומבי נשא, והשקפתם היתה כהשקפת הגאון מו"ה ישראל סאלאנטער זצ"ל, אשר יסופר עליו כי פ"א בא לפניו גביר אדיר להתייעץ עמו באיזה ענין, ובלכתו ממנו הניח על השלחן מאה רז"כ, הגאון מוהר"י שאלו למי המה? ענהו הגביר, כן אנו נוהגים בהיותו אצל "יהודים טובים" האדמור"ים, להניח מהנה בתוך ביתם. ע"ז השיב הגרי"ם, יהודים טובים, המה הנוהגים ולא המקבלים!

והנה אם כי היתה כוונתם לשמים, והשקפתם היתה השקפה לטובה, כדי שלא יהיו תלויים בדעת הבע"ב, ויהיו כשמואל הרמתי וכיו"ב מטעמם ונימוקם עמם, אבל ה' דבר זה אלי וקוצ בתוכי, שעל ידי זה הורגו הבע"ב מבלי להנות ת"ח מנכסיהם וההרגל נעשה טבע שני אצלם, שגם אם דרשו כהם לפעמים כסף להחזקת ידי ת"ח לא רצו ליתן באמדם כי על הת"ח להיות שונא מתנות כמו נאון פלוני, וכמו הגאון אלמוני שחיו בעוני ורוחק, ומי לנו גדול מהגרא זצ"ל שלא רצה לקבל מתנות וחי בדחקות גדול, ובכך נהיו הבע"ב אבירי לב רחוקים מן הצדקה.

אבל השקפת הצדיקים האדמור"ים מתלמידי הבעש"ט זצ"ל היתה אחרת, המה דרשו במפניע כופר נפש מאת כל הבא לפניהם לדרוש את ה', והרגילו את רבבות חסידים ליתן ולחזור וליתן לת"ח, ועניים בני טובים, ביד רחבה ומלאה, להיות מתומכי אורייתא, וגם הצדיקים לא נהנו מהסכומים העצומים שקבלו מאנ"ש כי אם מה שה' נחוק להם ללחם לפי הטף ואולם היו לגבאי צדקה, המה חלקו את הסכומים העצומים לת"ח, ול"יורדים", העמידו הרבה בע"ב שידו מנכסיהם על רגליהם, כנודע ומפורסם.

וכן נהג הרה"ק בע"ס שו"ת דברי חיים זצ"ל הוא דרש מרבבות האנשים שבאו לפניו סכומים גדולים, לא למענו ולא למען בניו וב"ב, הוא הסתפק במועט, וכן לבניו וב"ב נתן רק ההכרחיות שבהכרחיות, וכל הסכומים העצומים שהגיעו לידו פיזר נתן לעניים העיר, ולעניים ת"ח, ולבע"ב שירדו מנכסיהם, להכנסת כלה, והגדל יתומים ויתומות, וכה ה' מאכף מדי שנה מאות אלפים רז"כ וח"קם לצדקה וחסד, וכה להיות גבאי צדקה כיו"ב; וזיכר את הבע"ב הששירים שבאו לפניו והרגלים והנכום להיות מנותני צדקה ותומכי אורייתא, ולא

הי' לו להרה"ק זצ"ל שום נפ"ט אם תחשב לו הצדקה כאלו עשאה מממונו, או לא תחשב לו רק כגבאי צדקה שמחלק את של אחרים, דבר זה הניח לרב גאון ליטאי שיפלפל בזה, והוא החי' עם רב, לאלפים ורבבות עניים ת"ח, ויורדים מנכסיהם ואלמנות ויתומים, וצדקתו עומדת לעד.

בספרו דברי חיים עה"ת פ' וישלח, כתב שם ע"ד הלצה: לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהי' שמך, דהנה בזה"ק איתא ותקע כף ירך יעקב דא תומכי אורייתא, ששרו של עשו התעצם שלא יהיו תומכי אורייתא וממילא לא יהיו ת"ח עוסקים בתורה, ואולם יעקב אצ"ה לא הניחו, וכיון שראה הס"מ שאי אפשר לבטל הכל אמר, אם כן לא יעקב יקרא עוד שמך, רק ישראל יהי' שמך שלא יתמכו לסתם ת"ח המכונים בשם יעקב, כי אם לת"ח צדיקי הדור שנקראים ישראל, והם יתמכו לסתם ת"ח.

ועל אותם האדמו"רים שלא פורו כל אשר להם לצדקה כותב מרורות בס' דברי חיים עה"ת בהשמות לפ' ויקהל, וז"ל:

„וזה י"ל שכוונת הפסוק שאמר אלה הדברים כו' היינו שהשית' צוה שלא יתחברו עם הערב רב בשום מעם ועיי'ו יהיו ראויים לבנות משכן, כי ישראל בעצמם הם קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדו לגרמיייהו עבדו כנראה בעל"ל, שהרבנים והחסידים והבע"ב שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הצבור וכל מעשיהם רק לגרמיייהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק עם עוברים באמת שמוסרים נפשם לה' לא לקבל שום תועלת לעצמם“.

הרה"ק הי' אומר: כי מדת הצדקה למד אצל הרה"ק הרבי ר' הירש מרומאנוב זצ"ל אולם לא יוכל להגיע למדרגתו בזה שהרה"צ מוהררצ"ה כאשר באו לפניו עניים וכבר היתה קופסתו ריקם ולא הי' בידו למלאות בקשתם בשום אופן, הי' בעיניו כאלו עשה, כמאמרם ז"ל חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעה"כ כאלו עשאה. אבל הוא אם אין לו למלאות בקשת העניים צערו מרובה משלהם.

ולא על שדה הצדקה וחסד לבד הראה פורנותו כי אם גם, על כל המצוות הי' מפור הרבה שיהיו בהידור מצוה בתכלית ההידור, ופ"א הביא א' מאנ"ש אתרוג מובחר מצוין מטריעסט לו למנה, ולא רצה לקבלו במתנה, כי מצוה יקרה כזו לא רצה שתבוא לו בחנם בלי שום הוצאה. ובכן הוכרח המביא לקבל מחיר האתרוג כפי אשר הוציא עליו שם בט, ובכל ימי החג הי' הרה"ק משתעשע בהאתרוג כי הי' „הדר“ עם כל המעלות, אבל התאונן על זה שלא בא לו בדמים מרובים.

פ"א שאל אותו רב אשכנזי איך יוכל לפור לצדקה כל הוננו, הלא כבר אמרו חז"ל המבזבז אל יבזבז יותר מחומש? והשיב לו, דין זה נאמר רק למי שרוצה לקיים מ"ע של צדקה כמו שמקיים מ"ע של פדיון הבן, על זה נאמר שיעי' שאל יבזבז יותר מחומש, אבל מי שאינו עדיין במדרגה גבוהה כזו, וצריך לקיים מצות צדקה לכפרת עון כמ"ש וחסאן בצדקה פרוק, הלא כל אשר לאדם יתן בעד פשוט, וסיום בזה"ל, „ואני בעוה"ר הוטא ופושע אני הלא לכפרת עונותי איו שיעור כמה סאני צריך לבזבז“ ועי' ב"י אורח ס"ו תרניו מ"ש על ר"ג

צב"י קא אתינא זה"י קנא ונוקמ"י יהכניסוהו אל המחלוקת הירועה, עד שנעשית כל המדינה — נאליציא — כמדורת אש מתלקחה, מחודש אדר שנת תרכ"ט, עד חודש ניסן שנת תרל"ו, שאז נחלה הרה"ק זצ"ל וביום כ"ה לחודש ניסן שבה גששו הקדושה והטהורה אל מקור מחצבתה תחת כסא הכבוד, זי"ע ועכ"י.

לסיום הספר

הגר"א מווילנא זצ"ל הי' אומר, כי האותיות שבתוכת סיום, הנעלם, דהיינו המלוי יעלה במספר כמו האות הגלוי, סמ"ך, המלוי מ"ך, שהם בהעלם מספרם ששים כמו אות ס' שבגלוי, יר"ד, המלוי ו"ד עולה עשרה כמו אות י' בגלוי, ו"ו, המלוי ששה כמו הגלוי, מ"ם המלוי מכפרו ארבעים כמו האות שבגלוי, לרמוז בא שבסיום מסכת, הנעלם, הבע"ב שלא למד המסכת, אבל הוא עושה יומא טבא לרבנן דסיימו המסכת (כבשבת ק"ח ע"ב), יש לו חלק בשמחה של מצוה כמו זה הת"ח שבגלוי שלמד המסכת.

כן הנני אומר בסיום זה הספר, מערכת „צדיקי הדור“, כי הצדיקים הקדושים זללה"ה הנעלמים ממני, שלא הבאתים בזה הספר, מפני שלא ידעתי פרוט מעשיהם, המה היו נאדרים בקודש, בשפעת אורם על בני דורם כמו הצדיקים הקדושים זללה"ה הגלויים והמוצגים לפניכם בזה, אבל לא ידעתי אכנם לספר בשבחם, ולפרסם שיטתם בדרכי החסידות, כי לא זכיתי לקבל מפי השמועה אודותם, מפי אמרר הרב ז"ל ומפי זקנים שבדור ז"ל, והנני מבקש סליחתם ואומר: נעניתי לכם עצמות קדושות! (כביומא כ"ב ע"ב).

ועם דברי הנה"ק בע"ס דברי חיים זצ"ל, שהי' משירי כנסת הגדולה שבתקופה הרביעית, שהי' אומר: מי יוכל להעריך את ערך ההנאים והאמוראים, השי"ת שלח אש מתחת כסא כבודו לארץ. וקרא שמו רבי יוחנן בן זכאי, ר"א, ר"י, וכו' וכו'; שלח אש ממרום למטה לארץ וקרא שמו אביי, רבא, רב אשי, וכו', אבל מה דמות נוכל להעריך להם!

כן הנני אומר על מערכת „צדיקי הדור“, שערכו בי בזה הספר, מי יוכל להעריך ערכם של הקדושים הללו שהיו דומין למלאכי השרת וראה גדרים כ" ע"ב). לא באתי רק להודיע מה המה 'דת, 'יהדות, 'חסידות, וסימנך יחד כולם קדושה לך ישלשו, לפי שיטת הקדושים ג"ע ז"ל הללו, אשר לאורם יסע וילך כל „בעל נפש“, ובעל נשמה יתירה“.

ועל זאת אודה ה' בכל לבב, ואשירה לה' כי נמל עלי לגמור בכי טוב את החלק הזה, מערכת „צדיקי הדור“, ואתחנן אל ה' כי יחינו ויזכנו לגמור בכי טוב גם חלק מערכת „גדולי הדור“, של הדור דעה משנת ת"ק עד ת"ר, לכבוד התורה ולומרי, ולהוציא לאור את ספרי „נתיבות התלמוד“ בהלכה ואגדה, בבלי וירושלמי, וספרי „נתיבות המדרש רבה“ ועוד ספרים אשר הם בכת"י כמסוים באוצרותי, ויזכני לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה, ובהרמת קרן צמחה עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

רשימת ישמות

הרבנים, צדיקים וגדולים המובאים בספר זה.

א.

רבי אלימלך מליזנסק מג, קכא-כז.
 קצד, ריב, רכא, רלח.
 רכט, רמת, שיח.
 רבי אליעזר מדזיקוב לו, רמב, רפג, שמו.
 שכט-לא, שדח, שלה.
 רבי אליקים געציל מאוסטרעא קצד-ח.
 רבי אלכסנדר שור כח, ל.
 רבי אלעזר בן הר"ר אלימלך קכא.
 רבי אלעזר מנרמיזא ו, יג.
 רבי אלעזר גיסן מדרוהוביטש ש.
 רבי אפרים זלמן מרגליות קמא.
 רבי אפרים יצחק בע"ס משנה ראשונה קכד.
 רבי ארי' ליב בע"ס שאגת ארי' כז.
 רבי ארי' ליב הכהן בע"ס קצות החושן רכג, רלכ.
 רבי ארי' ליב עפשטיין קסו.
 רבי ארי' ליב מוישניצא רסג, רעג.
 רפז, רצו, ש.
 רבי אשר ישעי' מראמשיץ רמא, רסט, שטז.
 רבי אשר צבי מאוסטרעא פז, קסט-צ.

ב.

רבי בנימין זאב מובאריז פד.
 רבי ברוך ממעזיבז קנב, קנד, קסג, קסט.
 קעג-עז, קפג, רכב.
 רכד, רעא.
 רבי ברוך פרענקיל קית, רכג, רלכ.
 רבי ברוך קאסובר קנג.
 רבי ברכי' ברוך מקראקא יג.

ג.

רבי גדלי' ליפשיץ ר.

רבי אבלי מקאליש (המג"א) קפז, רלג.
 רבי אברהם אביש מפפד"מ קלט.
 רבי אברהם בן דוד בעל ההשגות ו.
 רבי אברהם בע"ס ברית אברהם מפטרקוב קמא, רמט, שכג.
 רבי אברהם ברודא רצ.
 רבי אברהם גרשון קיסובר כה, מז, מח, מט.
 רבי אברהם דוד מבטשוסט רא, רפז, רצא.
 רבי אברהם קליסקר קנג, קנד, קנז, קסג.
 רבי אברהם המגיד מטריסק רנו, שה.
 רבי אברהם חיים בהרה"ק מראמשיץ רסט.
 רבי אברהם יהושע העשיל מאפסא קכא, קנב, רכא, רכח.
 רכט-לד, רעב, רעג.
 רעז, שד.

רבי אברהם מלאך עד-ו, קנה, קס.
 רבי אברהם מסטרעטין שלו.
 רבי אברהם משה מפשיחא רעח.
 רבי אהרן בהרה"ק המאור ושמש שכב.
 רבי אהרן דוקטור גרדי סב-ג.
 רבי אהרן מויטומיר קמו.
 רבי אהרן מקרליץ קכח, קסו-סח, רנו, רעד.
 רבי אהרן שמואל מאוסטרעא פז, קצג.
 רבי אורי מסטרעליסק קעב, רנא-נה, רעב, שיא.

רבי אלי' בעל שם י.
 רבי אלי' מגרידיץ שיד.
 רבי אליהו הגאון מויליא יז, סד, ע-
 עב, רמו.
 רבי אלימלך גו'זיסקר שס.

רבי זכרי' מענדל קיז.
 רבי זלמן ליב טייטלבוים קיט.
 רבי זעליג חתן המגיד מקאזניץ רטו.
 רבי זעליג מרגליות יג.

ה.

רבי חיים בן עטר יט-כג, מז, מח, מט.
 רבי חיים דוד ד"ר ברנהרד רמח, רמט, שכג.
 רבי חיים ויטאל י.
 רבי חיים הלברשטאם הגה"ק מצאנז כב,
 מ, קלד, רכב, רלו, רסו, רעא,
 רפב, רפז, שטו, שטז, שכב,
 של-לח.
 רבי חיים חייקא מהמדורא קז.
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי פ, קכו,
 קנח-נט.

רבי חיים כהן ראפורט גה.
 רבי חיים מאיר יחיאל ממגלניצא רטו, שיב.
 רבי חיים מואלברום רסח.
 רבי חיים מקאסנז רסה, שט.
 רבי חיים צאנזר כבראדי כז, רעב.

ז.

רבי טעבלי מליסא רכד.

י.

רבי ירע' הכדרשי רעו.
 רבי יהודה החסיד ג, ח, יג, מד, רכב.
 רבי יהודה הלוי יב, מד.
 רבי יהודה חסיד משידלץ קלח.
 רבי יהודה צבי מראולי רכד.
 רבי יהושע פלק (הפנ"י) כח, נח.
 רבי יהושע הוקח מב"ז שלז.
 רבי יונהלי מאוסטרהא קפו.
 רבי יונתן אייבשיץ קיו.
 רבי יוסלי גנישטטר שלז.

ד.

רבי דוב בעריש מייזלש מקראקא שד.
 הרבי ר' דוב בער ממעזריטש יז, נח-
 עג, פז, רכא, שח, שיח.
 רבי דוב בער מרגליות מייזוביץ נה.
 רבי דוב בער מראדישיץ שכד.
 רבי דוב בער ראפורט ממעזיבזו לד.
 רבי דוד גאנז קו.
 רבי דוד היילפרן מאוסטרהא פו-ז.
 רבי דוד הלוי (הטו"ז) יג, כז.
 רבי דוד הלוי המגיד מסטפאן פד, פז.
 רבי דוד'ל דינובר שלז.
 רבי דוד'ל טאלנר רנז.
 רבי דוד לייקיס נד, רנז.
 רבי דוד מלעלוב רמח-ג, רעז.

ה.

רבי הירשלי ברלינר סז.
 רבי הירשלי הורוויץ מטשארטקוב כח,
 נד, קלג.
 רבי הירשלי הורוויץ בע"ס לחמי תודה קמ.
 רבי הירשלי לייסקר שלז.
 רבי הירשלי מזידיטשוב רנב, רסד,
 רעא-עה.
 רבי הירש ליב מאליק קעה, קעו.
 הרבי ר' הירש מרומנוב קפח, רמ, רנד, רסג,
 רסד, רעג, רפא-פו, רצ,
 שה, שח, שטו, שכד, שלה.
 רבי הלל לייכטנשטיין שלז.

ז.

רבי זאב דוב שיף רה.
 רבי זאב היידנהיים קלט.
 רבי זאב מזיטומיר פ.
 רבי זאב קיצעס לה, פז.
 הרבי ר' זושא מאניפולא כג, קכח-לב.
 רבי זיסקינד ראב"ד בסטרי רנד.

רשימת שמות

שמה

רבי יוסף אשר ערענברג	קיב.	רבי יצחק אייזק מאוסטרהא	קפח.
רבי יוסף באב"ד	רמ.	רבי יצחק אייזק מו"דיטשוב כב, קיס,	קיס,
רבי יוסף גיקוטליא	קכה.	שלז.	שלז.
רבי יוסף הכהן בע"ס ברית אברהם קיג.		רבי יצחק אייזק מקאליוב קפו, רצט.	קפו, רצט.
רבי יוסף יואל מסטפאן	לב.	רבי יצחק בר ששת (הריב"ש) יג, מו.	יג, מו.
רבי יוסף מיאמפלא	פד.	רבי יצחק בכר דוד קנד.	קנד.
רבי יוסף יעבץ	ז-ח.	רבי יצחק בע"ס רוא מהימנא רעד-ה.	ה.
רבי יוסף צרפתי	רב.	רבי יצחק דוב מרגליות כו, פו.	כו, פו.
רבי יוסף קארו	ט, יג.	רבי יצחק רמן עכו ז.	ז.
רבי יוסף שאול נטנון	רו, שלב.	רבי יצחק הלוי לנדא דלד.	דלד.
רבי יוסף שמואל מספר"מ י, מד, קלח.		רבי יצחק לוריא (האר"י) י, יג.	י, יג.
רבי יוסף תאומים (הפרמ"ג) קמב.		רבי יצחק למפורנטי טז.	טז.
רבי יחזקאל לנדא (הגר"ב) כת, פג.		רבי יצחק מאיר (הרי"מ) דלא, רעז.	רעז.
רבי יחזקאל מקאזמיר רסה.		רבי יצחק מדרוהוביטש כח, סב.	כח, סב.
רבי יחזקאל פאנעס רכ.		רבי יצחק מנעסכ"ז קג.	קג.
רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משינאווי רטו, רפג.		רבי יצחק מסקווירא רנו.	רנו.
רבי יחיאל חתן הבעש"ט קעג.		רבי יצחק מקורביל ז.	ז.
רבי יעקב ארנשטיין קמו, רלט, רצח.		רבי יצחק מרדוויל עד, פד.	עד, פד.
רבי יעקב גירב ד, יג.		רבי יצחק סני נהור ו.	ו.
רבי יעקב מליסא רעא.		רבי יצחק שור מגוודוויץ לב, נה.	לב, נה.
רבי יעקב הלפרין מבלחוב רלב.		רבי ירחמיאל מפשיסחא רסה.	רסה.
רבי יעקב יוסף (ר"י יב"י) פ, פו.		רבי ידמי"א אב"ד במטרסדרף דעו.	דעו.
קצא-צב.		רבי ישכר בער מליבוויטש סנה.	סנה.
רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה מט, עו-פא.		רבי ישכר בער מולאטשוב קמב.	קמב.
רבי יעקב יצחק מלובלין קכא, קכג, קכה, רא, רטו, ריז, רכא-כט.		רבי ישע"י באסאן טז.	טז.
רלה, רלז, רמט		רבי ישע"י הלוי (השל"ה) קלח.	קלח.
רעא, רצ, שיא, שטו.		רבי ישע"י מפשעדבורז רכב, רכה, רסז-ח.	רכב, רכה, רסז-ח.
רבי יעקב יצחק מפשיסחא רכז-כה, רנג.		רבי ישראל בעש"ט כה-גז, נח, סה.	כה-גז, נח, סה.
רבי יעקב ישראל מהונסטופל רנו.		סו, סט, עז, סב, פג, פז.	סו, סט, עז, סב, פג, פז.
רבי יעקב ממעליץ דמב, רסט.		צו, צח, רכא, שיח.	צו, צח, רכא, שיח.
רבי יעקב עמדין יד, טו, ל, נד.		רבי ישראל דוד מווילדניק רנז-ח.	רנז-ח.
סז, רכו.		רבי ישראל המגיד מקאזניץ סז, קכא.	סז, קכא.
רבי יעקב צבי יאליש רפז.		קסב, רא, רב, רט-סו, רכא.	קסב, רא, רב, רט-סו, רכא.
רבי יעקב שמשון משייטיבקה עז, קכח, קנד.		רכה, רכז, רמב, רנג, שיא.	רכה, רכז, רמב, רנג, שיא.
רבי יצחק אהרן אוסינגא ז, מ, שלז.		רבי ישראל יונה מקעמפנא רי.	רי.
		רבי ישראל מרוזין עג, רצא, רצה.	רבי ישראל מרוזין עג, רצא, רצה.
		רצו, שא-שי.	רצו, שא-שי.
		רבי ישראל פאליצקר קנג, קנד, קנה.	רבי ישראל פאליצקר קנג, קנד, קנה.
		רבי ישראל מ"ץ מלברטוב קמב.	רבי ישראל מ"ץ מלברטוב קמב.

5.

רבי מענדלי מוויטבסק	קכת, קנג-טת	רבי לוי יצחק מברדיטשוב	כו, עג, קיס, קמב-מח, קג, קנא, קע, קעג, קעה, רלד, רלה, שג.
רבי מרדכי בנעט	קלו.	רבי ליב הסבא משפאלי	צב, צג, קפא-ד.
רבי מרדכי דוד מדאמברווי	ש	רבי ליב מוכיח	פז.
רבי מרדכי יפה	קו.	רבי ליב שרה'ס	קפה-זו.
רבי מרדכי מלעכיוויטש	קעב.	רבי ליבוש אזירובר	רכה.
רבי מרדכי מטשרנובל	רז, רנו-ת, שג.	רבי ליווא המהר"ל מפראג	י, ריג, רעו.
רבי מרדכי מנעטכיו קמט-נה,	קע, רט,		
רלב, רלה, רנא, שיא			
רבי מרדכי מקרעמניץ	טז		
רבי מרדכי מרדוש מפריצק	קסט, רח		
הרמ"א	קו.		
רבי משה אליקום בריעה	ריד.		

6.

רבי משה אוסטרד	כו, רעב.	רבי מאיר אש מאונגור	רפד.
הרמב"ם	ג-ד, יב, מב, מג, מד.	דבי מאיר ברבי מפרסבורג	פא.
הרמב"ן	ז, יג, לז.	דבי מאיר הורוויץ מדויקוב	רסט, רפב,
רבי משה זכות	סז.	רבי מאיר הלוי מאפטא	רכז-כט, רסט,
רבי משה חיים אפרים מסדילקוב	לז,	רעט, שיח, שכג.	
מג, קת, קעג, קשי.		רבי מאיר הרב מהוסקוב	קמב.
רבי משה חיים לוצאטו	טז-יח, מב.	רבי יאיר מפרעמישלאן	רא, רכב, רנג,
רבי משה חפץ	רנא.	רנח, רסה, רצג-צו, שה, שט,	
רבי משה טייטלבוים מאוהעל	קנט, רז.	שיח, שכ, שכט.	
רסז, רצז-ש.		רבי מאיר מרגליות	כו, פו.
רבי משה ליב מסאטוב	רמג-מו, שיא.	רבי מאיר עמדין	לד.
רבי משה מזויהל	פד.	רבי מאיר האומים	קמב.
רבי משה מטשרנובל	רט.	רבי מנחם הענדל מלבוז	קו.
רבי משה מלעלוב	רנ, רסח.	רבי מנחם מענדל מפרעמישלאן	פז.
דבי משה מסאווראן	פח-ט, רכט, רלא.	רבי מנחם מענדל בע"ס צמח	צדק
דבי משה מפשעווארסק	דפא.	רלג.	
רבי משה מקארלין	קעב.	רבי מנחם מענדל מקאטוב	רסד.
רבי משה מקראסטשוב	רנג.	רבי מנחם מענדל מקאצק	רעט.
רבי משה סופר מפרסבורג	קנט.	רבי מעכל חסיד מברלין	טו, פו.
רבי משה קורדבירו	פ.	רבי מעכלי מזלאטשוב	פ, פג-ה, פז,
רבי משולם איגרא	לב.	קס, רנה.	

7.

רבי נחום מטשרנובל	צה-ט, שב.	רבי מענדלי מוויזניץ	דסה, שת, שלג.
דבי נחום ממקארוז	רנג.	רבי מענדלי מליבוויטש	רנו.
דבי נחמן מבאר	לד, פג.	רבי מענדלי מרוז'יב	קכא, קעו, רא,
רבי נחמן מקוליבי	לב.	רב, רז, רטו-כא, רלה,	
		רמ רפא, רצ, רצד.	

ש.

רבי שבתאי הכהן (השי"ך) יג, כז, קד.
 רבי שלום בהר"י מרוזין רצה.
 רבי שלום רזנפלד מקאמינקא רלו, שז, שטו-יו.
 רבי שלום רוקח מבלז רב, רלו, רנה.
 רעא, שו, שיא-יד.
 שטז, שכד, שכז.
 רבי שלום שכנא מרובישטר קעה, שא-ג.
 רבי שלמה הכהן מרדומסק קכו, רא.
 רמת, שכנ-כה, שלז.
 רבי שלמה זלמן מויעליפולי רא, שיח-
 שכב, שכד.
 רבי שלמה ליב מלינסשנא רמ, רמא, רצ.
 רבי שלמה מלוצק פו, שיא.
 רבי שלמה מקארלין קסט-עב, רנא.
 רבי שלמה קלונער רצג, רצו, שטו.
 רבי שמואל אהרן רובין רכב, שלז.
 המהרש"א כז.
 רבי שמואל הנביא ו, יב, רכב.
 רבי שמואל זביסקובר רמב.
 רבי שמואל סאלדער קיב.
 רבי שמואל שאסין י.
 הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג עא,
 קכד, קלג-לז, רס.
 רלג, רמד.
 רבי שמחה בונם מפשיסחא רכח, רל,
 רמ, רמו, רמס, רסת,
 רעו-רפ, שיב.
 רבי שמעון מירוסלב רמה, רפג, שיח.
 רבי שניאור זלמן מלאדי סב, סה,
 עב, עג, קמג,
 קנג, קנד, קנו,
 קנח, קס-קסה,
 קע, רכב.
 רבי שפטי'ל הורוויץ קית, קלת.

רבי נחמן מברסלב קעח-ס, קפב.
 רבי נחמן מהורירנקא פז.
 רבי נפתלי הכהן משהנא י, מז, פר,
 קלט, קנד.
 רבי נפתלי צבי מראמשיץ נו, סב, קכה,
 רב, רכ, רכז, רכת, רלו-
 רמג, רסט, רעג, רצ,
 שטז, שיח, של.
 רבי נתן אדלר קיז, קלט.
 רבי נתן דוד משידלוצי שלז.

ע.

רבי עזריאל הורוויץ מלובלין ע, רכז.

פ.

רבי פישל מסטריקוב רסח.
 רבי פנחס הלוי (ההפלאה) סז, פד,
 קלח-מא, רס.
 רבי פנחס מקאריץ ה, סד, פ, פו-צד, קס.

צ.

רבי צבי אלימלך מדינוב רכב, רמא,
 רסד, רסז-צב, רצו.
 הצחם צבי קיח.
 רבי צבי בן הבעש"ט לה, נו, פז, קעג.
 רבי צבי מאוסטרהא קסט.
 רבי צבי מייזלש מזאלקווא קיב.
 רבי צבי מרגליות מילוביץ כז.

ק.

רבי קלוגימוס בע"ס מאור ושמש קכא,
 קכט, קג, רלד-ה רעו, שכא.

ך.

רבי רפאל מברשאך פח-ט.